

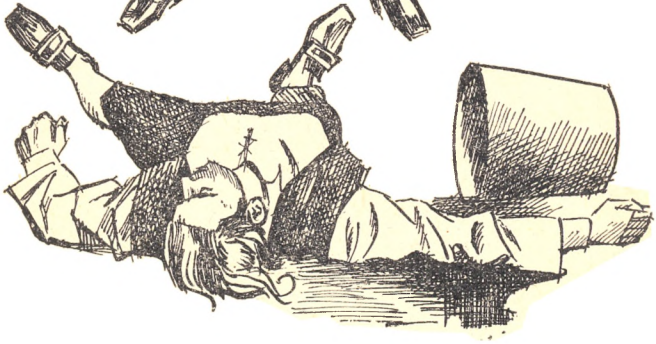
Робер Мерль | ОСТРОВ

Робер Мерль

РОБЕР МЕРЛЬ

ОСТРОВ

Р о б е р М е р л ь

О С Т Р І В

Р О М А Н

Переклав з французької
Анатолій Жаловський

Видавництво художньої літератури
«Д н і п р о»
Київ — 1976

В основу роману «Острів» покладено реальні події, що відбулися в XVIII ст. Матроси з англійського корабля, на якому спалахнув бунт проти жорстокості капітана, і кілька тубільців з острова Таїті оселяються на безлюдному острові. Кровопралитна війна, що спалахнула між колоністами, відтворює в мініатюрі всі стадії розвитку буржуазного суспільства. Головний герой роману Адам Парселл, переконаний ворог будь-якого насильства, в кінці твору приходиться до усвідомлення потреби активної боротьби за людські права.

Післямова
ВАДИМА ПАЩЕНКА

Друге видання перекладу.
Перекладено за виданням:
Robert Merle. L'île.
Paris, 1962.

© Післямова, видавництво «Дніпро», 1976.

М $\frac{70304-162}{\text{М.205(04)-76}}$ Бз—13—17—76

ПЕРЕДМОВА АВТОРА

Я не люблю читати передмов, а ще більше писати їх. Я й тепер не став би марнувати на це час, якби не треба було зробити деяких пояснень.

Думку написати цей роман мені підказала одна історична подія: наприкінці XVIII століття купка матросів, що брали участь у повстанні на кораблі «Боунті», втекли з острова Таїті, де їх легко могло схопити Британське адміралтейство; втікачі оселилися на безлюдному острові Піткern з майже неприступними берегами, що загубився серед безкраїх просторів Тихого океану.

Острівець був родючий, і бунтівники могли б щасливо жити там до самої смерті, якби не почалися чвари між британцями й таїтянами, що приїхали сюди разом з ними. На острові спалахнула кровопролитна війна, подробиці якої стали відомі лише через двадцять років. Єдиний моряк, що вцілів, розповів про неї англійському капітанові, який випадково потрапив у цю маленьку колонію.

Той капітан був людиною чесною, благочестивою й сентиментальною. Він щиро повірив розповіді колишнього моряка з «Боунті», що під старість став дуже побожним і невтомно напертав на праведний шлях своїх підопічних — жінок і дітей.

Капітан повернувся до Англії вкрай розчулений і вишуканою англійською мовою описав трагічні події на острові Піткern, суворо додержуючись фактів, які йому повідомив старий моряк¹.

До цього єдиного, не дуже докладного та, очевидно, і не зовсім надійного джерела звертались автори всіх творів, де робилися спроби відтворити історію колонії на далекому острові, де між її жителями точилася жорстока боротьба в той самий час, коли в Європі потоками лилася кров.

---

¹ Я складаю подяку міс Ненсі Мазерс за матеріали з історії острова Піткern, які вона збрала для мене.

З деяких причин, про які я скажу трохи далі, ця історія не давала мені спокою довгі роки: я пригадую, що ще в 1952 році розповів про неї Морісу Мерло-Понті за столиком ресторану в Ренні. І якщо я так довго не починав писати цю книгу, то лише тому, що задумав написати історичний роман. Проте цілком зрозуміло, що такого твору я не зміг би написати: матеріалів про війну на Піткерні було надто мало, вони були маловірогідні й де в чому дуже загадкові.

Тільки 1958 року я розпочав книгу, яка пропонується увазі читачів; я вирішив відмовитись від історичної точності й розповів історію колонії на Піткерні так, щоб справжні події правили тільки за схему, а я міг би вільно вигадувати персонажів і ситуації. З цієї хвилини зникли всі турботи, що випадають на долю автора історичного роману як кара за його лінощі. Я вже не кажу ні про стиль, стилізацію, які довелося б витримати від першої до останньої сторінки, ні про реальні події, до яких я змушений був би пристосувати характери персонажів.

Звичайно, я зовсім не заперечую цінності цього досить популярного літературного жанру, до якого, до речі, і сам не раз звертався. Але ж цінність свою він черпає із справжньої історії, а не з якихось там анекдотів чи побрехеньок. Я сподіваюсь, що ніхто не дорікатиме мені за те, що я поселив на тихоокеанському острові не тих людей, які там насправді жили.

Отже, ця книга не розповідає про події, що дійсно сталися на острові Піткерн. Це звичайний роман, вартий уваги лише завдяки своїй життєвості і тим ліричним відступам, до яких я вдаюся часом свідомо, а часом несвідомо і які мені навіяли мої особисті переживання, а також тривога про долю людей на нашій ненадійній планеті.

Р. М.

Розділ перший

Парселл проминув півбак, намагаючись не дивитися на матросів. Як завжди, проходячи повз них, він відчував пекучий сором, бо був ситий і добре вдягнений. На носі Парселл зупинився й перехилився через борт. З обох боків форштевня тяглися стрічки білої піни, схожі на пухнасті вуса. Ріжучи хвилі, «Блоссом» біг уперед.

Парселл обернувся. Матроси мили палубу, чути було тільки брязкіт відер. Він зітхнув, відвів погляд від матросів і, спершись обома руками на поруччя, оглянув корабель. Яка краса! Сонце золотило безкраї простори океану; сильний південно-східний вітер підганяв корабель, нахиляючи ліворуч три його щогли. «Блоссом» піднімало на хвилях; розпустивши вітрила, він легко злітав на гребінь і так само плавно, спокійно опускався. «Яка краса!» — захоплено подумав Парселл. Від форштевня до корми корабель блищав чистотою; ніс легко різав воду; оснастка була зовсім нова. Півтора року тому, проходячи через Ла-Манш, «Блоссом» навіть зміг утекти від піратського судна.

Парселл прислухався. До острова лишилось уже небагато, проте ще не чути було пташиного крику. Над океаном панувала тиша, яку порушував лише плюскіт хвиль. Але навколо Парселла лунали звуки, що завжди тішили його вухо, коли здійснювався свіжий вітер: скрипіли величезні блоки й ванти, з тихим, невпинним шумом врізався у воду форштевень — здавалося, то тріщить і рветься шовк.

Парселл знову подивився на матросів: які вони худі, виснажені! А він собі спокійно милується «Блоссомом». Його руки судорожно вп'ялися в поручні, і він гнівно подумав: «Божевільний!» Потім витяг годинника й суворо гукнув:

— Джонсе! Бейкере!

Матроси Джонс і Бейкер дбайливо прив'язали свої швабри й кинулись до нього.

— Лаг! — наказав Парселл.

— Слухаю, лейтенанте! — відповів Бейкер, і хоча вираз його смуглявого, з правильними рисами обличчя лишався незмінним, в очах промайнула дружня усмішка.

Закидати лаг — найлегша на кораблі робота, і Парселл не випадково доручив її Джонсу, шурякові Бейкера.

— Починайте! — скомандував Парселл таким самим суворим і владним тоном і тихенько додав: — Будьте уважні, особливо ти, Джонсе.

— Слухаємо, лейтенанте! — відповів Бейкер.

Парселл провів їх поглядом і подався до своєї каюти.

На пів'юті не було нікого, і Бейкер ледь чутно прошепотів:

— Тримай язика за зубами! — Він показав униз і додав: — Ця падлюка скрізь має вуха.

— Я вже не дитина! — сердито відповів Джонс, розправляючи свої мускулясті груди.

Він узяв пісковий годинник і в ту саму мить, коли Бейкер занурив у воду лаг, перевернув його та обережно підніс ближче до очей. Йому приємно було спостерігати, як тоненькими цівочками збігають униз дрібненькі піщинки, а лаглінь тим часом розмотується з барабана і зникає за бортом. Джонс і досі не натішився цим видовищем. Воно сповнювало його почуттям сили, немовби це він сам гнав корабель уперед.

Коли впала остання піщинка, Джонс поважно глянув на свого зятя й промовив: «Кінець». Бейкер зупинив барабан, витяг лаглінь і підрахував швидкість.

— Дев'ять з половиною вузлів, — стиха мовив він, з тривогою поглядаючи на трап, що вів до пів'юта.

— Чудово! — вигукнув Джонс.

— Щоб ти луснув! — визвірився на нього Бейкер. — А ти чого радієш, що це бісове корито летить як скажене?

Закінчивши намотувати лаглінь, Бейкер підняв голову і посміхнувся, помітивши розгубленість Джонса.

В цю мить хтось почав важко спускатися трапом, і, перш ніж Берт ступив на палубу, обидва матроси застигли на своїх місцях.

— Не дивись на нього! — ледь чутно прошепотів Бейкер, і в нього закалатало серце. Берт особливо любив чіплятися до молодих матросів, і Бейкер боявся за Джонса.

Примруживши очі, наче від проміння призахідного сонця, Бейкер з ненавистю дивився на елегантну, могутню постать, що наближалася до них. Від вершечка трикутного капелюха аж до кінчиків з пряжками усе на Бертові було бездоганно охайне: сніжно-біле мереживне жабо, куртка з широкими вилогами; білі, туго натягнуті панчохи, начищені до блиску позолочені гудзики. «Стерво!» — подумав Бейкер і кинув на Берта ворожий погляд. Нехай капітан краще присікається до нього, аніж до Джонса.

За два кроки від матросів Берт зупинився, широко розставивши свої довгі ноги, і різко запитав:

— Скільки?

— Дев'ять з половиною вузлів,— відповів Бейкер.

— Добре.

Впершись ногами в палубу, заклавши за спину руки, Берт уважно розглядав матросів. Чисті штани в білу й червону смужку, гладенько виголені обличчя, коротко підстрижене волосся. Бейкерова голова сягала Бертові трохи вище пояса, і капітан з цікавістю стежив за чорними блискучими очима, що дивилися на нього знизу. Цей маленький уельсець хитрий як лис. Чемний, ретельний матрос, а ненависть затаїв глибоко в серці. Берт аж затремтів від збудження. Невже в Бейкера справді немає вад? Побачимо! Колись і він спіткнеться. Неодмінно спіткнеться.

— Можете йти,— кинув Берт.

Матроси приєдналися до товаришів, що мили півбак.

Босуелл стояв, спершись спиною на поруччя, тримаючи в руці уривок каната, кінець якого скрутився біля його ніг. Коли Джонс і Бейкер проходили повз нього, він підвів своє схоже на собачу морду обличчя і погрозово забурчав. Вони нічим не завинили, і Босуелл на них зовсім не сердився. Просто це погрозове бурчання стало його звичкою. Він завжди бурчав, коли до нього наближався хтось із матросів.

Джонс і Бейкер довгенько марудились із своїми швабрами, вдаючи, ніби страшенно квапляться, але ніяк не можуть розв'язати вузлів.

Робота посувалася дуже повільно. Коли Босуелл підводив на матросів свої поросячі очиці, вони починали з удаваною ретельністю орудувати швабрами, та тільки-но він відвернеться, як робота зразу ж завмирала. Матроси про людське око грюкали швабрами, але користі з того було небагато.

Босуелл усе підмічав, але вирішив поки що не втручатись: він не довіряв цим хлопцям. З ними краще не заїдатися. Куций Смадж — справжня гадюка. Маклеод — хитрий і небезпечний. Метис Уайт — страшенно злопам'ятний. Бейкер — несамовитий. Решта — сумирні хлопці, але й цієї четвірки цілком досить, щоб збаламутити всю команду. Ця думка сповнила його люттю. Він щось сердито прохарчав і ляснув по палубі уривком каната, намагаючись, проте, нікого не зачепити.

Бертові з пів'юта не було видно, що роблять матроси, але, почувши харчання Босуелла й ляскіт каната, він здогадався, що боцман нікого не вдарив. Капітан застиг на місці, прислухаючись. Напевне, сталося щось незвичайне. Його сторожовий пес чогось боїться. Берт вирішив піти подивитись, що там робиться, і, ніким не помічений, почав повільно підкрадатися до півбака.

В цю хвилину з люка показалося наївне, як у дитини, обличчя юнга Джіммі. Хлопець піднявся на палубу, тримаючи в руці помийне відро. З самого ранку юнга допомагав на камбузі коку і оце вперше вийшов подихати свіжим повітрям.

Матроси зраділи, побачивши юнга. Босуелл помітив це, відвернувся і почав дивитись на океан. Тепер матроси могли хвилинку перепочити.

Продовжуючи для годиться грюкати швабрами, матроси випростали зігнуті спини, і їхні тьмяні очі пожвавішали; один чи двоє навіть непомітно кивнули Джіммі, хоч гукнути до нього ніхто не наважувався. Ці люди у смугастих штанах мали голі худі груди й похилі плечі, їхні спини були посмуговані довгими рубцями. Палубу заливало яскраве сонячне проміння. Примруживши очі, Джіммі швидко озирнувся, помахав матросам вільною рукою й чомусь дзвінко засміявся.

Джиммі був на два роки молодший від Джонса і не такий дужий і кремезний; обличчя мав кругленьке, як у дитини, а коли сміявся, на правій щоці у нього з'являлася ямочка.

З важким відром у руці він попрямував до правого борту, глянув на піняву воду, потім підвів голову і завмер; серце його радісно тьохнуло: ген на обрії у ранковому тумані чітко вимальовувався острів у віночку кокосових пальм. Вітер приносив запах горілого листя. Джіммі чув від матросів, що вони наближаються до островів Туамоту, і, хай корабель тут і не зупиниться, йому при-

емно було хоч здалеку побачити землю. Розтуливши губи, хлопець витягнув шию і жадібно дивився на острів, що з'явився на обрії,— свій перший острів у південних морях,— і на його блакитні, немов порцелянові, очі набігли солодкі сльози.

В цю мить зграйка морських ластівок блискавкою промайнула над водою, шугнула вгору і з квилінням закружляла навколо грот-щогли. Джиммі стежив за ластівками, машинально пригладжуючи свого коротенького чубчика. Він простояв отак кілька секунд, милуючись пташками й пригладжуючи чубчик, потім згадав про свої обов'язки і зробив помилку, неприпустиму для юнги: вихлюпнув помиї не за вітром, а проти вітру. Як і слід було сподіватись, добра половина помиїв плеснула йому в обличчя, і в ту ж мить хтось сердито вилаявся в нього за спиною. Джиммі обернувся. Перед ним стояв капітан Берт. Кілька краплин бризнуло на його куртку.

— Вибачте, капітане,— попросив Джиммі, ставши струнко й підвівши на Берта очі.

Задерши голову, хлопець дивився на незворушне Бертове обличчя. Він бачив його випнуте, як ніс корабля, підборіддя та ніздрі, що рівномірно роздувалися. Берт умів якось навдивовижу твердо стояти на ногах і прибирати позу, яка надавала йому вигляду статуї. Його засмагле, немов відлите з темної бронзи обличчя оживляли тільки очі, холодні і гострі, як бритва.

Бертові очі вп'ялися у Джиммі. На устах юнги іще не згасла радісна усмішка — відблиск щастя, яке охопило його, коли хлопець побачив острів.

— Ви посміхаєтесь? — промовив Берт своїм металевим голосом.

— Ні, капітане,— відповів Джиммі.

Капітан Берт усе ще нерухомо стояв перед юнгою, розставивши ноги, схрестивши на грудях руки. Його погляд ковзнув поверх круглого обличчя Джиммі, його наївних очей і коротенького чубчика. Ні, Берт не помилявся. На хлоп'ячому обличчі не було й тіні зухвальства. Юнга дивився на нього з дитячою довірливістю, з якою він дивився на дорослих. Минуло кілька секунд. Джиммі збентежило мовчання капітана, і він боязко всміхнувся.

— Ви посміхаєтесь?! — проревів Берт таким страшним голосом, що Джиммі заціпенів від жаху, і губи його судорожно пересмикнулись.

Берт аж затремтів від задоволення: тепер він має право покарати юнга. Він суворо додержувався формальності навіть у жорстокості. Він не міг ударити чи покарати жертву, якщо не було хоча б натяку на якусь провину. І зовсім не тому, що хотів здаватися справедливою людиною. Його нітрохи не цікавило, що хтось там про нього подумає чи скаже. Для нього мало вагу тільки те, що думає він сам. Гра, яку Берт щодня вів із своїм екіпажем, ішла за певними, створеними ним самим правилами, і він свято їх дотримувався.

— Отже, ви посміхаєтесь,— повторив він спокійним тоном.— Глузуєте з мене.

— Ні, капітане,— відповів Джіммі тремтячим голосом. В нього почали судорожно сипатися губи, обличчя скривилося в гримасі. З виразу обличчя Берта він зрозумів, що йому загрожує, але чим більше він намагався стримати свою посмішку, тим ширше розтягався його рот.

Берт навмисне не ворушився і не зводив з хлопчика своїх холодних очей. Він знав, що юнга не витримає довгого мовчання і зробить саме те, в чому його звинувачують.

— Ви посміхаєтесь! — несамовито загорлав Берт. і Джіммі, втративши рештки самовладання, посміхнувся іще ширше.

Якусь мить Берт смакував свою перемогу. Він виграв. Юнга провинився. Гра йшла за всіма правилами.

— Ну що ж, нарікайте самі на себе,— промовив Берт, вдаючи, ніби йому дуже шкода хлопця.

Він глибоко вдихнув повітря, його холодні очі заблищали. Потім ступив крок уперед, розмахнувся і з усієї сили вдарив Джіммі своїм важким кулаком. Юнга не встиг ні відхилитись, ні затулитися рукою. Кулак влучив йому просто в обличчя.

Матрос Джонсон, що стояв за кілька метрів від місця події, запевняв, ніби чув, як від удару хруснули кістки. Джіммі, додавав він, звалився на палубу, як ганчір'яна лялька.

Берт дмухнув на пальці правої руки й поворушив ними, наче вони в нього зааніміли. Потім обвів байдужим поглядом матросів і, переступивши через тіло юнга, спокійно попрямував до юта.

Як тільки Берт зник, матроси зразу припинили роботу. Вони дивились на Джіммі. Навіть Босуелл понурив голову. Він бачив, з якою силою капітан ударив Джіммі,

і не розумів, навіщо він це зробив. Трохи згодом боцман наказав Джонсонові вилити на голову юнги відро води. З боку такої людини, як Босуелл, це було справжньою великодушністю. Але побачивши, що матроси кинули роботу, він загорлав і навіть оперішив кількох із них уривком каната. Не певний, що це допоможе, він пішов геть.

Джонсон був старий, сивоголовий матрос, кульгавий і сутулий. М'язи на його кістлявих руках випинались, мов конопляні вірьовки. Він відв'язав відро, зачерпнув морської води і вилив її на голову юнги. Та коли й це не допомогло, він нахилився, щоб легенько поплескати Джіммі по щоках. Джонсон трохи недобачав, тому лише тепер помітив, як спотворив обличчя юнги удар Бертового кулака. Старий здригнувся і, ставши навколішки біля нерухомого тіла, притулив вухо до грудей хлопця. Джонсон похолов від жаху: серце Джіммі не билось.

Коли Джонсон підвівся, матроси зрозуміли з розгубленого виразу його обличчя, що Джіммі помер. Їхні руки судорожно вп'ялися у держак швабр, по палубі перебіг невиразний глухий гомін.

— Я піду скажу містерові Мейсону,— тихо мовив Бейкер.

Мейсон був першим помічником капітана і доводився Джіммі дядьком.

— Не йди,— застеріг його Маклеод,— Босуелл тебе не послав. Ти розумієш, що тобі за це буде?

— І все-таки я піду,— відповів Бейкер.

Він тремтів від гніву й жалю і відчував потребу діяти, щоб перебороти в собі спокусу встромити ніж у Бертове черево.

Бейкер віддав свою швабру Джонсові і зник у люку. Матроси почали мити палубу, щоб непомітно було, що Бейкер відлучився. Коли матрос кидав без дозволу роботу, це каралося двадцятьма ударами кішки.

Коли на палубу піднявся Річард Мейсон, як завжди дбайливо вдягнений, у застебнутій на всі гудзики куртці, матроси як по команді повернули до нього голови. Кроків за двадцять від себе він помітив розпростерте тіло Джіммі, зупинився й собі глянув на матросів. Мейсон був кременезний чоловік років п'ятдесяти, з квадратною щелепою і вузьким чолом. У Бейкера не вистачило мужності сказати йому, що Джіммі помер, але його зажурене обличчя і мовчання матросів сказали все без слів.

В Мейсона підломилися ноги, і він насилу подолав ті кілька метрів, що відділяли його від хлопчика.

Тільки за два кроки від тіла Мейсон виразно побачив обличчя Джиммі. Очі були напіврозплющені, ніс розчавлений могутнім ударом, розпухлі закривавлені губи в страшній гримасі відкривали зціплені зуби. Мейсон, ставши навколішки, підняв голову Джиммі, поклав її собі на коліна і, немов говорячи сам із собою, тихенько промовив: «Джиммі вмер».

Розум у нього потьмарився, він відчував тільки плин часу, який збігає секунда за секундою, і нічого не трапляється. Потім ніби щось клацнуло у нього в голові, і він почув, як хтось сказав дуже тихо, але надзвичайно виразно: «Старий зсунеться з глузду». Мейсон підвів голову і спершу побачив тільки залиту сонячним промінням палубу, а над палубою розпливчасті, схожі на туманні плями, обличчя. Згодом риси облич стали чіткішими. Матроси дивились на Мейсона. Мейсон згадав, що Джиммі вмер, опустив очі, подивився на голову, що лежала у нього на колінах, і тихенько покликав: «Джиммі, Джиммі, Джиммі...» І знову розум його потьмарився. Мейсона охопив панічний жах, він спробував виймати погляди матросів, та очі йому застилав якийсь тремтливий білуватий туман. Мейсон у відчаї вдивлявся в цей туман і нарешті почав розрізняти очі, що втупилися в нього. Аби тільки вони знову не зникли. Вони нізащо не повинні зникнути.

Навпомацки, як сліпий, він поклав голову Джиммі на палубу, підвівся і рушив до матросів. Підійшовши до них, він зупинився і запитав безбарвним голосом:

— Хто це зробив?

Він стояв перед матросами згорблений, безсило опустивши руки, очі його неспокійно блукали, а рот лишився напіввідкритим, так наче в нього спаралізувало щелепу.

— Берт,— прошепестіло у відповідь.

— За що? — запитав Мейсон таким самим безбарвним голосом.

— За те, що він облив його водою...

Матросів пригнічував безпорадний вираз цього завжди такого твердого і впевненого обличчя.

Мейсон перепитав так само тихо і безбарвно:

— За те, що він його облив?

Його очі згасли, і він машинально повторював: «Це жахливо, це жахливо, це жахливо...» То був нескінченний

скорботний стогін, слова з тяжким зусиллям злітали з його губ.

— Господи, я не можу цього терпіти,— прошепотів Джонс.

— Чи не треба що-небудь зробити? — спитав Бейкер.

Очевидно, він сказав це тільки для того, щоб змусити Мейсона замовкнути. Мейсон повільно підвів на нього очі.

— Зробити? — перепитав він.

Він раптом випростався, обличчя його стало холодним і рішучим. Розправивши плечі, він чітко, по-військовому повернувся і, не зупиняючись біля тіла Джіммі, попрямував до люка. Матроси мовчки дивилися йому вслід. В цю мить Берт голосно гукнув з корми:

— Містере Босуелл! Мені здається, що робота йде надто повільно.

Ісаак Босуелл, огрядний, присадкуватий, червонолиций, вискочив на палубу, як дідько з пекла, загарчав пособачому й кинувся на матросів із уривком каната. З хвилину він горлав і лаявся, та раптом помітив біля своїх ніг тіло Джіммі й замовк. Усього якихось десять хвилин тому він наказав Джонсонові вилити відро холодної води на голову юнги, і ось уже велика чорна муха із дзижчанням кружляє навколо кривавої рани на тому місці, де колись був ніс, а очі встигли оскляніти.

Босуелл витягнув свою кирпату пику, намагаючись зрозуміти, що сталося: його інстинкт, гостріший за мозок, примусив його насторожитися. Матроси мили палубу без жодного слова, без жодного погляду в бік боцмана. Та Босуелла нелегко було обдурити. В їхньому мовчанні відчувалася загроза. Здавалося, вони вичікують.

— Босуелле! — раптом пролунав у нього за спиною Бертів голос.— Ви теж відпочиваєте?

Босуелл увесь затремтів, як побитий пес, і водночас полегшено зітхнув: поруч із велетенською постаттю Берта він міг почувати себе у повній безпеці.

— Капітане,— сказав боцман,— юнга вмер.

— Я й сам бачу,— відповів Берт. Він повернувся до матросів, пильно подивився на них і спокійно промовив: — Киньте тіло в море.

— Без похорончої відправи, капітане? — вражено спитав Босуелл.

— Ви чули мій наказ! — відрубав Берт.

Босуелл, голова якого ледве сягала капітанові до грудей, підвів очі і, глянувши в холодне обличчя Берта,

зрозумів усе: капітан хоче спровокувати бунт, щоб придушити його у зародку.

Босуелл повернувся до матросів і гаркнув:

— Ганте, Бейкере, киньте тіло в море!

Минуло кілька секунд. Бейкер і далі мив палубу, вдаючи, ніби нічого не чує. Велетень Гант перевальцем, як ведмідь, рушив був до Босуелла, але низенький Смадж, прошмигнувши в нього за спиною, прошепотів: «Роби, як Бейкер. Стій на місці». І Гант зупинився, безтямно витріщаючи свої маленькі безбарвні оченята із запаленими повіками то на Босуелла, то на Бейкера.

На Бертовому обличчі, схожому на бронзову маску, застиг вираз глибокої зневаги. Схрестивши руки, високо підвівши голову, капітан твердо стояв на широко розставлених ногах. Нерухомий, як башня, він дивився зверху вниз, як копошаться ці мізерні комахи, над якими він був повновладним господарем.

— Ну, то як, містере Босуелл...— спокійно сказав він.

Босуелл кинувся на Ганта й почав шмагати його уривком каната.

Гант, який мав славу найпокірливішого матроса на кораблі й завжди слухняно виконував усі накази, ще ні разу не діставав такого прочухана. Він навіть не поворухнувся під зливою ударів і ошелешено поводив очима, зупиняючи їх по черзі на Босуеллі, капітанові й матросах. Босуелл оскаженіло сипав удари, але вони не досягали мети: боцманові здавалося, ніби він вибиває матрац.

— Капітане,— несподівано пролунав чистий голос лейтенанта Парселла.— Дозвольте мені прочитати молитву над тілом юнги, перш ніж його кинуть у море.

Усіх наче громом ударило, навіть Босуелл перестав бити Ганта.

Парселл стояв перед Бертом, такий до смішного маленький і тендітний у порівнянні з капітаном. Він був схожий на хлопчика-барабанщика, який стоїть перед фортецею і вимагає, щоб її оборонці склали зброю.

Кілька секунд тривало мовчання. Матроси вражено дивились на вродливе, бліде, суворе обличчя Парселла. Всі знали, що Парселл дуже побожна людина, але ніхто не сподівався від нього такої відваги.

— Містере Парселл,— мовив нарешті Берт,— я дав наказ кинути тіло в море.

— Атож, капітане,— чемно підтвердив Парселл,— але це суперечить закону...

— Закон на кораблі — це я!

— Звичайно, капітане, ви єдиний володар на цьому судні... після бога.

— Містере Парселл, я дав наказ!

— Так, капітане, але Джиммі не повинен покинути цей світ без заупокійної молитви.

Серед матросів прокотився схвальний гомін. Берт обернувся і уп'явся в них очима.

— Містере Босуелл,— сказав він, показуючи недбайливим жестом руки на Парселла,— цей чоловік — бунтівник. Він підбурює матросів до бунту. Арештуйте його, відведіть у трюм і закуйте в кайдани!

Босуелл витріщив на капітана очі.

— Я протестую, капітане,— сказав Парселл, не підвищуючи голосу.— Закувати офіцера в кайдани — протизаконна дія.

— Якщо цей чоловік чинитиме опір, містере Босуелл,— вів далі Берт,— наказую вам застосувати силу!

Босуелл завагався; його червоне, як йоркширський окіст, обличчя набрало розгубленого виразу. Він повільно підійшов до Парселла і незграбно, обережно взяв його за руку. Здавалося, він сам наляканий цим блюзнірством: уперше в житті він наважився підняти руку на офіцера.

— Ходімо, лейтенанте,— пробурмотів він і збентежено додав: — Будь ласка.

Берт не став чекати, поки Парселла відведуть у трюм. Він підійшов до Ганта і вдарив його кулаком по обличчю, але не з усієї сили, а ніби жаліючи. Гант гепнувся на палубу. Матросів уразив контраст між цим поблажливим ударом і тією звірячою жорстокістю, з якою Берт убив Джиммі.

— Смадже, Маклеоде! — скомандував Берт.— Киньте тіло в море.

Куций Смадж, опустивши очі, кинувся виконувати наказ. Увесь зіщулившись, як полохливий пес, він наблизився до тіла юнги. Берт глянув на Маклеода. Шотландець Маклеод стійко б витерпів біль, якби їх відшмагали удвох із Смаджем, але він не хотів, щоб били тільки його одного. Здвигнувши із гримасою огиди плечима, він підійшов до мертвого тіла і взяв юнгу за ноги. Смадж схопив мерця за плечі. Труп полетів за борт.

Берт обвів матросів холодним поглядом. І цього разу він їх приборкав. А тепер нехай стережуться! Він нікого

не помилує, навіть куцого Смаджа, який був сьогодні такий слухняний.

— Зупиніться! — несподівано пролунав чийсь голос.

З люка вистромилася голова Річарда Мейсона. Матроси не чекали його появи. Вони зовсім забули про нього. Смадж і Маклеод прикипіли на місці. Мейсон піднявся на палубу, машинально відштовхнув Парселла й Босуелла, які затримались біля люка, і, ступаючи, мов заводна лялька, рушив просто до Берта. Його суворе обличчя здавалося блідим, незважаючи на за-смагу.

За три кроки від Берта він зупинився, виструнчився і сказав з якоюсь дивною урочистістю:

— Капітане, я дуже шкодую, але мушу заявити вам, що вважаю вас за вбивцю!

— Думайте, перш ніж говорити, містере Мейсон,— спокійно промовив Берт.— Я не дозволю, щоб на мене зводили наклеп. Просто трапився нещасний випадок.

— Ні,— відповів Мейсон, карбуючи кожне слово.— Це був не нещасний випадок, а вбивство. Ви навмисне вбили Джіммі.

— Ви з глузду з'їхали,— сказав Берт.— Я навіть не розсердився на цього хлопця.

— Ви вбили його,— провадив Мейсон млявим, монотонним голосом,— бо я його любив.

Матроси насторожились. Нікому з них не спадало таке на думку, але тепер, коли капітанові кинули звинувачення, його провина стала для всіх очевидною.

— Якщо ви так вважаєте, містере Мейсон, то можете притягти мене до відповідальності. Я ж, у свою чергу, подам на вас скаргу в суд за наклеп...

Якусь мить тривала мовчанка, потім Мейсон промовив млявим, безбарвним голосом, ніби розмовляючи сам із собою:

— Я десять хвилин обмірковував цей випадок у своїй каюті.

Він замовк, і Берт сухо запитав:

— Ну й що ж ви надумали?

— Я певен,— вів далі Мейсон,— що коли я подам на вас скаргу в суд, судді все одно виправдають вас, а мене засудять як наклепника, примусять сплатити судові витрати й розжалують.

— Ви дуже мудра людина, містере Мейсон,— сказав Берт.— Саме так воно й буде.

— Авжеж, капітане. Саме тому я й вирішив не подавати на вас у суд.

— Вітаю вас із розумним рішенням, містере Мейсон,— кинув Берт і додав, криво усміхнувшись: — Але моє рішення від цього не зміниться. Ви образили мене в присутності екіпажу, і коли ми повернемося до Лондона, я подам на вас скаргу в суд.

— Вам не вдасться цього зробити,— сказав Мейсон, не підвишуючи голосу.

Він засунув праву руку в кишеню куртки, витяг пістолет, твердою рукою націлив його у Берта й вистрелив.

Гримнув оглушливий постріл. Берт захитався, мов велетенська статуя, і гепнувся навзаки на палубу. Його тіло двічі підкинулося вгору, потім він застиг нерухомо, випроставши ноги й розкидавши руки. У носі зяяла глибока рана.

На палубі одразу стало тихо-тихо. Матроси здалеку дивилися на тіло Берта. Вони ніколи не бачили свого капітана в ліжку, і зараз його тіло здавалося їм особливо величезним. Нарешті матроси наважились підійти ближче, але ступали повільно, з тривогою, так ніби їм ще могла загрожувати якась небезпека. Хоч половина мозку Берта розлетілась по палубі, вони боялися — так твердо вірили вони в його надлюдську силу,— боялися, що він іще може підвестись. Півтора року вони страждали від його жорстокої тиранії, він розтопав їхню людську гідність, зробив їх своїми рабами. А зараз Берт лежав мертвий перед ними, проте вони не відчували радості і самі з цього дивувались.

— Хто стріляв? — крикнув Парселл, висовуючи голову з люка, куди він щойно спустився.

— Містер Мейсон, лейтенанте,— відповів Бейкер.

— Боже мій, саме цього я й боявся! — вигукнув Парселл і швидко пішов до матросів. Босуелл поплентав слідом за ним.

— Подивіться на цього здохляка, лейтенанте! — голосно закричав Смадж.— Собаці собача й смерть.

Матроси холодно глянули на Смаджа. Берт помер, лаяти його безглуздо, і вже хто-хто, а Смадж краще б помовчав.

— Хай бог упокоїть його душу,— прошепотів Парселл.

Мейсон опустил руку із затисненим у ній пістолетом. Він безтямно дивився на тіло Берта.

— Матроси, на місця! — несподівано пролунав гучний окрик.

За кілька кроків від купки матросів, з пістолетами в обох руках стояв другий помічник капітана Сімон. У нього було жовтувате обличчя, тонкі губи, довгий і гострий ніс. Хоч він і не знущався з матросів, вони його не любили. Сімон вважав, що йому не пощастило в житті, і це гірке почуття робило його уїдлигим та дратівливим.

— На місця! — горлав Сімон, наставивши на матросів дула пістолетів.— І мерщій беріться до роботи! Тепер я капітан корабля. Того, хто не послухається, я почастию кулею.

Матроси заніміли з несподіванки. Проте ніхто не зрушив з місця. Вони не злякалися Сімона. Просто усіх безмежно здивувала його поведінка.

— Командування повинно перейти до містера Мейсона, лейтенанте,— сказав Маклеод.— Адже містер Мейсон — перший помічник капітана.

Сімон люто ненавидів шотландців. Протягом півтора року він безперестану чіплявся до Маклеода. І зараз втручання матроса довело Сімона до нестями.

— Смердючий шотландець!— загорлав він, наставляючи на Маклеода один із своїх пістолетів.— Ще одне слово, і твій мозок піде на поживу риbam!

Маклеод зблід, очі його гнівно блиснули, він засунув руку в кишеню й намацав колодку ножа. Ще ніхто не насмілювався безчестити при ньому його рідну Шотландію.

— Джоне! — закричав Парселл, підходячи до Сімона.— Богом заклинаю вас — сховайте пістолети. Зброя і так уже наробила тут багато лиха. Ви ж, напевно, самі розумієте, що командування кораблем повинно перейти до містера Мейсона.

— Містер Мейсон убив свого капітана,— огризнувся Сімон.— Він бунтівник. А бунтівник не може командувати кораблем. Як тільки ми вернемося до Лондона, я негайно передам його поліції, і його повісять!

— Джоне! — пробурмотів Парселл, вирячивши з переляку очі.— Ви, певно, жартуєте?

— Хай буде проклята ваша м'якосердість, містере Парселл! — крикнув Сімон, стискаючи в тремтячих руках пістолети.— Не підходьте до мене, чорт забирай, а то я продірявлю вам живіт!

Помітивши ненависть в очах другого помічника, Парселл розгублено зупинився. Вони жили поруч цілі півтора року, і Парселл жодного разу не відчув, що Сімон ставиться до нього вороже. Ця безпричинна ненависть приголомшила Парселла, і він нерішуче зупинився.

— Містере Босуелл! — сердито гаркнув Сімон.

Босуелл глянув на Сімона, потім, обернувшись, спантеличено подивився на Мейсона. Він був схожий на нещасного пса, який метається між двох хазяїв. Морська ієрархія вимагала, щоб він корився Мейсонові, але той не давав ніяких розпоряджень; Мейсон досі стояв нерухомо, безсило опутивши руку з пістолетом, втупивши очі у велетенське Бертове тіло.

— Містере Босуелл! — повторив Сімон, і його жовтувате обличчя перекинулося від люті.

Босуелл востаннє глянув на Мейсона і повільно, неохоче наблизився до Сімона.

— До ваших послуг, капітане,— сказав він хрипким, тихим голосом, улесливо дивлячись на Сімона.

— Містере Босуелл,— наказав Сімон.— Примусьте цих людей коритися.

Босуелл, міцно стискаючи у руді уривок каната, повернув до матросів свою кирпату пику і мовчки обвів їх очима. Вони байдуже зустріли його погляд, і він одразу зрозумів, що сталося. Матроси не бачили за його спиною постаті капітана. Авторитет Берта тримався не тільки на його силі. Берт був хоробра людина. Багато разів підступав він голіруч до матросів, знаючи, що їхні пальці судорожно стискають у кишенях колодки ножів. Матроси знали: Берт завжди діє відкрито. Він рвався в бій один проти всіх. І ця людська відвага підкоряла матросів. Що ж до Сімона, то це був просто дріб'язковий офіцер, який міг ні з того ні з сього причепитися до матроса. Навіть його лютя була якась буденна. Екіпаж не боявся Сімона.

Босуеллу слід було б почати з Бейкера, бо саме Бейкер відмовився виконати Бертів наказ. Але уельсець, спершись рукою на держак швабри, дивився на нього з неприхованим викликом у своїх блискучих очах, і, хоч він навіть не поворухнувся, Босуелл вчинив те, чого ніколи не могло трапитися за часів Берта: він пройшов повз Бейкера, удавши, ніби не помічає його, і зразу ж зробив другу помилку — накинувся на Ганта.

Гантові сьогодні вже двічі перепало: спершу його вдарив Босуелл, потім — Берт. Матрос не розумів, чому

його знову б'ють: сцена з Сімоном не дійшла до його свідомості. Але навіть у його тупій голові заворушилася думка про несправедливість. Він сердито загарчав, вищирив зуби і кинувся на Босуелла з несподіваною для його важкого тіла спритністю, видер із рук боцмана уривок каната, миттю повалив супротивника і притис до палуби.

І тоді сталося щось нечуване: матроси так захопилися бійкою, що забули про все на світі. Вони оточили щільним колом Босуелла і Ганта, які, зчепившись, качалися по палубі, і Сімон змушений був відступити на кілька кроків, щоб не потрапити в гущу глядачів. Другий помічник капітана опинився в смішному і водночас скрутному становищі.

Він несамовито вигукував погрози, але вони йому самому здавалися смішними. Матроси, захопившись видовищем смертельної боротьби, не звертали на Сімона ніякої уваги, наче він був актором, який розмахував на сцені бутафорськими пістолетами. Рясний піт зривав його чоло і струмочками стікав по жовтуватому обличчю, на якому від носа до кутиків уст пролягли дві глибокі зморшки. Ще п'ять хвилин тому все здавалося дуже простим: з пістолетами в руках він стає коло керма і, повернувшись до Лондона, віддає Мейсона до рук правосуддя, а хазяї призначають його капітаном «Блоссома». А зараз Босуелл одчайдушно бореться за своє життя. Навіть якщо він перемаже, це зовсім не означає, що йому, Сімонові, теж пощастить перемогти. Він відчув свою самотність, руки його тремтіли, його охопило непереборне бажання натиснути на курок і застрелити першого-ліпшого матроса. Але що буде, коли решта не злякається? І всі вони кинуться на нього?

Яка іронія долі — він, єдина озброєна людина на кораблі, не може приборкати купку беззбройних матросів. Він з гіркотою подумав, що хтось інший на його місці примусив би їх скоритись. Життя вже принесло йому немало розчарувань, і знову доля насміялася з нього... В обох руках він тримає смерть, а люди повертаються до нього спиною.

Сімон із страхом стежив за бійкою. Чоловіки з гарчанням качалися на палубі, злившись в одну чотирируку потвору. Коли потвора перелютує, з палуби підведеться лише одна людина. Очі Сімона розширились, страх здавив йому горло: раптом він зрозумів, що Гант уб'є Бо-

суелла. Пістолети затремтіли в його руках. Коли Босуелл загине, настане його черга... Він програв і на цей раз.

Гантові вдалося схопити своїми величезними ручиськами Босуелла за горло. Він душив його, не відчуваючи, як Босуелл дряпає йому нігтями обличчя, б'є коліном у живіт.

Сімона охопив панічний жах. Засліплений потом, що заливав йому очі, він, як автомат, ввірвався у коло матросів і, майже не цілячись, вистрелив у Ганта... В ту саму мить хтось схопив його ззаду за руки і обеззброїв. Блискавка пронизала йому груди, червонуватий туман заслав очі, і він полетів у безодню.

Коли Гант підвівся, на його сорочці розпливлася кривава пляма в тому місці, де куля Сімона подряпала йому плече.

Босуелл лежав на палубі з посинілим обличчям і перекривленим ротом. Сімон упав біля нього, і його голова торкалася голови Босуелла. Сімонові очі були широко розплющені, і дві глибокі зморшки біля кутків губ надавали його жовтуватому обличчю якогось скорботного виразу.

Коли Парселл трохи опам'ятався, він проштовхався у середину кола й, зацікавившись з жаху, став біля трупів. Маклеод нахилився, витяг свій ніж з тіла Сімона і старанно витер лезо об сорочку мерця; сухо клацнувши, лезо сховалося в колодку, і ніж зник у Маклеодовій кишені. Його очі зустрілися з поглядом Парселла; Маклеод здвигнув плечима, понурив голову і промовив винуватим голосом, наче дитина, що зробила якусь шкоду:

— Він сам напросився, лейтенанте.

Парселл нічого не відповів. Його вразив погляд Маклеода, і він подумав із сумом: «Вони діти. Вони жорстокі, як діти». Він повернувся і хотів був піти геть, коли раптом побачив праворуч від себе блілого, похнюпленого Мейсона. Мейсон підвів голову. Перед ним стояли матроси, і він обвів їх тьмяним, розпачливим поглядом.

— Бунтівники! — промовив він, стримуючи ридання. — Бунтівники! Ось ви хто!

— І ви теж, — злісно просичав Смадж.

Обличчя Мейсона пересмикнулось, наче від ляпаса, очі закліпали, губи затремтіли.

— І я теж, — прошепотів він ледь чутно.

Розділ другий

Другого дня о першій годині матрос Уайт тихенько, мов кішка, підкрався до лейтенанта Парселла, що саме перевіряв курс судна, скинув шапку, виструнчився і співуче промовив:

— Лейтенанте, капітан велів сказати вам, що сніданок на столі.

Парселл здивовано глянув на Уайта.

— Капітан? — перепитав він, легенько всміхнувшись.

— Так, лейтенанте,— відповів Уайт, і його вузьенькі агатові очі блиснули.

Уайт був сином англійського матроса і китаянки. Його підібрав англіканський місіонер, котрий під п'яну руку жартома охрестив жовтолицього хлопчика Уайтом¹.

На всіх кораблях, на яких плавав метис, його ім'я було невичерпним джерелом для жартів, аж поки він не штрикнув ножем одного з жартівників і не кинув його тіло в море. Екіпаж не виказав убивці, і Уайтові нарешті дали спокій. Але цей спокій прийшов занадто пізно: Уайт говорив мало, ніколи не сміявся, ображався через усяку дрібничку. І зараз, коли Парселл повернувся до нього і, звівши брови, перепитав: «Капітан?» — Уайтові, який не зрозумів суті запитання, здалося, що лейтенант сміється з нього, і в ньому враз спалахнула люта ненависть.

Коли Парселл увійшов до кают-компанії, Мейсон уже сидів на місці капітана Берта. Не промовивши жодного слова, він жестом показав на стілець навпроти себе — на місце, яке займав він сам, поки був живий Берт. «Ось я вже й перший помічник капітана», — з іронією подумав Парселл. Ще вчора вони снідали за цим столом учотирьох. А зараз їх тут тільки двоє. Парселл підвів очі й подивився на Мейсона. На Мейсоновому обличчі не залишилось і сліду вчорашнього хвилювання. Він почав снідати перший і їв не поспішаючи, як статечний фермер, старанно переминаючи їжу міцними щелепами.

За тих часів на англійських кораблях існував неписаний закон, згідно з яким капітан повинен був їсти мовчки, змушуючи тим самим мовчати і своїх помічників. Цей звичай мав, очевидно, таке пояснення: на кораблі капітан не має собі рівного, отже, не може мати достойного співрозмовника. Вже через п'ять хвилин Парселл

---

¹ У а й т — білий (англ.).

переконався, що віднині Мейсон вирішив додержуватись цього правила. Мейсон навіть не відкрив рота, щоб попросити перець чи пікулі, а, наслідуючи приклад Берта, показував на них мовчки пальцем і чекав, поки Парселл передасть йому судок. Лейтенант крадькома поглядав на квадратне, різко окреслене обличчя Мейсона, його сіро-голубі очі, низький лоб, жорстке волосся. Він був утіленням добропристойності, обмеженості, почуття обов'язку. І все ж таки тепер цей зразковий офіцер командує судном, на якому зчинився бунт. Сидить собі спокійнісінько на місці вбитого його рукою капітана, відгородившись від простих смертних величною мовчанкою, яка належить йому за рангом.

Поївши, Мейсон підвів голову й коротко сказав:

— Я хочу поговорити з екіпажем, містере Парселл. Будь ласка, зберіть усіх.

Мейсон підвівся з-за столу. Парселл іще не закінчив снідати, але йому хоч-не-хоч теж довелося підвестись. На кораблі існував другий неписаний закон: коли капітан підводився з-за столу, його помічники теж мушили вставати, навіть якщо перед ними стояли повні тарілки.

Парселл піднявся на палубу і наказав Уайтові вдарити в дзвін. Матроси, не поспішаючи, зійшлися і вишикувались коло трапа. І знову Парселла вразили їхні виснажені обличчя. Він мовчки стояв перед ними, і йому було соромно, що Мейсон, так само як і Берт, примушує чекати на себе.

Нарешті з'явився «капітан»; широко розставивши ноги і заклавши руки за спину, він зупинився перед матросами і перебіг очима по їхніх обличчях.

— Матроси! — голосно почав він. — Я маю намір кинути якір біля Таїті, щоб поповнити запаси води та харчів, але не збираюся там залишатись. Шлях на Таїті добре відомий флоту його королівської величності. Ми неминуче потрапимо до рук правосуддя. Тому я пропоную якнайшвидше залишити Таїті і пошукати який-небудь острівець, розташований осторонь шляхів, якими звичайно плывуть британські кораблі, і ще не позначений на жодній карті. Однак я нікого не силую. Даю вам на вибір — або лишайтесь на Таїті, або їдьте зі мною.

Він зробив паузу. Коли він знову почав говорити, усі відчули, як важко йому зберігати спокій.

— Ви повинні знати, що по закону бунтівниками вважаються не тільки ті, хто безпосередньо брав участь

у бунті, а також і ті, хто був свідком заколоту і нічого не зробив, щоб його придушити. Для перших, незалежно від їхнього рангу,— шибениця. До інших, можливо,— кажу «можливо»,— судді будуть поблажливіші. В усякому разі, у них є надія зберегти своє життя. Матроси, все це я кажу для того, щоб допомогти вам зважити всі «за» і «проти», перш ніж ви приймете якесь рішення.

Він замовк і запитливо подивився на матросів.

— Капітане, дозвольте запитати,— промовив Маклеод.

— Прошу.

— Якщо ми поїдемо з вами, то чи зможемо ми колись повернутися на батьківщину?

— Ні,— відрубав Мейсон.— Ніколи. Ні в якому разі. Поставте на цьому хрест, Маклеоде. Коли я знайду підхожий острів, то перш за все спалю «Блоссом», бо не зробити цього було б справжнім безумством. «Блоссом» є наочним доказом бунту, і, поки існуватиме корабель, всім нам постійно загрожуватиме небезпека.

Він знову окинув матросів суворим поглядом і провадив далі, з притиском вимовляючи кожне слово:

— Повторюю ще раз, я нікого не силую. Хто хоче, може залишитись на Таїті. Ці люди, напевне, побачать Англію, але я боюся,— похмуро додав він,— що побачать вони її з вершечка щогли одного з кораблів його величності. А для тих, хто поїде зі мною, немає вороття.

Він повернувся до лейтенанта.

— Містере Парселл, складіть список добровольців і принесіть його до мене в каюту.

Він підвів свої сіро-голубі очі на Парселла, потім подивився на океан, що тихо коливався аж до самого обрію, кинув погляд на паруси, хотів ще щось додати, але передумав. Мейсон випростав плечі, круто повернувся і подався до кают-компанії.

За півгодини список був уже готовий. Парселла здивувала мізерна кількість добровольців. Очевидно, матроси воліли рискнути своєю головою, аніж назавжди відмовитися від надії повернутись на батьківщину.

«Дивно,— подумав Парселл,— адже всі вони злидарі. Їх ніщо не зв'язує із Старим світом. У більшості немає ні жінки, ні дітей, через бідність вони не змогли навіть одружитись. Що дала їм Англія, крім невилазних злиднів? Але вони вже звиклися з цими злиднями. Ось у чім річ. Їх лякає невідомість...»

Ввійшовши в капітанську каюту, Парселл мало не задихнувся від духоти. Проте Мейсон сидів за столом, на якому була розстелена карта, в застебнутому на всі гудзики мундирі, в краватці, із склянкою рому в руці, і хоч би краплина поту виступила у нього на чолі.

— Скільки? — жваво спитав він.

— Разом з вами дев'ять, капітане!

— Саме цього я й боявся! — занепокоєно промовив Мейсон.— У нас не вистачить людей, щоб керувати кораблем.

— Ми можемо взяти з собою таїтян.

— Боюся, що ми змушені будемо це зробити,— відповів Мейсон.— Ми? Містере Парселл,— раптом спитав він, підводячи голову від карти,— ви теж записались?

— Так, капітане.

Мейсон звів брови, але нічого не сказав. Він узяв із рук Парселла список, швидко перебіг його очима, похитав головою і почав повільно читати вголос, зупиняючись на кожному імені, крім свого і Парселла:

— «Річард Геслі Мейсон,— капітан,
Адам Брайтон Парселл — лейтенант,
Маклеод — матрос,
Гант — матрос,
Смадж — матрос,
Уайт — матрос,
Джонсон — матрос,
Бейкер — матрос,
Джонс — матрос».

Скінчивши читати, він підвів голову і подивився на лейтенанта.

— Якої ви думки про цих людей?

— Тут найкращі і найгірші з усього екіпажу.

— Атож,— підтвердив Мейсон, кивнувши своєю квадратною головою. І навіть не подумавши про те, що його слова можуть образити Парселла, сказав: — Шкода, що я не зможу один керувати «Блоссомом». Налити вам склянку рому, містере Парселл? Вибачте, я зовсім забув...— сухо додав він, наче для нього був особистою образою той факт, що Парселл не вживає алкогольних напоїв.— Цікаво знати, що змусило цих людей записатись. Щодо Маклеода, то тут все ясно. Він убив Сімона. А Гант задушив Босуелла. У цих двох немає вибору. А от, наприклад, Уайт?..

— Подейкують, капітане, що він колись зарівав людину. От він і боїться, що при розслідуванні можуть докопатись і до цієї історії.

— Мабуть, так воно і є,— сказав Мейсон.— Смадж теж, напевно, людина з непевним минулим. Але Джонс, Бейкер, Джонсон... Я міг би поклястись, що вони чисті, як сніг.

— Джонс піде за Бейкером хоч на край світу,— пояснив Парселл.— А Бейкер теж відчуває за собою провину: він відмовився виконати наказ Берта.— Помовчавши трохи, він додав: — Отже, залишається тільки з'ясувати мотиви, якими керувався Джонсон.

Мейсон не запросив Парселла сісти, і той з самого початку розмови стояв біля столу, за яким сидів капітан. Парселл почував себе незручно, і це відбилося на його відкритому юнацькому обличчі. Підкреслене намагання «капітана» зберегти дистанцію здавалося Парселлові безглуздою комедією, і йому було соромно за Мейсона.

— Так,— промовив Мейсон,— залишається з'ясувати, якими мотивами керувався Джонсон.— І додав: — А також ви, містере Парселл.— Парселл мовчав, і Мейсон вів далі: — Адже вам нема чого боятися суду.

— Можете мені повірити,— Парселл злегка посміхнувся,— що в мене немає непевного минулого.

— Я в цьому не маю сумніву,— незворушно відповів Мейсон.

Він чекав відповіді з поважним виглядом, наче суддя. Як капітан «Блоссом» він має право знати, чому його помічник вирішив супроводжувати його.

— Так от,— сказав Парселл,— можливо, ви й не знаєте, але я попросив у Берта дозволу прочитати над тілом Джиммі молитву. Берт наказав Босуеллу закувати мене в кайдани. Отже, я теж бунтівник.

Мейсон широко розплющив свої сіро-голубі очі:

— Я нічого про це не чув.

На мить його обличчя втратило свій велично-спокійний вираз, і він схвильовано промовив:

— Спасибі вам за Джиммі, містере Парселл. Це мужній вчинок.— І додав: — Отже, ви гадаєте, що вас засудять як бунтівника?

— Я в цьому переконаний. Крім того, мене будуть звинувачувати у тому, що я не вжив ніяких заходів після вбив... після смерті Берта.

Мейсон закліпав очима. Він помітив помилку Парселла.

— Ви маєте рацію,— сухо сказав він, опустивши очі.— І раптом спитав:— А вас ніщо не прив'язує до Англії?

Це запитання здалося Парселлові дуже нескромним. Він завагався, але, подумавши, вирішив відповісти. В запитанні, зрештою, не було нічого образливого, а йому цілий вік жити разом з цією людиною. Парселл зніяковіло пробурмотів:

— Мій батько вмер, а матері...— він одвернувся,— а матері байдуже.

Мейсон втупив очі в карту. Потім сказав з кривою посмішкою:

— Ну що ж, містере Парселл, віднині у нас з вами однаковий курс.

Парселла образив холодний тон капітана, але він промовчав. Мейсон провадив далі:

— Ви, здається, вже були на Таїті?

— Чотири роки тому я прожив там шість місяців. Мені дав притулок один таїтянський ватажок. У нього я й навчився їхньої мови.

— Як? — перебив його Мейсон.— Ви вмієте говорити по-таїтянському? Це дуже добре. Ви вільно говорите цією мовою?

— Так, капітане.

— Усього за півроку! Ви справді маєте неабиякі здібності до мов, містере Парселл,— додав Мейсон і зніяковіло всміхнувся, наче боявся образити офіцера корабля своїм припущенням, що той обдарований якимось талантом.

— Як ви гадаєте, чи дадуть нам таїтяни харчів?

— Все, що ми захочемо.

— Даром?

— Так. Зате у нас почнуться крадіжки...

— І часто вони крастимуть?

— Щодня...

— Яка ганьба! — Мейсон аж почервонів від обурення.

— Ні,— відповів Парселл.— Просто вони дають вам усе, що мають, і беруть у вас усе, що їм сподобається: так вони розуміють справжнє братерство.

Мейсон нетерпляче затарабанив пальцями по столу:

— А той таїтянський ватажок, котрий дав вам притулок...

— Його звать Оту.

— Це впливова людина?

— Дуже впливова. Крім того, у нього є ще одна перевага: блакитні очі. Оту твердить, ніби він нащадок капітана Кука! — додав, усміхаючись, Парселл.

Мейсон сердито насупився, і Парселл зрозумів причину: Кук був капітаном, отже, був людиною бездоганної поведінки.

Мейсон підвівся. На зріст він був лише трошечки вищий за Парселла, але такий широкоплечий і кремезний, що Парселл завжди відчував себе коло нього маленьким і тендітним.

— Містере Парселл,— мовив Мейсон, і знову на його обличчі проступило хвилювання, а голос затремтів.— Повірте, я розумію, яку величезну відповідальність несучи за долю людей, котрі через мене не побачать більше Великобританії. Але,— додав він, помовчавши,— якби знову повторилося те, що сталося вчора, я зробив би так само.

Останні слова він вимовив з притиском, але вони прозвучали фальшиво. Парселл мовчав, опустивши голову. Особисто він не схвалював убивства Берта і розумів, що Мейсон, хоч зовсім з іншої причини, ніколи не простить собі цього вчинку. Мейсона не турбувала моральна сторона питання. Він міркував, як справжній моряк: на суходолі вбивство припустиме, але на кораблі воно призводить до бунту, і судно опиняється поза законом.

— Якщо ви дозволите,— сказав Парселл,— я піднімуся на палубу і накажу підтягти фал на грот-марселі. Треба вище підняти вітрило.

— Я й сам це щойно помітив,— відповів Мейсон.— За Берта марсові ніколи б не наслідились...

Запанувала тиша... Парселл і Мейсон намагалися не дивитися один на одного. Першим обізвався Мейсон:

— Ви вважаєте, що погіршала дисципліна?

— Ні,— відповів Парселл байдужим голосом.— Дисципліни взагалі не існує. Якщо почнеться шторм, то я навіть не знаю, чи зможу примусити матросів лізти на ванти.

Мейсон мовчки уп'явся в нього очима, і Парселл сказав:

— Я благаю бога, щоб ми якнайшвидше дісталися до вашого острова.

Оту стояв на порозі своєї хатини і дивився вдалину, поглажуючи груди рукою, великою, але гарної форми. Груди в нього були могутні, однак з роками почалася задишка, живіт трохи розплився, і Оту зовсім не хотілося бігти разом з молоддю зустрічати перитані¹. Він почував, що вже старіє, а ще старіти нікому не приємно, то він намагався переконати себе, що бігти назустріч чужоземцям йому не дозволяє почуття власної гідності.

Велика пеританська пірога зі спущеними вітрилами вже стояла в лагуні, і білі люди спускали на воду маленькі піроги. Від берега одна по одній відпливали піроги таїтян, передні вже підпливали до перитані,— у першій пірозі діти, в другій — ваїне², жваві, як діти.

— Ауе³, ваїне! Ох, ці ваїне! — усміхаючись, пробурмотів Оту.

Сонце підбилося вже височенько, і чоловіки, накривши голови листям, привітно махали гостям руками, однак залишалися на березі. Оту схвалював таку стриманість.

Таїтяни, що зібралися на березі, та й сам Оту на порозі своєї хатини весело сміялись — так повільно повзли по тихій воді лагуни шлюпки чужоземців. Еатуа⁴ свідок, вони надто важкі, а рухи перитані повільні й незграбні. Проте цікаво дивитись, як танцюють на воді білі чудернацькі весла, довгі, як ніжки москітів.

Шлюпки врізалися носами в пісок, і Оту побачив, як з них вилазять перитані, волохаті, зарослі бородами, в самих смугастих штанах. Оту похитав головою. Ауе, які ж вони худючі! Мабуть, великий острів дощів зовсім не такий багатий, як вони запевняють.

Раптом Оту різко скрикнув. Потім широким жестом махнув своїми гарними руками і голосно покликав:

— Івоа! Меані!

Не дочекавшись відповіді, він швидко пішов до берега, вгрузаючи босими ногами в гарячий пісок.

— Адамо! — крикнув Оту.

Адам Парселл обернувся, побачив Оту, який ішов до нього таким швидким кроком, що аж живіт підстрибував над його парео⁵, і стрімголов кинувся йому назустріч. Сонце золотило його біляве волосся.

¹ Британців. (Прим. автора).

² Жінки — по-таїтянському. (Прим. автора).

³ Вигук. (Прим. автора).

⁴ Бог — по-таїтянському. (Прим. автора).

⁵ Пов'язкою на стегнах — по-таїтянському. (Прим. автора).

— Адамо! — крикнув Оту, стискаючи його в обіймах. Він знову і знову пригортав гостя до своїх широких грудей, терся щогою об його щого, безперестану повторюючи схвильовано й ніжно: «Адамо!.. Адамо!.. Адамо!..» Обличчя Парселла зашарілося, нижня губа затремтіла.

Парселла і Оту оточила юрба таїтян, і Парселл мимоволі всміхнувся, помітивши, що вони повторюють усі їхні рухи, коментують кожную їхню фразу, як хор античної трагедії, що коментує діалог героїв.

— Адамо! — крикнув Оту і з сльозами на очах знову притис Парселла до своїх грудей.— Ти приїхав! Адамо, сину мій!.. Ти з нами!..

— Адамо з нами! — раділа юрба.

Раптом вродлива молоденька дівчина з оголеними грудьми кинулась до Парселла, вирвала його з обіймів Оту, обняла і почала цілувати на манір перитані — в уста: глядачі аж боки рвали від сміху, так розвеселила всіх ця дитяча витівка. Парселл спробував був звільнитись, але молода дівчина, яка не поступалася перед ним ні зростом, ні силою, міцно тримала його в своїх обіймах і далі осипала поцілунками. Він покійно дозволив цілувати себе, зворушений цією дивною зустріччю, і лише зрідка кидав через плече дівчини запитливі погляди на Оту.

— Як, ти її не пізнаєш?! — вигукнув Оту.— Та це ж Івоа! Ти не впізнав Івоа? Адамо не впізнав Івоа! — закричав він, звертаючись до юрби.

Таїтяни мало не задихнулись від ніжності: вони сміялись, по-дружньому поплескували Парселла по плечах.

— Адамо! — кричали вони, сяючи від захоплення, так ніби їхня любов до нього іще більше зросла від того, що він не впізнав Івоа.

— Адамо! — дзвінко гукнула Івоа.— Ти не впізнав мене?

Вона відступила на крок, тримаючи його за плечі, і ніжно всміхнулась, блиснувши білими, як сніг, зубами.

Парселл пильно дивився на дівчину. Її чорне волосся, розчесане на проділ, спадало їй на чоло, розкішними хвилями розсипалось по плечах; коли Івоа трохи нахилилася вперед, воно вкрило її оголені перса і обгорнуло її всю аж до стегон. Шкіра в неї була не чорна, а кольору амбри, її великі блакитні очі, затінені чорними віями, сяяли на золотистому обличчі. Погляд Парселла знову

впав на її довге волосся кольору воронового крила, таке пухнасте, розкішне, густе, як руно.

— Я справді дуже змінилась,— промовила Івоа своїм чистим голосом.— Тепер, Адамо, тобі, мабуть, буде важко носити мене на плечах.

— Далеко він тебе не занесе! — підхопив Оту, заливаючись веселим сміхом, і його великі руки, згорнені на животі, злетіли в повітря, як два птахи.

Таїтяни зареготали. Ахе, Оту правду каже. Івоа стала справжньою красунею. Струнка, а де треба — кругленька. І важить чимало.

— Поглянь! — мовила Івоа.— Я ношу на шиї талісман твого бога Ісуса. І ні разу його не знімала! Навіть коли купалась. Щовечора я гладила його і просила твого бога Ісуса, щоб Адамо вернувся. І ти вернувся! — з тріумфом вигукнула вона.— Напевно, твій бог могутній — він усе може зробити! Адамо тут! — закричала вона і, переповнена щастям, здійняла руки до сонця. Юрба довкола них теж закричала від радості.

— Як ти виросла! — сказав Парселл, відвертаючи погляд.

Щоразу, коли він дивився на волосся Івоа, йому перехоплювало дух.

— Не стій на сонці, Адамо, бо голова спечеться, як яйце! — сказав Оту під веселий сміх юрби.— Ходім до мене, Адамо! Ти хочеш їсти?

— Страшенно,— відповів Парселл.

І юрба знову засміялась, тепер уже від розчулення.

Івоа взяла Парселла за руку і поцілувала в шию; її волосся оповило його запашними хвилями. Оту схопив його за другу руку і, дбайливо підтримуваний з обох боків, Парселл під вигуки юрби дійшов до хатини ватажка.

Він уже ступав на поріг, коли раптом височенний широкоплечий таїтянин проштовхнувся до нього крізь густий натовп, сяючи від радості, схопив його під пахви, легко відірвав від землі і підняв, як немовля, над головами таїтян, що заливалися веселим сміхом.

— А мене? — весело крикнув він.— А мене ти впізнаєш, Адамо?

— Меані! — вигукнув Парселл, від радості він навіть забув, у якому смішному опинився становищі.

— Він його впізнав! — закричав Оту, захлинаючись від щастя, і широким жестом закликав своїх підданців бути свідками цього чуда.

— Адамо впізнав Меані! — закричала юрба так само захоплено і розчулено, як і тоді, коли Парселл не впізнав Івоа.

Меані, сяючи від щастя, поставив Парселла на землю так обережно, наче боявся його зламати, і радісні крики залунали іще голосніше.

— Твої діти повиростали, Оту,— почав був Парселл,— просто не віриться, адже минуло всього чотири роки...

Але йому не вдалося скінчити цієї фрази. Івоа знову метнулася до нього, знову почала цілувати, жартівливо покусуючи його за вухо, навіть скуйовдила йому волосся. І знову ніздрі йому залоскотали пахощі її розкішних кіс.

— Адамо хоче їсти! — розкотисто засміявся Оту і вирвав Парселла з обіймів своєї дочки, ще більше розвеселивши юрбу.— Заходь, Адамо! — додав він, описавши рукою широкий жест, і відпустив натовп величним царственным помахом руки. Оту продовжував добродушно сміятись і лукаво підморгувати, ніби ніколи не мав найменшого сумніву, що «Блоссом» неодмінно припливе до Таїті і Адамо повернеться до них.

Меані посадовив Парселла на мату і сів навпроти, не зводячи з гостя очей. Шкіра в юнака була темніша, ніж у сестри. Його кругле, як у дівчини, підборіддя і великий рот з повними устами різко контрастували з верхньою частиною обличчя — орлиним носом і гострими очима з вугільно-чорними віями, і це надавало обличчю зосередженого, ба навіть суворого виразу.

— Е, Адамо, е! Е, Адамо, е! Е, Адамо, е! — повторював він то радісно, то сумно, перебираючи в пам'яті веселі й сумні події, що трапилися чотири роки тому. Меані ритмічно ляскав долонею по маті, ніби сухе рівномірне ляскання допомагало йому уявити собі всі ті майбутні радощі, які принесе з собою приїзд друга.

— Е, Адамо, е! Я пам'ятаю, як ти боявся акул у лагуні,— раптом сказав він.

Меані зареготав, Оту і Івоа теж голосно засміялись. Еге ж, Адамо боявся акул у лагуні, таких сумирних акул! Меані схопився на ноги, нахилився над Парселлом, обхопив долонями його голову і на ознаку своєї приязні тихенько стукнувся лобом об його чоло... Потім почав легенько поплескувати гостя по плечах, дивлячись на нього з глибокою ніжністю.

— Е, Адамо, е! — вигукував він, не знаходячи слів, щоб висловити свою безмежну любов.

— Ахе! — розсердився Оту.— Дайте йому спочатку поїсти. Розмовляючи, багато не з'їси!

Івоа поставила перед Парселлом повнісінький дерев'яний таріль, і він одразу відчув знайомий запах сирої риби в лимонному соку.

Меані присів біля виходу, обіпершись плечима на одвірок, а Оту примостився з другого боку, але так, щоб гостеві було видно берег і пляж.

Подавши їжу батькові та Меані, Івоа стала навколішки за спиною в Парселла, біля його правого плеча, — за таїтянським звичаєм жінка не має права їсти разом з чоловіками. Пальмовою гілкою вона відганяла від Парселла мух і час від часу жартівливо поплескувала його по плечу. Парселл відчував, що вона не зводить з нього очей, і сам краєчком ока поглядав на її розкішне чорне волосся, але не наважувався повернути до неї голову.

Парселл був одягнений в самі штани та сорочку; гаряче сонячне проміння, що заливало хату, пестило його босі ноги. В просвіті дверей вимальовувалось ліворуч темне плече Меані, а праворуч таке саме широке, але не таке округле, не таке тверде й пружне плече старого Оту. Парселл справді дуже хотів їсти. Івоа легенько гладила пальцями його потилицю, але він удавав, ніби не помічає цього. Він з насолодою вдихав пахощі її волосся і дивився просто перед себе на стрункі стовбури кокосових пальм, на іскристу лагуну, що мінилася синіми відблисками та рожево-ліловими плямами.

В хатині було тихо. Парселл згадав, що всі таїтяни страшенні ласуни і їжа цілком поглинає їхню увагу. Сидячи в прохолодній хатині, підставивши під гаряче проміння сонця свої босі ноги, він віддавався приємному почуттю свіжості й спокою. Йому було так хороше: навпроти нього сидять Оту і Меані, а на Івоа він може дивитись краєчком ока, коли вона нахиляється і її волосся лоскоче йому щоку. Він дивився на своїх друзів і почував себе безмежно щасливим. Яка глибока ніжність світиться в їхніх поглядах! Який спокій сповнює їхні душі! Парселл подумав: «Цю хвилину я згадуватиму довіку», — і зразу ж його серце стислось від жалю, ніби ця хвилина його життя вже минула й ніколи не вернеться.

— Адамо! — тривожно запитав Меані.— Що з тобою? Чому в тебе такий сумний погляд?

— Просто я про щось подумав, Меані...

— Перитані! Перитані! — вигукнув Оту і посварився на Парселла довгим пальцем. Ці перитані жодної хвилини не можуть посидіти спокійно.— Іж, і не треба багато думати.

Парселл усміхнувся і нахилився над тарелем з рибою. Оту має слухність. Тільки той по-справжньому щасливий, хто не усвідомлює до кінця свого щастя. Треба вміти знайти золоту середину. Треба навчитись лукавити з самим собою. Ти віриш у своє щастя, але не настільки, щоб признатися в цьому навіть самому собі.

Легенький духмяний вітрець прилинув з глибини острова, і високо-високо над хатиною зашелестіли, закивали тихенько своїми пишними верхівками кокосові пальми. Парселл з насолодою вдихав пряне повітря.

— Запахло Таїті,— мовив він.

— А чим пахне Таїті? — запитала Івоа, поклавши руки йому на плечі.

— Квіткою тіаре.

— Е, Адамо, е!— заперечила Івоа.— На Таїті є ще багато різних пахошів. Тут пахне гібіском, і мигдалем, і папороттю, і кмином. А пахоші жасмину, свіжі, як аромат шкіри немовляти? А пахоші, які приносить з узгір'я вітер, що передвіщає дощ? Коли вдихаєш ці пахоші, хочеться працювати.

Засміявшись, Оту простягнув уперед свої широкі долоні з відігнутих великим пальцем, похитав головою і мовив:

— Молода людина, Івоа, не повинна працювати цілий день. От коли вона постаріє і нічого кращого їй не лишається, тоді праця стає насолодою.

Парселл повернув голову, глянув у великі блакитні очі Івоа, і в нього пересохло в горлі.

— Ти ще забула про пахоші твоїх кіс, Івоа!

На губи Івоа повільно набігла усмішка, і в Парселла закалатало серце. Він подумав: «Якби я захотів — вона була б моєю».

На поріг впала чорна тінь. Парселл підвів очі. За дверима стояв Мейсон — в застібнутій на всі гудзики куртці, в краватці, в черевиках. Парселла найбільше вразили черевики. Вони були начищені до блиску, пряжки сяяли на сонці. Мабуть, вилазячи з шлюпки, Мейсон скинув їх, а на березі знову взувся.

— Містере Парселл,— мовив Мейсон холодно-чемно, не дивлячись на таїтян,— чи можна мені сказати вам кілька слів?

Парселл підвівся і вийшов з хатини; вони з Мейсоном відійшли трохи набік.

— Містере Парселл,— почав Мейсон владним голо-сом, кинувши швидкий погляд на скуйовджену голову, голу шию і босі ноги свого помічника,— виявляється, ви користуєтесь величезною популярністю серед цих дику-нів. Чи не відрекомендуєте ви мене їхньому ватажку?

— Я буду дуже радий відрекомендувати вас Оту,— сухо відповів Парселл.— Оту — справжній джентльмен.

— Ну що ж, відрекомендуйте мене цьому... джентль-менові,— мовив Мейсон,— і розкажіть йому нашу істо-рію.

— Нічого не приховуючи?

— Так, нічого не приховуючи, і відкрийте йому наші наміри.

Коли Оту і його діти побачили, що Адамо і ватажок перитані ідуть до них, вони встали, а Оту навіть вийшов на поріг, усміхнувся, випнув живіт і, простягнувши до нового гостя свої великі руки, поважним жестом запро-сив до своєї хатини.

Мейсон здалеку бачив у підзорну трубу, як зустріли Парселла на березі, і гидливо морщився, спостерігаючи, як таїтяни стискають його в своїх обіймах. Він боявся, що тепер і йому влаштують таку бурхливу зустріч, але по-боювання його були марні. Меані та Івоа навіть не пі-дійшли до нього і лише мовчки вклонилися, а Оту хоч і зробив кілька привітних жестів, але не подав йому руки.

Мейсон сів на мату. Довгий час ніхто не промовив ні слова. Таїтяни урочисто мовчали. Мейсон, збентеже-ний стриманою зустріччю, кашлянув, почервонів, заклі-пав очима, і, нарешті, ні на кого не дивлячись, розповів про подію на «Блоссомі», і звернувся до Оту із своїм проханням. Оту слухав його, киваючи головою, ніби пе-редбачав цей візит, а коли Адамо почав перекладати, він знову закивав головою і чемно заусміхався, наче не було нічого незвичайного в тому, що перший помічник капітана на британському кораблі вбив капітана й під-няв бунт.

Коли Парселл скіпчив перекладати, Оту встав, за-повнивши хатину своєю могутньою постаттю. Він виго-лосив довгу промову, дуже барвисту і дуже змістовну,

підкріплюючи свої слова красномовними жестами. Він не сказав жодного слова про заколот на «Блоссомі», а тільки відповів на прохання Мейсона. Так, він дасть ватажкові великої піроги харчів, яких вистачить на довгу подорож. Він дасть йому козу і цапа на розплід, а також двох собак; і якщо ватажок перитані бажає, Оту може дати йому пару диких свиней, хоч цих тварин удосталь на всіх островах південних морів. Ватажок також знайде всюди таро, ямс, батати і хлібне дерево. Але, коли він хоче, він може взяти з собою коріння та живці рослин, Оту їх теж дасть. Він зробить навіть більше. Йому належать єдині на весь острів бугай та корова — нащадки тих тварин, яких великий капітан Кук (Оту вимовив «Туто», бо в таїтянській мові не існує звука «к») подарував свого часу батькам Оту. А тепер Оту, в свою чергу, подарує їх ватажкові великої піроги.

Парселл перекладав, сміючися в душі з хитромудрості Оту. З яким величним виглядом дарував він бугая та корову! А насправді він страшенно радів, що нарешті здихається їх. Таїтяни не люблять ні коров'ячого м'яса, ні молока. Крім того, ці тварини дуже великі, їдять з ранку до вечора і вічно спустошують садки. І якби не пошана до великого капітана Кука, Оту давно б їх зарізав. Добре, що хоч він своєчасно відділив бугая від телиці, уникнувши в такий спосіб небажаних наслідків цього щедрого дарунка, яким, на думку таїтян та й самого Оту, з такою безмежною великодушністю вшанував покійного батька Оту капітан Кук за тих часів, коли мати Оту ще була красунею.

Коли Парселл скінчив перекладати, Оту раптом пронизливо скрикнув, схопився на ноги і кинувся до дверей.

— Табу¹, Адамо! Табу! Там, на березі! Адамо! Скажи своєму ватажкові, що на Таїті це табу.

— Що сталося? — спитав Мейсон, насупивши брови.— Чого він так розкричався? Ці тубільці дуже вразливі. Що тут у них табу, Парселл?

— Рушниці, капітане! Маклеод ходить берегом з рушницею в руках. Мабуть, зібрався на полювання.

— Накажіть йому відвезти рушницю на корабель,— сказав Мейсон.— Я не хочу неприємностей з чорношкірими.

---

¹ У творі збережено загальноживану форму цього слова, хоч правильніше було б писати «тапу», бо звука «б» не існує в таїтянській мові. (Прим. автора).

Парселл побіг до лагуни і гукнув шотландця. Маклеод обернувся і зміряв його зневажливим поглядом, але, побачивши, що лейтенант біжить, усе-таки пішов йому назустріч. Маклеод був худий, як тріска, довготелевий і цибатий, з вузькими, кістлявими плечима; його колічі сірі очиці блищали на гостроносому обличчі. Він нікого не любив, а тим паче офіцерів. Не робив він винятку і для лейтенанта, хоч не відчував до нього ненависті: Парселл теж був шотландець.

Зупинившись кроків за десять від Парселла, Маклеод сперся всім тілом на праву ногу, відставив ліву, поклав рушницю на зігнуту руку, підкреслюючи усім своїм виглядом, що він не збирається ставати струнко. Після бунту він став дуже нахабним, однак порушувати наказів не наважувався.

— Маклеоде,— сказав Парселл, вдаючи, ніби не помічає зухвалої пози.— Капітан наказав відвезти зброю на корабель. На Таїті рушниці табу.

— А я ж хотів підстрелити дику свиню! — відповів Маклеод, похитавши головою, і його суворе, холодне обличчя раптом набрало дитячого виразу, який уже одного разу так здивував Парселла. Лейтенантові здалося, ніби він учитель, що вичитує недбалому учневі.

— Дику свиню! — засміявся Парселл.— А чого ви не попросите свинини в таїтян, вони охоче вам дадуть.

— Та знаю,—зневажливо кинув Маклеод.— Я їх добре знаю. Я тут уже не вперше. Ці недоумки віддають усе, що мають. Пустоголові дурні! Добре, що вони хоч не носять сорочок, а то повіддавали б і сорочки.

— А нащо їм скупитись? — сказав Парселл.— У них усього вдосталь.

— Не завжди так буде,— промовив Маклеод з таким виглядом, ніби не мав найменшого сумніву, що клімат на Таїті може раптом змінитись і тут стане так само холодно і вогко, як у його рідному Гайленді,— а зараз мені хотілося самому підстрелити свиню: не хочу я кланятися перед цими голопузими ідіотами! Дадуть! Дадуть! Тільки й знають, що давати! Оце вже справді дикуни! А я, уявіть собі, не люблю, щоб мені щось давали. Маклеоди ніколи не користувалися ні з чиеї ласки, ніколи! Сам я нікому нічого не дарую! — додав він з гордістю.— І не хочу, щоб мені робили подарунки!

— На жаль, Маклеоде,— сказав Парселл,— рушниці на Таїті табу.

— Табу! Табу! Безглузда вигадка! — Маклеод зневажливо хитнув головою. — Будь я капітаном, я б тут швиденько навів порядок! Адже рушниці, побий мене грім, у наших руках! — він махнув рукою, немов погрожуючи цілому острову. — А раз рушниці в наших руках, значить, ми тут хазяї!

Навіть не вклонившись Парселлу, Маклеод пішов до шлюпки, що похитувалася на воді. Парселл дивився йому вслід: довготелесий, худючий, біляве волосся поріділо на потилиці, розслаблена хода, рушницю несе недбало на зігнутій руці.

Коли Парселл повернувся до хатини, Мейсон підвівся з мати, попросив лейтенанта подякувати Оту і пішов геть. Його несподіваний відхід здивував таїтян. Стоячи на порозі, вони дивилися вслід ватажкові перитані. На березі Мейсон сів на пісок, роззувся, встав, підкликав шлюпку і заліз у неї. Вмостившись на кормі, він почав узуватись.

— Чому він не залишився з нами? — здивовано спитала Івоа. — Що він робитиме на великій пірозі?

— Нічого, — відповів Парселл. — Він вирішив не покидати корабля, поки ми тут стоятимем.

— Чому? — запитав Меані. — Він нас не любить?

— Він про таке навіть не думає, — сказав Парселл, сідаючи на мату.

Він обвів очима своїх друзів і знову відчув себе вільним і щасливим. По суті, Мейсон не такий уже огидний тип, просто в його присутності усе якимось линяє і блякне.

— І тобі доведеться жити на острові з цим чоловіком?.. — почав Оту і доповнив свою думку красномовним жестом.

— Він зовсім не злий, — усміхнувся Парселл. — До того ж я можу вжитися з ким завгодно...

Нараз він згадав про неприховану ненависть Сімона, і обличчя його спохмурніло.

— Е, Адамо, е! — мовила Івоа. — Не сумуй! Я не хочу, щоб Адамс сумував, — палко вигукнула вона, звертаючись до батька і Меані, ніби вони могли заборонити йому сумувати. — А мені не подобається цей чоловік, що носить на ногах шкіру тварин.

— Івоа! — гримнув на неї Оту, здивований тим, що його дочка насмілилася відкрито висловити свою думку.

Прикривши довгими віями свої блакитні очі, Івоа сховала обличчя на плечі Парселла.

— Чого ж він тобі не подобається? — спитав Парселл.

Івоа підвела голівку і скорчила смішну гримасу.

— Бо він не дивився на мене.

Парселл весело засміявся.

— Це правда! — підтвердив Меані, ляснувши рукою по маті, а потім сплеснув у долоні.— Я це теж помітив! Ватажок перитані боїться Івоа. І батька мого боїться, навіть не дивиться на нього. Сидів, як черепаха, втягнувши голову і лапи, і мовчав.

Івоа засміялась. Оту насварився на неї пальцем:

— Про гостя так не кажуть...

Але не витримав і сам засміявся.

Тим часом Івоа поставила перед Парселлом довгий кошик, наповнений апельсинами, манго, грушами авокадо і дикими бананами.

— Дай-но я обчищу тобі апельсин,— сказала вона, коли Парселл узяв з кошика плід.

Меані швидко підвів голову і глянув на Оту, який відповів йому усмішкою. «Мабуть, я не все розумію в їхній мові»,— подумав Парселл. Він запитливо подивився на Івоа. Відчувши на собі його погляд, дівчина повернула голову, підвела на нього свої променисті блакитні очі і промовила спокійним голосом, ніби йшлося про звичайну прогулянку:

— Адамо! Якщо ти хочеш, я поїду з тобою на твій острів.

Парселл подивився спершу на Оту, потім на Меані. Обидва усміхались. Очевидно, слова Івоа їх не збентежили і не здивували.

— А ти розумієш, Івоа, що коли ти поїдеш зі мною, то вже не зможеш повернутись? Ти більше ніколи не побачиш Оту! — сказав він глухим голосом, узявши дівчину за руку.

— Я все розумію,— відповіла Івоа, не підводячи очей від апельсина, що його обчищала.

Настала тиша. Оту широким жестом простяг уперед свої великі руки.

— Це ти не розумієш, Адамо! — мовив він усміхаючись.— У Івоа тільки одне життя, а що важливіше у її житті — я чи Адамо?

Розділ третій

— Так от,— сказав Мейсон,— завтра ми знімаємося з якоря. Пора вже нам познайомитися з таїтянами, що хочуть їхати з нами. Скільки їх там у вас, містере Парселл?

Мейсон сидів у своїй каюті в такій самій позі, як і тиждень тому,— перед розгорнутою на столі картою, із склянкою рому в руці. Але дещо все-таки змінилось. Цього разу він запросив Парселла сісти.

— Шестеро,— відповів Парселл.— Їх звуть Меані, Тетаїті, Меоро, Корі, Тімі та Оху.

— Ви їх знаєте?

— Добре тільки Меані і Тетаїті, решту гірше. В усякому разі, всі шестеро міцні, дужі хлопці і стануть нам у великій пригоді.

— Шестеро таїтян,— заклопотано промовив Мейсон, нахиливши свою велику голову.— Шестеро таїтян і семеро наших, всього тринадцять. Малувато, щоб керувати «Блоссомом».

— Я ще не всіх перелічив,— сказав Парселл.— Ще є дванадцять жінок, а з таїтянок будуть непогані матроси...

— Жінки?! — крикнув Мейсон.— Жінки на кораблі?..

Він схопився з місця, стягнувши зі столу карту й перекинувши склянку з ромом. Кров прилила йому до обличчя, від обурення відібрало мову. Він закліпав очима, зціпивши губи, потім рвонувся вперед, ніби хотів кинутись на Парселла, завмер у погрозовій позі і загорлав:

— Нізашо в світі! Чуєте, містере Парселл, нізашо в світі!

Запала тиша. Парселл нахилився, підняв двома пальцями карту і простяг її капітанові.

— Боюся, що в нас немає іншого виходу,— мовив він лагідно.— Таїтяни не поїдуть без жінок. Та й наші матроси теж. Вони бояться, що ми оселимося на безлюдному острові...

— Жінки на кораблі, містере Парселл! Ви уявляєте собі, що це означає? — повторив Мейсон, вирячивши свої сіро-голубі очі, так вжахнула його ця перспектива.

— Сказати правду, і обставини не зовсім звичайні...

— Але жінки на кораблі! — вигукнув з відразою Мейсон; він аж здійняв догори руки, немов таїтянин.

Парселл зачекав хвилину.

— Боюся, що ви не зможете їм відмовити,— сказав він нарешті.— Таїтяни просто не поїдуть, а матроси здатні захопити корабель, висадити нас із вами на берег і вирушити в дорогу без нас.

— Вони посадять корабель на рифи! — зневажливо кинув Мейсон.

— Можливо, але ми з вами сидітимем на пісочку...

Мейсон сів, знову розгорнув перед собою карту і спитав, не підводячи очей:

— А скільки їх?

— Дванадцять,— відповів Парселл, сідаючи.— Ось їхні імена.

— Нащо здалися мені їхні імена! — вибухнув Мейсон і махнув рукою, наче змітав зі свого шляху всіх жінок світу.

Знову запала тиша, потім Мейсон сказав уже трохи спокійніше:

— Треба примістити їх окремо від чоловіків.

Парселл примружив очі. Ці застережні заходи здалися йому смішними.

— Гаразд,— байдуже мовив він,— я приміщу їх окремо.

Мейсон вихилив ром і поставив склянку на стіл: він скорився неминучості.

— Доведеться вам самому всім цим зайнятися,— сказав він.— Я не хочу чути жодного слова про жінок!

— Слухаю, капітане!

Парселл сховав список у кишеню, але не встав.

— Якщо дозволите,— сказав він,— я б хотів іще про дещо з вами поговорити. Про те, що мене непокоїть.

— Прошу,— буркнув Мейсон, підозріло зиркнувши на свого помічника.

«Одразу насторожився»,— подумав Парселл і промовив уголос:

— Якщо ми оселимося на безлюдному острові, то стане нерозв'язна проблема: в нашій колонії буде дев'ять британців і шість таїтян, тобто п'ятнадцять чоловіків. А жінок усього дванадцять.

— Ну то й що? — сказав сухо Мейсон.

— Троє чоловіків залишаться без жінок.

— Ну то й що? — знову сказав Мейсон.

— Це дуже небезпечно. І я пропоную або залишити трьох таїтян...

— Про це не може бути й мови,— відрубав Мейсон.

— Або взяти з собою ще трьох таїтянок.

Ці слова мали зовсім несподіваний ефект. Мейсон закліпав очима, в нього затрусилися руки, обличчя налилося кров'ю.

— Нізачо в світі! — загорлав він, випроставшись на весь зріст.— Як вам не соромно, містере Парселл, пропонувати мені таке! І так у нас забагато жінок! Мені особисто вони зовсім не потрібні! — додав він, піднявши руку немов для урочистої присяги.— Я не хочу навіть про них говорити. Обравши собі професію моряка, я сподівався, що хоч на кораблі...— не скінчивши фрази, він вигукнув:— Містере Парселл, ви добре знаєте, що, якби йшлося про мій особистий комфорт, я не взяв би на корабель жодної жінки. А ви стоїте переді мною і спокійнісінько пропонуєте мені... Містере Парселл! В своєму житті я бачив лише одну порядну жінку... мою сестру. А всі інші... Це просто... Щодо мене,— провадив він далі, утримавшись від більш точної характеристики нікчемної статі,— то я зовсім не прагну залишати після себе нащадків. Дванадцять жінок! — закричав він у новому нападі люті.— Дванадцять! На борту мого корабля! Дванадцять напівголих створінь, що з ранку до вечора сокотатимуть і верещатимуть на палубі,— додав він з огидою, так ніби таїтянки були схожі на чайок чи папуг.— Так знайте ж, містере Парселл, і перекажіть від мого імені матросам, що я краще залишусь на Таїті і своїми власними руками накинуну собі зашморг на шию, аніж візьму на «Блоссом» хоча б іще одну жінку!

Він важко зітхнув і сказав трохи спокійніше, але категоричним тоном:

— Справу вичерпано, містере Парселл!

Парселл холодно вклонився і, тремтячи від люті, вийшов з каюти. Яке безглуздя! Яка безмежна тупість! Мейсон більше дбає про потомство своїх кіз та свиней, аніж про те, щоб знайти пару кожному майбутньому колоністові... «Яка ідіотська впертість;— подумав Парселл.— Ну яка йому різниця, скільки з нами поїде жінок — дванадцять чи п'ятнадцять?»

Таїтянки зовсім не заслуговували такого зневажливого ставлення з боку Мейсона, хоча б завдяки своїй моторності та фізичній силі. Майже так само швидко, як і чоловіки, вони навчилися управлятися із снастями, розпускати рифи і закріплювати вітрила. Не минуло й тижня після відплиття «Блоссом», а жінки вже встигли

стати непоганими матросами. Любо було дивитись, як за командою Парселла вони видирались по вантах на вершечок височенних щогл,— із сміхом, піснями, пронизливими вигуками.

На дев'ятий день плавання зірвався шторм, і Мейсон наказав лягти в дрейф. Парселл послав матросів на щогли і реї. Усвідомлюючи небезпеку, матроси миттю кинулися виконувати команду, хоч перші вісім днів плавання не дуже старались. Зате всі таїтяни, крім Меані й Тетаїті, не зрушили з місця. Можливо, вони б не так злякалися шторму, якби були в своїх пірогах. Але кільова хитавиця, удари хвиль в борти корабля,— все це сповнювало їх жахом. Збившись у кубрику, напівголі, змерзлі, змучені морською хворобою, вони боязко тулилися один до одного, і їхні обличчя посіріли від страху. Ніщо не могло вивести їх із цього стану — вони були впевнені, що їх чекає неминуча смерть.

Надвечір шторм ущух, і, щиро кажучи, «Блоссому» ні на хвилину не загрожувала справжня небезпека. Але ця пригода зіпсувала дружні взаємини між таїтянами і матросами. Екіпаж не простив «чорношкірим» того, що вони «покинули їх» у тяжку хвилину.

Знову засяяло сонечко, але вітер стих, люди задихалися від спеки, а «Блоссом» ледве повз по густій, як олія, воді. Повітря, вода — усе застигло. Жодного разу не повіяло прохолодою, ніс корабля різав нерухому, без жодної хвилики, гладінь океану. Здавалося, не зупинилось тільки сонце. Паруси обвисли, мляві, безсилі, всі в зморшках, як шкіра на обличчі в старій бабусі, за влучним висловом Маклеода. Обрій ніби замкнув круг корабля вогненне кільце, і Парселлу часом здавалось, ніби океан загусає навколо «Блоссом», як драглі.

Якось уранці старий Джонсон показав Парселлові лушпайки з картоплі, що плавали коло борту, хоч їх викинули в море ще напередодні. За п'ятдесят років плавання старий бачив таке вперше.

Спершись на поруччя, матроси з ранку до вечора вудили рибу. Таїтяни виходили в море в шлюпках, стоячи на лавках з остями в руках. Але в морі немов перевелася вся риба. Навіть акули не плавали більше навколо «Блоссом», так наче їм набридла ця нерухомість.

Коли люди дивились на голе небо, мертве море, тьмяні кольори, їм починало здаватись, ніби лиха доля закинула їх на якусь закам'янілу планету, що ніколи не

відпустить своєї жертви. Палюче сонце вибілило вітрила, розтопило смолу між дошками. Обшивка над ватерлінією почала розсихатись, хоч двічі на день її щедро поливали морською водою. Неможливо було ходити босоніж по розпеченій палубі, і матроси обмотували ноги ганчірками.

Кінчалися запаси прісної води, і Мейсон наказав видавати її невеликими порціями. Довелося зарізати бика, а через кілька днів і телицю. Потім з'їли козу, цапа, диких свиней, навіть собак. На кораблі лишилися тепер тільки люди.

Минув ще тиждень; нарешті з заходу повіяв легенький вітрець і по воді пішли брижі. Туго напнулися вітрила, затремтіли під напором вітру снасті, задвигтіла під ногами палуба, і важкий трищогловий корабель, високо задерши над хвилями ніс, полинув уперед, мов на крилах.

Через годину «Блоссом» вривався у величезний табун летючих риб. Одна за одною вони плюхалися на палубу; в прозорій воді за кораблем невідступно пливли золотисті доради. Парселл наказав стерновому попустити вітрила, матроси закинули вудки і швидко наловили силу-силенну риби. Всі весело заходились її тельбушити, і незабаром був готовий обід — перший ситний обід за останній тиждень.

Обід іще не скінчився, коли небо раптом потемніло, в повітрі розлилася приємна прохолода і пішов дощ. На палубу повиносили всі бочки й відра. Таїтяни познімали свої парео, і, піднявши до неба руки, закинувши голови, кричали від радості, і ловили ротом дощові краплини.

Поступово їхня безладна метушня перейшла в танок. Чоловіки ритмічно плескали в долоні, а жінки затягли протяжливу пісню без слів, що чимдалі прискорювалася і гучнішала. Темні тіла таїтянок вилискували під дощем, вони тупцювали на місці, ледь перебираючи ногами, їхні плечі, вкриті хвилями чорного волосся, були нерухомі, — здавалося, танцюють тільки їх широкі стегна.

Всі матроси, крім Смаджа, теж роздяглися, і Парселл подумав був, що вони теж підуть танцювати, розпалені шаленством таїтян. Та вони лишилися на півбаку і здалеку позирали на танцівниць; стоячи гольцем під потоками дощової води, вони зніяковіло ляскали один одного по спині.

«Картини на біблійний сюжет,— з усмішкою подумав Парселл.— Таїтянин — це людина перед гріхопадінням. А перитані — людина після гріхопадіння».

Вдаючи, ніби уважно стежить за тим, як наповнюються водою бочки та відра, Парселл крадькома поглядав на палубу. Його здивувала поведінка Смаджа. Один тільки куций Смадж не роздягся; він тримався осторонь від своїх і чужих. Спершись спиною об поруччя між двома шлюпками, він визирав звідти, наче з нори, худий, сутулий, з запалими грудьми; одне плече в нього було вище за друге. Сивувате волосся спадало йому на чоло, насуплені брови зійшлися над гострим носом, губи презирливо кривились. Зіщулившись у своїй схованці, він з ненавистю дивився на таїтян, і його пацючі оченята злісно блищали.

Раптом жіночий голос покликав:

— Джоно! Джоно! Джоно!

Парселл обернувся, але дощ, шмагнувши його по обличчю, на мить засліпив його. Від купки таїтянок відділилася висока дебелина постать і рушила до матросів. Потім несподівано зупинилась. Це була Омаата.

Всі, мов по команді, повернули до неї голови. Туге темно-бронзове тіло, зріст шість футів і п'ять вершків. Хоч тіло Омаати вражало всіх своїми велетенськими розмірами, воно було на диво гармонійне. Матроси мовчки вп'ялися в неї очима. З того часу, як «Блоссом» покинув Таїті, про жодну з таїтянок не точилось стільки розмов, як про Омаату. Які в неї широчезні стегна, могутня спина, величезні груди! Її сила давала привід для безлічі вигадок. То вона по-дружньому ляснула по плечу Маклеода, але не розрахувала сили удару, і бідолаха гепнувся на палубу та ще й відлетів кроків на двадцять. То сперлася на поруччя, і воно зламалося під її рукою. То легко розірвала товстий канат.

Матроси кишки рвали від сміху, уявляючи собі, що було б, якби Омаата закохалася в маленького Смаджа. Робили найнеймовірніші припущення, часом не зовсім пристойні. Але кінець кінцем усі сходилися на тому, що Омаата просто задушила б його.

Омаата ступила ще кілька кроків; промінь сонця, продершись крізь чорні хмари, ковзнув по її постаті, і матроси могли досхочу намілюватись її округлими формами. Парселл примружив очі. Матроси були схожі на котів, що захоплено і з страхом милуються величезною тигрицею.

— Джоно! Джоно! — крикнула Омаата грудним голосом.

— Та йди ж бо! — легенько підштовхнув Джона Ганта Маклеод.

Гант повільно зрушив з місця і, важко ступаючи, підійшов до Омаати. Він був такий самий високий і кремезний, але трохи масивніший і від голови до ніг зарослий волоссям, чим заробив пошану безбородих таїтян. Гант дивився на Омаату своїми маленькими поросячими очіцями. Його вкрите рудою щетиною обличчя було немов розчавлене могутнім ударом, від якого воно роздалося вшир і втратило природні контури. Але вигляд у нього був не такий заспаний, як звичайно, і навіть здавалось, що він ось-ось усміхнеться. А Омаата сміялась, показуючи рівні білі зуби, і відблиски призахідного сонця грали в її великих, як озера, очах.

Хвилину вони простояли отак одне проти одного; здавалося, Омаата розуміє, що Гант тугодум і що не треба його підганяти. Потім вона схопила його за руку і потягла до танцівниць; поставивши його перед собою і не зводячи з нього очей, вона почала похитувати стегнами, наспівуючи грудним голосом:

— Джоно! Джоно! Джоно!

Таїтяни підступили до Ганта, плескаючи в долоні. Меані приязно поляпав його по плечу і почав танцювати поруч з ним, ніби хотів його підбадьорити.

А Омаата безперестану скандувала:

— Джоно! Джоно! Джоно!

І раптом Гант ворухнувся, зігнув у коліні ногу, потім другу і, незграбно махаючи руками, затупцював на місці, як ведмідь, не зводячи з Омаати своїх маленьких блідо-голубих оченят. В цю мить чорні хмари, що оповивали небо, трохи розійшлися, і, хоч тепла тропічна злива ще не вщухла, на заході проглянуло сонце. І зразу ж на тлі чорнильно-чорного неба з майже фантастичною чіткістю вирізвився білий силует «Блоссом», його шогли, вітрила, палуба; сонячне проміння довгими рівними смугами перебігло по воді і раптом збоку, майже горизонтально освітило групу танцюристів, видовжуючи на палубі їх чудернацькі тіні. Руда кучма Ганта засяяла, мов золото.

— Джоно! Джоно! Джоно!

В грудному голосі Омаати чулося вуркотання і левиный рик, а Гант, великий, рудий, такий білотілий серед

смуглявих таїтян, знову затупцював на місці, похитуючи в такт своєю кудлатою головою.

— Джоно! Джоно! Джоно!

Омаата підходила все ближче й ближче до Ганта, плавно похитуючи широкими стегнами і простягаючи до нього руки; вона не зводила з нього своїх блискучих очей. Нарешті вона підступила до нього впритул, і хвилинку вони танцювали одне проти одного. Раптом Гант заревів, як звір, випростався на весь свій зріст і схопив Омаату за плечі своїми червоними ручиськами. Заливаючись дзюркотливим сміхом, вона з несподіваною спритністю відскочила від нього й кинулась тікати, Гант — за нею. Омаата кружляла по палубі, раз у раз обертаючись, щоб подивитися, чи біжить за нею Гант, і заливаючись гортанним сміхом. Потім як вихор збігла вниз по трапу, що вів до кубрика, а слідом за нею клубком скотився Гант. Матроси аж боки рвали від сміху. Тільки Смадж відвернувся і з огидою плюнув у воду.

— Лейтенанте,— почувся голос Уайта,— вас кличе капітан.

Парселл зітхнув, спустився до своєї каюти і, одягнувшись, пішов до Мейсона.

В капітанській каюті стіл з червоного дерева був пригвинчений до підлоги дерев'яними гвинтами, і сам Мейсон, що сидів за столом, теж, здавалося, був пригвинчений до стільця. Одягнений з ніг до голови, в краватці холодно-чемний, він був далекий від усього того, що відбувалось на палубі, мов житель іншої планети.

Коли Парселл увійшов, він тицьнув пальцем у якесь місце на карті і сказав:

— Ось тут.

Парселл обійшов стіл і схилився над картою. Десь на півдорозі між островом Рапа і островом Пасхи Мейсон олівцем поставив хрестик. Парселл запитливо подивився на капітана, і Мейсон знову сказав:

— Ось тут. Це той острів, який ми шукаємо. Якщо вітер не вщухне, ми будемо там післязавтра ввечері.

Парселл подивився на карту.

— На Таїті ви говорили про невідомий острів.

— А він справді невідомий,— жваво підхопив Мейсон.— У своїх «Розповідях про подорож до південної півкулі» Джексон згадує про цей острів, але він не позначений на картах адміралтейства. Навіть на найновіших, як, наприклад, оця. Офіційно острова не існує.

Але Джексон вказує його довготу і широту, і це дало мені змогу позначити його на карті і визначити курс.

Парселл поглянув на свого співрозмовника.

— А вам не здається, що інші капітани теж можуть прочитати книгу Джексона, і якщо хтось із них запливе туди...

— Я вже думав про це, містере Парселл,— перебив його Мейсон.— Це, звичайно, ризик не дуже великий, бо острів майже неприступний для кораблів. За словами Джексона, острів гористий, із стрімкими берегами, там немає ні бухти, ні затоки: до берега важко підпливти навіть на шлюпці. Джексонові не пощастило, але він підійшов до острова дуже близько і тому зміг його описати. Острів має в колі приблизно п'ять миль, він укритий густим лісом, і його перетинає потік. Зауважу, що Джексон був там у посушливу пору, отже, потік ніколи не пересихає. А це дуже важливо.

Парселл мовчав, і Мейсон додав:

— Я хотів би почути вашу думку, містере Парселл.

— Ну що ж,— відповів нерішуче Парселл,— якщо цей острів справді зовсім неприступний, як запевняє Джексон, і якщо він справді такий, як там написано, то він, по-моєму, нам цілком підходить, крім...

— Крім чого?

— Коли не помиляюсь, ви сказали «п'ять миль у колі». Мені здається, що це дуже мало.

Мейсон нахилив свою квадратну голову і рішуче сказав:

— Цього цілком досить для тридцяти чоловік.

— Тепер досить, але через кілька років...

Мейсон махнув рукою, ніби відкидаючи це заперечення.

— Коли на Таїті я прочитав опис Джексона, у мене теж з'явилася така думка, містере Парселл, але я її відкинув.

Він так і не пояснив, чому він її відкинув. Парселл відчув, що в ньому закипає гнів. Виходить, ще на Таїті Мейсон знав, куди вони попливуть, і цілих три тижні приховував це від нього.

Мейсон знову озвався:

— Буду вам дуже вдячний, якщо ви нічого не скажете про нашу розмову матросам.

— Отже, ви маєте якусь підставу приховувати від них рішення?

— Ніякої. Просто їм не треба цього знати.

Держати все це в таємниці не було ніякої потреби. Мейсон робив це з ієрархічних міркувань. Командир тільки тоді зберігає свої привілеї командира, коли підлеглі не знають того, що знає він. Приховавши курс «Блоссома» від Парселла, капітан утворив певну відстань між собою і своїм помічником, а тепер, коли таємниця стала відома двом, вона утворить таку саму відстань між матросами і начальством. «Сміх, та й годі»,— подумав Парселл. Мейсон вдається до всіх цих дрібних командирських хитрощів, тоді як він зовсім не командир.

— Отже, ми з вами про все домовились, містере Парселл,— сказав Мейсон, ніби довга мовчанка мала розв'язати всі сумніви його помічника щодо розмірів острова.

Парселл випростався на стільці.

— Дозвольте, капітане.

— Будь ласка, містере Парселл.

— Я маю до вас прохання.

Мейсон мовчки подивився на нього.

«Уже насторожився,— роздратовано подумав Парселл.— Його перше бажання — відмовити».

— Я слухаю вас,— сказав Мейсон.

— Як капітан корабля,— почав Парселл,— ви, коли не помиляюсь, маєте право звінчати молодят, якщо вони вас про це попросять.

— Атож...

— Я хочу,— урочисто вів далі Парселл,— щоб ви скористалися з права, яке вам надає ваш ранг, і звінчали мене з однією з таїтянок.

Мейсон підвівся, почервонів як буряк, заклав за спину руки і буркнув, не дивлячись на Парселла:

— Ви хочете одружитися з чорношкірою, містере Парселл?

— Так, капітане.

Він сказав це так енергійно, з таким притиском, що Мейсон аж розгубився. Він ніколи не чекав від Парселла такого завзяття. Повернувшись боком до Парселла, він втупив очі в гравюру, що зображувала «Блоссом» на верфі. Хоч Мейсон голосно сопів, щоб показати своє обурення, він обережно зважував усі «за» і «проти». Парселл молиться на цих чорношкірих і, як усі шотландці, страшенний базіка, але інших гріхів у нього немає. Мейсон не хотів сваритися із своїм помічником і розумів, що

відмова може зіпсувати взаємини. З другого боку, йому здавалося непристойним вінчати свого помічника з дикункою.

— Ви, здається, дисентер?¹ — спигав він, ледь ворущачи губами.

Парселл здивовано позирнув на нього. Він не розумів, куди той хилить.

— Я справді симпатизую дисентерам,— відповів він, трохи помовчавши.

— Як капітан британського судна,— сказав Мейсон,— я можу обвінчати вас лише за обрядом англіканської церкви.

«Так ось воно що,— усміхнувся Парселл.— Мейсон приписує мені свою любов до формальності».

— У шлюбному обряді англіканської церкви немає нічого такого, що було б мені не до вподоби,— швидко відповів він.— Мої незгоди з церквою стосуються зовсім іншого.

Мейсон не повірив своїм вухам: як можна так спокійно говорити про свої незгоди з церквою його величності! На його думку, Перселл заробив подвійної догани: не виявив своєї відданості правлячій династії і надає надто великого значення релігії — незаперечна ознака поганого смаку.

— Ви мене не зрозуміли,— сухо кинув Мейсон.— Я не маю права вінчати дисентера за обрядом англіканської церкви.

«Я помилився,— з досадою подумав Парселл,— це не тільки любов до формальності. Він просто крутить. Шукає приводу відмовити».

— Я не сказав, що я дисентер,— промовив він.— Я тільки сказав, що я симпатизую дисентерам. Офіційно я належу до англіканської церкви. Це можуть підтвердити судові документи.

«Якщо я йому зараз відмовлю,— подумав Мейсон,— це розрив». Він зітхнув, повернувся до Парселла всім тілом і голосно промовив:

— Містере Парселл, мені незрозуміле ваше бажання. Але, кінець кінцем, ваше особисте життя стосується тільки вас, і я не маю права відмовити вам у такому проханні.

---

¹ Дисентери відмовилися підписатися під тридцятьма дев'ятьма заповідями англіканської церкви. (Прим. автора).

«Наостанці неодмінно мусить підкусити»,— подумав Парселл.

Мейсон і Парселл мовчали, збентежені цією розмовою. Обидва розуміли, що ледь-ледь не посварилися, обидва раділи, що цього не сталося, але кожен був невдоволений із себе. Парселл тому, що йому довелося одстоювати своє право, Мейсон — бо довелося поступитись.

— Виберіть собі двох свідків з екіпажу,— мовив Мейсон начальницьким тоном,— і завтра опівдні...

Він не скінчив фрази, так наче йому гидко було вимовити останні слова. Парселл вклонився й сухо сказав:

— Дякую, капітане.

І, не чекаючи дозволу, повернувся і вийшов з каюти. Його гризла образа, роздратування, тривога. Проти його волі, навіть проти волі Мейсона їхні взаємини дедалі більше псувалися — надто різні вони були люди.

Наступного дня при двох свідках — матросах Джонсі та Бейкері, в присутності всього екіпажу, що зібрався біля зовнішнього трапа, командир «Блоссом» капітан Мейсон охрестив Івоа і потім звінчав її за обрядом англіканської церкви з лейтенантом Адамом Брайтоном Парселлом.

Жоден з матросів «Блоссом» не взяв прикладу з першого помічника.

Десятого липня на чисте синє небо раптом набігла з півдня темна хмара й помчала просто до «Блоссом». Задерши голови, матроси стежили очима за цією чудною хмарою, що линула до них з півдня, хоч дув північний вітер.

Хмара, що летіла навдивовижу швидко, набрала форми трикутника, і Джонс радісно вигукнув:

— Птахи!

Усі на палубі закричали від радості. Матроси, таїтiani й жінки прожогом кинулися на ніс корабля.

— Уайте! — наказав Парселл.— Повідомте капітана!

Коли Парселл обернувся, він побачив перед собою Івоа.

— Адамо! — прошепотіла вона.— Я думала, що ми ніколи вже не приїдемо.

Парселл мовчки поклав руку на плече Івоа, пригорнув її до себе і застиг нерухомо, закинувши голову. Вони

досягли своєї мети. Земля, де гніздяться птахи,— це той самий острів, де їм обом судилося звікувати своє життя.

— Морські ластівки! — крикнув Меані, показуючи пальцем на птахів.

Таїтяни заметушилися, загомоніли.

— Що вони кажуть, лейтенанте? — спитав Бейкер.

— Що яйця морських ластівок не гірші за курячі.

— Щось не віриться,— буркнув Маклеод.

Морські ластівки кружляли над «Блоссомом», затуляючи сонце. Вони були схожі на маленьких чайок, але мали довгий дзьоб і роздвоєний хвіст.

Раптом матроси кинулись до лівого борту, бо птахи, мов по команді, сіли на воду у затінку ліворуч від судна, щоб сховатися від палючого проміння сонця. Поруч з кораблем плив косяк маленьких блискучих сардинок. Ластівки тисячами падали на здобич, і поверхня океану закипала малесенькими фонтанчиками. Парселла вразило це видовище: справжній пташиний дощ.

— Погляньте, лейтенанте! — крикнув Бейкер, показуючи на рибок,— цих крихіток жеруть усі, кому тільки охота!

У прозорій воді плавали туди й сюди розкішні тунці з чорно-блакитними смугастими спинками — вони також жадібно ковтали сардин. Але на цьому не кінчалось. За тунцями ганялися акули, б'ючи по воді могутніми хвостами, і хапали здобич, клацаючи гострими зубами.

Мало-помалу на палубі стихла розмова. Спочатку матросам весело було дивитись, як ластівки полюють на сардин, але полювання перетворилось в бійню. Акули, що пожирали тунців, почали шматувати одна одну, і вода почервоніла від їхньої крові.

— Господи! — вигукнув старий Джонсон.— Яке гидке видовище! Ну й життя у цих риб!

— Такий закон! — відповів Маклеод; він стояв, спершись гострими ліктями на поруччя.— Сильні завжди пожирають слабких. Тут нема чого розпускати нюні. Закон є закон. Значить, треба бути сильним — і край.

На палубу піднявся Мейсон з підзornoю трубою у руці, обличчя його розчервонілося від хвилювання.

— Ви бачите землю, містере Парселл? — спитав він тремтячим голосом.

— Ще ні, капітане.

Настала тиша. Мейсон скривився розчаровано, мов дитина.

— Паскудні птахи,— сердито пробурчав він, подивившись на палубу, вкриту пташиним послідом.

— Зате, кажуть, їхні яйця дуже смачні,— заперечив Парселл.

Не сказавши ні слова, Мейсон рушив на ніс корабля. В цю хвилину косяк сардин звернув убік, і ластівки кинулись за ними навздогін, геть від «Блоссома». Парселл наказав матросам вимити палубу. Йому довелося двічі повторити свій наказ.

Коли матроси скінчили роботу, Парселл пішов на ніс. Мейсон, не відриваючись, дивився в підзорну трубу. Його почервоніле обличчя застигло, м'язи на шії напружилися. За хвилину він опустив трубу, випростався, кілька разів розплющив і заплющив праве око. Потім почав обережно потирати кінчиками пальців повіку.

— Я занадто довго дивився в трубу. Аж в очах зарябіло. Хочете подивитись, містере Парселл?

Парселл приставив трубу до ока і почав її настроювати.

Його уява малювала острів, схожий на Таїті: гориста земля, відокремлена від океану захисним кільцем підводних рифів, тиха лагуна, прибережна рівнина. Але він побачив щось зовсім інше. З океану здіймалася чорна зубчаста скеля, що височіла над водою на цілу тисячу футів; в її підніжжя билися величезні піняві хвилі.

Парселл віддав підзорну трубу Мейсонові і, не дивлячись на нього, сказав:

— Це проста скеля і до того ж не дуже гостинна.

— Саме такою вона й повинна бути,— відповів Мейсон добродушним тоном, яким ще ніколи не розмовляв з Парселлом.

Капітан знову навів трубу на острів і жваво додав:

— Так, так, містере Парселл, вас це, певно, здивує, але я був би дуже розчарований, якби острів виявився не таким неприступним, як пише Джексон.

— Але ж нам треба якось висадитись на нього,— зауважив Парселл.

Мейсон випростався на весь зріст, опустив руку з підзорною трубою і раптом засміявся. Він сміявся вперше після смерті Джиммі.

— Висадимось, містере Парселл! — весело сказав він.— Висадимось, навіть якщо нам доведеться видряпуватися на берег по вірьовці. Я сподіваюсь, що берег скрізь крутий. Ми не можемо дозволити собі розкіш

приймати гостей,—збуджено додав він.—Всякі відвідини будуть для нас фатальними! Чорт забирай! Людина має лише одну голову. Містере Парселл, ми навіть мріяти не могли про таку удачу. Це ж природна фортеця! Ніхто не стромлятиме свого носа в наші справи! Будьте певні! Ні, ні! Цікавих не знайдеться! Ніхто сюди не поткнеться! Цей острівець — справжнє чудо. Якщо ми тільки знайдемо тут вдосталь землі, щоб сіяти ямс, і вдосталь прісної води,— начхати нам на весь світ!

Він повернувся, схопився за поручні широко розставленими руками і став дивитися, як ластівки ловлять сардин метрів за триста від судна.

— Правда, дивно, що вони пірнають у воду всі разом? — сказав Парселл.— Справжній пташиний дощ.

— Добре, що вони тут водяться,— задоволено відповів Мейсон.— Принаймні матимемо вдосталь яєць на сніданок.

Десь о другій годині пополудні «Блоссом» підійшов до досить широкої затоки, відкритої для норд-осту. Проте Мейсон вирішив одразу ж кинути якір, бо йому не терпілося зійти на берег. Він наказав спустити на воду шлюпку, щоб оглянути свої майбутні володіння і, на превеликий подив Парселла, вирішив сам очолити експедицію! Певне, хотів перший оглянути свою фортецю і пересвідчитися в її неприступності.

Шлюпка повернулася години через три, Мейсон і матроси в захваті від усього, що їм довелося побачити. На західному і південному березі острова громадилися стрімкі бескиди, велетенські скелі з зубчастими вершинами. Але на сході вони знайшли маленьку бухту, що врізувалася в піщаний берег. Від моря бухточку відгороджувала смуга рифів, а від берега — прямовисна кам'яна стіна. Рішення напрошувалось само собою. Хоч бухточка була не вельми розкішна, кращої стоянки для «Блоссом» мабуть, не знайдеш. І висадитися можна було тільки на цей піщаний берег, що був на відстані приблизно двох кабельтових від судна, звичайно, якщо шлюпці пощасть пробитися через буруни.

Невдовзі після повернення Мейсона довелося кинути другий якір, бо норд-ост гнав «Блоссом» до берега. Парселл піднявся до Мейсона на капітанський місток і мовчки прислухався до гуркоту прибою, що не давав підійти до острова. Глухе ревіння, що котилось над океаном, раптом змінювалося тишею, коли хвиля, що мчала до

берега, зливалася із зустрічною хвилею: Здійнявшись велетенським валом, вода з оглушливим гуркотом спадала на прибережний пісок.

Праворуч від «Блоссома» здійнялися скелі, що півколом оточили берег, і, певно, вода раз у раз вривалася в невидимий з корабля грот, витискаючи повітря, бо Парселл чув то коротке бахкання, то довгий, схожий на звук насоса свист, коли вода виливалася з печери. Це сухе бахкання, що переходило в булькотіння, здавалося Парселлові ще зловіснішим, ніж гуркіт прибою.

— Знаєте, про що я зараз думаю? — озвався Мейсон.— Чи є на острові люди.

— Якщо острів заселений,— відповів Парселл,— то навряд чи тубільці зустрінуть нас дуже гостинно.

— Я теж так гадаю,— заклопотано промовив Мейсон.— А то вони б уже давно підпливли до судна на своїх пірогах.

Парселл подивився на густі зарості, що вкривали вершини скелі, і сказав:

— Можливо, з отих заростів за нами зараз стежать десятки очей.

— Ваша правда,— погодився Мейсон.— Не хотілося б починати наше нове життя стріляниною.

Парселл здивовано позирнув на нього. Виходить, Мейсон хоче захопити острів силоміць, проти волі жителів.

— Це немилосердно, капітане! — вигукнув він.— Ми не можемо вбивати цих бідолах тільки через те, що хочемо зайняти їх острів!

Мейсон хвилину мовчки дивився на свого помічника. Потім почервонів як буряк, судорожно закліпав очима, сердито насупив лоба; Парселл чекав вибуху гніву, але, на превеликий його подив, капітан стримався і не сказав ні слова. Помовчавши, він мовив таким спокійним тоном, ніби Парселл і гадки не мав йому перечити:

— Містере Парселл, ви візьмете на себе командування шлюпкою і спробуйте висадитись на берег.

— Слухаю, капітане!

— Візьміть з собою шість чоловік, а також рушниці й мотузки. Якщо вам пощастить пробитися через бурини, витягніть шлюпку на берег і підійміться на скелі. Ваше завдання — розвідати, чи є на острові люди. Якщо на вас нападуть, відступіть до місця висадки і відчалуйте. Друга шлюпка, що стоятиме за кабельтов від берега,

прикриє вас рушничним вогнем, якщо вас будуть переслідувати. Якщо ж вас ніхто не чіпатиме, обстежте територію острова, певна річ, скільки встигнете до вечора, і, повернувшись, доповісте мені.

— Слухаю, капітане! — Парселл трохи помовчав і промовив: — Капітане, дозвольте мені щось сказати.

Мейсон холодно глянув на нього.

— В чому річ, містере Парселл?

Парселл подивився йому просто в вічі. На цей раз він твердо вирішив примусити Мейсона говорити, годі йому відмовчуватися.

— Я молю бога, щоб острів виявився безлюдним,— твердо сказав Парселл.— Але якщо він заселений, попереджую вас, що я не стрілятиму в тубільців, навіть коли вони нас атакують.

Обличчя Мейсона залив густий рум'янець, він закліпав очима, нахилив голову і раптом загорлав щосили:

— Хай буде проклята ваша совісність, містере Парселл!

— Капітане!

Мейсон з ненавистю глянув на свого помічника:

— Я сказав: хай буде проклята ваша совісність, містере Парселл!

Парселл трохи помовчав і мовив з притиском:

— Мені здається, що ви не повинні так говорити.

Настала тиша. Мейсон намагався опанувати себе; в нього дрібно тремтіли руки. Він перехопив погляд Парселла і заклав їх за спину.

— Вибачте, містере Парселл,— нарешті сказав він, відвертаючись.

— Нічого, капітане. Усяко буває.

Цей обмін люб'язними фразами розрядив атмосферу, але тільки зовні.

— В кожному разі, нам нема чого сваритись; адже ми навіть не знаємо, чи заселений острів, чи ні.

Парселл відчув, що сам починає гніватися. Вся поведінка Мейсона — це самі тільки виверти та відмови. Він або відмовчується, або починає горлати на співрозмовника, або відтягує рішення.

— Простіть мені на цім слові,— твердо сказав Парселл,— але саме тепер, коли ми збираємося висісти на берег, треба з'ясувати наше ставлення до тубільців. Щодо мене, повторюю, то я не стрілятиму в них, навіть коли вони мене атакують!

Помовчавши трохи, Мейсон відповів:

— В такому разі ваше життя буде під надто великою загрозою, містере Парселл, і я не маю права посилати вас на смерть. Я беру командування на себе, а ви залишитесь на кораблі.

Парселл зрозумів, що це означає: якщо тубільці кинуть хоч один-єдиний дротик, Мейсон відкриє вогонь з усіх рушниць.

— Мені здається,— промовив він здавленим голо-
сом,— буде краще, коли я командуватиму шлюпкою.

Мейсон розправив плечі.

— Містере Парселл, ви, безперечно, маєте право не захищатись, коли вас атакують, але ви не маєте права давати мені поради.

Розмова скінчилась. Парселл круто повернувся. Гнів, мов хміль, ударив йому в голову, але він змовчав, бо не дуже покладався на своє самовладання.

Увійшовши до своєї каюти, він кинувся на ліжку, голова горіла, мов жар. Дрібно тремтіли ноги, і він не міг стримати це тремтіння. Щоб заспокоїтись, Парселл заплющив очі і почав дихати на повні груди. «Блоссом» м'яко погойдувало на хвилях, що набігли з півночі, крізь чотирикутний ілюмінатор ринуло пасмо золотого проміння, яке щедро лилося з ясного неба. «А люди,— подумав Парселл,— збираються повбивати одне одного».

Раптом хтось поклав йому на чоло прохолодну долоню, і він розплющив очі. Примостившись на краю ліжка, Івоа мовчки дивилась на чоловіка.

— Адамо,— спитала вона тихим мелодійним голо-
сом.— Ти нездужаєш?

— Ні, Івоа, просто гніваюся.

Вона усміхнулась, блиснувши білими зубами; ніжно засяяли її великі блакитні очі.

— Перитані посварилися? — лукаво спитала вона.— Перитані ніколи не живуть спокійно. Завжди всім невдоволені.

Парселл звівся на лікті і всміхнувся до неї.

— Перитані думають про майбутнє, ось чому вони ніколи не бувають задоволені.

Івоа здвигнула своїми гарними плечима.

— Якщо лихо має скоїтись, воно все одно скоїтись. Нашо ж журитися завчасно?

— Перитані гадають, що лихо можна запобігти.

Смаглявою рукою Івоа легенько торкнулася уст Парселла.

— Перитані дуже пихаті, а іноді просто божевільні. Ватажок великої піроги теж зовсім божевільний.

Парселл сів на ліжку і здивовано подивився на Івоа. Адже Івоа не могла зрозуміти їхньої розмови з Мейсоном: вони розмовляли по-англійському.

— Чого ти так кажеш?

Шоки Івоа залив густий рум'янець; вона опустила очі і припала головою до плеча Парселла. Вона порушила тайтянську стриманість і соромилась своїх поганих манер.

— Чого ти так кажеш? — спитав знову Парселл.

Але Івоа не відповідала: вона вже й так сказала надто багато і не додасть більше ні слова.

— Ходім на палубу, — мовив Парселл, заінтригований її мовчанням.

Коли вони піднялись на залиту сонцем палубу, Парселла засліпило яскраве світло, і на мить він примружив очі. На палубі було тихо-тихо. Біля фок-щогли збились купкою тайтяни і матроси, серед яких височіли могутні постаті Меані й Тетаїті. Парселл швидко рушив до них, мружачись від сонця: він хотів подивитися, що вони роблять, чому раптом настала тиша. Коли він підійшов ближче, жінки й матроси розступилися, даючи йому дорогу. Він став як укопаний, від подиву йому відібрало мову. Шість тайтян вишикувались в шеренгу, кожний тримав у руках рушницю. А Мейсон навчав їх стріляти.

— Меані! — крикнув Парселл. — Рушниця — табу!

Меані здивовано подивився на Парселла.

— Рушниця — табу на Таїті, — сказав він, широко усміхнувшись, — але не на великій пірозі...

Він був дуже здивований тим, що Адамо не знає такої простої речі. Табу має силу не скрізь, а тільки в певному місці.

— Містере Парселл! — застережливо крикнув Мейсон, почувши слово «табу».

Голос його був сухий, сіро-голубі очі злісно блиснули. Але він нічого більше не додав. Меані дивився на капітана з напруженою увагою. Втручання першого помічника не справило ніякого враження. Мейсон повернувся до Парселла спиною і знову заговорив до тайтян.

Капітан ще ніколи не був такий терплячий із чорношкірими. Він переходив від одного тайтянина до іншого, пояснював кожному, як заряджати рушницю, як цілитися, як стріляти. По десять разів він показував їм один і той самий прийом, а тайтяни слухняно і так старанно повто-

рювали за ним всі його рухи, що аж спітніли. Вони виявилися досить здібними учнями.

— Капітане! — сказав Парселл, насилу стримуючи тремтіння в голосі. — Колись ви пошкодуєте за тим, що зараз робите.

Мейсон пустив його слова повз вуха. Він був дуже задоволений своїми новими рекрутами. За його наказом один з матросів поставив на краєчку ящика барильце від рому завбільшки з людську голову, так, щоб влучний постріл збив його на палубу. Сказати правду, відстань була дуже близька, та й мета надто велика, але Мейсон хотів підохотити своїх учнів.

Зарядивши рушниці, таїтяни почали стріляти. Жінки й матроси, що купкою стояли оддалік, підступили ближче — кожному хотілося краще бачити. Парселл трохи не впав, наскочивши на Джонса, але той підтримав лейтенанта. Парселл тільки тепер помітив, що Джонс теж мав рушницю. Він подивився навколо: всі матроси були озброєні.

— Звідки взялися ці рушниці, Джонсе? — спитав він пошепки. — Я гадав, що у нас на кораблі їх усього п'ять чи шість.

— Рушниці знайшли в каюті Берта, лейтенанте, їх лежала там ціла купа. Усі новісінькі. Мабуть, він хотів обміняти їх на перли.

Постріли гриміли один за одним з однаковими інтервалами. Мейсон, коли підходив черговий стрілець, перш ніж скомандувати: «Плі!», дивився, чи правильно він стоїть, чи правильно цілиться, поправляв йому ліву руку, що підтримувала дуло.

— Джонсе! Ви знаєте про намір капітана? — тихенько спитав Парселл.

— Так, лейтенанте. Перш ніж роздати нам рушниці, він виголосив промову. Не подобається мені все це. Чого ми повинні лізти до людей, якщо вони не хочуть нас бачити?

Очі в Джонса були ясні, немов порцелянові, такі самі, як у покійного Джиммі.

— А що думають ваші товариші? — спитав Парселл.

— Крім Бейкера і, можливо, Джонсона, всі вони згодні з капітаном.

Хлопець почервонів, збентежено переступив з ноги на ногу і стиха мовив:

— Вони гадають, що ми легко подужаємо остров'ян.

— Ви хочете сказати, що матроси підтримують Мейсона, бо операція здається їм легкою.

— Так, лейтенанте. Вони гадають, що з рушницями ми зможемо всіх перебити.

— Ну, а ви як гадаєте?

Хлопець опустив очі і похитав головою.

— Хай це й легко, все одно мені не до смаку.

Раптом на палубі пролунав переможний поклик. Хтось із таїтян влучив у барильце. Це був Меоро. Друзі палко вітали його, а він гордо випнув свої могутні груди і радісно махнув рушницею. Парселла вразила поведінка таїтян. Здавалося, вони втратили всю свою лагідність і чемність: галасували, махали руками, кепкували з невправних стрільців, відштовхували один одного, щоб вистрелити раніше черги; вже майже ніхто не слухав порад Мейсона.

Жінки мовчали. Серед них вирізнялася висока постать Омаати: непорушна, як статуя, таїтянка похмуро дивилася на стрільбище своїми великими темними очима. Обличчя її немов закам'яніло.

Постріли лунали один за одним з усе меншими інтервалами; щоразу, коли барильце падало, таїтяни, збуджені й мокрі від поту, радісно кричали, переможно вимахуючи рушницями. В повітрі стояв їдкий запах пороху; таїтяни так розпалилися, що Мейсон не міг уже підтримувати дисципліну. Він необачно дав кожному таїтянину по десять куль, і тепер вони стріляли всі разом, не слухаючи його команди. Мейсон почував себе ні в сих ні в тих. Раз чи двічі він скося зиркав на Парселла, але не наважувався покликати його на допомогу. Стрільба стала зовсім безладною. Таїтяни горлали і стрибали, мов божевільні, і Парселл помітив тривогу на обличчях матросів, яких злякало це грізне і небезпечне безумство. На відміну від таїтян, матроси стояли мовчки, нерухомо, а темні обличчя жінок посіріли від страху.

Нарешті напруження дійшло до краю. Корі брутально відштовхнув Мейсона, що намагався перешкодити йому вистрелити поза чергою. Барильце впало. Меоро, подумавши, що барильце збила його куля, радісно махнув рушницею. Але Корі вистрелив одночасно з Меоро, за його словами, навіть трошечки раніше. Меоро насупився, а що Корі грізно рушив до нього, то він прицілився в суперника. Жінки заверещали, Меоро опустив рушницю, яка, до речі, не була заряджена, але розлючений Корі

вихопив рушницю з рук Тімі і вистрелив впритул у Меоро. На щастя, Меані встиг підбити дуло, і куля пробила грот-марсель.

На палубі запала тиша. Від купки жінок відділилася Омаата і з несподіваною для такої велетки швидкістю кинулася до таїтян; вона стала перед ними, гнівно блискаючи очима.

— Досить! — крикнула вона гортанним голосом. — Більше ви не будете стріляти! Це вам говорить Омаата!

Таїтяни мовчки дивилися на неї, вражені тим, що жінка розмовляє з ними таким тоном.

— Сором вам таке робити! — палко вела далі Омаата. — Мені, жінці, соромно за вашу поведінку. Ви горлали! Не слухали свого ватажка! Штовхали його! О, як мені соромно за вас! Я просто паленію з сорому! Ви забули всяку пристойність! Ці рушниці звели вас з розуму!

Таїтяни один за одним опустили рушниці прикладами до землі. Вони похнюпили голови, їхні обличчя аж посіріли від сорому й гніву: жінка насмілилася повчати чоловіків; але заперечити їй ніхто не наважувався, бо все, що вона говорила, була щира правда.

— Так, так, — сказала Омаата, — я, жінка, вас соромлю! Навіть свині розумніші за вас! Яка користь стріляти в порожнє барило? І через таку дурницю Корі мало не вбив Меоро!

Корі, кремезний, широкоплечий, з довгими, як у горли, руками, показав пальцем на Меоро і почав виправдовуватися, як дитина:

— Він перший почав!..

— Мовчи! — гримнула Омаата.

Вона ступила крок уперед, взяла Корі за руку і підвела його до Меоро. Той хотів був відступити, але Омаата схопила його за лікоть і силоміць з'єднала їхні руки.

Обидва таїтянина якусь мить мовчки дивилися один на одного, потім Корі обійняв правою рукою Меоро за шню, пригорнув його до себе і почав тертися щокою об його щоку. Тільки тепер він усвідомив свій страшний вчинок. Його товсті губи склались майже правильним квадратом, як на трагічних античних масках, по щоках потекли рясні сльози, могутні груди здригалися від глухих ридань. Він мало не вбив Меоро! Він ніколи не втішиться. Пригортаючи до себе Меоро, він не міг вимовити жодного слова і тільки з сумом і відчаєм дивився йому в очі.

Таїтjани оточили невдалих ворогів. Вони тихенько плескали Корі по спині, щипали за плечі, заспокоювали його голосами, ніжнішими за жіночі. Бідний Корі, він так розгнівався! О як він розгнівався! Але ж не стало нічого лихого! Бідолашний Корі! Всі знають, який він лагідний, спокійний, послужливий! Всі його люблять! Всі, всі!

— Містєре Парселл, — перервав Мейсон уболівання таїтjан, — скажіть чорношкірим, хай повернуть кулі.

Парселл переклав. І зразу ж Меані, обійшовши своїх товаришів, зібрав кулі й віддав їх Мейсону, виголосивши при цьому барвисту промову. Його жести, хоч і не такі плавні, нагадували жести Оту.

— Що він сказав, містєре Парселл? — поцікавився Мейсон.

— Він вибачається перед вами за погану поведінку своїх співвітчизників і запевняє, що в майбутньому вони шануватимуть вас, як рідного батька.

— От і добре, — буркнув Мейсон. — Я дуже радий, що ми знову взяли їх у шори.

І, повернувшись, рушив до трапа.

— Подякуйте їм, — кинув він через плече.

— Він гнівається? — спитав Меані, насупивши брови. — Чому він пішов, нічого не відповівши?

За таїтjанським етикетом Мейсон мусив відповісти на промову Меані такою самою довгою промовою.

— Він доручив мені відповісти вам, — сказав Парселл.

І він зімпровізував урочисту промову, в якій докори були такі завуальовані, що скоріше скидалися на похвалу. Але таїтjани чудово все зрозуміли. Вони слухали Парселла, опустили очі.

Парселлу не пощастило скінчити свою імпровізацію: його покликав капітан. Він стояв на містку і дивився на приборі.

— Що це ви їм так довго говорили? — підозріло запитав він.

— Подякував за їхню покiрливість.

— Невже по-таїтjанськи слово «дякую» таке довге?

— Атож — з трояндами і колючками.

— Навіщо вся ця балаканина?

— Такий у них звичай. Не відповісти на вибачення Меані промовою — означало б остаточно порвати з таїтjанами.

— Розумію, — буркнув Мейсон не дуже переконано. І додав: — Я змінив свій план, містєре Парселл.

Парселл мовчки поглянув на капітана.

— Я вирішив послати на берег не одну, а дві шлюпки, а третя, патрульна, буде їх прикривати. З чорношкірими ми маємо шість додаткових рушниць,— сказав він, задоволено усміхнувшись, немов генерал, якому дали на підмогу цілу дивізію.— Восьмеро білих,— не рахуючи вас, містере Парселл,— всього чотирнадцять рушниць. Отже, я зможу озброїти три шлюпки; екіпаж першої і другої шлюпки одержить по п'ять рушниць, а караульна шлюпка — чотири. Чорні сядуть по двоє в кожену шлюпку, щоб вони були в оточенні білих.— І додав байдужим голосом, не дивлячись на Парселла: — Ви залишитеся на кораблі з жінками.

Вродливе, бліде й суворе обличчя Парселла лишилося незворушним, він не зводив з Мейсона пильного погляду.

— В усякому разі,— сказав Мейсон, одвертаючись,— якірна стоянка не дуже надійна, і треба, щоб на кораблі на всяк випадок лишилася людина, здатна взяти на себе командування.

Ці слова прозвучали немов вибачення, і Мейсон розсердився на себе за таку слабкість.

— Містере Парселл, накажіть спустити шлюпки! — сухо додав він.

Капітан зійшов униз до своєї каюти і випив одну за одною дві склянки рому. Проклятий базіка! Наче йому самому приємно воювати з чорними! Але, якщо острів заселений, не може ж він знову пуститися у відкрите море без води, без харчів, з екіпажем, що огризается на кожне слово, і чорношкірими, що падають, мов підкошені, при легенькому штормі.

Коли Парселл побачив на воді три шлюпки з озброєними людьми, його охопило дивне відчуття: ця картина здалася йому якоюсь нереальною. Матроси й таїтяни, мабуть, почували те саме, бо в шлюпках запала мертва тиша. Сонце вже хилилося до заходу, і Мейсон наказав не брати з собою харчів. В крайньому разі, матроси підкріпляться плодами, яких, напевно, вдосталь на острові.

Три шлюпки стояли півколом біля правого борту «Блоссома», одна з них була пришвартована до зовнішнього трапа і чекала на Мейсона. Капітан важко спустився в шлюпку, пішов на корму, сперся коліном на сидіння стернового і, приставивши до ока підзорну трубу, почав уважно розглядати берег.

Чоловіки дивилися знизу на трищоглове судно і мовчазних жінок, що перехилилися через борт.

Праворуч від Парселла стояла нерухомо, як статуя, Омаата, його голова сягала їй тільки до пліч. Велетка похмуро й зосереджено дивилася на шлюпки.

— Містере Парселл! — раптом пронизливо закричав Смадж.— Сподіваюся, вам буде дуже весело з жінками!

Його бажання покепкувати з лейтенанта було таке очевидне, що матроси в першу мить навіть розгубились. Але коли Мейсон обернувся і посміхнувся до Смаджа, всі дружно зареготали. Парселл і оком не моргнув. Йому тільки стало прикро, що Мейсон своєю поведінкою підохочує насмішників.

Омаата нахилила до Парселла свою велику голову і втупила в нього блискучі темні очі.

— Що він сказав, Адамо?

— Порадив мені розважитися з жінками.

Знаючи, які таїтянки охочі до таких жартів, Парселл чекав, що вони теж засміються. Але жінки мовчали й докірливо дивились на шлюпки.

— Адамо!

— Омаато!

— Скажи йому, Адамо, що, коли почнеться стрілянина, його одразу ж уб'ють.

Парселл похитав головою:

— Я не можу йому цього сказати.

Омаата випросталася на весь зріст, випнувши могутні груди, і схопилася обома руками за поруччя.

— Але ж це кажу йому я, а не ти! — крикнула вона гортанним голосом, ляснувши себе долонею по грудях.— Я, Омаата! Скажи йому від мого імені,— провадила вона далі, перехилившись через поруччя й показуючи пальцем на Смаджа,— скажи цьому пацюкові, що його уб'ють! Скажи йому, Адамо!

Вона іще нижче перехилилася через борт, весь час показуючи рукою на Смаджа. Очі її гнівно блищали, широкі ніздрі роздувалися. Почувши крик, матроси позадирали голови і з цікавістю дивилися на її величезний палець, який вона, ніби меч, наставила на Смаджа.

— Скажи йому, Адамо!

Парселл подивився на Смаджа і промовив байдужим голосом:

— Омаата дуже просить переказати вам, що, коли почнеться стрілянина, вас неодмінно уб'ють!

Запала гнітюча тиша. Певно, матроси і в голову собі не покладали, що експедиція може скінчитися для когось із них трагічно.

Джонс, що сидів разом з Мейсоном у першій шлюпці, раптом весело крикнув:

— Уб'ють Смаджа? Адже він уместився в караульній шлюпці.

Це справді було так. Матроси подивилися на Смаджа і голосно зареготали. Парселл не дозволив собі навіть усміхнутись.

Мейсон дав сигнал відпливати. Його шлюпка мала перша пройти через буруни. Якщо вона пройде, матроси витягнуть її на берег, а друга шлюпка попливе услід за першою. Матросам у караульній шлюпці було наказано триматися на відстані кабельтова від берега і висадитися лише в тому разі, коли ворог спробує захопити шлюпки, щоб перепинити шлях десантові.

Парселл, приставивши до ока Бертову підзорну трубу, не відриваючись стежив за ходом операції. Обидві шлюпки легко пройшли через буруни, і матроси без допомоги мотузок і гаків видерлися на скелі. Хвилин за двадцять невеличкий загін зник у густих заростях, що вкривали вершини скель, і Парселл зітхнув з полегкістю. Якби тубільці хотіли вчинити напад, вони, напевно, зробили б це саме тоді, коли матроси видряпувалися на скелі. Захисники острова легко закидали б їх камінням, сховавшись у прибережних кущах.

Парселл став чекати повернення шлюпок, і тривога його зменшувалась з кожною хвилиною.

Через якийсь час на острові пролунав постріл, а хвилин через десять — другий. Напевно, матроси полювали.

Переможна армада повернулася надвечір, так і не давши бою. Спека ще не спала, і люди здавалися дуже втомленими. Мейсон перший піднявся на борт.

— Заспокойтеся, містере Парселл,— голосно сказав він,— острів безлюдний, нам ні з ким не треба битися.

Парселл мовчки позирнув на капітана. З виразу обличчя Мейсона важко було здогадатися, чи радіє він із цього, чи, навпаки, жалкує.

Розділ четвертий

Другого дня вранці, о сьомій годині, скориставшись штилем на морі, Мейсон спробував посадити «Блоссом» на мілину біля берега. Якби пощастило це зробити, з корабля можна було б легко винести все необхідне і цінне для остров'ян. Посадити корабель на мілину — не така проста справа, і Мейсон не дарма побоювався, що «Блоссом», менш повороткий, ніж шлюпка, стане поперек хвилі. Проте все скінчилося добре. Щастя ніколи не ходить саме: саме сьогодні скінчилась пора відпливів, отже, можна було сподіватись, що в наступні дні «Блоссом» міцно сидітиме на мілині, недосяжний для прибою.

Втікачам поталанило ще й з іншим: якраз біля того місця, де корабель посадили на мілину, підносились кругляста скеля завдовжки футів сорок і футів десять заввишки. Щоправда, корабель мало не притисло до скелі і правий його борт пройшов усього за якихось три фути від неї, перш ніж киль зарився в пісок. Мейсон одразу зміркував, яку користь вони матимуть із цієї скелі. Він наказав пришвартуватися до неї з допомогою гаків таким чином, щоб під час відпливу судно, спираючись корпусом на скелю, зберігало рівновагу і палуба не дуже нахилилася набік. Оскільки вода саме знизилася, судно міцно закріпили з допомогою підпірок, які позабивали праворуч і ліворуч, отож збоку могло здатися, що корабель спокійно стоїть на верфі.

Посадка на мілину, що вимагала неабиякої спритності, відбувалася в сприятливих умовах. Вітер дув у корму, і екіпаж з восьмої години ранку до восьмої вечора завзято забивав підпірки. Таїтяни працювали нарівні з білими, і матроси, що після шторму ставилися до чорношкірих з презирством, під кінець дня почали поглядати на них доброзичливіше.

Другого дня вранці матроси побачили, що ніс корабля лежить під навислою скелею. Це підказало Маклеодові думку встановити лебідку, щоб легко підняти на скелю все, що вирішено було взяти з «Блоссомом». Ні з ким не порадившись, він вибрав собі з-поміж матросів кількох помічників і взяв з корабля потрібні матеріали. Коли о восьмій годині Мейсон піднявся разом з Парселлом на палубу, капітан, на превеликий свій подив, побачив на вершині скелі матросів, що робили там щось без його відома. Роботою керував Маклеод. Сам він працював із за-

палом, що заливав рум'янцем його завжди мертвотно-біде обличчя, і на всі заставки ляв своїх неправних помічників. Мейсон аж почервонів від гніву. Йому нічого не сказав, отже, матроси відкрито не визнають авторитету капітана.

— Містере Парселл,— крикнув він тремтячим голо-
сом,— це ви наказали?

— Ні, капітане.

Мейсон так швидко пішов на ніс корабля, що Парселл ледве поспівав за ним. Задерши голову, капітан уп'явся очима в Маклеода, що працював метрів за десять над кораблем, і сухо запитав:

— Що ви робите, Маклеоде?

— Встановлюю лебідку,— відповів Маклеод, не при-
пиняючи роботи.

— А хто вам наказав це робити?

Маклеод підвівся, випростав своє довге кістляве тіло, окинув поглядом своїх помічників, здвигнув плечима і, схиливши вузьке, мов лезо ножа, обличчя, промовив повільно скрипучим голосом:

— Капітане, кораблем я без вас не можу керувати, але зробити лебідку зможу і сам. Це вже моє ремесло.

Примруживши очі, Парселл поглянув спершу на Мейсона, потім на Маклеода. Маклеод нахаба, але відповів він усе-таки ухильно, видно, ще не наважується розпо-
чати відкриту війну.

— Йдеться не про ваше ремесло,— сухо заперечив Мейсон.— Я не давав вам наказу встановити лебідку.

— Ти диви! — Маклеод знову обвів поглядом своїх помічників і сказав, прикидаючись дурником: — Хіба ж я погано придумав?

Мейсон бачив, що Маклеод хитрує. Він кліпав очима, на шиї в нього надулися жили, але він стримався.

— Повторюю,— сказав він спокійним голосом,— справа зовсім не в лебідці. Я просто хочу нагадати вам, Маклеоде, що в усьому треба додержувати порядку і що я команду судном.

— Слухаю, капітане,— відповів Маклеод і додав тихенько, але так, щоб Мейсон почув: — А я вже не на судні, а на землі.

Обличчя матросів розпливлися в посмішці. Молодець Маклеод! Всі вони поділяли його думку, навіть ті, що не мали злості на старого. На кораблі він їхній начальник, але на суходолі вони вже не матроси.

— Який буде наказ? Розібрати лебідку чи можна лишити? — спитав Маклеод удавано покірливим тоном і знову окинув поглядом матросів, мовляв, подивіться, який дурень наш начальник.

Мейсон відчув пастку. Він завагався. Якщо сказати: «Розберіть лебідку», — розсердиться весь екіпаж, бо «Блоссом» треба розвантажити і матросам доведеться самим тягати все нагору. А якщо сказати: «Добре, продовжуйте», — матроси, чого доброго, подумають, що він запобігає перед ними.

— Містер Парселл перевірить вашу роботу і дасть вам потрібні вказівки, — сказав він нарешті.

Він теж удався до хитрощів. Але це не принизило його в очах матросів. Старий добре придумав. Вирішив утриматися і передав кермо своєму помічникові.

— Слухаю, капітане, — недбало кинув Маклеод, підносячи до скроні один палець. Схилившись над лебідкою, він пробурчав: — Наш Парселл тямить у теслярстві стільки ж, як у біблії.

Смадж захихотів. Мейсон і Парселл рушили до трапа. Матроси радісно презирнулися, і всі, як по команді, подивилися услід офіцерам. З вершини скелі вони здавалися мізерними, мов комахки.

— Старий, чого доброго, схоче стати королем острова, — сказав Маклеод.

— І Парселл також, — додав скрипучим голосом Смадж. — Хай тільки спробує тицяти мені під носа свою біблію!

Настала тиша. Смадж ще на Таїті зненавидів Парселла, але ніхто не знав чому.

— Він тобі нічого поганого не зробив, — сказав юний Джонс, підводячи на Смаджа ясні очі. — Чому ти весь час чіпляєшся до нього?

Смадж витягнув уперед свій довгий ніс, закусив губу, але нічого не відповів. Джонсон прокашлявся і промимрив:

— Мені начхати на біблію, але я завжди пам'ятатиму, як Парселл просив у Берта дозволу прочитати заупокійну молитву над тілом юнги. Стояв перед ним такий білявенький, личко зашарілося. Чисто тобі панночка. Та ні, яка там у біса панночка! Треба бути справжнім мужчиною, щоб піти наперекір Бертові.

— Цей старий шкарбан підлабузник, яких мало, — Маклеод презирливо сплюнув. — Побачить офіцера — і зразу бух йому в ноги.

Джонсон відкрив був рота, але Маклеод кинув на нього такий лютий погляд, що старий вирішив змовчати.

Відтоді, як Маклеод так спокійно встромив ножа у спину Сімона, матроси його трохи боялися, і Маклеод користувався з цього страху.

Не звертаючи уваги на Парселла, Мейсон похмуро походжав по містку. Матроси висадились на землю; його авторитет щодня падає; «Блоссом» стоїть на міліні; скоро його розберуть, порозтягають по дощечці і збудують хатини. Сьогодні скінчилося його тридцятирічне життя на морі.

— Капітане,— обізвався Парселл,— якщо вже ви посилаєте мене на берег, то дозвольте мені оглянути острів.

— В такому разі,— сказав Мейсон,— візьміть із собою двох або трьох озброєних матросів. Все-таки я побоююся, що острів населений і жителі просто поховались.

Парселл мовчки позирнув на нього, а Мейсон вів далі спокійним голосом, ніби хотів показати своєму помічникові, що його зовсім не турбує зухвальство Маклеода:

— Хоч, правду кажучи, це дуже сумнівно. Ми не знайшли ні слідів багать, ні доріжок, ні ланів. Але ви самі побачите, острів вкривають майже непрохідні джунглі. Ідеальне місце для партизанської війни. Уявіть собі невисокі пальми, що тисячами ростуть одна біля одної. Доводиться розсувати стовбури, а то не пройдеш. А в інших місцях росте велетенська папороть, така, як на Таїті. Стовбури такі завтовшки...— він хотів сказати: «як моє стегно», але затнувся, бо слово «стегно» здалося йому непристойним,— одне слово, стовбури товстелезні, містере Парселл! Листя велетенське, ще більше, ніж на Таїті. Два-три кроки — і вас уже не видно...

— Проте, якщо ви не знайшли слідів багать...— почав був Парселл.

— Я не був на горі, що займає всю південну частину острова. Тільки обійшов навколо підніжжя. Картина дуже непринадна: хаотичне нагромодження скель. Навіть важко уявити собі, що там можуть жити люди. Але все можливо. Там починається єдиний потік. Отже, є вода...— Він перейшов на сухий, офіційний тон, наче раптом згадав, що розмовляє з підлеглим.— Опівдні ви повинні повернутись.

— Так скоро? — здивувався Парселл.— А чого саме опівдні?

— Я чекаю вас тут опівдні, містере Парселл,— сухо повторив Мейсон.

— Слухаю, капітане,— відповів Парселл, опускаючи очі.

Йому стало ніяково. Бідолаха Мейсон. Це вже просто по-дитячому. Йому допекло до живого зухвальство Маклеода, і тепер такою дрібничкою він хоче показати свою владу. «Наче це я її підриваю»,— подумав Парселл, повертаючись, щоб піти геть.

Мейсон гукнув його.

— Візьміть цей план,— сказав він трохи лагідніше.— Я накреслив його вчора. Він вам згодиться.

Парселл спустився з містка; він вирішив узяти з собою Бейкера, Ганта та Меані. Коли Омаата побачила, що її Джоно став поруч з лейтенантом, вона велично виступила наперед і попросила дозволити їй поїхати з ними. Парселл дозволив. Івоа благально подивилася на нього своїми променистими блакитними очима, і Парселл ствердно кивнув головою. Тут підійшли ще дві таїтянки — Ітіа та Авапуї, до яких, напевно, приєдналася б і решта жінок, якби Мейсон не крикнув з містка, щоб Парселл нікого більше не брав, бо й так не вистачає робочих рук для розвантажування «Блоссома».

Маленький загін хвилин двадцять з тяжким зусиллям видряпувався на вершину стрімкої скелі; сонце пекло немилосердно. Над головами людей з загрозливим криком літали морські ластівки, що тисячами гніздилися в прибережних скелях. Нагорі, як і попереджував Мейсон, на них чекали непролазні пальмові зарості, але трохи далі, над самим берегом, у хащі відкривався прохід метрів двадцять завширшки, в кінці якого височіли кристалі дерева, що обіцяли затінок і прохолоду.

Парселл не одразу рушив туди. Обійшовши скелі, він піднявся до того місця, де Маклеод встановив лебідку. Його супутники пішли слідом за ним. Побачивши лейтенанта, матроси одразу ж замовкли і щільно обступили лебідку, неначе вона була символом здобутої ними волі. Маклеод навіть не підвів від роботи свого костистого обличчя. Все його худе тіло напружилось, і Парселл зрозумів, що він тільки чекає приводу, щоб зчепитися з ним. «Яка все-таки неприємна людина,— подумав Парселл,— але тут він має рацію... Справді, чому офіцери «Блоссома» повинні командувати на острові?»

Чим ближче Парселл підходив до лебідки, тим похму- рішими ставали обличчя матросів. Зараз він був для них помічником капітана «Блоссома», що має вирішити, чи треба кінчати лебідку, чи ні. Раптом його охопила злість на Мейсона. Нашо капітан нав'язав йому цю неприємну роль! Якщо грати її серйозно, матроси зненавидять його. Якщо ж відмовитися, матроси все одно будуть стави- тись до нього з підозрою. Найкраще постояти хвилинку коло лебідки й нічого не сказати. Але він зразу ж поду- мав: «К бісу обережність!» Ступив крок уперед. Хай буде, що буде. Він атакує перший. Але не встиг. Маклеод сам пішов в атаку. Проте він накинувся не на нього, а на Бейкера, що підтримував Авапуї. Маклеод з нена- вистю подивився на нього і, навіть не глянувши на Ава- пуї, сказав спроквола:

— Одні працюють, а інші байдики б'ють.

— Ти ж не просив мене допомогти,— огризнувся Бей- кер, спокійно зустрівши його погляд і навіть поклавши руку на плече Авапуї.

На цьому пересварка скінчилась, і Парселл твердо промовив:

— Матроси, ви чекаєте, щоб я висловив свою думку. Ну що ж, я зараз усе скажу. Щодо лебідки, то це добра думка, і я тут цілком покладаюся на Маклеода. Але наше ображати містера Мейсона? Ми всі маємо жити на цьому острові, то чи не краще жити у злагоді!

Маклеод повільно підвів своє гостроносе обличчя і сплюнув собі під ноги, а Парселл устиг подумати: «Ну, тепер держись!»

— Якщо ви вважаєте, що встановити лебідку — добра думка,— спроквола промовив Маклеод скрипучим голо- сом,— то чого б вам не допомогти мені? Кінець кінцем, я тут для всіх стараюся. І, по-моєму, всі повинні докласти до цього рук.

Відповідь була дуже влучна, і матроси аж плечима пересмикнули від задоволення. Вельми принадну картину намалював Маклеод: офіцер працює під командою про- стого матроса... «Найгірше те,— подумав Парселл,— що він має слухність. Він негідник, але має слухність». Він сухо промовив:

— Таж ви самі казали, що я нічого не тямлю в тес- лярстві.

Йому не хотілося сваритись із Маклеодом, і він додав уже лагідніше:

— Але якщо вам потрібен товмач, щоб перекладати ваші накази таїтянам, я охоче вам допоможу.

Та Маклеод не хотів миритися.

— Мені не потрібні товмачі,— відрубав він так брутально, що Парселл аж почервонів.

— Тим краще,— сказав Парселл, стримуючи тремтіння в голосі.

Він пішов геть, лютуючи і на Маклеода, і на самого себе. Мабуть, найкраще було б зовсім не заходити з ним у розмову. Разом із своїми супутниками Парселл увійшов у перелісок.

— Тебе образили, Адамо? — спитала Омаата, обережно поклавши свою величезну руку на його плече. Але все одно рука була дуже важка. Парселл зупинився, зняв руку зі свого плеча, узявши Омаату за пальці, чи, вірніше, його пальці зовсім зникли в її величезній долоні. Парселл підвів голову і побачив високо над собою темне обличчя велетки, її широкі ніздрі і великі чорні очі, блискучі, мерехтливі, щирі. «Озера в місячному сяйві»,— подумав Парселл. Раптом до його вільної руки доторкнулася прохолодна долоня Івоа. Він повернув голову; Івоа усміхнулась до нього. Парселл подивився на своїх супутників. Навколо нього стояли Меані, Авапуї та Ітіа. Серце його радісно тьохнуло. Його зігрівало їхнє дружнє тепло. «Як вони мене люблять! — із вдячністю подумав він.— Мов рідного брата».

— Виходить, коли у мене тяжко на серці, це зразу помітно? — спитав він.

— Коли все добре,— сказала Івоа,— у тебе обличчя як у таїтянина. Але коли тебе щось бентежить, ти стаєш схожий на перитані.

Меані голосно засміявся.

— А яке обличчя у таїтянина? — спитав усміхаючись Парселл.

— Гладеньке й веселе.

— А обличчя перитані?

— Зараз покажу! — вигукнула Ітіа.

Вона насупила брови, надула шию, опустила кутики уст, і її гарненьке юне личко раптом набрало поважного, стурбованого виразу.

Меані й таїтяни весело засміялись.

Парселл перехопив запитливий погляд Бейкера і сказав по-англійському:

— Ітіа показує, які у британців стурбовані обличчя.

Бейкер усміхнувся.

— Я нічогосінько не розумію по-їхньому. Непогано було б трошки навчитись.

— Що він сказав? — спитала Авапуї.

— Що нічого не розуміє, коли ви говорите.

— Я його навчу.

Вона поклала руку на плече Бейкерові і сказала співучим голосом по-англійському:

— Я... розмовляю... тобою.

— З тобою,— поправив Парселл.

— З тобою,— проспівала Авапуї.

Парселл приязно поглянув на неї. Гарненька, але не красуня. Зате якась на диво ніжна.

Омаата взяла за руку Ганта і потягла його вперед, і він щось задоволено пробурмотів. Парселл чув розкоштний голос Омаати, але не розумів, що вона говорить.

Під гіллястими деревами віяло приємною прохолодою, і, тільки-но маленький загін відійшов від берега, стихло навіть квиління морських ластівок. Однак уже через п'ять хвилин ця тиша здалася Парселлові неприродною, дивною, не такою заспокійливою, як спершу. Йому пригадався ліс на Таїті; кроки людини не будять там ніяких звуків: не зашелестить трава, ніщо не кинеться геть, не колихнеться листок. На цих родючих землях в цьому найтеплішому в світі кліматі живуть самі тільки дикі свині та птахи.

Але тутешні пташки були дуже маленькі й яскраві, і Парселл спершу подумав, що то метелики; вони довірливо сідали на плечі непроханих гостей. Якщо острів справді не заселений, то немає нічого дивного в тому, що ці малі створіннячка не бояться людей. Парселл замилувався ними: здавалося, то в повітрі носяться райдужні плями. Одні були пурпурово-блакитні, інші — червонясті з білим, а найкрасивіші — золотисто-чорні з криваво-чорними дзьобиками. Парселл зауважив одну їхню прикмету: пташки не співали. Навіть не щебетали. В цьому лісі все мовчало. Навіть птахи були мовчазні.

Раз у раз лунали радісні вигуки Меані й таїтянок. На кожному кроці вони зустрічали дерева, що ростуть і на Таїті, і називали їх уголос: кокосові пальми, хлібне дерево, манго, груші авокадо, панданус. Омаата сказала, що панданус дуже корисний, бо з його кори роблять тканину, а одяг їхній колись-то порветься. Меані знайшов у траві ямс, правда, дуже дрібний, таро, солодкий батат і ще

якусь рослину під назвою «ті», з листя якої, за його словами, роблять ліки «проти всіх хвороб».

Парселла охопило дивне почуття. Родючість цього острова була якоюсь парадоксальною. Земля родила все, що потрібно людині, а людини не було. Проте, знайшовши ямс, Меані сказав, що колись цей острів був заселений, і, ніби на підтвердження його слів, мандрівники побачили на галявині купу каміння, так зване «мораї», і трьох величезних ідолів, грубо вирізьблених з чорного базальту. Полінезійці, що населяли колись цей острів, певно, мали сувору релігію, бо ідоли були дуже грізні. Меані й жінки мовчки позирали на ідолів, налякані їхніми лютьми обличчями. На Таїті релігія не сувора, а боги — поблажливі.

Вступивши в ліс, мандрівники весь час ішли на південь, але пройшли небагато, бо в густих заростях не було доріжок. Від вершини скелі починався пологіший схил; у цій частині острова розкинулося щось на зразок невеликого плато. Не минуло й півгодини, відколи вони розлучились з Маклеодом, як ліс раптом закінчився і вони побачили перед собою крутий кам'янистий підйом, на вершині якого росла купка дерев. Отже, там знову починався ліс. Мандрівці насилу видерлися нагору і з насолодою сховалися під деревами від палючого сонця. Тут починалося друге плато, теж поросле густим лісом, але дерева стояли не так щільно одне коло одного, хаща була не така непролазна, схил не такий крутий.

Парселл зупинився і витяг з-за пазухи план Мейсона. За цим планом острів простягався з півночі на південь, утворюючи неправильний овал. Завдовжки, якщо вірити даним Мейсона, він був милі дві, завширшки не більше як три чверті милі. Мейсон розділив острів на три частини: північну частину він назвав першим плато, центральну — другим плато, а південну — горою і додав у дужках: безводне місце. Вся поверхня острова була заштрихована; з одного боку стояв напис: «Низькорослі пальми», а з другого — «Папороть».

Сектор «Гора» перетинала хвиляста лінія, що доходила до південного краю острова.

Парселл повернувся до Бейкера.

— Мабуть, це потік?

Бейкер підійшов і нахилився над планом.

— Атож, лейтенанте, це, напевно, потік, але ми не дійшли до його верхів'їв.

— Дякую.

Бейкер сів на землю під панданусом, і зразу ж біля нього примостилася Авапуї. Парселл запитливо поглянув на Івоа; вона усміхнулася і прошепотіла: «Уїллі хороший». Так таїтяни прозвали Віллі Бейкера. Парселл кивнув головою і знову схилився над планом Мейсона. Парселл не помилився, коли розглядав острів з борту «Блоссома»; острівець справді був дуже маленький. Сьогодні він не здався їм таким малесеньким, напевне, тому, що довелося підніматись на таку круту гору і продиратись крізь густі зарості. Якщо гора, як сказав Мейсон, справді була нагромадженням голих скель, то селище доведеться будувати на півночі, на першому нижньому плато, бо воно має вихід до моря. Тоді друге плато, на яке вони зараз піднялися, займатимуть плантації. Адже на острові родючі лише ці два плато, тобто, знову ж таки за планом Мейсона, лише цей прямокутник завдовжки миля з чвертю і завширшки три чверті милі; решту острова вкривають гори. Якщо остров'яни зуміють узяти від цієї родючої землі усе, що вона може дати, то цей клаптик, напевне, зможе прогодувати тридцять чоловіків. Але чи довго житимуть вони в достатку? Хто зна, може, якраз через малі розміри острова тубільці покинули насиджене місце і пустилися в небезпечне плавання по океану, шукаючи просторішої території.

Парселл сховав план у кишеню, покликав своїх супутників, що спочивали у холодку під пальмами, і загін знову рушив у дорогу. Парселла здивувало, що за лісом не видно гори, хоч вона мала бути десь зовсім близько. Але її затуляла ясно-зелена крона якогось дерева, що підносилося над лісом. Парселл попрямував до цього лісового велетня, і хвилини через десять мандрівники вийшли на невеличку галявину, в кінці якої височів величезний баньян.

Таїтянки з радісними криками побігли до баньяна. Парселл теж прискорив крок. Стовбур дерева затуляла безліч пагонів; вони спускалися до землі і, вкоренившись у ґрунті, підтримували гілки, що їх породили. Здавалось, що дерево вийшло з землі, потім знову вросло в землю і вдруге з'явилося на світ. Вертикальні гілки розрослися так пишно, що баньян роздався вшир метрів на двадцять і нагадував храм з багатьма колонами. Стовбури оповивав широколистий плющ, закриваючи середину «храму», і Парселл спершу подумав був, що перед ним не один

баньян, а цілий гайок. Деякі з вертикальних пагонів були такі завтовшки, як справжній стовбур, і, видно, були надійною підпорою, бо одна з гілок-праматерів, що, розтрощена блискавкою, ледве трималася на стовбурі, лягла на це повітряне коріння, і воно не зламалося, хоч і зігнулося під її вагою.

Таїтянки наввипередки кинулись до лісового велетня, слідом за ними пішли й чоловіки. Добираючись до головного стовбура, вони проминули десятки зелених кімнаток, відділених одна від одної ліановими завісами і застелених килимами з густого моху.

Жінки з веселим сміхом бігали по листяних покоях. Ітіа набрала повну жменю моху, жбурнула його в обличчя Меані й кинулася навтіки. Таїтянки пронизливо заверещали і метнулися слідом за подругою; чоловіки кинулися за ними навздогін зеленим лабіринтом, де так легко було заблудитися, хоч часом переслідувача відділяла від утікача лише завіса з листя.

Парселл теж бігав і сміявся, але не міг веселитися посправжньому, віддатися радості цілою душею. Незабаром він вийшов з лабіринту і ліг на галявині. «Чому я не можу бавитися, як вони, безжурно, мов дитина,— думав він.— Мабуть, я втратив щось таке, що вони зберегли в своїй душі». Він зрозумів, що його гризе турбота, вічний неспокій, і його стало гірко від цієї думки.

До нього підійшли Бейкер і Гант, а за кілька хвилин і таїтянки з Меані на чолі, захекані, веселі. Вони були здивовані тим, що Парселл так швидко покинув гратися.

— Вже пізно,— пояснив він, показуючи на сонце.— Спочиньмо трошки й вернімось на корабель.

Він знову витяг з кишені план Мейсона і почав його вивчати.

— Бейкере,— сказав він за хвилину,— покажіть мені, будь ласка, на плані маршрут, яким учора йшов капітан.

Бейкер підійшов до Парселла і схилив над планом своє вродливе смагляве обличчя.

— Зараз покажу, лейтенанте. Спершу ми піднялися на нижнє плато і рушили на схід через джунглі. Потім повернули на південь. Обійшли гору; у джунглях весь час трималися правого боку. Одне слово, мандрівка була не вельми приємна.

— Отже, ви йшли ближче до берега, а ми перетнули острів посередині. Ось чому Мейсон не наніс на карту баньяна. Судячи з плану, капітан вважає, що зарості про-

стягаються в ширину кроків на сто. Ви їх справді обстежили?

— Двічі. Спершу — в східному напрямку, потім — у західному. Першого разу я ходив на розвідку. Ну й паскудна ж там хаша, лейтенанте. Темно, задушно. Всі руки собі подряпаеш, поки продерешся крізь пальмові зарості; а пальмочки тут, як на зло, дуже пружисті: випустиш котрусь раніше ніж треба, а вона тебе бабах по спині. Щохвилини збиваєшся з дороги. На щастя, ми домовилися з Мейсоном, що будемо перегукуватися час від часу. По його голосу я й орієнтувався.

— А що по той бік?

— Скеля.

— Зразу скеля?

— Еге ж.

— Йдучи лісом, ви справді відлічили сто кроків?

Бейкер ледь усміхнувся.

— Сказати правду, лейтенанте, я кілька разів збивався з ліку. Навколо темно, хоч в око стрель, ну, я не те що боявся, а було якось неспокойно, та ще клята рушниця біла по ногах.

Парселл поглянув на Бейкера. Худорлявий, чорнявий уельсець, обличчя правильне, як на медалі, розумні очі.

— До того ж,— вів далі Бейкер,— крізь таку хашу й не пройдеши навпростець. Хоч-не-хоч доводиться робити зигзаги. Та й яка користь лічити кроки?

— Але ж ви сказали капітанові, що налічили сто кроків.

На тонкому смаглявому обличчі Бейкера знову промайнула усмішка, а в карих очах блиснули лукаві вогники.

— Я навіть сказав «сто чотири кроки», лейтенанте. Бачте, як точно полічив.

— Нащо ж ви так сказали?

— Якби я назвав кругле число, капітан послав би мене вдруге.

— Зрозуміло,— відповів Парселл, і оком не зморгнувши.

Він поглянув на карту і спитав:

— А як могло статися, що другий матрос, котрий обстежував зарості на сході, теж налічив сто кроків?

Бейкер трохи помовчав, очі його знову лукаво блиснули.

— Туди ходив Джонс, лейтенанте, ну, я йому й підказав, що треба казати.

— Дякую, Бейкере,— спокійно сказав Парселл.

Він знову подивився на Бейкера, і хоч в його очач теж блиснув лукавий вогник, промовив серйозним тоном:

— Ви дуже допомогли при складанні карти.

— Дякую, лейтенанте,— поважно відповів Бейкер. Парселл підвівся з землі.

— А де жінки? — крикнув він по-таїтянському, звертаючись до Меані.

Меані лежав на траві недалеко від нього. Він звівся на лікті і тицьнув пальцем кудись удалину.

— Вони знайшли гібіск.

В цю хвилину з'явилися Авапуї, Ітіа та Івоа; слідом за ними, вища на цілу голову, йшла Омаата, ніби мати, що веде з прогулянки маленьких дівчаток. Всі чотири прикрасили своє чорне волосся великими червоними квітами гібіска; руки вони мали гнучкі, як ліани, і при кожному кроці над їхніми повними стегнами розліталися смужки кори, з якої були зроблені їх коротенькі спіднички.

Побачивши Омаату, Гант з тривогою уп'явся в неї своїми бляклими очима. Він не зразу помітив її відсутність і останні кілька хвилин був сам не свій.

— Джоно, Джоно,— покликала його Омаата грудним голосом.

Вона кинулась до Ганта і, гладячи рукою його зарослі рудою шерстю груди, ніжно заговорила до нього якоюсь незрозумілою мовою. А Гант притулився до неї обличчям, мліючи від ніжності, і лише тихенько, задоволено воркотав, наче ведмежатко, що притиснулося до матері.

Стишивши голос, що нагадував рокотання водоспаду, Омаата щось розповідала йому тією самою незрозумілою мовою. Своїми дужими руками вона оповила шию Ганта і пригортала його до себе, немов величезне немовля.

— Що вона говорить, Меані? — спитав Парселл. Меані засміявся.

— Не знаю, Адамо. Я думав, що вони балакають по-пеританському.

— Окремі слова справді схожі на пеританські, але я їх не розумію.

Омаата підвела голову.

— Це наша мова, моя і Джоно,— пояснила вона по-таїтянському.— Джоно мене добре розуміє.

Почувши своє ім'я, Гант ніжно прогарчав щось у відповідь. Відтоді як Омаата прибрала його до рук, він був завжди чисто вмитий і весь блищав, як корабельна палуба. «Він для неї мов дитина»,— подумав Парселл і, усміхаючись, подивився на Омаату.

— Скільки тобі років, Омаато?

— Відколи я стала жінкою, двадцять разів настала весна.

Тридцять два роки... Може, трохи менше. В усякому разі, вона ще молода. Молодша за нього, молодша за Джоно. Але велетенський зріст робить її схожою на жительку іншої планети.

Раптом Авапуї стала перед Бейкером на коліна і підвела до нього своє лагідне личко. Якусь хвилинку вона серйозно дивилася на нього, потім застромила йому у вухо квітку гібіска, усміхнулася, зніяковіло закліпала очима, перебігла, мов стріла, на галявину і зникла в переліску.

— Що вона витворяє? — спитав Бейкер, повертаючись до Парселла.

— Це означає, що вона обрала вас своїм тане¹.

— Ти диви! — промовив Бейкер, і його бронзове обличчя залив густий рум'янець.— Виходить, у них жінки вибирають собі чоловіків?

— І в Англії теж,— відповів, усміхаючись, Парселл.— Тільки не так відкрито.

— А чого вона втекла?

— Хоче, щоб ви її наздогнали.

— Он воно що! — протяг Бейкер.

Почекавши хвилинку, він підвівся і сказав, зніяковіло усміхаючись і ховаючи очі:

— Надто жарко сьогодні, щоб грати у хованки.— І почвалав до переліска. Він не насмілювався навіть прискорити крок, розуміючи, що на нього всі дивляться.

— Що він сказав? — спитав Меані.

Таїтянина смішило збентеження Бейкера. Ці перитані просто божевільні: соромляться звичайнісіньких речей.

— Дивно,— мовила Омаата.— Я гадала, що вона обрала собі Кістяка.

---

¹ Тане — по-таїтянському «коханець» або «чоловік». (Прим. автора).

Кістяком таїтяни прозвали Маклеода.

— На великій пірозі,— сказала Ітіа,— вона обрала Кістяка, але тепер більше його не хоче. Він її лупцює.

«Хто зна,— подумав Парселл,— чи погодиться Маклеод, щоб Бейкер замінив його. Так, на цьому острові нас чекає багато труднощів».

Меані звівся на лікті і закинув назад голову, щоб бачити Ітіа.

— А я, Ітіа,— сказав він багатозначно,— тебе не лупцюватиму. Чи зовсім трошечки,— додав він, сміючись.

Ітіа уперто труснула головою. Вона і Амурея були наймолодші з таїтянок, а Ітіа до того ж була найменша на зріст. Вона мала кирпатенький носик, а кутики її уст піднімались вгору — здавалось, вона завжди сміється. Всі любили Ітіа за веселу вдачу, але, на думку таїтян, в неї були погані манери: їй бракувало стриманості. Вона надто відверто висловлювала свою думку про людей.

— А квітку мені даси? — лукаво спитав Меані.

— Ні,— відрубала Ітіа,— ти її не заслуговуєш.

І кинула йому на груди камінець.

— Ось тобі камінь! — крикнула вона з смішною гримасою.— Кращого й не сподівайся.

Меані знову ліг на землю, підклавши під голову руки.

— Даремно,— спокійно сказав він.

Ітіа знову жбурнула в нього камінчиком. Меані витяг руки з-під голови і затулив долонями очі. Він нічого не сказав, тільки усміхнувся.

— По-перше,— сказала Ітіа,— ти бридкий.

— Твоя правда, Ітіа,— засміялась Івоа,— мій брат страшенно бридкий! Він найпотворніший чоловік на острові.

— Справа не тільки в цьому,— сказала Ітіа.— Він нікудишній тане.

— Ого! — вигукнув Меані.

Простягнувшись на землі на весь свій зріст, він потягнувся, розправив груди і напружив м'язи на ногах.

— Все одно ти мене не причаруєш! — сказала Ітіа, кинувши йому на груди цілу жменю камінців.— Нізащо в світі не візьму собі такого тане. Сьогодні я, завтра — Авапуї, післязавтра — Омаата.

— У мене вже є Джоно,— голосно промовила Омаата.

Парселл засміявся.

— Чого ти смієшся, Адамо?

— Мені дуже подобається твій голос.— І додав по-англійському: — Наче голубка загарчала.

Він хотів перекласти цю фразу, але не знав, як по-тайтянськи «гарчати». На Таїті немає хижих звірів.

— Як на мене,— сказала Ітіа,— найкращий тане на острові— це Адамо. Він невисокий, зате волосся в нього— мов проміння сонця, коли воно вранці прозирає крізь пальмове віття. А очі! О, як мені подобаються його очі! Вони прозоріші, ніж вода в лагуні опівдні! А ніс у нього рівний, зовсім рівний! Коли він усміхається, на правій щоці з'являється ямочка, а обличчя веселе, як у дівчини. Але коли він не усміхається, в нього поважний вигляд, як у ватажка. Я певна, що на своєму острові Адамо був великим ватажком і що мав силу-силенну кокосових пальм.

Парселл знову засміявся.

— На моєму острові не ростуть кокосові пальми.

— Не може бути!— здивувалася Ітіа.— Як же ви живете?

— Погано. Тому ми й приїжджаємо на чужі острови.

— Все одно, навіть без кокосових пальм ти хороший тане!— уперто вигукнула Ітіа, весело поблизкуючи очима.— Ти найкращий тане на острові.

Івоа звелася на лікті і всміхнулася до Ітіа доброзичливо, але поважно.

— Адамо,— сказала вона з широким, промовистим жестом, таким схожим на жест її батька Оту,— Адамо— тане Івоа.

Ця урочиста відповідь розсмішила Меані, а Омаата зневажливо посміхнулася. Ітіа похнюпила голову і затулила обличчя рукою, як дитина, що ось-ось заплаче. Їй прилюдно зробили зауваження, і їй було соромно за свою поведінку.

Запала тиша. Було дуже жарко, і Парселл, лежачи на траві і тримаючи за руку Івоа, відчував, що його змагає сон.

— Я все думаю,— тихо обізвався він,— що сталося з людьми, які жили на острові?

— Може, вони повмирили від якоїсь пошесті,— відповіла Омаата, стишивши голос.

— А може,— підхопив Меані,— почалася війна між двома племенами, і люди винищили одне одного.

— Навіть жінок? — спитав Парселл.

— Коли жерці племені оголошують, що прийшла пора патрати курку¹, жінок теж убивають і навіть дітей. Парселл звівся на лікті.

— Але ж не всі вмирають. Переможці лишаються живі.

— Ні,— відповів Меані, сумно хитаючи головою.— Не завжди. На острові Мана всі повбивали одне одного, всі! Всі! Вигубили геть усіх чоловіків і жінок. Вцілів тільки один чоловік. Але він не схотів жити на острові з мерцями. Сів у пірогу і нарешті прибився до Таїті, де розповів про війну на Мана. Через два тижні він теж помер. Мабуть, від горя. Мана — це маленький острівець, не більший від нашого, і тепер там ніхто не живе. Ніхто не хоче туди їхати.

— А я думаю,— сказала Ітіа, підводячи голівку,— що люди попливли геть на своїх пірогах, бо боялися тут жити.

— Чого ж вони боялися? — спитав Парселл.

— Тупапау!²

Парселл засміявся.

— Даремно ти смієшся, Адамо,— обізвалася Омата.— Бувають дуже злі тупапау, що безперестану мучать людей.

— Що ж вони роблять?

— Скажімо, ти розпалюєш вогонь і ставиш гріти воду. Тільки-но ти відвернешся, як тупапау зразу ж вихлюпне воду і погасить вогонь.

Між Меані і Парселлом було вільне містечко, і Ітіа примостилася там. Скрутилась калачиком і, повернувши до Парселла своє посіріле від хвилювання личко, вона попросила:

— Дай мені руку.

— Навіщо? — здивувався Парселл.

— Мені страшно.

Парселл нерішуче зиркнув на Івоа, але Івоа швидко сказала:

— Бачиш, дитина боїться, дай їй руку.

Парселл послухався. Ітіа обхопила його руку своїми теплими пальчиками і, зітхнувши, притулила її до своєї щоки.

---

¹ Цілковите винищення ворога. (Прим. автора).

² Привиди, мара — по-таїтянському. (Прим. автора).

— Адамо,— спитала Омаата,— а на твоєму острові є тупапау?

— Люди кажуть, що є.

— А що вони роблять?

— Тиняються вночі і бряжчать ланцюгами.

— На Таїті немає ланцюгів,— сказав усміхаючись Меані,— але наші тупапау також люблять грюкати й шурхотіти.

— Чим же вони шурхотять?

— Та чим завгодно! — І додав — чи то жартома, чи серйозно — Парселл так і не зрозумів: — Знай, що всі таємничі звуки зчиняють тупапау.

— Навіть удень?

— Еге ж.

— Тихше! — крикнув раптом Парселл.

Всі завмерли, боялися навіть дихнути. Навколо них пурхали різнобарвні мовчазні пташки, і чути було тільки легеньке лопотіння їхніх крилець.

— От бачиш, Меані,— сказав Парселл,— тупапау теж покинули острів. Вони полетіли за пірогами, коли люди попливли у відкрите море.

— Може, й так,— відповів Меані,— а може, вони мовчать, бо бояться.

— Як? — здивувався Парселл.— Тупапау теж бояться? Кого?

— Людей,— пояснив Меані, і його очі лукаво блиснули.

— Добре,— сказав Парселл,— що тупапау теж когось бояться.

Меані лукаво примружив очі. «Він не вірить усім цим вигадкам»,— подумав Парселл.

— Тупапау мовчать, бо бояться Джоно,— сказала Ітіа; вона підвелася, але не пустила руки Парселла.— Джоно дуже грізний. Тутешні тупапау, напевне, ніколи не бачили таких людей, як Джоно.

— О дівчино, що кидає камінці, як же тупапау можуть боятися Джоно, коли в них немає очей? — засміявся Меані.

— А хто тобі сказав, що у них немає очей? — запитала Ітіа.

— Якби у них були очі, ти б їх побачила. От, скажімо, ти гуляєш у лісі, і раптом з-за дерева на тебе дивляться двоє величезних очей...

— Врятуй мене, Еатуа! — крикнула Ітіа, притискаючи до щоби руку Парселла.— Я ніколи більше не піду сама до лісу.

— Хочеш, я ходитиму разом з тобою? — запропонував Меані.

Івоа засміялась.

— Не дражни її, брате,— сказала вона.

— А я,— гордо мовила Омаата,— я теж гадаю, що тупапау бояться Джоно. Джоно справді дуже страшний. Він великий, як акула, і весь обріс рудою шерстю.

— Твоя правда,— підтвердила Ітіа.— З Джоно я нічого не боюся. Навіть тут, на чужому острові.

— Навіть у лісі,— підхопила Івоа.

— Джоно не людина, а гора,— сказала Ітіа, підвищуючи голос.— Він увесь червоний.

Парселл, усміхаючись, дивився на жінок. Таїтiani з усього уміють зробити розвагу, вони й лякають себе тільки для того, щоб потім приємно було переконатись, що нема чого боятися.

Глянувши на сонце, Парселл звільнив свою руку з руки Ітіа, підвівся й підняв з землі рушницю. Гант і Меані теж підвелися.

— А як же Авапуї? — спитала Ітіа.

Парселл махнув рукою, а Меані промовив до дівчини так само лукаво:

— Ходім пошукаємо її, Ітіа.

— Ні,— відрубала Ітіа,— я хочу залишитись з Адамо.

Наздогнавши Меані, що йшов на чолі невеличкого загону, Парселл спитав:

— Якої ти думки про цей острів, Меані?

— Це поганий острів,— не задумуючись, відповів Меані.— Родючий, але поганий.

— Чому?

— По-перше,— сказав Меані, піднімаючи вгору середній та вказівний пальці,— тут немає лагуни. Отже, у вітер не можна буде ловити рибу. По-друге, селитися доведеться на півночі, бо там добра земля і є де сховатися від спеки, а потік тече з другого боку. Щодня доведеться ходити по воду — година туди, година назад.

— Твоя правда,— відповів Парселл.

Його вразив серйозний, зосереджений вираз у очах Меані. Яке в нього дивне обличчя! Мужне і водночас подівочому лагідне, усміхнене, а за хвилину серйозне. Мейсон вважає таїтян за дітей, але все ж не капітан, а Меані одразу помітив вади цього острова.

— Ти шкодуватимеш, що поїхав зі мною,— сказав Парселл, трохи помовчавши.

Меані повернувся до нього і урочисто мовив:

— Краще цей острів, де у мене є друг, ніж Таїті без мого друга.

Парселл аж засоромився. «Дурень! — вилаяв він сам себе подумки.— Просто в Англії не говорять про свої почуття та ще так красномовно. Але яке я маю право сумніватися в щирості Меані? Адже він заради мене покинув рідний острів».

Раптом він почув, що Меані сміється, і підвів очі.

— Чому ти засоромився? — спитав Меані.— Ти ж знаєш, що я сказав правду, і все-таки засоромився.

— Перитані не говорять про такі речі,— почервонівши, признався Парселл.

— Знаю,— відповів Меані, поклавши руку на його плече.— Все, що приємно слухати, вони не кажуть. І все, що приємно робити... — Він зневажливо посміхнувся і додав: — Вони, правда, роблять, але кривляються.

Парселл засміявся, а за ним і Меані. Так приємно було йти поруч цим лісом, то в густому затінку, то залитими сонцем галявинами. Не зупиняючись, Парселл обернувся і посміхнувся до Івоа; він поніс із собою ніжний погляд її великих блакитних очей.

Коли вони вирушали вранці на острів, таїтянки, що залишилися на кораблі з Мейсоном, пообіцяли зварити на обід дику свиню, і тепер, підходячи до берега, Парселл з насолодою втягував носом гіркуватий запах диму. Від голоду приємно смоктало у шлунку, і він мимоволі надавав ходи. Вдихаючи на повні груди кришталево-чисте повітря, він відчував себе юним, легким, щасливим, бадьорим; здавалося, він зараз полетить. Час від часу його плече черкалося об плече Меані, і по тілу його перебігала тепла хвиля. Острів був прекрасний, він дихав ароматом, увесь мінився яскравими барвами пташиних крилець. Перед ними відкривався новий, невідомий світ. І було радісно володіти цим світом.

— Е, Адамо, е,— озвався Меані,— на тебе приємно дивитись!

— Справді? — відповів Парселл.

Йому хотілося сказати: «Я щасливий»,— але ці слова не йшли з язика. Натомість він швидко і зніяковіло про бурмотів:

— Щодо води, Меані, то ти маєш рацію. Це справді дуже незручно. Але сам я цього не помітив. Подумав тільки, що острів надто маленький.

— Ні,— сказав усміхаючись Меані,— не такий він уже й маленький. Тут є чимало куточків, де можна пограти в хованки.

Але його обличчя одразу споважніло, а в голосі забри- ніла тривога:

— Ні, Адамо, він не дуже маленький, якщо жити в злагоді.

— Що ти хочеш цим сказати? Що перитані й таїтяні повинні жити в злагоді чи взагалі всі ми?

— Всі повинні жити в злагоді,— відповів Меані, трохи помовчавши.

Але в голосі його чулося вагання.

Розділ п'ятий

Селище, план якого Мейсон накреслив через два дні після прибуття «Блоссома», являло собою правильний ромб, чотири кути якого відповідали чотирьом сторонам світу. Сторони ромба утворювали «авеню» (таку гучну назву дав їм Мейсон), а хатини стояли за його межами, перпендикулярно до осі північ — південь, на однаковій відстані одна від одної, фасадом на південь. Кожна хати- на, таким чином, не заступала ні краєвиду, ні сонячного світла хатині, що стояла позаду.

Всі одразу оцінили цю перевагу, однак вона була ціл- ковитою випадковістю. Мейсон прагнув лише одного — дотриматися напрямку Рози вітрів. Спершу він навіть хотів був надати селищу форму кола, але, подумавши, ви- рішив, що провести коло на порослій лісом ділянці важче, ніж ромб. Він намагався розташувати хатини в такому порядку, щоб місце кожної з них навколо ромба суворо відповідало поділкам компаса. По обидва боки північної вершини ромба стояли будинки Ганта і Уайта; потім, спу- скаючись по Іст-авеню (так Мейсон назвав обидві східні сторони ромба), ішов Смаджів будинок — на північному сході, Маклеодів — на сході, Мейсонів — на південному сході, а Парселлів — на півдні. Вздовж Вест-авеню, тобто з обох західних сторін ромба, на південному заході стояв Джонсонів будинок, на заході — Бейкерів і на північному заході — Джонсів.

В центрі ромба, на ділянці в десять квадратних метрів Мейсон спланував невеличкий майдан і назвав його Блос-

сом-сквер. Чотири доріжки (Мейсон називав їх «вулицями») з'єднували цей майданчик з авеню. Мабуть, логічнішим було б прокласти вулички від кожного кута ромба. Та коли Мейсон креслив свій план, він дбав у першу чергу про те, щоб з'єднати Блоссом-сквер із власним будинком і провів першу вулицю від свого дому за компасом прямо на південний схід. Саме тому він і назвав її вулицею Пасатів. Зберігаючи симетрію, він накреслив другу вулицю, що ішла з північного заходу, від будинку Джонса, і назвав її вулицею Норд-весту. Ще дві вулиці доповнювали план — вулиця Зюйд-весту, що починалась від будинку Джонса, і вулиця Норд-осту, що з'єднувала з центром селища Смаджеву хатину.

Хоч селище мало всього дві авеню, чотири вулиці та один майдан, Мейсон наказав зробити сім дощечок, на яких власною рукою написав назви, які він дав артеріям свого міста. Того дня, коли вулиці й авеню були прокладені й сяк-так забруковані, рівно опівдні всі британці зібралися за наказом капітана й урочисто поставили стовпи з табличками на розі кожної вулиці. Така церемонія страшенно заінтригувала таїтян. Правда, англійських назв вони не прийняли, заявивши, що їх дуже важко вимовляти. Вулиці вони назвали за ім'ям найближчого перитані, який там мешкав. Вулиця Пасатів стала для них стежкою Ватажка (Мейсона), вулиця Зюйд-весту — стежкою Старого (Джонсона), вулиця Норд-весту — стежкою Ропаті (Роберта Джонса), вулиця Норд-осту — стежкою Пацюка (прізвисько Смаджа). Пізніше, коли їх стосунки з перитані погіршали, таїтяни почали називати вулиці не за іменами британців, а за іменами їхніх жінок-таїтянок. Стежка Пацюка перетворилася в стежку Тумати, стежка Старого — в стежку Тайяти тощо.

Вулиці й авеню, усі приблизно метр завширшки, не були такі ідеально рівні, як Мейсон зобразив їх на своєму плані: остров'янам довелося відхилитись від прямої, щоб зберегти якнайбільше дерев. Зрубали тільки ті дерева, які росли на місці майбутніх невеличких садиб. Хатини потопали в зелені, відгороджені одна від одної непроглядно густими зарослями. Хоч ромбічна форма селища була чистісінькою примхою Мейсона, його химерний задум виявився дуже вдалим, бо дозволив зберегти посередині ромба більше півгектара лісу.

Будиночок Мейсона не випадково опинився на південному сході. Мейсонові хотілося першому відчувати свіжий

подих пасату, який у всіх південних морях приносить із собою прохолоду влітку, а протягом цілого року — гарну погоду. І навпаки, будинок таїтян він навмисне витіснив за межі селища, метрів за двадцять п'ять від північного кута ромба. Мейсон хотів відокремити чорних від білих, а також використати їхнє житло для захисту від північного вітру. Однак він прорахувався. Коли Мейсон працював над своїм планом, він ще не знав, що підставляє свій будинок під удари південно-західного вітру, який приносить на острів холод і дощі, а ліс у середині ромба, навпаки, захищає від негоди «чорношкірих».

На своєму плані Мейсон накреслив іще одну стежку, що починалася на півночі, між хатинами Ганта і Уайта; вона приводила до просторої оселі таїтян і, обігнувши її зі сходу, тяглася на північний схід до самого моря. Мейсон назвав цю стежку Кліф-лейн — Склеяста дорога. Була на плані ще одна стежка, що відгалужувалася від Веставеню між будинками Парселла та Мейсона і тяглася на південь. Цю дорогу, як і попередню, остров'яни протоптали задовго до того, як Мейсон накреслив її на своєму плані; вона йшла до другого плато і приводила до баньяна. Мейсон назвав її Баньяною дорогою, але остров'яни частіше називали її Водяною дорогою, бо цю стежку вподобали водоноси.

Таїтяни заявили з самого початку, що хочуть побудувати собі такий дім, де вони могли б жити всі шестеро, разом із жінками, які оберуть їх своїми тане. І, треба віддати їм належне, будинок удався на славу. Це була єдина двоповерхова будівля на острові. На другому поверсі була лише одна кімната розміром вісім на шість метрів. Як у домі Одиссея на Ітаці, за підпори для ліжка таїтян правили колоди, що стирчали по кутках; на цій просторій постелі могли вільно поміститись три-чотири чоловіка. В підлозі був прорубаний отвір, через який драбиною спускалися на перший поверх, де таїтяни зробили ще два таких самих ліжка. Крім ліжок, у будинку не було більше ніяких меблів, на відміну від жител британців, захарашчених скринями, столами, ослінчиками й шафами. Таїтяни тільки повісили над ліжками полиці, де й лежали їхні речі. Жодному з таїтян ніколи не спало на думку оберігати своє майно від сусідів.

У їхньому домі навіть не було дверей, і кожен, хто хотів, міг вільно зайти туди. Стіни, вірніше дерев'яні перегородки, легко ковзали в пазах, і їх можна було роз-

сувати, щоб погрітися на сонці, і засувати, коли хотіли сховатися від його палючого проміння.

Будиночки британців, навпаки, свідчили про недовір'я сусіда до сусіда, про небажання спілкуватися з ним. На острові жило дев'ять британців, і вони збудували собі дев'ять будинків, бо кожен хотів мати свій власний. В кожному будинку були не тільки двері, але й скрині та стінні шафи, а навколо будинку — міцна огорожа. Усе замикалося на замки, які забрали з «Блоссома», або зав'язувалося таким хитромудрим морським вузлом, що його самому господареві часом нелегко було розплутати.

Щоб прискорити будівництво і уникнути нарікань, було вирішено, що всі дев'ять будиночків будуть однакового розміру (шість метрів на чотири) і побудовані за одним планом, що дуже полегшувало працю теслярів. Будиночки мали одну-єдину кімнату, яка правила за спальню й за їдальню, а кухня, за таїтянським зразком, була в повітці. Але британцям здавалося непристойним приймати гостей у кімнаті, де стоїть двоспальне ліжко, отож усі домовласники, за винятком Парселла, поробили у себе внутрішні перегородки. Стіни були глибоко вкопані в землю, і в них вставили по два чи три круглих або квадратних ілюмінатори, теж узяті з «Блоссома». Ці віконця добре захищали од вітру та дощу, але в гарну погоду, — а на острові майже завжди стояла гарна погода, — вони, звичайно, не могли пропустити стільки тепла, і світла, як розсувні стіни таїтян.

Всі дев'ять будиночків були досить міцні. Стіни зробили з дубової бортової обшивки «Блоссома», такої твердої, що в них ледве можна було забити цвях. Але будинки були споруджені без ніякої фантазії, всі на один зразок, хоч, правду кажучи, ця однорідність нітрохи не бентежила британців. Лише Парселл виявився більш винахідливим. Південна стіна його будинку розсувалася, як у таїтян, а дах переходив у піддашок, під яким можна було сховатись від палючого проміння сонця і спокійно милуватися гірським пейзажем. Скінчивши свою роботу, Парселл із задоволенням побачив, що піддашок дуже прикрашає його будиночок.

Вранці, вмившись і зачесавшись, Парселл виходив помилуватися своїм будинком. Вийшовши в садок, він простував єдиною стежечкою до заростів гібіска, що ріс на межі його володінь, і, круто повернувшись, із задоволенням оглядав своє творіння. Вранці розсувна стіна була

відкрита для перших скісних променів сонця, які в цей час досягали тільки до порога. Парселл міг спостерігати, як Івоа готує сніданок. Він чекав тієї хвилини, коли дружина, накривши на стіл, підійде до широкого отвору розсувної стіни, мов режисер, який виходить на сцену, щоб звернутися до глядачів. Вона подивиться на нього здалеку і, усміхаючись, покличе співучим голосом: «А-да-мо! Иди снідати, А-да-мо!» Їх відділяли всього двадцять кроків, вони добре бачили одне одного, і гукати, та ще так голосно, зовсім не було потреби. Але так у них повелося. З усмішкою на устах Парселл дивився на чіткий силует Івоа, слухав і мовчав. Тоді вона знов починала гукати, ніжно й співуче: «А-да-мо! Иди сні-дати, А-да-мо!» Вона підкреслювала склад «да», а в кінці його імені звучала висока, переливчаста, неповторно чарівна нота. Мліючи від щастя, Парселл озивався лише на третій заклик і підіймав угору руку на знак того, що він чує.

На важкому дубовому столі, зробленому її тане, Івоа ставила розколотий кокосовий горіх, манго, банани та коржики з борошна хлібного дерева, спечені напередодні у спільній печі. Івоа покірливо корилася чудернацькому звичаю перитані сідати за стіл та їсти на висоті сімдесяти сантиметрів від землі. Але в одному вона лишалась непохитною: ніколи не їла разом з Адамо, а тільки після нього.

За віруваннями таїтян (як, до речі, і християн) чоловік-з'явився на світ першим, а жінка пізніше, щоб чоловік не нидів у самоті. Але таїтяни, наділені більшою уявою, ніж іудеї, а можливо, й просто більшим апетитом, зробили з цієї чоловічої переваги чисто кулінарний висновок: чоловік має їсти перший, а дружина задовольняється недоїдками.

Поснідавши, Парселл вийшов з хатини, перетнув Вест-авеню і пірнув у гущавину лісу. Пройшовши кілька кроків, він почув співи й веселий сміх. Парселл усміхнувся. Ваїне вже взялися до роботи. Парселл ніколи не бачив, щоб вони так ретельно працювали. Деякі хатки ще не мали покрівель, і жінки плели мати, щоб їх укрити.

— Чого ти прийшов без дружини? — гукнула Ітіа, побачивши Адамо.— Хочеш вибрати собі іншу?

Жінки зареготали, а Парселл усміхнувся.

— Ні, я прийшов сказати вам добрий день.

— Добридень, Адамо,— зразу ж відказала Ітіа.

Парселл підійшов до жінок. Він милувався їхніми швидкими, вправними рухами. Вони розподілили між собою роботу: одна група зрізувала гілки пандануса, друга — обривала з гілок листя, третя — сплітала їх, зв'язуючи смужками кори.

— Ти не знаєш, хто хоче обрати мене своєю ваїне? — спитала Ваа.

— Ні, — відповів Парселл.

— А мене? — спитала Тумата.

— Теж ні.

— А мене? — спитала Раха.

— Ні, ні, не знаю. Нічого не знаю.

Жінки весело перемовлялися між собою, ні на хвилину не відриваючись від роботи. Чекаючи, поки скінчиться будівництво, жінки жили всі разом під великим піддашшям, що його чоловіки змайстрували із щогл «Блоссом». На Таїті, а потім і на кораблі, довелося жити впереміж, без ніякого ладу; нарешті це всім набридло, і, прибувши на острів, британці заявили, що після закінчення будівництва кожен обере собі законну дружину.

— Мені треба йти, — мовив Парселл, помахавши жінкам на прощання рукою.

Ітіа випросталась.

— Ти скоро повернешся?

— У мене дома робота.

— А мені можна прийти до тебе?

— Моя маленька сестричка Ітіа для мене завжди бажаний гість, — люб'язно сказав Парселл.

Ваїне мовчки прислухалися до цієї розмови, але тільки-но Парселл відійшов, вони знову засміялись і жваво загомоніли.

Біля хвіртки на Парселла чекав старий Джонсон.

— Лейтенанте, — почав півголосом Джонсон, боязко озираючись довкола, — чи не змогли б ви позичити мені сокиру? Я хочу викорчувати той клятий пень, що стирчить у мене в садку.

Парселл узяв сокиру, що лежала в повітці, і простяг її Джонсону. Старий затис сокиру в опущеній кістлявій руці, а другою рукою почав чухати підборіддя. Очевидно, він іще не збирався йти.

— Лейтенанте, — мовив він нарешті, так само боязко озираючись, — мені казали, що у вас гарненький піддашок.

— Хіба ви його ще не бачили? — здивувався Парселл. — Мені здавалося, що ви...

Джонсон не ворухнувся; його безбарвні сльозаві очі неспокійно бігали туди-сюди. Лоб у нього весь у гулях, велика гуля стирчала на кінчику товстого носа, а червонувато-брунатне обличчя було густо всіяне червоними прищами, які проглядали навіть крізь сиву щетину на підборідді.

— Можна мені подивитись? — попросив Джонсон, ховаючи очі.

— Звичайно, — відповів Парселл.

І він повів його в будинок, у садок. Парселл зрозумів, що Джонсон не хоче, щоб їх побачили разом з Вест-авеню.

— У вас тут гарно, лейтенанте, — сказав Джонсон. — А навколо тільки ліс та гори.

Парселл дивився на нього, чекаючи, що буде далі.

— Лейтенанте, — промимрив Джонсон, — можна вас про щось запитати?

— Будь ласка.

— Лейтенанте, — вів далі Джонсон, — мені б не хотілося бути нечемним із вами; всі ми бачили, як ви після смерті Джіммі...

Він затнувся на півслові, подивився на вершину гори і швидко пробурмотів, очевидно, заздалегідь підготовлену фразу:

— Лейтенанте, чи дозволите ви мені надалі не називати вас лейтенантом?

Парселл засміявся. Ось воно що!

— А як ви хотіли б мене називати? — весело спитав він.

— Це не я, — відповів Джонсон, міцно притискаючи до грудей сокиру. — Я... я ніколи б не додумався до такого! Просто ми зібралися, — зникло додав він, — проголосували й вирішили не називати вас більше лейтенантом, а пана Мейсона — капітаном.

— Проголосували? — здивовано перепитав Парселл. — Де ж ви проголосували?

— Під баньяном, лейтенанте. Вчора після обіду, от і виходить, що ви з паном Мейсоном уже не офіцери. Всі за це проголосували.

— І ви теж голосували, Джонсоне? — спокійно спитав Парселл.

Джонсон похнюпив голову.

— І я теж.

Парселл мовчав. Джонсон провів широкою червоною рукою по лезу сокири і додав:

— Зрозумійте ви мене. Не можна йти проти них. Я вже старий, німецький, а тут, як і на «Блоссомі», я всім наче сіль в оці.

Парселл відвів очі. Йому не сподобався принижений тон Джонсона.

— І справді,— мовив Парселл,— чому матроси повинні й тут вважати нас за своїх начальників? Ми ж більше не виконуємо офіцерських обов'язків.

Джонсон аж вирячив очі від здивування.

— Маклеод так і сказав, лейтенанте,— пробурмотів він, приголомшений тим, що почув ті самі доводи з уст зацікавленої особи.— Я не сподівався, що ви сприймете це так легко, лейтенанте!

— Парселл.

— Прошу? — не зрозумів Джонсон.

— Парселл. Не лейтенант, а просто Парселл.

— Слухаю, лейтенанте,— покійно промовив Джонсон.

Парселл засміявся, і Джонсон із чемності невесело захихотів.

— Дякую за сокиру,— сказав він і пішов до хвіртки.

Парселл провів його поглядом. Джонсон накульгував на ліву ногу, сокира відтягувала його кістляву руку. Зігнутий, нужденний, заляканий. Навіщо було йому брати участь у цій авантюрі?

— Джонсоне,— гукнув тихенько Парселл.

Джонсон обернувся і очікувально подивився на Парселла. Він стояв майже струнко.

— Якщо я правильно зрозумів,— сказав Парселл, підходячи до нього,— ваші товариші на судні знущалися з вас?

— А що ж тут дивного? — відказав Джонсон, похиливши голову.— Я старий, на обличчі в мене прищі, а сили, як у курчати. От вони й користалися з цього.

Парселл здивовано звів брови.

— Якого ж біса ви поїхали з ними, а не залишилися на Таїті? Ви ж не брали участі в бунті! Вам ніщо не загрозувало.

Джонсон мовчав. Він підніс вільну руку до підборіддя і потер ріденьку сиву щетину. Потім, скосивши сльозаві очі, подивився на кінчик свого носа.

— Так от... — промовив він мало не з викликом, рвучко підводячи голову.— А може, я зовсім не хочу повертатись до Англії!.. Замолоду кожен може помилитися, правда ж?

— То, виходить, ви вчинили якусь помилку?

— Іще замолоду,— відповів Джонсон, знову позираючи на кінчик свого носа.— Скажіть мені, лейтенанте...— він уже майже кричав,— ну хіба ж це справедливо— ціле життя каратися за помилку, яку ти зробив іще за молодих літ?

— Це залежить від обставин,— сказав Парселл.— Треба знати, чи заподіяла ваша помилка шкоду іншій людині, і яку саме.

Джонсон замислився.

— Я заподіяв шкоду самому собі, і дуже велику.

Його очі затуманились, ніби події далекого минулого непереможно оволоділи його думками. Обличчя налилося кров'ю, на чолі й на скронях надулися вени; здавалося, голова його ось-ось лусне під натиском спогадів.

— Ні, лейтенанте, ніякої шкоди я іншій людині не заподіяв! — вигукнув він обурено.— Ніякісінької! Не заподіяв, і край,— вів він далі, помахуючи пальцем перед своїм товстим носом.— А та людина теж не сміє так казати. Навіть на суді, хоч за таке й не судять. Хай господь покарає й помилує мене, як Йова на гноїщі, якщо я когось скривдив. Але це я так, між іншим. Я добре знаю, що посвідчили б на суді мої сусіди, спаси їх боже, то були б свідки *bonafide*¹, як говорив наш сквайр, а не підлі брехуни. Хоч я зустрів і немало брехунів. Скоріше та людина мала з мене користь, ось де щира правда, лейтенанте, і якщо вона має стріху над головою і може випити кухоль пива в неділю після служби божої, то кому ж, чорт забирай, вона цим завдячує, як не мені? І нехай диявол потягне мене до пекла, якщо я брешу, але все це така сама щира правда, як і те, що я звуся Джонсоном. А зараз я скажу вам, лейтенанте, що я накоїв: я оженився.

Виголосивши цю тираду, він замовк. Парселл не витримав і сказав:

— Якщо ви справді довіряєте мені, то розповідайте все до кінця. Я нічого не зрозумів. Яке відношення має ваше одруження до тієї «іншої людини»? Хто вона така?

— Місіс Джонсон, лейтенанте!

— Так ось воно що! — промовив Парселл.

Джонсон підвів на нього очі.

— Ви, мабуть, хочете сказати, що одруження не такий уже й тяжкий гріх. Ой не кажіть цього, лейтенанте! —

¹ Щиро, лояльно (лат.).

вигукнув він докірливо, немовби Парселл справді висловив таку думку.— Напевно, це дуже тяжкий гріх, коли я маю каратися за нього довіку.

Він глянув на Парселла, ніби чекаючи від нього співчуття, але Парселл мовчав, і він додав із гордістю:

— Я не бідняк, лейтенанте. У нашій парафії я був би тепер не на останньому місці. В Англії, лейтенанте, я мав і будиночок, і садок, і кроликів, і курочок. І я вирішив кинути усе і найнятися на «Блоссом». А я ж уже немолодий, лейтенанте!

— Напевне, Берт піймав вас на гачок, так само, як і мене. Звідки ж ви могли знати, що він за людина?

— Я усе знав,— відповів Джонсон.— Я вже служив на його кораблі.

Парселл здивовано глянув на нього.

— Знали і все ж вирішили...

— Атож... — тихо сказав Джонсон.

Трохи помовчавши, Парселл спитав:

— І з цієї ж причини ви поїхали з нами?

— Так, лейтенанте.

— Мені здається, що ви трохи перестарались. Адже можна було сховатися від місіс Джонсон, залишившись в Англії.

— Ні, лейтенанте,— зітхнув Джонсон і переконливо додав: — Вона все одно знайшла б мене.

Він махнув вільною рукою, немов відганяючи докучливі спогади.

— Тут мені непогано, лейтенанте. Я не скажусь.— І додав смиреним тоном: — Може, хоч тут я нарешті житиму спокійно.

В цю мить біля будиночка почувлися квапливі кроки, і хтось гукнув схвильованим голосом:

— Парселле! Парселле!

— Я тут! — відізався Парселл.

Він обійшов будинок, Джонсон почвалав слідом за ним. Біля хвіртки стояв Уайт. Він важко відсапувався, очі його були виражені, губи тремтіли. Уайт промовив уриваним голосом:

— Всі зібралися на скелі. З рушницями. Я прибіг попередити вас.— Він перевів дух, ковтнув слину й додав: — На морі вітрило.

Парселлові здалося, що його хтось ударив кулаком у лице.

— Далеко?— запитав він ледь чутно.— Пливе до нас?

Уайт знизав плечима, повернувся й побіг, не сказавши ні слова.

— Ходімо, Джонсоне,— мовив Парселл, перемагаючи бажання побігти слідом за Уайтом.— Сокиру залиште тут,— додав він нетерпляче,— зараз вона вам не потрібна.

І, замість піти в обхід по Вест-авеню, він кинувся в густі зарості. Джонсон пошкутильгав слідом за ним.

— От нещастя, лейтенанте! — бубонів старий.

— Так, так,— відповів Парселл крізь зуби.— Боюся, що ви обрали не зовсім підхоже місце для спокійного життя.

Переходячи через Блоссом-сквер, вони побачили кілька жінок. Таїтянки мовчки подивилися їм услід—вони вже все знали. Очевидно, їм заборонили наблизитися до скелі. Жінки припинили роботу і стояли купкою біля свого піддашся.

Коли Парселл дійшов до прогалини в пальмових заростях, звідки можна було видертися на північну скелю, його гукнув Мейсон й порадив не підійматися туди. Зайва обережність, бо корабель був іще дуже далеко і звідти могли побачити лише обриси острова.

Чоловіки — таїтяни й британці,— поклавши рушниці на коліна, сиділи на галявині під низенькими пальмами. Мейсон стояв, приставивши до ока підзорну трубу. Ніхто не промовив жодного слова. Всі не відводили очей від вітрила.

— Корабель пливе на схід, а не до нас,— сказав на решті Мейсон.

Однак ці слова нікого не заспокоїли. Острів не був позначений на жодній карті, і капітанові могло спасти на думку оглянути його.

Мейсон перекинув підзорну трубу в ліву руку, а правою потер око. Цей жест був такий звичний і спокійний, що Парселл здивувався, як міг Мейсон повторити його в таку тривожну хвилину. Скінчивши масирувати повіку, Мейсон простяг підзорну трубу Парселлові. Це теж було його давньою звичкою.

— Містере Парселл,— спокійно сказав капітан,— ви бачите, під яким прапором пливе корабель?

На долонях у Парселла виступив піт. Узявши трубу, він не зразу зміг навести її і в першу хвилину не розгледів кольору прапора. Та раптом він судорожно ковтнув слину і промовив ледве чутно:

— Він іде під британським прапором. Це фрегат.

— Трубу! — крикнув Мейсон.

І вихопив підзорну трубу з рук помічника. Парселл на хвилинку затулив очі долонею, а коли відвів руку, побачив, що схвильовані обличчя людей повернулися до Мейсона.

— Це правда,— підтвердив Мейсон.

Напруження дійшло до краю, мовчанка стала нестерпною.

— Лейтенанте,— звернувся Бейкер до Парселла,— як ви гадаєте, це він нас розшукує?

Парселл мовчки позирнув на нього. Засмагле, з правильними рисами обличчя Бейкера здавалося спокійним, але Парселл помітив, як у нього легенько посіпується нижня губа. Парселл не знав, що відповісти. У нього самого почали тремтіти коліна, і, напружуючи м'язи, він намагався стримати це тремтіння.

— Начхати мені на те, розшукує він нас чи не розшукує,— із люттю закричав Маклеод. Його кадик судорожно смикнувся на худій шиї.— Я все одно знаю, що він напевно нас знайде!

Після цих слів знову настала тиша. Фрегат! Хіба можуть вони боротися з фрегатом? Парселл подивився на матросів. Їхні обличчя здавалися блідими, незважаючи на засмагу, але всі, крім Смаджа, намагалися приховати свій страх. Смадж вирячив з переляку очі, нижня щелепа відвисла, і він безперестану нервово потирав руки.

Парселл сидів під низенькою пальмою. Він прибіг на берег у самій сорочці й штанях, і тепер йому стало холодно. З півночі віяв сильний вітер, а сонячне проміння не могло пробитися крізь непролазну лісову хащу. Парселл мерзлякувато зіщулювся, сховавши руки в кишені. Коліна його дрібно тремтіли.

Парселл ковтнув слину і подивився навколо. Ніхто не звертав на нього уваги. Всі погляди були звернені на море. Він глибоко вдихнув повітря, сперся рукою на землю, і пальці його намацали ствол рушниці. На острові рушниць було вдвічі більше, ніж людей, і Мейсон наказав покласти запасні рушниці на стовбур поваленої пальми, щоб вони не заржавіли на вологій землі.

— Обережно! — сказав Бейкер, помітивши рух Парселла.— Рушниці заряджені!

Парселл знизав плечима. Яке безумство! Рушниці проти фрегата! Щодо нього самого, то він нізащо в світі

не погодиться стріляти в людину, хоч би хто вона була. Парселл узяв рушницю, першу, яка потрапила йому під руку, поклав її собі на коліна й почав розглядати з несподіваною цікавістю. Який жаль, що зброя має таке негуманне призначення!.. Парселл мимоволі замилувався рушницею. Приклад був масивний, полірований, виточений з гарного дерева, а металевий ствол матово і якомсь заспокійливо поблискував. Парселл погладив приклад і з задоволенням відчув на своїх колінах вагу зброї. «Я розумію, що можна любити рушницю, — подумав він. — Рушниця гарно виглядає в чоловічій руці. Люди, які придумали цю жахливу зброю, зуміли надати їй краси». Він знову погладив приклад рушниці і знову відчув її теплу, дружню вагу. Його коліна перестали тремтіти.

Мейсон опустил підзорну трубу, подивився на матросів і глухо мовив:

— Він пливе сюди.

Якусь мить усі мовчали, потім Маклеод тихо сказав:

— Тепер нам каюк!

Всі подивились на нього. А він зробив жест правою рукою, ніби накинув на шию зашморг, потім витягнувся, ніби повис на уявній мотузці, схилив голову на груди, висолопив язика й вирячив очі. Маклеод й так був схожий на мерця, і ця мімічна сцена справила велике враження на присутніх. Матроси відвернулися. Мейсон почервонів, закліпав очима, нахилив уперед голову і, не дивлячись ні на кого, вигукнув з такою силою, що слова наче вибухали в повітрі:

— Мене вони живим не візьмуть!

Підвівши голову, він прочитав схвалення в очах матросів.

«Я їхній командир, — подумав з гордістю Мейсон, — і вони чекають від мене порятунку».

— Капітане, — сказав Парселл, — дайте мені, будь ласка, підзорну трубу.

Мейсон простяг йому трубу і, помітивши в нього на колінах рушницю, подумав: «Навіть таке ягня, як Парселл, і той...» Його аж розпирало від гордощів. Мейсону раптом здалося, ніби острів — це корабель, а він — його командир; зараз його корабель нападе на ворожий фрегат і розтрончить його на тріски! Ніколи його життя не було таким повним... «Знищити фрегат! — подумав він у нестямі. — Нехай мене вб'ють! Знищити! Головне — це знищити фрегат!»

— Капітане! — обізвався раптом Уайт.

Метис був дуже мовчазний, і всі здивувались, почувши його голос. Він і сам, очевидно, здивувався і несміливо обвів очима матросів. Парселл помітив, що Уайтове обличчя від хвилювання не блідло, а сіріло, як і в таїтян.

— Капітане! — повторив Уайт. — Знаєте, що я подумав? Море тут глибоке. Сильний прибій; може, на фрегаті не захочуть ризикувати шлюпкою?

— Якби ж тут не було «Блоссом», — відказав Мейсон.

Справді, про це ніхто не подумав. Корабель зраджував їхню присутність. Голий каркас «Блоссом» із знятими щоглами та оснасткою чітко вирізнявся на тлі берега в єдиному місці, де можна було пристати.

— Капітане! — мовив Бейкер.

Але Маклеод так на нього глянув, що той зразу замовк. Після вдалої мімічної сцени, що зображувала страту бунтівників, Маклеод почав удавати, ніби його зовсім не цікавить ані фрегат, ані суперечка товаришів. Він лежав на спині, підклавши під голову руки й заплющивши очі. Рушницю він поклав біля себе.

— Що ти сказав? — спитав холодно Бейкер, глянувши на нього чорними блискучими очима.

— Я сказав, — процідив крізь зуби Маклеод, — що деякі хлопці забули сьогодні про те, що ухвалили вчора.

Бейкер почервонів. Він назвав-таки Мейсона капітаном, але ж сьогодні всі так його називали, то чому ж Маклеод причепився тільки до нього одного. Бейкер пильно дивився на Маклеода. Він сердився і на нього, й на самого себе і не знав, що відповісти.

— Ви щось почали, Бейкере, — нетерпляче сказав Мейсон.

— Невже ми можемо оборонятись, тільки стріляючи в хлопців, що висадяться на острів?

Обличчя Мейсона одразу стало суворим, він холодно кинув:

— Що ви хочете цим сказати?

— Стріляти в людей, які нічого не підозрюють... — зніяковіло пробурмотів Бейкер.

— Або ти їх, або вони тебе! — процідив крізь зуби Смадж.

Він сидів скоцюрбившись, блідий від страху, нижня губа в нього відвисла, а маленькі пацючі очиці неспокоїно поблискували з-під сивуватого волосся, що пасмами звисало йому на лоб.

— Смадж уже вам відповів,— сказав Мейсон.

— Це ще як сказати! — обізвався Маклеод, розплющуючи очі.— Відповів і не відповів:

Узявши з землі рушницю, він підвівся, повільно виставився на весь зріст, потягнувся, недбало сперся на рушницю і обвів поглядом матросів. Вузькі штани щільно облягали його кістляві стегна, а під брудною білою фуфайкою — з усіх остров'ян тільки він один носив фуфайку — випиналися гострі ребра. Він стояв, зневажливо примруживши очі й розставивши ноги, справжнісінький скелет, череп із вищиреними в глузливій посмішці зубами. Всі з цікавістю чекали, що він скаже, тільки Мейсон демонстративно обернувся до нього спиною і приставив до ока підзорну трубу.

— Так от,— почав Маклеод,— я сказав, що Смадж не відповів, і можу це довести. Він не відповів, бо не дав повної відповіді. Мені начхати на те, чи доведеться нам убивати матросів з фрегата разом із капітаном, чи ні. Та не це, хлопці, повинно нас турбувати, а ось що: фрегат спустить шлюпку, а в шлюпку сяде дванадцяттеро негідників. Шлюпка щасливо допливе до берега, і вони висадяться на наш острів. А далі що? Ми почнемо стріляти, одного чи двох уб'ємо, одного чи двох покалічимо, а решта втече. І що ж тоді зробить фрегат? Зніметься з якоря й попливе собі далі? Може, ви цього сподіваєтесь? Вбито двох матросів його величності, а фрегат тікає? Господи милосердний! Невже ви справді гадаєте, що так воно й буде? Адже на фрегаті, дозвольте нагадати вам, є гармати, чи, може, ви їх не помітили? — Він кинув на присутніх зневажливий погляд.— Так от, братці, я вам зараз скажу, що буде далі. Капітан фрегата скаже: «Уколошкали двох моїх молодців, видно, там засіли якісь мерзотники. То, напевно, бандити! Пірати! Може, навіть французи! Ну що ж, доведеться мені прочесати цей острівець, а коли я його прочешу, то увітку посередині прапор та охрещу його моїм ім'ям, і його величність матиме на один острівець більше». Ось що скаже капітан фрегата! Тоді спустить на воду половину шлюпок, а в шлюпки посадить половину своїх матросів, але перш ніж послати їх сюди, цей сучий син почне гатити по острівцю з п'ятдесяти гармат і гатитиме не одну та й не дві години. А що буде потім, братці, це вже не повинно нас турбувати, бо на острові не залишиться жодної живої душі.

Мейсон повернув голову і глянув через плече на матросів. Було видно, що шотландець вплинув на них своєю красномовністю й переконав своїми доводами. Він намалював таку яскраву й, головне, таку правдоподібну картину майбутніх подій, що ніхто не сумнівався в його передбаченнях.

Мейсон віддав підзорну трубу Парселлові, рвучко обернувся і зустрівся поглядом з Маклеодом.

— Ну, а що ж пропонуєте ви? — запитав він тремтячим від гніву голосом. — Щоб ми здалися? Сіяти паніку, Маклеоде, дуже легко, нам потрібен план.

— Я не сію ніякої паніки, — огризнувся Маклеод, розлючений тим, що після такого успіху йому доводиться захищатись. — Я сказав те, що є. А план треба обговорити всім разом. Ми ще маємо час, фрегат буде тут не раніше як за годину.

— Обговорити! — лютував Мейсон. — Обговорити! Тут не парламент! Якщо ми будемо обговорювати, то не встигнемо підготуватися до оборони.

— Послухайте, Мейсоне... — перебив його Маклеод.

— Як ви смієте так мене називати? — крикнув Мейсон, почервонівши від люті. — Я не потерплю такого нахабства.

— Проте вам доведеться терпіти, Мейсоне, — відповів Маклеод спроквола, — бо інакше я не збираюся вас називати. Тут ми не на борту корабля. «Блоссом» гние собі на пісочку і тепер нам більше не потрібен. І капітан, на превеликий жаль, теж нам більше не потрібен. На морі, Мейсоне, ви були непоганим капітаном, і за це вам честь і хвала, але тут, на острові, ви нітрохи не кращий за будь-кого з нас. Ви маєте право висловлювати свою думку, але не більше. Що ж до парламенту, то дозвольте вам сказати, Мейсоне, що ви помиляєтесь. У нас тут є свій маленький парламент, і вчора ми ухвалили одне рішення, ухвалили одностайно, і знаєте яке? Не величати вас більше капітаном, а Парселла лейтенантом. Ви тут ніхто, Мейсоне, і вам доведеться з цим змиритись. Як я вже сказав, ви маєте лише право висловлювати свою думку. Оце й усе.

Якусь хвилину Мейсон стояв нерухомо, мов громом уражений, розкривши рота, не знаходячи слів для відповіді. Потім він отямився, випростався і суворо подивився на матросів.

— Уайт? — коротко запитав він.

— Я приєднуюсь до Маклеода.
— Бейкер?
— Я не маю нічого проти вас,— зніяковіло пробурмотів Бейкер,— але я згоден з ними. Тут ми не на «Блос-сомі».

— Джонс?

— Я згоден з Бейкером.

— Джонсон?

— Теж згоден,— відповів Джонсон, похнюпивши голсу.

— Гант?

Гант пробурчав щось невиразне.

— Смадж?

— А ви як гадали, Мейсоне? — заторохтів Смадж, зухвало виставляючи вперед свій довгий ніс.— Що вам і Парселлові лизатимуть тут п'яти? Ні, досить з нас офіцерів! Ситі донесочу...

— Заткни пельку! — перебив його Бейкер.— Для чого ж нізачо ображати людину?

Мейсон подивився на Парселла, що, прихилившись спиною до стовбура пальми, з байдужим виглядом стежив за цією сценою.

— Ви знали про це, Парселле? — спитав він підозріливо.— Ви були в курсі цього голосування?

— Щойно дізнався,— відповів Парселл.

Він сердито випростався. Недовіря капітана зразу ж погасило все співчуття, яке він мав до нього.

Мейсон хвилинку помовчав і різко запитав:

— Ну й що ж ви про це думаете?

Парселл відповів не одразу. Він хотів натякнути Мейсону, що він не погоджується з ним, але так, щоб не принизити його перед матросами.

— Ну й що ж ви думаете? — знову запитав Мейсон.

— Щодо мене,— спокійно сказав Парселл,— то я продовжуватиму називати вас капітаном, але якщо матроси хочуть називати мене просто Парселлом, мені це зовсім байдуже.

— Вам це байдуже? — обурено вигукнув Мейсон.

— Так, капітане.

— То, виходить, вам...— почав був презирливо Мейсон.

Він хотів сказати: «То, виходить, вам це не огидно!» — але раптом зупинився з відкритим ротом. Він мало не забув, що офіцери ніколи не повинні сперечатись між собою в присутності матросів. Зціпивши зуби, він повернувся до Маклеода й люто проснчав:

— Тепер мені зрозуміло, що це ви, Маклеоде, збаламутили матросів. Ви бунтівник. Ви відвертаєте людей від виконання їх прямих обов'язків.

— Ніякий я не бунтівник,— ображено відповів Маклеод.— І нікого я не баламутив. Я маю право висловити свою думку, і я її висловив. А якщо вже зайшла мова про обов'язки, Мейсоне, то дозвольте нагадати, що не я радив вам пристрелити капітана й підняти бунт на кораблі...

Мейсон почервонів, наче буряк, його руки судорожно вп'ялися в рушницю. Парселлові здалося, що зараз він вистрелить у шотландця. Маклеод, мабуть, подумав те ж саме, бо схопив свою рушницю й, тримаючи руку на спусковому гачку, наставив дуло на ноги Мейсона. Кілька секунд минуло в напруженому чеканні. Нарешті Мейсон спокійним рухом закинув рушницю за плече, і всі зітхнули з полегкістю.

— Матроси! — промовив він твердо, не підводячи очей. — Якщо ви справді гадаєте, що зможете обійтися без капітана, то це просто чудово!

Він завагався і, помітивши, що його ліва рука тремтить, швидко заклав її за спину й повторив, марно намагаючись надати своєму голосу трохи іронічного відтінку:

— Це просто чудово!

І замовк. Йому хотілося сказати їм прощальне слово, гідне командира корабля. Та в нього туманилося в голові, він не знаходив потрібних слів.

Матроси чекали нерухомі. Навіть Маклеод мовчав. Всі розуміли, що Мейсон шукає останнє слово і не знаходить його, але його марні зусилля не здавалися їм смішними, навпаки, вони навіть співчували йому.

— Матроси,— видушив із себе нарешті Мейсон, весь червоний від напруження, кліпаючи очима, судорожно стискаючи за спиною ліву руку,— я...

Він знову замовк. Смадж захихотів, і Бейкер дав йому стусана в груди.

— Це просто чудово! — повторив Мейсон, марно намагаючись надати своєму голосу вбивчої іронії.

Потім він розправив плечі, крутнувся на підборах і пішов геть.

Матроси мовчали. Всі знову дивилися на фрегат. Він зростав з кожною хвилиною, і в кожному квадратному футі його палуби таїлася смерть.

— Ну,— спитав Смадж, агресивно витягуючи вперед свій ніс,— який же в тебе план?

— План? — холодно перепитав Маклеод.

— Адже треба щось робити! — вигукнув Смадж. Страх перед фрегатом додав йому мужності, і він наважився суперечити навіть Маклеодові.— Якщо ти витурив капітана, то, мабуть, знаєш, куди треба тримати курс...

Серед матросів перебіг схвальний гомін. Маклеод узявся в боки і кинув на них зневажливий погляд.

— Братці! — сказав він, криво посміхаючись.— Ви втратили свого капітана. Але не сподівайтесь, що я його заміню. Я ніколи не любив галунів. І зятяйте собі: якщо котромусь із хлопців потрібен батечко, який би вчив його розуму, то прошу до мене за порадами не звертатись. Зарубайте собі на носі: я вам не батечко. І немає в мене ніяких планів.— Він помовчав, з викликом глянув на матросів: — А план ми повинні скласти гуртом.

Настала тиша, яку порушив Парселл.

— У мене є пропозиція,— чемно сказав він.

Всі обернулися на його голос. Він тихо сидів під низенькою пальмою з рушницею на колінах, приставивши до ока підзорну трубу, і матроси зовсім про нього забули. Його присутність здалася їм недоречною. На їхню думку, було б пристойніше, якби він пішов разом з капітаном. Парселл зрозумів це з настороженого мовчання, яким вони зустріли його слова, і твердо додав:

— Звичайно, якщо ви не хочете вислухати мою пропозицію, я готовий піти звідси.

— Парселле,— поважно промовив Маклеод, обводячи поглядом присутніх, ніби закликаючи їх у свідки свого лібералізму.— Як я вже сказав Мейсонові, тут усі мають право висловлювати свою думку, і ви, зрозуміло, теж.

— Так от,— сказав Парселл,— норд-вест дужчає, на морі хвиля, і, на мою думку, фрегат не ризикне кинути якір у нашій бухті та спустити шлюпку.

Всі знову повернули голови до океану й почали дивитись на хвилі. За хвилину Джонсон пробубонів, похитуючи головою:

— Хвилі такі, як у день нашої висадки.

Почулися нерішучі заперечення. Ніхто не наслідювався сподіватись, кожен боявся висловити вголос свої надії, щоб не прогнівити долю.

— Щодо рушниць,— вів далі Парселл,— то Маклеод має слухність. Стріляти — це занапастити самих себе.

Я пропоную: якщо люди з фрегата висадяться, треба, щоб тайтани піднялися на вершину скелі й почали кричати, що оголошують їм війну. Якщо буде потреба, хай кидають каміння. Тоді на фрегаті подумають, що мають справу з тубільним населенням.

Матроси мовчали, тільки Смадж злісно просичав:

— Я не бачу ніякої різниці між цим планом і планом Мейсона.

— Я теж,— підхопив Уайт, вороже поблискуючи з-під повік своїми чорними, як вугіль, очима.

Маклеод мовчав, прикусивши нижню губу.

— І все-таки різниця є,— відповів Парселл.— Перед від'їздом з Лондона ми одержали наказ адміралтейства не висідати в Океанії на ті острови, де тубільне населення зустрічатиме нас вороже.

Настала тиша. Маклеод уважно стежив за обличчям Парселла.

— Ви самі читали цю інструкцію, Парселле? — повільно спитав він.

— Атож,— відповів Парселл.

Він теж не зводив з Маклеода своїх ясних очей і думав: «Хай бог простить мені цю брехню».

— Тоді я «за»,— сказав Бейкер.

— Я теж,— підхопив Джонс.

Інші мовчали. Парселл подивився на матросів. Гант безтямно витріщав свої маленькі безбарвні оченята. Він нічого не зрозумів і тільки невідривно дивився на Маклеода, ніби кликав його на підмогу. Старий Джонсон схвально кивав головою, але раз у раз боязко поглядав на Маклеода, і Парселл зрозумів, що він не наслідиться висловити свою думку раніше за шотландця. Уайт і Смадж вагалися. Обидва вороже ставились до Парселла й не хотіли підтримувати його пропозицію. Вони теж чекали, поки висловиться Маклеод. «Якщо тут існує парламент,— подумав Парселл,— то верховодить у ньому Маклеод».

— Ну що ж,— почав нарешті Маклеод, розтягуючи слова. Ваш план був би непоганий, якби на березі не валявся цей проклятуший «Блоссом», і хоч від нього вже небагато лишилось, назви на кормі ми не догадалися знищити, і хвилин за двадцять капітан фрегата легко зможе розібрати її у підзорну трубу. А коли цей сучий син побачить назву, ви уявляєте собі, що він тоді подумає? Йому може спасти на думку, що негритоси вирізали

весь екіпаж «Блоссом». Отоді вже я не здивуюсь, коли він неодмінно захоче нас провідати, навіть якщо негритоси скидатимуть їм на голови цілі скелі.

— А що ж тоді? — спитав Смадж.

— А ось що, — відповів Маклеод. — Спочатку треба зробити так, як каже Парселл, але якщо хлопці з фрегата усе-таки завітають сюди, доведеться всім нам разом з жінками, харчами й рушницями тікати через джунглі на гору.

Він замовк, потягнув носом повітря й подивився на море. Чи норд-вест справді дужчає, чи це тільки так здається.

— Чому треба тікати на гору? — спитав Смадж.

— Там вода.

— А якого біса пертися в джунглі?

— Щоб обдурити їх! — кинув зневажливо Маклеод.

Раптом він почервонів, нахилився до Смаджа й розлючено закрячав:

— Господи милосердний! То, виходить, ти нічогісінько не второпав? Що у тебе в макітрі? Зовсім порожньо? Хто ж витрусив з неї всю начинку? Невже ти не розумієш, що треба уникнути бійки з цими падлюками, бо, якщо тільки заведемося, — нам усім каюк!

— Тоді навіщо брати зброю? — знову спитав Смадж.

Маклеод випростався і відповів іронічним тоном:

— Наші любі співвітчизники страшенно вперті. Хто його знає, може, вони схочуть нас переслідувати. Може, надумують заморити голодом. А може, підпалять джунглі, щоб викурити нас звідти.

— А тоді що? — запитав Уайт.

— Тоді ми вийдемо й дорого продамо свою шкуру.

Настала тиша. Уайт підняв руку і сказав пронизливо-співучим голосом:

— Я — «за».

Всі, крім Ганта, підняли руки.

Підняті руки діставали Ганту тільки до підборіддя, і він тривожно поводив своїми маленькими свинячими очицями.

— Ти що, не хочеш голосувати? — спитав Смадж, штовхнувши його ліктем.

Гант підняв руку.

— Парселле, — промовив Маклеод, — скажіть чорношкірим, нехай візьмуть усе, що можна, з харчів і будуть готові віднести їх у безпечне місце в лісі.

Парселл переклав його слова, і таїтяни із незворушними обличчями пішли виконувати наказ. Після того, як Мейсон роздав їм рушниці, вони мовчки сиділи трохи віддалік.

— Цікаво, що думають ці хлопці,— сказав Маклеод, потираючи пальцем ніс.— Чого доброго, вони зрадять нас, як тільки ми заглибимося в джунглі.

— Не зрадять,— сухо відповів Парселл.

Він підніс до ока підзорну трубу, але не зразу відшукав фрегат. Він не помилявся: море кипіло, і корма корабля раз у раз ховалася за високими хвилями.

— Мені здається,— сказав Парселл, ледве стримуючи хвилювання,— що фрегат не зможе підійти до берега при такому вітрі.

Він простяг підзорну трубу Маклеодові, і той почав лаятись, бо довго не міг її настроїти. Нарешті це йому вдалося. В нього почервоніла потилиця, на худій шиї надулися жили. Матроси пильно дивилися на море, але на море впав туман, і ніхто не міг як слід роздивитися вітрила фрегата й визначити його курс.

— Він тікає! Злякався бурі! — закричав Маклеод.— Парселле, подивіться! Він тікає!

Парселл узяв підзорну трубу і, поки наводив її на фрегат, чув біля себе уривчасте дихання матросів. Маклеод не помилюся: фрегат знову взяв курс на схід. Він згорнув частину вітрил, вітер бив йому в лівий борт, фрегат танцював на воді. Тепер уже було ясно, що, як тільки фрегат обігне острів, він візьме курс на південний схід, щоб зменшити хитавицю. Хвилі здіймалися усе вище.

Парселл опустив трубу і глибоко зітхнув. Йому здавалося, що досі його легені були міцно стиснуті і лише тепер у них полилося повітря.

— Фрегату зараз не до нас! — радісно вигукнув він.— Через годину його вже зовсім не буде видно.

Всім кортіло глянути в підзорну трубу, щоб впевнитися, чи справді фрегат змінив курс. Небезпека була ще дуже близько. І вони боялися про неї говорити, щоб вона часом не повернулася. Отож вони почали вихвалити високу якість підзорної труби. І коли черга дійшла до Джонсона, він з гордістю заявив, що тисячу разів бачив, як Берт дивився в цю штуковину, але ніколи не міг собі уявити, що настане день, коли й він приставить її до свого ока. І справді, це була Бертова труба, а тепер вона

налжала їм. Берт помер, Мейсона ніхто не вважає за капітана, вони — вільні.

Маклеод, з рушницею через плече, дивився на обрій, спершись рукою на низеньку пальму. Коли Джонсон віддав трубу Парселлові, він випростався і сказав:

— Я пропоную негайно спалити «Блоссом».

Всі мовчали, і тільки Бейкер спитав невдоволено:

— Разом з усім деревом?

Це заперечення вплинуло на матросів. Вони глянули на Маклеода і зразу ж відвернулись. Вони не насмілювались йому перечити, але їм не хотілося спалювати «Блоссом». Адже це була їхня власність. Від нього залишився самий каркас, але це теж було велике багатство. З усього цього дерева й заліза вмілі руки могли зробити чимало корисних речей.

Маклеод презирливо глянув на матросів.

— Господи милосердний! — сказав він скрипучим голосом.— Небезпека минула, і ніхто вже ні про що не думає. Оце так матроси!.. Дурні сардинки! Можливо, дядечко Бейкер надумав вирізати собі люльку з кіля «Блоссома», але я, братці, не збираюся ризикувати заради цього своєю дорогоцінною головою. «Блоссом» нам ні до чого. Невже ви досі не збагнули цього? Він на нашому острові, наче візитна картка: «Тут живуть бунтівники з «Блоссома». Ласкаво просимо, фрегати його величності!» До того ж це вельми примітна візитна картка, її видно з моря за тисячу миль! Кораблі пливтимуть сюди, як мухи на мед. Треба ж, нарешті, зрозуміти! Капітанів розбиті кораблі просто зводять з розуму. Вгледівши якісь уламки, вони мчать до них під усіма вітрилами, щоб швидше розгадати таємницю. Можете мені повірити, братці, в усьому Тихому океані не знайдеться жодного капітана, який не захотів би висадитись на наш острів, щоб ткнути свого носа в каркас «Блоссома».

Парселл подивився на матросів: Маклеод знову переконав їх.

— Маклеоде,— сказав Парселл,— якщо буде голосування, Мейсон повинен взяти в ньому участь.

— Це його право,— відповів Маклеод і додав, знизавши плечима:— Але б'юсь об заклад на один пенні, що він не захоче прийти сюди. Уайте, біжи поклич...

Він мало не сказав «капітана», але вчасно схамівся.

— Біжи поклич Мейсона.

Уайт побіг виконувати наказ. Капітана у них більше не було, але Уайт так і залишився вістовим. Він ходив з одного кінця селища в другий, виконуючи різні доручення. Всім це здавалося цілком природним, і в першу чергу самому Уайтові.

Через кілька хвилин Уайт повернувся і доповів, важко відсапуючись:

— Він не хоче йти.

Маклеод високо звів брови і зробив перед Парселлом рукою красномовний жест.

— Ви сказали йому, що хочуть спалити «Блоссом»?— спитав Парселл.

— Ні,— відповів Уайт.

— Ставлю на голосування мою пропозицію,— поважно промовив Маклеод.

Всі, крім Парселла, піднесли руки.

— Якби містер Мейсон знав, що хочуть спалити «Блоссом», він би неодмінно прийшов,— сказав Парселл.

— Це нічого не змінило б,— побурчав Смадж.— Все одно за нами більшість, навіть без вашого голосу і без голосу Мейсона.

— Не в тім річ,— нетерпляче пояснив Парселл.— Я особисто за те, щоб спалити «Блоссом». Але я вважаю, що ми повинні дати містерові Мейсону можливість висловитись. І я прошу, щоб містера Мейсона вдруге запросили прийти сюди.

— Ставлю на голосування цю пропозицію,— сказав Маклеод.

Маклеод, Уайт, Смадж, Гант, а з деяким запізненням і Джонсон проголосували «проти». Джонс, Бейкер і Парселл — «за». Процедура голосування справила на Парселла гнітюче враження. Стало ясно, що в «парламенті» Маклеод має більшість. Уайт і Смадж підтримували його за переконанням, Гант — з дурного розуму, Джонсон — зі страху.

— Пропозиція Парселла відхиляється,— оголосив Маклеод. Він зробив паузу і додав: — Вношу пропозицію негайно спалити «Блоссом».

Всі проголосували «за». Парселл не ворухнувся.

— Парселл? — звернувся до нього Маклеод.

— Я утримуюсь,— відповів Парселл.

— А що означає «утримуюсь»? — спитав Джонсон. Маклеод низив плечима.

— Це означає, що ти не голосуєш ні «за», ні «проти».
— Он як! — вигукнув Джонсон, витріщивши очі. — Ти кажеш: «Я утримуюсь»,— і це не означає ні «так», ні «ні». А ти маєш право так робити? — повторив він недовірливо.

— Звичайно, маю.

Джонсон захоплено похитав головою.

— Подумати тільки! А я й не знав. «Я утримуюсь»,— шанобливо повторив він.— Здавалося б, звичайне слово, а має таку велику силу.

— Ну, а тепер ти знаєш і дай нам нарешті спокій,— сердито сказав Смадж.

Маклеод прокашлявся й урочисто промовив:

— Пропозиція спалити «Блоссом». Сім голосів — «за», один утримався, один відсутній. Пропозицію прийнято.

— Ходімо, хлопці! — нетерпляче вигукнув Смадж.

Тепер, коли питання було вирішено, всі кинулися палити «Блоссом», ніби на веселу прогулянку. Ох і запалає ж це бісове корито! Аж каміння розплавиться! Матроси побігли до берега, і Парселл чув, як вони стрибали з каменя на камінь, збігаючи вниз крутою стежкою, що вела до моря.

Він повернувся спиною до моря й попрямував до селища. Парселл пройшов по Іст-авеню, обминувши Блоссом-сквер, щоб не відповідати на запитання жінок.

Десять приблизно через годину Парселл, голий до пояса, колов дрова в своєму садочку. Раптом його хтось гукнув. Підвівши голову, він побачив блідого, переляканого Бейкера.

— Ідіть швидше! — крикнув Бейкер.— Швидше! Дуже вас прошу! Біжимо! Ви єдиний, хто зможе їх зупинити!

У голосі Бейкера було стільки жаху, що Парселл, ні про що не розпитуючи, побіг за ним через ліс до скелі.

— Що сталося? — спитав він, не зупиняючись.

— Там пан Мейсон заварив кашу! Мабуть, його попередили чорношкірі! Старий неначе збожеволів. Кричав! Мало не плакав! Хотів кинутись у вогонь. І, нарешті, націлівся в Маклеода.

— Убив?

— Ні, їм вдалося його обеззброїти. Йому зв'язали руки, привели на скелю, прогнали чорношкірих... Біжимо, лейтенанте, біжимо.

— Що ж усе-таки сталося? — крикнув Парселл, за-
вмираючи від страху.

Бейкер спіткнувся, але втримався на ногах.

— Вони хочуть його повісити!

Розділ шостий

Парселл одним поглядом охопив картину, що відкри-
лася перед його очима: з товстої гілляки пандануса зви-
сала вірьовка, під деревом стояв Мейсон із зв'язаними
руками й ногами, поруч півколом розмістились матроси;
позаду цієї групи потріскувало, розгораючись, яскраве
полум'я, огортаючи берег димом.

Ще здалеку Парселл помітив, що вірьовку не при-
в'язали, а тільки перекинули через гілку дерева. Мак-
леод, що стояв праворуч від Мейсона, тримав її другий
кінець. Ліворуч од в'язня стояв височенний Гант, і за-
шморг теліпався на рівні його обличчя.

Побачивши, що Мейсон живий, Парселл перестав
бігти. Поклавши руку на серце, що шалено калатало в
грудах, він підійшов ближче. Парселл дивився на Мей-
сона розширеними від жаху очима, але той, здавалось,
нікого не помічав. Він стояв майже струнко, з суворим
обличчям, втупивши очі в одну точку. Навколо нього
сміливо пурхали маленькі різнобарвні пташки. Одна
пташка сіла йому на плече. Мейсон не звернув уваги,
навіть не поворухнувся.

— Маклеоде! — крикнув задихаючись Парселл.

— Не бійтесь, Парселле, — сказав Маклеод. — Без вас
і Бейкера я не почав би голосування. Все повинно йти
згідно правил. Кожний зможе висловити свою думку.
Мейсон матиме досить часу для захисту.

— Невже ви справді хочете... — жажнувся Парселл.

— Ви не помилились, — холодно відказав Маклеод. —
Якби Мейсону не перешкодили вистрелити, морські бло-
хи уже ласували б моїм мозком.

— Але ж він не вистрелив!

— Бо не встиг, Уайт виявився спритнішим за нього.

— Я б цього не сказав, — втрутився в розмову
Джонс. — Він міг устигнути. Минуло майже три секунди,
перш ніж Уайт кинувся до нього.

— Ці три секунди він цілився в мене, — заперечив
Маклеод.

Юнацьке відкрите обличчя Джонса аж зморщилося від напруження — він намагався пригадати найменші подробиці недавньої сцени.

— Ні,— відповів він,— я б цього не сказав. Він таки вагався, стріляти йому чи ні.

Джонс подивився на Мейсона, ніби прохаючи підтвердити його слова. Але Мейсон і не поворухнувся. Він немов скам'янів, презирливо скрививши губи, і, здавалося, зовсім не чув суперечки, в якій вирішувалась його доля. Судячи з усього, він вирішив мовчати й не визнавати своїх суддів... «Він хоробрий,— роздратовано подумав Парселл.— Дуже хоробрий і водночас дуже дурний».

— От бачите,— наполягав Парселл,— навіть якби Уайт і не кинувся на нього...

— Це Джонс так говорить,— просичав Смадж.— А я кажу протилежне: він хотів вистрелити!

Парселл не знав, що відповісти. «Смадж хоче смерті Мейсона»,— подумав він. Його охопила така огида, присутність Смаджа стала для нього такою нестерпною, що він не міг навіть примусити себе поглянути на нього.

— Парселле,— мовив Маклеод,— ви повинні мене зрозуміти...

І Парселл подумав: «Так воно і є, він хоче нав'язати дебати».

— Послухайте,— сказав Парселл,— ми не повинні починати наше життя на острові з убивства. Це ж справжнє вбивство!..

Він хотів, щоб його слова прозвучали енергійно, переконливо, але з відчаєм почув свій млявий, безбарвний, безсилий голос. Він не міг передати іншим почуттів, які його хвилювали.

— Це вбивство,— повторив Парселл.— Мейсон, безперечно, винний у тому, що цілився в вас, але ж він не володів собою. А ви, якщо його повісите...

Парселл замовк і обвів поглядом матросів. Його слова не справили на них ніякого враження. Кінець! Уайт, Смадж, Маклеод проголосують «за». Гант уп'явся очима в зашморг, що висів перед його носом, з його широкого тупого обличчя нічого не можна було дізнатися, але голосувати, напевно, він буде з Маклеодом. Джонсон, похнюпивши голову, потирав рукою червоні прищі на підборідді. Жодного разу він не глянув на Парселла.

— Це вбивство! — крикнув Парселл.

Але всі його зусилля були марні. Здавалося, він звертається до каміння. Маклеод пильно глянув на

нього. З усіх матросів він один уважно слухав Парселла. І вичікував. Не поспішав брати слово, немов хотів підкреслити, що дає супротивній стороні можливість висловитись до кінця. Його сірі, глибоко запалі очі поблискували на безбровому обличчі, тонкі губи були міцно стиснуті, гострий гачкуватий ніс звисав над випнутим підборіддям. Під шкірою на його обличчі не було й трохи жиру, і коли він ворушив щелепами, в глибоких западинах під вилицями випиналися жовна.

— Парселле,— поважно мовив він,— ви кажете, що ми не повинні починати наше життя на острові з убивства. І це правильно! Правильно тому, що, починаючи нове життя на острові, ми повинні суворо карати мерзотників, які хапаються за зброю. Бо інакше що ж у нас вийде? Та ми ж повбиваємо один одного! Це ясно як божий день! Посварився з сусідом — стріляй в нього: бах, бах! Сподобалася чиясь земля — бах, бах! Захотів відібрати чужу індіанку — бах, бах! Що ж тоді буде? Той, хто перший вистрелить, той і правий! Це ж анархія! Різанина! Парселле,— провадив він далі,— слухайте, що я вам скажу. Мейсон хотів мене застрелити, і я на нього не гніваюсь. Він зовсім збожеволів через своє корито. Але потрібен порядок, потрібен приклад! Особливо на початку, Парселле. Ось у цьому ви помиляєтесь. Матроса, який погрожує вбити товариша або навіть тільки цілиться в нього, треба повісити. І негайно. Без цього на острові не буде ніякого ладу. Всі до одного пропадемо.

Парселл приголомшено дивився на Маклеода. Ні, він не помилявся: матрос говорив цілком щиро. Цей бунтівник поважав закон! Цей убивця хотів захистити життя своїх співвітчизників. Він виступав як представник влади.

Тут у розмову втрутився Бейкер:

— Але ж Корі не повісили, коли він вистрелив у Меоро.

— Це правда! — підтвердив Парселл.— У нас було подібне. Не можна одному прощати, а другого карати — це несправедливо.

Маклеод поважав закон. Він насторожився, почувши «було подібне», але одразу ж заспокоївся.

— То були чорні,— зневажливо кинув він.— Нехай чорні роблять собі, що хочуть. Це нас не обходить.— Всі мовчали, і Маклеод спитав: — Мейсоне, що ви скажете на своє оправдання?

Мейсон не промовив ні слова. Маклеод повторив своє запитання і терпляче ждав відповіді. Парселл одвернувся. Струмочок поту стікав йому по спині між лопатками. Наближався неминучий кінець. Відвернути його так само неможливо, як затримати лавину, що зірвалася з гори. «Маклеод зараз скаже: «Я пропоную повісити Мейсона, бо він хотів убити людину». Джонс, Бейкер і я проголосуємо «проти». Всі інші проголосують «за». Парселл обперся об стовбур пандануса. Його охопила раптова слабкість, думки плутались. Очі його перебігали з низькорослих пальм на людей, що стояли навколо нього, і йому здавалось, ніби він бачить їх уперше. Крізь листя то тут, то там просвічувало яскраве сонячне проміння, навколо Мейсона й матросів весело пурхали гарненькі різнобарвні пташки. Одна з них сіла на зашморг. До неї підсіли ще дві, й зашморг почав тихенько погойдуватися над головами людей.

— Я пропоную...— почав був Маклеод, коли раптом почулося бурчання Ганта. Це було так несподівано, що Маклеод замовк, і всі глянули на велетня.

— Це трапилося на «Ластівці»,— випалив Гант, не відводячи безбарвних очей від зашморгу.— Я все пам'ятаю. Три роки тому. А може, й чотири...

Всі мовчали. А що Гант теж не сказав більше ні слова, то Смадж повернув до нього свою пацючу пику.

— Що ж ти пам'ятаєш?

— Хлопця звали Декер,— відповів Гант.

Він знову замовк, наче здивований своїми власними словами, втупився очима в Смаджа, скривив заросле рудою щетиною обличчя і спитав:

— Нашо ви повісили цю гидоту?

— Яку гидоту?

Гант підвів руку і доторкнувся до зашморгу. Рябенькі пташки злетіли в повітря.

— Це для Мейсона,— відповів Смадж.— Він хотів вистрелити в Маклеода. Його зараз судять.

— Судять? — луною відгукнувся Гант.

Його безбарвні очі затуманились, і він пробурмотів:

— Хлопця звали Декер, він ударив офіцера. Йому накинули на шию цю гидоту й повісили.

Матроси чекали продовження розповіді, але Гант знову замовк. Очі його дивилися в далечінь. Здавалося, він перенісся в інший світ.

За хвилину Маклеод промовив:

— Я пропоную повісити Мейсона, бо він хотів убити людину.

Старий Джонсон рвучко підвів голову і сказав голосно й рішуче:

— Я утримуюсь.

Джонсон давно приготував цю фразу і з нетерпінням чекав тієї хвилини, коли зможе її висловити. І зараз він з тріумфом оглянув матросів, примружив очі і задоволено подивився на гулю на кінчику свого носа.

«Ще не все втрачено»,— з надією подумав Парселл.

— Ти з глузду з'їхав! — люто просичав Смадж.

Джонсон випростався і сказав з відвагою боязкої людини:

— Це мое право! Маклеод допіру говорив...

— Якщо вже мова зайшла про право,— втрутився Парселл, холодно дивлячись на Смаджа,— то ви не маєте права залякувати інших.

— Заткни пельку, Смадже! — гримнув Маклеод.

Він повернувся й поверх голови Мейсона подивився на Ганта. Гант теж сердито позирав на нього і бурмотів щось невиразне.

Обличчя Ганта мало такі розпливчасті риси, ніби воно довгий час правило за ковадло. Замолоду він був боксером, і протягом довгих років по його дурній макітрі гамселили на рингу кулаками. Можливо, це і зробило його таким тупим і дратівливим, а в його безбарвних очах завжди світився страх.

— Чого ти на мене витріщився? — спитав Маклеод.

Гант промимрив щось. Маклеод знизав плечима.

— Продовжимо,— сказав він.— Смадж?

— За,— крикнув Смадж.

— Уайт?

— За.

— Я теж «за»,— сказав Маклеод.

— Джонс?

— Проти.

— Бейкер?

— Проти.

— Парселл?

— Проти.

— Гант?

Гант знову пробурмотів щось невиразне, сердито глянувши на Маклеода, і раптом промовив повільно й чітко:

— Зніміть цю гидоту.

Настала тиша.

— Це для Мейсона,— пояснив Смадж.— Він трохи не вбив Маклеода.

— Зніміть цю гидоту! — повторив Гант, похитуючи головою, як ведмідь.— Я не хочу її бачити.

Маклеод і Смадж презирнулися. Парселл випростався, серце його шалено калатало, але голос прозвучав спокійно і ущипливо:

— Перш ніж тут знову будуть спроби впливати на наслідки голосування, я хочу зауважити, що Гант, як усім зрозуміло, проти того, щоб Мейсона повісили.

Ніхто не відповів. Матроси з нетерпінням чекали, що скаже Гант. Але з горла Ганта виривалися лише якісь тваринні звуки, зовсім не схожі на людську мову. Потім він знову поглянув на зашморг, скривився, немов збирався заплакати, і очі його зупинилися на кінці вірьовки, який тримав у руці Маклеод.

— Ганте,— суворо промовив Маклеод,— треба голосувати. Ти «за» чи «проти»?

Із сердитим гарчанням Гант раптом кинувся до Маклеода і, схопивши його за руку, розтис йому пальці так легко, ніби перед ним була дитина, що не хотіла віддавати іграшки. Кінець вірьовки вислизнув з пальців Маклеода і загойдався в повітрі. Гант схопив зашморг і потягнув до себе. Вірьовка поповзла униз спочатку повільно, потім усе швидше і швидше і скрутилась клубком на землі під деревом. Гант відкинув її ногою і можливо загарчав, як собака, що задушив вужа.

Ніхто не промовив жодного слова. Парселл розглядав вірьовку, що лежала біля його ніг, цей наочний доказ людської винахідливості. Конопляна вірьовка була міцна, просмолена, випалена на сонці; де-не-де вона вже витерлася від довгого вжитку. Згорнувшись клубком, вона сховала у своїх спіральних кільцях зашморг і здавалася тепер якоюсь зовсім безпечною і нешкідливою.

— Я вам пропоную,— промовив Парселл, стримуючи тремтіння в голосі,— вважати, що Гант голосує проти.

Блідий як крейда Маклеод, міцно стиснувши губи, розтирав долонею праву руку, щоб заспокоїти біль у пальцях. Якщо Гант голосує разом з Парселлом, а Джонсон утримується, це означає чотири «проти» і всього три «за» — він програв.

Відчувши на собі погляди матросів, Маклеод випростався і зробив щось зовсім несподіване: усміхнувся. Губи його розімкнулися, але щоки, замість того щоб округлитись, ще більше запали, і його обличчя більш ніж коли стало схожим на череп.

Маклеод обвів своїх товаришів спокійним, зневажливим поглядом.

— Братці,— повільно почав він, наголошуючи кожне слово,— я не згоден з тим, що Гант проголосував. Ні, братці, я не вважаю, що він проголосував, бо він не голосував так, як годиться християнину, якому господь дав язик, щоб говорити.

Усі з подивом слухали цю побожну промову, і Маклеод зміг виграти час. Нікому не спало на думку заперечити чи перебити його.

— Однак,— вів далі Маклеод,— треба бути справедливим. Якщо не рахувати Ганта і Джонсона, який утримався, то буде три голоси «за» і три «проти». Більшості не виходить ні «за», ні «проти». Отже, я запитую: що ж нам робити?

Запитання було явно риторичне, бо Маклеод не дав нікому часу на відповідь і провадив далі:

— А ось що: я знімаю свою пропозицію.

І Маклеод окинув поглядом матросів, закликаючи їх бути свідками своєї великодушності.

«Він природжений політик! — подумав Парселл.— Програв, а хоче повернути справу так, ніби виграв».

— Покінчимо з цим ділом,— вів далі Маклеод.— Мейсон вільний. Але що ж це робиться? Не сьогодні-завтра Мейсон почне все спочатку і виб'є в мене з голови весь мозок. Правда, є такі здоровенні хлопці,— додав він,— скося глянувши на Ганта,— які можуть прожити й без мозку. Але мені мозок потрібен, щоб керувати моїми кістками, бо без цього я, немов паперовий змій, злетів би в повітря при найменшому норд-ості... Я вимагаю, щоб ми проголосували за іншу пропозицію — і негайно. Я вимагаю, щоб у майбутньому того, хто прицілиться в свого товариша з рушниці або замахнеться на нього ножем, судити й вішати протягом двадцяти чотирьох годин.

Після недовгого мовчання Бейкер недовіркою запитав:

— З умовою, що це рішення не поширюється на Мейсона?

— Так.

— Я проти,— заявив Парселл.— Ніхто не має права убивати свого ближнього.

— Амінь,— підхопив Смадж.

Ненависть Смаджа до Парселла була такою очевидною, що всі зніяковіли, один тільки Парселл, здавалось, нічого не помітив.

— Я ставлю свою пропозицію на голосування,— сказав Маклеод.

Джонсон утримався, Гант мовчав, Парселл проголосував «проти», решта — «за».

— Пропозицію прийнято,— задоволено сказав Маклеод.— Уайт, розв'яжи Мейсона.

Уайт послухався, і всі подивилися на Мейсона. Коли його розв'язали, він поворушив заціпенілими пальцями, поправив краватку, що зсунулась набік під час боротьби, і, не промовивши й слова, ні на кого не глянувши, повернувся й пішов геть.

Матроси дивилися йому вслід.

— Молодець!— тихенько промовив Джонсон.— Як мужньо він тримався під зашморгом!

— Дурниці!— Маклеод презирливо гмукнув.— Яка ж це мужність? Просто дресировка! Цих падлюк офіцерів у їхніх паскудних школах муштрують, мов собак. Ім з ранку до вечора втовкмачують у голови: ти завжди мушиш тримати марку. Тримай марку, навіть якщо в тебе мати п'яниця! От він і тримає марку навіть під шибеницею...

— Ну, це ти вже занадто!— заперечив Джонсон.

З того часу, як старий утримався при голосуванні, він дуже посмілішав. Маклеод нічого не відповів. Він відвернувся і дивився на полум'я, що розгоралося біля берега.

— Піду-но я подивлюся на вогник!— весело вигукнув він.— Такий вогник не часто побачиш! І не часто простий матрос може своєю рукою підпалити такий корабель, як «Блоссом».

Всі засміялись, і Маклеод теж голосно зареготав з власного жарту. Його гостроносе обличчя раптом засвітилося дитячою радістю. Матроси заговорили всі разом, штурхаючи один одного під боки. Парселл дивився, як вони спускалися крутою стежкою, сміючись і весело підштовхуючи один одного. Про Мейсона вже ніхто й не думав. Вони скидалися на школярів, що вирвалися на

волю після нудного уроку. «Вони не злі»,— подумав Парселл.

Він ступив кілька кроків. Йому не хотілося вертатися до селища. Його охопила смертельна втома. Він опустився на землю під панданусом, на якому хотіли повісити Мейсона, і обхопив руками коліна. Його вразив дивовижний збіг обставин: тільки тому, що о восьмій годині ранку на обрії з'явився фрегат, через кілька годин Мейсон зі зв'язаними руками й ногами стояв під панданусом, а над його головою погойдувався зашморг. І тільки тому, що Гант колись бачив, як повісили його товариша і відчував огиду до цього видовища, Мейсон уникнув смерті. Він врятувався лише завдяки щасливому випадку: спогаду, що прокинувся в тупій голові Ганта.

Позаду щось легенько зашелестіло. Не встиг Парселл обернутись, як дві прохолодні долоні затулили йому очі, і він відчув, як жіночі груди торкнулися його спини.

— Івоа!— вигукнув Парселл, намагаючись відірвати руки від очей. Але він не впізнавав цих рук. Вони були менші, ніж руки Івоа. Над самим його вухом пролунав дзвінкий сміх. Це була Ітіа. Опустившись навколішки у нього за спиною й пригорнувшись до його плеча, вона дивилась на нього весело й лукаво. Парселл усміхнувся, пустив її руки й відхилився.

— Ахе! Ахе!— скрикнула Ітіа з удаваним страхом, чіпляючись за його плечі.— Ти трохи не повалив мене, Адамо!

— Сиди спокійно!— сказав Парселл.

Вона скорчила гримасу, опустила очі, потім підвела їх, повела плечима, крутнула стегнами, зморщила свій кирпатенький носик і аж тоді сіла спокійно. Парселл милувався її лукавим личком. Серед високих ставних таїтянок маленька тендітна Ітіа вабила до себе своєю дитячою грацією.

Парселл усміхнувся до неї.

— Звідки ти йдеш, Ітіа?

Впіймавши на собі його погляд, Ітіа набрала поважного вигляду, потім знову скорчила гримасу. Звідки вона прийшла — це таємниця. Вона не знає, чи можна звірити її Адамо... Веселі іскорки грали в її чорних очах. Яке в неї кругленьке, радісне личко! Всі риси її обличчя тягнулися вгору: брови, очі, кінчик носа, куточки уст.

— Із селища,— призналася вона нарешті.

— Із селища? Нащо ти кажеш неправду? Я сидів обличчям до стежки і побачив би тебе, якби ти йшла з селища.

— Неправду? — повторила Ітіа, надувши губи, ніби ось-ось заплаче.— Чого ти мене ображаєш, Адамо! Називаєш брехухою!

І вона дзвінко засміялась, ніби вдавана образа зда-лася їй самій дуже кумедною.

— Я йшла стежкою,— розповідала вона,— але звернула з неї, коли побачила під деревом перитані. Я знала, що до перитані не можна наблизитися. Ховаючись за стовбурами дерев, я побігла в чагарі. А звідти,— вона плавним жестом розвела руками і повернулася до Парселла, випнувши свої повні груди,— я обхідною дорогою прийшла сюди. Я все бачила!— вигукнула вона радісно, що зовсім не пасувало до сцени, яку їй вдалося підглядіти.

— Що ж ти бачила?

— Все.

— От і добре. Тепер ти можеш спокійно повернутись додому! Тобі є про що розповісти.

Ітіа скорчила гримасу, підібгала під себе ноги, сперлась плечем на плече Парселла і, повернувши голівку, подивилась на нього з-під опущених віїв.

— А хіба нам тут погано?

Вона усміхнулася. Було просто неможливо дивитись на її кругленьке личко, на іскристі очі і не посміхнутись у відповідь. Парселл поглядав на неї з ніжністю. Ітіа була поєднанням наївності й хитрощів, але й ці хитрощі теж були наївні.

Кілька секунд вони обое мовчали, потім Ітіа попросила лагідним голоском:

— Адамо, поцілуй мене, будь ласка.

Майже всі таїтянки навчилися цілуватися в губи, як перитані, але вони не вважали ті поцілунки за прояв кохання. Інколи вони навіть жартома цілувалися одна з одною.

Парселл нахилився і хотів був її поцілувати, але раптом помітив її жагучий погляд з-під опущених віїв. Він підвівся і сказав:

— Повертайся додому, Ітіа.

Ітіа теж підвелась, похнюпивши голову, мов дитина, що провинилася, але коли Парселл хотів її утішити, вона

раптом кинулась до нього, оповила руками його шию і пригорнулась до нього. Він відчував у себе на грудях її тугі перса, а що її голова торкалась його підборіддя, то він мимоволі вдихав терпкий запах її волосся, змішаний із пахощами гібіска.

Парселл схопив її за плечі, щоб відірвати від себе, але вона виявилася сильнішою, ніж він думав, і міцно притискалась до нього всім тілом, немов хотіла злитися з ним в єдине ціле.

— Пустити мене, Ітіа! — попросив Парселл.

— О ні! — зашепотіла вона, притулившись губами до його шиї.— Я тебе нізащо не відпущу! Я тримаю тебе дуже міцно!

Парселл засміявся.

— Як ти поводишся, Ітіа?

— Я знаю,— відповіла вона глухим голосом.— Я знаю, що не вмію добре поводитись. Це всі повторюють.

Парселл знову всміхнувся. Схопивши її за руки, що вп'ялися в його шию, він нарешті визволився з її обіймів. Це було нелегко. Він відсунув Ітіа від себе, міцно тримаючи її за руки. Парселл знав, що як тільки він її відпустить, вона одразу ж знову кинеться йому на шию.

— Ітіа, невже тобі не соромно?

— О, дуже соромно!

Вона схилила голову на ліве плече і дивилась на Парселла зухвало, мов білка.

«Я повинен бути суворішим з нею,— подумав Парселл.— Але вона обеззброює мене своїми пустощами. Не треба обдурювати себе,— одразу ж додав він,— справа не тільки в її пустощах».

Він глянув на дві квітки гібіска, що прикрашали її волосся, і насупився.

— Досить, Ітіа,— сказав він.— І, прошу тебе, не забувай, що я тане Івоа.

— Ну й що ж?— відповіла Ітіа.— Я не ревнива.

Парселл засміявся.

— Чого ти смієшся?— здивувалась Ітіа, лукаво прижмуривши очі.

— Та все ж якраз навпаки. Це Івоа повинна ревнувати.

— Ти так гадаєш?— спитала Ітіа.— Коли жінка закохана, вона ревнує чоловіка, навіть якщо він не її тане...

Ось я, наприклад, нітрохи не ревную тебе до Івоа, але мені гидко дивитись, коли Омаата цілує тебе і пригортає до своїх товстих грудей.

— Ну, досить,— промовив Парселл суворим тоном.— Я дуже розсерджусь, якщо ти будеш і далі так поводитись. Зараз же повертайся до селища.

Однак він не пускав її рук. Нехай спершу пообіцяє більше його не чіпати.

— Ну, гаразд, я піду,— погодилася Ітіа,— тільки спочатку ти повинен мені щось пояснити...

— Що ж тобі пояснити?

— Чому ти не хочеш бути моїм тане?

Парселл розсердився:

— Я тане лише однієї жінки.

— А чому не двох?— наївно спитала Ітіа.

— Бо це погано.

— Погано?— перепитала вона здивовано.— А чого ж погано? Хіба це не дасть тобі втіхи?

Парселл опустил очі. «Дасть,— подумав він,— тож-то й воно. На жаль».

— У мене на батьківщині забороняється мати двох жінок. Це табу.

— Неправда!— заперечила Ітіа.— Всі перитані з великої піроги беруть на Таїті двох жінок. Інколи навіть трьох. А інколи й чотирьох.

— Вони порушують табу,— терпляче пояснив Парселл.

— А ти не порушувеш?

Парселл кивнув головою.

— А чому? Чому тільки ти один?

Парселл легенько всміхнувся.

— Тому, що я...

Він хотів сказати: «Тому, що я совісніший від них», але не зміг перекласти цієї фрази на таїтянську мову. Слова «совісний» в таїтянській мові нема.

— Тому, що я поважаю табу,— відповів він після паузи.

Обоє замовкли, але раптом Ітіа з триумфом заявила:

— Це табу на твоєму великому острові. А тут це не табу.

Парселл зовсім забув, що для таїтян табу пов'язане з певним місцем. Він спробував викрутитись:

— Для перитані це не так. Куди б він не пішов, табу скрізь його супроводить.

Парселл сам не думав, що йому вдасться знайти таке чудове пояснення для власної поведінки та поведінки своїх співвітчизників. Помовчавши трохи, він сказав:

— Тепер я тобі все пояснив. Ти ж пообіцяла йти...
Вертайся додому.

— Ти не сердишся?— спитала Ітіа.

— Ні.

— Справді не сердишся?

— Ні.

— Тоді поцілуй мене.

Треба нарешті з цим кінчати. Не може ж він стояти тут цілий день, тримаючи її за руки. Він нахилився, щоб поцілувати її. Губи Ітіа були теплі, ніжні, і поцілунок тривав на секунду довше, ніж йому хотілося б.

— Ну,— сказав Парселл, випростуючись,— ти обіцяла. Йди.

Ітіа мовчки дивилась на нього. Вона забула про свої гримаси.

— Гаразд, Адамо,— сказала вона лагідно. Відчувалось, що вона намагається догодити йому своєю покірливістю.— Я йду, уже йду, Адамо!

Він пустив її руки й дивився, як вона йде геть стежкою, така маленька серед вікових дерев. Він усміхнувся і знизав плечима: яка дитина! Але одразу ж подумав: «Не обдурюй себе. Ні, вона вже не дитина».

Парселл чекав докорів сумління, але, на превеликий його подив, сумління мовчало. Він хитнув головою й бадьорим кроком попрямував до селища. Та через кілька метрів пішов повільніше. Його вразила думка, що поняття гріха в цих краях втрачає свою силу. Він з приємністю почав обмірковувати цю нову для нього думку. Раптом йому шибнуло в голову: та це ж чисто таїтянська ідея. Виходить, англійські табу втрачають свою силу на цьому острові? Ітіа саме так і сказала. «Таким чином,— з тривогою подумав Парселл,— я мушу визнати, що релігія не універсальна... Цей край розніжує, і моя віра починає хитатися». Він зупинився, збентежений. Але якщо його віра захиталася... під впливом тутешнього клімату, то, отже, Ітіа має рацію.

Чи не диявол підказує йому такі думки, промайнуло в його голові, але він одразу ж відкинув це припущення. Вбачати у всьому підступи диявола — це ж ставати на точку зору папістів... Якщо вірити папістам, то диявол у нашому повсякденному житті має більшу силу, ніж бог.

Парселл похитав головою. Ні, ні, це вже занадто. Досить людині чогось не зрозуміти, як вона зразу ж тягне сюди диявола, лякається і зовсім перестає думати. Треба собі усе це уяснити. Треба про це подумати. Він знав, що не зможе бути щасливим, якщо не буде у згоді сам із собою.

Раптом Парселл почув чийсь кроки, голоси. Він підвів голову. Назустріч йому стежкою йшли таїтяни — чоловіки й жінки. Вони проминули його, зупинившись на мить.

— Ти не хочеш піти з нами, Адамо?— спитав хтось.

Таїтяни бачили, як Мейсон повертався додому. Значить, усе скінчилося добре. А зараз вони йшли подивитись, як горить «Блоссом». Йшли, як на велике свято. З радісними посмішками на обличчях дивилися на високі червоні язики полум'я.

Позаду йшла Івоа, а поруч з нею, ніжно прихилившись до її плеча, дріботіла Ітіа.

«Це вже занадто!»— роздратовано подумав Парселл. Івоа зупинилась.

— Ти не хочеш піти з нами, Адамо?

— Ні, я повертаюсь додому.

Після короткої паузи Івоа запропонувала:

— Я можу повернутися з тобою, якщо ти хочеш.

Парселл зрозумів, на яку жертву вона йшла заради нього, і швидко відказав:

— Ні, ні, не треба. Піди подивись на вогонь.

— А тобі боляче дивитись, як горить велика пірога?— допитувалась Івоа.

— Трохи боляче. Йди, йди, Івоа.

Ітіа взяла Івоа під руку і поклала голівку їй на плече. Бракувало тільки художника, який би відтворив цю чарівну пару на полотні.

«Це просто нечувано,— подумав Парселл напівсердито, напіввесело.— Вона вже поводитьсь, як моя друга дружина».

— На все добре!— промовив він.

Попрощавшись із таїтянами, він звернув з Кліф-лейн на Іст-авеню. Навкруги було тихо. «У селищі зараз немає жодної живої душі, крім Мейсона,— подумав Парселл. Та ще мене. Нікого, крім капітана палаючого корабля та його помічника. А скільки довелося докласти праці й зусиль, щоб збудувати такий корабель... І всього за кілька годин... Старий, мабуть, не тямиться з горя...»

Парселл рішуче попрямував до хатини Мейсона. Після приїзду на острів їх стосунки були досить холодні, і сьогодні Парселл уперше йшов з візитом до капітана.

Свій садочок Мейсон обгородив поручнями з пів'юта, і, взявшись за хвіртку, Парселл відчув під рукою щось знайоме, рідне. Його пальці одразу впізнали дубове кільце з заднього бака. Кільце було зроблене нашвидкуруч перед самим відплиттям з Лондона, його не встигли ні відполірувати, ні полакувати, тільки потримали трохи в льняній олії, і поверхня дерева лишилася нерівною.

Зайшовши у садочок, Парселл був здивований, що він такий малий. Мейсон не використав навіть десятої частини відведеної йому землі.

Парселл тихенько постукав у двері, почекав трохи і знову постукав. Ніхто не обізвався, і Парселл гукнув:

— Капітане, це я, Парселл.

Минуло кілька секунд. Нарешті з-за дверей почувся голос Мейсона:

— Ви самі?

— Сам, капітане.

Знову запала тиша. Потім знову почувся голос Мейсона:

— Зараз відчиню. Відступіть на два кроки.

— Прошу?

— Відступіть на два кроки.

В голосі Мейсона почулась погроза, і Парселл послухався. Почекавши ще трохи, він уже подумав, що Мейсон взагалі не пустить його, але в цю мить двері повільно відчинилися і на порозі з'явився господар, тримаючи в правій руці рушницю, дуло якої було наставлене на Парселла.

— Руки вгору, містере Парселл!

Парселл почервонів, засунув руки в кишені і сухо промовив:

— Якщо ви мені більше не довіряєте, то нам немає про що говорити.

Мейсон втупив у нього очі.

— Пробачте, містере Парселл,— сказав він трохи лагідніше, але рушниці не опустив.— Я подумав, що ці бандити передумали і вирішили прикритися вами, щоб змусити мене відчинити двері...

— Я нікому не дозволяю прикриватися мною,— холодно відповів Парселл.— До речі, не бійтеся, що вони

передумують. Матроси проголосували і нізачо не змінять свого рішення.

— Проголосували!— презирливо засміявся Мейсон.— Заходьте, містере Парселл, і, будьте ласкаві, зачиніть за собою двері.

Парселл послухався. Мейсон відійшов у глиб кімнати і, поки Парселл зачиняв двері, тримав рушницю напоготові.

Парселл опинився у малесеньких сінцях, з яких такі ж малесенькі дверцята вели до кімнати.

— Заходьте, заходьте, містере Парселл,— запросив Мейсон, осудливо поглядаючи на оголений торс свого помічника.

Сам він, як завжди, був дбайливо одягнений, взутий, у краватці.

Мейсон пройшов за спиною в Парселла. Почувся брязкіт заліза — капітан замкнув свою фортецю на засув.

Парселл штовхнув маленькі дверцята, зазирнув у кімнату і здивовано зупинився на порозі: він побачив точне відтворення каюти Мейсона на «Блоссомі». Тут було все, як там: ліжка із запобіжною дубовою дошкою, важка скриня, стіл і два низьких крісла, квадратні ілюмінатори з білими завісками, барометр, малюнки, на яких був зображений «Блоссом» на верфі, навіть перегородка з полірованого червоного дерева, а в ній низенькі дверцята з мідною ручкою. На кораблі ці двері вели в коридор, а тут, очевидно, вони правили за вхід у кімнату, трохи більшу за першу, бо Мейсон, будуючи для себе житло на суходолі, постарався зберегти точні розміри корабельної каюти.

— Сідайте, містере Парселл,— запросив господар.

Сам він сів за стіл навпроти гостя, сперши рушницю об ліжка. Запахла напружена тиша. Парселл мовчки розглядав ніжки стола і здивовано помітив, що вони міцно пригвинчені до підлоги дубовими гвинтами, як і на «Блоссомі», так ніби Мейсон боявся, що острів раптом почне гойдати та підкидати на хвилях і стіл зсунеться з місця.

Ця химерна вигадка раніше тільки розсмішила б Парселла, але зараз вона його засмутила. Він зрозумів, що даремно прийшов сюди.

Мейсон не дивився на Парселла. Він не зводив своїх сірих очей з барометра, який висів на стіні. Але, відчувши на собі погляд Парселла, він заклопотано промовив:

— Падає, містере Парселл. З самого ранку весь час падає. Напевно, буде шторм.

— Капітане,— сказав Парселл,— дозвольте зробити вам одну пропозицію.

— Говорить, містере Парселл,— сказав Мейсон, наспившись.

«Ну от,— подумав Парселл,— він уже замкнувся в собі. Будь-яка пропозиція, що йде від іншої людини, насторожує його».

— Капітане,— вів далі Парселл,— існують речі, які не залежать ні від мене, ні від вас. Зараз на острові фактично існує влада.

— Я не розумію вас,— буркнув Мейсон.

— Я хочу сказати ось що,— зніяковіло промовив Парселл,— з завтрашнього дня на острові тільки я один називатиму вас капітаном.

Мейсон закліпав очима, почервонів і сухо кинув:

— Я не збираюся вам дякувати. Це ваш обов'язок.

— Так, капітане,— пробелькотів Парселл.

Незабаром від «Блоссом» залишиться тільки купка попелу на нікому не відомому острівці в Тихому океані, але міф про «єдиного володаря на кораблі після бога» ще живий. Керма немає, а Мейсон керує кораблем. Немає штормів, а він дивиться на барометр. Немає хитавиці, але він міцно пригвинтив до підлоги ніжки стола. Немає авралів, але матроси залишилися матросами, Мейсон — їхнім капітаном, а Парселл — його помічником.

— Я гадаю, капітане,— сказав Парселл,— що нам усе-таки доведеться рахуватися з тим, що матроси створили свій парламент.

— Парламент!— іронічно сказав Мейсон.— Парламент!— повторив він голосніше із глибокою зневагою, люто здіймаючи догори обидві руки.— Парламент! Не кажіть мені, містере Парселл, що ви говорите це серйозно!

— Я змушений так говорити,— відповів Парселл.— Вас мало не повісили.

Мейсон почервонів, обличчя його перекошилось від гніву. Він довго не міг заспокоїтись. Опанувавши себе, він вороже глянув на Парселла.

— Про це я скажу тільки одне,— промовив він холодно.— Ви спокійно могли не втручатися і не захищати мене перед цими бандитами. Нехай би мене повісили саме тоді, коли спалювали «Блоссом».

Парселл втупився у ніжки стола. Просто неймовірно! Він потрапив у світ примарного життя. Капітан гине разом із своїм кораблем. А що він зараз на суходолі і не може піти на дно разом із своїм кораблем, то воліє, щоб його повісили в ту саму хвилину, коли полум'я охопить судно. «Так ось про що він думав,— сказав собі Парселл,— коли так незворушно стояв під зашморгом».

— Я вважав, що виконую свій обов'язок, капітане,— промовив Парселл примирливим тоном, підвівши очі на Мейсона.

— Ні, містере Парселл!— різко заперечив Мейсон.— Ви не виконали свого обов'язку. Обов'язок вимагав від вас застосувати силу, чуєте, силу, а не розпочинати переговори з цими бунтівниками.

Він потер руки об коліна і додав спокійніше:

— Але я не докоряю вам. Я теж пережив хвилину слабкості. Узяв на приціл їхнього ватажка і не вистрелив. А треба було вистрелити! — додав він, втупивши свої сірі очі в одну точку, і раптом стукнув себе кулаком по коліну.— Якби я вбив цю падлюку, вони відразу присмирніли б...

— Матросам, очевидно, здавалося, що вони тільки вгадали наперед ваше власне рішення,— сказав Парселл, помовчавши.— Ви ж самі сказали на Таїті, що коли ми знайдемо підходящий острів, то доведеться спалити «Блоссом».

— Але не таким варварським способом! — закричав Мейсон, схоплюючись з місця.— В деяких випадках, містере Парселл, обов'язок велить капітанові знищити своє судно. Але, коли я говорив про загибель «Блоссом», хіба міг я уявити собі цю огидну сцену, ці крики, сміх?.. Звичайно, ні. Я вам скажу зараз, що мені уявлялось: матроси в глибокому мовчанні вишиковуються на березі, я виголошую коротеньку промову, наказую опустити прапор і підпалити корабель. І поки він, якщо можна так сказати, поринає в полум'я, я стою струнко і віддаю честь...

Він замовк. Видовище, яке він намалював, схвилювало його самого, і Парселл з подивом побачив, що на капітанові очі набігли сльози. «Знову,— подумав Парселл,— він зовсім щиро «забув», що застрелив Берта і, по суті, вкрав корабель у хазяїв!»

— А він упав іще на одну поділку, поки ми тут з вами розмовляємо,— раптом пробурмотів Мейсон, з тривогою поглядаючи на барометр.

Він підвівся і старанно зачинив обидва ілюмінатори, наче боявся, що в них хлюпне вода і змие його меблі. В кімнаті стало нестерпно душно. Але Мейсону, одягненому з ніг до голови, спека, здавалося, зовсім не дошкуляла. «Яка щаслива вдача»,— подумав Парселл. У нього самого по спині струмочками стікав піт і по руках бігали пекучі мурашки.

Мейсон сів на своє місце.

— Капітане,— твердо сказав Парселл.— Я прийшов зробити вам одну пропозицію.

— Я слухаю вас,— офіційним тоном відповів Мейсон.

Парселл подивився на квадратну голову навпроти себе, на вперте чоло, на важку нижню щелепу. Усе в обличчі Мейсона здавалося йому на диво міцним, непорушним, як скеля без жодної щілини.

— Капітане,— почав він з тяжким почуттям свого безсилля і неминучої невдачі,— ось які справи в парламенті, що його створили матроси: з одного боку — Маклеод, Уайт, Смадж, з другого — Бейкер, Джонс і я. Між цими двома групами вагаються Гант і Джонсон. Важко передбачити, за ким вони підуть під час голосування, але частіше вони голосують разом з Маклеодом. Таким чином, він забезпечив собі більшість в парламенті і став мало не королем на острові...— Помовчавши, Парселл додав: — Такий стан речей здається мені загрозливим, і я хочу запропонувати вам два засоби, які, на мій погляд, можуть допомогти поліпшити становище.

«Та він мене не слухає,— подумав Парселл.— А проге від того, яке він зараз прийме рішення, залежить його власне життя тут, на острові, моє життя, наші взаємини з таїтянами — словом, усе, буквально все! Зрозумій же ти це нарешті!» — сказав сам собі Парселл, як молитву, як заклинання. Він зібрав усю свою рішучість, подивився Мейсону в вічі і промовив повільно, з усією рішучістю, на яку тільки був здатний:

— У мене є дві пропозиції, капітане! По-перше, **ви** будете приходити на всі збори і братимете участь у голосуванні. По-друге, голосуючи разом з нами, допоможете ввести у парламент таїтян.

— Ви збожеволіли, містере Парселл! — глухо пробурмотів Мейсон.

Він безтямно витріщився на Парселла. З подиву чи гніву йому ледь не відібрало мову.

— Дозвольте, я зараз усе поясню! — палко вигукнув Парселл.— Якщо таїт'яни увійдуть у парламент, це буде тільки справедливо, оскільки наші рішення стосуються також і їх. Крім того, вони ставляться до нас з глибокою повагою, і їхні голоси плюс голос ваш, мій, голос Бейкера і Джонса забезпечать нам більшість і дадуть змогу нейтралізувати Маклеода.

Він замовк. Мейсон теж мовчав. Раптом Мейсон виставився в своєму кріслі і, схопившись обома руками за бильця, уп'явся в Парселла палаючими очима.

— Містере Парселл,— насилу видушив він із себе,— я не вірю своїм вухам! Невже ви могли сподіватися, що я, Річард Геслей Мейсон, капітан «Блоссома», буду засідати разом з цими підлими бунтівниками, обговорювати з ними різні питання, а головне, голосувати! Якщо я не помиляюсь, ви так і сказали: голосувати! Але вам і цього мало, ви хочете, щоб, окрім цих людей,— а вони хоч і бандити, але все-таки британці,— щоб у парламенті засідали ще й чорні. Містере Парселл, це найобразливіша пропозиція, яку ви могли мені зробити...

— Я не вбачаю нічого образливого в моїй пропозиції,— сухо перебив його Парселл.— Вибір дуже простий: або ви замуруєтесь у своїй хатині і втратите контроль над подіями, або будете діяти, а діяти можна тільки в одному напрямі: брати участь у голосуванні й з допомогою таїт'ян уговкати Маклеода.

Мейсон встав із скам'янілим обличчям. Це означало, що розмову скінчено. Парселл теж підвівся.

— Існує ще третій шлях, містере Парселл,— сказав Мейсон і, ковзнувши поглядом понад головою Парселла, втупив очі в куток,— і тільки він сумісний з моєю гідністю.— Помовчавши, він додав: — Цей шлях — чекати!

— Чекати?! Чого? — різко спитав Парселл.

— Чекати, поки матросам набриднуть витівки Маклеода і вони самі попросять у мене поради і вказівок,— відповів Мейсон тоном непохитної впевненості.

Ці слова зовсім обеззброїли Парселла. Капітан жив у світі прописних істин. Він твердо вірив, що рано чи пізно матроси постукають у двері його хатини, увійдуть з непокритими головами, зниклово почухають потилиці, спустивши очі додолу: «Капітане, ми просимо вас знову керувати нами».

— Чи є у вас іще якісь пропозиції? — холодно спитав Мейсон.

Парселл підвів голову й подивився на нього. Мейсон стояв перед ним, великий, кремезний, випнувши груди, випроставши плечі; його квадратна голова міцно сиділа на обвітреній, як у всіх моряків, шиї — вісімдесят кілограмів хоробрості, досвіду мореплавства, впертості і забобонів.

— Інших пропозицій у мене немає,— відповів Парселл.

— Тоді я зараз відчиню вам двері.

Мейсон узяв рушницю, повідсував усі засуви, пропустив Парселла вперед і, коли той вийшов, висунув у відчинені двері дуло рушниці. Обидва не промовили жодного слова. Двері з грюкогом зачинились, і Парселл почув скрегіт засува.

Парселл пройшов малесеньким садочком, усього п'ять ступнів завдовжки, і відкинув рукою клямку. І раптом йому шибнула в голову думка: садочок Мейсона був точно такий завбільшки, як капітанський місток на «Блоссомі».

Розділ сьомий

Жінкам довелося чекати ще цілий тиждень, поки хатини вкриють дахами. Тесляр за професією, Маклеод нікому не довіряв найвідповідальнішої роботи; він сам, не поспішаючи, старанно прикріплював до кроков сплетені з пальмового листа мати. Така дбайливість стала всім у пригоді — подеколи на селище налітав північно-східний вітер, який проривався навіть крізь стіну лісу, що захищала селище від морського вітру.

Лише третього грудня, пропрацювавши цілий день під палючим сонцем, Маклеод сказав, що все готово. Опівдні британці зібрались у центрі селища і після короткої наради вирішили, що сьогодні о дев'ятій годині вечора відбудуться сходини, на яких вони поділять між собою жінок. Парселл переказав це рішення таїтянам, і всі жінки одразу ж дуже занепокоїлись. Сьогодні ввечері для кожної з них мали щасливо або нещасливо скінчитися три місяці чекання, сподівань і хитромудрих інтриг.

Попередні збори,— ті самі, що ухвалили спалити «Блоссом», а також судили Мейсона за спробу застрелити Маклеода,— відбулися стихійно на скелястому березі. Але зараз, коли можна було заздалегідь обрати місце зустрічі, було одностайно вирішено зібратися під банья-

ном. Правда, зелений велетень стояв далеченько від селища, на горішньому плато, і до нього треба було підніматися крутою стежкою, що з'єднувала долішнє плато з горішнім. Але матроси любили це місце. Саме під цим баньяном вони вперше зійшлися тайкома і одностайно ухвалили не величати більше Мейсона капітаном, а Парселла — лейтенантом. І хоч на голосування було поставлено, здавалося б, незначне питання, саме тоді матроси вперше відчули себе насправді вільними.

У центрі селища збудували вишку з дашком, який захищав від дощів дзвін «Блоссома» і величезний годинник, що прикрашав колись кают-компанію. Кожний, таким чином, міг дізнатись, котра година, а в разі потреби вдарили на сполох і попередити поселенців про небезпеку.

Після вечері всі жінки, крім Івоа, зібралися біля вишки і з цікавістю спостерігали, як судорожно, ривками пересувається велика стрілка годинника. Дивна розвага, бо жодна з них не вміла визначити час. Парселл, помітивши здалеку за деревами групу таїтянок, пішов сказати, що вони зібралися занадто рано.

Жінки засміялись. Нічого, вони почекають, їм приємно чекати! Голосно сміючись, вони оточили Парселла. Чи знає Адамо, хто з перитані вибере Ороа? А Ітіоту? А Тумату? А Ваа? Парселл жартома затулив собі вуха, і жінки засміялися ще голосніше. З усіх боків на нього дивились великі чорні очі, на бронзових обличчях блищали білі, як сніг, зуби. І такі ж білі квіти тіаре прикрашали їхнє пишне чорне волосся, що хвилями спало аж до стегон. Парселл з симпатією дивився на жінок. Повні, добродушні уста розпливалися в усмішках, відкриваючи міцні зуби, і сміх, чистий, співучий, дзвенів переливчастим дзвіночком. Вони говорили усі разом: «Е, Адамо, е! Чи візьме собі Адамо ще одну жінку, крім Івоа?»

— Ні, ні! — енергійно заперечив Парселл.

Це викликало безліч похвал:

— Адамо такий ніжний! Такий вірний. Він найкращий тане на острові!

— Мій синочку! — розштовхуючи подруг, провуркотіла Омаата. І вона так міцно притисла Парселла до своїх грудей, що той аж ойкнув.

Жінки ледь не падали від сміху.

— Ти його роздушиш, Омаато! — кричали вони.

Омаата послабила трохи свої могутні обійми, але бранця свого не відпустила. З вологими від розчулення

чорними очима вона гладила мускулястою бронзовою рукою біляве волосся Парселла, ніжно примовляючи: «Мій синочку», «Мій любий синочку!» Парселл навіть не намагався випрочатися з обіймів Омаати. Стиснутий дужими руками, він стояв, уткнувшись обличчям у її повні оголені перса, задихався, зніжковілий і розчулений, і слухав, як десь у глибині грудей Омаати зароджувався її голос, що рокотав, наче водоспад. А над його головою, наче дві кринички, сяяли очі Омаати.

Мало-помалу його хвилювання передалося жінкам, і їхній сміх затих; вони збилися навколо Парселла, кінчиками пальців ніжно торкаючись його спини.

— Адамо такий біленький, такий чистенький, такий ніжний. Наш брат Адамо, наш маленький братик Адамо, наш коханий братик Адамо!

Нарешті Омаата відпустила його.

— Ще лишилось багато часу,— сказав Парселл, переводячи дух, червоний, розпатланий.— Ви ще встигнете піти на берег скупатись.

Ні, ні, вони будуть чекати.

— До побачення, Адамо! До побачення, брате! До побачення, синочку!

В цю мить величезна стрілка годинника рішуче й швидко стрибнула вперед і зупинилась, немов стримуючи свій порив. Почувся сміх, вигуки:

— Та ні, ми ще встигнемо. Адже Адамо сказав, що збори не скоро.

— Ахе! Я ще встигну зачесатись,— вигукнула Ітіа.

О пів на дев'яту на Норд-ост-стріт з'явився Уайт. Він перейшов майдан і наблизився до вишки. Жінки замовкли і розступилися, даючи йому дорогу. Нечутна хода метиса, його жовта шкіра, вузькі агатові очі під важкими повіками — все це імпонувало жінкам. Вони дуже поважали Уайта. Він завжди такий чемний з ними. Уайт пройшов між жінками, киваючи їм головою, і, повернувшись до них спиною, сперся рукою на підніжжя вишки. Насупивши брови, він стежив за тим, як пересувається вперед стрілка годинника. Він теж прийшов завчасу і нерухомо простояв у цій позі досить довго. Тільки один раз він озирнувся, неухважно поглянувши на жіночі обличчя, лише на мить затримавши погляд на обличчі Ітіа.

Коли велика стрілка показала за чверть дев'яту, він якось аж ніби врочисто взявся за вірвовку дзвона

і розгойдував його кілька секунд, потім вдарив, і дзвін загав лунко й розмірено.

Парселл та Івоа вийшли з своєї хатини з невеликим запізненням. Перше, що впало їм у вічі, було полум'я двох факелів вздовж Баньян-лейн, а трохи далі, в освітленому переліску, вони вгледіли силуети остров'ян, що розтяглися довгою вервечкою. З переліска долинав сміх, уривки пісень, вигуки таїтянською мовою. Погода стояла дуже тепла, всі британці, крім Маклеода, були без фуфайок, і Парселл пізнавав своїх співвітчизників по світлішому відтінку шкіри. Два факели — один несли попереду процесії, другий — у кінці — кидали навколо тьмяне світло, і Парселл тільки по білій фуфайці впізнав Маклеода, що йшов перед ним. Коли очі його звикли до темряви, Парселл помітив на кістлявому плечі шотландця змотану вірвовку, а в руках у нього молоток і два кілочки. Поруч з ним чимчикував низький Смадж, розмахуючи офіцерським трикутним капелюхом. Обидва мовчали. Коли Парселл приєднався до процесії, вони вдали, ніби не помічають його. Однак за хвилину Смадж озирнувся і пильно глянув на Івоа.

Коли процесія досягла горішнього плато, той, що освітлював дорогу, повернувся і пішов назад, тримаючи факел у простягнутій руці, очевидно, боячись, щоб іскри, які дощем розлітались на всі боки, не обпекли йому обличчя. Видовище було справді мальовниче: над головами плив факел, навколо полум'я розпливалося світляне коло, факел високо підіймала темна рука, а внизу безшумно рухався темний силует.

— Парселле? — почувся співучий голос Уайта.

— Я тут, — відгукнувся Парселл.

Він зупинився, підніс руку до очей, щоб захистити обличчя від дощу іскор, і Уайт опустил факел палаючим кінцем до землі. З темряви виринула голова метиса; світло, що било йому в обличчя знизу, підкреслювало його широкі вилиці і розгонисті брови.

— Парселле, — сказав Уайт, — у приніс вам листа від Мейсона. Він не прийде на збори. Якщо про нього знайде мова, він просить, щоб ви прочитали цього листа.

— Гарзд, — сказав Парселл.

Він узяв листа, запечатаного сургучем, і поклав до кишені.

— Чого ж ви вертались? — чемно додав Парселл. — Ви ж могли віддати мені листа під баньяном.

— Я боюся, що забуду,— пояснив Уайт.

Факел знову злетів угору, його полум'я швидко попливло вперед вздовж колони, то розгоряючись, то пригасаючи в темряві. Очевидно, Уайт біг щодуху. «Який він сумлінний. Йому наказали: передай листа, і він його передав. Йому наказали: іди в голові колони, і він іде. Навіть біжить, аби швидше повернутись на своє місце. І чому він так вороже ставиться до мене?» — сумно подумав Парселл. Його охопило гірке почуття несправедливості.

Під найтовщою гілкою баньяна Маклеод забив молотком у землю два кілочки, приблизно на відстані п'яти кроків один від одного. Потім витяг з кишені моток волосіні і прив'язав до кілочків по факелу. Впоравшись зі своєю роботою, він широким жестом запросив британців сісти навколо цих імпровізованих світильників. Сам він зручно вмовстився під баньяном, спершись об його вертикальний корінь, що спускався до самої землі.

Якусь хвилину всі ніби вагалися і чогось чекали. Досі під час зборів вони завжди стояли, а зараз, коли їх запросили сідати, вибір місця здавався дуже важливим. Все сталося саме так, як і передбачав Парселл: Смадж сів спиною до баньяна праворуч від Маклеода, Уайт — ліворуч. Навпроти Маклеода, по другий бік факелів, вмовстився Парселл, а поруч з ним — Джонс і Бейкер. Коло замикали Гант і Джонсон. Всі, крім Ганта, подумали, що таке розміщення точно відбиває розмежування двох угруповань. «А я представляю опозицію його величності,— подумав з гіркою іронією Парселл.— Дожилися! Ось до чого ми дожилися! І в усьому винний цей божевільний Мейсон!»

Таїтянки сіли позаду Парселла, схвильовано посміхаючись і безперестанку про щось шушукаючись. Шестеро таїтян стояли трохи віддалік, за спиною в Ганта. Вони чекали, що Маклеод запросить і їх сісти навколо факелів, та коли зрозуміли, що їх виключили із загального кола, на їхніх незворушних обличчях не помітно було ні розчарування, ні гніву; але таїтяни трималися насторожено і, не зводячи очей з перитані, намагалися відгадати, про що йде мова. Англійська мова давалася їм важче, ніж таїтянкам, і вони не могли стежити за дебатами.

Настороженість таїтян і мовчазність британців вплинули на жінок. Їхній сміх стих. Напружена, тривожна, навіть якась урочиста тиша витала над головами цих три-

дцяти людей, що мали жити разом до самої смерті на цьому маленькому скелястому острівці.

Маклеод притулився спиною до кореня баньяна і сидів дуже рівно, підібгавши під себе ноги. В руках він тримав ту саму віршовку, на якій матроси збирались повісити Мейсона. Навіть зашморг не розв'язався: віршовка була ще вогка, шорстка, а над зашморгом темніла пляма смоли, яку Парселл помітив під час суду над Мейсоном, але смола вже трохи посіріла. Світло факелів падало зверху на кістляве обличчя шотландця, блищало на його низькому лобі, ще більше поглиблюючи западини очей, підкреслюючи лінію горбатого носа, схожого зараз на вигнуте лезо ножа.

Ніщо не порушувало тиші, всі погляди були звернуті на Маклеода. А він уперто мовчав, усвідомлюючи становище, яке займав на острові, впевнений у собі і в силі свого красномовства. Він навмисно, наче досвідчений актор, випробовував терпіння глядачів, втупивши свої сірі очі просто перед себе, випроставши й напруживши кістлявий торс, обтягнутий брудною білою фуфайкою.

— Чи не час нам уже починати?— сухо сказав Парселл.

— Зачекайте хвилинку,— відповів Маклеод, урочисто піднімаючи праву руку,— я хочу щось сказати. Джентльмени,— додав він, так ніби звичайні «братці» чи «матроси» не пасували до такого серйозного випадку,— наспів час поділити індіанок¹. Вже давно точаться про це розмови, а зараз, джентльмени, пора братися до діла, бо не можна жити далі в розпусті і гріхах, як це було на борту «Блоссом». Я зовсім не хочу сказати, що я взагалі проти грішків. Коли ти молодий і працюєш як віл, це навіть корисно. Але зараз, коли ми висіли на землю, коли кожний має свою хату, треба, чорт забирай, щоб був порядок! Кожний мусить мати законну дружину. А то спробуй розберись — від кого народилась дитина! І кому я передам свій будинок, якщо невідомо, мій це син чи сусідів!..

Він зробив ефектну паузу. «Він плавав матросом цілих двадцять років,— подумав Парселл,— але так і залишився шотландським селянином. Усе його багатство — це чотири стіни та стріха на дикому острівці, а він уже турбується про те, щоб вони дісталися його спадкоємцю».

¹ Британські моряки називали індіанками всіх тубілок на островах Тихого океану незалежно від їхньої національності. (Прим. автора).

Маклеод провадив далі, карбуючи слова:

— Отже, зараз ми поділимо індіанок. І ось що я вам пропоную. Якщо якомусь негіднику не сподобається індіанка, що йому припаде, і він зазіхне на сусідову жінку, то таке треба вирішувати голосуванням. Як голосування вирішить — так і буде. Це буде по закону. Можливо, знайдеться і такий матрос, який вважатиме, що вітер, мовляв, для нього непопутний; в такому разі, я скажу ось що: закон, братці, є закон. Ми з вами тут білі, і закони у нас встановлює асамблея. Якщо Мейсон вирішив відсиджуватись у доку, замість бути разом з нами на борту, що ж, це його справа. Але закон є закон, навіть для Мейсона, хай він хоч тричі буде офіцер! Чвара нам тут ні до чого. Якщо знайдеться такий матрос, що підніме ніж проти свого товариша, доброго християнина, то хай спершу пригадає закон, який ми ухвалили на скелі після суду над Мейсоном... Ось тут вірówka, розумієте, братці? Вона, щоправда, вже трохи вицвіла, але ще міцна, будь-кого з нас витримає...

Він замовк, і, тримаючи вірówka в лівій руці, правою підняв зашморг, і показав його спершу тим, що сиділи ліворуч, потім тим, що сиділи праворуч, а потім простягнув його перед собою, немов священик, що піднімає над головами віруючих святі дари, закликаючи поклонитися їм. Потім він посміхнувся, чи, вірніше, щоки його запали, довгий ніс іще більше загострився, м'язи на обличчі напружилися під шкірою, а тонкі губи скривилися в якусь гримасу.

— Братці,— провадив він далі,— якщо хтось із вас схоче востаннє подивитись на ясне небо крізь це віконце, вам досить тільки витягти ніж!

Його запалі очі заблищали; поклавши вірówka собі на коліна, він із зловтішною усмішкою обвів поглядом присутніх.

Парселл відчув, як Бейкер підштовхнув його ліктем. Він обернувся, Бейкер присунувся ближче і шепнув йому на вухо:

— Не подобаються мені ці погрози. Мені здається, що він щось затіває.

Парселл схвально кивнув головою.

Таїтяни, що стояли позаду Ганта, пошепки перемовлялися між собою. Раптом Тетаїті голосно запитав у жінок:

— Що говорить Кістяк?

Омаата звелась на коліна і відповіла:

— Він говорить, що зараз будуть ділити жінок і того, хто буде незадоволений, повісять.

— Завжди вішати,— презирливо кинув Тетаїті.

Таїтяни знову зашепотіли, тепер уже голосніше, однак Парселл ніяк не міг розібрати, про що в них мова.

Маклеод підняв руку, вимагаючи тиші. В цій вичікувальної позі, з піднятою рукою і підігнутими під себе ногами, при світлі факелів, він скидався на шамана, що готується до якогось чаклунського обряду. Позад нього височіла темна стіна баньяна з коренями-колонами, що підтримували крону.

— Братці! — почав Маклеод.— Я пропоную таке. Смадж, а він у нас неабиякий грамотій, написав наші імена на клаптиках паперу. Я попрошу Парселла перевірити, чи не пропущено кого-небудь. Після цього ми згорнемо папірці, вкинемо їх у Бертів капелюх, і наймолодший — а наймолодший серед нас Джонс — тягтиме жеребки. Той, чие ім'я він витягне, скаже: «Я хочу Фаїну, чи Раху, чи Ітіоту...» І якщо ніхто не заперечуватиме, то вона йому належатиме. Але якщо хтось із хлопців скаже: «Я проти»,— тоді ми будемо голосувати, і індіанка дістанеться тому, за кого буде більшість голосів...

Парселл схопився з місця і обурено гукнув:

— Я категорично протестую проти такої процедури. Це просто негідно! Треба ж хоч рахуватися з бажаннями жінок!

Маклеод презирливо гмукнув.

— Бог мені свідок, я не чекав такого заперечення,— сказав він, зиркнувши скося на Парселла.— Можна подумати, Парселле, що ви не знаєте індіанок. Чи цей мужчина, чи той — для них однаковісінько. Хвалити бога, надивились на «Блоссомі»...

Матроси засміялись, але Парселл заперечив:

— Те, що ви говорите про поведінку таїтянок на «Блоссомі», стосується також більшості шановних підданих його величності. Не одні таїтянки мінливі.

— Оце так зрівняли! — презирливо кинув Маклеод.

— Яка ж тут різниця? — сказав Парселл.— Я справді не розумію, як ви можете вимагати від жінок цнотливості, коли самі зневажаєте їх на кожному кроці. Але не в цім річ. Коли ви говорите, що мусить бути порядок, то в цьому я цілком згоден з вами. Але я не згоден з тим, що ви не хочете питати згоди в жінок. Це вже не порядок, Маклеоде, це насильство.

— Називайте, як хочете,— огризнувся Маклеод,— мені про це байдуже. Я маю свої погляди на шлюб, і, до речі, не тільки я. Уявіть собі, що я повернувся в мій рідний Гайленд, замість скніти тут ціле життя, і вподобав там якусь дівку. Ну, я, звичайно, приходжу до її батька й кажу: «Добродію, так і так, мовляв, чи не віддасте ви за мене вашу дочку?» І якщо старий не від того, то невже іще потрібна згода дівчини? Звичайно, ні! Та я й не вірю, щоб вона стала крутити носом. Кінець кінцем, я зроблений з того самого тіста, що й інші,— додав він з кривою усмішкою,— хіба що кістки в мене трохи торохтять, коли сідаю, але, будьте певні, я вже виберу собі пухкеньку жіночку, щоб не повідбивати боків.

Матроси голосно зареготали. Коли сміх затих, Маклеод вів далі:

— Отак було б у моєму рідному Гайленді, Парселле, і я не розумію, чого це я повинен падати навколішки перед клятою негритьянкою й виконувати всі її капризи тільки тому, що я змушений жити на цьому проклятому острові серед Тихого океану.

— Йдеться не про те, щоб виконувати її капризи,— відповів Парселл, роздратований просторікуванням Маклеода,— а про те, щоб вона погодилася стати вашою дружиною.

Старий Джонсон підняв руку, немов прохаючи слова, тривожно подивився на кінчик свого товстого носа і промовив надтріснутим голосом:

— З вашого дозволу, лейт...— Він поглянув на Маклеода, мов полохливий пес, і вів далі: — З вашого дозволу, Парселле. Припустімо, я кажу: «Хочу Ороа»,— а Ороа не хоче! Я кажу: «Хочу Тайяту»,— а Тайята не хоче. Я кажу: «Ваа»,— а Ваа теж не хоче. Одним словом, я називаю підряд усіх жінок, і жодна мене не хоче...— Він злякано подивився на Парселла: — То що, я залишусь зовсім без дружини?

— Повірте мені,— відповів Парселл,— краще зовсім не мати дружини, ніж узяти її проти її волі.

— Це ще як сказати,— з сумнівом похитав головою Джонсон і помацав пальцями червоні прищі в себе на підборідді.— Якщо жінка погана, то таки погана! Але якщо хороша, то солодка, як мед!

Знову почувся сміх. Джонсон замовк, боязко озирнувся навколо і додав:

— Це так кажуть.

— Що кажуть? — насмішкувато спитав Смадж.

Маклеод стусонув його ліктем в груди.

— Дай йому договорити. Завжди ти його дражниш!

Джонсон із вдячністю глянув на шотландця, а Парселл раптом зрозумів гру Смаджа і Маклеода: перший знущається з старого, другий його «захищає». А Джонсон, коли зі страху, коли з вдячності, вірно їм слухить.

— Це так кажуть,— повторив Джонсон, посмілішавши після втручання Маклеода.

Він випростався, марно силкуючись прибрати поважну позу, і промовив владним тоном, наче звук, що його завжди слухають з пошаною:

— Коли ви говорили, Парселле, я сидів тут і думав. Відносно того, щоб жінка дала свою згоду. Так от, я — проти. Так, проти. Згода — це зовсім не те, що потрібно, Парселле. От, наприклад, місіс Джонсон. Вона охоче погодилась, а що це мені дало?

Знову почувся сміх, і Маклеод голосно запитав:

— Хто ще просить слова?

Всі мовчали, і Маклеод по черзі обвів поглядом усіх присутніх.

— Якщо ніхто не просить слова, пропоную перейти до голосування. Хто за те, щоб прохати згоди в негритянок?

— Краще спитайте, хто проти,— порадив Парселл.

Маклеод глянув на нього спідлоба, знизавши гострими плечима, і сказав:

— Хто проти того, щоб прохати згоди в індіанок? — і перший підніс руку. Гант зразу ж зробив те саме. Потім піднесли руки Смадж, Уайт і Джонсон.

— П'ять голосів з восьми,— сказав байдужим тоном Маклеод.— Пропозиція Парселла відхиляється.

Помовчавши, Парселл сказав:

— Ганту нема чого боятись, що Омаата відмовить йому. Чого ж він голосує разом з вами?

— Спитайте в нього самі! — сухо відповів Маклеод.

Парселл пильно подивився на нього, але не промовив жодного слова.

— Смадже,— скомандував Маклеод,— віддай капелюх Парселлу.

Смадж підвівся, пройшов між факелами і простяг Парселлу капелюха. Після смерті Берта матроси поділили між собою його майно, і трикутний капелюх припав Смаджу. Він був завеликий для Смаджа, і той не міг його

носити, але зберігав його як трофей, повісивши на стіні своєї хатини, і виливав на нього потоки лайки й прокльонів кожного разу, коли пригадував жорстокість Берта і своє колишне боягузтво.

Поки Парселл виймав із капелюха папірець за папірцем, підносив їх ближче до світла, читав написані на них імена і згортав папірці вчетверо, напруження спало, знову почалися розмови. Таїтяни, які до цього часу стояли за спиною в Ганта, посідали на землю і почали пошепки обговорювати сьогоднішні події. До них приєдналася Омаата, і вони розпитували її про порядок голосування. Гант, втупивши в темряву свої маленькі безбарвні очі, мугикав якусь пісеньку. Він уважно прислухався до суперечки, але все одно нічогосінько не зрозумів, і коли вона припинилась, відчув величезне полегшення. Поклавши великі руки на свої товсті стегна, він час від часу поглядав на Омаату, терпляче ждучи, коли вона підійде й сяде біля нього. Таїтянки за спиною в Парселла знову засміялися, зашепотіли. Вони чудово зрозуміли процедуру голосування і глузували з пихатих перитані, які збиралися вибирати ваїне, хоч усім відомо, що, навпаки, ваїне вибирають собі чоловіків.

Переглядаючи папірці з іменами, Парселл краєчком ока стежив за поведінкою ворожої групи. Смадж пошепки перемовлявся з Маклеодом, і той, здавалося, з чимось не погоджувався. Уайт не втручався в розмову. Він встав і пішов поправити похилений факел. Парселл перехопив тривожний погляд, яким він окинув жінок. Джонсон, що сидів праворуч від Парселла, схвильовано потирав своє всіяне червоними прищами підборіддя. Хоч, завдяки процедурі голосування, він міг надіятися, що не повернеться самотнім до своєї хатини, він усе-таки не був упевнений в успіху.

Бейкер прошепотів Парселлу прямо в вухо:

— Вони залякали Джонсона і заморочили Ганта! — Парселл кивнув головою, і Бейкер провадив далі тихим, тремтячим голосом: — Маклеод не захоче віддати мені Авапуї, а голосування буде на його користь.

Парселл обернувся і глянув у тонке засмагле обличчя Бейкера. В його очах були страх і тривога. «Він її щиро кохає»,— подумав Парселл.

— Зараз я ще один раз перегляну папірці,— промовив він ледь чутно,— а ви тим часом попередьте Авапуї. Як тільки ви піднімете праву руку, хай зразу ж тікає

в джунглі і поки що залишається там. Якщо при голосуванні Авапуї дістанеться Маклеоду, вибирайте Ороа.

— А чому Ороа? — спитав недовіжливо Бейкер.

— Потім поясню.

Бейкер завагався, потім, очевидно, розгадав план Парселла і підвівся з землі. Не повертаючи голови, Парселл знову заходився коло папірців; він розгортав їх один по одному, знову повільно згортав і кидав у капелюх.

Коли Бейкер знову сів поруч з ним, Парселл згортав останній папірець. Маклеод жваво шушукався із Смаджем.

— Покладіть на землю праву руку. Я вам щось передам,— прошепотів на вухо Парселлу Бейкер.

Парселл послухався і зразу ж відчув на своїй долоні якийсь холодний твердий предмет... Він стиснув пальці. Ніж Бейкера!

— Сховайте його,— попросив Бейкер,— бо я можу не втриматись.

Не розтуляючи пальців, Парселл засунув ніж у кишеню.

— Ну, пора починати! — голосно промовив Маклеод. Він підняв обидві руки, і зразу стало тихо.

— Я переглянув усі дев'ять папірців,— сказав Парселл.— На кожному папірці написано ім'я одного з нас. Але я не знайшов жодного папірця з ім'ям таїянина. Із цього я роблю висновок, що ви вирішили не допускати їх до голосування.

— Ви не помилились,— повільно процідив Маклеод.

— Це несправедливо! — обурився Парселл.— Цим ви смертельно образите таїян. Вони мають таке ж право, як і ми, вибрати собі жінку.

Маклеод по черзі поглянув на Смаджа, Уайта і Джонсона із самовдоволенням і тріумфуючим виглядом, немов закликаючи їх у свідки своєї прозорливості. Потім, випнувши своє кістляве підборіддя, зневажливо подивився на Парселла з-під напівопущених світлих вій.

— Ваші слова, Парселле, нітрохи мене не здивували, адже ви, як то кажуть, душею й тілом з чорними. Йй-богу, я ще ніколи не бачив, щоб хтось із білих так любив чорних, як ви. Вічно з ними панькаєтесь! Вічно з ними цілуєтесь! Так уже коло них упадаєте, мало на руках не носите. Байдуже, хто це — чоловік чи жінка! Просто молилося на них!

Смадж хихикнув, за ним усміхнувся і Джонсон, але швидко, зніяковіло відвернувся, наче боявся, що посмішку, адресовану Маклеоду, помітить Парселл.

— Негідник! — прошипів крізь зуби Бейкер.

Молоденький Джонс штовхнув ліктем Парселла і стиха запитав:

— Хочете, я надаю йому по шиї?

Джонс був невеликий на зріст, але дужий, широкоплечий. Парселл промовчав. Його бліде і суворе обличчя здавалось висіченим з мармуру. З хвилину він мовчки дивився кудись у далечінь, поверх голови Маклеода, потім сказав спокійним голосом:

— Я сподіваюсь, що у вас є й інші аргументи.

Бейкер захоплено подивився на нього. Зневага за зневагу! Парселл завжди відповідає ударом на удар. Тільки у нього це виходить благородніше, ніж у Маклеода: в його словах ніколи не відчувається бажання образити супротивника.

— Якщо це вас так цікавить, — промовив Маклеод, — то в мене, звичайно, є й інші аргументи. Тільки боюся, що вони коштуватимуть вам надто дорого. Отже, серед нас є такі хлопці, котрі досі не розібрали, що тут п'ятнадцять чоловіків, британців і таїтян, а жінок всього дванадцять. Припустимо, що ми вкинемо у капелюх усі п'ятнадцять імен. І що ж із цього вийде? А те, що троє, які тягтимуть жеребок останніми, залишаться зовсім без жінок.

Маклеод обвів присутніх саркастичним поглядом.

— Можливо, це будуть чорні... А можливо, якраз білі, і, уявіть собі, Парселле, що це мені зовсім не однаково. Як на мене, то нехай краще без жінок залишаються ваші кохані приятелі, ніж, скажімо, Смадж, Уайт або Джонс...

— За мене не турбуйся! — крикнув з місця Джонс, розправляючи плечі. — Я обійдуся без твоєї допомоги.

— Маклеоде, — промовив Парселл, нахилиючись вперед, щоб краще бачити свого супротивника, — ми часто розходимося з вами в поглядах, але, повірте мені, на цей раз питання дуже серйозне. Уявіть собі, що станеться, коли таїтяни залишаться під баньяном самі з трьома жінками, яких ви їм залишите.

— Ну й що? — спроквола відповів Маклеод. — Три жінки на шістьох — це не так і погано... По півжінки на кожного. Це зовсім не погано — одна жінка на двох. Я сам не завжди мав таке.

— Та ви ж їх образите!

— Хай собі ображаються,— відрубав Маклеод.— Прошу вас пам'ятати, Парселле, що я особисто нічого не маю проти чорних. Правда, я не цілюся з ними з ранку до вечора, але нічого проти них не маю. Та якщо треба вибирати між ними і нами, то я вибираю нас. В першу чергу нас.

— Ви самі собі суперечите.

— Тобто як? — Маклеод аж підскочив, так образило його звинувачення в нелогічності.

— Ви ж самі не хотіли, щоб на острові офіцери мали привілеї на шкоду матросам, а тепер встановлюєте привілеї для британців на шкоду тайтянам.

— Ніяких привілеїв я не встановлюю,— проціднів Маклеод,— але дозвольте вам сказати, Парселле, що піклююся я не про всіх однаково, Перший, про кого я думаю на суші і на морі, в добру і погану погоду,— це Джеймс Фінчлі Маклеод, рідний син моєї матусі. Потім я думаю про своїх друзів. А потім про інших хлопців з «Блоссома», і вже аж тоді — про чорних.

— Позиція егоїста! — обурено вигукнув Парселл.— І, повірте мені, вона матиме дуже серйозні наслідки.

— Матиме чи не матиме, зате вона моя власна,— беззвучно засміявся Маклеод, зморщивши обличчя, яке при світлі факелів ще більше скидалося на череп, і обхопив руками кістляві коліна.— Що ж до егоїзму, то ви маєте рацію, Парселле, я нікого не боюсь. А цих добродіїв і поготів,— додав він, обвівши кощавою рукою присутніх.— Егоїсти! Всі егоїсти, всі до останнього! І більшість цих нікчемних егоїстів проголосує проти вашої пропозиції, Парселле.

Він зробив паузу і з кривою посмішкою запитав:

— Хто просить слова? — і, не чекаючи відповіді, додав: — Голосуємо. Хто «проти»?

Він підніс руку, а за ним — Гант, потім Смадж і, нарешті, Джонсон. Уайт не поворухнувся. Прибічники Маклеода здивовано глянули на метиса. Не опускаючи піднятої руки, Маклеод повернув голову наліво і теж уп'явся очима в Уайта. Уайт спокійно витримав цей погляд, потім повільно відвернувся і втупив у темряву свої вузькі чорні очі.

— Я утримуюсь,— сказав він співучим голосом.

— Утримусься? — прошипів Маклеод, усе ще не опускаючи руки. Його сірі очі люто блиснули.

— Я вам іще раз нагадую,— рішуче втрутився Парселл,— ви не маєте права впливати на членів асамблеї — ні на Уайта, ні на Ганта, ні на Джонсона.

— Ні на кого я не впливаю,— огризнувся Маклеод.

Хоч Уайт утримався, Маклеод все одно переміг. У нього чотири голоси. У Парселла — три. Але все-таки шотландця збентежила поведінка Уайта. Виходить, його армія не така вже й надійна. Маклеод опустив руку, не зводячи очей з метиса.

— Я не згоден з тобою,— сказав Уайт співучим голо-
сом.

Його обличчя було зовсім спокійне, руки скромно схрещені на грудях, голос звучав тихо й лагідно.

— В такому разі ви повинні голосувати за мою пропозицію,— сказав Парселл.

Уайт не відповів. Він уже висловив свою думку і більше не мав чого додати.

— Оце так сюрприз! — шепнув Бейкер, нахилиючись до Парселла.

— Цього слід було сподіватись,— тихенько відповів Парселл.

— Чотири голоси проти, один утримався,— оголосив Маклеод.— Пропозиція Парселла відхиляється.

Але було помітно, що вчинок Уайта похитнув його самовпевненість.

— Парселле,— буркнув він,— передайте капелюх Джонсу. Час починати, якщо ми не хочемо тут ночувати.

Джонс звівся на коліна, потім присів навпочіпки, поклавши капелюх на стегно. Він єдиний з усіх британців носив парео, та, правду кажучи, тільки він один і міг зрівнятися будовою тіла з тайтянами, хоч був і нижчий від них на зріст. На «Блоссомі» він був наймолодший після Джіммі: йому недавно сповнилось сімнадцять років; його струнке, мускулясте тіло вінчала красива голова з коротко підстриженим білявим волоссям. Він мав трохи кирпатий, всіяний дрібним ластовинням ніс, а його вкрите першим пушком підборіддя круто випиналося вперед, так наче ще продовжувало рости. Його блакитні очі, що уважно дивились на співрозмовника, нагадували очі Джіммі. Але він був мужніший і рішучіший за юнгу. Знаючи про свою силу, він раз у раз напружував м'язи на грудях, чи то намагаючись прибрати більш солідного вигляду, чи то просто з хлоп'ячого кокетства.

— Довго ти будеш там возитися? — крикнув Маклеод.

Джонс лівою рукою притис трикутний капелюх до стегна, а правою перебирав папірці. Він хвилювався, не наважуючись розпочати жеребкування. А що, коли перший англієць, ім'я якого він витягне, вибере Амурею? Коли «Блоссом» кинув якір біля Таїті, Джонс уперше пізнав кохання в її обіймах. Дівчині недавно минуло шістнадцять. Джонс не раз зраджував свою Амурею і на Таїті, і на борту «Блоссом», та коли розвіялися чари нових перемог, він повернувся до своєї першої любові. Після приїзду на острів їх часто бачили разом — вони завжди ходили, взявшись за руки, обоє наївні, як діти.

— Ну, чого ви чекаєте? — спитав пошепки Парселл.

— Я боюсь,— признався Джонс.— Дуже боюсь! Я боюся, що вони віднімуть у мене Амурею!

— Годі-бо вам,— усміхнувся Парселл,— б'юсь об заклад на шилінг, що вона буде вашою.

Порившись у кишені, він витяг шилінг і кинув його на землю до ніг Джонса. Хлопець зачаровано дивився на монету.

— Починай! — сказав Бейкер, що сидів з другого боку Парселла, і, спершись рукою на землю, нахилився вперед, щоб краще бачити свого шуряка.

Джонс витяг папірець, розгорнув його, нахилився ближче до факела і прочитав про себе написане на ньому ім'я. Потім беззвучно відкрив рота, ковтнув слину і лише тоді крикнув:

— Джонс!

У нього був такий здивовано-наївний вигляд,— подумати тільки, він витяг першим своє власне ім'я! — що всі, крім Ганта, весело засміялись.

Джонс розправив плечі, даючи зрозуміти, що не потерпить насмішок. Та, незважаючи на войовничу осанку, він увесь тремтів від хвилювання і не міг вимовити й слова.

— Ти ще довго мовчатимеш? — буркнув Маклеод.— Тобі пощастило, синку, можеш вибрати собі дружину з усіх дванадцяти. Тільки постарайся швидше зважити всі «за» і «проти».

— Амурея! — мовив Джонс тремтячим голосом.

І, насупивши брови над кирпатим носом, тривожно оглянув матросів, що сиділи кружка на землі, стараю-

чись упізнати того, хто насмілиться змагатися з ним за його обраницю.

— Заперечень немає? — запитав Маклеод, помахуючи, мов палицею, кінцем вірьовки. Потім закинув вірьовку за плече, почекав кілька секунд і лягнув нею по землі біля своїх ніг.

— Прийнято!

— Амурея! — ледве видушив із себе Джонс і обернувся.

Амурея одразу з'явилася на його поклик, увійшла в освітлене факелами коло, усміхаючись, опустилася навколішки біля свого судженого і взяла його за руку, така гарненька й тендітна. В її обличчі було щось подитячому наївне, що ріднило її з майбутнім тане. Джонс розслабив м'язи і відітхнув важко, з присвистом. Він увесь обм'як, втягнув груди і, схиливши голову на плече, щасливими очима дивився на Амурею. Вона була поруч! Вона належала йому! Здавалося, він зараз збожеволіє від щастя. Він бачив перед собою довге щасливе життя разом з нею, і цьому життю не було кінця-краю.

— Якщо ти не відлипнеш від своєї індіанки,— роздратовано крикнув Маклеод,— то тягти жеребки доведеться комусь іншому!

Джонс витягнув з капелюха ще один папірець.

— Гант! — прочитав він дзвінким голосом.

Гант перестав мугикати, щось промимрив, підвів голову і здивовано вилупив свої безбарвні очі на Джонса, на трикутний капелюх і на папірець, якого Джонс тримав у руці, потім з тривогою подивився на Маклеода, ніби просив у нього допомоги.

— Тепер твоя черга вибирати собі жінку,— пояснив Маклеод.

— Яку жінку? — спитав Гант.

— Ну, твою жінку, Омаату.

Здавалося, Гант щось обмірковує.

— А чому я мушу її вибирати? — раптом сказав він.

— Щоб вона була твоєю.

— Вона і так моя,— відповів Гант, нахилиючи вперед своє волосате обличчя і стискаючи на колінах величезні кулаки.

— Звичайно, вона твоя. Ти тільки скажи: «Омаата»,— і вона сяде поруч тебе.

Гант підозріливо подивився на Маклеода.

— Чому ти сказав «вибирай»?

— Тут одинадцять жінок. Ти повинен вибрати собі одну з одинадцяти.

— Начхати мені на цих одинадцять! — проревів Гант, махнувши рукою, немов змітаючи їх зі свого шляху.— У мене є Омаата!

— Ну, гаразд, тоді скажи: «Хочу Омаату»,— І Омаата твоя!

— А хіба вона тепер не моя? — Гант грізно подивився на Маклеода.

— Твоя, твоя! Але послухай, нарешті, що тобі говорять. Скажи: «Омаата»,— і вона сяде біля тебе. Оце й усе.

— А чому я повинен казати: «Омаата»?

— Господи! — застогнав Маклеод, схопившись руками за голову.

— Маклеоде, будь ласка, поясніть мені, як ви примудряєтесь домогтися того, щоб Гант голосував разом з вами. Це, мабуть, забирає у вас дуже багато часу,— ущипливо промовив Парселл.

Маклеод метнув на нього лютий погляд, але промовчав.

— Годі вам сперечатись! — роздратовано вигукнув Бейкер.— Нехай Парселл скаже Омааті сісти поруч з Гантом, та й по всьому.

Маклеод кивнув головою, і Парселл переклав слова Бейкера. Одразу з темряви позад Парселла виринула кремезна постать Омаати. Парселл здивовано повернув до неї голову: він думав, що Омаата сидить з таїтянами. Зараз, коли він дивився на неї знизу, вона здавалась йому ще більшою, а коли пройшла між ним та Бейкером, його вразила ширина її стегон. Засліплена яскравим світлом, вона зупинилась на мить, потім озирнулась навколо, шукаючи поглядом свого Джоно. Омаата стояла спиною до Парселла і закривала його своєю тінню; світло факелів чітко окреслювало її гігантський силует, червоні відблиски грали на її темних плечах, і здавалося, що це не жива людина, а полірований мармур.

Вона сіла поруч з Гантом і ніжно заговорила до нього лише їм двом зрозумілою мовою. Гант задоволено мурмотів щось у відповідь. «Муркоче»,— всміхнувся Джонс. Парселл і собі всміхнувся, але з тонкого, смаглявого обличчя Бейкера не сходив заклопотаний вираз. Його очі позападали, нижня губа судорожно сіпалась.

Маклеод і Смадж знову завели тиху розмову, і здавалося, що суперечка, яка почалася ще до жеребкування, розгорається з новою силою. Джонс чекав, поки вони закінчать, щоб витягти третій жеребок.

Парселл дрібно затремтів. Всі, крім Маклеода, прийшли на збори без фуфайок, а з моря подув різкий вітер.

Раптом світло факелів примеркло. На небо вплив місяць, такий ясний і величний у тропіках, що його сяйво нагадувало схід сонця. Галявину залило місячним світлом, і за спиною в Маклеода виник лабіринт зелених алей з гілок баньяна, весь у сріблястих і темних плямах, що губився десь у таємничій глибині між могутніх коренів-колон. Парселл обернувся, всміхнувся до Івоа і окинув поглядом її подруг. Окутані м'яким сяйвом, вони терпляче дожидали своєї черги; під шапкою чорного волосся поблискували білки очей і зуби. Парселла вразила спокійна сила, що світилася в їхніх лагідних обличчях, вразили округлі, як чаші, форми цих майбутніх продовжувачок життя. Хай перитані, скільки хочуть, погрожують рушницями, вимахують вірьовкою, сперечаються і «вибирають». Яка безглузда пиха! Чим був би острів без жінок? В'язницею. «А що,— думав Парселл,— що залишиться від нас через кілька десятків років? Порох, та й усе!»

— Адамо! — промовила лукаво Івоа, промовистим жестом притуляючи до грудей руки.— Ти певен, що вибереш саме мене?

— Певен,— відповів сміючись Парселл.— Саме тебе, тільки тебе, тебе одну.

— Ти часом не заснув, синку? — почувся раптом тягучий голос Маклесда.

Парселл обернувся і побачив, як Джонс з винуватим виглядом висмикнув свою руку з рук Амуреї і поспіхом сунув пальці в капелюх.

— Мейсон! — дзвінко крикнув він.

Парселл підняв руку.

— У мене є від нього лист.

Він витяг листа з кишені і підніс ближче до факела. Лист був запечатаний сургучною печаткою, з ініціалами Мейсона, а адреса, написана дрібним енергійним почерком, була складена по всій формі:

«Лейтенанту Адаму Брайтону Парселлу,
першому помічникові капітана «Блоссом»,
130° 24' західної довготи

і 25° 2' південної широти».

Парселл зірвав печатку, розгорнув листа і голосно прочитав:

«Містере Парселл, прошу вас подбати про те, щоб мені виділили жінку, котра могла б куховарити і прати мою білизну.

Капітан Річард Геслей Мейсон,
командир «Блоссома».

Парселл здивовано розглядав записку. Він не вірив своїм очам: Мейсону потрібна жінка!

Він пригадав свою розмову з Мейсоном в каюті «Блоссома» того дня, коли вони відпливали з Таїті. Весь червоний, знявши до неба руки, з якою огидою Мейсон відмовився тоді взяти на борт іще трьох жінок. «У нас і так, пане Парселл, надто багато жінок. Мене вони зовсім не цікавлять. Якби навіть ішлося про мій особистий комфорт, я не взяв би на корабель жодної». А тепер «ідеться про його особистий комфорт» — і йому потрібна жінка!

Маклеод сказав із саркастичною усмішкою:

— Старому потрібна не дружина, а служниця.

Матроси дружно засміялись; посипалися жарти про холодність Мейсона до жінок. Ця тема усім припала до смаку, і матроси хвилин з п'ять говорили про колишнього капітана.

— Я не злопам'ятний,— промовив нарешті Маклеод, щоб припинити жарти.— Хоч старий і хотів мене підстрелити, він ніколи не зможе сказати, що мусить через мене сам прати свою білизну.

І він обвів очима присутніх.

— Чи ти ба, який щедрий чужим коштом! — стиха мовив Бейкер.

— Якщо немає інших бажуючих,— сказав Маклеод, вдаючи, що нічого не почув,— пропоную віддати йому Ваа.

Ніхто не поворухнувся. Маклеод лягнув по землі вірвовкою і попросив Парселла перекласти його слова.

Ваа, кремезна, негарна жінка, підвелася з місця і наблизилась до освітленого кола, важко ступаючи товстими ногами. Вона злегка підігнула пальці на ногах, так наче хотіла міцніше стояти на місці, хоч її широкі ступні, здавалося, вросли в землю. Заклавши дужі руки за спину, вона чемно сказала, що для неї велика честь

бути дружиною ватажка великої піроги... Таїтянки пирснули від сміху, а Ітіа крикнула:

— Е, Ваа, е! Твій тане дуже холодний!

Широке негарне обличчя Ваа розпливлося в посмішці.

— Нічого! Я його зігрію! — пообіцяла вона.

І, повернувшись, пішла просто до селища, певне, збираючись якнайшвидше здійснити свій намір!

Джонс розгорнув наступний папірець і голосно прочитав:

— Джонсон.

Джонсон здригнувся, скосив очі на гулю, що стирчала на кінчику його товстого носа, і потер долонею підборіддя. Потім випростав схрещені ноги, став на одне коліно і підвівся з такою легкістю, якої важко було чекати від людини його віку. Він стояв, переступаючи з ноги на ногу, спідлоба поглядаючи на матросів, і енергійно тер долонею підборіддя. На його худому тілі випинався тугий, округлий живіт, що починався зразу під грудьми, ніби природа хотіла компенсувати Джонсону його запалі груди і якимось прикрасити його зігнутий довголітньою тяжкою працею стан. Джонсон мусив витягувати вперед шию, щоб зберігати рівновагу, а його руки, всіяні дрібними чорними цятками і облутані сіткою надутих синіх вен, схожих на покручені конопляні вірвовки, безсило звисали спереду вздовж живота.

Джонсон боязко і недовірливо оглядав присутніх, немов перевіряючи, чи не віщує йому лиха мовчання, яким матроси зустріли його ім'я. Він уже давненько сподобав одну з жінок, але не наважувався назвати її імення: а що, коли заперечить хтось із матросів або дасть відкоша сама наречена? Його несміливий погляд перебіг з Маклеода на Парселла, немов шукаючи підтримки,— байдуже, чи в більшості, чи в меншості,— потім старий нишком зиркнув на жінок, швидко-швидко закліпавши зморшкуватими запаленими повіками, щоб не помітно було, куди він дивиться, і втупився в таїтянок з якимсь дивним злякано-хтивим виразом. Він скидався на хлопчика, що, вкравши пенні й затиснувши його в кулаці, ковтає слину перед вітриною кондитера, однак не може зважитися ані зайти всередину, ані відійти геть.

— Ну? — різко сказав Маклеод.

Джонсон боязко глянув на нього, перестав потираги підборіддя і промовив, ні на кого не дивлячись:

— Тайята!

Його вибір був скромним. Тайята була найстарша й найневродливіша з усіх тайтянок.

— Заперечення є? — запитав Маклеод, підіймаючи над головою вірвовку, і, не чекаючи відповіді, лягнув кінцем вірвовки по землі.

Джонсон підвів голову і тремтячим голосом покликав:

— Тайято!

Тайтянки зашепотіли, але ніхто не встав, ніхто не відгукнувся. У Джонсона затремтіли губи. Він зчепив руки, схопивши лівою великий палець правої, і почав його повільно й машинально потирати. «Він зараз заплаче»,— подумав Парселл.

— Тайято! — голосно повторив Маклеод.

Жінки враз замовкли, потім знову зашепотіли. Тайята підвелась. Присадкувата, кремезна, трохи клишонога, вона перевальцем вступила в освітлене коло. Очі її ховалися під набряклими повіками; при світлі факелів її обличчя здавалось особливо похмурим і замкнутим. Джонсон тихенько хихикнув, ступив назустріч своїй нареченій, взяв за руку і раптом дрібно затупцював на місці; видовище було дуже кумедне, але водночас таке жалюгідне, що ніхто навіть не посміхнувся. Як тільки Джонсон і його наречена посідали, Тайята відразу ж різким рухом випручала свою руку і холодно подивилась на майбутнього чоловіка маленькими чорними очима, прикритими набряклими повіками.

— Бідолашний Джонсон,— тихенько сказав Парселл.

Йому ніхто не відповів. Джонс милувався своєю Амуреєю. Бейкер, блідий, зціпивши зуби, дивився просто перед себе.

— Джонсе! — суворо гукнув Маклеод.

Він теж, здавалося, втратив звичайний спокій. Джонс пустив руку Амуреї, швидко схопив капелюх і витягнув папірець.

— Уайт! — гукнув він так голосно, ніби метис був на протилежному кінці галявини.

Уайт не поворухнувся, жодна рисочка не затремтіла на його обличчі. Він не зразу заговорив. Підібгавши ноги і поклавши долоні на коліна, він постукував по штаних двома пальцями правої руки. Решта пальців, короткі, товсті, були трохи підняті, немов вони ось-ось мали грати на роялі. Так минуло кілька секунд.

— Ітіа,— промовив Уайт лагідним голосом.

Жінки захвилювалися, збуджено загомоніли. Парселл оглянувся. Ітіа стояла на колінах, опустивши очі, зціпивши уста, і заперечливо хитала головою. Поруч з нею, поклавши їй руку на плече, сиділа Ітіота. З другого боку сиділи Раха і Тумата.

— Погоджуйся. Він не злий. Він не буде тебе бити,— умовляла Ітіота.

— Ні, ні! — затялася Ітіа.

— Ітіа! — гримнув Маклеод.

Ітіа підвелась, наблизилась до кола і стала навпроти Маклеода, між Амуреєю та Джонсоном. Очі її падали.

— Слухай-но, Кістяк перитані,— сказала вона, гнівно дивлячись на шотландця,— і тобі не соромно так чинити? Навіщо вибирати жінку, котра тебе не хоче?

Вона говорила так, ніби її вибрав сам Маклеод, а не Уайт. Помовчавши, вона додала:

— Хіба ти не знаєш, що буває з людиною, коли він візьме жінку, яка його не хоче? Така жінка знаходить собі коханця.

Таїтянки приглушено захихикали, а таїтяни голосно зареготали. Хвала Еатуа! Зухвалість Ітіа стала їй у великій пригоді!

Маклеод випростався.

— Що вона верзе?

— Вона запитує,— переклав Парселл байдужим тоном,— чи хочете ви, щоб вас зраджувала ваша дружина, чи ні. Питання, звичайно, чисто риторичне. Вона мала на увазі не вас особисто.

Очі Маклеода гнівно блиснули, однак він стримався.

— Скажіть їй, хай прикусить язика,— промовив він спокійно,— і хай зразу ж сідає поруч з Уайтом.

Парселл переклав Ітіа його слова.

— Я нічого не маю проти жовтого чоловіка,— відповіла Ітіа, намагаючись бути дуже чемною.— В його руках не тече крижана кров¹, як у Кістяка. Жовтий чоловік завжди такий ввічливий, тихий, наче тінь...

Вона випросталась, її тендітне тіло напружилось.

— Але я не хочу, щоб він був моїм тане. Я хочу Меані.

---

¹ Він не егоїст. (Прим. автора).

Меані одразу підвівся. Ітіа обрала його, і він підвівся на знак своєї згоди. Меані подобались усі жінки, але Ітіа була його другом.

Погляд Маклеода перебіг з Ітіа на Меані. Те, що сказала Ітіа, він зрозумів і без перекладу. Він зціпив зуби, змахнув вірьовкою і люто гаркнув:

— Скажіть їй, хай сідає поруч з Уайтом, а то буде їй горе!..

— Я не перекладу вашої погрози,— відповів Парселл.— Вона небезпечна. Меані вже вважає її своєю дружиною, і якщо ви до неї доторкнетесь, він вас уб'є.

— У нас існує закон,— відповів Маклеод.— Його повісять.

— Якщо вам удасться це зробити,— промовив Парселл, дивлячись йому просто в вічі.

Маклеод випнув своє гостре підборіддя і примружив очі. Якщо почнеться бійка, то проти нього будуть Парселл, Джонс, Бейкер, шестеро таїтян і, можливо, всі жінки. Він пошкодував, що не взяв з собою рушниці.

Повернувшись до Уайта, він сказав:

— Уайте, встань і сам приведи свою дружину.

Це був прихований відступ: він передав справу в руки Уайту.

Але Уайт не хотів нападати на Ітіа зненацька. Він повільно встав і повагом рушив до неї. Вона відскочила, рвучко повернулась, майнувши довгими косами, і помчала стрілою через галявину прямо на захід, у джунглі.

— Стій, Меані! — закричав Парселл.

Меані, що кинувся був слідом за нею, застиг на місці, виставивши вперед одну ногу; його атлетичний торс був повернутий боком до гурту, голова високо піднята, ніздрі роздувались, як у гончої, котру зненацька зупинили.

— Якщо ти зараз побіжиш за нею,— промовив по-таїтянському Парселл,— вони переслідуватимуть тебе з рушницями. Залишайся тут. Повертайся разом з нами до селища.— І додав: — Ніч довга...

Меані сів на землю, не зводячи очей з Парселла.

Уайт став як укопаний. Він дивився, як Ітіа, осяяна місячним світлом, біжить у джунглі. Побігти за нею — тільки принизити себе. Коли дівчина зникла в переліску, Уайт, не поспішаючи, повернувся на своє місце. Назвавши ім'я Ітіа, він не сказав більше ні слова.

— Знайдеться,— пробурчав Маклеод.— Захоче їсти, зразу прибіжить.

Примруживши очі, Парселл промовив спокійним тоном:

— Хай краще Уайт вибере собі іншу жінку, скажімо, Ітіоту. Ітіота охоче погодиться.

Уайт розкрив був рота, але Маклеод випередив його:

— Аякже, добродію,— сказав він голосом, сповненим сарказму.— Це дуже великодушно з вашого боку. Уайт візьме Ітіоту, а Меані — Ітіа. Хитро придумано, Парселле, але побий мене грім, якщо вийде на ваше. Дозвольте вам нагадати, що в нас тут асамблея. І закони тут встановлюють не ваші чорні приятелі. Що ж до Ітіа, то не турбуйтеся, Парселле, її знайдуть.

— Джунглі простягаються на п'ять миль,— холодно зауважив Парселл.— На горі є джерело. А Ітіа має сімнадцять співучасників.

— Її знайдуть,— пообіцяв Маклеод і махнув рукою Джонсу, щоб той продовжував.

Джонс опустив руку в капелюх.

— Бейкер,— стиха мовив він і з винуватим виглядом подивився на свого зятя.

З тієї хвилини, як Амурея сіла коло нього, він жодного разу не згадав про Бейкера та його побоювання.

Бейкер підвів засмагле обличчя і чітко промовив:

— Авапуї.

Запала тиша. Всі дивились на Маклеода. Шотландець чекав цієї хвилини. Ось вона настала. І все-таки захопила його зненацька. Збігло кілька секунд. Маклеод застиг нерухомо з приплюсненими очима, закинувши схожу на череп голову і напруживши жилу шию; віршовка скрутилася на землі біля його ніг. «Вагається,— подумав Парселл,— втеча Ітіа примусила його замислитись. А що, як і всі інші...»

— Я проти,— раптом промовив Маклеод і подивився Бейкерові просто в вічі.

Бейкер уп'явся в нього палаючим поглядом, але не промовив жодного слова. Спершись рукою на землю, Маклеод звівся і притисся спиною до кореня баньяна. Він чекав, що Бейкер кинеється на нього, і хотів зустріти удар стоячи.

— Братці,— промовив повільно Маклеод, обводячи поглядом своїх поплічників,— якщо я вимагаю, щоб мені віддали Авапуї, то зовсім не тому, що хочу зробити прикрий Бейкеру...

— Ще б пак...— крикнув тремтячим голосом Бейкер.

— Мусить бути порядок,— вів далі Маклеод, пустивши повз вуха його репліку.— Не можна припускати, щоб на нашому острові жінки переходили з рук в руки. Хто жив з Авапуї на Таїті? Маклеод! А хто жив з нею на «Блоссомі»? Рідний син його матері! Але ви самі знаєте, які тут жінки! Тільки-но ми висіли на острів, як моя індіанка почала крутитись біля Бейкера. Це ж просто жіночі примхи, братці! Чорні красуні всі дуже примхливі! От я й кажу, братці,— додав він, підвищуючи голос,— якщо ми їх не приборкаємо, тоді добра не жди! Не буде в нас ні порядку, ні сім'ї! Які ж тоді з нас господарі! Не лишиться нам нічого іншого, як одягти спідниці та скребти брудні казани.

Смадж і Джонсон засміялись, але якось мляво. Гнівний погляд Бейкера ясно говорив про його наміри, і вони боялись, що коли почнеться бійка, то навряд чи можна розраховувати на допомогу Ганта. Опинившись в обіймах Омаати, він нічим більше не цікавився і тільки задоволено муркотів, як ситий кіт.

— А тепер слухайте далі, братці,— знову озвався Маклеод.— Коли Авапуї покинула мене, я нічого не сказав. Я хлопець спокійний. Не хотів сваритися з Бейкером...

— Бо ти більше любиш голосувати, ніж битися,— кинув Бейкер таким спокійним і водночас таким зневажливим тоном, що Маклеод аж побілів.

Парселл нишком подивився на Бейкера. Уельсець сидів, підібгавши під себе ноги, сховавши руки в кишені. В нього нервово посіпувалась нижня губа, а чорні очі, що горіли гарячковим блиском, з ненавистю дивились на Маклеода.

— Я не збираюся тобі відповідати,— сказав Маклеод, опанувавши себе.— Якщо ти хочеш затіяти сварку, то це тобі не вдасться. У нас існує закон, і я його буду дотримуватися.

— А хто встановив цей закон? — запитав Бейкер, карбуючи слова.— Хіба не ти сам? А тепер ти ховаєшся за нього, щоб не битись. Молоти язиком — скільки завгодно, молоти язиком ти не боїшся. А от битися — тут ти відразу ховаєшся за чужі спини! Коли Берт наказав тобі кинути тіло Джіммі в море, хіба ти відмовився? Ти і твій приятель Смадж, обидва ви підібгали хвости. Тоді ти теж дотримувався закону...

Бейкер з такою силою вимовляв слова, що, здавалося, він кидає їх в обличчя шотландця.

— Я не збираюся відповідати на твої образи,— повторив Маклеод, непорушний, як скеля.— Щодо Авапуї, то я вже все сказав. Тепер говори ти. А коли скінчиш, ми перейдемо до голосування.

— Тобі не терпиться перейти до голосування, чи не так, Маклеоде? — промовив Бейкер так само повільно й зневажливо.— Адже голосувати легко, правда ж? Так само легко, як встромити ножа у спину беззахисного хлопця, як ти зробив із Сімоном.

Тут сталося щось надзвичайне: таїтяни схвально загомоніли. Вони не знали, хто такий Сімон, і не розібрали жодного слова з того, що говорив Бейкер, але з його тону та виразу очей вони зрозуміли, що він принизив Маклеода, і були задоволені. Але шотландець навіть голови не повернув. Він стояв з напівзаплющеними очима, спершись об корінь баньяна, заклавши руки за спину і закинувши голову. Почекавши, поки стих гомін таїтян, він подивився на Бейкера.

— Ти скінчив?

— Ні, не скінчив,— холодно, з викликом кинув Бейкер.— Я говорив про легкі речі, Маклеоде. Наприклад, як легко повісити Мейсона, зв'язавши йому руки й ноги. Тут відвага не потрібна! Тільки голосування!

— Хто ж заважає тобі збити собі більшість,— огризнувся Маклеод .

— А збити більшість неважко,— вів далі Бейкер так само повільно й розмірено, але відчувалося, що він ледве стримується.— Не важко забити памороки хлопцеві, який не тямить ні бе ні ме. Не важко залякати старого, беззахисного бідолаху. Он, подивись!

Він різко повернувся до Джонсона і уп'явся в нього палаючим поглядом. Парселла вразила сила, чи, вірніше, скажена лютість цього погляду. Джонсон відкрив рота так, ніби йому забракло повітря, і весь зіщулився, мов комаха, облита гарячою водою. Він судорожно обхопив руками коліна, схилив голову і завмер у цій позі, скоцюрблений, паралізований страхом.

Бейкер співчутливо знизав плечима і перевів погляд на Маклеода.

— А ще легше,— казав він далі, і голос його затремтів, підсилюючи слова,— ще легше бити жінку. Особливо таку лагідну, як Авапуї. Саме тому ти й шкодуєш за

нею. З Ороа так не вийде. Ороа дасть здачі. А це тобі не до смаку. Лупцювати жінку, тягати її за коси — на це ти мастак. Але затівати бійку — нізачо в світі! Навіть з Ороа. До Ороа не так легко підступитись. Ороа, якщо ти її хоч пальцем зачепиш, кине тобі в обличчя все, що потрапить під руку. Вчора, наприклад, їй потрапив твій молоток.

— А я й не знав! — дзвінко засміявся Джонс.

Цей хлоп'ячий і, по суті, добродушний сміх урвав усі розмови. Маклеод, який з байдужим виглядом слухав образи Бейкера, втратив самовладання, почувши невинний сміх Джонса. Враз запекли вогнем усі рани, яких завдали йому зневажливі слова Бейкера. Очі його потьмарилися і вступилися в одну точку. Він опустив плечі і шугнув правою рукою в кишеню.

В ту ж мить Бейкер підвівся, обершись коліном об землю, наче бігун, що приготувався до старту. Він зовсім забув, що віддав свій ніж Парселлу, і в шаленій люті, що кипіла в його міцному мускулястому тілі, був ладен голіруч кинутися на Маклеода. Важко дихаючи, напруживши всі м'язи, він метав на Маклеода люті погляди, у яких горіла жадова крові.

Маклеод відкрив у кишені ніж, його чоло вкрилося рясним потом, він ледве стримувався, щоб не кинутись на Бейкера. «Битися за якусь негідницю негритьянку», — раптом подумав він. Яке безглуздя! Адже можна було, нічим не ризикуючи, здобути Авапуї з допомогою голосування. «Я ж тільки граю йому на руку!» — і в ту ж мить, як автомат, зробив крок уперед, судорожно стискаючи пальцями ніж.

— Маклеоде! — крикнув Парселл.

Шотландець здригнувся, як людина, що раптово пробудилася від сну; він вступився очима в Парселла, глибоко вдихнув повітря і витяг з кишені руку.

Не спускаючи з ока Бейкера, він відступив назад і притисся спиною до кореня баньяна. Парселл помітив, як важко підіймаються і опадають під фуфайкою його кістляві груди.

— Якщо ніхто більше не просить слова, — сказав Маклеод, — пропоную перейти до голосування.

Бейкер знову рвонувся вперед, але Парселл схопив його за руку.

— Нащо ви мене втримали? — люто прошипів Бейкер. — Я б його порішив.

Парселл ще міцніше стис його руку. Бейкер сів на землю і заплющив очі. Здавалось, він одразу знесилів.

Маклеод теж сів, взяв у руку вірвовку і сказав спокійним голосом:

— Ставлю на голосування пропозицію, щоб Авапуї належала мені.

Він підніс руку, за ним Гант, Смадж, Уайт, а через кілька секунд і Джонсон.

— П'ять голосів з восьми,— промовив Маклеод так само спокійно.— Пропозицію прийнято.

Він перемиг, але перемога не тишила його. Серед безлічі замислів, що роїлися в його невтомному мозкові, найпривабливішим було відібрати Авапуї в Бейкера з допомогою законного голосування. А тепер, коли Маклеод домігся свого, він відчував себе переможеним.

— Авапуї! — покликав він.

Бейкер швидко підняв праву руку, жінки заметушились, і Парселл ледве втримався, щоб не озирнутись.

— Одну хвилинку,— промовив Бейкер, вдаючи, ніби підняв руку, прохаючи слова.— Сподіваюсь, я маю право вибрати собі іншу жінку?

— Аякже, матросе,— відповів Маклеод, намагаючись говорити веселим тоном,— аякже! Та невже ж я дозволю, щоб хлопець з «Блоссом» нудив світом один без подружки. Навіть Мейсону дали індіанку. Вибирай, матросе, не соромся!

Але його веселість була явно нещира. Навіть голос звучав фальшиво. Відчувалося, що він розчарований і втомився.

Бейкер подивився йому просто в вічі і чітко вимовив:

— Ороа!

Маклеода аж пересмикнуло. «Невже він дорожить Ороа? — подумав Парселл.— Навіщо ж йому тоді Авапуї? Аби тільки доказати свого? Аби принизити Бейкера?»

Маклеод машинально повторив:

— Ороа?

— А ти що, її теж хочеш взяти собі? — ехидно запитав Бейкер.

Настала тиша. Маклеод примружив очі і закинув назад голову.

— Заперечення є? — запитав він невиразним, беззвучним голосом і, не чекаючи відповіді, лягнув по землі кінцем вірвовки.

— Прийнято!

— Ороа! — крикнув Бейкер.

Ороа рвучко підвелася з землі, хитнувши спиною, як кобила, що виходить з річки, і стрибнула в освітлене коло. Вона стала перед Маклеодом, висока, ставна, палаючи очима, і погрозливо піднявши палець, почала палку промову, підсилюючи свої слова широкими жестами. Кидаючи йому в обличчя свої звинувачення, Ороа ні хвилини не стояла на місці, вона весь час кидалася то вправо, то вліво, так ніби їй не терпілося побігти вперед. Гордо вигинаючи шию, пишногогруда, довгонога, вона раз у раз різко стріпувала головою, струшуючи темною гривною, а ніздрі її роздувались.

Таїтяни сміялись і підбадьорливо плескали в долоні. Ороа говорила хвилин з п'ять, пристрасно, не переводячи духу, легко підшукуючи потрібні слова: здавалося, вона форкає і рже, як норовиста кобила, що ось-ось рвоне з копита і помчить у невідомі далекі краї. Нараз вона змовкла так само раптово, як і почала, і, хоч груди її ще важко дихали, сіла поруч з Бейкером і припала своїми повними устами до його уст.

— Перекладайте! — сказав Маклеод.

Парселл посміхнувся, звівши брови.

— Слово в слово?

— Ні, кількома словами, — поквалливо відповів Маклеод.

— Якщо кількома словами, то вона влаштувала вам спену ревнощів за те, що ви віддали перевагу Авапуї. — Парселл з цікавістю подивився на Маклеода, і йому здалося, що по його обличчю промайнула тінь задоволення. Він провадив далі: — На закінчення вона сказала, що Бейкер їй більше подобається, і що вона дуже задоволена таким тане. Я певен, — додав великодушно Парселл, — що вона сказала це з досади.

— Мені однаково, — буркнув Маклеод, і обличчя його застигло, як маска.

Він почекав трохи і крикнув:

— Авапуї!

Ніхто не озвався, жінки ніби завмерли на своїх місцях. Маклеод ще раз голосно повторив:

— Авапуї!

І, оскільки ніхто не відповів, він підвівся з землі. Всі жінки повернули до нього обличчя, і він обвів їх усіх поглядом.

— Ітіото,— запитав суворо Маклеод,— де Авапуї?
Ітіота встала і слухняно, як школярка, сказала по-англійськи:

— Пішла,— і показала пальцем на захід.

— Сідай,— спокійно мовив Маклеод.

Сам він теж повернувся на своє місце і сів. Обличчя його було незворушне.

— А він чудово тримається,— прошепотів із захопленням Джонс.

Парселл кивнув головою.

— Її знайдуть,— промовив Маклеод, не підвищуючи голосу. Він глянув на Джонса і наказав: — Продовжуй!

Джонс засунув руку в капелюх, витяг папірець, розгорнув його і прочитав:

— Маклеод.

— Я вже вибрав,— спокійно сказав Маклеод.— Продовжуй.

Джонс дістав ще один папірець і дзвінко вигукнув:

— Парселл!

Парселл усміхнувся. Смішно все-таки вибрати свою шлюбну жінку. Він тихо промовив:

— Івоа.

Івоа вже стояла позад нього. Вона сіла поруч чоловіка і притулилась до його плеча, не зводячи з нього своїх променистих блакитних очей.

— Я проти! — раптом голосно вигукнув Смадж.

Парселл почув цей вигук, але не одразу усвідомив його значення. Запанувала мертва тиша, і лише з цього він нарешті зрозумів, що сталося. Він навіть не встиг підвести голови, схиленої на плече Івоа, і все ще всміхався до неї. Ще якусь мить усмішка грала на його устах, потім повільно згасла, і його завжди таке спокійне обличчя стало дуже стурбованим. Він повернув голову і широко розплющеними очима подивився на Смаджа, ніби не вірячи своїм вухам, потім обвів поглядом присутніх. Здавалося, він сумнівається в реальності сцени, що відбувалась на його очах.

У Парселла був такий приголомшений вигляд, що Смадж злісно повторив:

— Я проти!

Парселл втупив у нього широко розплющені очі. Він дивився на Смаджа без гніву, так ніби сумнівався, чи він взагалі існує.

— Це має означати,— почав Парселл, повільно вимовляючи слова,— що ви хочете взяти собі Івоа?

— Атож! — підтвердив Смадж.

Запала тиша. Парселл не міг відвести очей від обличчя Смаджа. Він дивився на нього з таким виразом, наче намагався розгадати важку загадку.

— Це нечувано! — промовив він ніби сам до себе, усе ще не зводячи очей зі Смаджа, немовби сподівався прочитати на його обличчі розгадку таємниці. Потім тихо сказав: — Ми ж із нею повінчані!

— А мені начхати! — огризнувся Смадж.

Смадж лежав на землі, спершись на лікоть. Крикнувши: «Я проти!» — він навіть не поворухнувся. Між його зрізаним підборіддям і приплюснутим лобом зухвало стирчав товстий ніс, який, здавалося, тяг за собою щоки, що робило його обличчя схожим на морду тварини. Він навіть не глянув на Парселла. Його маленькі, як гудзики, чорні очиці, що сиділи глибоко в орбітах, злісно поблискуючи, неспокійно бігали туди-сюди. Його обличчя злегка посіпувалось, а товстий ніс клював повітря — чисто тобі свиняче рило, що нишпорить у кориті.

Парселл мовчав; Маклеод повернувся до Смаджа і сказав суворо, як суддя:

— Якщо ти проти, то поясни чому.

— Зараз поясню! — відповів Смадж; слова його звучали особливо різко через лондонську вимову.— Це зовсім не важко. А вас, матроси, я беру у свідки. Нам сказали, що ділитимуть жінок, правда ж? А якщо сказали, то хай і Парселл відмовиться від своєї і хай її розігрують разом з усіма. Я знаю, Парселл казатиме, що живе з нею вже три місяці. Але я не бачу в цьому причини залишити йому Івоа. Навпаки. Чому з нею має жити тільки він? І чому не хтось інший? Наприклад, я? На мій смак, тут є й вродливіші за Івоа, але жодна не вміє так триматись. В неї манери, як у справжньої леді. Гордовита і все таке інше. Мені вона одразу сподобалась. І побий мене грім, якщо я не маю на неї таких самих прав, як і цей клятий офіцерисько!

— Ви з глузду з'їхали! — промовив Парселл, більше здивований, ніж обурений цією тирадою.— Ви хочете одняти в мене дружину! Подумайте, що ви робите!

— Вашу дружину! — промовив Смадж, сідаючи і витягаючи вперед свій товстий ніс з таким виглядом, ніби йому пощастило нарешті нанюхати собі ласу поживу.—

Вашу дружину! Я так і знав, що ви будете цим козиряти! А я вам уже сказав і ще раз повторюю: начхати мені на ваше одруження! Для мене це ніяке не одруження, не має воно законної сили! Попівські кривляння! Начхати мені на цю комедію! Мені однаково, обвінчана Івоа чи не обвінчана, читав над нею піп молитви чи ні!

Парселла не так хвилювали слова Смаджа, як те, що він ніяк не міг впіймати його погляду. Він повільно обвів очима «більшість». Один тільки Гант, щось мугикаючи, дивився на нього невидючим поглядом. Маклеод, Уайт і Джонсон ховали очі. «Отже, вони все знали,— догадався Парселл.— Вони про все домовились і свідомо пішли на це паскудство».

Він відчув, як Бейкер підштовхнув його легенько ліктем і повернувся до нього. «Доведеться все-таки битись»,— шепнув Бейкер. Почувши його слова, Джонс пустив руку Амуреї, подивився на свого зятя і тугіше затяг своє парео. «Віддайте мені мою цяцьку»,— прошепотів Бейкер, поклавши ліву руку догори долонею на землю біля Парселла. Парселл заперечливо похитав головою. Він став на одне коліно і застиг у тій самій позі, яку Бейкер прибрав кілька хвилин тому, збираючись кинутись на шотландця. Цей рух протверезив його. Парселл зблід, серце його несамовито закалатало, руки затремтіли. Він швидко засунув їх у кишені. Пальці намацали ніж Бейкера. Приемно було відчутти під рукою твердий теплий держак. «Тепер я розумію, як можна дійти до вбивства»,— подумав він, судорожно стискаючи ніж. Але одразу ж спаленів від сорому. Він розтулив пальці і витяг руку з кишені.

Збігло кілька секунд. Парселл хотів дещо сказати, але його щелепи були судорожно зціплені, і він не міг відкрити рота. Він ковтнув слину, і лише після третьої спроби йому ледве вдалося видушити з себе кілька слів.

— Смадже,— промовив він здавленим голосом, і судорога, що перебігла по його обличчю, і побілілі губи зраджували ті надлюдські зусилля, ціною яких він зберігав спокій.— Ви, мабуть, не знаєте, що таке шлюб. Це зовсім не кривляння священика, а присяга. Важливий тут не обряд, а взаємна обіцянка не розлучатися до самої смерті.

— Ну що ж, на вашій совісті буде іще одна невиконана обіцянка,— хихикнув Смадж, витягуючи свою

пацючу морду і злісно блимнувши очима. — І не лізьте до мене з вашими проповідями про шлюб та біблію! Своєї думки про ваш шлюб я все одно не зміню. Кого-кого, а мене вам не вдасться обдурити! Я все бачив і все знаю. Ну й хитрюга ж ви, Парселле! Вдаєте із себе святого та божого, але свого ніде не прогавите. Коли ви на «Блос-сомі» побачили, що в нас дванадцять жінок і п'ятнадцять чоловіків, ви зразу зметикували: «Не минути бійки, як на острові почнуть ділити жінок». І хап собі найкращу, облутуєте її своїми розмовами про Єгови, умовляєте охреститись, і Мейсон вас вінчає. От тепер, думали ви, на острові все буде тихо і спокійно! Полювання, мовляв, заборонено самим господом богом! Помолились трохи на палубі — і вже індіанка ваша!

Смадж перевів дух; від його слів у нього розгорілася злоба до Парселла, і в голосі його зазвучала образа:

— От що ви придумали! От що ви підстроїли, Парселле! Такі, як ви, кажуть: «Спершу я! А іншим те, що залишиться! Ви, офіцери, звикли, щоб вам першим ішли всі ласі шматочки! Всі ви хотіли б знімати вершки! А недоїдки — матросам! А я хто? Собака? Хіба в мене чотири лапи? Хіба я повзаю на череві, коли мені свиснуть? Що дало мені життя в порівнянні з вами? З п'ятнадцяти років гнув спину на набережних Темзи! Шматок черствого хліба та ковток джину — ото мій обід. По шістнадцять годин на добу розвантажував тюки з бавовною. А для кого були всі оті пишні дами в каретах з лакеями на зап'ятках? Думаєте, для мене? Чорта лисого! Та я для них був усе одно, що грязюка під ногами. Вони б не доторкнулись до мене навіть кінчиком черевика. Вони навіть з карет не виходили! «Хлопчику, піди розшукай лейтенанта Джонса!.. Чи лейтенанта Сміта!.. Чи лейтенанта Парселла!..» — закричав він з такою люттю, що йому аж сльози набігли на очі. — І тиць мені в руку пенні! Стій собі, скільки хочеш, та милуйся, як їм ручки цілують, як вони бісики пускають очима та б'ють кавалерів по пальцях віялом. Паскудні кривляки! А я для них просто грязюка під ногами. Але тут, Парселле, не Лондон, — прошипів він, скрегочучи зубами. — Тут немає карет, немає офіцерів! Немає тут і суддів, які посилають бідного хлопця у Тайберн на шибеницю за те, що він поцупив якісь п'ять шилінгів. Тут усі рівні, Парселле! Тут, чорт забирай, я не гірший за

вас, чуєте? І нехай хлопці вирішують, кому з нас двох належатиме ваша індіанка, заміжня вона чи ні, навіть якщо вона виплаче за вами свої оченята.

Смадж розчулився мало не до сліз, пригадавши свої юнацькі роки. Хіба ж усі ці образи не виправдовують його вчинку? Він навіть наважився глянути у вічі Парселлу, але не побачив у них і тіні ненависті. Це відкриття подвоїло його лють. А що Парселл мовчав, то він зухвало задер угору носа і злісно прошипів:

— Ну, то що ж ви мені скажете?

— Нічого,— спокійно промовив Парселл.

Тепер, коли він зрозумів, чому Смадж хоче відібрати у нього Івоа, він знав, що йому робити. Залишався найпростіший вихід — боротись.

— Я вважаю,— додав він рівним, ба навіть лагідним голосом,— що дискусія закінчена.

— В такому разі,— відповів Смадж, і його паючі очиці злісно блиснули,— я вимагаю, щоб ви проголосували.

Він повернувся до Маклеода, але шотландець навіть не глянув на нього. Він не зводив очей з Парселла, силкуючись придушити в собі невиразну тривогу.

— Якщо хтось із членів асамблеї вимагає голосування,— сказав він на диво нерішучим голосом,— то, звичайно, я повинен задовольнити його вимогу.

Парселл підвівся і пильно глянув на Маклеода.

— Ви не поставите на голосування цього питання, Маклеоде,— рішуче сказав він.— Це буде не голосування, а паскудство. І я не визнаю його.

— Не визнаєте? — перепитав Маклеод тоном чиновника, якого образили при виконанні службових обов'язків.— Не визнаєте голосування асамблеї? Ну що ж, обійдемося і без вашої згоди, так і знайте.

— В такому разі доведеться вам тут самим усе вирішувати,— промовив Парселл, не підвищуючи голосу.

Минула ціла хвилина, перш ніж Маклеод спитав:

— Що ви хочете цим сказати, Парселле?

— А те, що в ту саму хвилину, коли ви почнете голосувати, я виходжу з асамблеї і відмовляюся надалі визнавати її владу.

Бейкер підхопився з землі, підійшов до Парселла і сів поруч з ним. Джонс мовчки поглянув на них, потім теж підвівся і став зліва від Парселла, виставивши вперед ногу й насторожено дивлячись на Маклеода.

Таїтяни збуджено загомоніли всі разом. Вони не зрозуміли жодного слова, і сцена жеребкування перетворилася для них на пантоміму, зміст якої був не завжди ясний. Але зараз помилитися було неможливо. Троє перитані, що стояли навпроти Кістяка, явно не хотіли підкорятись його владі.

— Мені б не хотілося доводити справу до розриву, — спокійно вів далі Парселл. — І я готовий піти на великі поступки, аби тільки його уникнути. Але якщо все-таки до цього дійде, то складеться дуже небезпечне становище. Не доводьте мене до крайності, Маклеоде. Якщо Джонс, Бейкер і я вийдемо з асамблеї, атмосфера на острові напружитья до краю. На острові існуватимуть дві партії, два клани, що воюватимуть між собою, чи, в кращому разі, не визнаватимуть один одного. Острів невеликий, і кінець кінцем наше життя стане нестерпним.

— Якщо ви вийдете з асамблеї, то вас повісять як бунтівника! — крикнув Смадж.

— Заткни пельку! — гримнув на нього Маклеод.

Хоч Маклеод тримався дуже впевнено, але в душі він вагався. Якщо Парселл вийде з асамблеї, всі таїтяни приєднаються до нього. За Парселлом буде більшість, сила буде на його боці, його підтримають також і жінки. «І все через цього йолопа Смаджа, — сердито подумав він. — Але ж хіба переконаєш цього навіженого? Доведеться навіть за нього голосувати, щоб зберегти за собою його голос!» Уперше Маклеод подумав з гірким подивом, що, хоч він і верховодить на острові завдяки підтримці своїх прибічників, по суті він сам їхній раб.

— Поміркуйте гарненько, Маклеоде, — вів далі Парселл, — я зовсім не противник асамблеї. Навпаки. Поки люди голосують і сперечаються, вони принаймні хоч не хапаються за ножі. Але якщо більшість зловживає своєю владою, щоб утискати меншість, то це вже тиранія, чи не гірша, ніж тиранія Мейсона. І я не скорюся їй, навіть якщо ви застосуєте силу.

Маклеод правильно оцінив його слова. Це був ультиматум. Правда, замаскований, бо Парселл не тільки нічим не погрожував, а, навпаки, говорив про нього самого, як про прихильника грубої сили. Та замаскований чи ні, це був ультиматум з усіма можливими наслідками.

Смадж зрозумів вагання Маклеода. Весь червоний від люті і страху, він стиснув кулаки, войовниче випростався і пронизливо заверещав:

— Не піддавайся, Маклеоде! Не слухай його! Починай голосування! Чого ти ждеш? Невже ти дозволиш, щоб цей проклятий офіцер командував тобою?

Його гримаси і крики вразили таїтян.

— Маамаа ¹,— промовив Тетаїті, постукавши себе пальцем по лобі.

Почувся сміх, і Омаата голосно спитала:

— Адамо! Чого хоче цей малий пацюк?

Парселл повернувся до неї.

— Хоче відняти в мене Івоа, а його приятелі проголошують за нього.

Таїтяни зашумукалися, потім глухо загомоніли; пронизливо закричали жінки. Меані рішуче підвівся. Івоа була його сестрою, і зухвальство Смаджа ображало його не менше, ніж Адамо. Він простягнув вперед обидві руки, вимагаючи тиші, і виголосив довгу барвисту промову, в якій гнівно дорікав Смаджу і Кістяку за їхні ворожі вчинки. Йому тяжко це говорити, але ці двоє перитані поводяться з Адамо, як діти свині, погано поводяться вони і з таїтянами. Це Кістяк не дозволив їм вибирати жінок, і тепер на їх всіх припадає всього три жінки. Звичайно, це нічого не змінює. У нього, Меані, вистачить сили, щоб гратися з усіма жінками перитані. (*Сміх*). Але це образа. Це образа для Тетаїті, сина ватажка. Це образа для нього самого, образа для всіх. Він, Меані, син великого ватажка. І всі знають, скромно додав він, од кого походить його батько, великий ватажок Оту... Саме тому Оту такий добрий і великодушний з усіма перитані. А тепер ватажок великої піроги став маамаа. Сидить цілі дні, замкнувшись у своїй хатині. Всю владу захопив Кістяк. А він поводить з таїтянами гірше, ніж з полоненими, і хоче відняти дружину в його брата Адамо. Ось чому він, Меані, син Оту, каже: треба битись на боці Адамо проти Кістяка. І хто згоден з ним, хай відразу ж про це скаже.

Меоро і Корі одразу встали, а за ними Оху і Тімі. Тетаїті підвівся останній і не тому, що був менш рішучий; теж син ватажка і старший за Меані літами, він мусив подумати, перш ніж прийняти рішення. Зате, згідно з таїтянським етикетом, він перший порушив мовчання і поважно промовив.

— Еа роа ².

¹ Божевільний — по-таїтянському. (*Прим. автора*).

² Повністю схвалюю — по-таїтянському. (*Прим. автора*).

Його співвітчизники повторили луною ці слова.

Маклеод обвів очима шістьох таїтян, потім подивився на Парселла, Джонса і Бейкера, що стояли перед ним. Його тонкі, міцно стиснуті губи скривилися під гачкуватим носом.

— Я пропоную відкласти голосування,— сказав він.— Ми не можемо приймати рішення під тиском чорних.

— Не вигадуйте казна-чого, Маклеоде,— сухо урвав його Парселл.— Таїтяни нікому не погрожують. Якщо справа не буде вирішена сьогодні, ми виходимо з асамблеї.

— Не слухай його! — загорлав Смадж.— Не слухай! Розпочинай голосування, Маклеоде!

Маклеод не встиг відповісти, як з місця підвелась Омаата. Гант стиха щось промимрив, але вона навіть не глянула на нього. Вона вступила в освітлене коло, заповнивши його своєю гігантською постаттю. Її чорні очі палали, брови були грізно насуплені; вона повільно обвела поглядом таїтян і перитані.

— Ви, чоловіки,— пророкотала вона,— все базікаєте, базікаєте... А я, Омаата, буду щось робити.

Двома кроками вона проминула Уайта і Маклеода і опинилась біля Смаджа. Смадж хотів утекти, але Омаата випередила його. Вона нахилилась, схопила маленького чоловічка спереду за штани і підняла високо в повітря, легко тримаючи його своєю величезною рукою.

— Іті оре!¹ — промовила вона своїм грудним голо- сом і ляснула Смаджа по щоці, потім вдруге, втретє. Сказати правду, вона біла його без злості, мов kota, що прошкодився. Але Омаата не розраховувала своєї сили. Смадж заверещав. Пояс штанів, скручуючись, вривався в його живіт, щски горіли від ляпасів, і він несамовито хвищався, вимахував своїми до смішного маленькими в порівнянні з Омаатиними кулаками і безперестану верещав, мов недорізане порося.

Таїтяни зраділи неслуханно. Омаата помстилася за всі образи цього вечора. Жінки верещали, чоловіки голосно реготали і аж підстрибували від захоплення, ляскаючи себе руками по стегнах.

— Омаато! — закричав Маклеод.

— Пусти його, Омаато! — додав Парселл по-таїтянськи.

---

¹ Пащоченя — по-таїтянському. (Прим. автора).

— Іті оре! — прошипіла крізь зуби Омаата.

Нікого не слухаючи, вона безперестану ляскала Смаджа по щоках, а Смадж верещав, намагаючись хвицнути її, вчепитися їй в обличчя, злісно витягуючи вперед свою морду, мов пацюк, що потрапив у пастку. Його короткі руки не могли досягти обличчя Омаати, зате йому вдалося стусоннути її кілька разів босою ногою в живіт, та вона, здавалося, цього навіть не помітила.

— Оце живіт! — захоплено вигукнув Джонс.

Маклеод устав і наблизився до Омаати. Цей йолоп Смадж дістав по заслуді. Проте як лідер більшості Маклеод мусив втрутитись. Все-таки Смадж — це зайвий голос.

Оглушений верещанням Смаджа, Маклеод обережно підступив до Омаати, боязко поглядаючи на її могутні кулаки і скосивши очі на Ганта, який міг кинутись їй на підмогу.

— Досить, Омаато! — суворо сказав він.

Вона навіть не повернула голови. У Омаати вже трохи втомилася рука, в якій вона тримала Смаджа; вона відступила вбік, штовхнувши правим плечем шотландця, якого, очевидно, навіть не помітила, і притисла Смаджа, що, задихаючись, хапав ротом повітря, до вертикального кореня баньяна, на який допіру спирався Маклеод. Правду кажучи, вона тепер значно зменшила силу своїх ударів. Це були вже не ляпаси, а легенькі щиглі.

— Пане Парселл! Лейтенанте! — заволав Смадж, обличчя його налилося кров'ю.— Скажіть, щоб вона пустила мене!

Парселл підійшов до Омаати і поклав їй руку на плече.

— Прошу тебе, пусти його, Омаато! Ти можеш його вбити.

— Оа! Чоловіче! — відповіла вона своїм громоподібним голосом.— Я ж б'ю його легенько, як дитину!

— Пусти його, Омаато! — знову гукнув Парселл.

— Нехай пам'ятає,— промовила Омаата, стелювши могутніми плечима.

Невблаганна, як правосуддя, вона продовжувала езекуцію, ляскаючи Смаджа то по лівій, то по правій щоці. Смадж намагався затулитись долонями й ліктями, і Омаата час від часу тицяла його вказівним пальцем у живіт, щоб примусити опустити руки. Коли її товстий палець впинався в його тіло, Смадж вищав пронизливо, наче пацюк, якого прибило пасткою.

— Пустити його! Пустити! — кричав Парселл.

І обома руками вчепився в руку Омаати, чи, вірніше, повиснув на ній. Вона легенько повела плечем, і Парселл полетів на землю.

— Ти не забився, синку? — співчутливо запитала Омаата.

— Ні,— відповів Парселл, підводячись,— але, прошу тебе, пусти його, Омаато!

— Лейтенанте! — закричав Смадж.— Хай Івоа буде вашою. Тільки скажіть їй, щоб вона мене відпустила.

Маклеод доторкнувся рукою до плеча Ганта — це була його остання надія.

— Ганте,— попросив він,— зупини свою жінку! А то вона вб'є Смаджа!

Гант повернувся до Омаати всім тілом, наче його голова приросла до тулуба. Його безбарвні оченята втупилися в Омаату і Смаджа. Здавалося, він тільки зараз їх побачив. Почуття, схоже на подив, відбилося на його спотвореному шрамами обличчі, і він пробурчав:

— Уб'є Смаджа?

— Хіба ж ти сам не бачиш? — крикнув Маклеод.— Вона вб'є нашого Смаджа! Зупини її, Ганте! Вона його вб'є!

Гант стежив за езекуцією, чухаючи свої волохаті груди. Він не розумів, чому Омаата лупцює Смаджа, але нітрохи не сумнівався, що вона робить правильно.

— Вона його вб'є! — проревів Маклеод йому у вухо.

Гант перестав чухатись і задумливо промовив:

— А чом би й ні?

І стріпнув головою, як пес, що вискочив з води. Гант був задоволений своєю влучною відповіддю. На цей раз усе було ясно і зрозуміло. Все, що робить Омаата, добре. Якщо Омаата хоче вбити Смаджа — отже, так треба.

— Уб'ють нашого Смаджа! — репетував Маклеод.

Гант випростався на весь зріст, відштовхнув Маклеода і промовив:

— Зараз допоможу тобі, Омаато!

— Сиди на місці! — крикнула Омаата, зиркнувши на нього краєчком ока, а що він усе-таки рушив до неї, то вона крикнула по-англійськи: — Sit down!¹

Гант слухняно сів.

---

¹ Сідай! (Англ.)

— Омаато, благаю тебе! — крикнув Парселл. Він знову пішов в атаку. Знову вчепився в лікоть Омаати. Боячись зробити йому боляче, вона не наважувалась його струснути. Повиснувши в неї на руці, Парселл заважав їй розмахуватись, пом'якшуючи удари.

— Омаато! — кричав Парселл.

Під рукою в Омаати затріщали, розриваючись, штани Смаджа, і він гепнувся на землю. Його штани не витримали, чималий шмат залишився в руці Омаати. Смадж зірвався на рівні ноги, притримуючи обома руками розірвані штани, щоб прикрити голе тіло. Таїтяни аж боки рвали від сміху.

— Іті оре! — зневажливо кинула Омаата, блиснувши великими зубами, і міцно стулила товсті губи.

Вона ступила була до Смаджа, але Парселл встиг обхопити руками її стан,— його голова досягала лиш її грудей. Омаата, що не чекала такої диверсії, зачепилася ногою за його ногу, втратила рівновагу, однак встигла подумати, що падаючи, роздавить Адамо, і повалилась на бік.

Кущий Смадж помчав униз похилою галявиною, і здалеку здавалося, ніби його худий зад пританцьовує над самою землею. Всі поскоплювались з місць і заулюлюкали йому вслід. Раптом чорна, як чорнило, хмара набігла на місяць, і Смадж з ик, мов крізь землю провалився.

Хоч обидва факели ще горіли, галявину огорнули сутінки, і коли Парселл знову сів, його здивувала ця химерна півтемрява. Подув холодний, вологий вітер. Парселл мерзлякувато пересмикнув голими плечима.

Джонс нахилився до нього, його хлоп'яче обличчя розпливалося в посмішці.

— Я ще ніколи так не сміявся.

— І погано зробили,— різко урвав його Парселл.

Омаата повернулася на своє місце, таїтяни вітали її вигуками захоплення.

Маклеод знову обіперся спиною об корінь баньяна. Почекавши, поки настане тиша, він підняв руку і промовив безбарвним голосом:

— Пропоную закрити засідання.

Джонс зазирнув у капелюх.

— Залишився ще один папірець:

— Ну що ж, витягуй,— сказав Маклеод, стомлено проводячи долонею по обличчю. Втеча Смаджа врятувала його від розриву з Парселлом, але Уайт і він сам

залишилися без жінок. Смаджа висміяли, Парселл зараз сильний, як ніколи, а чорні ось-ось збунтуються.

Джонс розгорнув папірець і прочитав: «Смадж!» — і засміявся дзвінко, як дитина.

Як це він не здогадався раніше? В капелюсі лежало дев'ять папірців. Отже, останній міг бути тільки з ім'ям Смаджа. Але засміявся тільки він один. Люди втомились, на душі у всіх було невесело. Опозиція, так само, як і більшість, не була задоволена з результатів голосування. У Бейкера відняли кохану. Таїтянам теж було вже не до сміху, і вони про щось перешіптувались. Населення острова поділилось на три партії, і партії таїтян найбільше не пощастило.

— Як же Смадж вибере собі жінку, коли його тут немає? — ехидно спитав Бейкер.

— Доведеться нам самим це зробити, — сказав Маклеод, до якого вже почала повертатись його самовпевненість. — Якщо не зробити цього зараз, таїтянам залишаться чотири жінки, і відібрати потім у них хоч одну буде нелегко.

Ніхто не відповів. Нікому не хотілося сперечатись. Почався дощ, запорошав по цупкому листю баньяна, немов по бляшаному даху.

— Пропоную Тумату, — сказав Маклеод. — По-моєму, вона добре ставиться до Смаджа.

Парселл повернувся і переказав:

— Тумато, ти хочеш, щоб Смадж був твоїм тане?

— Хочу, — відказала вона, підводячись. І додала, докірливо глянувши на Омаату: — Він мене ніколи не кривдив.

Її слова вразили Парселла. Він пильно подивився на Тумату: обличчя негарне, але вольове, а очі лагідні.

— Хто проти? — запитав Маклеод.

— Хто ж може бути проти, — відповів Джонс. — Усі задоволені.

Джонс сказав це з сердечної простоти, не подумавши, що Маклеод зовсім не задоволений. Але шотландець запідозрив у його словах іронію і кинув на нього лютий погляд. Бейкер, що стояв горою за свого шуряка, перехопив цей погляд і подивився на Маклеода ще з більшою люттю. Цей двобій поглядів тривав одну мить, але, навіть коли він скінчився, ніщо не розвіяло тривожної тиші. «Ось до чого ми дожилися! — подумав Парселл. — Тепер досить одного слова, жеста...»

— Час уже кінчати,— промовив він уголос.

— Прийнято! — сказав Маклеод і замахнувся вірьовкою, але не вдарив по землі.— Засідання закривається! — додав він похмуро.

Гроза немов чекала цих слів, дощ полив як з відра. Британці і таїтяни повелись по-різному. Британці разом із жінками побігли галявиною до селища. Таїтяни заховались у зелених коридорах баньяна. Парселл, схопивши за руку Івоа, кинувся слідом за ними.

В лабіринті, що його утворювало коріння баньяна, було темно, хоч в око стрель, і Парселл знайшов таїтян лише по голосу. Та коли він підійшов до них, усі замовкли.

— Хто тут? — зніяковіло спитав Парселл.

— Ми всі тут, Адамо,— озвався Меані.— Всі шестеро. І з нами Фаїна, Раха і Ітіота.

— Три жінки, яких нам залишили перитані,— сухо сказав Тетаїті.

Парселл мовчав, боляче вражений тоном цього зауваження. Його очі потроху звикали до темряви. Він почав розрізняти контури облич, білки очей.

— Я піду пошукаю Ітіа,— сказав Меані.

Він звернувся до Парселла, і голос його звучав, як завжди, привітно. Парселл підвів голову.

— В такий дощ?

— Треба йти, а то вона може злякатись.

— Злякатись чого?

— Тупапау.

Запала мовчанка.

— А ти її знайдеш? — спитав Парселл.

Меані тихенько засміявся.

— Я вже грався з нею в схованки.— І додав: — До побачення, Адамо, брате мій!

І звертання те саме, і вимовлене воно, як завжди, з теплотою й довірою. Ні, Меані не змінився.

Парселл подивився йому вслід. Таїтянин ступав тихо, як кішка. Коли він виходив на галявину, його могутня постать на мить чітко вирізнілась на тлі неба і пірнула в непроглядну темряву. Коли Меані пішов, усе навколо здалося Парселлу надто непривітним. Дощ несамовито хльостав по листу баньяна. Таїтяни мовчали.

— Я просив асамблею, щоб ваші імена теж написали на папірцях,— почав Парселл.

— Ми знаємо. Омаата нам сказала,— поважно мовив Тетаїті.

Парселл почекав хвилину, але всі мовчали.

— Брати! Вам заподіяли кривду, але я в цьому не винний. Більш того, я намагався боротись.

Усі мовчали, лише Тетаїті відповів з холодною ввічливістю:

— Ми знаємо. Ти намагався.

Що хотів він сказати цим «намагався»? Невже вони дорікають йому за те, що він нічого не домігся? Минали хвилини. Всі мовчали. Івоа стисла руку Парселла і прошепотіла йому на вухо:

— Ходімо!

— До побачення, Тетаїті, брате мій! — промовив Парселл. — До побачення. До побачення, брати!

— До побачення, Адамо, — відповів Тетаїті.

Навколо почувся ввічливий шепіт. Парселл жадібно ловив кожне слово, але шепіт стих, і серце його болісно стислось. Ніхто з таїтян не назвав його братом.

Розділ восьмий

Дощ ішов цілу ніч, і Парселл, вийшовши вранці з своєї хатини, помітив, що вітер змінився — він дув зараз не з північного, а з південного заходу. Вперше на острів налетів зюйд-вест, і ця різка зміна, на думку матросів, віщувала холод та дощі. І справді, зюйд-вест не вщухав аж три тижні і весь цей час дощ лив без упину. Небо облягли важкі хмари, розбурханий океан котив величезні сіро-зелені хвилі, а одного разу навіть почав іти сніг, що танув, ледь торкнувшись землі.

Неждана негода стривожила і налякала таїтян — вони ще ніколи не бачили такого холоду. Втім, зюйд-вест, нагнавши дощових хмар, послужив і на користь остров'янам. Злива щедро покропила молоді плантації ямсу і таро, і, поки йшли дощі, остров'янам не треба було ходити по воду.

Щоб забезпечити селище водою, дванадцять чоловік вирушали в похід у гори з казанами і тиквами, витрачаючи на дорогу майже дві години. Казани були важкі, і було вирішено, що воду носитимуть усі, навіть жінки. Двадцять сім мешканців острова поділились на три команди; а що по воду ходили через день, то до кожної з команд черга доходила лише на шостий день. Мейсон послав по воду свою дружину, а сам відмовився брати

участь у походах. Остров'яни були йому навіть вдячні за цей вибрик, бо всі почували себе незручно в його присутності.

Як тільки почалися дощі, Маклеод змайстрував величезну дерев'яну раму кубічної форми і натягнув на неї брезент, яким на «Блоссомі» накривали шлюпки. З корабля забрали три таких брезентових чохла, і шотландець зміг зробити ще дві цистерни. Дощової води, що наливалась у цистерни, вистачило для всіх. Поки не побудували хатин і не поділили жінок, остров'яни жили общиною. Разом варили страву, разом їли. Все змінилось, відколи остров'яни зажили сімейним життям. Та, хоч кожна господиня готувала тепер їжу для себе і для чоловіка, харчі остров'яни, як і досі, добували всі разом.

Поки не зібрали першого врожаю, було заборонено збирати фрукти і дикий ямс, кому скільки заманеться, щоб уникнути марнотратства. Тут теж працювали спеціальні команди. Всі фрукти й овочі, зібрані в суворо обмеженій кількості, зносилися на Блоссом-сквер і розподілялись порівну між господинями.

Поруч із вишкою, що захищала від негоди дзвін з «Блоссомом» і годинник із кают-компанії, поставили козла і настелили зверху дошки. Посередині цього величезного столу, який британці називали ринком, складали овочі та фрукти. Стіл був поділений на три частини прибитими вертикально планочками. Правий бік столу був призначений для риби, лівий — для м'яса.

Коли рибалки, британці чи таїтяни, приносили свій улов, вони складали його на правому боці і зразу ж дзвонили в дзвін. Жінки миттю збігалися на ринок, чемно хвалили рибу, незалежно від її розміру та кількості, і починали зі сміхом та вдавано сердитими криками сперечатися за здобич. Їм це так припало до смаку, що ділили рибу звичайно не менше години. Британці ловили рибу вудками, таїтяни били її остями. Але різниця була не тільки в цьому. Таїтяни ніколи не ловили зайвої риби, навіть натрапивши в морі на косяк, зате перитані, охоплені мисливським азартом, наловлювали її стільки, що колоністи не могли ані з'їсти, ані засолити улову, і чимало добра доводилось викидати назад у море. З цього приводу жінки говорили, що в перитані завидючі очі, що їм завжди всього мало і що в своїй жадобі вони ні в чому не знають міри.

Праворуч від ринку викопали круглу яму і обклали її дно та стіни камінням. Це була спільна піч. Якщо вдавалося підстрелити дику свиню, у ямі розпалювали вогонь, і коли каміння розпікалося до білого жару, вогонь гасили і в яму закладали випотрошену, чисто вимиту свинячу тушу, а в черево зашивали розпечений камінь. Тушу накривали банановим листям, на листя клали шарами ямс, таро, авокадо і манго, прикривали все це банановим листям і присипали зверху землею. Таким чином, туша смажилася разом із кількома шарами гарніру.

Коли печеня була готова, її клали на свіже листя на лівому боці столу, і, поки Омаата ділила її на рівні частини, жінки стояли низкою з банановим листям у руках, чекаючи своєї черги.

На острові не було ніяких тварин, крім диких свиней, і, хоч вони швидко плодилися, остров'яни вирішили вбивати лише одну свиню на тиждень, щоб зберегти поголів'я.

Таїтяни, що добре знали поведінку диких свиней, взяли на себе обов'язки мисливців; їм дали рушниці, з яких вони навчилися стріляти так само влучно, як і британці.

Як тільки колоністи висіли на острів, таїтяни назбирали багато плодів хлібного дерева. Плід хлібного дерева, завбільшки з людську голову, має всередині м'якоть; цю м'якоть таїтяни розчинили у спеціальних ямах. Через два місяці, вирішивши, що тісто вже готове, вони почали виймати його частинами. Замісивши тісто на воді, вони ліпили булочки і пекли їх у спільній печі. Спочатку хліб пекли рідко — остров'яни боялись, що їхніх запасів не вистачить до нового врожаю. Та, підрахувавши через місяць, скільки м'якоті вони з'їли і скільки лишилось, остров'яни переконалися, що даремно так економили, і вирішили пекти хліб щотижня.

Коли золотисті булочки виймали з печі, вони мали дуже апетитний вигляд, але, правду кажучи, їх важко було назвати хлібом. Булочки танули в роті, як мигдалеве печиво, а їхній приємний кислуватий смак більше нагадував смак фруктів.

Отож харчів на острові було досить, але здебільшого це були овочі та фрукти. Не в усяку погоду можна було ловити рибу, не завжди рибалки поверталися з добрим уловом, тому рибу у селищі їли три або чотири рази на тиждень, а м'ясо, як уже було сказано, — всього один раз. Британці розраховували на яйця морських ластівок

і були дуже розчаровані, дізнавшись, що ластівки несуться тільки в червні і липні; їм доведеться чекати ще цілих півроку, перш ніж вони зможуть смажити собі на сніданок яечню, як обіцяв Мейсон.

Протягом першого дощового тижня злива часом вщухала ненадовго, і остров'яни встигли надерти з панданусів широких смуг кори. Жінки товкли кору в ступах, поки вона не перетворювалась в тістоподібну масу, яку потім витягували, надаючи їй вигляду тканини. Після просушки оброблена таким способом маса скидалася на грубошерсте сукно, що злегка потріскувало, коли тканину згортали. Протягом усієї дощової пори жінки виготовляли це деревне сукно, переходячи з хатини в хатину.

Ні Маклеод, ні Уайт не хотіли, щоб з них сміялися і не стали розшукувати своїх жінок. Втім, ніхто не сумнівався, що втікачок сповіщатимуть про кожний крок переслідувачів,— таїт'яни володіли досконалою системою сигналізації. Другого дня після жеребкування Маклеод заявив, що дощ швиденько прижене бунтівниць додому, а якщо не дощ, то страх самотності. Але хоч дощ лив з ранку до вечора аж три тижні, жодна не повернулась. З деяких ознак Парселл здогадався, що «більшість» вирішила пильно стежити за Меані. Парселл попередив його про це через Івоа, а коли спитав її, як брат сприйняв цю звістку, вона відповіла:

— Він засміявся. І очі в нього були лукаві.

— І це все?

— Він іще сказав, що перитані погані вояки...

— Чому?

— Тому що вони погані слідопити. Тоді Тімі сказав, що, коли б почалася війна, таїт'яни переможуть перитані, навіть якщо перитані матимуть рушниці, а вони — ні.

— Невже він так і сказав?..

— Сказав. Але всі йому звеліли замовкнути. Ти ж знаєш Тімі...

Парселл давно вже не бачив Меані. Брат Івоа цілими днями мирно спав собі в хаті таїт'ян, натягнувши задля тепла поверх парео сорочку, що колись належала Бертю,— Меані страшенно подобалися плісироване жабо і мереживні манжети.

Дощові дні тяглися нескінченно довго. Цілий день у селищі лунав ритмічний перестук товкачів. Зібравшись у якійсь хатині, жінки виготовляли деревну тканину. Вони співали за роботою, але час від часу пісня стихала, і

жінки розповідали одна одній останні новини або починали детально порівнювати своїх тане. Тоді в хатині дзвенів сміх і веселі вигуки, але через кілька хвилин знову лунав ритмічний перестук товкачів. З глухих таємничих ударів народжувалася весела пісня.

Хатина Джонсона була в західній частині селища, поруч із садибою Парселла, і ще тижня не минуло після жеребкування, як у пообідню годину Парселл почув сердиту лайку, приглушені звуки ударів і жалібний стогін; потім усе стихло. Днів через три, в таку ж пору, він знову почув ті самі звуки, але не можна було розібрати, хто кого лупцює: чи Джонсон Тайяту, чи Тайята Джонсона. Парселл почав розпитувати Івоа. Вона сказала, похитуючи головою, що Джонсон і Тайята не миряться між собою. В цьому, додала вона, немає нічого дивного, бо Тайята мала на Таїті безліч тане і з жодним не жила більше місяця. Коли «Блоссом» кинув якір у лагуні, вона жила вже сама п'ятий рік, бо навіть старі діди не хотіли такої дружини, і, напевно, саме тому вона й поїхала разом з перитані.

Ніхто нічого не знав про взаємини між Мейсоном і Ваа; ставши ваїне ватажка перитані, вона стала гордувати колишніми подругами. Ваа виходила з дому тільки тоді, коли їй треба було піти на ринок. Сам Мейсон ніколи не з'являвся в селищі і випадково зустрівши когось на лісовій стежці, ніколи не відповідав на привітання. Коли злива вщухала, він робив довгі прогулянки в гори. В дощові дні він тричі на день прогулювався по «юту», тобто походжав по дошках, які він настелив поверх камінної доріжки в своєму садку, щоб не замочити ніг, чи, може, для того, щоб створити ілюзію, ніби в нього під ногами палуба корабля.

Коли Парселл сидів з книжкою в руках за столом біля вікна, йому було видно, як Мейсон походжає по «юту», дощ несамовито хльостав його по плечах і трикутному капелюху, але, здавалося, він цього навіть не помічає. Час від часу капітан зупинявся, спирався рукою на «поручні», тобто на паркан, і, випроставши плечі та випнувши підборіддя, пильно вдивлявся в далечінь, так ніби перед його очима хвилювався безмежний океан і обрію не заступала стіна кокосових пальм, що височіла за десять кроків від садочка.

Дощ лив з ранку до вечора. Парселл читав; перед ним було квадратне віконце, а позаду розсувна стіна,

що виходила на південь, де здіймалася гора. Як він радив, будуючи хатину, що відкрив свою оселю для сонця і тепла. Але саме з півдня насувалися дощові хмари й налітав лютий зюйд-вест. Вітер безперервно тряс розсуну стіну, звідусіль просочувалась вода, розливаючись калюжами по підлозі, просмоктувалася крізь шпарини, хоч дошки щільно приставали одна до одної.

Навіть у Лондоні, навіть у своїй рідній Шотландії Парселл не бачив таких дощів. А тут він прокидався вранці і бачив білуватий туман, що густими хмарами клубочився між деревами, а крізь нього сіявся колючий холодний дощик. Потроху непроникна пелена починала світлішати, ніби крізь неї пробивалося проміння сонця. І туман справді розвіювався, але натомість починалася злива. За один день можна було надивитись на всі різновидності дощу: дрібненький дощик, сильну зливу, шквал із грозою. Грунт погано вбирав воду, і остров'яни чалапали по грязюці. Харчувалися вони самими овочами: де вже там було ловити рибу чи ходити на полювання. Брезентові цистерни, що їх змайстрував Маклеод, налилися вщерт, і довелося мерщій копати рівчаки, щоб зайва вода стікала до берега. Стежки геть порозмивало, каміння повгрузало в землю, ніби його засмоктало мулом. Остров'янам хоч-не-хоч довелося приносити нове каміння, тягти його нагору і замощувати розгрузлі стежки. Розчищаючи ділянки для майбутніх садиб, остров'яни позалишали майже всі кокосові пальми, щоб ховатися в їхньому затінку від палючого сонця. А тепер їхнє рясне листя було насичене задушливою волею.

На всі боки розтікалися струмочки. Все розмокло, набрякло, втратило свої обриси. В повітрі стояв їдкий, солодкувато-затхлий запах. Кутки в хатинах позацвітали, і, хоч остров'яни щедро змащували всі металеві речі, вони все ж вкривалися іржею.

У бухті Блоссом, що виходила на північ, було порівняно спокійно. Але на заході океан несамовито бився в скелястий берег, наганяючи на нього велетенські хвилі. Бризки злітали на велику висоту і, підхоплені зюйд-вестом, спадали на селище солоним дощем.

Якось уночі, наприкінці другого тижня, острів здригнувся від глухого удару, і остров'яни злякано посхоплювалися з ліжок. Вранці вони побачили, що навислий над морем виступ північної скелі — той самий, на якому

Маклеод встановив лебідку,— обвалився, підмитий водою. Парселлу іноді здавалось, що острів під натиском вітру і моря зірветься із своїх швартових, задрейфує по хвилях і, посічений дощем, розсиплеться на шматочки, розчиниться у воді.

Ввечері по всіх хатинах жінки засвічували дое-дое, щоб віднадити тупапау. А Парселл, щоб можна було читати, засвічував аж три дое-дое. Втім, він спокійно міг дозволити собі таке марнотратство. Дое-дое на острові було скільки завгодно. Так таїтяни називали сорт горіхів, а також і саме дерево, на якому вони росли. Ці горіхи наповнені олією, і таїтяни навчили британців робити з них каганці; за гніт правило пальмове волокно, яке вставляли в горіх крізь дірочку у шкаралупі. Сказати правду, дое-дое горіли ще тьмяніше, ніж свічки, їхнє полум'я часом тріщало, як хлопавка, зате запах олії був приємний і, на щастя, не різкий.

Час від часу Парселл підходив до вікна й дивився на тьмяні вогники, що поблискували серед дерев. Страшно було подумати, що ця скеля і тоненький шар ґрунту, чи, вірніше, грязюки, що живив своїми соками дерева і плоди,— єдиний залюднений клаптик землі в радіусі п'ятисот морських миль. А довкола немає нічого, крім води, вітру, дощу і непроглядного мороку.

«І ще є ми,— думав Парселл,— що чіпляємося за цей жалюгідний клаптик грязюки, витрачаючи силу на безглузді чвари».

Хтось постукав у двері; Парселл хотів був відчинити, але його випередила Івоа.

На порозі з'явилася Ваа; її волосся було мокре, але на плечі вона, наче мантію, накинула ковдру з «Блоссоме». Ваа злегка кивнула головою Івоа, підійшла просто до столу, за яким читав Парселл, і відразу сказала:

— Мій тане запитує, чи можна йому прийти до тебе сьогодні ввечері.

Поведінка Ваа здивувала Парселла. Тільки великі таїтянські ватажки могли дозволити собі розпочати розмову без попереднього вступу.

— Сьогодні ввечері? — недовірливо перепитав Парселл.

— Еге ж, сьогодні ввечері! — підтвердила Ваа.

Вона стояла посеред кімнати, розставивши короткі ноги; з її одягу струмочками стікала вода, і на підлозі утворилася калюжка. Гордовита постава і пихатий вираз

її широкого, невродливого обличчя свідчили про те, що Ваа усвідомлює, якого досягла високого становища, ставши дружиною Мейсона.

— Вже пізно, і дощ лле як з відра,— відповів Парселл, здивований аристократичними манерами Ваа.— Але якщо твій тане неодмінно хоче мене бачити, я можу прийти до нього завтра вранці.

— Він сказав, що ти відповіси саме так,— пихато перебила його Ваа, немов розмовляла з підлеглим.— Він не хоче. Він сказав, що краще сам прийде до тебе сьогодні ввечері.

— Ну що ж, хай приходить! — погодився Парселл.

Ваа ледь кивнула Івоа й вийшла. Як тільки за нею зачинилися двері, Івоа дзвінко засміялась.

— Чого вона приндиться! — вигукнула Івоа.— І це Ваа отак поводитьсь! Напиндючилась, наче тавана ваїне¹. А вона ж дуже низького походження!

— Не існує ні високого, ні низького походження,— сердито урвав її Парселл.— Вона народилася на світ. От і все. Не треба бути такою пихатою, Івоа.

— Я пихата? — вигукнула Івоа і чарівним жестом притулила до грудей руки.

Парселл мимоволі замилювався її граціозними рухами, але твердо стояв на своєму.

— Ти пишаєшся тим, що ти дочка ватажка...

— Так це ж правда! Оту — великий ватажок!

— Оту — добра і розумна людина. Ти повинна пишатися тим, що ти дочка Оту, але не тим, що ти дочка ватажка.

— Я не розумію,— мовила Івоа, сідаючи на ліжку.— Оту саме тому й ватажок, що він Оту!

— Ні! — палко заперечив Парселл.— Навіть якби він не був ватажком, усе одно Оту лишився б Оту.

— Але ж він ватажок! — повторила Івоа, підкріплюючи свої слова широким жестом.

— Зрозумій же ти нарешті! — вигукнув Парселл.— Якщо ти пишаєшся тим, що ти дочка ватажка, то Ваа може пишатися тим, що вона дружина ватажка. І тоді нема чого глузувати з неї.

Івоа зробила гримасу. Хтось постукав у двері. З обличчя Івоа вмить зник невдоволений вираз. Зараз уже було пізно миритися поступово, за всіма правилами.

---

¹ Дружина ватажка — по-гаїтянському. (Прим. автора).

Вона ніжно всміхнулася до Парселла і побігла відчиняти двері.

— Добрий вечір, ватажок великої піроги,— чемно привіталася Івоа.

— Гм,— буркнув у відповідь Мейсон.

Він ніяк не міг запам'ятати імен таїтянок. Вони такі чудернацькі і всі закінчуються на «а». Та й самі таїтянки всі схожі одна на одну. Завжди напівголі і без угаву базікають або стукотять своїми клятими товкачами.

Парселл підвівся і запросив гостя сідати.

— Здається, ви оце вперше завітали до мене?

— Гм,— знову буркнув Мейсон.

Він вмовстився на ослінчику і обвів поглядом кімнату.

— У вас дуже холодно,— похмуро кинув він.

— Справді,— відповів, посміхаючись, Парселл. — Це все через розсувну стіну. Доведеться її удосконалити.

Настала тиша. Мейсон дивився на свої ноги. Парселлу здавалося, що його гість чимось збентежений і не знає, з чого почати.

— У вас горить аж три дое-дое,— докірливо мовив Мейсон, так ніби вони були на борту «Блоссом» і Парселл марнував хазяйську олію.

— Я читав.

— Бачу,— буркнув Мейсон. — Він нахилився над столом і прочитав уголос назву книги: — «Мандри Гуллівера».

— Ви читали?

Мейсон похитав своєю квадратною головою.

— Я прочитав досить, щоб переконатися, що цей самозваний капітан Гуллівер ніколи не був моряком. Що ж до всього того, що він наплів про країни, які він буцімто відвідав, то я не вірю жодному його слову...

Парселл посміхнувся. Знову настала тиша.

— Містере Парселл,— почав нарешті Мейсон,— я хочу подякувати вам за те, що мені дісталася Ваа. — І додав без тіні гумору: — Вона мене цілком задовольняє.

— Я дуже радий це чути, капітане,— відповів Парселл. — Але дякувати вам треба не мені, а Маклеоду. Це він подумав про Ваа.

— Маклеод!— огризнувся Мейсон, почервонівши, як буряк. — Мені дуже прикро, що я мушу дякувати цьому... — Він мало не сказав «цьому клятому шотландцю», але вчасно пригадав, що Парселл теж шотландець.

— Подумати тільки,— обурено вигукував він.— Вчора я зустрічаю цього суб'єкта, а в руках у нього секстант Берта. Звичайно, я зажадав, щоб він віддав його мені. І знаєте, що мені відповів цей негідник? «Це,— каже,— моя частка Бертової спадщини, але якщо ви хочете купити в мене секстант, то я готовий його продати».

— Продати? — здивовано вигукнув Парселл. — Але нащо йому тут гроші?

— Я спитав його те саме, і він відповів мені, що через двадцять років буде оголошено амністію заколотникам і якщо тут з'явиться британське судно і відвезе його до Шотландії, то він, бачте, не хоче повертатися на батьківщину з порожніми руками...

Парселл засміявся, але Мейсон навіть не посміхнувся. Він із заклопотаним виглядом втупився очима в підлогу. За хвилину Мейсон різко підвів голову і промовив тоном наказу:

— Я хочу попросити вас зробити мені одну послугу. «Нарешті»,— подумав Парселл.

— Якщо я можу чимось послужитися вам... — почав був Парселл, чемно вклонившись.

Мейсон нетерпляче махнув рукою, ніби відмовляючись від усяких церемоній.

— Звичайно, ви можете відмовитись... — різко додав він ображено.

— Але ж я ще не відмовляюсь... — усміхнувся Парселл.

— Ось у чім річ,— мовив Мейсон, нетерпляче уриваючи Парселла. — Під час моїх прогулянок в гори я знайшов на північному схилі печеру, до якої дуже важко добратись. Туди веде дуже крута стежка... Правду кажучи, там взагалі немає ніякої стежки. Щоб видертися нагору, доводиться чіплятися руками за скелю. І це єдиний шлях до печери. Праворуч і ліворуч здіймаються дві високі базальтові стіни, чи, точніше, два гребені, на які неможливо піднятись. Над входом у печеру нависає скеля, і туди не можна спуститися навіть по вірьовці. Прошу звернути увагу на те, що в печері є джерело...

Мейсон замовк. Здавалося, він сам був здивований тим, що так довго говорив.

— Я уважно оглянув цю печеру,— сказав він, і його сірі очі заблищали,— і переконався, що на випадок штурму вона неприступна для ворога. — Мейсон підвищив голос: — Містере Парселл, я впевнений, що одна-єдина

озброєна людина, чуєте,— одна-єдина, що має досить боеприпасів і харчів, змогла б, засівши біля входу в печеру, чинити опір цілій армії...

«Фрегат»,— раптом подумав Парселл. Ось що весь час переслідує Мейсона. З нього не досить того, що острів надійно захищений самою природою. Йому потрібна ще друга лінія оборони. Острів для нього — це фортеця, а печера — цитадель.

— Певна річ,— сухо вів далі Мейсон,— я не вимагаю, щоб ви теж взялися до зброї. Я знаю ваші погляди. А на матросів, з цілком зрозумілих причин, я не можу розраховувати.— Він затнувся і удавано впевненим тоном додав: — Поки вони не втихомиряться...

Він знову зробив паузу й урочисто промовив:

— Містере Парселл, я тільки прошу, щоб ви допомогли мені перенести до печери зброю й боеприпаси.

Мейсон замовк і уп'явся в Парселла своїми сірими очима, а що Парселл мовчав, то він провадив далі:

— Я, звичайно, міг би попросити і Ваа. Сили в неї вистачить,— Мейсон невдоволено поглянув на Парселла, ніби шкодуючи, що його помічник не досить міцний.— Але тубільці бояться підходити близько до печер: вони думають, що там живуть тупапау. Це теж нам на користь. Можна не боятись, що вони розтягнуть зброю.

— А матроси? — спитав Парселл.

— Матросам ця зброя непотрібна, у кожного з них є рушниця. До того ж навряд чи вони коли-небудь знайдуть цю печеру. Вони цілі дні сидять у селищі і ходять тільки по воду. Як справжні моряки, вони не люблять прогулянок по суходолу. Ми тут, містере Парселл, уже кілька тижнів, а хіба ж хоч один матрос піднявся на вершину гори? Побували там тільки ми з вами.— Помовчавши, він додав: — Зрозуміло, я прошу вас нікому не говорити про нашу розмову.

— Я не скажу нікому ні слова,— зразу ж пообіцяв Парселл.

Запала довга мовчанка. Нарешті Парселл промовив:

— На превеликий жаль, капітане, я не можу виконати вашого прохання. Якщо я допоможу вам перенести зброю в печеру і ви когось уб'єте, то я стану співучасником убивства.

— Вбивства?! — проревів Мейсон.

— А як іще це можна назвати? — спокійно запитав Парселл.

Мейсон підвіся; обличчя в нього почервоніло, на лобі надулися сині жили, очі судорожно кліпали.

— Я вважаю, містере Парселл,— голос його затремтів від гніву,— що це буде законна оборона...

— А я про це зовсім іншої думки,— спокійно заперечив Парселл. Дозвольте мені сказати вам усе навпростець. Всі ми тут винні в тому, що підняли на кораблі бунт чи були його співучасниками. А виступаючи із зброєю в руках проти солдатів короля, ми вчинимо ще один злочин, що його називають повстанням, а якщо ми, на лихо, когось уб'ємо, то це вбивство вважатиметься умисним...

— Містере Парселл! — крикнув Мейсон з такою люттю, що Парселлу здалося, що він його зараз ударить. — Ще ніколи в своєму житті... Містере Парселл, я не дозволю... Це вже занадто... Як ви смієте так холодно-кровно...

Його губи тремтіли, очі гнівно блищали, не скінчивши однієї фрази, він починав другу і знову замовкав на півслові. Слова застрягали у нього в горлі, і це ще більше його розлютило; руки стиснулися в кулаки; видно, вирішивши припинити суперечку, він пробурмотів:

— Нам більше нема про що говорити.

Мейсон крутнувся на каблуках, підійшов, як заводна лялька, до дверей, штовхнув їх і вийшов. Вітер загнував відчиненими дверима, і лише тоді Парселл згадав, що їх треба засунути.

Парселл задумливо підійшов до столу і сів на своє місце. В нападі люті Мейсон був як божевільний.

— Еатуа! — вигукнула Івоа. — Як він кричав! Як він кричав!

Вона сиділа на ліжку, підібгавши ноги і накинувши на плечі ковдру.

— Він просив зробити йому одну послугу, а я відмовився.

З цих слів Івоа зрозуміла, що чоловік не хоче їй нічого розказувати. Її пекла цікавість, але таїтянський звичай забороняє жінці задавати запитання, особливо своєму тане.

— Маамаа,— промовила Івоа, похитавши головою. — Адамо,— лукаво додала вона,— чого перитані так часто бувають маамаа?

— Не знаю,— усміхнувся Парселл. — Може, тому, що у них надто багато табу?

— О ні!— заперечила Івоа. — Зовсім не тому. У Кістяка немає табу, однак він справжній маамаа... Якби він не був маамаа, він не образив би моїх братів, а дозволив би їм тягти жеребки.

Вона змовкла і засоромлено відвернулась, ніби сказала зайве.

— Вони сердяться на нього?

— Еге ж,— відповіла Івоа, не повертаючи голови. — Вони сердяться на вас. Дуже сердяться.

Парселла стривожив її тон, і він запитав:

— І на мене сердяться?

— І на тебе.

— Це несправедливо! — образився Парселл.

Він підвівся, присів на ліжко поруч Івоа і взяв її за руки.

— Ти ж сама бачила...

— Бачила,— сказала Івоа. — Вони кажуть, що ти поводишся з друзями, як з ворогами.

— Неправда! — вигукнув Парселл; його тяжко замутили слова Івоа.

— Вони кажуть, що Пацюк хотів відняти в тебе дружину, а ти все-таки просив Омаату, щоб вона його не била. І це правда,— вона раптом глянула йому просто в вічі, і Парселла вразив її погляд.

«І вона теж сердиться на мене»,— подумав він. Він важко підвівся і почав походжати по кімнаті. Одні його ненавидять, інші не довіряють йому... Він раптом до болю ясно відчув свою самотність.

— А Меані? — спитав він, зупиняючись.

Івоа знову відвернулась і промовила, так ніби не розчула запитання:

— Вони кажуть, що ти не дозволив Уїллі вбити Кістяка.

— Вбити! — крикнув Парселл, затуляючи долонями вуха. — Знову вбити!

Він і далі ходив по кімнаті. Його охопило гірке почуття безсилля: ніхто, навіть Івоа не може зрозуміти, чому він так поводиться.

— А Меані? — повторив він, знову зупиняючись перед Івоа.

Запала тиша. Івоа схрестила на грудях руки і сказала насмішкувато:

— Радій, людино! Меані не розлюбив тебе.

Обличчя Парселла проясніло, і Івоа сказала ображеним тоном:

— Ти любиш Меані більше, ніж мене.

Парселл усміхнувся і знову сів біля неї на ліжко.

— Не будь такою, як ваїне перитані.

— А які вони?

— Ревниві.

— Я зовсім не ревнива,— заперечила Івоа. — Ось Ітіа бігає за тобою і просить, щоб ти погрався з нею. А хіба ж я кажу хоч слово? Хіба кричу на тебе?

Слова Івоа вразили Парселла, і він не одразу знайшов відповідь. Помовчавши, він запитав:

— А що каже Меані?

— Він захищає тебе. Каже, що ти не такий, як усі, і що тебе не можна судити, як інших людей. Він каже, що ти моа¹.

Вона глянула на Парселла спідлоба і наївно запитала:

— Це правда? Ти справді моа?

Парселл мало не заперечив, але стримався і знову почав ходити по кімнаті. В уявленні таїтян святість не є результатом героїчного самозречення. Просто це властивість людини. Людина народжується святою так само, як, скажімо, вона може народитися клишоногою. Святість — це чудесна властивість, але вона не залежить від людини. «Ну що ж, хай вірять, що я моа,— подумав Парселл. — Хай так думають, якщо це допоможе їм зрозуміти мою поведінку...»

— Так,— сказав він серйозним тоном, зупиняючись біля дружини,— це правда, Івоа.

— Хвала Еатуа! — вигукнула Івоа, і її обличчя за-світилося таким щастям, що Парселлу стало соромно.

«Який я брехун»,— зніяковіло подумав він.

— Е, Адамо, е! — щебетала Івоа.— Я дуже щаслива! Одного разу я бачила на Таїті моа, але він був зовсім старий! Такий старенький, згорблений! А тепер моа живе зі мною під одною стріхою! І він такий вродливий! І він мій тане! — вигукнула вона в пориві радості, здіймаючи до неба руки.

Скинувши з пліч ковдру, вона скочила з ліжка, підбігла до Парселла і оповила руками його шию, палко його цілує. Парселл дивився на неї, схвильований і зворушений. Вона цілувала його щоки, підборіддя, губи, і перед ним блищали її променисті блакитні очі.

¹ Святий — по-таїтянському. (Прим. автора).

Яка вона вродлива! Скільки в неї тепла, світла, великодушності...

— Отже, ти моа! — вигукнула вона в захопленні.

Пригортаючись до нього всім тілом, вона почала відступати, спочатку повільно, а далі все швидше й швидше, ніби танцюючи. Парселл засміявся. Вона привела його до ліжка, впала горілиць і потягла Парселла за собою. Він уже не сміявся, він припав до її уст і ще встиг подумати: «Дивне все-таки в таїтянок уявлення про святість».

Другого дня розпогодилося, і вперше за три тижні виглянуло сонце. Об одинадцятій годині Парселл вийшов з дому і, звернувши на Вест-авеню, постукав у двері Бейкера.

Йому відчинила Ороа, завзята, струнка, з непокірним блиском в очах.

— Добрий день, Адамо, мій брате! — вигукнула вона.

Обняла Парселла прямо на порозі і палко поцілувала за звичаєм перитані. Парселл перевів дух і тільки тоді помітив Бейкера, що спокійно стояв посеред кімнати і привітно всміхався до гостя.

— Ходімо,— сказав Парселл.— Я хочу зробити візит Маклеодові.

— Маклеодові? — перепитав Бейкер, і його тонке, смагляве обличчя спохмурніло.

— Ходім,— повторив Парселл.— Пора почати переговори.

Коли Ороа зрозуміла, що Бейкер іде з дому, вона рішуче стала перед ним, труснула головою і, гнівно блискаючи очима, звернулася до нього з палкою промовою.

Бейкер запитально подивився на Парселла.

— Вона докоряє вам за те, що ви йдете, не нарубавши дров.

Бейкер ляснув Ороа по стегну і сказав усміхаючись:

— Я скоро повернуся, міс.

Ці слова зовсім не вплинули на Ороа. Нервово вигинаючи шию, роздувши ніздрі, пританцьовуючи і поводячи стегнами, вона продовжувала перебирати всі свої образи.

— Як по-таїтянському «скоро»? — запитав Бейкер Парселла.

— Араоуе.

— Ороа! — крикнув Бейкер.— Араоуе, араоуе!

Він знову поплескав її по стегну і вийшов надвір. Ороа стала на порозі і щось гнівно закричала вслід чоловікам.

— Як з нею важко,— сказав Бейкер і додав: — Вона непогана жінка, але з нею дуже важко. Завжди сцени, завжди драми.

Він зупинився, помахав Ороа рукою, крикнув: «Араоуе! Араоуе!» — і пішов далі.

— Вона, певно, шкодує за Маклеодом. Зі мною життя здається їй надто спокійним.

Парселл повернувся до нього.

— Саме це вона і сказала.

Бейкер засміявся.

— От і гаразд! Менше буде мороки.

Сонце вже почало припікати. Любо було дивитись кризь віття пальм на ясне синє небо і знову бачити навколо себе різнобарвних пташок. В дощову пору пташки поховались, і остров'яни подумали були, що ці маленькі тендітні створіння загинули. А тепер вони з'явилися знову, такі ж прудкі і довірливі, як і раніш.

— Як ви гадаєте, нам удасться домовитись з Маклеодом? — спитав Бейкер, і голос його затремтів.

— Думаю, що вдасться,— відповів Парселл.

Вони проходили повз хатину Джонсона, і Парселл тихо промовив:

— Судячи з шуму, який чути звідси, ці двоє теж любляють драми.

— Вона його лупцює,— сказав Бейкер.

Парселл зупинився і здивовано глянув на нього:

— То це вона його б'є? Ви впевнені в цьому?

— Я бачив, як вона ганялася за ним по садку з поліном.

— Бідолашний дід,— промовив Парселл.— Втік на край світу від одної мегери і потрапив у пазурі другій.

Тонке обличчя Бейкера пересмикнулось.

— Бачте, лейтенанте...

— Не лейтенант, а Парселл.

— Парселл... Бачте, Парселле, Джонсон погано розраховував. Вибрав бридку жінку. Вирішив, що раз вона бридка, то, напевно, доброї вдачі. Але це не так. Якби це справді було так, то всі чоловіки женились би тільки на бридких жінках. Ще б пак! Та за них би просто бились. Але в тім-то й річ, що бридкі жінки такі ж злі,

як і вродливі.— Помовчавши, він додав: — Та ще до того ж й бридкі.

Парселл усміхнувся.

— Ви песиміст, Бейкере. Мені здається, що Авапуї...

— О, про Авапуї я не можу сказати нічого поганого,— мовив Бейкер, похитавши головою. — Я кажу взагалі. Бачте, Парселле, на мою думку, всі жінки... — він потер лоба,— всі жінки страшенно докучливі. Завжди незадоволені своєю долею. Завжди хочуть чогось іншого, нового. Іншого чоловіка, іншу сукню... І так без кінця-краю...

— Ви несправедливі. Таїтянки зовсім не такі.

— Ороа саме така.

Парселл непомітно поглянув на свого співрозмовника. Нервова натура, хоч зовні цього майже не помітно. Вираз обличчя спокійний, але попід очима темні синці і посіпується нижня губа.

— А що ми робитимемо у Маклеода? — раптом спитав Бейкер.

— У мене виникла одна ідея,— сказав Парселл. — Вона стрельнула мені в голову вчора ввечері, коли я розмовляв з Мейсоном. А втім, я сам не знаю, чи добре я придумав. Може, нічого не вийде, і тому я поки що мовчатиму.

Вони саме проходили повз будиночок Мейсона і побачили капітана. Він походжав по «юту» в черевиках, в краватці, в застебнутій на всі гудзики куртці, з трикутним капелюхом на голові.

— Добрий день, капітане,—привітався Парселл, не стишуючи ходи, і Бейкер луною повторив: «Добрий день», але не додав «капітане». Мейсон навіть не повернув голови. Вдивляючись удалину, він твердо ступав по дощаному настилу, злегка пригнувшись, ніби під ним була хистка корабельна палуба. Час від часу він сердито махав рукою, відганяючи різнобарвних пташок, які сміливо пурхали навколо нього. Таким жестом людина відганяє москітів, і Парселлу цей рух здався чомусь дуже недоречним.

— Видно, пташки не постраждали від дощу,— промовив Парселл. — І, повернувшись до Бейкера, спитав півголосом: — А Авапуї?

— І вона теж.

— І Ітіа?

— Теж ні.

— Коли ви бачилися з Авапуї? — тихенько спитав Парселл.

— Вчора Ороа товкла кору в Омаати, і я зміг піти з дому.

— Будемо сподіватись, що скоро вам уже більше не треба буде ховатися,— сказав Парселл.

Він подивився на Бейкера. І раптом відчув, який це щирий друг. Відкрите смагляве обличчя. Ніколи не збреше, не схитрує, карі очі іскряться гумором. Лагідний, але під цією лагідністю ховається сила. «І несамовитість,— подумав Парселл. — Це єдине, що мені не подобається в ньому».

Тільки-но Парселл узявся рукою за хвіртку, що вела до садка Маклеода, як шотландець одразу ж з'явився на порозі хатини, а з-за його плеча визирнув голий до пояса Уайт із закладеними за спину руками. Поруч з Маклеодом він здавався до смішного малим і опецькуватим.

— Чого вам треба? — незадоволено запитав Маклеод.

— Бачити вас,— відповів Парселл, не заходячи до садка.

Запала тиша.

— Обом? — недовірливо спитав Маклеод, і в Парселла промайнула думка, що Маклеод підозрює, що вони прийшли до нього з лихими намірами.

— Мені треба вам щось сказати, і я б хотів, щоб Бейкер був присутній при нашій розмові. Але, коли хочете, Уайт теж може лишитись.

— Гаразд! — відповів Маклеод.— Заходьте!

Поки вони йшли садком, шотландець, стоячи на порозі хатини, не зводив з них очей. Він нахилився вперед, перенісши центр ваги на тонку, як у чаплі, ногу, і недбало узявся правою рукою в бік, але його глибоко запали очі уважно стежили за кожним рухом гостей.

Коли Парселл переступив поріг хатини, його вразила величезна кількість стінних шаф. Дбайливо позамикані, вони закривали собою стіни аж до стелі, підступали впритул до дверей і двох віконць.

Крім стінних шаф, у кімнаті ще стояв важкий дубовий стіл, а навколо нього з десяток табуреток, що свідчило про те, що тут зустрічалася «більшість».

Маклеод зайшов за стіл, немов бажаючи відгородитись од відвідувачів, потім раптом простягнув свою

кістляву руку, таку довгу, що, здавалося, він легко може дістати протилежну стіну, і мовчки показав на табуретки. Парселл і Бейкер посідали. Нечутно ступаючи, Уайт обійшов стіл і вмовився на табуретці поруч з Маклеодом. Він почав легенько постукувати по коліну вказівним та середнім пальцями, втупивши в Парселла свої агатові очі. Маклеод засунув руки в кишені і лишився стояти.

Кілька секунд чотири чоловіки мовчки дивились один на одного. Парселл чекав, щоб Маклеод перший пішов в атаку і закидав їх ущипливими словами.

Але Маклеод, очевидно, не збирався починати розмову. Він поважно мовчав, усім своїм виглядом підкреслюючи, що вважає прихід Парселла і Бейкера надзвичайною подією, що вимагає пояснень. «Просто неймовірно,— подумав Парселл.— Всього три місяці тому він був звичайним матросом. А тепер стоїть перед нами у недбалій позі, холодний і неприступний, як дипломат, що погодився прийняти послів».

— Я слухаю вас,— мовив Маклеод.

Справжнісінький дипломатичний прийом. «Вільям Пітт розмовляє з послами».

— Мені здається,— почав Парселл,— що далі так тривати не може. Теперішнє становище нікого не задовольняє. Кінець кінцем можуть украй зіпсуватися взаємини між остров'янами. Тим-то я гадаю, що настав час піти на компроміс.

— Компроміс?— перепитав Маклеод.

Парселл пильно глянув на нього. Обличчя шотландця було незворушне.

— Якщо я не помиляюсь,— казав далі Парселл,— теперішнє становище нікого не задовольняє. Бейкерові та Меані дісталися не ті жінки, що вони хотіли. А ви та Уайт лишилися зовсім без дружин.

Він навмисне зробив паузу, щоб його співрозмовники встигли розкусити цю гірку пілюлю.

— Ну й що ж? — кинув Маклеод.

— Я пропоную вам компроміс,— повторив Парселл. Помовчавши трохи, Маклеод відповів:

— Я не проти угоди. Що ж ви пропонуєте?

— Я бачу тільки один вихід. Обмін. Уайт віддає Ітіа Меані і бере Ітіоту. Ви відступаєтеся від Авапуї, а Бейкер віддає вам Ороа.

Маклеод знову трохи помовчав, потім підвів голову,

набрав у груди повітря і ще глибше засунув у кишені руки.

— І це ви називаєте компромісом, Парселле? Який же це компроміс? Я бачу, що втрачаю, але не бачу, що виграю! А ви кажете — компроміс! Де ж тут компроміс? Не бачу я тут, чорт забирай, ніякого компромісу! Дозвольте нагадати вам деякі подробиці, якщо ви їх забули. Бейкер забере в мене Авапуї. Чудово! Але ж було голосування, і вона дісталася мені, а потім вона ховається в кущі, і ви кажете: «Давайте підемо на компроміс: віддамо Авапуї Бейкеру». Ви просто нахаба, Парселле! З'являється до мене, мов архангел Гавриїл,— де там, як сам безгрішний Ісус Христос,— навіть на табуретку як слід не сіли, ніби ось-ось живцем на небо полетите, і пропонуєте мені оцей ком-про-міс! Аж не віриться! А закон, вам що — начхати на закон? У нас є парламент, дозвольте вам нагадати! Є закони! Є голосування! І те, що вирішено голосуванням, прийняте раз і назавжди!

Він замовк і перевів дух.

— Що ж до Авапуї, то її знайдуть, можете не сумніватись. І навіть швидше, ніж дехто гадає. Повільно їдеш — далеко заїдеш. Я не тому попустив шкоти, що втратив надію добратися до берега. Ні, добродію, я таки доберуся туди! І коли зачеплю цю шлюпочку, то, будьте певні, прив'яжу її міцно-преміцно,— ні бог, ні чорт, ні вітер не зірвуть її з якоря.

— Припустімо,— холодно сказав Бейкер, і голос його затремтів від люті,— припустімо, що ти впіймаєш Авапуї і приведеш її до себе додому. Ну, а далі що? Що ти робитимеш далі? Позабиваєш вікна? Навішаєш замків на двері? Замкнеш її у шафі? Пригвинтиш до свого ліжка? Так, матросе?

— Що я зроблю з своєю законною дружиною, це вже моє діло,— поважно одказав Маклеод.

І замовк. Не хотів, видно, заводити сварки з Бейкером. Парселл чекав, але Маклеод не вимовив більше ні слова. Він мовчав, уперто мовчав.

Парселл пильно глянув на Маклеода, і щось невловиме у виразі обличчя шотландця піддало йому духу. Ні, його мовчанка не означає рішучої відмови. Маклеод не випроваджує гостей. Не хоче припиняти розмову. Хитра тварюка! Хитрюща, з надзвичайно тонким нюхом. Він чує щось носом. І вичікує. Відмова — це всього тільки стадія переговорів.

— Якщо ви сподіваєтесь знайти Авапуї і вдержати її біля себе,— сказав Парселл,— те, виходить, ще не настів час для нашої розмови. Я пропоную її відкласти.

Мовчання. Погляди. Маклеод не каже ні «так», ні «ні». Він ще не вирішив, чи варто припиняти переговори. Обличчя в нього непроникне. Він немов сховався у черепашку. Так ніби його тут зовсім немає. «Ну й лис,— подумав Парселл.— Чекає, щоб я виклав свої козири».

Парселл знизав плечима й підвівся. Але в ту ж мить пальці Уайта перестали постукувати по коліну, і він швидко сказав:

— Я згоден.

— Ви хочете сказати,— промовив Парселл,— що, коли вам дадуть Ітіоту, ви залишите Ітіа Меані.

— Саме це я хотів сказати.

Парселл подивився на Бейкера і сів.

— Добре,— промовив він, намагаючись приховати свою радість. — По-моєму, ви робите дуже розумно. Від вас я піду до Меані і таїтян. Таїтяни мають тільки по одній жінці на двох, і тому все залежить не тільки від Меані. Але я певен, що вони погодяться.

Він скоса зиркнув на Маклеода. Шотландець дивився просто перед себе. На його обличчі не помітно було ні радості, ні невдоволення. Здавалося, згода Уайта зовсім його не обходить. Його власна позиція не змінилась. «Якщо я зараз піду, то він мене не зупинить. Він певний, що я повернусь. Чим же я зрадив себе? — з досадою подумав Парселл. — Звідки він міг догадатися, що я хочу йому щось запропонувати?»

— Маклеоде,— сказав він,— подумайте добре, поки я не пішов.

Маклеод не поворухнувся.

— Я вже все обдумав,— недбало кинув він.

В голосі його забриніла саркастична нотка, так наче він знав наперед, що ультиматум Парселла не буде прийнятий.

— Гаразд,— сказав Парселл,— продовжимо нашу розмову.

Він витяг з кишені чорний шкіряний гаманець, розв'язав його й висипав на стіл гроші. Кілька золотих монет розкотилося по столу, і Парселл акуратно склав їх стовпчиком, немов збирався грати в кості. Серед тиші чулося важке дихання його співрозмовників. Парселл подивився на них. Вони завмерли, зацікавлені, тільки очі їхні

блищали. Навіть незліченні скарби Алі-Баби не змогли б їх більше вразити. Хтось кашлянув. Маклеод витяг з кишень руки. Під його ногою зарипіла мостина, немов шотландець хотів присунути ближче. Він схилив над столом своє гостроносе обличчя, і Парселл почув важкий, з присвистом віддих, наче повітря застрявало в горлі Маклеода.

— Тут десять фунтів стерлінгів,— сказав Парселл.— Вони ваші, Маклеоде, якщо ви віддасте Авапуї Бейкеру.

— Парселле! — крикнув Бейкер.

Парселл підніс руку, щоб він замовк. Маклеод випростався.

— Нехай мене чорти візьмуть! — пробурмотів він здушеним голосом.— Двадцять п'ять років я поневірявся на кораблях, і нехай мене чорти візьмуть, якщо я бачив коли-небудь стільки грошей.

На шорсткому дубовому столі, нашвидкуруч прооленому, лежало рівненькими стовпчиками золото і якоесь по-святковому блищало в сонячному промінні, що лилося крізь віконце. Стовпчик був невеличкий, навіть мізерний. Просто кілька пласких кружечків, досить красиво викарбуваних, що не мали, проте, тут, на острові, ніякої цінності. Одна з монет трохи висувалася, і Парселл швидким і обережним рухом пальців вирівняв стовпчик.

— Ну як?— запитав він.

Маклеод випростався на весь зріст і знову засунув обидві руки в кишені.

— Це ж сором,— гукнув він обурено, але на його губах промайнула усмішка,— це ж ганьба і сором, ось що я вам скажу! Офіцер вимінює жінку на золото! Не треба було вчитися в школі, де вас муштрували разом з іншими проклятими офіцерськими його величності, щоб займатися таким брудним ділом! Я ще раз кажу: сором вам, Парселле! А я,— сказав він поважно і глузливо,— хіба я бродяга з лондонської набережної, що ви насмілюєтесь пропонувати мені хабара за те, щоб я віддав свою законну дружину, яку мені присудило парламентське голосування. А як же з мораллю, Парселле? Де ж ви поділи мораль? Викинули за борт? Разом з лушпайками на поживу акулам? Чорт забирай!— підморгнув він, переходячи від удаваного обурення до відвертого глузу.— Невже цього вчить вас ваша біблія? Стати посередником між законним чоловіком і колишнім полюбовником!

Парселл підвівся і сухо промовив:

— У мене немає часу слухати ці дурниці. Якщо ви відмовляєтесь, то так і скажіть, і я піду.

Він рушив до столу й накрив рукою купку золота, немов збираючись знову сховати його в гаманець.

Раптом Маклеод крикнув:

— Двадцять!

— Прошу?.. — перепитав Парселл, зупиняючись.

— Двадцять. Двадцять фунтів. Я згоден, якщо ви дасте двадцять фунтів.

— Так я й думав,— промовив Парселл.

Знявши руку зі столу, він засунув її в кишеню, витяг звідти другий гаманець і спокійно сказав:

— Щоб ви потім не шкодували, що не заправили більше, попереджаю вас: це справді все, що я маю.

Він розв'язав гаманець і висипав гроші на стіл. Потім, узявши монети в ліву руку, склав їх поряд з першим стовпчиком.

— Тут рівно двадцять фунтів,— сказав він,— але я не дам вам усі двадцять, а тільки дев'ятнадцять. За двадцятий я хочу щось купити.

— Чого ж вам ще треба? — похмуро спитав Маклеод і жалісно скривився, немов його грабували.

— Секстант Берта.

Маклеод аж рот розкрив, але Парселл не дав йому говорити і сказав рішучим тоном:

— Або беріть, або я йду.

Маклеод зітхнув, витяг з кишені ключа, відімкнув стінну шафу, що була позад нього, взяв секстант і сердито поклав його на стіл біля золотих монет.

— Отже, ми про все домовилися? — спитав Парселл. — Ви віддаєте Авапуї Бейкеру і берете собі Ороа.

— Гарзд,— похмуро відповів Маклеод, опускаючи очі.

Парселл посунав йому монети, немов гравець, що програв свою ставку. Але стовпчики раптом розсипалися, монети розкотилися по столу, і всім здалося, що їх стало вдвічі більше. Маклеод простягнув до золота свої кістляві пальці, зібрав монети, але не склав їх стовпчиками; він почав розкладати монети кружалом.

— Маклеоде... — промовив Парселл.

Маклеод нетерпляче подивився на нього. Він сердився, що його відірвали від такої приємної розваги.

— Маклеоде,— серйозно вів далі Парселл,— я радий, що ми дійшли згоди. По-моєму, найголовніше — це жити в злагоді.

— Я теж так думаю,— промимрив Маклеод, нетерпляче махнувши рукою.

Видно було, що йому хочеться скоріше лишитись наодинці. Бейкер подивився спершу на Маклеода, потім на Парселла, роздратований наївністю свого товариша.

— Я вважаю,— сказав Парселл, серйозно дивлячись на Маклеода своїми синіми очима,— що треба будь-що уникати суперечок між мешканцями острова. Зважаючи на незвичайні умови, в яких ми живемо, найменша сварка може кінчитися трагічно.

— Звичайно,— буркнув Маклеод, прикриваючи долонями золото,— в цьому ви, здається, маєте рацію,— знехотя додав він; мабуть, ці слова в нього вирвав ясний, настирливий погляд Парселла.

— Признатись,— вів далі Парселл,— мене дуже турбують ваші взаємини з тайтянами. Вони зараз не дуже хороші. І в майбутньому не треба робити нічого такого, щоб вони ще погіршали.

— Так, так,— машинально підтвердив Маклеод.

Бейкер підштовхнув Парселла ліктем.

— Ходім,— сказав він пошепки.

Як може Парселл не помічати, що Маклеод пускає його слова повз вуха?

Парселл зробив паузу, випростався і, почервонівши, зніяковіло пробурмотів:

— Я вам ще щось хочу сказати... Я... я не хотів би, щоб ви вважали мене своїм ворогом. Я вам не ворог.

І він рішуче простяг Маклеодові руку.

Маклеод аж поступився назад. Якусь мить він мовчки дивився на руку Парселла, потім перевів очі на свої руки, що прикривали купку золота. Нарешті він відірвав від золота праву руку і простяг її через стіл Парселлові.

— І я теж,— сказав він досить холодно.

Коли він пустив руку Парселла, той повернувся до Бейкера, ніби запрошуючи його піти за цим прикладом.

— До побачення! — промовив Бейкер.

І пішов до дверей. Його дратувало засліплення Парселла, йому не подобалось його християнське всепрощення.

Притримуючи двері, він пропустив Парселла вперед. Уайт теж підвівся і вийшов слідом за ними. Мабуть, він теж помітив, з яким нетерпінням Маклеод чекає, щоб вони всі пішли.

Проминувши садок, Парселл звернувся до Уайта:

— Зараз я піду до таїтян і, коли домовлюся з ними, зразу ж вам повідомлю.

— Спасибі,— сказав Уайт співучим голосом.

Він пішов геть, ступаючи нечутно, як кішка. Його хатина стояла біля північної вершини ромба навпроти хатини Ганта.

Бейкер і Парселл мовчки йшли по Вест-авеню. Після холодної хатини Маклеода приємно було йти залитою сонцем дорогою.

Бейкер мав зустрітися з Авапуї пізно ввечері. Треба чекати цілий день, перш ніж він зможе сказати їй... Він уявляв собі, як вона повільно розплющить свої чудові темні очі і візьме його за руку: «Невже це правда, Уїллі, невже це правда?» Яка вона ніжна...

Бейкер подивився на Парселла, і голос його затремтів від зворушення:

— Дякую вам, Парселле.

Парселл повернув голову і холодно відповів:

— Нема за що.

Обидва були збентежені. Бейкер сам розумів, що подякував Парселлові не дуже сердечно, але не міг примусити себе вдруге звернутися до нього з словами подяки. Його вразив тон Парселла.

— Певно, Маклеод зараз пробує на зуб свої монети,— сказав Парселл.

— Клятий шотландець,— процідив крізь зуби Бейкер.

— Ви, здається, щось сказали? — Парселл зупинився.

Бейкер теж зупинився. Парселл холодно дивився на нього, насупивши брови, в напруженій позі. Бейкер стояв перед ним ні в сих ні в тих.

— Я теж шотландець.

— Я зовсім забув,— пробурмотів Бейкер.— Простіть мені, будь ласка.— І додав: — Адже бувають винятки.

Щоки Парселла залив густий рум'янець.

«Знову бовкнув не до ладу»,— з досадою подумав Бейкер.

— Ні, ні, ніколи не кажіть так, Бейкере,— вигукнув Парселл.— Не існує ніяких винятків. Чуєте, винятків не існує! Коли маєш упередження проти якогось народу, то вади якоїсь однієї людини складаєш на всю націю, а гарні якості приписуєш лише окремим людям. Це безглуздо!.. Це... непристойно! Повірте мені! Благородніше було б робити навпаки.

— Як же навпаки? — запитав серйозно Бейкер.

— Вважати гарні якості загальними, а вади — винятком.

Такий погляд примусив Бейкера задуматись. Але вже через хвилину він посміхнувся.

— Ну що ж,— сказав він, і в його карих очах засвітилися лукаві вогники.— Зараз я застосую вашу систему, Парселле. Скажу, що всі шотландці хитрі, крім вас.

— Крім мене? — ображено перепитав Парселл і почимчикував далі.— Чого ви так говорите?

«Знову ляпнув дурницю!» Але хвилева ніяковість уже минула. Їх знову зігрівало дружнє тепло. «Видно, пішли на користь мої винятки»,— всміхнувся про себе Бейкер.

Парселл з суворим обличчям чекав відповіді. «А справді, він схожий на ангела,— раптом з ніжністю подумав Бейкер.— А вважає ж себе хитрим».

— Так от,— з запалом промовив Бейкер,— коли ви читали йому мораль, він навіть не слухав вас, так йому хотілося скоріше лишитись на самоті із своїм золотом...

— Я теж це помітив,— погодився Парселл, і його обличчя враз посмутніло.— Але в мене не було вибору. Я хотів йому все сказати.— І додав: — Це так безглуздо. Він нічого не розуміє. Через нього на острові склалося дуже небезпечне становище.

— Дуже небезпечне? — перепитав Бейкер.— Чому дуже небезпечне?

Вони дійшли до хатини Парселла.

— Заходьте, Бейкере,— запросив Парселл, не відповівши на його запитання.

Івоа вийшла їм назустріч. Таїтянський звичай забороняв їй розпитувати чоловіків, але, глянувши в обличчя Бейкера, вона так і кинулася до нього.

— Е, Уїллі, е! — вигукнула вона, поклавши йому на плечі обидві руки, і потерлася щокою об його щоку.— Е, Уїллі, е! Я така щаслива за тебе.

Бейкер усміхнувся, але його нижня губа судорожно сіпнулась. Коли він побачив Івоа в її господі, серце його захлинулось радістю, що до нього повертається Авапуї.

— Уа мауру-уру вау,— промовив він, старанно вимовляючи слова, як школяр, що вчиться читати.— Ніяк не второпаю, чого «спасибі» виходить таке довге по-таїтянськи.

— Їм нікуди поспішати,— відповів Парселл.

Бейкер засміявся, подивився на Івоа і весело повторив:

— Уа мауру-уру вау.

Івоа постукала його легенько пальцями по правій щоці і звернулася до свого тане по-таїтянськи.

— Вона хоче знати,— сказав Парселл,— коли ви побачитесь з Авапуї.

— Скажіть їй... Стривайте! — раптом вигукнув Бейкер, піднімаючи руку, і його карі очі засвітилися радістю.— Я сам відповім їй по-таїтянськи.— Івоа,— урочисто промовив він,— араоуе.— І радісно додав: — Авапуї араоуе!

— Ох який він щасливий! — Івоа погладила плече Парселла і притулилась до чоловіка.— Подивися, який він щасливий.

— Сідайте, Бейкере,— сказав усміхаючись Парселл.— Ні, не на ослінчик, а в крісло. Я недавно зробив його.

— У вас вийшла непогана розсувна стіна,— сказав Бейкер і з задоволенням розглянувся по хаті.— Сидиш просто як на терасі. Все заливає світло.

— Але тільки в сонячні дні,— сказав Парселл.— Лишайтеся з нами, Бейкере. Поснідаємо разом — у нас сьогодні ямс.

— Дякую, щиро дякую,— промовив Бейкер.

Він повернувся до Івоа, підняв руку і повторив, сміючись якимсь хмільним сміхом:

— Уа мауру-уру вау.

Івоа засміялась і заговорила до Парселла по-таїтянськи:

— Що вона сказала про Авапуї? — спитав Бейкер, прислухаючись.

— Вона каже, що радіє за Авапуї, бо вона ніжна, як шовк.

— Оце правда! — в Бейкера заблищали очі.— Ніжна, як шовк! Рученята, очі, голос, рухи... Знаєте, як вона піднімає вії, коли хоче подивитись на вас? Ось так — він спробував відтворити порух її повік.— Повільно-повільно!..— і затнувся, сам здивований тим, що почав говорити про свою любов.

Парселл дивився на нього усміхаючись.

Настала тиша. Потім Бейкер раптом спитав:

— Чому ви сказали, що через Маклеода склалося небезпечне становище?

— Таїтяни гніваються на нас.

— Ще б пак! — відказав Бейкер.— Уявіть себе на їхньому місці. Сказати правду, з ними повелися негарно.—

І додав: — Отже, небезпека полягає в тому, що вони гніваються на нас? Вони хороші хлопці.

— Я знаю одного уельсця,— Парселл подивився Бейкерові просто в вічі.— Він такий хороший хлопець, що, починаючи сварку, віддає мені свій ніж.

Настала тиша. Бейкер насупився.

— І дуже за цим шкодує. Жили б собі тихо та мирно.

— Мовчіть,— різко урвав його Парселл.

Бейкер замовк, потім подивився на Парселла.

— Я чимало міркував про це всі ці три тижні. І я не згоден з вами. Я розумію вас, але не згоден із вами. Для вас життя людини священне. Але тут ваша помилка, лейтенанте. Ви самі побачите, як дорого коштуватиме нам ваше бажання, щоб Маклеод лишився живий.

Парселл мовчав, і Бейкер попросив, випроставшись у кріслі:

— Якщо можна, пошліть, будь ласка, після сніданку Івоа попередити Ороа. Я не повернусь додому до вечора. Нехай вона краще піде від мене. А то вона неодмінно зробить мені сцену. Зрадіє, але сцену все-таки зробить. А другу — Маклеодові, коли повернеться до нього. Ця жінка жити не може без сварок.— Він посміхнувся, низав плечима і додав поблажливо: — Норовиста кобила.

Парселл кивнув головою, і Бейкер одкинувся на спинку крісла. Парселл сидів на порозі, прихилившись спиною до розсувної стіни, підперши зігнутих правим коліном підборіддя, а лівою ногою впираючись у землю. Сонце золотило його біляве волосся.

— Я ніяк не второпаю,— раптом сказав Бейкер.— Чому два гаманці?

— Я знав, що він буде торгуватись.

— Правильно, але все-таки чого ви принесли в двох гаманцях всі свої гроші? Чому, скажімо, не половину?

— Хіба не все одно? — Парселл примружився од сонця і сказав, дивлячись на вершину гори: — Це ж немов дати йому каміння.

— Зараз це так, але через двадцять років?..

Парселл похитав головою.

— Якщо фрегат прийде сюди через двадцять, двадцять п'ять чи тридцять років, то Маклеод усе одно не зможе скористатися з свого золота: його повісять.

— Повісять? Чого повісять?

Не зводячи очей з вершини гори, Парселл промовив байдужим голосом:

— Бунтівникам амністії не буває.

Бейкер випростався в кріслі і уп'явся очима в Парселла. Потім сказав:

— Значить... ви його піддурили?.. Боже мій! Шотландець проти шотландця! Зроду такого не бачив! Виходить, не він вас, а ви його перехитрували?

Парселл посміхнувся, але посмішка його одразу згасла, і обличчя набрало стурбованого виразу.

— Я знаю, про що ви думаєте,— обізвався Бейкер.— Ви думаєте про те, як щасливо могли б ми жити на острові, якби тут не було цих негідників. А скільки їх? Всього троє чи четверо! Смадж, Маклеод, Тімі... Хоч Тімі й чорний, але не кажіть мені, що він добрий хлопець... Якби я був всевишній, знаєте, що б я сказав? Що ці троє збаламутять увесь острів. І що є тільки один вихід: узяти їх до себе на небо...

— Але ви ж не всевишній,— сказав Парселл.

Розділ дев'ятий

Втікачки повернулись того ж таки вечора. Для жінок це був тріумф, для таїтян хоч невелика, але все-таки радість і ганьба для Кістяка. Омаата вдарила в дзвін на Блоссом-сквері, і всі, крім представників «більшості», збіглись на майдан. Ітіа і Авапуї були у вінках, наче готувались до жертвоприношення. Свіжі й квітучі, вони голосно сміялись, їхні очі весело блищали.

Радість була безмежна. Жінки обмацували подруг, терлись щокою об їхні щоки, легенько поплескували їх. Підійшов Парселл, лагідно поплескав їх по плечах, наблизив обличчя до їхніх ший, наче принохувався. Всі зареготали. Так таїтянські матері пестять своїх дітей. А Парселлу подобалася шкіра таїтянок, ніжна, ароматна, вона наче танула під пальцями.

Омаата виголосила промову. Кінець кінцем усе вишло на добре. Жінки самі вибрали собі тане. Коли вона замовкла, втікачок почали всі запитувати. Як це вони не мокли під час дощів? Де ховались? Що їли? Але вони вперто мовчали і тільки посміхалися, опустивши чорні вії, тулились одна до одної і не відкривали своєї таємниці.

Вечері на ринковому майдані при світлі дое-дое почались танці й співи, такі нестямні й жагучі, що навіть

Парселл ніколи не бачив нічого подібного. Уїллі й Ропаті не відставали від таїтян. А коли Омаата ввела у коло Джоно і він почав тупцяти на місці, наче ведмідь, то всі аж заверещали від захвату. Потім послали делегацію до Жовтолицього. Ніхто на нього не сердився. Він такий тихий, такий чемний. Ітіа потерлась щокою об його шоку, а дехто з жінок, щоб потішити метиса, який втратив свою обраницю, почали упадати коло нього, а це не залишило його байдужим.

Другого дня зюйд-вест змінився на пасат, який приніс із собою сонячні дні й ясні, залиті місячним сяйвом ночі. Таїтяни, які ведуть підрахунок не днів, а ночей, вирахували, що пеританське різдво припадає на дев'яту ніч одинадцятого місяця. Ця ніч, як і всі інші ночі будь-якого місяця, мала свою назву. Називалась вона Тама-теа, або «Місяць, що при заході осяває риб».

Це було щасливою ознакою. Справді, Меані поталанило надвечір першим пострілом убити дику свиню. Він приніс її до Омаати, що одразу заходилась розбирати тушу, а інші жінки тим часом запалили в печі. Парселл надумав послати Уайта до Мейсона і до представників «більшості» з пропозицією повечеряти разом на Блоссом-сквері при місяці, щоб відбути святвечір і згадати далеку вітчизну. А через Меані він запросив таїтян на свято перитані.

Проте не минуло й години, як Парселл уже зрозумів, якими марними тішився надіями. Усі запрошені відмовились. Маклеод переказав через Уайта, що йому дуже жаль, але він не може прийти, бо сьогодні ввечері у нього гості. Представники «більшості» дуже шкодують, але вони вечеряють у Маклеода. Парселл мав підозру, що гостей до хитрого Маклеода запросив сам Уайт.

Мейсон повівся більш брутально. Сказав, що «відповіді не буде», зніяковіло пробурмотів Уайт, передаючи Парселлові цю грубу відмову.

— А секстант?

— Я передав його Мейсону від вашого імені.

— І що ж він сказав?

— Сказав: «Добре».

Парселл здивовано звів брови.

— І це все?

— Все.

— Ви хоч пояснили йому, як секстант потрапив до мене?

- Пояснив.
- Що ж він сказав?
- Нічого.
- І нічого не переказав мені?
- Ні.

Парселл пильно поглянув на Уайта. Ні, метис ніколи не бреше. Він такий сумлінний, що не тільки переказує слово в слово те, що йому доручають, а намагається передати навіть інтонацію, вираз обличчя. Ось, приміром, коли він сказав: «Добре», то тут неможливо було помилитись: справжнє мейсонівське «добре» — різке й похмуре.

Відповідь таїтян була дуже чемна. Вони дякують Адамо тисячу разів. Це велика честь для них, що всіх чоловіків і їхніх «трьох жінок» запрошено повечеряти з перитані. І вони в розпачі, що змушені відмовитися через непередбачені обставини.

Парселл порався в своєму садку, коли Меані приніс йому цю відповідь.

— Вони так і сказали «наші три жінки»? — спитав Парселл, підводячи голову.

— Так,— відповів Меані.

— А хто це сказав? Тетаїті?

— Так.

— Він говорив від імені всіх?

Меані кивнув головою. Трохи помовчавши, Парселл спитав:

— Чому він став вашим ватажком? Адже на Таїті твій батько могутніший ватажок, ніж його.

— Тетаїті старший за мене, йому вже тридцять років.

— А якщо я запрошу його на вечерю до мене?

— Він відмовиться.

Парселл мовчав, і Меані квапливо додав:

— Він каже, що ти не моа.

«Отже, я даремно брехав,— сумно подумав Парселл,— але, почавши, доведеться продовжувати. Брехати Івоа, брехати Меані...»

— Знаєш, я теж не вірю,— раптом промовив Меані.

У Парселла був такий приголомшений вигляд, що Меані зареготав.

— Ти й сам не віриш, правда ж, Адамо?

Парселл мовчав, не знаходячи відповіді. Меані поплескав його по плечу і сказав серйозним тоном:

— Вони не вірять, що ти моа, але вірять, що я вірю. Тому я завжди говоритиму, що ти моа.

Запала тиша, потім Парселл сказав:

— Навіщо ця комедія?

— Якби я не говорив цього,— Меані відвернувся,— то не зміг би прийти до тебе.

— А якщо ти цього не говоритимеш і все-таки прийдеш, що тоді буде?

— Мене вважатимуть зрадником.

Парселл здригнувся.

— Ось до чого дійшло! — повільно промовив він. Йому перехопило подих: — Хто ж тоді я для них, якщо не моа? Спільник Маклеода?

Меані нічого не відповів. Потім узяв руку Парселла, підніс її до свого обличчя і притулив до щоки.

— Ти прийдеш? — спитав Парселл.

— Прийду, брате,— відповів Меані. Його очі сяяли ніжністю.— Прийду з Ітіа,— додав він.

— Як?! Вони відпустять Ітіа?

— Знай, Адамо, що ніхто не сміє командувати Ітіа.

— Навіть ти?

— Навіть я! — засміявся Меані.

В перший день різдва остров'яни їли м'ясо дикої свині, спеченої в одній печі, приготовленої одними руками, але їли його в різних місцях: таїтяни в своїй хатині, «більшість» — у Маклеода, «меншість» разом з Ітіа й Меані — у Парселла, Мейсон — у себе вдома.

Через три дні, коли годинник вибив дванадцяту годину, до Парселла хтось постукав у двері. Це був Уайт. Він не ввійшов у кімнату, а лишився стояти на порозі.

— Маклеод прислав мене спитати, чи є у вас риба.

Стіл стояв за три кроки від дверей, і там на банановому листі лежала риба, біла, з перловим полиском. Але Уайт нічого не бачив. З делікатності він не підводив очей. І Парселлу раптом здалося, що коли він скаже «ні», то Уайт повторить Маклеоду це ж саме «ні», нічого не додавши.

— Ви ж бачите,— промовив Парселл.

Уайт підвів голову, глянув на стіл, сказав «спасибі» і пішов геть.

— Уайте! — гукнув на нього Парселл.— Що сталось? У вас немає риби?

Уайт повернувся і сказав байдужим голосом:

— У нас ні в кого немає риби.

Парселл спитав по-таїтянськи Івоа:

— Звідки ця риба?

- Меані приніс.
- Вони ловили сьогодні вранці?
- Ловили,— коротко кинула Івоа, відводячи очі.
- І не подзвонили в дзвін, коли повернулись?
- Ні.
- А кому вони ще, крім мене, дали риби?
- Нікому. Це Меані ловив. Наловив для нас, для

Уїллі й Ропаті.

Запала мовчанка, потім Парселл спитав:

— Вони не хочуть більше ловити рибу для перитані?

— Ні, не хочуть.

Парселл глибоко зітхнув і повернувся до Уайта.

— Вона сказала...

Уайт труснув головою.

— Я зрозумів, що вона сказала. Спасибі.

— Уайте!

Уайт зупинився.

— Скажіть, будь ласка, Маклеоду, що я нічого не знав.

— Добре, скажу.

Через два дні надвечір до Парселла завітав Джонс. Як і завжди, на ньому було лише парео.

— Я вам не буду заважати? — спитав він.

Парселл закрив книгу і усміхнувся до гостя.

— Знаєте, скільки книжок було в корабельній бібліотеці?

— Ні.

— Сорок вісім. А я читатиму їх все життя. Сідайте в крісло.

— Я краще переставлю його на сонце,— сказав Джонс.

Нахилившись, він узяв важке дубове крісло за одну ніжку, випростався, тримаючи його у витягнутій руці,— під шкірою від зап'ястя до плеча напнулася сітка м'язів. Джонс ступив кілька кроків і, зігнувши коліна, поставив крісло так вправно, що воно безгучно опустилось на підлогу на всі чотири ніжки.

— Браво! — усміхнувся Парселл.

Після такого подвигу Джонс сів і поважно опустив очі. Увійшла Івоа.

— Е, Ропаті, е! — вигукнула вона і помахала рукою, вітаючи гостя.

Підійшовши до хлопця, вона з материнською ніжністю поклатила руку на його коротко підстрижене волосся

і усміхнулась. Джонс підставив їй щоку, втупивши кудись у простір свої блакитні порцелянові очі. Вигляд у нього був лагідний, але нетерплячий, наче в хлопчика, який чекає, щоб дорослі облишили свої ніжності і відпустили його погуляти.

— У тебе волосся, як свіжоскошена трава,— сказала Івоа.

Парселл переклав.

— Отакої! У мене волосся зовсім не зелене,— відповів Джонс і засміявся. Потім знову насупив брови, схрестив руки і з грізним виглядом помацав свої м'язи.

— Сьогодні вранці Маклеод і його компанія ходили ловити рибу,— сказав він майже трагічно.— Я бачив, як вони поверталися. Вони несли силу риби!

Голос його ламався, і останні два слова він промовив фальцетом. Джонс почервонів. Він страх як не любив, коли голос підводив його.

— Ну то й що? — зауважив Парселл.

— Вони не дзвонили у дзвін! — обурено вигукнув Джонс.— Швидше згнють рибу, ніж поділяться з нами.

— Погано,— сказав Парселл і замовк.

— В крайньому разі, вони могли б не давати риби таїтянам. Віддячили б їм тим самим... Але нам! Що ми їм зробили?

Парселл знизав плечима.

— Знаєте що? — сказав Джонс, поклавши руки на коліна і войовниче випнувши груди.— Ходімо завтра по рибу: Уїллі, ви і я...

— Чудова думка,— перебив його Парселл.— Я розумію, що ви хочете зробити. Повернувшись, подзвонимо в дзвін і роздамо рибу всім...

Джонс широко розплющив очі, наморщив свій кирпатий ніс і склав губи у формі літери «о».

— Що ж,— вів далі Парселл, не даючи йому змоги заговорити,— ідіть попередьте Бейкера і накопайте з ним черв'яків. Бо скоро стемніє.

Він провів Джонса до хвіртки і постояв трохи, дивлячись йому вслід. Джонс ішов по Вест-авеню впевненою ходою, високо піднісши голову і випроставши плечі, від чого на спині напружились м'язи.

— Чого ти усміхаєшся? — спитала Івоа.

Парселл озирнувся.

— Який милий хлопець. Кумедний і милий,— мовив Парселл, проводжаючи поглядом Джонса.— Мені б дуже хотілося мати сина.

— Хай почує тебе Еатуа,— підхопила Івоа.

«Меншість» повернулася з добрим уловом, але великодушність Парселла виявилася марною. Таїтяни відмовились від риби. «Більшість» ласкаво погодилась узяти її, але самі, повернувшись з риболовлі, ні з ким не поділилися своїм уловом. Лише Ваа брала рибу і цього разу, і в наступні рази. Щодо Мейсона, то він або справді не знав, або удавав, що не знає, звідки береться риба, яку подають йому на обід, і вперто не відповідав на привітання людей, що годували його.

Минув січень. У Івоа виріс живіт, і вона почала лічити дні, вірніше ночі, що лишилися до пологів. За її підрахунками, пологи мали припасти на шостий місяць і, як вона сподівалась, на останню його квартиру, що вважалася найбільш сприятливою, а якщо Еатуа прийме її молитви, то й на чудову ніч Еротооереоре, що означає: «Ніч, коли риба впливає з глибини». Івоа дуже пишалась тим, що першою на острові народиться дитина Адамо. Вона вбачала в цьому добрий знак для дитини.

Взагалі таїтянки не дуже плодовиті, і капітан Кук вбачав у цьому мудрість неба, враховуючи вільні звичаї і невеликі розміри острова Таїті. У всякому разі, поки що тільки Івоа була при надії, і лише в квітні стане відомо, в якій іще хатині сподіватимуться дитини.

Проте вже наприкінці березня в таїтянок почали виникати деякі підозри... Але все здавалось таким неймовірним, що жінки якийсь час гадали, що та, яка здається вагітною, просто дуже розжиріла від сидячого життя. Але в квітні всі сумніви зникли. І коли після ночі Туру (ніч, коли риби сусідують з крабами) Ваа прийшла на майдан, щоб узяти свою частку свинини, жінки одразу ж замовкли, побачивши її надто розповнілий стан. Протягом двох тижнів на острові тільки й розмови було, що про цю новину. Ітіа навіть склала про цю подію трохи непристойну, але простодушну пісеньку. Однак, досить насміявшись, таїтянки стали почувати пошану до Ваа. Коли ділили жінок, вона привселюдно заявила, що «зігріє» ватажка великої піроги. І, видимо, їй пощастило виконати свою обіцянку.

Квітень приніс також і розчарування: погано уродив ямс. Зібравши урожай, ямс поділили порівну між остров'янами. Кожний викопав біля своєї хатини яму і зсипав туди свою частку. Всім порадили якомога економніше витратити свої запаси, щоб дотягти до нового вро-

жаю, не чіпаючи дикого ямсу. Його хотіли зберегти як резерв на той випадок, якщо наступного року врожай буде ще гірший.

Якось на початку травня Маклеод розповів Парселлу, що, мовляв, він випадково проходив повз яму «чорних» і помітив, що вона порожня більш ніж наполовину. Якщо «чорні» й надалі так розкидатимуться ямсом, то їм його вистачить не більш як на півроку, а тоді вони накинуться на дикий ямс і спустошать плантації, які вирішено зберегти як резерв. Маклеод просив Парселла поговорити з таїтянами і порадити їм ощадливіше витрачати свої запаси.

Зазираючи в яму таїтян, Парселл переконався, що Маклеод мав рацію. Він вирішив поговорити з ними від свого імені, зовсім не згадуючи Маклеода.

Проте з перших же слів він побачив, що його просто не розуміють. На Таїті всього вдосталь, і навіть думка про те, що можна обмежувати себе в чомусь сьогодні, щоб було що їсти завтра, здалась співрозмовникам Парселла якимсь божевіллям, справжнім маамаа, на яке здатні лише перитані. Не буде ямсу на плантаціях — залишиться дикий. Не буде дикого — залишаться фрукти. Не буде фруктів — то вже напевно залишиться риба. Доки чоловік має силу, щоб тримати у руках ості, доти з голоду він не помре. Парселл кілька разів починав пояснювати, але нікого не переконав. А через годину зрозумів, що таїтяни вважають його втручання недоречним. Він попрощався з ними й пішов.

Приблизно через тиждень після цієї розмови прийшов Уайт і попередив Парселла, що після обіду в хатині Маклеода відбудеться засідання асамблеї. Парселл здивувався. А чому не під баньяном, як звичайно? Уайт похитав головою. Він нічого не знає. Але збори дуже важливі, так сказав Маклеод.

Десь о другій годині Парселл вийшов з дому, але замість того, щоб піти до Маклеода, звернув на Вест-авеню і завітав спершу до Бейкера, а потім до Джонса. Він не застав дома ні одного, ні другого. П'ять хвилин тому обидва пішли до Кістяка. Парселл попрямував по Норд-вестер-стріт, збираючись піти навпростець через кокосовий гай і скоротити таким чином шлях. Але не встиг він ступити й десяти кроків, як побачив Ітіа, що сиділа під панданусом. Очі її сяяли з-під опущених довгих вій. Парселл зупинився.

— Що ти тут робиш, Ітіа?

— Чекаю на тебе,— сміливо відповіла вона.

— Чекаєш на мене? — засміявся Парселл.— А звідки ти знала, що я йтиму цією дорогою? Я забрів сюди випадково.

— Я йшла за тобою слідом. А ти мене не бачив. Я йшла гаєм. Я стежила за тобою від самого твого дому. Ороа сказала мені, що ти підеш до Кістяка.

— Гаразд, чого ж ти хочеш від мене?

Ітіа підвелась і підійшла до Парселла, підвівши до нього своє кругле усмінене личко. За два кроки вона зупинилась, заклала руки за спину і промовила лагідним голосом:

— Я хочу, щоб ти поцілував мене, Адамо.

— Ще чого? — суворо відповів Парселл.— Я не можу цілувати жінку, яка належить Меані.

— І Тетаїті,— додала Ітіа,— і навіть трошки Корі.

— Виходить, у тебе трое тане? Чи не досить?

— Двоє,— поправила Ітіа.— Корі зовсім трошечки.

Парселл засміявся.

— Чого ти смієшся? — спитала Ітіа, схиливши голову набік і широко розплющивши свої лукаві очі.— Мати двох тане зовсім не табу. А чому в тебе немає двох жінок, Адамо? Тобі було б добре з двома жінками.

Парселл знову засміявся, обеззброєний цим зауваженням. Ітіа — це справжнє дитя природи: хитрощі, чари, інстинкт — усе в ній найвніше, первісне, але все спрямоване до однієї мети, в усьому нестримно виявляється жінка.

Ітіа вже не сміялась. Вона пильно дивилась йому просто в вічі.

— А в тебе нове намисто! — сказав він.

— Воно з шишок пандануса. Понюхай, яке западне,— сказала Ітіа, стаючи навшпиньки і простягаючи йому намисто.

Шишки гарного жовтогарячого кольору були нанізані на ліану. Парселл вдихнув їхні пахощі, і кров зашуміла йому в голові. Вперше в житті він вдихав такий міцний запах. Але надто пізно зрозумів маневр Ітіа. Вона раптом кинулась йому на шию і припала до нього, міцно обхопивши його руками. Одне слово, вдалася до випробуваного маневру, який допоміг їй тоді, коли спалювали «Блоссом».

В обличчя Парселлу вдарив п'янкий аромат. Запах циншоку пандануса змішувався з ніжними, теплими пахощами квітів тіаре, якими Ітіа прикрасила своє волосся.

— Ітіа,— тихо промовив Парселл,— якщо я тебе поцілую, ти мене пустиш?

Він зразу ж зрозумів, що допустився помилки. Надто швидко здався. Тепер вона вимагатиме від нього більшого.

— Пушу,— відповіла вона, і очі її заблищали,— але поцілуй мене не так, як тоді, а по-справжньому.

Вона пригорталася до нього всім своїм прохолодним, гнучким тілом. Нахилившись, він поцілував її. Потім узяв маленькі ручки, що обхопили його, розвів їх і, не випускаючи з своїх, спитав:

— Тепер ти підеш?

— Піду,— відповіла вона, підвівши на нього вологі очі.

І побігла геть. Здавалося, вона лине поміж пальмами, мов сонячний промінь. «Який сором!» — голосно сказав Парселл. Але навіщо брехати самому собі? Йому зовсім не було соромно. Він бачив перед собою кругле личко Ітіа, її чарівне тіло. Ці гримаси, ця міміка, ці пози — весь цей танок жіночої звабливості... І все це підстроєно, продумано, щоб справити певне враження. По суті, шите білими нитками. А він усе бачить, розуміє, але не може не піддатися цьому враженню.

Коли Парселл прийшов до Маклеода, всі британці, крім Мейсона, вже сиділи навколо столу. Маклеод головував, поважно поклавши кістляву руку на великий аркуш паперу, покресленого безліччю ліній; він справді був схожий на кістяк.

Бейкер показав Парселлу на вільний ослінчик, що стояв між ним і Джонсом, а Джонс підвівся, щоб пропустити його. Парселл, ні на кого не дивлячись, сказав: «Добрий вечір». Ніхто не відповів, лише Маклеод кинув: «Тільки вас і чекали». В його голосі не відчувалося недобррозичливості. Він просто говорив це як факт.

Сівши, Парселл перш за все глянув на аркуш паперу. Він упізнав нашвидку накиданий план острова, вірніше низинної його частини. Рисунок бухти Блоссом здався йому неточним, зате ромб селища з прямокутниками будинків, розташованих по його краях, відповідав дійсності.

— Матроси,— почав Маклеод,— нам треба обміркувати одну справу, справу дуже нагальну. Це питання про землю.

Він замовк, і Парселл відчув, що пауза цього разу не була звичайним для Маклеода ораторським прийомом. Коли він вимовив слово «земля», його обличчя раптом набрало урочистого виразу.

— Цього разу ми зібрали поганим урожай,— повільно провадив далі Маклеод,— але не це мене непокоїть, бо врожаї, як і жінки, бувають різні: і добрі, і погані, і рано чи пізно знаходиш таку, яку тобі треба. Ні, матроси, мене непокоїть інше: на острові є дуже безтурботні люди, які не бачать далі свого носа і вже з'їли більше половини свого ямсу. При такій поведінці зрозуміло, що буде далі. Через три місяці ці люди підуть пастися на дикий ямс. А кому це піде на шкоду? Мені! Вам! Усім нам! Дикий ямс — це наш резерв! Священний й недоторканий! А ви думаєте, чорні пожаліють його, коли у них не буде чого жертви? І не подумають! Що ж тоді нам робити? Поставити охорону? Вдень, можливо, це допоможе, але вночі ніхто й не помітить, як чорні приповзуть і покрадуть усі наші овочі.

Маклеод поклав долоні на край столу і обвів поглядом слухачів, ніби хотів підкреслити всю серйозність становища.

— Коротко кажучи,— вів він далі,— у нас щось не клеїться, а що саме, я вам зараз скажу: не виходить у нас життя общиною, як ми вирішили жити. Та й не могло воно вийти. Згадайте хоча б риболовлю. Чорні вирішили нікому не давати риби. Гаразд. І які наслідки? По рибу в нас ходять три команди.

— Від нас самих залежало, щоб їх було лише дві,— сухо кинув Парселл.

— Що правда, то правда! — палко підхопив Бейкер.— Вам зробили подарунок, а ви чим віддячили?

Джонс, який неухважно слухав початок розмови, раптом схаменувся і енергійно закивав головою. Маклеод і його друзі удали, що нічого не чують. Шотландець, мабуть, заздалегідь наказав своїм прибічникам поводитись обережно, щоб не спійматися на гачок «меншості».

— Щодо мене, то я не схвалюю рішення таїтян,— сказав Парселл.— Але їх можна зрозуміти: їх пограбували. Якби ви дозволили їм тягти жеребки, коли ділили жінок, вони цього не зробили б.

На тонких губах Маклеода майнула посмішка, і поглибшали темні западини під очима.

— Легко вам казати, Парселле,— спроквола промовив Маклеод,— але якби вашу Івоа теж стали ділити разом з усіма жінками, ви, напевно, заперечили б. Ще й як заперечили б! Нізащо б не погодились. Ось ви який! Хочете, щоб усе було спільним, ладні поступитися всім, крім основного.

— До чого тут Івоа? — розсердився Парселл.— Жінок не ділять, мов ямс. Вони теж мають право висловити свої бажання.— І ущипливо додав: — До речі, ви мали нагоду переконатися в цьому.

Запала тиша. Маклеод навіть не глянув на Парселла. Що ж до Бейкера, то він повівся дуже розумно: просто промовчав. Навіть не дозволив собі посміхнутись.

— Ну-ну! — промовив нарешті Маклеод, зробивши рукою широкий жест, ніби відкидаючи все другорядне, що заважало дискусії.

— Дозвольте, я ще не скінчив,— заперечив Парселл.— Мені б хотілося звернути вашу увагу на те, що на острові ще багато чого робиться спільно, і всі вважають, що так і повинно бути. Наприклад, ходіння по воду. Уявіть собі, якщо кожному доведеться носити для себе воду...

— І ще дещо робиться спільно,— додав Бейкер.— Згадайте хоч би диких свиней. Досі на острові існує команда, яка полює на свиней. А чому? Тому що так зручніше. Зручніше для всіх, коли вбиту свиню передають Омааті та іншим жінкам. Тушу треба розбирати, і мити, і пекти, і класти різні приправи, а потім ділити печеню. Не кожному хочеться з цим морочитись. Звідси висновок,— закінчив він, дивлячись на Маклеода,— коли це вам вигідно — хай буде усією громадою, а коли не вигідно — хай кожний окремо...

— Добре сказано, синку! — широко посміхнувся Маклеод і обвів присутніх переможним поглядом, немовби Бейкер висловив його заповітну думку.— Було б нерозумно робити що-небудь спільно, коли це вам не вигідно.— Бейкер відкрив був рота, але Маклеод вів далі: — Що ж до землі, хлопці, то мені якраз вигідно, щоб її поділили, а чому, я вам зараз поясню: я гну спину, працюю, мов чорний віл, полю, підгортаю... Ділянка у мене — люблю глянути, і те, що вона мені дає, те я й з'їдаю. А вам, Парселле, я ось що скажу: якщо який-небудь сучий син

сидить собі у холодочку і милується своїм голим пупом, замість того щоб працювати, а в кінці року одержить дулю з маком, то я, звичайно, його пожалію, але тим гірше для нього, якщо йому доведеться покласти зуби на полицю. Кожний за себе — отак я розумію життя.

Парселл мовчки дивився на Маклеода. Справжній селянин з Гайленда. Так надривався на тяжкій роботі, що в нього закам'яніло серце. Та й голова теж.

— Ну, то що ж ви на це скажете? — запитав Маклеод, бо Парселл мовчав.

— Взагалі я проти, — відповів Парселл. — На мою думку, найкраще розв'язання проблеми — це община. Але тепер, коли в нас три, вірніше, чотири клани на острові, — можливо, справді краще пристати на вашу раду, щоб уникнути чвар. Зрозуміло, з умовою, що землю буде поділено... — Він витримав паузу і чітко промовив: — справедливо.

— Можете покластись на мене, — підхопив Маклеод з сяючою посмішкою.

І враз Парселл зрозумів, як і чому шотландець домігся влади. Він був не тільки найрозумніший з усіх матросів, а попри свою жорстокість, умів приваблювати до себе серця.

— Я теж гадаю, що краще поділити землю, — промовив Бейкер. — Не хочу, щоб до мене лізли й переверяли, скільки я з'їв ямсу.

Маклеод удав, ніби не розуміє натяку.

— Жоден хлопець на острові від цього не програє, — поважно промовив він, поклавши руку на план. — Усе буде зроблено по закону. Ми з Уайтом переписали всі придатні для обробітку землі. Ми користувалися лагом з «Блоссомом», і вперше наш бідний лаг вимірював землю, а не тягся у хвилях за кормою бісового корита. Коли все переміряли, то склали повний опис і поділили землю на рівні ділянки. А щоб ніхто не ремствував, я пропоную тягти жеребки. — Він повернувся до Парселла і знову широко усміхнувся: — То як ви гадаєте, Парселле, це справедливо чи ні?

— На перший погляд ніби справедливо, — стримано відповів Парселл.

Надто вже солодкий був сьогодні Маклеод. Треба бути обережним.

— Але хочу вас попередити, хлопці, — казав далі Маклеод, обвівши поглядом присутніх, — що нам нема

чого радіти. Ділянки не вельми розкішні. Так що не думайте, що ви тепер стали панами з маєтками. Треба зберегти фруктові дерева, вирубувати їх не можна, бо шар землі на камінні такий тонкий, що його перший же норд-вест звіє к бісу в море, коли не буде дерев. Я підрахував, хлопці! Хліборобної землі у нас усього вісімнадцять акрів¹, тобто по два акри на душу.

Парселл аж підскочив.

— По два акри? — здивовано перепитав він. — Ви ділите землю на дев'ять ділянок?

— А то як же? — підвів на нього очі Маклеод. — Хіба нас не дев'ятеро?

— А таїтяни? — крикнув Парселл.

— Про них я теж не забув, — відповів Маклеод. — Вони допомагатимуть білим обробляти землю, і їм платитимуть за роботу натурою.

— Ви збожеволіли, Маклеоде! — гукнув Парселл, побілівши від гніву. — На вас треба надіти гамівну сорочку! Ви хочете перетворити таїтян на рабів. Та вони ніколи не погодяться!

— А мені начхати, погодяться вони чи ні, — відказав Маклеод. — Я не збираюся віддавати добру землю хлопцям, які лінуватимуться її обробляти. На Таїті надививсь я на їхні ділянки! Чистий сором! Ловити рибу, лазити на кокосові пальми — це вони можуть. А от землю обробляти — дзуськи! Ось що я хочу сказати.

— Маклеоде, — промовив Парселл тремтячим голосом. — Ви, певно, не розумієте, що робите. На Таїті навіть останній бідняк має свій садок і кілька кокосових пальм. На Таїті не володіють землею тільки ті, кого позбавляють цього права: злочинці, покидьки суспільства. Не дати нашим таїтянам землі!.. Та ви просто не тямите, що говорите. Це тяжко їх образити! Це все одно, що надавати їм ляпасів!

Маклеод презирнувся з представниками «більшості» і повернув своє схоже на череп обличчя до Парселла.

— Всі знають, що у вас ніжне серце, Парселле, — глузливо сказав він, — і що ви дуже любите чорних. Але дозвольте вам сказати, що мені начхати на їхні почуття. Мені про чорних зовсім байдуже. Єдице, на що я вважаю їх здатними, — це ловити рибу. Але з цим покінчено. Тоді нащо вони нам здалися? Ні на що. Зайві роти, ось

---

¹ Англійський акр дорівнює 4046 м².

хто вони такі. Хай сідають на пліт й хай хоч потопляється десь на півдорозі до Таїті — мені від цього ні холодно ні жарко.

— Проте всі були задоволені, коли вони допомагали нам на «Блоссомі»,— зауважив Джонс, розправляючи плечі.— Якби не було таїтян, ми ніколи б сюди не добрались.

— Що правда, то правда,— підтакнув Джонсон.

Всі, мов по команді, глянули на Джонсона. Він відкрито, голосно схвалив критику «меншості». Але коли він підвівся, присутні остовпіли з подиву. З хвилину Джонсон стояв нерухомо, в незграбній позі — втягнув і без того запалі груди і випнув кругле черевце, безперестану потираючи долонею червоні прищі на підборідді.

— Прошу мене вибачити,— промовив він тремтячим тонким голосом,— але я бачу, що суперечка затягнеться. А мені пора йти. Треба дружині дров наколотити.

— Сідай! — наказав Маклеод.— Твоя дружина почекає.

— Я обіцяв їй наколотити дров,— наполягав Джонсон, потираючи підборіддя і дрібними кроками відступаючи від стола,— а обіцянки треба виконувати. Не можу я порушувати своїх обіцянок.— Бідолаха марно намагався випростатись: прибрати незалежного вигляду.

Не зводячи очей з присутніх, він повільно задкував до дверей.

— Та сідай, чорти б тебе вхопили! — гримнув Маклеод.— Сідай, кажу тобі! Ми обговорюємо дуже важливе питання, і всі мусять бути присутні.

— Я віддаю тобі мій голос,— сказав Джонсон, відступаючи до дверей дрібненькими, ледь помітними кроками.— Обіцянки треба виконувати,— повторив він, раптом підвищивши голос і поклавши руку на клямку дверей.— Якщо старий Джонсон дав обіцянку, то не така він людина, щоб її порушити.

— Брехав твого батька син! — хихикнув Смадж.— Просто ти боїшся, що тобі дасть прочухана твоя хвойда.

Джонсон зблід, потім випростався і рішуче мовив:

— Я забороняю, чуєш, забороняю називати так мою дружину.

— Ах, вибачте,— сказав Смадж.— Ану йди сідай, а то я зараз сам тебе посадовлю.

І він підвівся. Але Бейкер, нахилившись, тицьнув Смаджа пальцем вище коліна.

— Дай Джонсону спокій,— стиха мовив він, тільки його карі очі блиснули.— Він віддав вам свій голос, чого вам іще треба?

Запала тиша, тривала й гнітюча: надто вже безглузда розігралася сцена. Джонсон і Смадж стояли нерухомо. Джонсон, тримаючи руку на клямці, застиг біля дверей під загрозливим поглядом Смаджа. А сам Смадж, аж білий від люті, теж заціпенів, злякавшись виразу Бейкерових очей.

— Сідай, Смадже,— раптом добродушно сказав Маклеод,— а ти, Джонсоне, іди колоти дрова своїй індіанці. Ніхто на тебе не образиться.

Втручання Маклеода врятувало його джуру Смаджа і звело нанівець заступництво Бейкера. Смадж слухняно сів на ослінчик, увесь зіщулившись, навіть його паюча морда ніби ще зменшилась.

— Спасибі, Маклеоде,— промовив Джонсон, вдячно глянувши на шотландця сльозавими очима в червоних повіках.

Він вийшов, ледве переставляючи ноги, покірливо й боязко зіщулившись, і навіть не глянув на Бейкера.

— Мова йшла про таїтян,— сказав Джонс, суплячи брови й морщачи свій короткий ніс.

Він пишався тим, що став на захист таїтян, і хотів нагадати про це.

— Маклеоде,— почав Парселл,— якщо таїтяни пустилися разом з нами в море і живуть тут на острові, то лише тому, що вони ставляться до нас по-дружньому і вирішили ділити з нами всі злигодні. Не можна, просто неможливо не дати їм їхньої частки землі.

— Вони злякались бурі! — люто закричав Смадж, раптом посмілішавши.— Ніколи я цього не забуду. Нам самим довелось лізти на реї. Підлі боягузи. Їх півдюжини, а хоробрості у всіх, як у того курчати!

— Не тобі говорити про хоробрість,— докинув Бейкер.

— Якщо вже заговорили про хоробрість,— підхопив Джонс,— то ти нізащо не поліз би купатися серед акул, а вони купаються. Я теж не поліз би.

Він багатозначно помацав свої м'язи і переможно глянув довкола. Он як заткнув він пельку цьому Смаджу.

— Джонс каже правду,— мовив Парселл.— Ми не боїмось бур, а таїтяни не бояться акул. Хоробрість —

це справа звички. До речі, зараз йдеться зовсім не про те, щоб засуджувати таїтян, а про те, щоб дати їм землю. Вирішивши позбавити таїтян землі, ви одразу стали шукати у них різні вади. Вони і боягузи, і ледарі... Сміх, та й годі! Просто ви не хочете визнати за ними такі самі права, як за собою.

Маклеод повільно розвів свої довжелезні руки й схопився за протилежні краї столу.

— Начхати мені на їхні права! — сердито гукнув він. — Чуєте, Парселле, мені начхати на їхні права! Риба теж має право жити, поки її не спіймають, але це не заважає мені ловити її. Якщо дати землю таїтянам, то її треба поділити на п'ятнадцять ділянок, і тоді на кожного припаде трохи більше акра. Я запевняю вас, що це неможливо. Щоб їсти й пити досхочу мені, моїй дружині, моїм дітям, якщо вони народяться, потрібно не менше двох акрів. Треба подумати й про майбутнє. І я не збираюся корчити з себе дуже доброго перед людьми, які мені навіть риби дати не хочуть.

— Йдеться зовсім не про вашу доброту. Ви позбавляєте їх законної частки.

— Хай буде так! — промовив Маклеод, піднісши руки вгору і щосили ляснувши ними по столу. — Хай буде так! Я їх позбавляю. Ну то й що з того?

У Парселла здавило в горлі, але він опанував себе і, помовчавши, сказав:

— Це ж війна! Невже ви не розумієте?

— Ну то й що? — не тямлячи себе від люті, загорлав Маклеод. — Вони мене не злякають. У нас є рушниці, а в них немає.

Парселл подивився йому просто в вічі:

— Ви говорите страшні речі, Маклеоде.

Маклеод тихенько хихикнув і промовив тремтячим від люті голосом:

— Дуже жалкую, що образив ваші ніжні почуття, Парселле, але якщо ви не можете більше нічого додати, перейдімо до голосування.

Парселл випростався й різко кинув:

— Перш ніж почнеться голосування, я скажу вам, чим воно закінчиться. Смадж голосуватиме за вашу пропозицію, бо він такої ж думки, Джонсон віддав вам свій голос, бо він боїться Смаджа, Гант тому, що нічого не тямить. І Уайт, хоч, мабуть, він і не згодний, голосуватиме за вашу пропозицію, бо він вам друг. Це дасть вам

чотири голоси проти трьох. На нашому острові, Маклеоде, немає більше ніякої асамблеї, є тільки тиранія, ваша тиранія. І я не хочу її терпіти.

— Он якої ви заспівали! — вигукнув Маклеод.

— Дайте мені скінчити,— сказав Парселл, підводячись.— Ви задумали велике безглуздя, і я не згодний з вами. Я просто не знаю, як назвати ваш вчинок. Це... це... гидко! І все тільки для того, щоб одержати зайвий акр! — вигукнув раптом Парселл.— Я не візьму участі в голосуванні, Маклеоде, ні в цьому, ні в наступних. З цієї хвилини я виходжу з асамблеї!

— Я теж,— підхопив Бейкер.— Мені обридли всі ваші витівки. І я буду дуже радий, якщо не побачу більше ні тебе, ні твого прихвосня.

— І я теж,— сказав Джонс.

Він замовк, підшукуючи яке-небудь ущипливе слівце, але нічого не придумав і лише насупив брови.

— Я вас не тримаю,— байдуже мовив Маклеод.— Ви вільні як вітер. А коли вже ми заговорили про почуття, то дозвольте вас запевнити, що моє серце ніколи не тьохкало від щастя, коли я бачив шановного Бейкера, і яюсь я переживу нашу розлуку. А вам, Парселле, я хочу ось що сказати,— додав він, і в його голосі раптом забриніли теплі нотки,— ви не знаєте, що говорите. Акр — це акр. Ви цього не розумієте, бо ніколи не знали ні в чому нужди, для вас акр ніщо. А я, коли хочете знати, їв би досхочу, якби в моєї матері був зайвий акр землі, та й моя старенька не працювала б так тяжко. Це я просто так кажу, я знаю, що це нікого не цікавить. Хочете вийти з асамблеї,— виходьте. Коли ви підете, я, можливо, трохи поплачу на плечі в Смаджа, але нарешті заспокоюсь. Отже, ви йдете. Ми кинемо жереб і повідомимо вас через Уайта, які вам припали ділянки. Можете повірити Маклеоду — все буде зроблено по закону. Чорні — це чорні, а білі — це білі. І білого хлопця я не дозволю скривдити, тиранія це чи не тиранія.

Блідий і схвильований, Парселл попрямував до дверей. Він програв. У нього не було жодного козиря. Єдине, що можна було зробити,— це вийти з асамблеї. Проте він сам розумів, що його вихід нічого не змінить, хоч він тепер розв'язав собі руки.

— До побачення, Парселле,— гукнув Маклеод, коли Парселл разом з Джонсом і Бейкером підійшов до дверей.

Парселл озирнувся, вражений тоном, яким Маклеод вимовив ці слова. Дивна річ, але на мить Парселлу здалося, що в очах Маклеода промайнув жаль. «Він буде нудьгувати,— раптом подумав Парселл.— З яким завзяттям він керував асамблеєю, нацьковуючи на мене «більшість». А тепер не буде ні опозиції, ні асамблеї. Я забрав у нього іграшку».

— До побачення,— відповів Парселл, трохи помовчавши.— Якщо ви захочете відновити асамблею, вам відомі мої умови.

— Я їх не знаю і знати не хочу,— пихато відказав Маклеод.

Парселл навіть не відчував гарячого проміння сонця, що світило на його голі груди. Він так і кипів від люті, не тямив себе од тривоги. Праворуч від нього йшов Бейкер, а Джонс — праворуч від Бейкера.

— От і по всьому! — промовив Джонс.

Парселл нічого не відповів. Бейкер мовчки похитав головою, а Джонс збуджено й безтурботно додав:

— Що ж ми тепер будемо робити? Створимо другу асамблею?

Бейкер жартома штовхнув його ліктем під бік.

— А чому б ні? Парселл буде лідером, ти — опозицією, а я буду утримуватись.

— Я серйозно кажу,— насупився Джонс.

— А хіба я не серйозно? — відповів Бейкер.

Коли вони дійшли до хатини Мейсона, Джонс сердито заявив:

— Піду вулицею Пасатів. Я йду додому, і мені з вами не по дорозі.

— Ходімо з нами, Ропаті,— посміхнувся Бейкер.— Потім підеш по Іст-авеню,— повторив він, беручи Джонса за руку.

Джонс зразу ж напружив м'язи.

— Залишайся з нами. Ти навіть не уявляєш собі, які корисні для мене твої промови.

— Заткни пельку.

— Чому?

— Заткни пельку, гаде.

— Що за слова! — скрушно зітхнув Бейкер.— Як багато на цьому острові вульгарних людей! Доведеться тікати звідси.

— А це бачиш? — спитав Джонс, підносячи йому до носа свій величезний кулак.

— У мене, хвалити бога, ще є очі, щоб бачити,— шанобливо відповів Бейкер.

— Зараз дістанеш по мармизі.

— Ставлю твою пропозицію на голосування,— сказав Бейкер з перебільшеним шотландським акцентом.— Голосування це голосування, хлопці, і треба дотримуватися правил. Голосується пропозиція Ропаті. Хто «за»?

— Я «за»! — гукнув Джонс.

— Я «проти». Архангел Гавриїл теж «проти».

— Тихше!

— Він не чує. Той, хто має вуха, хай не чує.

— Амінь,— підхопив Джонс.— Які результати голосування?

— Один голос «за», два «проти». Пропозиція Ропаті відхиляється. Закон є закон.

— Того, хто порушить закон, буде повішено.

— Добре сказано, хлопче,— похвалив Бейкер. І заговорив звичайним тоном: — А я радий, що більше не доведеться ходити до цих двох. Якби поблизу був другий острів, я б переселився туди.

— Про що ви говорите? — спитав раптом Парселл, підводячи очі.

— Про другий острів, по сусідству з нашим.

— Маклеод усе одно завоював би його,— осміявся Джонс.

— Послухайте,— сказав Парселл,— я хочу вам щось запропонувати.

— Ну, що я казав? — вигукнув Джонс, і його порцелянові очі радісно заблищали.— Створюємо нову асамблею!

— Ось що я хочу вам запропонувати,— повторив Парселл.— Він зупинився і по черзі поглянув на своїх супутників.— Ходімо зараз до таїтян і поділимося з ними нашою землею.

— Ви хочете сказати — нашими трьома ділянками? — спитав Бейкер, теж зупиняючись.— Небагато ж нам залишиться.

— По дві третини акра на душу.

Запала тиша. Бейкер дивився собі під ноги, його смагляве обличчя раптом стало серйозним, напруженим.

— Який сором! — раптом сказав він.— Маклеод зі своєю бандою матимуть по два акри кожний, а ми з таїтянами — всього по дві третини акра! — І додав: — Багаті й бідні. Уже!

— Можете відмовитись,— сказав Парселл.

— Я не кажу, що відмовляюсь,— сердито буркнув Бейкер.

Він пішов далі і за хвилину додав:

— Одне тільки мені неприємно: думати, що мої діти будуть дітьми бідняка.

Він зупинився, труснув головою і закричав, гнівно блиснувши карими очима:

— І все через цю паскуду!

Щомиті голос його дужчав, і слово «паскуда» він уже не прокричав, а проревів з безтямною люттю.

Потім, трохи помовчавши, сказав:

— Вибачте.

— Тепер вам, мабуть, легше,— мовив Парселл.

— Еге! Легше. Ходімо!

— Куди? — спитав Джонс.

— До таїтян: сказати, що поділимося з ними землею.

— Але ж я ще не висловив своєї думки,— сказав Джонс.

— Ну, то кажи швидше.

— Я — «за»! — вигукнув Джонс.— Три голоси «за». Пропозиція Парселла приймається.

І він зареготав. Бейкер подивився на Парселла, і обидва осміхнулись.

Коли три британці підійшли до хати таїтян, ті тільки що прокинулись від пообіднього сну. Таїтяни лягали спати пізно і вставали удосвіта, зате вдень вони спали ще три-чотири години. Саме ця звичка й дала британцям привід говорити, що таїтяни ледарі.

Розсувна стіна, що виходила на південь, була широко розкрита. Парселл ще здаля помітив, як таїтяни потягаються після сну. Вони теж не могли не помітити гостей, але лише Меані, усміхаючись, вибіг зустріти їх на Кліф-лейн. Всі інші навіть не кивнули, наче нікого не бачили.

Коли гості підійшли зовсім близько, на широкий майданчик перед будинком вийшов Тетаїті і, схопивши сокиру, почав колоти дрова. Парселл мимоволі замилювався благородними лініями його атлетичного тіла. Коли Тетаїті піднімав сокиру, він вигинався назад і ставав схожий на тятиву лука. На мить тіло застигало нерухомо, сокира завмирала в повітрі, потім описувала півколо з швидкістю батога. Рух сокири був такий блиска-

вичний, що здавалось, вона залишає на сріблясто-сірому тлі неба ясно-синій слід.

Парселл зупинився за два кроки від Тетаїті, але той навіть не глянув на нього. Таїтянський етикет дозволяє як противагу витонченій люб'язності цілу низку дрібних нечемностей. Але цього разу все робилось занадто підкреслено. Парселл розсердився і сухо промовив:

— Тетаїті, я хочу з тобою поговорити. Справа дуже важлива.

Така суто пеританська різкість була невластивою для Адамо, і Тетаїті зрозумів, що образив його. Йому стало трохи соромно, що він без усякої причини скривдив гостя, і, затримавши сокиру в ту мить, коли вона злетіла в повітря, він поклав її на землю. Потім помахав рукою, викликаючи з хатини своїх братів, сів на одну з колод і жестом запросив трьох перитані вибрати собі вигідні місця. Це вже була напівлюб'язність. Він погоджувався на розмову; але не запрошував їх у дім, і сам сів перший.

На мить Парселл розгубився. З Тетаїті вони ніколи не були великими друзями — Парселла стримувала його зовнішня холодність. Тетаїті був такий же високий на зріст і мускулястий, як Меані, але в тридцять років на його обличчі вже не лишилось і сліду молодості. Дві глибокі зморшки пролягли від носа до куточків уст, вертикальна зморшка пробігла між бровами, а його очі, що ховались під важкими повіками, не світилися лагідністю, як у Меані.

Парселл розпочав розмову з обов'язкових банальностей: про те, яка нині погода, яка буде завтра, про те, як ловиться риба і як уродив ямс. Бейкер і Джонс сиділи позад нього, наперед приготувавшись вислухати довгий і незрозумілий для них вступ. Коли Парселл заговорив, підійшов Меані і сів навпроти нього праворуч від Тетаїті. Спершись ліктями на коліна, він сплітав і розплітав пальці, втупивши очі у землю. Оху і Тімі посідали ліворуч від Тетаїті, але трошечки оддалік. Меоро і Корі, які стали нерозлучними друзями з того нещасливого дня, коли Корі на борту «Блоссом» мало не застрелив Меоро, залишилися сидіти на порозі, звисивши ноги.

— Тетаїті,— сказав нарешті Парселл,— відбувається дуже серйозні події. Уїллі, Ропаті і я вийшли з асамблеї перитані.

Тетаїті трохи нахилив голову, що означало: «Дуже вдячний за таку довіру». Це був вияв чемності — холодної чемності. Його очі уважно дивились з-під важких повік на Адамо, але його обличчя не виявляло ні нетерпіння, ні бажання дізнатись, що було далі.

— Асамблея вирішила поділити землю,— продовжував Парселл,— але поділити несправедливо, ось чому ми вийшли з неї.

Тетаїті мовчав. На його обличчі, як і раніше, не було ні цікавості, ні подиву.

— Асамблея,— швидко сказав Парселл,— вирішила поділити землю на дев'ять ділянок замість п'ятнадцяти.

Парселл теж пильно глянув на Тетаїті, але скорше відчув, ніж помітив реакцію таїтян. Проте не було ні запитань, ні жестів, ні вигуків. Всі напружено завмерли. Тетаїті теж не поворухнувся, але його погляд став іще суворіший.

— Кістяк пропонує,— додав Парселл,— щоб таїтяни працювали на землі перитані і одержували платню натурою.

Тетаїті зневажливо посміхнувся, але нічого не сказав.

— Це образа!— крикнув Оху, підхоплюючись з місця.— Ми не слуги у перитані.

Оху був високий, дужий хлопець з наївним обличчям. Він майже завжди мовчав, і від його імені звичайно говорив його друг Тімі. Виступ Оху здивував усіх присутніх, бо вважалось, що він не вміє говорити на людях. Всі з цікавістю чекали продовження. Але Оху мовчав. Ці дві фрази вичерпали його красномовність. Оху засоромлено сів — почав говорити перший і говорив так погано. Він розумів, що не володіє тим поетичним хистом, який на Таїті вважається обов'язковою прикметою того, хто говорить.

— Ти добре сказав, Оху,— промовив Парселл,— це образлива пропозиція. Я переказав її вам тільки тому, що її зробив Кістяк. Що ж до мене, то я пропоную інше.

Він широко розставив руки, щоб показати, що Бейкер і Джонс поділяють його думку.

— Я пропоную поділити наші три ділянки на всіх нас.

Запала тиша, потім обізався Тетаїті:

— Це несправедливо,— сказав він низьким, глибоким голосом.— Уїллі, Ропаті й Адамо — це троє. Нас

шестеро. Ми матимемо три частки на дев'ятох, а вони шість часток на шістьох.

Жодним словом він не подякував Парселлу і замовк, немов чекаючи іншої пропозиції. Парселл теж мовчав; з хвилину тривало важке мовчання. Меоро, одійшовши од Корі, присів навпочіпки біля Тетаїті і подивився на нього, немов прохаючи дозволу говорити. У Меоро було кругле широке обличчя, а погляд — веселий і відвертий.

На знак згоди Тетаїті опустил свої важкі повіки.

— У тебе, Адамо,— промовив Меоро, випроставшись на весь зріст,— і в тебе, Уїллі, і в тебе, Ропаті, в руках не тече холодна кров. Дуже великодушно сказати: наші три ділянки належать і вам. Мені ваша пропозиція приємна. Але правильно сказав Тетаїті: це несправедливо. Чому Кістяк повинен мати більше землі, ніж Адамо, чи Ропаті, чи Меоро? — промовив він, поклавши широку долоню на свої могутні груди.— Ні, ні, це несправедливо.

Він говорив поважно, закінчивши вступне слово, перевів дух, ніби після швидкого бігу.

— Коли на Таїті,— вів він далі,— ватажок чинить несправедливо, до нього приходять всім селом і кажуть: «Ти зробив те, чого робити не можна. Ти мусиш виправити свій вчинок». І чекають цілий місяць. Якщо за цей час ватажок не виправить своєї помилки, вночі до нього приходять двоє чоловіків і встромляють у двері дротика. І чекають ще місяць. І якщо на кінець цього другого місяця ватажок нічого не зробить, то всі приходять вночі до його хатини і підпалюють її, а коли він виходить— його вбивають.

— А якщо у ватажка є друзі? — спитав, помовчавши, Парселл.

— Якщо вони його підтримують, їх теж убивають.

— А якщо у ватажка багато друзів і вони захищаються?

— Тоді починається війна.

— А коли війна скінчиться?

— Коли вб'ють ватажка і всіх його друзів.

— Пролетиться багато крові,— сказав Парселл.— Він подивився на Тетаїті і спокійно промовив: — Я проти того, щоб лилася кров.

Тетаїті повільно підняв свої важкі повіки, пильно глянув на Адамо і промовив урочисто, немов виголошуючи присуд:

— Тоді ти друг поганого ватажка.

— Я йому не друг,— вигукнув Парселл.— Я вийшов з асамблеї перитані, щоб показати, що я не схвалюю його вчинків, і прийшов поділитися з тобою землею.

Тетаїті схилив голову.

— Адамо,— промовив він,— ти хороша людина. Але цього ще мало. Ти кажеш: «Я разом з вами терплю кривду». Але ж кривда від цього не зникає.

Почувся схвальний шепіт. Коли всі заспокоїлись, Меані розціпив руки, поклав їх на коліна і почав:

— Правду сказав мій брат Тетаїті. Але в одному він помиляється— Адамо не друг поганого ватажка. Він боровся з ним силою, словом, хитрістю. З самого початку він боровся проти нього. І не треба відвертатися від мого брата Адамо тільки тому, що він не хоче проливати кров. Адамо говорить про різанину, як моа. Я, Меані, син ватажка, схиляю голову перед Адамо,— додав він, підводячись.

Він випростався на весь зріст, глибоко вдихнув повітря, переступив з ноги на ногу й застиг у невимушеній позі, величний, мов статуя, опустивши вздовж тіла свої мускулясті руки.

— Люди,— провадив він далі,— Адамо не такий, як усі перитані. На наш великий острів Таїті приїздило багато перитані, але у жодного з них не було такого золотого волосся, таких ясних очей, таких рум'яних щік, як у Адамо. Подивіться, люди, на рум'яні щоки Адамо!— вигукнув Меані, плавно змахнувши рукою і повівши плечима, так ніби рум'янець і ніжна шкіра Парселла були запорукою його чесності.

Хоч цей аргумент здавався самому Парселлу дуже недоречним, він дуже вразив таїтян. Вони подивились на рум'яні щоки Парселла з якоюсь повагою, і ця повага, здавалось, ще збільшилась, коли Парселл почервонів під їхніми поглядами.

— А тепер,— казав далі Меані,— людина, щоки якої схожі на рожевий світанок, прийшла до нас і каже: «Я хочу поділитися з вами своєю землею». Для мене, Меані, сина ватажка, ця пропозиція дуже приємна. Вона несправедлива. Але все-таки мені приємно.

Широким, плавним жестом руки, що так нагадував жести Оту, він обвів присутніх і промовив, скандуючи, вірніше, проспівав, немов пісню:

— Адамо не приніс справедливості, але він приніс дружбу.

Його руки опустилися вздовж тіла, і, зігнувши ноги в колінах, він плавно сів на землю. «Добре сказано!» — палко промовив Меоро, і Корі повторив луною: «Добре сказано». Потім Корі встав і, вимахуючи своїми довгими, як у горили, руками, підійшов до Меоро і сів біля нього, притулившись плечем до його плеча.

Аж ось підвівся Тімі, і Парселл зразу ж відчув у повітрі загрозу. Проте в зовнішності Тімі не було нічого погрозливого. Він був найменший на зріст, найтендітніший і, мабуть, найвродливіший з усіх таїтян. Його безбороді обличчя осявали очі, схожі на очі антилопи — довгасті, трохи розкосі, з довгими, густими, як трава, віями. Величезна райдужна оболонка займала все око, і лише в куточках поблискували синюваті білки. Ця особливість надавала погляду Тімі меланхолійної ніжності, але рідко кому вдавалось побачити його чудові очі, бо Тімі завжди опускав їх соромливо, мов дівчина.

— Меані сказав і не сказав, що Адамо моа, — почав він низьким співучим голосом. — Може, Адамо справді моа. Може, Уїллі теж моа. Може, й Ропаті. Може, серед перитані взагалі багато моа...

Початок розмови був ворожий, тим більше, що Тімі навмисно не дивився на Адамо. «Ось він — ворог», — подумав Парселл.

— До нас прийшли троє перитані, — вів далі Тімі, навіть не глянувши на них, — і сказали: «Вам, таїтянам, вчинили кривду. Ми ділимося з вами своєю землею». А ми, таїтяни, відповідаємо: «Такий поділ землі несправедливий. Ми не хочемо такого поділу». Тоді ці троє перитані повертаються додому, беруть свої ділянки і обробляють їх, а нам не залишається й клаптика землі.

Тімі простягнув уперед праву руку і розчепірів пальці. Цей жест справив дуже велике враження на глядачів. Всім здалося, ніби у руці він тримав повну пригорщу землі і раптом вона вислизнула крізь його пальці.

— Отже, — вів далі Тімі, не стискаючи пальців, — ці троє перитані будуть користуватися з своєї землі, а у нас не буде нічого. — Він опустив руку і ущипливо додав:

— Однак ці троє перитані кажуть, ніби вони проти несправедливості.

Він замовк, подивився на Корі і Меоро, немов намагався переконати саме їх, і додав так само ущипливо:

— Коли ділили жінок, ці троє перитані також були проти. Дуже приємно бачити, як вони закликають до

справедливості. Кожному стає зрозуміло, що вони — наші друзі. Але їхні заперечення нічого не змінили. Після всіх заперечень шістьом таїтянам дісталось тільки три жінки, а ці троє перитані мають кожний по жінці.

Тімі сів. Парселл мимоволі подумав, як мудро Тімі натякнув, що троє перитані спочатку протестують проти несправедливості, а потім користуються з неї.

Парселл підвів голову і зустрівся очима з Корі і Меоро. Вони приязно дивилися на нього і ніби закликали його відповісти. Тоді Парселл поглянув на Тетаїті. Той теж чекав відповіді. А Меані, закинувши голову і приплющивши очі, позіхав на весь рот, аби показати, як мало він зважає на промову Тімі. «А може,— подумав Парселл,— промова Тімі не тільки не пошкодила, а, навпаки, пішла нам на користь».

— Тімі,— мовив він, підводячись,— те, що ти сказав, означає приблизно ось що: «Всі перитані погані люди. І ці троє перитані, що прийшли сюди, нітрохи не кращі. Більше того, вони лицеміри».

Парселл навмисно зробив паузу, щоб Тімі зміг заперечити, якщо він цього не думав. Але Тімі навіть не ворухнувся. Він сидів на землі, підбгавши під себе ноги, праворуч від Тетаїті і дивився на свої коліна.

— Тімі,— вів далі Парселл,— якщо ти так гадаєш, то помиляєшся. Коли ділили жінок, справедливість вимагала, щоб кожна жінка сама вибрала собі тана. Але ти добре знаєш, що Івоа усе одно вибрала б мене, Авапуї вибрала б Уїллі, а Амурея — Ропаті. Отже, як бачиш, нічого б не змінилось.

Трохи помовчавши, він додав, з притиском вимовляючи кожне слово:

— Отже, ніякої користі від несправедливості ми не мали.

Корі і Меоро дружно закивали головами, Меані усміхнувся. А Тетаїті, не повертаючись до Тімі, скося зиркнув на нього і промовив твердо й зневажливо:

— Адамо сказав правду. Жінки, яких він назвав, вибрали б цих перитані. За це немає чого гніватись на них.— Вів помовчав трохи й додав: — Тож будьмо справедливі до Адамо. Можливо, настане день, коли я, Тетаїті, буду змушений дивитись на нього, як на ворога з причин, про які я вже говорив і зараз повторю. Але не забувайте, що Адамо розмовляє нашою мовою. Він любить нас. Адамо прийнятний, як прохолодний затінок.

Адамо,— мовив він, переходячи до пишномовності,— ніжніший за рожевий світанок, що лежить на його щокках. Крім того, він справедливий.

Тетаїті на мить замовк, його обличчя стало суворим.

— Але Адамо не хоче боротися проти несправедливості. Ось чому, як я вже казав, він друг поганого ватажка. А друг поганого ватажка не може бути нашим другом.

Парселл ковтнув слину і сказав безбарвним голосом:

— Я готовий діяти, якщо є інший шлях, крім того, про який говорив Меоро.

Відвівши очі, Тетаїті відповів:

— Подумай сам: інших шляхів немає.

— Усі так гадають? — спитав Парселл.

— Хай той, в кого інша думка, скаже сам,— відказав Тетаїті.

Парселл повільно обвів таїтян поглядом. Ніхто не відкрив рота. Меані сидів нерухомо, обхопивши пальцями лівої руки правий кулак, опустивши очі. Обличчя в нього було тверде й рішуче. І він, він теж був згоден з Тетаїті.

— Я благаю Еатуа, щоб не було війни,— сказав Парселл.

Ніхто не відповів, лише Тетаїті серйозно мовив:

— Якщо почнеться війна, тобі доведеться стати на чийсь бік.

Парселл підвівся.

— Я не зніму зброї,— сказав він глухим голосом.— Ні проти вас, ні проти поганого ватажка.

Тетаїті повільно прикрив очі важкими повіками. Потім схопив сокиру, що лежала біля його ніг, підвівся з землі, повернувся спиною до Парселла і заходився колоти дрова.

Розділ десятий

Коли Мейсон уперше обстежив на шлюпці острів, він знайшов у східній його частині невелику бухту. Цю бухту оточував півколом стрімкий скелястий берег, а від океану її захищали рифи. В глибині розкинувся пляж з чорного піску, до якого не можна було дістатися човном, а з суходолу туди можна було потрапити лише за допомогою вірвовки: прив'язували її до стовбура

баньяна і спускалися вздовж базальтової стіни. Отож британці назвали цю бухту Мотузяний Пляж.

Відтоді, як кожна група почала ловити рибу тільки для себе, саме цю бухту їй уподобала «меншість». За мовчазною згодою «більшість» і таїтяни перестали приходити сюди. Спускатися в бухту, а особливо підійматися звідти було дуже важко, зате бухта аж кишіла рибою, до того ж вранці сюди зазирали перші промені сонця, а від норд-осту її захищав скелястий берег. Бейкер і Джонс рибалили внизу під стрімчаками, а Парселл уподобав крутий виступ скелі, куди прибій завжди пригонив косяки риби. Але першого дня хвиля мало не знесла Парселла у відкрите море, і він врятувався тільки завдяки тому, що хвиля, відкочуючись, міцно притисла його до скелі, що трапилась їй на путі. Відтоді він став обережніший і тепер щоразу прив'язувався мотузкою до скелястого виступу, що випинався за кілька кроків позад нього.

Парселл вудив рибу вже дві години і радів, що його залишили на самоті з океаном. Бо ж острів крихітний. І селище крихітне. І живуть у ньому дуже скупчено. А після недавніх подій у його, Парселловій, хатині цілісінький день товчуться жінки, що приходять дізнатися про новини, поділитися правдивими і брехливими чутками.

Парселл витяг вудку і знову закинув її. Останнім часом він просто задихався в селищі. Він відчував, що напруження на острові дійшло до краю. Спускаючись якимось до бухти Блоссом, Парселл піймав себе на тому, що пожадливо дивиться на човни, що стояли у гроті у затишку під скелею. Івоа, мабуть, відчувала те ж саме, бо напередодні спитала, чи далеко звідси до найближчої землі... Та де там! Хіба ж пропливеш п'ятсот морських миль таким човном, та ще й з вагітною жінкою, яка ось-ось має народити? Якби він був сам, то, можливо, і наважився б... «Острів — в'язниця, — з тугою подумав Парселл. — Ми врятувалися од шибениці, але засудили себе на довічне ув'язнення».

І знову — вже котрий раз! — він не помітив, як риба з'їла принаду. Занадто замріявся. Довелося знову начіплявати принаду, знову закидати вудку. Потім він відступив трохи назад, щоб сховатися за скелею од вітру. Там, куди він кілька хвилин тому кинув риб'ячу голову, вже кишіли морські блохи. Вони були кругленькі, бруд-

но-пісочного кольору, з твердими, чіпкими лапками. Аж дивитися страшно на цих хижачків. Блохи без упину люто лізли одна на одну, калічили і вбивали одна одну, змагаючись за ласу поживу. Але ця жорстокість була непотрібна. Риб'яча голова велика, блохи не зжеруть її за цілий день. Парселл з огидою дивився на них, не наважуючись розігнати їх ногою. Які гидкі комахи! Тільки рот і панцир. Безмежна жорстокість. Жадоба, що доводить до власної загибелі.

Раптом хтось доторкнувся до його плеча. Парселл обернувся. Перед ним стояв Маклеод.

— Я кликав вас,— промовив шотландець вибачливим голосом, забираючи руку.— Але через цей клятий вітер...

Парселла так вразила поява шотландця в його заповіднику, що він навіть не привітався.

— Мені треба поговорити з вами,— вів далі Маклеод.

— Будь ласка. Але відійдемо трохи, бо хвилі можуть збити нас з ніг.

Перестрибуючи з каменя на камінь, він дістався до маленької печери, що була під тим виступом скелі, за який він чіпляв мотузку. Маклеод не відставав від нього ні на крок, і коли Парселл сів біля входу до печери, він теж присів трохи оддалік і почав дивитися на море.

— Може, ви сердитесь на мене через те, що вийшли з асамблеї?— промовив Маклеод, дивлячись на Парселла.

— Я ні на кого не серджусь,— відповів Парселл.

— Я заходив до вас,— швидко сказав Маклеод,— і ваша дружина сказала, що ви на Мотузяному Пляжі. У вас тут непогано,— додав він, уважно роздивляючись навкруги.— Принаймні для тих, хто, як марсові, любить прив'язувати себе вірвовкою до реї. Але мені це не до душі. Я робив це тридцять років і тільки дивуюся, як собі в'язів не скрутив.

Він сидів, зручно прихилившись спиною до скелі, недбало звисивши вздовж тіла свої довгі, мов павучі лапи, руки, схожий на обскубаного орла. Його штани в червоно-білу смужку, залатані на колінах великими парусиновими латками, були такі ж брудні, як і фуфайка, що щільно облягала його запалі груди.

— Я бачив вашу розсувну стіну,— провадив далі Маклеод.— Оскільки я зайшов до вас, то дозволив собі

оглянути ваше господарство.— І задумливо додав:— А з вас непоганий майстер, Парселле, хоч ви й самоук. Я це помітив ще тоді, коли ви будували собі хатину. Крім мене, тільки ви додумалися обшити стіни ребро до ребра. Завдяки цьому лише наші дві хатини не бояться дощу. Треба бути дурнем,— з запалом вигукнув Маклеод,— щоб поставити обшивку в стик, як усі вони зробили, особливо коли немає стикової планки. І тепер конопать скільки хочеш, а протягів не позбудешся. Ні, я таки маю рацію, треба обшивати ребро до ребра. А ви, Парселле,— це не комплімент,— здорово розумієтесь на теслярстві.

Парселл промовчав, і Маклеод скося зиркнув на нього.

— Що ж до вашої розсувної стіни, то я скажу ось що: зразу відчувається людина з принципами. Можливо, принципів навіть забагато. Я завжди казав: здібний amator працює так само добре, як і фахівець. Хіба що повільніше, бо він більше шанує правила. А я вам ось що скажу,— він присунувся ближче до Парселла, немов звіряючи йому важливі теслярські таємниці,— головне — вміти порушувати ці проклятущі правила, але робити це так, ніби їх і не порушуєш.

— Дякую за пораду,— сказав Парселл.

— Завжди до ваших послуг! Якщо вам треба буде якого інструмента, зразу приходьте до мене. У мене є інструмент з «Блоссома» і мій власний: свого я не даю нікому, але для вас зроблю виняток, бо ви справжній майстер.

Аж не вірилось: Маклеод пропонує йому свій інструмент! Почувши цю великодушну пропозицію, Парселл мало не втратив мови. Він повернув голову до свого співрозмовника. Маклеод дивився вдалину, трохи відкривши рота і звівши брови. Здавалося, він сам здивований своєю щедрістю.

— Вчора ввечері до мене приходили чорні,— раптом сказав Маклеод.— Всі шестеро. З Омаатою.

— З Омаатою?

— Вона була за товмача.

— Он як! — тільки й сказав Парселл. І знову замовк.

— Ви, мабуть, здогадуєтесь, чого вони до мене приходили?

Парселл не відповів, і Маклеод вів далі:

— Певна річ, я сказав їм «ні». Тоді вони дали мені ось це і пішли.

Маклеод витяг з кишені пучок маленьких, зв'язаних ліаною паличок і простяг його Парселлу.

— Ви знаєте, що це означає?

— Здогадуюсь,— відповів Парселл і почав лічити палички.

— Нема чого рахувати. Їх тут рівно двадцять вісім.

Парселл зв'язав палички і повернув їх Маклеоду,

— Мені здається, що вони дають вам один місяць на те, щоб ви змінили свою думку.

— Місяць?

— Двадцять вісім ночей.

— Розумію,— сказав Маклеод і спитав, трохи помовчавши: — А якщо я не зміню своєї думки?

— Вони прийдуть уночі і встромлять у ваші двері дротик.

— Ну то й що?

— Це означатиме, що вони дають вам ще один місяць.

— А коли мине цей місяць?— спитав Маклеод.

— Вони вас уб'ють.

Маклеод свиснув і засунув руки в кишені. Обличчя його лишилося спокійним але, коли він почав говорити, його голос звучав приглушено:

— Як же вони мене уб'ють?

Настала тиша. Парселл знизав плечима.

— Не думайте, що вони викличуть вас на бій. Вони так не роблять. Для таїтян війна — це засідка.

— В цю гру можна гратися і вдвох,— сказав Маклеод.

Парселл підвівся і пересунувся в глиб печери. Вітер одразу вщух, і Парселл усім тілом відчув сонячне тепло.

— Гратися! — вигукнув він.— Якби ж то ви могли програти тільки своє життя.

— Виходить, вони хочуть усіх нас повбивати? — похмуро спитав Маклеод.

Парселл нічого не відповів.

— Отже, війна? Як по-вашому, Парселле, вони це задумали?

— Ні, не задумали,— відповів Парселл.— Вони не білі. Вони не думають про те, що мають робити, і нічого не обговорюють. Вони просто віддаються своїм почут-

тям. Потім одного чудового дня починають діяти. І хоч раніше нічого один одному не говорили, діють одно-стайно.

— Почуття! — презирливо буркнув Маклеод.— Які там ще почуття?

— Злоба, ненависть...

— До мене?

— До вас, до Смаджа, до всіх перитані.

— І до вас теж?

— І до мене.

— А чого ж до вас?

— Вони не розуміють мого ставлення до вас.

— Ну, в цьому я їх не винувачу,— Маклеод засміявся окрипучим сміхом, який, проте, звучав фальшиво.

— Вони вважають,— вів далі Парселл,— що я мушу приєднатися до них, щоб скинути вас.

Помовчавши трохи, Маклеод сказав:

— На вашому місці я б так і зробив. І так само зробив би Вейкер, якби не був вашим товаришем. Ви скажете мені: «Така вже я, Парселл, людина, і така в мене релігія». Я двадцять років блукав по світу і ніколи не бачив, щоб релігія хоч трошечки змінювала людину. Якщо вона погана, то залишиться поганою і з Ісусом Христом, і без Ісуса Христа. Докази? Зараз наведу вам докази. Щодо різних спасених слів,— вів він далі, схрестивши на грудях руки, немов мрець у домовині,— то це ще так-сяк, а от вчинки — дзуськи. Та серед десяти тисяч віруючих ледве чи знайдеться один, хто сприймає релігію всерйоз. І серед нас — це ви, Парселле. Мені пощастило, що я на вас натрапив! І я це дуже ціную,— багатозначно додав він, але Парселл не розібрав, чи сказав він це серйозно, чи іронічно.— Якби не ви, чорні мали б зараз аж гри рушніці.

Маклеод примружився, ніби од сонця, але кризь приплющені повіки гостро поглядав на Парселла. Парселл впіймав цей погляд, і його немов по голові вдарило. Виходить, Маклеод зовсім не такий упевнений в його нейтралітеті, як запевняє. І він прийшов сюди промацати ґрунт. «Отже,— подумав Парселл,— усі ці компліменти, дружній тон, вихваляння моїх теслярських здібностей, моєї релігійності — просто комедія? Але ж він говорив так щиро. Я міг би присягнутись, що він говорив щиро». Парселл ковтнув слину. Він завжди занадто довіряє людям і знову впіймався на гачок!

— Не бійтеся, я не підніму проти вас зброї,— роздратовано сказав він.— А що робитимуть Бейкер і Джонс, я не знаю, я їх про це не питав.

— Нічого я не боюся,— повільно відповів Маклеод,— просто я вам сказав те, що думаю, Парселле. Мені гидко, коли білі об'єднуються з чорними проти білих.

Парселл почервонів од люті і глибше сховав руки в кишені.

— Ви паскуда, Маклеоде,— крикнув він, і голос його затремтів.— І ви ще наслідуетесь читати мені мораль після всього того, що тут наробили!.. Це гидко. І з'ятемі собі: ніякої солідарності між нами немає. Я вас звинувачую у всьому! Ви знущалися з таїтян, обібрали і образили їх, а тепер...— Він затнувся, не знаходячи слова, потім знову обурено вигукнув: — Це гидко! Гидко проливати кров, аби задовольнити свою жадобу. Ви божевільний, Маклеоде! І ви злочинець! Я не підйму і пальця проти вас, але якщо таїтяни вас уб'ють, то, будьте певні, я не жалкуватиму!

— Широ дякую! — сказав Маклеод зовсім спокійно.

Він осміхнувся і повільно підвівся. Його висока постать, що чітко вимальовувалася на тлі ясного неба, здалася Парселлу неймовірно тонкою.

— Відвертість передусім, адже так? — сказав Маклеод майже по-дружньому.— Дякую вам за ваші побажання... Але не хвилюйтесь за мене. Може, з мене справді буде добрячий кістяк, але почекайте, завтра вам ще не доведеться розгортати свою біблію і читати молитву над моїм тілом. Ні, любий містере! Я ще поживу! Дядечко Маклеод здала помітить блиск ножа і сам штрикне кого треба. Що ж до війни з чорними, то ви мені кажете: «Це, мовляв, ваша помилка». Гаразд, припустімо, що моя. Але рано чи пізно війна мала розпочатися. Ви бачили коли-небудь край, де б не воювали? І я ще хочу вам сказати, Парселле, ви, мабуть, не помітили, що наш острів дуже маленький. Вже зараз нам тут тісно. А що ж буде з нашими дітьми? Отже, хай буде війна. Хоч трохи просторішає. А тоді можна пожити спокійно.

— Якщо тільки *нам* не доведеться поступитися своїм місцем,— промовив холодно Парселл.

Ці слова справили на Маклеода більше враження, ніж усе, що казав раніше Парселл. Він закліпав очима, насупився і замовк.

— Не залякуйте мене,— процідив він, трохи помовчавши.

Парселл подивився на нього. Якщо Маклеода взяло за печінки, мабуть, варто ще піддати жару.

— Маклеоде,— промовив Парселл,— знаєте, яка в вас є хиба? Вам бракує уяви. Ви неспроможні уявити собі свою власну смерть; ви уявляєте собі тільки смерть таїтян.

— Але ж рушниці у нас,— сказав Маклеод, дивлячись у землю.

Парселл теж підвівся.

— Ваші рушниці вам не допоможуть,— палко заперечив він.— Вам здається, що з рушницями ви непереможні. помиляєтесь, Маклеоде. Ви навіть не уявляєте собі, як глибоко ви помиляєтесь. Повірте мені, я бачив на Таїті війну між двома племенами. Таїтянські вояки надзвичайно хитрі; ви і не зчуєтесь, як вас уб'ють.

Маклеод знизав плечима.

— Ми маємо рушниці,— повторив він, спохмурнівши.

Він замкнувся в собі, сховався в свою черепашку, неприступну ні для страху, ні для міркувань.

Він повернувся був, щоб піти геть, але раптом зупинився і промовив не так голосно:

— Джонсон казав мені, що місяць тому ви лікували його від лихоманки.

— Еге,— Парселл здивовано глянув на нього.— А чого ви запитуєте? Я ж не лікар.

— А що ви можете сказати про оце?

І Маклеод простягнув йому праву руку. Вона набрякла, посередині гулі червоніла пляма.

— Що це таке? — запитав він з тривогою.— Це часом не слонова хвороба?

Парселл оглянув руку, не доторкаючись до неї, потім звів очі на Маклеода. Шотландець був білий як крейда. Цей чоловік готовий ризикувати життям заради якогось там акра землі, а тут злякався звичайнісінького чиряка.

— Це фурункул,— відповів Парселл.— Слонова хвороба дуже рідко вражає руку. У вас нічого немає на статевих органах?

— Нічого.

— Хвороба звичайно починається саме там, а іноді на ногах.

— Отже, це просто фурункул? — Маклеод облизав персохлі губи.

— Гадаю, що так. Закип'ятить воду і тримайте руку в гарячій воді.

— Дякую,— сказав Маклеод.— Коли я помітив, що рука набрякла, то дуже перелякався. Згадав одного хлопця на Таїті, бідоласі доводилося обома руками підтримувати своє причандалля. Ні, це все-таки не християнська хвороба,— додав він обурено.

Парселл промовчав.

— Дякую, докторе,— Маклеод чарівно усміхнувся, і чи то всерйоз, чи то жартома піднісши до скроні два пальці, крутнувся, і подався геть, легко перескакуючи з каменя на камінь своїми довгими, тонкими ногами.

«Сарана,— подумав Парселл, дивлячись йому вслід.— Величезна сарана, жорстока, ненажерлива...»

Парселл ловив рибу ще хвилин двадцять, потім зібрав вудки, наживку і пішов до Джонса та Бейкера, що рибалили на тому боці бухти. Сонце підбилося вже височенько. Пора повертатись додому.

— У вас був гість? — запитав Бейкер.

— Потім розповім.

Коли вони дійшли до плато, Джонс запропонував віднести частину пійманої риби на ринок. Парселл усміхнувся. Він знав, що Джонс страшенно любить дзвонити в дзвін, а потім чекає жінок і з задоволенням слухає, як вони хвалять рибу.

Бейкер з Парселлом пішли по Іст-авеню. Всю дорогу вони мовчали. Вони вже не довіряли деревам у гайку і не говорили голосно навіть у відкритому полі.

Парселлова хатина була порожня. Як і всі житла таїтян, вона не замикалася, і Парселл з жалем помітив, що хтось «позичив» у нього крісло. Його дратувала звичка таїтян брати в сусіда все, що тобі сподобалося. Можливо, через тиждень або місяць йому і повернуть крісло. Треба чекати. Цікавитися, хто взяв вашу річ, на думку таїтян — нечемно, а вимагати, щоб її повернули,— велике нахабство.

Парселл посадовив Бейкера на ослінчик, а сам сіз на порозі, звисивши ноги. Помовчавши трохи, він сказав:

— Маклеод хотів знати, що ми думаємо робити. Він боїться, щоб наші «три рушниці» не опинилися в таїтянському таборі. Мабуть, він не знає, що в мене немає рушниці.

— Ну й що ж? — запитав Бейкер.

— Ви ж знаєте моє рішення. Але я не говорив нічого ні за вас, ні за Джонса.

Спершись ліктем на коліно, Бейкер дивився просто перед себе. Його смагляве правильне обличчя здавалося втомленим, змарнілим: під очима синці, нижня губа тремтить. І працює він не більше, ніж інші. Втім, Парселл тільки такого й знав його: нервового, напруженого, нетерплячого...

— Я з вами не згоден, — сказав нарешті Бейкер. — Якщо у вас, приміром, загние нога, що тоді роблять? Її відрізують, щоб не загнило все тіло. Маклеод прогнів, так, так, не заперечуйте, він скоро згноїть увесь острів, ну а ви, що ви зробили, щоб запобігти цьому?

Запала тиша, потім Парселл відповів:

— Я ж не заважаю вам приєднатись до тайтян.

Бейкер знизав плечима.

-- Я не піду туди без вас, ви ж це знаєте.

Ці слова зворушили Парселла. Він опустил очі і промовив удавано байдуже:

— Можете йти. Я за це не посварюся з вами.

Бейкер похитав головою.

— Ще б пак. Та й взагалі я не уявляю, за віщо ми могли б з вами посваритися. Я не балакаю по-тайтянськи, і мені буде ніяково з ними... Та навіть не в тім річ... — нерішуче додав він і, повернувшись до Парселла, промовив зніяковіло: — Мені важко розлучатися з вами. Адже ми ще на «Блоссомі» завжди були разом.

Нараз він труснув головою, почервонів, і голос його затремтів від гніву:

— Чорт забирай, лейтенанте! Нащо ви мене втримали того вечора, коли ми ділили жінок?

Парселл мовчав. Завжди ті ж самі суперечки, ті самі докори.

— А Джонс? — запитав він трохи згодом.

— Джонс буде зі мною, — відповів Бейкер.

В цю мить до кімнати увірвався струмінь свіжого повітря і позаду них грюкнули двері. Парселл озирнувся. Ввійшла Ітіа. Вона стояла біля порога у вінку з квітів гібіска, в намисті з шишок пандануса, що звисало між її голих персів, і розчаровано дивилася на Бейкерову спину. Вона знала, що Івоа пішла до Авапуї, і не сподівалася застати в Парселла кого-небудь.

— Чого тобі? — сухо запитав Парселл.

Але одразу ж схаменувся і всміхнувся до Ітіа. Вона теж усміхнулась. Куточки її уст знялися вгору, ледь розкосі очі весело заблищали, і все її кругленьке личко засяяло радістю.

— Адамо,— промовила вона дзвінко й весело.— Меані чекає на тебе в Омаати.

— Коли?

— Після обіду.

— А чому в Омаати? Чому не в мене?

— Він не сказав.

— Гаразд, я прийду,— відповів Парселл.

І повернувся до неї плечима. Але Ітіа не збиралася йти. Вона стояла біля дверей, обпершись стегном об одвірок, швидко перебираючи пальцями своє намисто.

— А Уїллі скоро піде? — спитала вона.

Парселл засміявся.

— Ні, він іще посидить.

— Чому? Хіба він не обідає?

— Коли він піде, я теж піду разом з ним. Іди, йди, Ітіа.— Вона схилила голову, немов дитина, що от-от заплаче, і він лагідно додав: — Go away ¹.

Це був знак особливої люб'язності. Ітіа дуже пишалася, коли Адамо звертався до неї по-пеританськи.

— I go ²,— поважно відповіла вона. І додала: — Бачиш, Адамо, я знову наділа своє намисто. Тепер, коли я йду до тебе, я завжди надіваю його.

— Навіщо?

— Як то навіщо?— вона голосно засміялася, але одразу ж затулила рота долонею.— Людино, невже ти не знаєш?

Сміючись, вона вискочила надвір, грюкнувши дверима.

— Вона залицяється до вас,— сказав Бейкер.

Парселл пустив мимо вух його зауваження, і Бейкер додав:

— Авапуї чекає на мене.

— Я вас проведу.

Вони мовчки пішли по Вест-авеню, перегода Парселл сказав:

— Треба б усе-таки замостити дорогу. А то як полють дощі, тут не пройдеш.

---

¹ Іди (англ.).

² Я йду (англ.).

— По-моєму, кожен повинен замостити частину вулиці до сусідньої хати. Ви, скажімо, замостите до Джонсона, Джонсон до мене, я до Джонса, а Джонс до Ганта.

— Ні,— заперечив Парселл,— так не годиться. Бо одна частина дороги виїде краща, а друга гірша. Треба взятись усім гуртом, навіть жінкам, і працювати одну годину щодня. Кожний принесе з берега хоча б один камінь. І за два тижні можна впоратися.

Ось уже протягом місяця, проходячи по Вест-авеню, вони обговорювали це питання. Однак і досі нічого не вирішили. Безтурботне життя в тропіках уже давалося взнаки.

З хатини Джонсона долинав шум. Парселл упізнав надтріснутий голос старого і вереск Тайяти.

— Ого!— сказав Бейкер.— Хотілося б знати, як вона його узиває?

Парселл прислухався.

— Син хвойди, каплун, пацючий виплодок...

— Непогано!

Авапуї і Івоа сиділи на порозі Бейкерової хатини. Вгледівши своїх тане, вони одразу підвелися і пішли їм назустріч.

— Я йду до Омаати,— сказав Парселл.

— Начувайся, людино!— засміялась Івоа.— А я піду додому.

— Я проведу тебе,— запропонувала Авапуї.

Відтоді як Івоа завагітніла, жінки не давали їй і кроку ступити самій по селищу — одразу ж кидалися і хапали попід руки. Вона була оточена загальною увагою, ніби матка у бджолиному вулику.

Кивнувши Івоа, Парселл наддав ходи. Він боявся, що перед ним раптом вирине Ітіа. Двері Джонсової хатини були широко відчинені, сам Джонс голий-голісінський сидів за накритим столом, а за його спиною стояла Амурея. Вгледівши Парселла, Джонс помахав рукою і подивився на нього так радісно, ніби вони не бачилися днів два. Амурея теж усміхнулася до нього. Джонс був білявий, навіть рудуватий, а вона — чорнявенька. Але в обох був однаковий наївний вигляд, однакова довірлива усмішка. Парселл зупинивсь і задивився на них. Він любив дивитися на це юне подружжя.

— Ви ще не обідали?— спитав Джонс.

— Я йду до Омаати.

— Та вона ж вас задушить,— зареготав Джонс.— Послухайте, Парселле, я вам хочу дещо порадити. Коли вона стисне вас у своїх обіймах, напружте м'язи спини, плечей, грудей і стійте так доти, доки вона вас не відпустить. Гляньте-но, я вам покажу.

Він підвівся, напружив м'язи і, почервонівши з науги, застиг нерухомо.

— Але не забувайте, що треба дихати!— усміхнувся Парселл.— Ви ж задихнетесь!

— Та що ви!— вигукнув Джонс.— Зате це зовсім певний спосіб. Спробуйте і самі побачите.

— Спробую,— пообіцяв Парселл.

Перше, що він побачив, увійшовши в Омаатину хатину, було його крісло. Воно стояло посеред кімнати, і Парселл ледве стримувався, щоб не подивитись на нього і не показати своєї невихованості. На щастя, йому недовго довелося вдавати байдужого. Могутні руки Омаати обхопили його, і його немов засмоктало, немов поглинуло це величезне гаряче жіноче тіло.

— Пусти мене!— задихаючись, благав Парселл.

— Синочку!— кричала Омаата.

Вона підняла його в повітря легко, як пір'їнку, з її уст полився потік пестливих слів. Але Омаата міцно притисла його голову до своїх грудей, і він чув лише глухі розкоти її голосу. Парселл задихався, уткнувшись обличчям у її величезні груди, боки йому затерпли од страшних обіймів.

— Мені боляче!— крикнув він.

— Мій синочку!— жалісно промовила Омаата. Але жалість викликала в неї новий приплив ніжності, і вона пригорнула його ще міцніше.

— Омаато!

— Синочку!— ніжно повторила вона своїм гучним голосом.

Нарешті вона відпустила його, але зразу ж схопила під пахви і підняла до свого обличчя.

— Сідай,— промовила вона, підносячи його до крісла, і гепнула на сидіння.— Сідай, Адамо, мій синочку. Я принесла сюди твоє крісло, щоб тобі вигідно було сидіти тут, чекаючи Меані.

Так ось воно що! Яка нечувана ласкавість! Тягти на собі так далеко важке, велике крісло! Омаата, напевно, забуде принести його назад. Воно залишиться в неї ще тижнів зо два... І заради того, щоб він міг посидіти

у неї якісь півгодини, вона відняла в нього крісло аж на два тижні... «Я міркую, як справжній перитані,— докорив сам собі Парселл.— Яка дріб'язковість. Зрештою, важливий лише дружній порив, це сердечне тепло...»

Омаата сіла долі біля крісла, спершись однією рукою на підлогу, другу поклала на коліно і застигла в тій класично спокійній позі, яка так подобалася Парселлу в таїтянках. Яка вона величезна! Хоч Парселл сидів у кріслі, а вона долі, її великі очі були на одному рівні з його очима. Мовчазна, нерухома, Омаата була схожа на гігантську статую, що присіла на приступці трону.

— Кістяк забрав з собою Джоно,— мовила вона, помітивши, що Парселл озирається.— Певно, пішли на полювання, бо взяли рушниці.

— А ти не знаєш, чого хоче від мене Меані?

— Ні.

І вона знову замовкла, радіючи, що може спокійно милуватися своїм улюбленцем. Парселла бентежив її захоплений погляд, і він спитав:

— А в тебе є намисто з шишок пандануса?

— Є.

— А чому ти його не носиш?

Вона засміялась, і очі її лукаво блиснули.

— Сьогодні воно не потрібне.

— Чому?

Вона зареготала ще голосніше, показуючи свої великі зуби.

— Адамо, хлопчику мій!— промовила вона крізь сміх.— Я не хочу такого тане, як Адамо.

— Не говори так загадково,— попросив Парселл.

— Я й не говорю. Шишки пандануса,— врочисто промовила Омаата,— вбирають запах шкіри, а потім передають його разом з своїм власним запахом.

— Ну то й що?

— Це дуже п'янка суміш. Досить лише чоловікові наблизитись і вдихнути цей запах, як він одразу втрачає владу над собою. Я надівала намисто в ту ніч, коли йшов великий дощ.

— В яку ніч?— перепитав Парселл.

Омаата перестала посміхатись, її обличчя посмутніло, мовби ті часи, що про них вона згадала, минулися безповоротно.

— В ніч Оата на великій пірозі. Коли я танцювала, щоб здобути Джоно.

Обое змовкли.

— А чоловік може опиратись?

— Тут існує дві речі,— поважно сказала Омаата,—
наместо і шкіра.

Парселл посміхнувся.

— Чого ти посміхаєшся, Адамо?— серйозно спитала
Омаата.— Шкіра мусить бути приємна. Інакше не буде
гарної суміші.

— А якщо вийде гарна?

— Таїтянин не може опиратись.

— Ну, а перитані?

— Такий перитані, як ватажок великої піроги, може.
Можливо, й Кістяк. Але не Джоно, не Уїллі, не Па-
цюк...— Вона подивилась на Парселла.— І мій рум'я-
ний півничок теж не може.

— Я?— спитав Парселл, звівши брови.

— Не дивися на мене так здивовано, мій хлопчику,—
сказала Омаата і знову зареготала. Вона аж корчилася
від сміху, її широкі круглі плечі судорожно тряслися,
а могутні груди коливалися, мов океанські хвилі.

— Я знаю!— пророкотіла вона своїм розкотистим
голосом.— Це ти про Ітіа питаєш, я знаю. І Меані знає.
І Івоа!

— Івоа?— жахнувся Парселл.— Хто ж їй сказав?

— Та хто ж, як не сама Ітіа!— сказала Омаата,
й од сміху в неї аж сльози виступили на очах.— Ох, мій
півнику, який у тебе смішний вигляд.

— Це... це непристойно!— сказав Парселл по-англій-
ськи і знову заговорив по-таїтянськи.— До чого тут
Ітіа? Я ж не грався з нею.

— Знаю!— крикнула Омаата, задихаючись од сміху;
плечі її тіпалися, мов од гикавки, по широким щоках
текли сльози.— Всі це знають, о мій маленький перитані
маамаа. І ніхто не розуміє, чому ти так ображаєш Ітіа?
А втім, Ітіа каже, що ти недовго вже опиратимешся.

— Невже вона так каже?— обурився Парселл.

— О мій рум'яний півнику!— крикнула Омаата
з мокрим від сліз обличчям після сміху, що стрясав її
велетенське тіло.— О мій розгніваний півнику! Я теж
гадаю, що ти недовго опиратимешся! І Івоа теж!

— Івоа?— вигукнув Парселл.

Нарешті вона заспокоїлась і, весело дивлячись на
Парселла, простягла йому свої величезні руки, немов
підносила йому на своїх долонях істину.

— Івоа через два місяці має родити,— поважно пояснила вона.

Запала тиша. Парселл не одразу зрозумів її натяк.

— Але ж ти сама пам'ятаєш,— сказав він нарешті,— того дня, як оглядали острів... Ми сиділи під баньяном, і Івоа сказала Ітіа: «Адамо тана Івоа».

— О мій дурненький півнику!— зітхнула Омаата.— Вона ж це сказала тільки тому, що Ітіа залицялась до тебе на людях.

Парселл здивовано глянув на неї. Отже, то були не ревності, як він гадав, а лише урок доброго тону! «Мабуть, я не так добре розумію тайтян, як мені здається?— запитав він сам себе.— Скільки разів я вже помилявся! Яка бездонна прірва розділяє їхнє мислення і наше! Далєбі, таке слово як «перелюб» для них нічого не варте».

Раптом на підлогу лягла темна тїнь, і на порозі, закинувши голову, став Меані — стрункий, широкоплечий. Якусь хвилину він велично стояв на місці. Парселл підвівся і пішов йому назустріч.

— Адамо, брате мій!— промовив Меані.

Поклавши обидві руки на плечі Парселла, він нахилився і потерся щокою об його щоку. Потім трохи відсунув від себе і подивився на нього серйозно і лагідно.

— Я прийшов сюди, як ти просив,— зніяковіло про бурмотів Парселл.— Але я не розумію, чому ти не прийшов до мене?

— Для нас настали тяжкі дні,— відповів Меані з промовистим жестом і повернувся до Омаати.

— Зніми цю сережку, Омаато.

То був акул'ячий зуб, що висів на ліані, просилений крізь мочку його вуха. Ліана була зав'язана двома вузлами, і товсті пальці Омаати не одразу їх розплутали. Розв'язавши вузли, вона потягнула ліану за кінчик. Але дірочку в мочці позатягало, і ліана не висмикувалась.

— Зніми тільки зуб,— скривився Меані,— і затягни в нього іншу ліану. Адамо,— додав він,— тобі треба проколоти вухо.

— Ти віддаєш йому зуба?— скрикнула Омаата, вражена такою щедрістю.

— Віддаю!— твердо сказав Меані.

Омаата кинула на нього швидкий погляд і сказала байдужим голосом:

— Зараз принесу ліану і голку.

Вона вийшла з хати, і Парселл почув, як вона нишпорить у повітці, що правила за кухню.

Меані уперто мовчав, пильно дивлячись йому в вічі, і Парселл не витримав:

— Здається, цю сережку носив твій батько?

— Так,— підтвердив Меані.— Він мені її подарував, коли я від'їздив з тобою.

— А тепер ти даруєш її мені?— з подивом вигукнув Парселл.

Меані нахилив голову, а Парселл якусь мить мовчки дивився на нього. Він усвідомлював неймовірну щедрість Меані, хоч справжнього значення подарунка так і не зрозумів, але спитати не насмівся. За таїтянським звичаєм, діставши подарунок, не годиться про щось питати, радіти, навіть дякувати.

Увійшла Омаата; в губах вона несла акулячий зуб, що висів на уривку ліани. В правій руці тримала голку, такими голками шиють паруси, і Парселл пожалкував, що в Омаати не знайшлося тоншої; в лівій тримала смолоскип. Віддавши смолоскип Меані, вона повільно і урочисто піднесла вістря голки до полум'я.

— Поверни голову, Адамо,— наказала вона, схопивши його за мочку вуха і мало не скрутивши йому в'язів.

Парселл майже не відчув болю, тільки почув легкий хрускіт шкіри. Але коли Омаата просилила ліану, зав'язала її вузлом і важкий зуб повис на вусі, Парселла обпік гострий біль, що довго не вщухав.

Меані задоволено оглянув друга. Відтоді, як він зайшов у кімнату, він жодного разу не всміхнувся.

— Я ще не обідав,— мовив він.

І, повернувшись, рушив до дверей.

— Меані!

Меані обернувся.

— Меані,— повторив Парселл,— до мене приходив Кістяк.

Меані подивився на Омаату, і Омаата швидко сказала:

— Я йду. Сьогодні моя черга йти по воду. Я йду з Уїллі та Ропаті.

І вона покvapливо вийшла з хатини.

— Він приходив до мене на Мотузяний Пляж,— сказав Парселл.

— Ми знаємо,— відповів Меані.

Отже, вони стежать за ними. Або за Кістяком. Виходить, коли він підіймався з Мотузяного Пляжу, інстинкт не зрадив його. Тепер з хаші за кожним його кроком стежать сторожкі очі.

— Чого йому треба?— спитав Меані.

Парселл здивувався з такого одвертого запитання. Але зараз було не до церемоній. Обличчя Меані було серйозне і напружене.

— Хотів дізнатися, чи приєднаємось я, Уїллі та Ропаті до вас.

— І ти відповів «ні»?

— Я відповів «ні».

— А Уїллі?

— І він сказав «ні».

— А Ропаті?

— Він зробить так само, як і ми.

Помовчавши, Парселл промовив:

— Кістяк може випередити вас.

Меані відразу глянув на нього, але змовчав, немов би чекаючи, що Парселл казатиме далі. Але Парселл мовчав, і Меані промовив:

— Ми знаємо про це.

І, легенько кивнувши, вийшов.

Постоявши трохи в задумі, Парселл і собі вийшов з хати. Боліло вухо, і щоразу, коли він повертав голову, акулчий зуб бив його по щоці.

На чорному камінні Вест-авеню виблискували сонячні кола і перебігали з місця на місце довгі тіні пальм, що похитувались од вітру. Який навколо спокій! Водоноси вже пройшли. Остров'яни обідали або спочивали після обіду. Ітіа, мабуть, причаїлася десь у зарослях і стежить за ним. Тайята гризе Джонсона. Мейсон, певно, вийшов прогулятися на «ют». Джоно і Кістяк полюють. Івоа лежить у ліжку і мріє про майбутню дитину.

Було жарко. Скільки вже проминуло тут таких чудових днів, відколи острів піднявся з глибини Тихого океану. В повітрі стояли пахощі квітів, теплої землі, близького моря. Все таке знайоме, заспокійливе. Двадцять сім остров'ян! Найменша колонія на Тихому океані! Ці жінки, ці чоловіки з своїми сподіванками, дрібними турботами: Кістяка тривожить болячка; Ваа чваниться, бо стала дружиною ватажка; Ропаті пишається своєю силою; Уїллі хоче замостити Вест-авеню, а сам він уже

цілий тиждень сушить собі голову над тим, як удосконалити розсуну стіну.

Парселл пригадав обличчя Меані в ту мить, коли він віддавав серезку: суворе, майже люте, вже обличчя не друга, а вояка. Парселл іще на Таїті побачив, що ці лагідні люди могли перетворитися на жорстоких дикунів. Їхні бархатисті очі могли випромінювати й ненависть.

Парселл згадав, як Мата, брат Оту, повернувся з гір після кривавого бою, несучи в руках голову ворога. Він настромив її на спис біля дверей своєї хатини і щоранку глумився з ворога, плюючи в його мертве обличчя.

«Син хвойди,— казав він зневажливо,— то ти хотів мене вбити, га? Але я був дужчий за тебе! І я вбив тебе! Тепер ти не бачиш більше сонця! Не можеш ловити рибу! Не можеш танцювати! Твоя голова перетворилась на тикву, і я п'ю з неї воду! Твоя дружина — моя бранка, і я граюсь з нею, коли хочу! А ти стирчиш тепер біля моїх дверей на списі!»

А в повсякденному житті Мата був лагідний, ввічливий, гостинний. Чого тільки він не вигадував, аби догодити Парселлу!

Парселл ще не дійшов до хатини Джонса, коли раптом почув, що хтось біжить за ним. Він обернувся. До нього щодуху мчала Ітіа, між ними лишалося метрів тридцять. І — дивна річ — вона не ховалася, як завжди, за деревами, а бігла по стежці на очах у всіх.

— Адамо!— закричала вона.

Тільки зараз він розгледів її спотворене жахом обличчя.

— Що сталося?— гукнув він, кинувшись їй назустріч.

— Кістяк!— захекано мовила вона, схопившись рукою за серце. В очах її застиг жах, вродливе темне обличчя аж посіріло.

— Що він зробив?

Парселл підбіг до неї, схопив за плечі, струснув.

— Говори! Та говори ж!— наказав він.

— Кістяк!— пробелькотіла вона побілілими губами.— Кістяк та інші... з рушницями біля хати таїтян.

— Боже мій!— скрикнув Парселл.

І він побіг, мов божевільний, зовсім забувши про Ітіа. Ніколи Вест-авеню не здавалась йому такою довгою.

Парселл минув Гантову хатину; звертаючи на Кліфлейн, він побачив Уайтову дружину Ітіоту, що з тривогою в очах стояла, спершись рукою на кокосову пальму. Коли він, як вихор, пробігав повз неї, вона якось дивно махнула йому рукою, але не сказала жодного слова.

Він біг, не чуючи під собою ніг, серце його шалено калатало, він з жахом чекав, що ось-ось гримнуть постріли.

Коли він прожогом вскочив на майданчик перед хатиною таїтян, там панувала моторозна тиша. Вишикувавшись перед шістьма таїтянами, стояли п'ятеро перитані, представники «більшості», з рушницями в руках. Парселл встиг помітити, що в Маклеода і Уайта висіло на плечі ще по одній рушниці.

Британці заскочили таїтян у ту хвилину, коли ті гартували на вогні наконечники своїх списів. Так вони й стояли, тримаючи в руках довгі тонкі списи з червонуватого дерева, які здавалися зовсім мізерними поруч з рушницями британців. Таїтяни не ворушились, їхні обличчя були зовсім спокійні.

— Маклеоде!— гукнув Парселл, кидаючись уперед.

— Руки вгору!— наказав Маклеод, вмить наставивши на нього рушницю.— Руки вгору, і ставайте поруч з чорними.

— Ви збожеволіли!— вигукнув Парселл, не зрушивши з місця.

Тонкий, як тріска, Маклеод важко дихав, його бліде обличчя ще ніколи не було таке схоже на череп; пригнувшись, він обіпер приклад рушниці об праве стегно. Руки його тремтіли. «Зараз вистрелить»,— подумав Парселл. Він повільно підніс руки вгору і став між Меані і Тетаїті. Маклеод важко відітхнув і опустив рушницю.

— Смадже,— сказав він неприродно низьким і тремтячим голосом.— Візьми-но цього хлопця на мушку, і якщо він ворухнеться, пусти йому кулю в лоба.

Смадж притис до приклада свою пацючу морду і застиг у цій позі. В його холодних очах спалахнув хижий вогник.

— Обережно, хлопці!— сказав Маклеод, не повертаючи голови.— Білі не повинні вбивати один одного. Парселле, стійте спокійно, бо Смадж залюбки одружить-ся з вашою вдовою.

Тримаючи руки на рівні плечей, Парселл глянув Смаджу просто в вічі.

— Пам'ятайте, що в рушниці у вас тільки одна куля,— холодно зауважив він.

В цю мить у заростях позаду перитані почувся тупіт піг, тріск зламаних гілок, із-поза дерев визирнуло декілька посірілих від страху жіночих облич. Смадж зблід і закліпав очима, по його товстому носі скочувався піт; його мучили страх і злоба. «Боїться,— подумав Парселл,— не знає, що Омаата пішла по воду».

— Парселле,— промовив Маклеод уриваним голо-сом,— скажіть цим мавпам, щоб вони поклали свої іграшки на землю.

Парселл переказав. І одразу ж перехопив погляд Тетаїті, яким той обмінявся з Меані. Обидва не промовили жодного слова, але Парселл бачив, що вони радяться. Потім, як завжди, спокійно й поважно, озвався Тетаїті. Він стояв невимушено, взявши рукою в бік, спершись на одну ногу, із списом у руці. На Маклеода він не дивився, і його важкі напівстулені повіки надавали його обличчю холодного, зосередженого виразу.

— Браття,— почав він,— перитані зараз почнуть стріляти. Але нас шестеро, навіть семеро з нашим братом Адамо, а у ворогів тільки п'ять рушниць. Тож послушайте. Двоє з нас, що вцілюють, не повинні братися за списи і йти у бій. Нехай тікають і ховаються в джунглях. А потім вони мусять перебити всіх наших ворогів одного по одному. Оце й буде помста за нас,— скінчив він урочисто.

Таїтiani мовчали, і Парселл спитав:

— Що я повинен відповісти Кістякові?

— Що хочеш. Мені байдуже про цього сина хвойди.

То було не хизування, а щира правда. Тетаїті вирішив умерти і хотів лише, щоб за нього відомстили.

Парселл подивився на Маклеода.

— Вони впевнені, що ви стрілятимете в них,— сказав Парселл по-англійськи.— І вони воліють умерти зі зброєю в руках.

— І йому потрібно було стільки часу, щоб сказати тільки це?— пробурчав Маклеод.

— Так,— твердо відказав Парселл.

Маклеод розгубився. Він непохитно вірив у силу зброї і, пам'ятаючи, як таїтiani ховалися під час шторму, вважав їх за боягузів, яких легко буде поставити на коліна, навіть не стріляючи,— досить тільки наставити на них рушниці. Їх байдужість його приголомшила. Він

прийшов сюди лише щоб настрахати, а доводиться мірятися силою.

— Скажіть їм, хай покладуть на землю списи,— люго крикнув він.

Парселл переклав. Тетаїті знову подивився на Меані, і на його губах промайнула легенька усмішка.

— Навіщо вся ця балаканина?— сказав він.— Я вже відповів...

— Що він верзе?— нетерпляче крикнув Маклеод.

— Вони покладуть зброю, якщо ви пообіцяєте не стріляти.

— Я сумніваюсь, щоб він це говорив,— процідив Маклеод.

— Якщо ви не задоволені моїми послугами,— сухо сказав Парселл,— то пошукайте собі іншого товмача.— І додав:— У всякому разі, раджу вам погодитись. Нас семеро, а коли прийдуть Бейкер і Джонс, нас буде дев'ятеро, а у кожній вашій рушниці лише одна куля.

— Ви вже перекинулися до них!— загорлав Маклеод, блиснувши запаленими очима.

— Ви самі змусили мене до цього,— відповів Парселл, повернувши затерпими пальцями.

Маклеод завагався. Якщо він пообіцяє не стріляти і чорні покладуть списи, сутичка кінчиться внічию, отже, йому не пощастить настрахати таїтян. Але якщо він нічого не пообіцяє, то доведеться стріляти. В такому разі можна покладатися хіба що на Смаджа. Уайт прийшов сюди дуже неохоче, і хто зна, що можуть устругнути Гант і Джонсон, коли він накаже відкрити вогонь?

— Я обіцяю,— сказав Маклеод, опускаючи цівку рушниці.

Парселл переклав і, повернувшись до Тетаїті, додав, стараючись, щоб його слова звучали переконливо:

— Він бачить, що ви не злякались, і хоче перевести сварку на мир, щоб не було соромно. Погоджуйтесь...

— Що ви їм втлумачуєте?— недовірливо спитав Маклеод.

— Раджу їм згодитися.

— Адамо має рацію,— поміркувавши, сказав Тетаїті.— Якщо цей син хвойди обіцяє, не треба його д्रोчити.

Він нахилився і обережно поклав свого списа на траву. Рухи його були навмисто обережні, і всі таїтяни один по одному теж поклали свої списи. Вони не кинули

зброї до ніг переможця, а поклали її на землю обережно, як кладуть цінну річ, яка лише тимчасово не потрібна.

І Маклеод відчув у їх покорі приховану зневагу. Він зазнав невдачі. Чорні пішли на поступки, лише вирвавши в нього його обіцянку. Мине якийсь час, і ці списи, яких з такою ніжністю торкаються їхні руки, знову вдень і вночі загрожуватимуть його життю.

Але піти він не наважувався. Чекаючи його наказу, перитані з рушницями напереваги нерухомо стояли за кілька метрів від таїтян. Щохвилини становище британців ставало дедалі гіршим. Знаючи, що за ними стежать жінки, Маклеод не хотів задкувати, але водночас він був впевнений у підступності чорних і боявся, що англійські спini стануть за чудову мішень для таїтянських списів.

Нерухомі перитані вже здавалися не грізними, а, навпаки, смішними. Навіть таїтяни збентежились, мов од якоїсь недоречності. Перитані просто маамаа, це ж ясно як божий день. Хай би вже стріляли або забиралися геть. Але нащо стовбичити отут, перед ними?

Раптом Корі зареготав. Він був найнестриманіший, найбезпосередніший з усіх таїтян. Це він на борту «Блоссома» стріляв у Меоро й одразу ж, плачучи, кинувся йому в обійми.

— Замовкни!— стиха наказав Тетаїті.

Але Корі не міг зупинитись. Він дивився на Кістяка, на Пацюка, на Джоно і на Старого, які вишикувались перед ним. І чим більше він дивився на них, тим смішнішими вони йому здавались. Він сміявся пронизливо, немов іржав, ляпаючи себе руками по стегнах, витягнувши вперед голову, ноги йому підгиналися, в роззявленому роті видно було язик і рожеве піднебіння.

— Замовкни!— владно повторив Тетаїті.

Корі повернувся до Тетаїті і, наче виправдовуючись, вигукнув крізь сміх:

— Маамаа! Маамаа!

На лихо, Маклеод добре знав це слово. Ороа повторювала його з ранку до вечора. Він зблід, нахилився, підняв з землі камінець і шпурнув в обличчя Корі.

Камінець поціливі Корі в око. Той скрикнув з несподіванки, блискавично схопив свого списа і змахнув ним у повітрі. В ту ж мить гримнув постріл. Корі впустив списа додолу, зігнувся вдвоє, ступив два кроки до Маклеода і впав долілиць на траву. Це стало сигналом. Всі

таїтiani, крім Меоро, кинулись навтьоки і вмить щезли десь за хатиною.

Маклеод кинув рушницю на землю і, нахиливши голову, зірвав з плеча другу рушницю і зарядив її. Меоро, попелясто-сірий, із запалими ніздрями, стояв навколiшках біля Корі. Нарешті він набрався духу і перевернув Корі. Якусь мить він мовчки дивився на друга, не наважуючись доторкнутись до його тіла. Потім звів очі на Парселла, який, блідий і скам'янілий, стояв за два кроки від нього, і тихо промовив:

— Він помер.

І, мляво похитуючи головою, став мацати рукою в траві. Потім зірвався на ноги із списом у руці.

Маклеод вистрелив. Спис упав, а Меоро схопився обома руками за живіт. З-під пальців точилася кров. Розкривши рота, Меоро зачудовано дивився на червону цівочку. Потім круто повернувся і, зігнувшись, дрібними непевними кроками побіг до хатини. Добігши до рогу, він упав.

— Піди подивись, чи він сконав,— наказав Маклеод Уайтові.

Там, де пробіг Меоро, на залитій сонцем скошеній траві червоніла кривава стрічка. Уайт далеко обминув цю стрічку і, описавши велике півколо, наблизився до забитого. За два кроки від тіла він присів навпочіпки і, повернувшись до Маклеода, кивнув головою. Потім, повільно опустивши очі, пішов назад тією ж обхідною дорогою.

Маклеод поставив рушницю прикладом на землю і сперся обома руками на дуло; обличчя його зблідло, худі щоки ще дужче позападали. Боки його ходили ходором, ніби йому забракло повітря, нога нервово тремтіла.

Іноді в обіймах Ороа його охоплювало таке ж почуття химерності навколишнього, що туманило йому зір зараз. Кокосові пальми, трава, хатина, пні на галявині — все здавалося йому несправжнім. Його погляд ковзнув по землі, зупинився на тілі Корі. Маклеод втупився в списи, що лежали біля його ніг. Він, Маклеод, переможець — порішив двох клятих макак, інші розбіглися, мов зайці. Але перемога не тішила його. Він відчував тільки втому і якусь порожнечу.

Смадж закинув рушницю на плече, але Парселл стояв як укопаний на тому місці, де його поставили. Нараз він здригнувся, немов прокинувся, і його очі зустрілися

з очима Маклеода. В Маклеода був каламутний, розгублений погляд, немов він хильнув зайве.

— Отже, ви не пішли за нами?— мляво спитав Маклеод.

Парселл хитнув головою, а Маклеод додав півголосом, певно, машинально:

— Шкода цих двох, вони не найгірші.

Але одразу ж схаменувся — схоже, ніби він виправдується. Він випростався, зціпив рот, задержувато озирнувся довкола і хвалькувато додав:

— Зате інші втихомиряться. Давно треба було їх провчити.

Але голос його звучав фальшиво.

— Провчити!— глузливо повторив Парселл.

Він теж важко дихав, і, хоч було вже прохолодно, піт заливав йому очі.

— Не турбуйтеся,— гірко додав він,— «провчити» можете не тільки ви.

Розділ одинадцятий

Парселл кінчав снідати, коли хтось постукав у двері. Це прийшов Уайт. Його жовте обличчя змарніло, очі западали, наче він не спав цілу ніч.

— Через півгодини збереться асамблея,— сказав він, важко відсапуючись.

Парселл звів брови.

— Я вийшов з асамблеї.

— І все-таки Маклеод просить вас прийти. Питання дуже важливе. Таїтяни з своїми жінками втекли в джунглі.

— Він помітив це тільки зараз? А що ж їм робити, якщо в них стріляють?

— Звичайно, це треба було передбачити,— сказав Уайт, сумно похитуючи головою.

Парселл пильно подивився на нього. Уайт уперше відмовився від ролі вістового: висловив свою особисту думку. З того вечора, коли ділили жінок, він не схвалював поведінки Маклеода, але не поривав з ним.

— Уайте!

Уайт був уже на порозі. Він обернувся.

— Уайте, чому ви утримуєтесь, а не голосуєте проти Маклеода?

Уайт якусь мить мовчки дивився на Парселла, немов запитуючи себе, чи має той право задавати йому таке запитання. Але, мабуть, вирішив, що має, бо коротко відповів:

— Я вважаю, що Маклеод чинить недобре.

Голос у нього був ніжний, співучий, і говорив він правильніше за інших матросів. Граматика, лексика, вимова — все було бездоганне. П'яниця піп, що виховував метиса, навчив його принаймні цього.

— Я вважаю, що він недобре поводить з таїтянами,— додав Уайт, щоб точніше висловити свою думку.

Він не сказав «чорні». Лише вони двоє серед остров'ян-британців називали їх так.

— А чому ж тоді ви не голосували проти нього?— нетерпляче спитав Парселл.— Ви ж могли перешкодити йому зробити злочин.

— Я не хотів голосувати проти нього.

— Чому?

Уайт знову підозріливо глянув на Парселла. Певно, він міркував, чи не зневажає його Парселл і чи наважився б він питати про таке «чистокровного» британця. Але Парселл спокійно витримав його погляд і терпляче чекав відповіді, і Уайт заспокоївся.

— Я дуже йому зобов'язаний,— урочисто промовив він.

— Чим? — спитав Парселл.

Уайт вагався, і Парселл зрозумів, чому саме, а тому твердо вирішив випитати все.

— Розумієте,— почав Уайт,— спершу на кораблі дуже з мене глузували...— І швидко додав: — Через моє ймення.

Як це на нього схоже! Уайт не сказав: через мою жовту шкіру і розкосі очі, а сказав «через моє ймення», немовби в усьому було винне тільки його ймення.

— Ну і що ж?

— А Маклеод ніколи з мене не глузував.

«Мабуть, зметикував, що це небезпечно,— подумав Парселл.— І тільки тому, що Маклеод не чіплявся до нього, за цю ласку, що зовсім не є ласкою, Уайт йому безмежно вдячний...»

— Отже, після смерті Рассела вам допоміг Маклеод? — спитав Парселл, дивлячись Уайту просто в вічі.

Рассел був той матрос, якого Уайт заколов кинджалом, бо той насмілювався глузувати з нього.

— Ви про це знали? — пробелькотів Уайт.

Парселл кивнув головою, і Уайт промовив, опустивши очі:

— Ні, Маклеод нічим особливо мені не допоміг. Не більше, ніж хтось інший.— І додав: — А ви усе знали і нічого не сказали!

Якусь мить він стояв мовчки, не підводячи очей. Потім подивився на Парселла і раптом сказав:

— Я вас не любив.

— Чому? — спитав Парселл.— Адже я ніколи не глузував з вас.

— Ні, якось глузували,— відповів Уайт, уп'явшись у Парселла своїми розкосими очима. І додав вибачливим голосом: — Принаймні мені так здалося.

— Я глузував з вас? — здивовано вигукнув Парселл.

— Пригадуєте, на «Блоссомі», коли Мейсон став капітаном, а я прийшов сказати, що капітан кличе вас снідати.

— А далі що?

— Ви презирливо звели брови.

— Я? — спантеличено перепитав Парселл і, раптом згадавши, вигукнув: — Але ж я глузував не з вас, а з Мейсона, бо він присвоїв звання, на яке не мав ніякого права! І така дрібниця привела вас у табір Маклеода!

Уайт мовчки кивнув головою.

Це ж якесь божевілля! Страшне безглуздя! Доля острова залежала від поруху брів. Якби Парселл не зробив цього, Уайт голосував би разом з ним, Джонсом і Бейкером: чотири голоси проти чотирьох! Маклеод не зміг би нічого вдіяти...

— Це божевілля! — промовив голосно Парселл.

Уайт сердито насупився.

— Ради бога, не ображайтесь! — закричав Парселл.— Я ж не сказав: «Ви божевільний!» — я сказав: «Це божевілля!»

— Можливо, я справді надто образливий,— погодився Уайт. Його обличчя посмутнішало.— Але з мене таки немало всі глузували.

Якийсь дивний контраст відчувався між словами Уайта, такими звичайними, і виразом його обличчя. Як довго, мабуть, мучили цього спокійного, миролюбного чоловіка, якщо він став убивцею. «І тільки тому,— сказав собі Парселл, що Маклеод не цькував його, Уайт допомагав йому знущатися з таїтян! Як це безглуздо».

— Ну, мені час іти,— сказав Уайт.

Парселл подав йому руку. Уайт завагався, потім його агатові очі зблищали, і він усміхнувся. Парселл теж усміхнувся і відчув теплий потиск сухої маленької руки.

— Мені час іти,— повторив Уайт, опустивши очі.

Парселл присів на порозі своєї хатини і замислено потер долонею шию. Він теж сьогодні вночі погано спав. І прокинувся з важкою головою, боліла шия, в роті було гірко. Його знемагала туга... Боже мій, цьому, мабуть, не буде кінця-краю. Все затруєно, все пропало! «Тепер ми приречені вічно боятися. Навіть уночі, за замкненими дверима... А чому, чому? — подумав він, стискуючи голову руками.— Тому, що Маклеод хоче мати не один, а два акри землі!» Парселл підвівся і почав походжати по доріжці, судорожно ковтаючи слину. Тривога пекла його вогнем. Вже двоє вбитих! А скільки буде завтра? Можливо, він і справді даремно втримав Бейкера?.. Можливо, варто було купити мир ціною однієї жертви?.. «Ні, ні,— мало не крикнув Парселл,— не можна так думати. Це означатиме перемогу зла».

Ця думка додала йому твердості. Та йому шибнула в голову нова думка, і він прикипів на місці. Чому принцип поважати кожну людину здавався йому важливішим, ніж людські життя, які він міг би врятувати, відмовившись від свого принципу?

Серце його раптом обірвалось. Парселл намагався ні про що не думати. Підвівши голову, він дивився на скісні сонячні промені, що пронизували листя кокосових пальм. Принаймні хоч цього, поки він житиме, в нього не можуть відібрати. Як це чудово! В повітрі пахло мокрою травою і димом — господині готували сніданок. На узліссі, по той бік Вест-авеню, полум'яніли яскраві квіти. Коли почне припікати сонце, розгорнуться квіти плумерії, і їхні солодкі пахощі заб'ють всі інші запахи.

Парселл знову присів на порозі. Невдовзі вийшла Івоа. Вона сіла біля нього і схилила голову йому на плече... Чим ближче були пологи, тим більше Івоа замкалася в собі, тим менше цікавилась подіями на острові.

Збігло кілька хвилин. Івоа зітхнула, випростала ноги і притулилась головою до одвірка. Парселл легенько погладив її живіт, що випинався над спідничкою із смужок кори. «В якому жорстокому світі народиться наша дитина!» — раптом подумав він. Підвівся і знову почав ходити біля хатини; нерви його напружилися до краю.

Трохи заспокоївшись, він знову подивився на Івоа; вона сиділа в тій самій позі, притулившись головою до одвірка, огрядна, обважніла, і спокійно дивилася кудись у простір; кругленьке личко аж пашіло здоров'ям. «Який спокій! — заздрісно подумав Парселл. — Який незворушний спокій!» В цю мить Івоа всміхнулася до нього.

— Піду ляжу, — сказала вона лагідно. — Мені скрізь незручно. І сидіти, і стояти. Навіть лежати важко.

Вона з зусиллям підвелася і ввійшла в хатину.

Через кілька хвилин на Вест-авеню з'явився Джонсон з рушницею через плече, сивий, згорблений; здавалося, йому важко навіть нести своє випнуте черево. Він ще здаля махнув Парселлу рукою і пошкандибав до нього, насилу переставляючи ноги по камінню і витягнувши вперед шию, щоб легше було йти. Ліве плече відтягала рушниця, і Джонсона весь час хилило ліворуч; він кривуляв стежкою, мов човен без стернового, що повертає то до одного, то до другого берега.

— Мабуть, ще рано йти до Маклеода, — пробурмотів він, підходячи до Парселла. — Уайт сказав мені прийти через півгодини.

— Авжеж, рано. Сідайте, почекаємо.

Джонсон кілька разів зітхнув, не поспішаючи зняв з плеча рушницю і приставив її до дверей. Потім сів на поріг.

— Вона заряджена? — спитав Парселл, сідаючи й собі.

Джонсон кивнув головою.

— Тоді краще покладіть її, — порадив Парселл.

Джонсон послухався.

— Нащо мені ця штука? Що я з нею робитиму? — сказав він скрипучим голосом, не дивлячись на Парселла. — Припустімо, на мене з хаші вискакує чорний, але й тоді я нізащо не вистрелю. Я нікому не зичу лиха, — додав він, потираючи долонею бороду.

Парселл мовчав, і Джонсон скося зиркнув на нього.

— Я хочу тільки спокою... Ви скажете мені, — вів він далі, поклавши руки на коліна і якимось жалібно дивлячись у далечінь, — що я вибрав собі погану жінку. Господи милосердний, та бувають такі хвилини, коли хочеться взяти рушницю і пустити їй кулю в лоба! Аби тільки стихла! Господи, аби тільки стихла!..

Він трохи заспокоївся і подивився на Парселла.

— Але чого я повинен стріляти в чорних? Ніяк не розумію. Що вони мені зробили? Нічоґісінько.

— Але вони, на жаль, не можуть сказати цього про вас, Джонсоне,— сказав Парселл.

— Про мене? Про мене? — злякано пробелькотав Джонсон.— Що ж я їм зробив? Хіба вчинив їм якусь кривду?

— Ви голосували разом з Маклеодом...

— Ну то й що! Це ж така дрібничка...

— Отже, по-вашому, не дати їм землі — дрібничка? — сказав сухо Парселл.— І взяти їх на приціл, як учора,— це теж дрібничка?

— Але ж Маклеод наказав мені! — крикнув Джонсон тремтячим голосом.— Ой лишенько! — він тривожно похитав головою і скося зиркнув на Парселла.— Отже, чорні сердяться і на мене?

— Звичайно,— відповів Парселл.

— Ой лишенько, ніколи б не подумав,— злякано про бурмотів Джонсон, вирячивши червоні очиці.— Бо ж я дуже люблю чорних,— він перестав чухати бороду і багатозначно помахав пальцем перед своїм носом.

Парселл мовчав. Він догадувався, чого Джонсон так рано вийшов з дому.

— Так от,— Джонсон присунувся до Парселла, і по змовницькому усміхнувся,— коли ви побачите чорних,— правда, вони поховалися в джунглях, але ви, напевне, з ними зустрінетесь, бо ви їхній приятель,— він хитро примружив око,— то скажіть їм: старий Джонсон, мовляв, не бажає вам лиха і ніколи не стрілятиме у вас з рушниці! Отак і скажіть їм, лейтенанте. Старий Джонсон, мовляв, ходить з рушницею тільки тому, що так звелів Маклеод, але нізачо не вистрелить у таїтян! Я ніколи вас ні про що не просив, лейтенанте,— додав він гордо, так наче мав право вимагати щось від Парселла і великодушно відмовлявся від свого законного права.— Але зараз мені треба рятувати свою шкуру. Це єдине моє прохання. Старий Джонсон,— так їм і скажіть,— не бажає вам лиха! Я це прошу не тому, що боюсь за себе, чого мені боятися, я старий чоловік, у мене все болить, прищувате обличчя, а друга жінка виявилася ще гіршою за першу, не дозволяє мені навіть доторкнутись до себе. А навіщо мені така жінка, чого я повинен її терпіти,— обурено вигукнув він,— коли вона мені не дружина?

Від хвилювання й досади він згубив нитку своїх думок і з хвилину тупо мовчав, водячи вказівним пальцем перед очима.

— Про що ж це я говорив? — сказав він нарешті, потираючи червоні прищі на підборідді.

— Що ви не боїтесь за себе, — нагадав Парселл.

— Може, вам це дивно, але це правда, слово честі, лейтенанте! Ну яке в мене життя? Шлунок не приймає їжі, ноги болять, коліна крутить, а дружина не хоче бути мені дружиною. Ні, ні, лейтенанте, не смерті я боюся, а іншого. — І він нерішуче додав: — Мені сказали, що коли чорні вбивають ворога, то відрізують йому голову.

— Це правда.

— Ох, як це мені не подобається! — прошепотів він тремтячим голосом. — Ви скажете, на біса тобі голова, коли ти помер? Але все ж таки...

Джонсон скрушно похитав головою.

— Прокляті дикуни! — вигукнув він, забувши, що хвилину тому присягався, ніби любить таїтян. — Ці мерзотники здатні на що завгодно! Ох, як це мені не подобається! — Джонсон провів рукою по шиї. — Не хочу я, щоб мою голову поховали в одному місці, а тіло в іншому. Як же я тоді знайду свою голову в день страшного суду? Ви повинні мене зрозуміти, лейтенанте, ви ж у нас знавець біблії.

З хвилину він злякано дивився кудись у простір, потім знову нахилився до Парселла і багатозначно шепнув:

— Отож скажіть їм, що старий Джонсон, мовляв, не бажає їм лиха.

Парселл пильно глянув на нього.

— Слухайте-но, Джонсоне, — суворо мовив він, — я зараз вам скажу, чого ви хочете: ви хочете укласти з таїтянами мир для себе самого і водночас лишитися в таборі Маклеода. На жаль, це неможливо. Боюся, що таїтяни не зрозуміють таких тонкощів.

— Що ж мені робити? — злякано скрикнув Джонсон.

Парселл нічого не відповів, і Джонсон скося зиркнув на нього й хитрувато спитав:

— То, виходить, я мушу стріляти? Припустімо, я зустрічаю вашого приятеля Меані, то, виходить, я мушу в нього стріляти, лейтенанте?

Парселл аж зацікавився з подиву. Найсправжнісінький, неприхований шантаж. Невже старий Джонсон тільки

прикидається простодушним? Він безталанний невдаха, і через це йому приписують всілякі чесноти. Він безхарактерний, і люди заплющують очі на його вади... Але чи варто завжди все прощати? Рано чи пізно боягуз виявить свою підлу вдачу.

Парселл підвівся. Він відчував огиду і розчарування.

— Робіть, що хочете,— холодно сказав він.— Вирішуйте самі...

— Гаразд, я не буду стріляти,— злякано пробурмотів Джонсон.— Так і скажіть чорним...

Парселл промовчав. На Вест-авеню з'явилися Гант і Джонс. Парселл помахав їм рукою.

— Я йду,— сказав одразу ж Джонсон.— А то ще спізнюсь.

Завдавши на плече рушницю, він кивнув головою Парселлу і пошкандибав геть. Парселл навіть не попрощався з ним. Він дивився, як Джонс іде по Вест-авеню. Поруч з велетнем Гантом Джонс скидався на хлопчика, що дріботить за батьком.

— Утік? — гукнув здаля Джонс.

Юнак був неозброєний, зате Гант, як і Джонсон, ніс рушницю. Мабуть, Уайт і йому передав наказ «більшості» не ходити без зброї.

— Нагнали дідові страху? — крикнув, сміючись, Джонс.

Парселл подивився на нього. Гідна заздрості, чисто дитяча здатність усе забувати! Напередодні, дізнавшись про смерть Меоро і Корі, Джонс ридма ридав. А сьогодні він уже втішився. Цей хлопець з гарячою кров'ю, з міцними м'язами, із здоровими нервами довго нічим не журився.

— А де Бейкер? — спитав Парселл.

— Зранку пішов ловити рибу.

— Сам?

— Він занудьгував.

Гант стояв осторонь, величезний, рудий, і зверху вниз дивився на Парселла і Джонса. Рушницю він недбало тримав у руді. В його велетенській лапі вона здавалася тоненькою, мов диригентська паличка.

— Чого це я повинен тягати оце-о з собою? — раптом прогарчав він, сердито змахнувши рушницею.

Дуло мало не вперлося в груди Джонсові, і той рукою поквапливо нахилив рушницю донизу.

— Гей, обережніше! — гукнув він.— Я ще не хочу мирати!

Парселл, глянувши на Ганта, повільно промовив:

— Бо вам наказав Маклеод.

Гант повернувся до нього всім тілом, немов його шия була прикручена до тулуба.

— А чого Маклеод наказав?

— Бо таїтяни втекли в джунглі.

Напевно, Уайт уже сказав йому про втечу таїтян, але, очевидно, ця новина не справила на велетня ніякого враження. Ну, хай утекли, але навіщо носити зброю?

— Сьогодні рушниця,— сердито пробурчав він.— Вчора рушниця. Вічно тягай рушницю. А навіщо?

Парселл мовчав, і він вів далі:

— Вчора Маклеод сказав: «Приходь із зарядженою рушницею». І Джоно прийшов.— Гант поплескав себе по грудях, зарослих рудою шерстю.— Прийшов з рушницею, але незарядженою. І сьогодні теж.

Він приставив дуло до грудей Джонса і надавив курок. Собачка клацнула.

— Ох і налякав,— промовив Джонс.

— А нащо заряджати рушницю?— вів далі Гант, впираючи дуло Джонсові в живіт.

— Спитай у свого начальника,— відповів Джонс, відводячи рушницю,— не я тобі наказав носити рушницю. Як він мені набрид!— шепнув він Парселлові.— Цілу дорогу в'язнув— чому, чому? А коли я пояснюю, не слухає.

— Нічого я не знаю, анічогісінько,— промимрив Гант, немовби відповідаючи Джонсу.— Та й звідки ж мені що-небудь знати,— він сумно похитав головою,— коли мені ніколи нічого не кажуть.

Він підніс до рота величезний кулак і почав покусувати його, жалібно щось бурмочучи. Він скидався на здорового ведмеда, який загнав у лапу колючку і ніяк не може її витягти. Крекчучи, він кусав собі руку, поглядаючи то на Джонса, то на Парселла, немовби благаючи їх пояснити йому раз і назавжди, що діється в цьому загадковому і незрозумілому світі, де йому хоч-не-хоч доводиться жити.

— Маклеод вам усе пояснить,— сказав Парселл.— Адже ви голосуєте з ним, а не з нами.

— Голосую?— луною повторив Гант.

— Ну, підіймаєте руку.

Гант покірливо підняв руку, яку тільки-но кусав.

— Це і є голосування?

— Авжеж.

Він опустил руку, знизав плечима і так само жалібно повторив:

— Нічого я не знаю. Мені ніколи нічого не кажуть.

Потім, не чекаючи на Джонса і Парселла, швидко пішов геть, вимахуючи рушницею. В його величезній руці рушниця здавалася дитячою іграшкою.

Коли Парселл переступив поріг хатини Маклеода, там відразу запала тиша. В напівтемній кімнаті він першої миті розгледів лише якісь невиразні постаті та підняті вгору дула рушниць. Парселл ступив крок уперед і раптом став як укопаний. Гордо випроставшись, немов у кают-компанії на «Блоссомі», за столом сидів Мейсон, в застебнутій на всі гудзики куртці, в черевиках, у краватці. По праву руку від нього сидів Маклеод.

На мить Парселл занімів. Маклеод теж мовчав і тільки посміхався.

— Добридень, капітане,— промовив нарешті Парселл.

— Гм! — пробурчав Мейсон; він несхвально подивився на акулочий зуб, що звисав з Парселлового вуха.

Кістляве обличчя Маклеода розпливлося в посмішку, під шкірою чітко проступали м'язи, як на малюнку в анатомічному атласі.

— Сідайте, Парселле,— ехидно промовив він,— а то, чого доброго, можете вирости в землю.

На представників «меншості» чекали три ослінчики, що стояли якраз навпроти Маклеода. Парселл сів і зразу ж відчув себе зовсім безпорадним серед цих озброєних людей.

Великим зусиллям волі він намагався приховати свій подив, але його зраджували мовчання і розгублений погляд. Мейсон погодився засідати разом з матросами! Разом з людьми, що спалили його корабель, не визнавали його авторитету і мало не повісили його!

— Капітане,— почав Маклеод.— Бейкер зараз ловить рибу на Мотузяному Пляжі і повернеться лише десь опівдні. Оскільки тут зібралися всі, крім нього, я пропоную розпочати засідання і прошу вас сказати хлопцям, про що йдеться.

А Маклеод підбгав хвоста! Величає Мейсона «капітаном», запобігає перед ним.

— Матроси! — промовив Мейсон,— те, що було, минуло, і я не хочу до нього повертатись. Коли починається

буря, пізно питати, хто погано закріпив парус. Зараз, коли в джунглях блукають четверо чорношкірих, що жадають нашої крові, ніколи сперечатися чи докоряти стерновому, що він узяв неправильний курс. Матроси, ми всі збилися з курсу, і якщо наскочимо на рифи, то всі до одного по-тонемо.

Він замовк на хвилину і обвів матросів своїми сіро-гелзубими очима. Правою рукою він притримував рушницю, що стояла у нього між коліними. Перш ніж заговорити знову, він переклав рушницю в ліву руку, а праву поклав на коліно, ніби бажаючи надати більшої ваги тому, що він скаже.

— Маклеод сказав мені, що у вас заведено вирішувати спірні питання голосуванням і що ви бажаєте, щоб так воно й лишилось надалі. Хоч досі це голосування не йшло вам на користь, але, як я вже сказав, я прийшов сюди не критикувати вас, а щоб разом з вами вирішити, як діяти далі.

— Чудово! Чудово сказано! — підхопив ввічливо Маклеод, немовби схвалював промовця в палаті громад.

— Чорні,— твердо вів далі Мейсон,— можуть вчинити нам шкоду, лише заскочивши нас зненацька чи напавши вдвох чи втрох на одного. Отже, нам треба завжди ходити озброєними і, якщо можливо, групами по кілька чоловік. Візьмімо, наприклад, рибальство. Припустімо, що для безпеки ми обрали Мотузяний Пляж. Троє чи четверо чоловік спускаються в бухту, а інші в цей час стережуть вірвовку. Так само — коли йтимемо по воду. Щоразу кілька озброєних чоловіків будуть супроводити жінок. І плантації, певна річ, теж треба обробляти всім разом.

— Тільки тимчасово,— уточнив Маклеод.

— Звичайно. Але зараз треба створити дві групи. Одна група працює, друга зі зброєю в руках охороняє першу.

— Якщо я вас правильно зрозумів,— промовив Парселл,— ми повертаємось до старої системи — тобто будемо спільно рибалити і обробляти землю.

— Авжеж,— сердито буркнув Мейсон.

— Дуже жаль, що для цього потрібна була війна. А якби ми весь час додержувались цієї системи, то й війни не було б.

— Я вже сказав, містере Парселл, забудьмо минуле,— нетерпляче урвав його мову Мейсон.— Зараз не

час про нього згадувати. У мене, можливо, більше, ніж у когось іншого, причин нарікати,— додав він, хитаючи головою,— але я мовчу. У мене досить сили волі, щоб мовчати. За таких обставин кожен повинен забути свої особисті образи.

— До того ж,— докинув Маклеод,— коли війна скінчиться, ми знову поділимо землю, правда ж, капітане?

— Скінчиться! — гмукнув Парселл.— Мені дуже цікаво, як ви гадаєте скінчити цю «війну»?

Маклеод і Мейсон презирнулись, і Парселл настожився. Хоч це здавалося неймовірним, але ці двоє зав'язали спілку! Певно, зразу ж після вбивства двох таїтян Маклеод пішов до Мейсона і умовив його підтримати «більшість». Було використано все: і священний союз, і боротьбу білих проти чорних, британців проти дикунів і т. д. Зрештою, якщо добре вдуматись, то нічого дивного в цій спілці немає. Щоправда, Мейсон і Маклеод мало не вбили один одного, але у них і багато спільного.

— Я зараз про це говоритиму, містере Парселл,— сказав Мейсон,— і, не бійтеся, в кожного запитають його думку. І ми навіть проголосуємо,— додав він, звертаючись до матросів, і в його словах звучала водночас і покірливість, і жаль, і зневага.— Проголосуємо, коли вже у вас так заведено,— повторив Мейсон, злегка підіймаючи руку, що лежала в нього на коліні.

Парселла дивувала спритність Маклеода. Виходить, шотландцю пощастило переконати Мейсона, що голосування — не акт, що має законну силу, а просто звичай, хай навіть трохи дивний. Це просто по-макіавеллівському. Мейсонові байдуже до правопорядку, але як справжній англієць він поважає звичаї.

— Капітане, — так само чемно нагадав Маклеод, — ви говорили про те, яких треба вжити застережних заходів...

— Авжеж,— підхопив Мейсон, навіть не глянувши на Парселла,— саме про це я й говорив, поки мене не урвали. Вдень я не боюся нападів,— сказав він з виглядом бувалого вояки,— але вночі... Чорні можуть тихенько підкрастися до хатини, підпалити її, і коли ви вискочите надвір, засліплені димом, вони на вас нападуть. Ось чому я пропоную, щоб усі британці ночували в хатині таїтян. Вона стоїть на галявині, яку можна розширити, зрубавши кілька дерев. Навколо хатини треба розпалю-

вати вогнища; в стінах треба пробити бійниці і ставити вартових, котрі мінятимуться кожні дві години.

— Будемо стояти на варті! — раптом збуджено вигукнув Джонс.

Парселл здивовано глянув на нього. Юнакові очі блищали, щоки зачервонілися... Він уже уявляв собі, як стоїть біля бійниці з рушницею в руках... Його вже затягли в цю гру. «І його теж, — сумно подумав Парселл. — А ще вчора він тужив за Корі і Меоро...»

— А що робити з жінками? — спитав Джонс.

— Я подумав і про це, — відповів Мейсон привітно, немов задоволений цим питанням. — Жінки спатимуть на першому поверсі. Там вони будуть у безпеці і не заважатимуть нам. Для нас дуже добре, що будинок таїтян має два поверхи, — додав він з таким виглядом, немовби в цьому була його заслуга.

Парселл вражено дивився на Мейсона: як він змінився! Зараз Мейсон щасливий, по-справжньому щасливий. Він живе в примарному світі. Капітан знову став капітаном. Знову стоїть на капітанському містку. Знову керує кораблем. Знову тримає в руках кермо. Він зуміє прибрати екіпаж до рук. Спершу лагідно, тактовно. Попервах погоджується навіть на голосування... «Нещасний дурень! — злісно подумав Парселл. — Коли він буде вже більше не потрібний Маклеодові, досить буде одного голосування, щоб знову загнати його в його хатину».

— Капітане, — сказав він, — я не збираюся заперечувати ваші пропозиції, але мене дивує одне: ми говоримо так, ніби вже йде війна. Ніби нас облягли вороги і ми готуємось до оборони. Мені здається, що краще було б подумати, як запобігти війні.

— Я розумію, що ви хочете сказати, містере Парселл, — відповів Мейсон. — Але, будьте певні, ми не дозволимо чорним випередити нас, ми атакуємо перші.

Він злегка ляснув себе долонею по коліну і твердо повторив:

— Так, ми атакуємо перші. Ми не хочемо бути дичиною. Ми самі будемо мисливцями.

— Капітане, — розгублено пробурмотів Парселл, — ви хочете сказати, що збираєтесь знищити таїтян?

В сіро-голубих очах Мейсона з'явився подив.

— Звичайно, містере Парселл, саме це я й хотів сказати. На жаль, я не бачу іншого виходу. Якщо не

знищити чорних, британці ніколи не почуватимуть себе у безпеці.

— Це щось нечуване! — крикнув Парселл, зірвавшись на рівні ноги; очі його гнівно блищали. — Таїтяни не заподіяли нам нічого лихого! Нічогісінько! Їх обікрали, принизили. Двох навіть убили. І після цього вони лише втекли в джунглі. А тепер ви хочете їх знищити.

— Сідайте, містере Парселл, — спокійно сказав Мейсон. — Ми тут усі білі, і нам нема чого сваритися. Я вважаю, що Маклеод захищав своє життя і що чорні...

— Він навмисно їх спровокував!

— Зовсім ні. Йому погрожували смертю, і він був змушений оборонятись. — Сідайте, містере Парселл, прошу вас...

— Всі знають, — крикнув Парселл, — чому Маклеоду погрожували: через нього таїтяни не дістали землі.

— Якщо хочете знати мою думку, то я цілком згоден з ним; чорні такі ледачі...

— Авжеж! — закричав Парселл, не тямлячи себе від люті. — Таїтяни завжди винні, і навіть коли їх вбивають — то теж з їхньої власної вини!

— Сядьте, прошу...

— Я вимагаю голосування, — не слухаючи, вів далі Парселл. — Я не сподіваюся, що зможу переконати вас, не сподіваюся, що голосування дасть бажані наслідки, але я хочу, щоб кожен усвідомив, яку бере на себе відповідальність! Уайте! Смадже! Джонсе! Ганте! Джонсоне! — він обвів очима матросів, і голос його затремтів. — Зараз ви голосуватимете. Пан Мейсон пропонує вести війну, поки на острові не згине останній чорний. Я проти. А тепер вирішуйте!

— З нами немає Бейкера, — зауважив Джонс.

— Нехай за нього голосує Парселл, — повільно сказав Маклеод. — Він завжди голосував з вами, і якби він був тут, то навряд чи став би сьогодні голосувати зі мною. Якщо, звичайно, капітан не заперечує, — додав він, повертаючись до Мейсона. — Ставлю вашу пропозицію на голосування. Як ви гадаєте, капітане?

— Що ж, починайте, — зітхнув Мейсон.

Парселл сів.

— Голосуємо, — сказав Маклеод з ехидною посмішкою. Разом з Мейсоном він міг розраховувати на шість голосів проти трьох. — Хто «за»? — спитав він недбало.

— Я утримуюсь,— одразу ж крикнув Джонсон.

Запала тиша, потім Смадж заверещав:

— Що ти сказав?

— Я сказав, що утримуюсь,— відповів, не дивлячись на нього, Джонсон.

Він поклав рушницю на коліна і, наставивши дуло на Смаджа, додав:

— Не раджу нікому мене чіпати.

Неймовірно! Злякавшись, що йому після смерті відріжуть голову, Джонсон раптом посмілюшав.

Маклеод знизав плечима. Він міг дозволити собі розкіш втратити один голос.

— Хто «за»? — повторив він, удаючи, ніби нічого не сталось.— Капітане, прошу вас голосувати.

Мейсон повільно підніс руку. Видно було, що він голосує знехотя навіть за свою власну пропозицію.

— Смадж? — запитав Маклеод.

Мейсон опустив руку і втупився в стелю, ніби його вже ніщо більше не цікавило.

— Гант?

Гант підніс руку.

— Уайт?

Уайт не поворухнувся. Він сидів, опустивши додолу очі, стискаючи жовтими пухкими руками цівку рушниці.

— Уайт? — повторив Маклеод.

— Я «проти»,— відповів нарешті Уайт своїм лагідним голосом.

Маклеод зблід, його обличчя скам'яніло. Відтоді, як Уайт вперше утримався, він уже не довіряв йому. А тепер це вже відкритий розрив. Уайт перейшов у ворожий табір.

— Ти добре подумав? — докірливо спитав Маклеод з удаваним жалем. Він добре знав Уайта і розумів, що його не залякаєш.

— Подумав,— відповів Уайт, не підводячи очей.

— Я «проти»! — радісно вигукнув Джонс.— Парселл «проти», Бейкер «проти», Джонсон утримався. Отже, чотири голоси проти чотирьох. Більшості немає. Пропозиція Мейсона відхиляється!

Він засміявся, закинувши назад голову, взявшись руками в боки. Коли він нарешті заспокоївся, всі мовчали.

— Гм,— гмукнув Мейсон, рвучко підводячи голову.— Що сталося? Що сталося, Маклеоде? — насупившись, повернувся він до шотландця.

— Ваша пропозиція не дістала більшості голосів, капітане.

— Як? Як? — обурено й нетерпляче перепитав Мейсон.— Що це означає?

— Що ваша пропозиція відхиляється, капітане.

— Відхиляється! — Мейсон почервонів, як буряк.— Яке нахабство!

Здавалось, він зараз вибухне гнівом, але Мейсон стримався і сказав уже спокійніше:

— Ну то й що? Чорні лишаються в джунглях, ми з вами — тут. Відхиляється моя пропозиція чи ні — нічого не змінилось.

— Ні, дещо змінилося,— ущипливо зауважив Парселл.— Якщо ви захочете «пополювати», то з вами підуть лише Маклеод, Смадж і Гант. А втім, Гант, може, й не піде,— дозвольте вам сказати, що він не збирається заряджати свою рушницю.

— Отакої! — буркнув Маклеод.— Ганте, твоя рушниця справді не заряджена?

— Зараз побачиш,— відповів Гант.

Він наставив рушницю на Маклеода і натиснув курок. Маклеод кинувся на підлогу.

— Бодай ти пропав! — вилаявся він, підводячись і потираючи плече.— Щоб ти більше так не жартував, чуеш?

— Дурна вихватка,— удавано співчутливо сказав Джонс.

Це вже скидалося на чистісіньку комедію. Маклеод побілів од гніву. Але не наважився на людях допитувати Ганта. Боявся, що його відповідь буде рівнозначна переходові у ворожий табір.

«Я переміг,— подумав Парселл.— Але занадто пізно».

— Ну то й що? — раптом сказав Маклеод, немов читаючи його думки.— Що змінило наше голосування, Парселле? Чорні сидять у джунглях. Вони люблять нас, як мангуста змію і, голосуй чи не голосуй, все одно не кинуться в наші обійми. Певно, чорні зараз думають так само, як і наш капітан, що для них на острові не буде миру доти, доки наші голови не стирчатимуть на списах навколо їхньої хатини, поліпшуючи краєвид.

— Поки *ваша* голова не стирчатиме на списі,— холодно заперечив Парселл.— Хто зрештою ошукав таїтян, коли ділили жінок? Хто не дав їм землі? Хто вбив Корі та Меоро?

— Не будемо сперечатися перед загрозою спільного ворога,— урочисто сказав Мейсон, дивлячись із докором

на Парселла.— Не забувайте, що ми британці і що ми будь-що повинні зберегти нашу єдність.

«Єдність», «спільний ворог»,— він не забув нічого!

— Дайте мені скінчити, я хочу відповісти Маклеоду,— роздратовано крикнув Парселл.— Він запевняє, що таїтяни всіх нас прирекли на смерть. А я цьому не вірю.

— Ніхто не примушує вас вірити,— повільно сказав Маклеод.— Якщо не вірите, ви легко можете дізнатися про їхні наміри,— підіть до них і запитайте.

Парселл опустил очі і замислився. Чи не була пропозиція Маклеода пасткою і чи не дорікатимуть пізніше йому за те, що він спілкувався з «бунтівниками»?

— Зрештою,— додав Маклеод,— вам не важко буде відшукати їх... Ви дружите з ними... і з їхніми жінками.

Смадж хихикнув, і запала тиша. Парселл зрозумів, що витівки Ітіа відомі всім остров'янам. Він підвів голову.

— Гаразд, я спробую побачитися з таїтянами,— повільно мовив він,— але говоритиму з ними не від свого імені, а від імені асамблеї, на основі повноважень, які вона мені дасть.

— Повноваження? Які там ще повноваження? — вибухнув Мейсон.— На те, щоб піти побазікати з ворогом?

Він повернувся до Маклеода, ніби чекаючи від нього схвалення, але Маклеод промовчав. Він бачив, що його приятелі зовсім не рвуться в бій, і боявся, що рано чи пізно вони його покинуть; він сподівався, що Парселл, пішовши на переговори з супротивником, ціною власного життя доведе, що чорні ненавидять усіх без винятку британців.

— Якщо піти до них тільки побазікати чи потертися щогою об їхні щоки,— ехидно промовив Маклеод,— то тут капітан має рацію, так не годиться, хоч би ви начепили цілий десяток сержок. Але якщо піти для того, щоб випитати в них їхні наміри, то, по-моєму, під час війни завжди корисно знати, що думає робити ворог. Якщо ж Парселлу хочеться ризикнути своєю дорогоцінною головою, щоб піти побазікати з цими негідниками, то нам це тільки на користь, і, з вашого дозволу, капітане, я особисто «за»,— улесливо додав він.

Маклеод недбало підняв праву руку і зразу ж опустив її. Рух цей був такий швидкий і такий невиразний, що Мейсон навряд чи міг вважати його голосуванням,

але, опустивши руку, Маклеод повернувся до Смаджа і підморгнув йому.

— Я теж «за»,— швидко промовив Смадж.

— Я теж,— луною повторив Уайт.

Гант також підніс руку, за ним — Парселл, Джонсон і Джонс.

— Ну що ж, коли всі згодні,— заявив Маклеод, ніби не помічаючи, що Мейсон не голосував, і не підраховуючи голосів,— нехай Парселл піде в джунглі, щоб ризикнути своїм життям,— щастя йому боже! Якщо ви не заперечуєте, капітане, то можна перейти до другого питання,— поквалливо додав він.— Сьогодні по обіді жінки мають іти по воду, і, по-моєму, треба кинути жеребок, хто з матросів буде їх супроводжувати. Смадж у нас письменний, він написав наші імена на клаптиках паперу... Смадже, передай капелюх Джонсу.

— Сподіваюсь, моє ім'я теж написане? — поважно спитав Мейсон.

— Капітане, я гадав...

— Напишіть і моє ім'я.

— Це дуже благородно, капітане,— улесливо пробурмотів Маклеод.

Він встав, взяв з однієї з багатьох полицок чорнильницю покійного лейтенанта Сімона і поставив її на стіл. Смадж підсунув ближче до стола свій ослінчик, кашлянув, витяг уперед свою пацючу морду і, вмочивши гусяче перо в чорнило, почав з насолодою виводити літери. Матроси мовчки, шанобливо дивились на нього.

— Не треба давати мені переваги над іншими,— суворо сказав Мейсон, втупивши очі в стелю.— Ніхто не повинен уникати небезпеки, якщо вона загрожує всім...

«Он як! — роздратовано подумав Парселл.— Щось я ніколи не бачив, щоб Мейсон ліз під час шторму на реї!» Він перехопив погляд Маклеода і зрозумів, що шотландець подумав про те ж саме. Маклеод стояв позаду Мейсона, і, хоч він подивився підкреслено чемно, на його кістлявому обличчі промайнула така зневага, що Парселл аж обурився. Безперечно, Мейсон часто буває нестерпний. Але було огидно дивитись, як Маклеод перетворив його на маріонетку і крутить ним як хоче.

— Скільки імен треба витягти? — спитав Джонс, поклавши Бертів капелюх собі на коліна.

Маклеод сів і ввічливо повернувся до Мейсона. У дрібницях він віддавав йому головну роль і ініціативу.

— Чотири,— поважно відповів Мейсон.— Досить буде чотирьох чоловік.

Джонс засунув руку в капелюх і витяг звідти чотири папірці, а капелюха поклав на стіл.

— Гант.

Гант щось промимрив.

— Після обіду підеш по воду,— сказав Маклеод; він мало не додав «з зарядженою рушницею», але вирішив поки що промовчати.

— Уайт,— промовив Джонс.

Уайт мовчки кивнув головою.

— Джонсон.

— Я? Я? — злякано перепитав Джонсон, підносячи долоню до губ.

— А ти думав, що тебе звільнять? — захихотів Смадж.— Адже ти стріляєш не гірше за інших.

— Хто? Я? Я? — тихо перепитав Джонсон, совгаючи ногами по підлозі. Він скидався зараз на стару курку, що порпається в землі.

— Хто ще? — спитав Маклеод, не дивлячись на Джонсона.

— Джонс,— крикнув Джонс і зареготав.

— Гант, Уайт, Джонсон і Джонс,— перерахував Маклеод.— Згодні?.. Гадаю, на цьому можна скінчити, капітане.

Мейсон підвівся і твердо став на ноги, немов побоюючись хитавиці.

— Матроси,— сказав він голосно,— ще раз нагадую вам, що всі ми ночуватимемо сьогодні в хаті тайтян.

І велично змахнув рукою. Засідання закінчилось. Парселл і Джонс вийшли перші.

— Ропаті,— озвався Парселл, коли вони звернули на Вест-авеню,— я хочу вам щось порадити. Коли підете по воду, не беріть з собою рушниці.

— Чому? — незадоволено спитав Джонс.

Адже це була просто гра. Захоплююча гра... Він іде легким кроком попереду водоносів з рушницею в руках, сторожко прислухаючись, придивляючись до кожного кущика...

— Якщо тайтяни побачать у вас рушницю, то подумают, що ви приєдналися до Маклеода.

— Ніколи в світі! — Джонс повернувся до Парселла.— Вони мене люблять. Я ніколи не сварився з ними.

— Вони перестануть вас любити, якщо побачать у вас рушницю.

— Чому? — по-хлоп'ячому задержувато усміхнувся Джонс.— Вони просто подумують, що я хочу підстрелити дику свиню.

— Дурниці! — сердито урвав його Парселл.

— Ну, я піду,— ображено сказав Джонс, розправляючи плечі.— Зверну на вулицю Пасатів. Так мені ближче.

— Прошу вас подумати,— наполягав Парселл.

— Подумаю,— кинув Джонс через плече.

«Навіщо я сказав «дурниці»,— докоряв собі Парселл.— Джонс ні перед чим не спиниться, аби довести, що він уже не дитина».

— Містере Парселл,— пролунав голос позаду нього.

Парселл обернувся і побачив Мейсона.

— Містере Парселл,— повторив Мейсон,— я хотів би вам дещо сказати.

— Я слухаю вас, капітане,— холодно відповів Парселл.

— Тоді ходімо, нам з вами по дорозі. Містере Парселл,— додав він трохи невдоволено,— ви йдете не в ногу зі мною.

Парселл подивився на нього. «Мейсонові навіть на думку не спадає, що він сам міг би пристосуватись до моєї ходи».

— Містере Парселл,— вів далі Мейсон,— між нами часом бувала незгода. Я не завжди схвалював вашу поведінку. Я не схвалюю її й зараз. Але, зважаючи на серйозність становища, я вирішив усе забути.

Просто чудово! Мейсон, бачте, прощає йому, Парселлу, що він не завжди з ним погоджувався.

— Містере Парселл,— додав Мейсон, ніби не помічаючи впертої мовчанки свого співрозмовника,— я дізнався, що пані Парселл чекає дитини в червні. Я вас вітаю.

— Дяк...

— Як вам відомо,— перебив його Мейсон,— пані Мейсон теж при надії.— Він випростався і трохи почервонів: — Пані Мейсон чекає пологів у вересні.

— Капітане,— сказав Парселл,— дозвольте мені також вас...

— Я сподіваюсь, що народиться хлопчик,— знову перебив його Мейсон. Він зупинився і подивився на Парселла.— Містере Парселл, треба, щоб це був хлопчик,— він підкреслив слово «треба» і подивився Парселлові

просто в вічі, немовби перекладаючи всю відповідальність за можливу невдачу на нього.— Я особисто не розумію, навіщо потрібні дівчатка. Я ніколи не приховував, що не люблю слабкаї статі. Слабка — цим усе сказано. Прошу вас пам'ятати, містере Парселл, що я не маю нічого проти пані Мейсон. Як я вже мав честь вам говорити, мені дуже з нею пощастило. Пані Мейсон — жінка, що має вроджене почуття власної гідності. Цим вона нагадує мені мою сестру. Одно слово, пані Мейсон — леді,— він поважно похитав головою.— Вона, напевно, жінка високого коліна,— додав він і пішов далі.— Ідьте в ногу, містере Парселл.

Парселл змінив ногу.

— Містере Парселл, я не побожна людина,— вів далі Мейсон,— але відколи дізнався, що пані Мейсон при надії, я двічі на день благаю господа послати мені сина. І вас теж прошу молитися про те ж саме— додав він тоном наказу.

Парселл примружив очі. Певно, Мейсон гадає, що молитви «знавця» матимуть більшу силу, ніж його власні.

— Я зроблю все, що в моїй силі й змозі, капітане,— дуже серйозно відказав він.— Але чи не здається вам, що, не маючи ніяких родинних зв'язків ні з вами, ні з пані Мейсон...

— Я сам думав про це, містере Парселл. Господь і справді може подумати, що ви втручаєтесь не в своє діло. Тим-то я й хочу просити вас бути хрещеним батьком. Погодьтеся, що це міняє все.

— Справді,— поважно відповів Парселл.

— До того ж,— вів далі Мейсон,— на мою думку, ви будете непоганим хрещеним батьком. Крім того, у мене немає вибору. На острові ви, крім мене, єдина людина, яку можна вважати за джентльмена.

— Дякую, капітане,— серйозно сказав Парселл.

— Як я вже сказав,— не вгавав Мейсон,— це все міняє. Я гадаю, що як хрещений батько ви маєте цілковите право просити бога, щоб він вплинув на стать вашого майбутнього хрещеника. Вже зараз є один шанс з двох, що це буде хлопчик. Але я хочу, щоб було два шанси з двох. Як бачите, це не дуже обтяжлива просьба,— додав він, так ніби господь мусив неодмінно виконати таке скромне бажання.

Вони дійшли до Мейсонової хатини. Капітан зупинився перед хвірткою, що вела на «ют», і повернувся до

Парселла. Навіть хрещеного батька свого майбутнього сина він не хотів запрошувати до себе.

Він глянув на вершину гори, і його обличчя раптом почервоніло.

— Містере Парселл,— сказав він схвильовано,— я не забув, як ви поводитися, коли загинув Джіммі.

Відколи вони висіли на острів, він вдруге згадував про цей випадок.

— Капітане...

— Ви трималися мужньо, містере Парселл. Ви ризикували життям. Цей негідник ніколи б вам цього не подарував. Він згноїв би вас у тюрмі.

Його очі зволожились, він відвернувся і схвильовано промовив:

— Якщо народиться хлопчик, ми назвемо його Джіммі.

Парселл опустил очі і теж почервонів. В цю мить він усе забув, навіть почував ніжність до Мейсона.

— Ніколи, ніколи я не насмілюся б показатись на очі моїй сестрі без Джіммі,— сказав Мейсон глухим голосом.— Моїй сестрі жилося несолодко. Та й моє життя... Одно слово, містере Парселл, Джіммі був для нас... сонячним променем.

Мейсон зняковіло пробурмотів останні слова, так наче метафора здалася йому надто сміливою. Він підтягнув ремінь рушниці, нахилив голову, відчинив хвіртку і мовчки перейшов на «ют». Парселл дивився йому вслід.

Біля дверей хатини Мейсон обернувся. На очах у нього блищали сльози. Він усміхнувся, підняв праву руку і голосно крикнув:

— Містере Парселл, народиться хлопчик.

— Я теж сподіваюся, капітане,— палко вигукнув Парселл.

Після обіду Парселл пошукав очима своє крісло і згадав з досадою, що воно в Омаати. Він вийшов у садок і за звичкою попрямував до густих заростів гібіска.

— Я йду до Омаати! — крикнула Івоа, з'являючись на осяяному сонцем порозі розсувних дверей, і махнула йому рукою.

Парселл, усміхнувшись, помахав їй у відповідь. Тепер він теж навчився мови жестів. Відступивши в тінь, Івоа одразу зникла, немовби за нею опустилася чорна завіса.

Щось впало Парселлові на босу ногу. Він подивився на землю, але нічого не побачив. Обернувся до заростів, і знову щось легенько вдарило його по нозі. Камінець! Парселл зупинився, пильно вдивляючись в зарості велетенської папороті, що оточували садок.

— Хто там? — тихенько запитав він, увесь напружившись.

Відповіді не було; тиша тривала так довго, що Парселл уже почав був сумніватися, що то цілилися в нього. Але тільки-но він ступив крок уперед, як третій камінець влучив йому в груди. І раптом він пригадав: перший день на острові, Меані лежить на траві під баньяном...

— Ітіа,— тихенько покликав Парселл.

Почувся сміх. Парселл вдивлявся в папороть, але нічого не бачив. Жоден листочок не ворухнувся. За гібісковим чагарником тяглися зарості велетенської папороті, а за ними здіймалися дерева горішнього плато... Зарості папороті були всього десять метрів завширшки, але такі густі, що Парселл ніколи не йшов крізь них. Він завжди обходив їх Баньяновою дорогою.

— О дівчино, що кидає камінці,— почав Парселл.

Так говорив Меані, лежачи під баньяном того дня, коли вони висіли на острові.

Почувся приглушений, дзюркотливий сміх.

— Та виходь-бо,— промовив Парселл.

— Не можу,— почувся голос Ітіа.— Я не повинна показуватись. І додала: — Ти сам іди сюди.

Парселл трохи подумав. Тільки Ітіа могла відвести його до схованки таїтян. Маклеод мав рацію. Парселл повільно обійшов зарості гібіска.

— Де ти? — спитав він, придивляючись до широкого листа папороті.

— Тут.

Але вона все ще не з'являлась. Парселл розсунув товсті гнучкі стебла і, пригнувшись, пірнув у гущавину. Там стояла півтемрява, повітря було свіже й вологе.

— Та де ж ти? — спитав він нетерпляче.

Переплетені стебла не давали йому випростатись. Він став на одно коліно. Все навколо було напоене вологою, все мовчало, огорнуте зеленими сутінками. Земля поросла мохом.

Він не встиг навіть подивитися на Ітіа. Вона одразу пригорнулась до його грудей, свіжа, ароматна. Її вологі

губи обцілювали його обличчя з незграбністю пустотливого цуценятки. Парселл узяв її за руки і відхилив від себе. Але це не допомогло. Як тільки вона одсунулась од нього, її аромат вдарив йому в обличчя. Квітки гібіска та тіаре у волоссі, намисто з шишок пандануса... Під широким листям папороті, в вологому задушливому повітрі ці пахощі набирали могутньої сили. «Якщо шкіра приємна...» — сказала Омаата. Під пальцями Парселла плечі Ітіа здавалися м'якими і ніжними, як у дитини. Ледве бачачи її, він вдихав її аромат і тримав її в руках, мов стиглий плід.

— Я хочу з тобою поговорити, Ітіа.

Парселл опанував себе. Він відірвав руки від її пліч.

— Поговорити?.. — протягла Ітіа.

Очі Парселла потроху звикли до темряви, і він уже добре бачив дівчину. Вона присіла навпочіпки, і в такій позі чітко вимальовувались її широкі, повні стегна, а смужки білої кори, що правили їй за спідничку, звисали з обох боків на мох. Вона повела плечима, нахилилася вперед, її маленькі перса зблизилися; руки опустила уздовж стрункого стану, і, повторюючи лінію стегон, вони граціозно і плавно вигиналися.

Ітіа ображено надула губи, але очі її сміялись.

— Поговорити! — презирливо повторила вона, похитуючи стегнами, хоч її тонкий стан лишився нерухомим.

— Слухай-но, Ітіа. Почалася війна!

— Ахе! — промовила Ітіа, і її кругленьке личко по-смутишало. — Ахе! Почалася війна, багато жінок овдовіє...

— Атож. Але я хочу припинити війну.

— Припинити війну? — недовірливо перепитала Ітіа.

— Так, я хочу це зробити. Ти відведеш мене до Тетаїті.

— Коли?

— Зараз.

— Зараз? — здивовано перепитала Ітіа.

— А чому не можна зараз?

— Маамаа! Зараз не можна ходити під сонцем. Зараз треба відпочивати і гратись...

Запала тиша. Очі Ітіа заблищали в темряві, вона знову почала похитувати стегнами.

— Пограйся зі мною, Адамо! — мовила вона тихо й ніжно.

Він подивився їй у вічі. Це слово «гратися» — справжня знахідка. Це єдине слово розкриває ество цілого на-

роду, природу цілої цивілізації! Як наївно воно звучить! Спершу вони з Ітіа пограються в хованки під велетенською папороттю, а коли він її спіймає, почнуть гратися. Адамо та Ітіа, голі й невинні на зеленому моху, немов двоє діток на килимі... Гратися! Гратися! Все їхнє життя — тільки гра. Вранці, коли повітря ще прохолодне, вони граються в риболовлю. Пополудні видираються на кокосові пальми і граються в збирання горіхів. Увечері, коли повітря знову свіжішає, граються в полювання на диких свиней. Але опівдні, коли немилосердно палить сонце, вони ховаються в затінку і граються... Дієслово не потребує додатка. Це гра. Просто гра. Найневинніша з усіх ігор.

— Ні,— відповів Парселл.

— Чому?

— Я тобі вже казав: це табу.

Він засоромлено пробурмотів ці слова. Казати, що гра — табу,— тайтянською мовою це таке безглуздя.

Ітіа засміялася.

— Чиє табу?

— Еатуа.

— Людино! — обурено вигукнула Ітіа.— Нащо казати те, чого не може бути? Тільки ватажок або чаклун може накласти табу. А не Еатуа. Еатуа — це тільки Еатуа.

Оце вже справжня ересь: виходить, богові байдуже про людей.

— На великому острові дощів,— пояснив Парселл,— Еатуа накладає всі табу.

По суті, це теж ересь, але як втлумачити їй, що бог всюдисущий?

— Але ж ми не на твоєму великому острові. Твоє табу тут нічого не варте. Нащо переносити табу з одного острова на другий?

Це питання вони вже обговорювали. І Парселлові ніколи не щастило перемогти її в суперечці.

— Я сказав — ні,— твердо промовив Парселл.

Ітіа випросталась, очі її блиснули.

— Чоловіче! — гнівно закричала вона.— За що ти мене так ображаєш? Хіба я така сварлива, як Ороа? Чи така нудна, як Ваа? Чи така потворна, як Тайята?.. Подивись на мої груди! — і вона ніжно підняла їх пухкенькими рученятами.— Подивись на мій живіт! Подивись на мої стегна! — казала вона, похитуючи стегнами і піді-

ймаючи вгору руки.— Подивись, чоловіче, які вони широкі!

І випроставши стан, піднісши до пліч долоні, вона з усмішкою милувалася своїми стегнами. Здавалося, її п'янить власна врода.

— Подивись, чоловіче! — сказала вона глухим, хрипкуватим голосом.— Подивись, у мене досить широкі стегна, щоб прийняти тебе і носити твою дитину.

— Я вже тобі відповів,— промовив Парселл.— А тепер прошу тебе відвести мене до Тетаїті.

Ітіа завмерла. Кругленьке личко закам'яніло, очі сипнули вогнем.

— Чоловіче,— від гніву голос її став різкий,— або ти пограєшся зі мною — і я відведу тебе до схованки моїх земляків, або ти не будеш гратися зі мною — і я піду звідси.

Парселл сторопів. День шантажу! Спершу Джонсон, тепер Ітіа!

— Я дуже гніваюсь, Ітіа,— промовив Парселл суворо.— Я дуже гніваюсь,— і повторив по-англійськи: I am very angry.

— Why? — одразу ж спитала Ітіа, старанно ворущачи губами. Вона сказала «уайє», додавши наприкінці літеру «е», але вимовила це слово так чітко і виразно, що, здавалося, воно вилетіло з її рота кругле й здивоване.— Чому? — повторила вона по-таїтянськи, з наївним виглядом, простягаючи вперед руки.— Ти добрий — і я добра. Ти злий — і я зла.

Вона нахилилась, обхопила руками коліна, згорнувшись у клубочок, схожа на свіжий плід, що лежить на листі: круглий, соковитий, запашний. «А я,— подумав Парселл,— злий хлопчик, бо не хочу з нею погратися».

— Ітіа,— промовив він твердо,— ти повинна відвести мене до своїх. Я не приймаю ніяких умов.

— Ти добрий — і я добра...

— До побачення, Ітіа.

— Ти добрий — і я...

— До побачення, Ітіа...

— Я прийду завтра,— спокійно промовила Ітіа, і в її хитрих, веселих очах, що дивились йому в очі, світилася впевненість, що кінець кінцем він зробить так, як вона хоче.

— До побачення! — сердито кинув Парселл.

Продираючись спересердя крізь папороть, він боляче стукнувся лобом, а пальці правої руки защекнув між стеблами.

Повертаючись до хати, він відчував, як сонце палить його потилицю й плечі. Не палить, а ніби б'є палицею. Парселл прискорив ходу, з полегкістю увійшов у затінок під піддашок і кинувся на ліжко. Раптом він пригадав, що Івоа пішла до Омаати. Вічно ці жінки бігають одна до одної! Він почував себе самотнім, покинутим. У глибині душі він і сам не був упевнений у тому, що таїтяни не вважають усіх перитані за своїх ворогів, хоч і намагався переконати в цьому Маклеода. Він згадав традиції таїтянських вояків: якщо якесь плем'я вбило вашого єдиноплемінника, ви маєте право знищити все плем'я. Але зараз обставини інші. Перитані — не вороже плем'я, з яким таїтяни давно воюють і яке ненавидять за жорстокість і зради. Більшість британців навіть дружили з таїтянами, і, можливо, таїтяни мститимуть не всім. Наприклад, вважатимуть за ворогів тільки тих перитані, котрі носять рушниці. «Але в такому разі,— подумав Парселл, почувавши докори сумління,— я повинен був вволити волю Ітіа і піти до них. Я умовив би їх не зважати на зовнішні ознаки; сказав би, що Джонсова рушниця — лише хлоп'яча забавка; що Гант навіть не зарядив своєї рушниці, а Джонсон твердо вирішив не стріляти; що Уайт голосував проти Маклеода...»

Він згадав, як півгодини тому Джонс попрощався з ним на вулиці Пасатів, сердито морщачи кирпатого носа. Ідучи по воду, Джонс напевно візьме рушницю, і якщо цього разу й не станеться нічого лихого, то з хаші за ним стежитимуть ворожі очі. Ропаті йде з рушницею — отже, Ропаті теж проти нас. «Я повинен зараз же піти до нього,— подумав Парселл,— і сказати, що я його заміню». Але була така задуха, так не хотілося ворушитись... До того ж все це даремно. Джонс усе одно відмовиться: він сам знає, що йому робити, він уже не дитина...

Пекуче проміння лилося крізь відчинені двері, і, хоч Парселл лежав майже голий, він обливався потом. Треба б встати і зачинити двері, але несила було підвестись, і він лише повернувся спиною до сонця. Його охопило дивне почуття: він був упевнений, що з кожним днем наближається бій між островами, і водночас не міг цьому повірити. І інші теж не вірили. Бейкер пішов сам ловити рибу — сам-один! — і повернеться тільки

надвечір. Мейсон двічі на день благає бога послати йому сина. Івоа побігла в гості до сусідки. Ітіа думає тільки про те, як би погратись. А сам він, як завжди, відпочиває після обіду. Війна вже прийшла, вона у всіх перед очима, і ніхто не хоче її бачити.

Як і завжди в цю пору, він відчув, що його змагає сон. Його очі заплющились, а тіло знеможено випросталось на набитому листям матраці. Думки плуталися в голові, він усе глибше поринав у дрімоту. Раптом він аж підскочив. Йому стало соромно, що він засинає, немовби життя співвітчизників залежало від його неспанья. «Яка дурниця,— пробурмотів він.— Що я можу зробити?» Голова в нього обважніла, ломило потилицю. Під папороттю біля Ітіа було так прохолодно, а коли вийшов з-під її захистку, його обпалило немилосердне сонце.

Він знову заплющив очі і поринув у сон. Але його одразу ж охопив сильний неспокій. Його гризло сумління, як у дитинстві, коли він, бувало, лягав спати, не вивчивши уроків. Серце його стиснулось. Треба щось робити, але він не знає що саме. Вилежується в ліжку, а час спливає, спливає без вороття; щось десь прогаяно — і з його вини. Парселл не знав, чи спить він, чи ні, здавалося, його мучить кошмар, думки крутилися в зачарованому колі, і на вухо безперестану нашіптував чийсь голос: «Адамо, ти повинен, повинен, повинен...» Що він повинен зробити? Чим він завинив? Але тут голос замовк, і Парселл, охоплений коловоротом, поринув у темряву.

Хоч би думки його перестали крутитися, хоч би скинути із себе цю жахливу втому... Хоч би вирватися з мороку, роздивитися навкруги! Перед ним блиснуло зелене світло, і він опинився під баньяном: блукав його зеленим лабіринтом, шукаючи Меані. Перед ним мигтіла якась тінь, чорна могутня спина, пригинаючись, пробиралася поміж гіллям. «Меані!» Але той навіть не обернувся. Парселл іде за ним, іде вже кілька годин. І раптом — ось він! Ось високо над ним голова Меані, одна лиш голова, там, угорі, серед листя; безкровне, посіріле обличчя схилилося набік, немов у розп'ятого Христа. Парселл кричить: «Меані!» Очі ледве розплющуються. Вони вже оскляніли. «Меані! Меані!» — без упину кличе Парселл. Якщо він перестане кричати, Меані одразу ж помре. І тут товсті бліді губи розтулилися, затуманені сумні очі пильно подивились на нього. «Адамо,— повіль-

но промовив Меані,— ти не повинен був...» «Але що? Що! — розпачливо крикнув Парселл.— Що я не повинен був робити?..»

Він майже прокинувся. Піт котився в нього під пах-вами й по спині. Але сон сплутав йому руки й ноги, і він не міг поворухнутись. Нараз знову все оповив морок. Меані зник, і Парселл побачив біля баньяна крихітну постать Джонса, що біг з рушницею в руках. Але це був не справжній Джонс, а маленький хлопчик, дуже схожий на Джонса. Він повернув до Парселла своє усмінене вснянкувате обличчя, весело вимахуючи дерев'яною рушничкою. «Я ніколи не зможу його наздогнати»,— злякано подумав Парселл. Він хотів бігти, але в нього не згиналися коліна. Він насилу переставляв ноги, важкі, неслухняні. Раптом Джонс впав. Парселл мало не наткнувся на нього. Він зупинився. Але це був не Джонс, а Джиммі. Кулак Берта розчавив йому ніс, а з рота тече кров. Боже мій, Джиммі! Джиммі! «Я сподіваюся, містере Парселл,— сказав йому голосно на вухо Мейсон,— що це буде хлопчик». Мейсон схопив його за плече. «Містере Парселл, це *мусить* бути хлопчик».

Тут він уже зовсім прокинувся. Дуже темні руки торсали його за плечі. Його аж занудило від цього торсан-ня. Він кліпнув очима. Величезні руки, над ним нахили-лася могутня темна постать — Омаата. Він широко роз-плющив очі й провів рукою по губах. Поруч з Омаатою стояла Івоа, а за нею Ітіа...

— Що сталося? — спитав Парселл, зводячись на лікті.

Сонце було вже на вечірньому пружі. Мабуть, він довго спав. Кліпаючи очима, Парселл дивився на жінок, які нерухомо стояли біля його ліжка. Їхні обличчя аж посіріли від страху.

— Що сталося?

— Кажі, Ітіа,— ледь чутно прошепотіла Омаата.

Ітіа дивилася на Парселла. Її губи тремтіли.

— Кажі-но, Ітіа,— промовив Парселл, охоплений страхом.

— Адамо!

— Та ну-бо, кажі...

— Вони знайшли рушниці.

Він рвучко підвівся.

— Що ти кажеш? — скрикнув він.— Які рушниці?

— Рушниці, що їх Мейсон заховав у печері.

— Які рушниці? — крикнув він, затуляючи долонями вуха, немов не хотів слухати далі.— В якій печері? — І раптом згадав: — Рушниці Мейсона? Ті, що він заховав у печері? На вершині гори?

— Так!

— Божевільний! — закричав Парселл, схопившись з ліжка і кидаючись до дверей. Але одразу ж розгублено зупинився. Куди він піде? Що він може зробити? Він подивився на Ітіа.

— І вони наважилися зайти до печері? А як же тупапау?

— Зайшов тільки Меані.

Єдиний таїтянин, що не боявся мари! І треба ж було, щоб це був саме він.

— Коли?

— Коли ми з Авапуї втекли після поділу жінок. Меані примусив нас увійти в печеру. Ми не хотіли. Але почалася злива, і ми ввійшли.

Він спитав пересохлими губами:

— Скільки рушниць знайшов Меані?

— Вісім.

— А патронів?

— Цілий ящик.

Цей божевільний Мейсон! Переніс усю їхню зброю на гору разом з Ваа! Щоб «дорого продати свою шкуру», якщо повернеться фрегат... Нараз йому в голову шибнула страшна думка.

— Омаато! А де водоноси?

Він подивився на неї. Вона вся тремтіла, очі її розширилися від страху. Вона не могла вимовити ні слова.

— Де водоноси? — крикнув він, повертаючись до Івоа.

— Вони пішли.

— Коли?

— Вже минула ціла хвилина.

— Яка хвилина?

— Велика.

— Яка велика хвилина? — крикнув Парселл в нестямі.

— Така, що можна дійти до бухти Блоссом і повернутись назад.

Отже, ціла година. Вони вже недалеко від потоку, тепер їх уже не доженеш! І як не кричи, вони вже не почують.

За милю від баньяна, приблизно на половині гірського схилу, потік перегороджували скелі, утворюючи невеличке озерце, обросле чагарником. Там водоноси і брали воду. Набравши повні посудини, водоноси звичайно купалися. Свіжа вода серед чорних скель винагороджувала їх за довгий шлях під пекучим сонцем.

Парселл глянув на Ітіа, і серце його стиснулось.

— Вони знають, що сьогодні водоноси підуть по воду?

— Знають,— відповіла Ітіа, опустивши очі.

Це вона їм сказала. Не маючи на думці нічого лихого. Раха, Фаїна та Ітіа зранку тинялися по селищу і теревенили з жінками перитані, яким усе розповідали чоловіки. Це робилося без лихого наміру. Просто за звичкою... На Таїті усе завжди всім відоме. «Бунтівники» весь час стежили за життям селища.

А тепер вони чекають водоносів. Причаїлись у хащі по той бік озерця, поклавши дула рушниць на гілки. Жінки спустяться до озерця, а перитані з рушницями в руках стоятимуть на гребені гори, чітко вимальовуючись на тлі ясного неба.

— Боже мій,— простогнав Парселл,— таїтяни стрілятимуть у них, як по мішенях у тирі. Джонсе! — крикнув він, так ніби той міг його почути. Парселла охопило шалене бажання бігти, наздогнати його. Бігти! Яке безглуздя! Джонс зараз всього за кілька десятків метрів від потоку. Він нетерпляче чекає тієї хвилини, коли жінки наберуть повні посудини, а він покладе на землю важку рушницю, розмотає парео і перший кинеться у воду — засмаглий, мускулястий, веселий.

— Вони підходять до потоку,— тихо промовив Парселл.

Три жінки пильно дивилися на гору. Але не гору бачили вони перед собою. Вони бачили ту ж саму картину, що й Парселл: чотири перитані повільно піднімаються кам'янистим схилом, а там, попереду, на них чигає смерть.

— Джоно! — прошепотіла Омаата.

І справді! Він подумав тільки про Джонса! Але Гантові теж судилося загинути! І всі інші теж загинуть: Джонсон, котрий все своє життя тремтів від страху, Уайт, такий делікатний і ретельний, Гант, що ніколи нічого не розумів, і Джонс! Джонс!..

Парселл подивився на Омаату. Його злякав її невидючий погляд. Він підійшов до неї, взяв її за руку. Вона

не поворухнулась. Лише похитувала своєю великою головою, і рясні сльози текли з її нерухомих очей. Івоа взяла її за другу руку, і Омаата промовила тихим, немов у старенької бабусі, голосом: «Я хочу сісти». І зразу ж її важке тіло опустилось на підлогу, немов у неї підкошилися коліна. Івоа і Парселл теж сіли на підлозі біля Омаати і притулились до неї. За хвилину підійшла Ітіа і сіла біля Івоа, поклавши голову на її плече. Вони мовчали і дивились на гору.

Ось перитані йдуть під пекучим сонцем. Водоноси вже стільки разів ходили цією дорогою, що протоптали серед каміння стежку, і тепер мовчки йдуть вервечкою, нечутно ступаючи босими ногами. В таку спеку не хочеться говорити. Джонсон злякано озирається навколо. Уйті мружить очі. Сумовитий і спокійний Гант ні про що не думає. Джонс трохи побоюється — ледь-ледь. Адже таїтiani його люблять. До того ж у них є тільки списи. А списа далеко не кинеш. Сонце припікає йому праве плече. Піт котиться по спині між лопаток, тіло жадає голубливих обіймів води.

Мовчання в кімнаті ставало нестерпним. Парселл міцно зчепив руки. Йому перебивало дух.

— Ітіа,— мовив він ледь чутно.

— Що, Адамо?

— Чого ти мені відразу не сказала, що вони знайшли рушниці?

— Коли це відразу?

— Перед пообіднім спочинком.

— Я сама тоді ще не знала. Я дізналась про це, коли повернулась до своїх. І одразу ж побігла назад.

Вони розмовляли пошепки, немов тут був покійник.

— Коли ти поверталась, ти мала зустріти людей, що йшли по воду.

— Я не йшла стежкою повз баньян. Я продиралась крізь хащу, це дуже далеко.

Говорити було марно. Все було марно. Але хотілося говорити, говорити... Щоб не задихнутись. Даремно Парселл заплющував очі. Він бачив, як перитані наближаються до потоку, всі четверо живі й здорові. Вони хочуть напитися, їм жарко, вони втомились, у кожного в голові снуються немудрі думки: хатина, садок, риболовля. Вони вважають себе живими, але вони вже мертві. Мертві, так ніби лежали розпростерті на камінні з кулею в серці чи з відрізаною головою.

Сонце сідало, і осяяна лише з одного боку гора, що чітко вимальовувалася над густим листом баньяна, здавалася ближчою, грізнішою. Серце Парселла шалено застукотіло в грудях. Він схилив голову, заплющив очі і почав молитись. Але одразу ж перестав. Він не міг зосередитися. Раптом удалині пролунало два постріли, один за одним, потім знову два, і настала тиша.

— Джоно,— прошепотіла Омаата.

Вона вп'ялася очима в гору і заголосила.

Розділ дванадцятий

Жінки повернулися з водою лише надвечір. Вони поставили повні посудини на ринковому майдані, і зразу ж почався похоронний обряд, що складався з танців і пісень, зовсім не сумних: вони зводилися до однієї теми — *гри*.

Парселл вражено спостерігав жінок. Видно, таїтяни поводяться однаково, коли святкують народження дитини і коли оплакують мерця. В обох випадках вони прославляють найдорожче, що дає, на їхню думку, життя людині. На невеличкому, в кілька квадратних футів, Блоссом-сквері, освітленому безліччю дое-дое, поставлених на пеньках, з піснями, в яких оспівувалися плотські радощі, танцювали до пізньої ночі жінки, танцювали навіть ті, що кілька годин тому бачили смерть своїх тане.

Парселл не зводив з них очей. Що усе це означає? Чи намагаються вони вгамувати свій біль рухами, сповненими радості життя? Чи віддають останню шану своїм тане, присвячуючи їм те, чим вони вже не можуть володіти? Чи під цим сп'янінням прихована наївна віра в те, що для тих, хто зостався живим, життя все одно прекрасне?

Парселл сидів на пеньку, а Івоа примостилася біля нього на траві, обпираючись спиною об його коліно. Таїтяни не дозволили жінкам забрати тіла забитих, і їх зображували деревини, на які жінки накинули покривала з товченої кори. Амурея не брала участі в церемонії. Оху захопив її як бранку і силоміць тримав біля себе в джунглях. Танцювали всі жінки, крім Ваа та Івоа, що були вагітні.

Танок ставав дедалі шаленішим, і Парселл вдивлявся в обличчя вдовиць, які мигтіли перед ним.

Всі знали, що Тайяга і Джонсон не ладнали між собою, але Ітіота з Уайтом жили в злагоді, а Омаата палко кохала свого тане. Проте вона витанцьовувала зараз так само, як колись на палубі «Блоссома», коли хотіла спокусити Джоно. Всього дві години тому вона вила, мов звір, вирячивши очі, знавіснівши від горя, а зараз усміхалася, ніздрі її тремтіли, а великі очі сяяли, мов два місяці. На обличчі Ітіоти був такий самий вираз, і навіть Тайяга здавалась не такою похмурою й невдоволеною, як завжди.

Вони різнилися зростом, красою й статурою, але екстаз, яким пашіли їхні обличчя, робив їх зараз схожими одна на одну. Вони співали по черзі, з простодушною безсоромністю свої пісні, що не піддавалися перекладові, в яких *гра* описувалася до найменших подробиць. І їхні голоси теж були напрочуд схожі — пронизливі й водночас хрипкі. На мить очі Парселла зустрілися з очима Омаати, і в її не зверненому ні до кого погляді він помітив зазивний вогник. Його немов ударило цим поглядом. Напевно, вона його не «впізнала». В цю хвилину він був для неї не «синочок», а мужчина, тане, такий самий, як і всі інші тане. Її млосний погляд ніби промовляв, що Омаата, Джоно, минуле — все забуто. Лишилася тільки жінка, котра танцює, бо в ній буяє життя, а життя — це *гра*.

Авапуї раптом скрикнула, відділилася від танцівниць і підійшла, шкутильгаючи, до Парселла. Високо піднявши правий лікоть, вона граціозно помахувала рукою перед своїм ніжним обличчям, кокетливим жестом показуючи, як їй боляче.

— Ох-ох, Адамо! — простогнала вона.

Обличчя її усміхалося, а губи кривились од болю.

— Покажи, що там у тебе, — сказав Парселл.

Він обережно підвівся, щоб не штовхнути Івоа, посадовив Авапуї на пеньок і, поставивши її праву ступню собі на коліно, почав тихенько потирати щиколотку. Івоа навіть не поворухнулася; прихиливши голову до стегна Авапуї, вона приспівувала півголосом, не зводячи очей з танцівниць.

— А де Уїллі? — спитав Парселл. Він говорив дуже голосно, щоб його не заглушав спів.

— Удома.

— Я піду до нього.

— Не йди.

— Чому?

Авапуї повільно опустила очі і подивилась на свою щиколотку.

— Ох-ох, Адамо!

— Чому?

— Не три так сильно, прошу тебе.

— Чому я не повинен до нього йти?

— Він не відчинить тобі двері. Замкнувся.

— Що ж він робить?

— Нічого.

— Нічого?

— Сидить. Потім встає, знову сідає, стискає голову руками. Коли я підходжу до нього...

— Що ж тоді?

— Кричить: «Йди геть!» Потім грюкає кулаком у двері. Ох, як він грюкає! А очі блищать так люто!

Запала тиша. Івоа перестала співати, провела пучками по стегну Авапуї і, закинувши голову, щоб краще її бачити, промовила:

— У тебе шкіра ніжна, як шовк, Авапуї. І усмішка в тебе ніжна. І очі теж.

Парселл подивився на Івоа. Чи хотіла вона перевести розмову на іншу тему, чи просто не слухала їх?

— Твої слова голублять вухо,— повільно відповіла Авапуї і погладила Івоа по голові.— Хай Еатуа пошле тобі сина. Хай дасть йому гучний голос, щоб будити тебе, і міцні губи, щоб ссати твою грудь.

Івоа обхопила руками груди і заплющила очі; на її обличчі блукала замріяна посмішка. Йї ввижалося, що немовлятко вже лежить у неї на колінах, притискається до неї, голеньке, тепле, а губенята в нього навіть розпухли, так жадібно воно смоче. Авапуї мовчала. Вона теж бачила в уяві синочка Івоа, але він уже зіп'явся на ніжки; він тепер належав усім і переходив із рук у руки — став радістю їхнього острова. Хлоп'ятко бродить усюди. Ось воно виходить з-за повороту стежки, голеньке, здивовано витріщивши оченята, лише трошечки вище за лісову траву. О дитина! Дитина! Як любо до неї торкатись!

— А тепер,— сяючи від щастя, промовила Авапуї,— я піду танцювати.

— Ти не зможеш,— сказав Парселл.

— Зможу,— відповіла вона, підводячись.

Парселл знову сів на пеньок. Авапуї ступила кілька кроків і зойкнула. Скривившись від болю, повернулася до Адамо.

— Іди спати,— мовив він.

— Ні,— відповіла вона і раптом посмутніла.— Ні, я не хочу.

Вона підійшла до Парселла, сіла біля його правої ноги і притулилась спиною до коліна.

Між Парселлом і танцівницями лягла тінь. Він підвів очі і побачив Мейсона з рушницею в руці. Мейсон зупинився за два кроки від Парселла і обіперся об стовбур кокосової пальми. Мейсон не дивився на нього. А коли почав говорити, то весь час тривожно озирався навколо. Позаду нього, під другою пальмою манячили нерухомі постаті Маклеода і Смаджа. Вони теж були озброєні. Парселл не чув, як вони підійшли.

— Містере Парселл,— сухо сказав Мейсон,— чи не могли б ви поговорити з Бейкером? Цей дурень замкнувся в хаті і прогнав нас. Після вбивства Джонса він міг би зрозуміти, що його місце з нами.

— Він мені теж не відчинить,— відповів Парселл, похитуючи головою.— Нехай він трохи заспокоїться.

— Заспокоїться! Заспокоїться! — пробурчав Мейсон.— Нас цієї ночі буде тільки троє з рушницями, а таїтян — четверо! І все через цього дурня! — І сухо додав: — Ви ж, напевно, не візьметесь до зброї?

— Ні, капітане...

— Ви нас покидаєте,— презирливо сказав Мейсон.— Якщо чорні нападуть цієї ночі, нас буде тільки троє.

— Заспокойтесь. Вони не нападуть цієї ночі.

— Звідки ви знаєте? — підозріливо спитав Мейсон.

— Вони не нападають в ті ночі, коли жінки оплакують покійників.

— Оплакують! — обурено вигукнув Мейсон.— Ви називаєте оце «оплакувати»! Я ніколи не бачив нічого огиднішого! У цих дикунів немає жодного благородного почуття! У них нічого немає тут,— Мейсон лягнув себе рукою по грудях.— Нічогісінько! Ну, пісень ще хай співають; я не розумію слів, але гадаю, що вони благають милосердного спасителя простити покійникам їхні гріхи. Але танці! Містере Парселл, я не розумію, як можна витанцювувати, втративши чоловіка!

— Ці танці, певно, мають значення, якого ми...

— Вони огидні! — відрубав Мейсон.— Огидні, і край. І я щасливий, що пані Мейсон не танцює. Пані Мейсон — справжня леді. Вона тільки співає.

— Дійсно, з першого погляду це справляє дуже дивне враження, але кожний народ має свої...

— Ні, містере Парселл, я теж чимало попоїздив по світу, але ніколи не бачив, щоб жінка крутила нижньою частиною тіла, оплакуючи смерть чоловіка. Мене це дивує, містере Парселл,— обурено вигукнув він.— Мене це страшенно дивує!

Він випростався і замовк з суворим і ображеним виглядом.

— Ну як, ви йдете? — спитав він різко.

— Ні, капітане.

— Ви хочете сказати, що ночуватимете в себе вдома?

Парселл кивнув головою. Мейсон скося зиркнув на нього.

— Ви, мабуть, упевнені, що чорні не заподіють вам лиха? — спитав він підозріливо.

Запала тиша, потім Мейсон сказав:

— Ви могли б стати на сторожі біля бійниці. Треба вартувати з чотирьох боків, а нас тільки троє. Ви допомогли б нам, навіть не беручись до зброї.

— Ні,— твердо відповів Парселл.— Не розраховуйте на мене. Я не буду вам допомагати.

— Як! — закричав Мейсон.— Ви хочете залишитись нейтральним? Навіть після цього вбивства?

— Отож-то й воно. Коли британці вбивають таїтян, то це тільки щоб настрахати решту. Але коли таїтяни вбивають британців, то це вже вбивство.

— Навіть тепер? — повторив оскаженіло Мейсон.

Парселл подивився на нього. Погрози, шантаж, гра на благородних почуттях — все було використане.

— Навіть тепер! — рішуче відповів Парселл.

Мейсон випростався на весь зріст.

— Це негідно, містере Парселл! — гримнув він. Але одразу ж замовк. Все одно це виття не перекричиш, як не обурюйся.— Ми ще поговоримо про це,— мовив він з прихованою погрозою.

Він важко повернувся і пішов геть вулицею Норд-ост. Маклеод і Смадж подалися слідом за ним. Минуло кілька хвилин. Парселл поклав руку на голову Івоа.

— Я піду спати.

— Я теж.

— А я лишуся тут,— сумно промовила Авапуї.

Коли Адамо і Івоа підвелись, Авапуї сіла на пеньок і подивилася їм услід. Як вона заздрила Івоа! Скоро

в неї народиться дитина, а її тане має найкращу з усіх чоловічих якостей: він ніжний. Авапуї підспівувала, дивлячись на танцівниць; її охопило почуття самотності. Вона заспівала голосніше, плескаючи долонями в такт пісні. Але почуття самотності не покидало її. Тоді вона підвелася, підійшла до Ваа і сіла поруч неї. Авапуї не полюбляла Ваа, але, на її подив, Ваа повернула голову і усміхнулась до неї. Може, вона теж почувала себе самотньою відтоді, як її тане замкнувся в хатині таїтян. Ваа сиділа, обпершись спиною об кокосову пальму. Вона приспівувала, не відкриваючи рота; очі її були сумні. Може, її тане вб'ють. Може, мого! Ахе! Які ми, жінки, нещасливі! Авапуї просунула свою руку під руку Ваа і, побачивши, що Ваа її не відштовхує, поклала голову їй на плече.

Парселл не ступив і десяти кроків вулицею Пасатів, як Івоа промовила ледь чутно:

— Ходімо гаєм.

Парселл зупинився і, прислухаючись, прошепотів:

— Ти щось чуєш?

— Ні.— І додала: — Я боюсь, що вони стрілятимуть у тебе.

— Не стрілятимуть.

Але його теж охопив страх. Він прислухався, вдивляючись у темряву. Ніщо не ворухилося, тільки високо над головою похитувалися верхівки кокосових пальм, а позаду на ринковому майдані мерехтіли вогники дое-дое. Він був зараз чудовою мішенню — темна постать на світлому тлі. І слідом за Івоа Парселл увійшов у гайок.

— Хто це «вони»? — тихо спитав він.— Мої земляки?

— І мої теж.

Вона стиснула йому руку, щоб він замовк, і впевнено повела його в темряві.

Коли вони лягли на ліжко в хатині, замкнувши двері і сяк-так закріпивши вірьовками розсувну стіну, Івоа сказала, не повертаючи голови:

— Меані не вб'є тебе. Мабуть, і Тетаїті. Але Тімі і Оху — вб'ють.

— Чому?

— Хтось із них двох застрелив Ропаті: або Оху, щоб забрати собі Амурею, або Тімі, щоб Амурея дісталася Оху.

— А мене нащо вбивати?

— Вони знають, що ти любив Ропаті, і бояться, що будеш мститися за нього. Але спершу вони вб'ють Уїллі.

— А нащо Уїллі?

— Бо Уїллі вони бояться ще дужче.

Вона замовкла. Тепер надворі вже було не так темно, як тоді, коли вони повертались із Блоссом-скверу. Крізь щілини в розсунній стіні проникало кволе світло. Повернувши голову, Парселл невиразно бачив обличчя Івоа. Здавалося, все світло зосередилося на її животі. Великий, круглий, блискучий, він вирізнявся в темряві, мов купол.

— Не можу повірити, що Ропаті вмер,— тихо сказав Парселл.

Івоа довго мовчала, і він подумав, що вона вже спить. Але потім побачив, що вона легенько гладить рукою свої повні стегна.

— Я теж,— нарешті сказала Івоа, і її рука зупинилась.— Але я мало думаю про нього.

— Чому?

— Бо я думаю про мого сина.

Парселл нічого не відповів, і вона спитала:

— Хіба це погано?

— Ні, не погано.

За хвилину вона сказала:

— Подивись, як він штовхає ніжками.

— Я нічого не бачу.

— Дай мені руку.

Вона поклала його долоню собі на живіт.

— А зараз? Відчуваєш?

Його вразила сила удару.

— Тобі не боляче?

— Трішечки,— відповіла вона із щасливим сміхом.

Івоа перестала сміятись, і знову настала тиша. Раптом вона мовила вже зовсім іншим тоном:

— Багато чоловіків загине, перш ніж він народиться.

Парселл увесь похолов від цих слів, що прозвучали як пророкування. В нього пересохло в роті, серце неспокійно забилося. Він мовчав, намагаючись перебороти свій страх. Збігло кілька хвилин. Парселл притисся лобом до плеча Івоа і глибоко вдихнув повітря. Йому трохи полегшало. Але коли він обізвався, його голос тремтів од хвилювання.

— Може, і я теж.

Що це — бравада? Виклик долі? Він відчув зневагу до себе, як тільки вимовив ці слова.

— Ні! — відповіла Івоа на диво твердо, так ніби це залежало від неї самої.— Ні! Тільки не ти!

— Чому не я?

— Бо я обороню тебе,— сказала вона рішуче.

Він усміхнувся, але, як не дивно, ці слова заспокоїли його. А проте — що вона могла зробити?

Знову запала довга тиша. Страх поволі відлинув, як море під час відпливу, і Парселла знову облягли думки, що не давали йому спокою цілий вечір.

— Івоа,— спитав він,— чому жінки сьогодні танцюють?

— Чому в тебе так багато «чому», о мій тане перитані?

Вона ніжно усміхнулась до нього в темряві. О Адамо! Адамо! Який він несхожий на таїт'янина! Завжди невдоволений життям. Ніколи не має спокою. Завжди турбується. Завжди чогось шукає. Завжди хоче все знати...

— Івоа, чому вони танцюють?

Вона знизала своїми гарними плечима.

— А що робити? — відповіла вона, зітхнувши.— Вони йдуть від нас, ми прощаємося з ними.

— Але чому танцюють... саме так?

Він звівся на лікті, намагаючись розгледіти її обличчя.

— Ми по-іншому не вміємо,— відповіла Івоа.

Він був розчарований. Пояснення нічого не пояснювало. Голова його знову схилилась на подушку. Збігла хвилина, потім він намацав у темряві руку Івоа і, стиснувши її у своїй руці, заснув. Івоа вдивлялася в обличчя чоловіка. Адамо завжди засинав одразу, ніби зачинялися двері.

Коли його дихання стало спокійним і рівномірним, Івоа тихенько підвелася і вийшла з хати. В повітці вона взяла рушницю, яку їй дала Ваа. Це була одна з тих рушниць, що їх зберігав у своїй хатині ватажок перитані, і Ваа навчила Івоа заряджати її. Ваа навіть уміла стріляти. Її навчив ватажок.

Івоа не повернулась до хати. Вона відійшла кроків за три від повітки, шаснула під велетенську папороть, сіла, притулившись до товстої стеблини, і, поклавши рушницю на коліна, почала вартувати. Якщо вони прийдуть, то неодмінно проминуть садок. Тімі нестиме у руці факел. Він встромить його в дощану стіну повітки. Потім сховається в хащі і чекатиме, наставивши рушницю на роз-

сувні двері. Оху чатуватиме біля других дверей. «Ні,— подумала вона з надією.— Оху не прийде цієї ночі. Сьогодні з ним Амурея». Якщо Тімі прийде один, вона зможе його вбити. Підпустить його близько до себе і перш ніж він встигне встромити факел, вона притисне дуло до його спини...

Стискаючи в руках рушницю, випроставшись, прихилившись головою до папороті, Івоа чекала. Їй не хотілося спати. Сон почне змагати її під ранок, і тоді їй доведеться боротися щосили. Їй треба чекати кілька довгих годин. І вона чекатиме. Вона не одна: з нею її дитина, вона ворухиться в неї під серцем. І Адамо поруч, він спить у хатині. Він спить спокійно, ніби не почалася війна. У нього навіть нема зброї. Адамо не хоче нікого вбивати! Вона суворо усміхнулася у темряві. «Спи, Адамо! — беззвучно прошепотіла вона.— Спи, мій тане! Спи, мій вродливий тане маамаа...»

Парселл прокинувся удосвіта. Над ним схилилася Івоа.

— Я вже все приготувала,— усміхнулася вона.

Звичайно Парселл вмивався під повіткою. Він підвівся, відчинив двері і вийшов на ганок. Тільки-но він причинив за собою двері, як гримнув постріл, і куля провистіла повз його вухо.

Це сталося так несподівано, що якусь мить він стояв як укопаний, дивлячись на гайок і не розуміючи, що стріляли в нього. Двері позад нього відчинились, рука Івоа схопила його, і Парселл опам'ятався, вже стоячи в хатині, за замкненими дверима, прихилившись спиною до одвірка. Він був зовсім спокійний.

Івоа з жахом дивилася на нього, її обличчя посіріло, губи тремтіли. Раптом вона заточилася, простягнувши вперед руки. Парселл підхопив її і поклав на ліжко. Він дивився на неї, усміхаючись. Обое не вимовили ні слова.

Парселл знову попрямував до дверей.

— Не відчиняй! — крикнула Івоа.

Він заперечливо помахав рукою і підійшов до дверей. Куля не пробила товстої дубової дошки, і кінчик її стирчав у одвірку на рівні грудей. Парселл узяв ножа і почав її виколупувати. Все це сталося в ту мить, коли він повернувся, щоб причинити за собою двері. Він став боком, і куля пролетіла за кілька сантиметрів від нього. Виколупуючи кулю з дошки, він сам здивувався, що нічого не відчуває. Напередодні, коли Івоа сказала: «Багато

чоловіків загине, перш ніж він народиться», Парселла пройняв божевільний страх. А тепер смерть була так близько, а він не злякався.

Тут пролунав другий постріл. Парселл поступився назад.

— Адамо! — скрикнула Івоа.

Але цього разу стріляли не в нього. Він підбіг до віконця і наважився визирнути. На Вест-авеню стояв Бейкер з рушницею в руках і вдивлявся в хащу. З дула ішов дим.

За хвилину постукали в двері. Парселл відчинив. В кімнату вдерся Бейкер, тягнучи за руку розпатлану і захекану Амурею. Івоа схопилася з ліжка, підбігла до неї і міцно обняла.

— Я привів її, щоб ви переклали мені, що вона говорить! — сказав Бейкер різким, владним тоном.

Його обличчя змарніло, очі гарячково блищали, говорив він уривчасто, зціпивши зуби, ледве стримуючи лють.

— Ці негідники, мабуть, цілили у вас.

— Я теж так гадаю, — відповів Парселл.

Він повернувся до дверей і знову заходився виколупувати кулю. Йому не сподобався тон Бейкера. В словах «цілили у вас» бриніла неприязнь.

— Я йшов стежкою з Амуреєю, — збуджено вів далі Бейкер, — і почув постріл. У гайку щось ворушилося, і я вистрелив.

Сівши на ослінчику, він почав заряджати рушницю. Амурея і Івоа сиділи на ліжку і мовчки дивилися на чоловіків.

Парселл досі порався біля кулі. Стара дубова дошка була міцна, як залізо. Парселл працював легкими, вправними рухами, час від часу постукуючи долонею по державу ножа.

— Вона втекла сьогодні вранці з їхнього лігва, — сказав Бейкер, показуючи головою на Амурею, — поки Оху спав. І прибігла просто до мене. — Трохи заспокоївшись, він додав: — Я хочу, щоб ви переклали мені...

— Зараз скінчу, — сказав Парселл.

Йому пощастило засунути кінчик леза в щілину, яку він поступово розширив. При другій спробі куля подалася і вилізла майже наполовину. Нарешті вона вискочила з дірочки і покотилася по підлозі. Парселл підняв її, покрутив у руках, потім підніс до очей.

— Вас щось дивує? — спитав Бейкер.

— Та ні,— відповів Парселл і сховав кулю в кишеню. Він підійшов до ослінчика і сів навпроти Амуреї. Вона одразу сказала глухим, гнівним голосом:

— Це Тімі!

— Тімі вбив Ропаті?

— Так.

— Щоб ти дісталася Оху?

— Так.

Парселл поглянув на Івоа. Вбивство з ревнощів під прикриттям війни. Дріб'язкова мста нібито заради спільної справи. Івоа мала рацію.

— А інші були згодні?

— Здається.

— Як це «здається»?

— Коли Ропаті впав, Меані і Тетаїті дуже розгнівалися. Але Тімі сказав: «Ропаті мав рушницю». Він відкрив рушницю, і там лежала штучка, що вбиває. Тоді Тетаїті сказав: «Гаразд». Потім сказав жінкам: «Беріть воду і йдіть».

«Наше щастя,— подумав Парселл,— що він не додумався позбавити нас води».

— А що було далі?

— Тоді Оху сказав: «Я хочу Амурею». Я кинулась тікати, але Оху бігає прудко, він наздогнав мене, повалив на землю, поклав руку мені на голову і сказав: «Тя моя рабиня».

Вона замовкла; Парселл підбадьорив її поглядом.

— Вони відрізали голови.

Амурея вимовила ці слова спокійним голосом, без осуду. Такий звичай. Вони шанують звичаї.

— А далі що?

— Вони потрошили рушницю.

— Що! — Парселл аж підскочив.— Які рушницю?

— Рушницю перитані.

— Потрошили? — вражено перепитав Парселл.— Мабуть, ти хотіла сказати, що вони відкрили їх? Вони відкрили рушницю перитані?

— Вони їх повідкривали, усе з них повиймали і потрошили.

Амурея показала жестами, як хапали рушницю і трощили її об камінь. Вона здивовано подивилась на Парселла. Це ж ясно як божий день. Ворога вбивають. Убивши, йому відрізують голову. А його зброю знищують.

— Отже,— схвильовано промовив Парселл,— вони потрошили рушниці?

— Еге ж, але спершу вони їх відкрили. Рушниця Жовтолицького була порожня. Тоді Меані сказав: «Даремно ми його вбили». Але Тетаїті розгнівався і сказав: «Коли Кістяк вистрелив у Меоро та Кори, Жовтолиций теж наставив на нас свою рушницю». І всі інші сказали: «Твоя правда».

— І тоді вони потрошили рушниці?

— Еге ж.

— Усі чотири?

— Еге ж.

Івоа не зводила очей з Адамо. Вона не розуміла, чого він дивується. Таїтiani мають вісім рушниць з печери. Зброї у них досить.

— Амурея,— наполягав Парселл,— ти впевнена, що вони розтрошили всі чотири рушниці? Вони не залишили жодної?

— Всі чотири. Сам Тетаїті розтрощив їх одну по одній.

Парселл засунув руки в кишені, підійшов до віконця і подивився на гайок. Потім повернувся, глянув на Амурею, і йому стало соромно. Адже він жодного разу не подумав про неї саму, а тільки без кінця розпитував її.

— Амурея,— мовив він лагідно, знову сідаючи біля неї.

Вона сиділа нерухомо, слухняно поклавши руки на коліна, з суворим обличчям, уп'явшись у Парселла палаючими очима.

— Таоо! — промовила вона.

Вона кілька разів повторила: «Таоо», і Парселл не міг зрозуміти, чи хоче вона, щоб він помстився, чи хоче помститися сама.

— Що означає «таоо»? — спитав Бейкер.

— Помста.

Парселл майже не звернув уваги на Бейкерове запитання. Він дивився на Амурею. Як змінилося її лагідне личко! Він згадав, як у перший місяць їхнього життя на острові вона гуляла у лісі з Джонсом... І раптом Джонс постав перед ним, мов живий, він бачив його коротко підстрижене волосся, світлі очі, довірливу усмішку. Парселл заплющив очі і зіщулився. Його пронизав пекучий біль. Ніби йому встромили в живіт холодний, гострий ніж. Він ще більше зіщулився, чекаючи, щоб біль, ді-

йшовши до краю, відпустив його. Жахливо, нестерпно сказати собі, що всьому кінець. Кінець! Хвилина, день, справа може скінчитися. Але не людина! Не її усмішка, не лагідне проміння, що лилося з очей Ропаті.

— Ви будете перекладати? — нетерпляче спитав Бейкер.

Парселл повернув голову, подивився на нього невидючим поглядом і почав перекладати. Він переклав усе механічно, слово в слово, не забув навіть про потрошені рушниці.

— Спитайте в неї,— попросив Бейкер,— коли вона втекла від Оху?

Парселл переклав, і Амурея підвела голову.

— Я встигла б дійти до баньяна і повернутися назад.

— Три чверті години тому,— сказав Парселл.

Бейкер підвівся і підійшов до Амуреї, очі його люто блищали.

— Амурея,— сказав він хрипко,— ти хочеш таоо?

— Хочу!

— Уїллі таоо! — сказав Бейкер, ляснувши себе долонею по грудях.— Уїллі таоо Оху! І ти мені допоможеш! Ти розумієш, що означає «допомогти»? Як по-їхньому «допомогти»?

— Таутуру,— механічно відповів Парселл.

— Таутуру Уїллі таоо Оху,— рішуче промовив Бейкер, стукнувши кулаком по рушниці.— Розумієш?

— Розумію!

Амурея схопилася з місця, в її очах спалахнула дика радість. Бейкер взяв її за руку, глибоко вдихнув повітря і вигукнув, блиснувши очима:

— Амурея таутуру Уїллі таоо Оху!

— Так! — пронизливо скрикнула Амурея.

— Поясніть їй! — гарячково вів далі Бейкер, повернувшись до Парселла,— хай вона відведе мене до лігва цих негідників і буде за принаду.

— Ви збожеволіли! — закричав Парселл, підводячись.— Що ви задумали? Вас уб'ють! І її теж!

— Може, мене й застрелять,— відповів Бейкер,— але спершу я сам порішу хоч одного. Порішу, Парселле! Богом присягаюся, що порішу!

— Бейкере! — закричав Парселл.

— Заткніть пельку! — загорлав Бейкер, повертаючи до нього перекивлене з люті обличчя.— Це ви в усьому винні! Тільки ви! Ви! І чого я вас послухався! Якби я порішив Маклеода тієї ночі, коли ділили жінок, не було б

війни з чорними. І Ропаті був би живий! Боже мій! Це доводить мене до божевілля! — крикнув він, труснувши головою.— Я тільки й думаю про ту ніч, коли хотів кинутися на цього падлюку шотландця і всадити ніж йому в черево. Боже мій! Якби я кинувся на нього і випустив йому кишки, Ропаті лишився б живий! Сидів би собі зараз...— тут сльози бризнули з очей Бейкера,— сидів би собі зараз біля дверей свого дому і снідав, а Амурея стояла б у нього за спиною. Я прийшов би до нього і сказав: «Гайда на Мотузяний Пляж!» Боже мій! Я бачу його зараз, мов живого,— ось він сидить за столом біля відчинених дверей, усміхається лагідно, як дитина, і випинає груди, наче якийсь дурник!..

Сльози текли по його щоках, голос урвався.

— Бейкере, послухайте...

— Не хочу я більше вас слухати! — несамовито закричав Бейкер.— Я хочу від вас тільки одного: перекладіть їй, що вона має робити. А не хочете — біс із вами! Я їй сам усе розтлумачу! Вона зрозуміє мене, чорти б її взяли! Амурея! — крикнув він.— Таоо Оху!

— Так! — відповіла Амурея.

— Таоо Оху! — повторив Бейкер; він наче палав огнем, чорні очі дико блищали.— Сьогодні буде чудова ловля, Парселле! Ось моя принада! — він підняв угору руку Амуреї.— І, клянуся богом, я впіймаю велику рибину.

Він метнувся до дверей.

— Це самогубство! — крикнув Парселл, кидаючись слідом за ним і хапаючи його за плечі.— Я вас не пущу!

— Пустіть мене! — загорлав Бейкер.

Якусь мить вони мовчки боролися. Парселл обхопив руками гнучке тіло Бейкера і сильно його стискав. Правою рукою Бейкер тримав Амурею, у лівій затис рушницю і, намагаючись випручатися, витягував вперед свою чорняву голову. Його шия надулася, зуби вишкірилися, очі люто блищали — він скидався на хорта, що рветься з ланцюга.

— Пустіть мене, чуєте! — горлав Бейкер.— Це ви у всьому винні. Ви і ваша клята біблія! Боже мій! Як я вас ненавиджу! І себе ненавиджу за те, що послухав вас! Подумати тільки, до чого призвела ваша біблія! На острові вже шестеро вбитих!

— Вислухайте мене,— крикнув Парселл, у відчаї хапаючи його за плечі.— Хочете чи не хочете, а ви мене

вислухаєте! Те, що ви задумали,— справжнє безумство! Інакше не назвеш. Ви ж один! Один проти чотирьох! Вони ж вас уб'ють.

— Нехай убивають! — крикнув Бейкер.

Він не здогадувався відпустити Амурею, щоб звільнити руку, і шалено пручався, намагаючись вислизнути з Парселлових обіймів.

— Пустить мене! — репетував він.

— А Амурея? — вів далі Парселл.— Ви не маєте права ризикувати її життям! Ви не подумали, що з нею зроблять, коли вас уб'ють!

— А навіщо їй жити,— прохрипів Бейкер,— якщо Ропаті помер!

— Бейкере!

— Чорт забирай! Пустить мене, Парселле! Я не хочу вас більше слухати! — кричав Бейкер, з ненавистю дивлячись на Парселла.— Хлопчик загинув тому, що я послухався вас.

— Бейкере, ви говорите жахливі речі...

— Пустить мене, чуєте?!

Бейкер відпустив нарешті руку Амуреї і стиснув кулак. Парселл спробував відхилитись, але було вже пізно. Він відчув сильний удар у голову, поточився, відступив назад, і стіна, немов кинувшись йому назустріч, вдарила його по потилиці.

Парселл лежав на підлозі, думки його ворушилися в густому тумані; він не почував болю,— йому здавалося, ніби він тоне... Розплющив очі. Усе огортав білуватий туман, що напливав на нього густими хвилями. Йому хотілося бачити, лише бачити!.. Він кліпнув очима, але це було так важко, що очі мимоволі заплющилися. Він знову розплющив їх, заплющив, знову розплющив... Ще ніколи фізичне зусилля не завдавало йому такої муки. Він щосили намагався розплющити очі, і туман трохи розвіявся, коли хтось підвів йому голову і його щока доторкнулася до чогось м'якого і теплого. Над ним схилилося розпливчате обличчя. Раптом голова його закрутилася, занила щелепа, думки знову почали розбігатися. Вчепившись обома руками за плечі Івоа, він підвівся з тяжким зусиллям. Сів на підлозі при підтримці Івоа; до горла підступала нудота. За мить його мозок освітило яскраве світло, і він згадав усе з жахливою виразністю.

— Бейкере! — закричав він у розпачі.

З подивом почув він свій власний голос. Голос був кволий, ніби жіночий, і йому самому здався смішним. Ніхто не відповідав. Парселл насилу повернув голову, відчув гострий біль у щелепі і дуже повільно обвів очима кімнату. Перед ним зяяли розчинені навстіж двері.

— Бейкере,— повторив він кволим голосом.

Голова його знову впала на плече Івоа, груди судорожно піднімались і опускались; під його щокою плече Івоа одразу стало вогким.

— Адамо,— прошепотіла вона ніжно і співуче.

Обхопивши темними руками біле ніжне тіло свого тане, вона тихенько колисала його. «Маамаа. Перитані маамаа». Тімі вбив Ропаті, а Уїллі накинувся на Адамо! Ахе! Війна впала на них, мов хвороба, і всі чоловіки стали маамаа. «О Адамо! — подумала вона з любов'ю.— Тільки ти один лишився добрим».

— Допоможи мені, Івоа,— попросив Парселл.

Вона допомогла йому підвестись. В нього тремтіли коліна, він похитнувся і обіперся об стіну.

— Я піду вмюся,— промовив він, намагаючись говорити звичайним голосом.

— Зачекай трохи.

— Ні,— сказав Парселл, понуривши голову.— Я піду зараз.

Він непевним кроком перейшов кімнату, спустився в садок, зайшов до повітки.

Тільки-но він умився, як з'явилася Івоа.

— Пацюк прийшов,— прошепотіла вона, показуючи рукою на хатину.— Хоче тебе бачити. Він з рушницею.

Парселл насупив брови.

— Пацюк?

— Будь обережний, мені не подобаються його очі.

Парселл тихенько обійшов навколо хатини, прослизнув під піддашок і, перш ніж увійти, зазирнув усередину крізь розсувні двері. Смадж стояв до нього спиною біля порога. Рушницю він тримав у руках. Парселл був босий: він нечутно зійшов по двох дерев'яних сходинках і зупинився за два кроки від Смаджа.

— Смадже,— тихо сказав він.

Смадж здригнувся і, різко повернувшись, злякано подивився на Парселла, притискаючи до грудей рушницю.

— В чому справа?— холодно спитав Парселл, пильно дивлячись на нього.— Чого вам треба?

Смадж трохи заспокоївся.

— Мейсон і Маклеод хочуть, щоб ви прийшли до них,— промовив він, вишкіривши зуби.

Він витяг вперед свою пацючу морду, очі його блищали, немов чорні намистини, у голосі звучала кумедна суміш нахабства і страху. Хоч у Парселла не було нічого в руках, Смаджа стривожила його нечутна поява.

— Нехай Мейсон і Маклеод самі приходять сюди,— сказав Парселл, помовчавши.— Сьогодні вранці у мене вже стріляли, і я не хочу ходити по острову.

— Ви, мабуть, не зрозуміли мене,— сказав Смадж, злорадно посміхаючись.— Я дістав наказ привести вас до хатини таїтян. Ви не дуже гніть кирпу, Парселле. Кажу вам, я дістав наказ.

— Наказ?— перепитав Парселл, звівши брови.

— Я дістав наказ привести вас, хочете ви цього чи не хочете.

Парселл пильно глянув на нього. Чи насправді Смадж дістав такий наказ, чи це просто його вигадка?

— Не думаю, щоб вам це вдалося,— спокійно сказав Парселл.— Ніхто не має права мені наказувати. Я прийму Мейсона і Маклеода, якщо вони хочуть мене бачити, але сам нікуди не піду.

— Вони зовсім не хочуть вас бачити,— з тріумфом відповів Смадж,— вони хочуть поставити вам обвинувачення. І не вдавайте з себе дурника, Парселле. Тепер ви вже не вільна людина. Ви мій в'язень, і, якщо спробуйте втекти, я вас уб'ю.

Він дивився на нього з такою ненавистю, що Парселла на мить опанував страх. Він закривав руки за спину і міцно стиснув їх. Головне — зберегти спокій. Усе обдумати.

— У чому ж мене обвинувачують? — повільно спитав він.

— У зраді.

— Тільки й того?— іронічно сказав Парселл, але сам відчув, що його іронія звучить фальшиво.

Помовчавши, Смадж спитав:

— Ну як, ви підете зі мною?

Парселл вагався, але, глянувши в вічі Смаджу і побачивши його хижі вищирені зуби, він зрозумів усе. Якщо він піде з ним, то не дійде живий до хатини таїтян.

Парселл відступив назад, сів на ослінчику і міцно вчепився руками в його краї. Його долоні змокрили від поту.

— Я вам уже сказав, що нікуди не піду зі своєї хати. Підіть і перекажіть Мейсону й Маклеоду, хай самі приходять сюди.

Збігла секунда, і Смадж закричав фальшивим, пронизливим голосом:

— Або ви підете зі мною, Парселле, або я вб'ю вас, як собаку.

І він приставив рушницю до плеча і націлився. Парселл нахилився вперед, трохи підвівшись, і міцніше вчепився в ослінчик. Один шанс із сотні. Навіть менше.

— Якщо ви вб'єте мене в моєму домі,— промовив Парселл, дивлячись Смаджеві просто в вічі,— то як же ви зможете довести, що я намагався тікати.

— Не турбуйтеся за мене,— пробурчав Смадж.

Рушниця тремтіла в його руках. Перевага була на його боці, і все-таки щось утримувало його. Якщо він зараз застрелить цього виродка, то ті двоє нічого не скажуть, і йому дістанеться Івоа. Його палець тремтів на спуску, дуже хотілося надавити курок, але ні— щось тут не гаразд, цей мерзотник занадто спокійний, він, напевне, щось замишляє. Притуливши довгого носа до дула рушниці, він чув у повітрі якусь небезпеку і застиг, хижий і насторожений, немов пацюк на краю норі, що водночас готовий і кинутися на здобич, і сховатися.

— Якщо ви боїтеся, що я втечу,— сказав Парселл,— то залишайтеся тут зі мною і пошліть кого-небудь по Маклеода та Мейсона.

— Я й без них маю право розстріляти зрадника.

Але він не вистрелив. Парселл судорожно вп'явся пальцями в ослінчик і подумав: «Треба говорити, говорити! Якщо я мовчатиму, він вистрелить». Спливали секунди, він гарячково шукав і не знаходив слів.

Нараз тиша стала якоюсь неприродно напруженою. На підлозі, залитій сонцем, сковзнула чиясь тінь, вона збільшувалася, розросталася. Парселл обернувся: на порозі розсувних дверей стояла Івоа. Вона цілилася в Смаджа із рушниці...

— Івоа! — крикнув Парселл.

Смадж підвів голову і зблід. Він усе ще цілився в Парселла, але рушниця тремтіла в його руках, і його

блискучі чорні очиці, схожі на гудзики від черевиків, з жахом уп'ялися в Івоа.

— Івоа!— знову крикнув Парселл.

— Лейтенанте, скажіть їй, щоб вона не стріляла!— попросив Смадж здавленим голосом.

Парселл підскочив до Смаджа, схопив його рушницю за дуло й підняв над головою. Тепер він стояв так близько від Смаджа, що Івоа не могла стріляти.

— Віддайте рушницю,— сухо сказав Парселл.

Смадж одразу ж пустив рушницю, прихилився спиною до дверей і зітхнув з полегкістю. Тепер Парселл був між ним і Івоа, і хоч він тримав в руках рушницю, Смадж його не боявся.

Знову настала тиша. Парселл був здивований, що Смадж стоїть так близько біля нього, мало не впираючись грудьми в дуло рушниці.

— Ви не боїтеся, що я вистрелю у вас?— спитав він півголосом.

— Ні,— відповів Смадж, ховаючи очі.

— Чому?

— Ви ніколи цього не зробите.

Помовчавши трохи, Парселл сказав так само тихо:

— Який ви гидкий! Мене аж нудить...

Але це була неправда. У Парселла не було сили навіть обурюватися. В нього тремтіли коліна, і він думав тільки про те, як би швидше сісти.

— Це моя рушниця,— сказав раптом Смадж. Він говорив плаксиво-сердитим голосом, як хлопчисько, у якого старший брат відібрав іграшку.

Парселл підняв рушницю, розрядив її у стелю і мовчки віддав Смаджу. Після пострілу на стелі почувалася неспокійна шамотня. Маленькі ящірки розбігалися на всі боки. Парселл примружив очі, але не міг їх розгледіти. Він почував себе кволим, знесиленим, тисло під серцем.

— Спасибі,— промовив Смадж.

Все здавалося Парселлу якимсь нереальним. Смадж мало не вбив його, а тепер дякує йому, як хлопчисько.

— Пацюк!— сказала Івоа.

Вона стояла за два кроки від нього з рушницею під пахвою, обличчя її було схоже на маску. Смадж здригнувся, ніби вона дала йому ляпаса.

— Слухай-но, Пацюк!— повторила Івоа.

Уп'явшись у нього потемнілими очима, вона сказала по-англійськи повільно-повільно, немов повчала дитину:

— Ти уб'єш Адамо — я уб'ю тебе. Зрозумів?

Смадж дивився на неї, блідий, нерухомий, з пересохлими губами. Він мовчав, і Івоа повторила без гніву чи ненависті, немов втлумачувала йому очевидний факт, який ще не дійшов до його свідомості:

— Ти уб'єш Адамо — я уб'ю тебе. Зрозумів?

Смадж мовчки облизав губи.

— Зрозумів?— ще раз повторила Івоа.

Він кивнув головою.

— Можете йти,— втомлено сказав Парселл.— Перекажіть Мейсону і Маклеоду, що я чекаю на них.

Смадж закинув на плече рушницю і пішов геть, не обертаючись, маленький, нещасний, кривий: одне плече в нього було вище за друге. Парселл обіперся рукою об одвірок і дихнув на повні груди. Його мучило почуття огиди.

Він обернувся. Через його плече Івоа теж дивилась услід Смаджу.

— Я не наважилася вистрелити,— промовила вона з жалем.— Боялася, що не влучу в нього і він застрелить тебе.

Вираз її очей вразив Парселла. Він не впізнавав своєї Івоа. Вона несподівано стала зовсім іншою.

— Звідки в тебе рушниця, Івоа?

— Мені її дали.

— Хто?

Івоа мовчала, дивлячись йому просто в вічі. Відколи вони побралися, вона оце вперше не відповіла йому.

— Віддай,— промовив Парселл.

Вона похитала головою.

— Віддай її мені,— промовив він, простягаючи руку.

Вона знову похитала головою і відступила із спритністю, несподіваною в її стані.

— Ану віддай!— повторив він, наближаючись до неї.

Але вона вислизнула крізь розсувні двері і зникла в саду.

— Івоа!

Він пішов за нею з тяжким зусиллям. Ноги йому підгиналися. Парселл завернув за ріг хатини і зазирнув під повітку. Івоа там не було.

— Івоа!

Парселл обійшов навколо хатини і повернувся на те саме місце. Щось ніби зашурхотіло у густих заростях гібіска в глибині садка. Він пішов туди, ледве перестав-

ляючи ноги. Шурхіт стих. Він проминув зарості гібіска і опинився під велетенською папороттю. Знову покликав Івоа, але власний голос здався йому глухим і кволим. Його обгорнули сутінки. Затамувавши дух, Парселл при-слухався. Скрізь було тихо.

Тоді він упав навколішки, обіперся рукою на мох і ліг на спину. Боліла щелепа, всі м'язи нили від втоми; йому стало млосно, і, тільки-но заплющив очі, у нього одразу запаморочилося в голові. Парселл розплющив очі, але йому не полегшало. Тоді він обережно повернувся на бік і почав дихати глибоко й рівномірно. Кілька довгих хвилин він марно боровся з нудотою і нарешті піддався, безсилий і знеможений. Він нахилився, виблював і відкинувся назад. Повітря раптом стало ріденьким, невагомим, він роззявив рота, задихаючись, в очах потьмарилося — йому здалося, що він помирає.

Коли він опритомнів, піт заливав йому обличчя, стікав по боках, по спині. Раптом дмухнув вітрець, і повіяло приємною свіжістю. Парселлу здалося, що він пливе за водою, не намагаючись навіть ворухнути рукою, застиглий, безвладний. Він знову вдихав життя великими ковтками, безтурботний, безмежно щасливий. Збігло кілька хвилин. Він був живий, почував, що живий. Як це чудово — почувати себе живим! Він промовив уголос: «Як чудово, чудово, чудово». Тієї ж миті він почув, як у ньому щось обірвалося, його нога смикнулася і витяглася, ніби він зірвався у безодню, і Парселл подумав: «Зараз вони прийдуть, на мене чекає ще гірше».

Парселл обминув зарості гібіска і пішов стежкою, намагаючись розгледіти, що робиться в його хатині. Вони вже були там, всі троє, і сиділи, поставивши рушниці між коліньми, нерухомі, мов актори на сцені перед початком спектаклю. Маклеод обіперся спиною об двері, Мейсон і Смадж примостилися біля розсувної стіни. Посеред кімнати стояв вільний ослінчик. «Це для мене,— подумав Парселл,— лава підсудних».

Парселл пішов повільніше. В їхньому вигляді не було нічого незвичайного. Мейсон був у застібнутій на всі гудзики куртці, взутий, в краватці, біля його ніг лежав трикутний капелюх; Маклеод був у своїй незмінній білій фуфайці; Смадж — у самих штанах, з опущеним правим плечем; запалі груди обросли посивілим волоссям.

З-під босої ноги Парселла вискочив камінець. Всі троє разом повернулися до нього, і Парселла вразили

їхні обличчя: якісь порожні, байдужі, в них не було нічого людського. «Обличчя суддів»,— подумав Парселл, і в нього по спині забігали мурашки.

Він прискорив крок, піднявся на ганок і підійшов до вільного ослінчика. І в цю мить зрозумів: ослінчик стояв посередині кімнати, а його трое гостей навмисно сіли навколо нього, щоб підсудний не зміг утекти. «Вони вже поведуться зі мною, як із рабом»,— з огидою подумав Парселл.

— Сідайте, містере Парселл,— наказав Мейсон.

Парселл хотів був сісти, але одразу ж випростався. Він у себе вдома. Ніхто не має права командувати ним у його власному домі. Він переніс ослінчик до стіни, поставив на нього ногу і, нахилившись уперед, сперся правою рукою на коліно, а ліву засунув у кишеню.

— Містере Парселл,— промовив Мейсон,— сталася дуже серйозна подія: ваша дружина погрожувала Смаджеві рушницею.

— Еге ж,— відповів Парселл,— бо Смадж узяв мене на мушку. Якби не втрутилась Івоа, він би мене застрелив.

— Брехня!— пронизливо заверещав Смадж.— Він відмовився іти зі мною, капітане! Я погрожував йому, але не збирався стріляти.

Мейсон підняв руку.

— Не перебивайте, Смадже. Звідки в неї рушниця, містере Парселл?

— Не знаю.

— Так я вам скажу: її вкрали в мене.

— Вкрали?

— Вкрали, містере Парселл. Підрахувати неважко. На «Блоссомі» була двадцять одна рушниця: вісім французьких, які зараз у руках чорних, і тринадцять англійських, які були розподілені таким чином: одна — Ганту, одна — Бейкеру, одна — Джонсу, дві — Уайту, дві — Маклеоду і чотири — мені. У вас не було жодної.

— Атож.

— Таїтяни забрали чотири рушниці водоносів, отже, у нас залишилось тільки дев'ять рушниць:— одна у Бейкера, дві — у Маклеода, одна — у Смаджа і чотири — у мене плюс друга рушниця Уайта — всього п'ять. Отож повторюю: дев'ять рушниць, з яких три тут, одна — у Бейкера і п'ять, підкреслюю, п'ять у резерві, в хатині

таїтян. Ці рушниць стереже пані Мейсон, яка, до речі, з початку воєнних дій поводить себе бездоганно і якій я цілком довіряю.

Мейсон помовчав трохи і додав:

— Містере Парселл, почувши родповідь Смаджа, я одразу ж перелічив рушниць, які довірив пані Мейсон. Їх лишилося чотири. Пані Мейсон дуже засмутилася. Вона сказала, що нікому їх не давала і не позичала. Звідси я роблю висновок, що, скориставшись з недовгої відсутності пані Мейсон, хтось украв рушницю. Пане Парселл, ви питали вашу дружину, де вона взяла рушницю?

— Питав.

— Ну і що?

— Вона не сказала.

— І не без причини!— вигукнув Мейсон з тріумфом. Парселл мовчав, і капітан вів далі:

— Чи намагалися ви принаймні забрати у неї рушницю?

— Так. Але мені не пощастило. Вона втекла.

— Втекла? Втекла, містере Парселл! А ви погналися за нею?

— Погнався, але не зміг наздогнати. Вона сховалася в хащі.

— Містере Парселл!— крикнув Мейсон, почервонівши від гніву.— Хто ж вам повірить, що такий молодий і прудкий чоловік, як ви, не зміг упіймати жінку, яка... гм... чекає дитини.

— Я сказав вам правду,— відповів сухо Парселл.— Не хочете — не вірте.

На мить запала тиша. Мейсон нахилився вперед і вп'явся в Парселла своїми сіро-голубими очима.

— Не знаю, чи розумієте ви всю серйозність ситуації. Авапуї щойно переказала нам через Омаату, що Бейкер пішов у джунглі з Амуреєю, щоб заманити у пастку Оху. Це, звичайно, безумство. Якщо йому й пощастить убити Оху, сам він теж, напевне, загине. Отже, ми втратимо ще одну рушницю.

Парселл міцно стулив губи, і Мейсон, здавалося, сам, хоч і пізно, зрозумів цинізм своїх слів.

— Звичайно,— додав він,— мені буде дуже шкода, якщо Бейкера уб'ють. Але факт залишається фактом: разом з ним ми втратимо ще одну рушницю. Сьогодні вранці у нас їх було дев'ять. Одну вкрали — лишилося

вісім. А без рушниць Бейкера — сім. Сім рушниць, пане Парселл! Сім проти тринадцяти у чорношкірих!

— Тринадцяти?

— Сім французьких рушниць, чотири рушници водоносів, та ще рушниця Бейкера.

— Ви помиляєтесь,— сказав Парселл,— чорношкірі поламали рушници водоносів.

— Поламали!— вигукнув Мейсон і подивився на Маклеода.— Поламали, містере Парселл! Так я вам і повірив!

Парселл випростався.

— Якщо ви не вірите жодному моему слову, то нащо мені відповідати на ваші запитання?

— Поламали!— повторив Мейсон, не слухаючи його.— Але жінки, які ходили по воду, нічого про це не сказали.

— Вони не бачили цього. Мені розповіла Амурея.

— Шкода, що не можна побачити вашого єдиного свідка,— ущипливо промовив Мейсон.— А якщо це правда...

— Це правда! — гнівно вигукнув Парселл.— Я півтора року плавав разом з вами і жодного разу не давав вам приводу сумніватися в моїх словах. До того ж ви в моєму домі, і, поки ви тут, я прошу вас утримуватись від заяв, що я вам брешу.

Він перевів дух. Кинувши своє обурення в обличчя Мейсону, він відчув величезне полегшення.

Всі мовчали. Смадж з нахабним виглядом розглядав свої ноги. Маклеод з нерухомим, мертвотно-блідим обличчям не зводив очей з гори; він відкинувся назад разом із ослінчиком і, балансуючи на двох ніжках, обіперся кістлявою спиною об двері.

Мейсон почервонів, як буряк.

— Я закликаю вас до порядку, містере Парселл,— бундючно промовив він. І, не давши Парселлу заперечити, повернувся до Маклеода: — Якщо Парселл сказав нам правду, я буду дуже задоволений. Це означає, що ми воюємо проти чорних з рівною кількістю зброї. Ми втратили чисельну перевагу. Отже, дуже важливо, щоб наша вогнева міць не поступалася перед силою ворога.

Маклеод поважно кивнув головою. Парселл поглядав то на одного, то на другого. Його дивувала їхня пихатість: розмовляють, ніби два полководці.

— Повернімось до рушниці, містере Парселл,— гордовито вів далі Мейсон.— Чи знаєте ви, як вона потрапила до вашої дружини?

— Ні.

— Чи відомо вам, що вона думає робити з нею?

— Так.

— Тоді скажіть нам, будь ласка.

— На острові я єдиний не маю зброї, і вона, певно, вважає за свій обов'язок обороняти мене.

— Обороняти від кого?

— Від обох ворогуючих таборів.

— Хіба хтось з чорних зичить вам лиха?

— Так.

— Хто ж саме?

— Тімі.

— Чому?

— Він убив Джонса і боїться, що я буду мститися.

— А в нашому таборі?

Парселл холодно посміхнувся.

— На це питання ви зможете відповісти краще за мене.

— Гм,— буркнув Мейсон.— Ваша дружина вміє стріляти?

— Ні,— відповів Парселл. Але зараз же поправився:— Правду кажучи, не знаю.

— Ви сказали «ні», а потім поправилися,— Мейсон підозріливо глянув на нього.— Чому?

— Івоа могла навчитися стріляти і без мого відома. Коли цілилася в Смаджа, то правильно тримала рушницю.

Парселл опустил очі. Краще хай Смадж не знає, що Івоа боялася схибити, стоячи всього за три кроки від нього.

— Хто навчив її стріляти? — нервово спитав Мейсон.

— Я вже сказав вам: не знаю.

Помовчавши, Мейсон вів далі:

— Як ви гадаєте, вам пощастить відшукати вашу дружину?

— Ні.

— Чому?

— Вона знає, що, коли повернеться додому, я заберу в неї рушницю.

— Як ви гадаєте, що вона збирається робити?

— Залишіться в лісі, щоб стежити за людьми, які приходитимуть до мене.

Смадж неспокійно засовався на ослінчику. Маклеод подивився на Мейсона.

— Мені здається,— сказав Мейсон,— що, якби ви схопили, то могли б її знайти.

— Ви так гадаєте? — Парселл показав рукою на непролазні хащі.— Шукайте її самі, якщо вам здається, що це так легко.

Смадж провів поглядом руку Парселла, зблід і переніс свій ослінчик під захист розсувної стіни.

— Я хочу задати вам ще кілька питань,— урочисто промовив Мейсон.

Парселл випростався.

— Я теж хочу задати вам одне питання. Ви прийшли сюди, щоб мене судити?

— Так.

— В чому ж ви мене обвинувачуєте?

— У зраді.

Парселл глянув на Мейсона, і його охопило почуття безнадії. Ця квадратна, тупа, вперта голова... Хіба можна щось втовкмачити в таку голову?

— Отже, ви мої судді,— гірко сказав Парселл, обводячи їх поглядом.— Усі троє? — додав він, звівши брови.

— Так.

— Певно, після дебатів ви вирішите голосуванням, винний я чи ні.

— Так.

— В такому разі вимагаю, щоб усунули одного з суддів.

— Кого?

— Смаджа.

Смадж аж підскочив і ки́нув на Парселла лютий погляд.

— Чому? — запитав Мейсон.

— Він намагався мене вбити.

— Містере Парселл,— промовив Мейсон,— це я наказав Смаджу привести вас з доброї волі чи силоміць. Якщо він цілився у вас, то йому на це давав право мій наказ.

— Я кажу не про це,— промовив Парселл, згинаючи ногу, що стояла на ослінчику, і нахиляючись уперед.— Сьогодні вранці в мене стріляли, ви знаєте про це. Куля влучила в двері. Я її витяг.

Він опустил ногу, видобув з кишені кулю і, перейшовши кімнату, подав її Мейсону. Всі троє не зводили з нього очей.

— Ви самі бачите,— сказав Парселл, карбуючи слова,— що це англійська куля...

— Не розумію...— почав був Мейсон.

— Це брехня! — крикнув Смадж одночасно з ним.

Парселл показав на нього рукою.

— Подивіться на Смаджа, капітане! Він усе зрозумів! З першого слова. У таїян французькі рушніці. Отже, стріляв не таїянин.

— Брехня! — кричав Смадж. Піт зросив йому чоло.

— Мовчіть, Смадже! — наказав Мейсон.

Він збентежено крутив у руках кулю.

— Це справді англійська куля,— сказав він перегодя.— Але я не розумію, навіщо Смаджу вас убивати.

— Смадж важив на Івоа.

— Ви хочете сказати, що Смадж хотів вас убити, щоб... одружитися з вашою жінкою?

— Авжеж,— відповів Парселл.— Але він помиляється. Якщо я загину, він ненадовго мене переживе.

Парселл швидко глянув на Смаджа. Той сидів блідий, скоцюрбившись на ослінчику. Маклеод тихенько хихикав.

— Нічого не розумію,— похмуро сказав Мейсон.— Чого Смадж заздрить на чужу дружину? У нього ж є своя власна.

Парселл пильно подивився на капітана. В деяких питаннях старий страшенно наївний. Але чи була це справді наївність?

— А чому Тімі вбив Джонса? — спитав Парселл.

— То інша справа,— пихато сказав Мейсон.— Ми британці. Ми не дикуни.

— Повірте мені,— заперечив Парселл,— навіть у Великобританії є люди, які ладні вбити сусіда, щоб заволоти його дружиною.

Мейсон почервонів, зняковіло відвернувся і роздратовано промовив:

— Не розумію, навіщо усі ці розмови. По-моєму, вони просто сороміцькі.

— Я теж хочу сказати, якої я про все це думки,— раптом озвався Маклеод.— Вся ця історія — вигадка, яка ґрунтується на тому, що чорні поламали рушніці водоносів. А хто нам про це розповів? Парселл. А йому хто сказав? Амурея. А де Амурея? У джунглях. Висновок:

ми дізналися про це від Парселла, але в нього немає доказів. Тепер друге припущення: чорні не поламали рушниць. Тімі бере англійську рушницю і стріляє у Парселла, коли той виходить уранці на ганок...

Парселл обурено глянув на нього. Лише хвилину тому Маклеод сміявся із Смаджа, а тепер допомагає йому викрутитись.

— Ви забуваєте,— сухо промовив Парселл, що для Тімі було б дуже небезпечно стріляти в мене серед білого дня, сидячи в заростях навпроти мого будиночка. Повертаючись назад, йому довелося б перейти через Іст-авеню або Вест-авеню. Його б одразу ж побачили.

Цей тактичний аргумент вплинув на Мейсона.

— Ваша правда,— сказав він, дивлячись на кулю,— та й навіщо б Тімі міняв рушницю? Французькі рушниці добре стріляють і легші за наші.

Він подумав трохи, потім скинув очима на Парселла.

— Проте усе це тільки припущення, і у вас немає доказів. Отже, ваше заперечення нічим не обгрунтоване.

Він говорив рішучим тоном, але було видно, що ця пригода похитнула його впевненість. Парселл простяг руку, і Мейсон віддав йому кулю.

— Я не питаю вас,— сказав Парселл, повертаючись до нього плечима і підходячи до столу,— чи був Смадж з вами сьогодні вранці, коли ви почули постріли. Я не хочу заганяти вас на слизьке.

Він узяв в'язку бананів, що лежала на столі, відірвав один банан і почав його чистити. Потім спокійно присів на краечку стола і мовчки подивився на Мейсона. Щелепа іще трохи поболювала, коли він відкривав рота, але його вже більше не нудило.

— Смаджа не було з нами,— подумавши, відповів Мейсон.

Парселл легенько вклонився йому.

— Дуже вам вдячний за це признання,— сказав він, перестаючи чистити банан.— Я також вдячний вам за те, що ви визнаєте підозру проти Смаджа за слушну. Але, правду кажучи, мене дивує, що після всього цього ви вважаєте, що Смадж має моральне право мене судити.

Тепер Маклеод уже не нудьгував. А він хлопець з головою, наш «архангел Гавриїл». Як хитро він загнав старого на мілину з цією англійською кулею! Маклеод примружив очі і з жалем пригадав недавні часи, коли

Існувала асамблея і «архангел Гавриїл» представляв опозицію. Отоді він не нудився ні хвилини! Безперестану треба було лавірувати проти цього «ангела»! Старатися викинути його на риф! Добре тоді жилося! І ці прокляті чорні усе зіпсували! Він так міцно зіціпив зуби, що аж занили щелепи. «Кляті виродки!» — з люттю подумав він. Але рідного сина його матері вони не заважають! Дзуськи! Він виживе! Може, тільки він один! Єдиний з усіх білих і чорних. Виживе тільки він один з усіх білих і чорних виродків! «І острів буде мій!» — з великою радістю подумав Маклеод. Він набрав повні груди повітря і широко розплющеними очима подивився на вершину гори. «Господи, весь острів буде мій!»

Чим довше тривала мовчанка, тим більше Мейсон бентежився. Відсутність Смаджа в момент пострілу стверджувала його провини, але він уже не міг відмовитися від свого рішення і відчував, що це дуже послаблює його позиції. І разом з тим його до глибини душі обурювала поведінка Парселла. Чи то видана річ, щоб обвинувачений сидів на столі і ласував бананами в присутності суддів! Але з другого боку, Парселл у себе вдома. Це його стіл і його банани, і він має право робити з ними все, що завгодно. Вперше в душі Мейсона повага до формальності зіткнулася з повагою до приватної власності, і це зіткнення відібрало йому мову.

А Парселл тим часом заходився коло другого банана. Він нікого не хотів дратувати. Просто він зблював геть усе під папороттю, і йому схотілося їсти. Проте чудово розумів, що діється зараз у душі Мейсона, і, незважаючи на небезпеку, мимоволі усміхнувся про себе. Справді, важко судити за зраду людину, яка сидить на столі і уминає банан. Таке тяжке обвинувачення вимагає більшої урочистості. «Чудася! — подумав Парселл. — Якого великого значення люди надають зовнішнім формам, всьому, що дає їм владу над іншими! Виголошуючи мені смертний вирок, з якою б радістю Мейсон надів на голову суддівську перуку».

Парселл витер пальці носовиком, зіскочив зі стола, сів на «лаву підсудних», зручно обіпершись об стіну, і подивився на Мейсона.

— Містере Парселл, — одразу ж озвався Мейсон, — коли ми приїхали на острів, ви з першого ж дня почали підтримувати чорних проти своїх співвітчизників.

Парселл похитав головою.

— Я захищав права таїтян, бо їхні права зневажали. І не тільки їхні права, а й їхню людську гідність. Я захищав би так само інтереси і гідність моїх співвітчизників.

— Отже, ви вважаєте, що відповідальність за цю війну лягає на британців?

— Вона лягає на Маклеода і на тих, хто голосував разом з ним. Вона лягає також і на вас, бо після вбивства Корі та Меоро ви стали співником Маклеода.

— Не смійте мене критикувати, містере Парселл! Парселл звів брови і коротко запитав:

— Чому?

Не придумавши підходящої відповіді, Мейсон вів далі:

— Я сам чув, як ви говорили, що Маклеод не мав законного права вбивати тих двох чорних. Ви і тепер додержуетесь такої думки?

— Так.

— Як мені сказали, Корі хотів простромити Маклеода списом, і тоді Маклеод вистрелив.

— Це правда, але перед цим Маклеод сам спровокував Корі. Кинув йому в обличчя камінець.

— Корі глузував з мене,— сказав Маклеод, ставлячи свій осліничик на всі чотири ніжки і злісно дивлячись на Парселла.

— Я сам чув, як Бейкер шпетив вас на всю губу того вечора, коли ділили жінок, і все-таки ви йому нічого не зробили.

— Це інша річ. Але я не дозволю чорним зневажати мене.

— Отже, у вас два мірила і два закони?

— Атож.

— Ви самі бачите, до чого призводить така система: шестеро мертвих.

— Ці теревені відвертають нашу увагу від головного,— промовив нетерпляче Мейсон.— З ваших слів, містере Парселл, я роблю висновок, що відтоді, як чорні втекли в джунглі, ви виправдуєте всі їхні вчинки.

— Це не зовсім так. Я не виправдую насильства.

— Однак ви вважаєте, що справедливість на їхньому боці?

— Так! — твердо відповів Парселл.

Сіро-голубі очі Мейсона заблищали. Він випнув груди, втягнув голову в плечі і наставив свого квадратного лоба, немов збираючись кинутися вперед.

— Містере Парселл,— сказав він, карбуючи слова,— в листопаді я повідомив вас про свій намір заховати зброю в печері. Ви єдиний британець на всьому острові, якому я довірив цей план. Передучора чорні втекли в джунглі і другого дня знайшли мою зброю. Оскільки ви також єдиний британець, що співчуває їм, то я роблю висновок, що це ви показали їм мою схованку.

Парселл схопився з місця.

— Ви з глузду з'їхали, Мейсоне! — закричав він, не тямлячи себе від люті.— Як ви смієте обвинувачувати мене в такому вчинку! Ви самі не вірите цьому! Я не хочу сам братися до зброї, то чого б це я став давати зброю іншим.

— Як ви тоді поясните той факт, що чорні так швидко знайшли мої рушниці?

— Меані знайшов вашу печеру ще в листопаді. Він ховав там Ітіа і Авапуї.

— Хто вам про це сказав?

— Ітіа.

— Коли?

— Вчора.

— О котрій годині?

— За кілька хвилин до нападу на водоносів.

— Ну, звичайно,— протяг Мейсон.

Парселл блиснув на нього очима, але нічого не сказав.

— А звідки ж чорні дізналися, що жінки підуть по воду? — спитав Мейсон.

— Їхні жінки спілкувалися з нашими.

— Ви хочете сказати, що вони стежать за нами?

— Не свідомо. Але всі таїтянки — цокотухи.

— Пані Мейсон не цокотуха,— відрубав Мейсон.

Парселл хотів був заперечити, але стримався. Зрештою, це навіть зворушливо, що Мейсон так шанує свою дружину. Шкода тільки, що ці почуття не поширюються ні на всю її стать, ні на все її плем'я.

— А пані Парселл базікала з Ітіа? — холодно спитав Мейсон.

Парселл насупив брови. Звичайно, пані Парселл теж цокотуха...

— Не знаю,— відповів він сухо.— У селищі дев'ять жінок британців. Чому ж ви гадаєте, що саме моя дружина сказала Ітіа, коли мають вирушити водоноси.

— А ви не сказали їй?

Парселл знову сів.

— Звичайно, ні,— відповів він, знизавши плечима.— Навіщо? Яка мені з цього користь? Ви скоро обвинуватите мене в тому, що це я підмовив таїтян напасти на водоносів.

— Ні, в цьому я вас не обвинувачую. Коли чорні втекли в джунглі, чому ви не попередили мене?

— А чому я повинен був вас попереджати?

— Щоб я встиг забрати з печери зброю.

— Отже, ви вже не думаєте, що це я показав таїтянам вашу схованку?

— Не розумію,— Мейсон спантеличено подивився на нього.

— Ви самі себе зрадили,— сказав Парселл, підводячись і знову ставлячи ногу на ослінчик.— Ви ніколи не вірили, що я відкрив таїтянам вашу таємницю.

Мейсон почервонів і закліпав очима.

— Поясніть, що ви хочете сказати.

— Не можете ж ви одночасно обвинувачувати мене в тому, що я виказав ваш секрет, і в тому, що не попередив вас. Я або зрадник, або роззява. Одне з двох.

— Я не бачу тут ніякого протиріччя,— заперечив Мейсон.— Саме тому, що ви не попередили мене, я й подумав, що ви виказали мій секрет.

Маклеод схвально кивнув головою. Влучний удар! Хто б подумав, що старий так спритно викрутиться.

— Та я ж навіть не знав, де ваша печера,— обурено вигукнув Парселл.— Я й гадки про те не мав, що ви здійснили свій намір і перенесли туди зброю. Крім мене, ви, здається, нікого більше не просили допомогти вам, а Ваа відмовилась вам допомагати, бо боялася тупапау.

— Пані Мейсон перемогла себе.

— Звідки ж я міг про це знати? — сердито сказав Парселл.— Я не маю честі знати пані Мейсон так близько, як ви!

Мейсон зразу присадив його:

— Не будемо говорити про пані Мейсон.

— Це ж просто безумство! Вже цілі півгодини ви обвинувачуєте мене в казна-чому. Можна подумати, що я винен абсолютно в усьому. Навіть коли я нічого не роблю, все одно я винен! Якщо ви вже шукаєте винного, то не забувайте: це ви навчили таїтян стріляти, і стріляють вони з ваших рушниць.

— Ще раз прошу дати мені спокій!

— Дати вам спокій! А чому ви вважаєте, що маєте право на якусь перевагу? Та й судити мене вам дозволяє хіба тільки зброя, яку ви тримаєте в руках.

Десь у далечині пролунав постріл. Парселл замовк, зблід і прикипів на місці. В запалі суперечки він забув про Уїллі.

— Скидається на те, що Бейкер спровадив на той світ Оху,— повільно промовив Маклеод.

Мейсон повернув голову і сказав тихо, дивлячись на гору:

— Добрий удар.

Смадж теж обернувся, але промовчав.

Вони нерухомо, мовчки чекали, пильно дивлячись на гору. Мейсон витяг годинника, і його цокання, здавалося, одразу заповнило всю хатину. Якщо не буде другого пострілу — Бейкеру пощастило втекти. Парселла охопив страх. Ніколи він не прислухався так схвильовано і з такою надією нічого не почути.

Аж ось один за одним пролунали два постріли. Парселл підвівся і засунув руку в кишені.

— Вони його уколошкали,— тихо промовив Мейсон.

— Чого ви так думаете?— обурено спитав Парселл.

— Він не встиг перезарядити рушницю. Це вони стріляли.

— А може, вони не влучили?

— Ні,— докинув Маклеод.— Було лише два постріли, а їх троє. Якби два перших не влучили, вистрелив би третій.

— Може, третнього немає з ними,— з відчаєм сказав Парселл.— Скажімо, він переслідує Амурею.

— Ні,— заперечив Мейсон,— це малоймовірно. Вони всі троє накинулись на Бейкера. А Амурею вони ловитимуть потім.

— Не забувайте,— докинув Маклеод,— що у кожного з них по дві рушниці. Якби вони не поцілили, то були б ще постріли.

— А може, в них не завжди заряджені обидві рушниці,— гірко сказав Парселл.

Маклеод низав плечима і презирнувся з Мейсоном, ніби кажучи: «Нащо сперечатись? Він заперечує очевидні факти». Цей погляд справив на Парселла більше враження, ніж усі їхні аргументи. Він заплющив очі і раптом уявив собі Бейкера. Ось він лежить на камінні, мертвотно-блідий, з чорною дірою в грудях.

Мейсона, що спостерігав Парселла, вразило його страдницьке обличчя. Він мало не сказав: «Мені дуже жаль, містере Парселл». Але вчасно схаменувся: не випадає висловлювати співчуття обвинуваченому.

Парселл сидів, поклавши руки на коліна, закинувши голову; м'язи у нього на шиї напружилися, очі дивилися кудись у простір.

Смадж нетерпляче відкинув пасмо волосся. Непорушність Парселла додала йому духу, і він наважився поворухнутись. Притулившись худим плечем до дула рушниці, Маклеод почав постукувати кощавими пальцями по коліну. Потім, схопивши правою рукою пальці лівої, почав витягувати їх один по одному — всі, крім великого. Скінчивши з однією рукою, повторив те ж саме з другою. Коли він тяг за палець, в суглобі злегка хрустіло, потім ще, трохи голосніше. Покинувши цю забаву, Маклеод підвів голову і подивився на Смаджа. Смадж кашлянув, випнув нижню губу і, витягши вперед свою пацючу морду, зневажливо показав на Парселла. Маклеод посовгав ногами по підлозі і перевів погляд на Мейсона. Але Мейсон повернув голову. Йому хотілося піти звідси, і він докоряв собі за це бажання, як за боягузтво. Обов'язок вимагав від нього довести справу до кінця. Треба провадити далі допит, але він не міг на це зважитися. Заціпеніння Парселла нагадало йому його власний стан після вбивства Джиммі.

Щось зашаруділо за правим рогом хатини, де була повітка. Мейсон схопив рушницю, важко повернувся і раптом впав на коліна. Але одразу ж підвівся. Це були жінки. Вони підходили одна по одній, нечутно ступаючи, мов ласиці, вишикувалися перед розсунними дверима, але до хатини не ввійшли. Тут були всі, крім Івоа та Ваа. Вони стояли темною купкою, нерухомі, застигли, а над ними всіма підносилася могутня постать Омаати. Жінки мовчали, тільки поблискували їхні очі.

Мейсон насупився, потім з гордістю подумав, що Ваа не залишила свого поста. Він махнув рукою, немов би відганяючи комах, і нетерпляче промовив: «Ідіть геть! Ідіть геть!» Але жодна не поворухнулась.

— Омаато,— наказав Мейсон,— скажіть їм, щоб вони йшли геть!

Омаата не відповіла. Тоді Мейсон подивився на Маклеода, немов прохаючи його втрутитись. Але Маклеод

покрутив головою. Йому зовсім не хотілося, щоб Ороа показувала на людях свою красномовність.

Мейсон обвів поглядом жінок. На нього дивилися темні, пильні очі.

— Чого вам треба?— сердито вигукнув він.

Ніхто не відповів.

Парселл не ворушився. Горе не придавило його до землі; він увесь зіщулився, напружився, немов задерев'янів. Обличчя застигло, як маска, широко розплющені очі нерухомо дивилися кудись у простір, і з них повільно текли по щоках сльози. Це дивно суперечило його незворушному, немов скам'янілому обличчю.

Мейсон дивився на Парселла і не наважувався озватись. Він пригадував ті десять хвилин, які провів у своїй каюті після вбивства Джіммі. Ось він стоїть біля стола, тримаючи за кришку відкритий ящик з пістолетами. І дивиться в ілюмінатор, бездумно, нічого не бачачи. Раптом кришка вислизнула в нього з рук і стукнула по ящику, він здригнувся, опустив очі і побачив пістолети... Джіммі вмер... Усе навкруги потьмарилося, він лишився сам у темряві, крижана вода зімкнулася над його головою. Він задихався...

Смадж нервував. Він зразу ж помітив, що Івоа не було серед жінок. Певно, бродить у хащі навколо хатини з рушницею в руці, нечутно, мов гадюка. Хто зна, чи не спаде їй на думку, коли він вийде з хати, пустити йому кулю в спину просто так, ні за що ні про що, аби тільки випередити його. Він неспокійно засовався на ослінчику, перехопив погляд Маклеода і шепнув:

— Ходімо!

Маклеод показав підборіддям на Мейсона і скривився. Треба чекати. Старий стоїть на якорі, спустивши паруси. Одразу видно, не стане в нього духу знову розпочати суд. Та й увесь цей суд— чиста комедія! А тепер ще приперлися ці кляті негритянки! Біс їх знає, чого вони тут стовбичать, витріщають на нас свої баньки та ще й мовчать, як риби.

— Ходімо звідси,— сказав Маклеод. І підвівся так рвучко, що ослінчик з гуркотом покотився по підлозі. Парселл здригнувся, устав і повільно, немов у нього боліла шия, повернув голову праворуч і, кліпаючи очима, подивився на Маклеода. Потім так само повільно повернувся ліворуч; його погляд ковзнув по Смаджу, якусь мить затримався на жінках і нарешті зупинився на Мейсоні.

— Чого ж ви чекаєте?— закричав він, охоплений раптовою люттю.— Розстрілюйте мене!

Маклеод підняв ослінчика і сів. Мейсон густо почервонів.

— Ми сподіваємось, містере Парселл,— сказав він досить спокійно,— що вбивство Бейкера змінило вашу позицію.

— Яку позицію?

Запала тиша.

— Я буду відвертий, містере Парселл,— сказав Мейсон, опускаючи очі.— У нас була тільки підозра проти вас. Але,— він підняв руку,— ваша відмова приєднатись до нас і боротись разом проти спільного ворога підсилює цю підозру, більше того, обертає її на доказ.

Мейсон поклав руки на коліна.

— Але, звичайно, якщо після вбивства Бейкера ви змінили свою позицію, у нас не буде підстав підозрювати вас.

— Інакше кажучи,— обурено вигукнув Парселл,— або я воюватиму на вашому боці, або ви оголосите мене винним! Так ось яке у вас уявлення про правосуддя! Але це шантаж! Чистісінький шантаж! Тепер я починаю розуміти, навіщо ви затіяли цей суд. Щоб мати ще одну рушницю!

— Містере Парселл,— запально сказав Мейсон,— ви говорите про шантаж. Якщо це і шантаж, то такий шантаж зовсім мене не бентежить. Я несу відповідальність за британців, які живуть тут, на острові. Ми воюємо, містере Парселл, і я хочу перемогти. Як видно, тепер тут лишилося тільки троє чорних: Меані, Тетаїті і Тімі. Нас четверо, разом з вами.— Він зробив паузу, стиснув у руках рушницю і сказав з притиском:— Ваша участь у війні на нашому боці може стати вирішальною.— Він знову помовчав.— Якщо ж ви відмовитесь нам допомагати, якщо виключите себе з нашого товариства...

— Я стану винним!— сказав Парселл з гірким сарказмом.

— Містере Парселл, ваша іронія мені не дошкуляє. Я виконую свій обов'язок! Ми всі троє ризикуємо життям. Якщо ви не хочете допомогти, ми будемо вважати вас за нашого ворога і ставитися до вас, як до ворога...

Парселл засунув руки в кишені, пройшов по кімнаті, і його обурення згасло. Це ж якесь божевілля. Вчора

Мейсон просив його бути хрещеним батьком його сина, а сьогодні ладен його розстріляти. Але від учора на острові відбулася серйозна зміна: чорні стали небезпечним ворогом. Вони знайшли зброю. «Страх,— подумав Парселл.— Страх. Навіть хоробрі люди стають кровожерними, коли їх охоплює страх».

— Але ж я можу бути вам корисний, і не беручись до зброї,— сказав він, повернувшись до Мейсона.— Вчора збори доручили мені почати переговори з тайтянами. Я хочу зустрітися з ними і спробувати дійти згоди.

— Згоди?— крикнув Мейсон.— Йй-богу, у вас нелад у мозку! Ви хочете, щоб ми жили в згоді з мерзотниками, які вбили п'ять наших співвітчизників!

— Оце ви вірно кажете,— гірко промовив Парселл.— П'ятеро наших і трое їхніх — чи не пора вже зупинитись?

Маклеод знизав плечима.

— Пізнаю вас, Парселле, у вас тільки одне в голові: завжди — біблія, завжди Ісус Христос! Ви далі свого носа не бачите. Досить тільки трошечки помолитись — і чорні зразу побілішають. А тоді — попутний вітер, швидкість десять вузлів — просто до раю! А я ось що скажу вам, Парселле: ненавиджу я цих паскуд. Всі вони боягузи і зрадники. Гірші за звірів. Навіть коли вони підпишуть мирну угоду кров'ю рідної матері і сам Ісус Христос буде за свідка, — все одно я їм не повірю! Рано чи пізно усе почнеться спочатку. От я й кажу: не хочу я труситися тут від страху ціле життя. Краще вже я зразу здохну, чорт забирай!

— Ми відхилилися вбік,— промовив Мейсон.— Містере Парселл, я чекаю на вашу відповідь.

Парселл підійшов до столу, круто повернувся, подивився на жінок і швидко сказав їм по-тайтянськи:

— Вони вирішили вбити мене, бо я не хочу взяти рушницю.

— Ми не дозволимо,— відповіла Омаата.

— Навіть та, що стоїть з лівого краю?

— Навіть вона,— сказала Тумата.

Парселл посміхнувся до неї. Він не хотів називати її на ім'я в присутності Смаджа.

— Навіть гарна норовиста кобилиця?

— Навіть вона,— сказала Ороа.

— Про що ви з ними говорите?— сердито крикнув Мейсон.

Парселл обміряв його поглядом від голови до ніг і сухо кинув через плече:

— Я у себе вдома.

Опустивши очі, він знову почав ходити по кімнаті. Удати, що він поступається? Взяти рушницю і при першій же нагоді втекти в джунглі? Ні, не можна йти ні на які поступки. Вони нізащо не повинні помітити, що він вагається. Він глибоко вдихнув повітря. Серце глухо калатало в грудях. І знову по спині забігали холодні мурашки.

Він підійшов до ослінчика, недбало поставив ногу на сидіння, сперся ліктем на коліно і засунув руку в кишеню. Він сам відчував, яка ця розв'язність фальшива, але в такій позі йому легше було зберегти самовладання.

— Містере Мейсон,— почав він спокійним, серйозним тоном,— ви вимагаєте у мене відповіді. Ось вона. По-перше, від мене вам не буде ніякої користі, навіть якщо я візьму рушницю, бо я не вмію стріляти. По-друге, з рушницею чи без рушниці,— я не вчиню гріха братовбивства.

Усі завмерли на своїх місцях. Смадж, опустивши очі, скоцюрбився на ослінчику. Мейсон немов скам'янів, утупившись в одну точку. Один тільки Маклеод дивився на Парселла. «Ого, наше янголятко не з полохливих. Старий дав маху».

— Якщо я вас правильно зрозумів,— сказав Мейсон,— ви відмовляєтесь.

Він говорив безбарвним голосом, дивлячись кудись убік нерухожими очима.

— Так.

— В такому разі я знаю, що мені робити.— І підняв рушницю.

— Гей, не так швидко!— крикнув Маклеод.— Треба проголосувати.

— Проголосувати?— перепитав Мейсон безбарвним голосом, але рушницю все ж таки опустив.

— Ви тут не один,— різко сказав Маклеод.— Нас троє.

Мейсон подивився на шотландця, так ніби не зрозумів його, потім підняв руку і промовив:

— Винний.

— Я утримуюсь,— одразу ж сказав Маклеод.

Смадж сидів у тій самій позі, втягнувши голову в плечі, і мовчав.

— Смадж?— запитав Маклеод.

Смадж здригнувся, кинув наляканий погляд на жінок і швидко пробурмотів:

— Не винний!

— Що?— скрикнув Мейсон.

— Не винний,— повторив Смадж.

Парселл засміявся нервовим, переривчастим сміхом. Це ж просто фарс! Безглуздий фарс! Його врятував той, хто мало не став його вбивцею. Ноги в Парселла тремтіли, і він сів, тіпаючись од нестримного сміху.

Мейсон мовчав, блідий, приголомшений. Потім гляну на Маклеода і промимрив:

— Що це означає?

— Що Парселла виправдано,— відповів Маклеод.

Заклавши великі пальці за пояс штанів, Маклеод знову відкинувся назад разом з ослінчиком; обіпершись спиною об стіну, схиливши набік голову і примруживши очі, він поглядав на Мейсона з легенькою посмішкою, що кривила його тонкі губи. Старий так нічого й не зрозумів. Дурний, як усі англійці. Дурний і впертий.

Мейсон повільно усвідомив значення голосування. Він почервонів і закліпав очима:

— Ви зрадили мене, Маклеоде!— закричав він.

— Нікого я не зраджував,— заперечив Маклеод гугнявим голосом.— І не треба скрізь шукати зрадників, капітане, а то ми всі тут скоро показимося. До того ж цей суд затіяли ви, а не я. Ну, добре. Припустімо, Парселл бачить, що йому не минути розстрілу, і бере рушницю. Тоді наше зверху. Хоч я, до речі, ніколи цьому не вірив, але припустімо. Щоб здобути ще одну рушницю, варто було спробувати.

Мейсон відкрив був рота, але Маклеод підняв руку і поважно промовив:

— Хвилинку, капітане, прошу вас. Ми тут серед білих. І можемо поговорити про все спокійно, як джентльмени. Як я вже казав, якщо Парселл бере рушницю,— наше зверху. Тільки нічого він не хоче брати. Я так і думав, капітане, ви самі це можете підтвердити. Хто-хто, а я його знаю. Міцно тримається своєї релігії. Твердий, як дубова обшивка. Його нелегко скрутити.

— Всі ці міркування...

— Не заважайте,— нетерпляче урвав його Маклеод.— Ви тут цілу годину варнякали, і я вам не заважав. Тепер моя черга. Так от, Парселл відмовляється. Він не

хоче. Не хоче — і край. «Братовбивство? — каже він.— Який жах. Убивати свого ближнього — нізачо!» «Архангел Гавриїл» не бажає брати рушниці — і край! Одне слово, справа не вигоріла. А коли не вигоріла — значить, не вигоріла, і нічого тут не вдієш, капітане, а якщо ви розстріляєте Парселла, то нічого на цьому не вигадаете. Чого ви доб'єтесь, якщо застрелите його? Нічогісінько! Навіть зайвої рушниці у вас не буде.

— Але ж існує правосуддя! — вигукнув Мейсон.

— Тьху! — Маклеод перейшов на свій звичайний глузливий тон. — Капітане, що б там не казали про правосуддя, а мені зараз начхати на нього! Та й вам, пробачте на слові, теж. І ось вам доказ: байка, буцімто «архангел Гавриїл» показав таїтянам вашу схованку, — чекайте, чекайте, я говорю зараз як приватний джентльмен з приватним джентльменом, — не знаю, чи назвете ви цю байку правосуддям або правдою, але їй дуже важко повірити. Слухайте далі. На суді плещуть язиком казна-що, але після суду щира правда впливає на поверхню. Ось вона перед вами, іще мокренька, і краще одійдіть, бо підмочите ноги! Ось вона — слухайте! Якби на острові ще було правосуддя, то вищеназваний Смадж гойдався б зараз на верхівці баньяна, по-перше (як каже «ангел»), за те, що намагався у неслухний час продірявити череп одному із своїх співвітчизників; по-друге, за те, що підставив у хаші свою голову під кулю цього йолопа Бейкера; цей поганець (Смадж) таким чином мало не позбавив нашу компанію однієї рушниці. Слухайте далі. Сьогодні я ховаю правосуддя в трюм, разом із запасними парусами. Тепер я маю доволі свого власного клопоту, капітане. Під загрозою моя шкура, мій кістяк та інші органи. До того ж я не бачу, що вигадую, застреливши «архангела Гавриїла», але добре бачу, що втрачаю...

— Втрачаєте? — перепитав Мейсон.

Маклеод зробив паузу. Він міг собі це дозволити. Він наперед продумав свою промову, і ніхто не збирався перебивати його, навіть Мейсон. Парселл дивився на нього як зачарований. Цей запал, це красномовство! Маклеод огидний і все-таки... В його душі живе не тільки зажерливість, він також гравець. Заклавши великі пальці за пояс штанів, витягнувши вперед довгі худі ноги, задерши різко окреслене, виразисте обличчя, він переможно поглядав на своїх слухачів. Він був щасливий:

минув той час, коли йому доводилося запобігати перед Мейсоном. Тепер на сцені був він, і шотландець користувався з цього... «Для нього все це гра,— подумав Парселл,— і раніше, і тепер. Але грався він нашим життям».

— Ще й як втрачаю, і не я один,— вів далі Маклеод.— Ви теж. І Смадж. «Не винний»,— сказав Смадж. Обережний хлопець! Десь тут, у зеленому ліску, прогулюється одна молодичка з вашою пукавкою в руках, вона дуже розгнівається, якщо скривдять її чоловіка. І, може, ви, капітане, не помітили, але позад вас стоїть іще кілька чорних молодичок, вони теж, напевно, дуже розгніваються! Вони ж Парселла дуже люблять, це всім відомо. Наше «янголятко» їх спільний улюбленець. Цілий день з ним цілуються та милуються. Він їхній братик! Їхній синочок! Їхній Ісусик! Вони просто моляться на нього! Подивіться на них, капітане. Поверніться, на таке варто глянути. Не сміються, не співають, забули навіть задом крутити! Подивіться на них! Статуї, та й годі. Губи затиснули, зуби зціпили. Очі, як голки...

— Ви боїтесь жінок? — зневажливо спитав Мейсон.

— Боюся! — вигукнув Маклеод.— І якби ви знали їх так добре, як я, ви б теж їх боялися. З цими відьмами краще не зв'язуватись. Ні, я волю битися з тими трьома негідниками. Між нами кажучи, з мене досить тих трьох, і не хочу я нав'язувати собі на шию ще й цих ваїне. Припустімо, я сказав, що Парселл винний. Я беру рушницю і відправляю «архангела Гавриїла» на небо до його батечка. А далі що? Як ви гадаєте, що робитимуть ці ваїне? Кинуться на нас, клянуться богом, і перша Омаата. Або відлупцюють вашу Ваа і відберуть у неї рушницю. В хаші бродитиме другий збройний загін, теж не з наших друзів.

— Все це пуста балаканина...— сказав Мейсон, стискаючи в руках рушницю.

Тієї ж миті він відчув, як щось важке опустилося йому на плече. Він обернувся. На плечі в нього лежала чиясь велика чорна рука.

— Немає більше води,— сказала Омаата по-англійськи.

— Облиште мене!— гнівно крикнув Мейсон і схопив Омаату за руку, намагаючись її скинути.

Омаата, здавалося, навіть не помітила його спроби. Вона підносилася над ним, величезна, по-материнськи добродушна.

— Немає води,— повторила вона, і її голос пророкотав, як водоспад.

— Як так немає?— вигукнув Маклеод.— А в цистернах?

— Їх перекинуто.

— Перекинуто?— перепитав Мейсон.— Хто їх перекинув?

Він припинив марну боротьбу. Над ним блищало чорне обличчя Омаати, кругле, як повний місяць, з товстими губами, широкими ніздрями і величезними прозорими очима.

— Ті,— відповіла вона грубим, низьким голосом.

— Звідки ти знаєш?— крикнув Маклеод, підводячись.

— Ітіа сказала.

— Коли?— тремтячим голосом спитав Смадж, теж підводячись.

— Тільки-що. Вони недавно приходили.

І вільною рукою зробила рух, ніби перекидаючи цистерну. Потім вела далі:

— Вони звеліли Ітіа переказати...

— Що переказати?— спитав Маклеод. Він став блідий як крейда.

— Ваїне нехай приходять і п'ють з потоку, перитані — невільно. Перитані більше не питимуть.

Розділ тринадцятий

Омаата повільно забрала руку, і тепер Мейсон міг vorушитися. Нове лихо збудило в ньому потребу діяти. Він схопився з місця. Але в ту ж мить зрозумів, що робити нема чого. Чорні володіли єдиним джерелом на острові. Вони підстерігатимуть британців, щоб постріляти їх, як голубів.

Четверо чоловіків презирнулися. Маклеод облизав губи, і всі інші зрозуміли, що він відчуває. На саму думку, що в них немає води, їм уже захотілося пити.

— У нас є тільки один вихід,— промовив Мейсон тремтячим голосом.— Іти в хашу і атакувати чорних.

Маклеод подивився на нього, потім на Смаджа і сів.

— Я не такий дурень, щоб самому кидатися їм у пащу,— прогунявив він.— У хаші ми не встигнемо ступити й кроку, як вони вже знатимуть про це від жінок.

— Значить, ви волієте вмерти від спраги?— запально вигукнув Мейсон.

Маклеод мовчки знизав плечима.

— А може, піти по воду вночі?— запропонував Смадж.— Пошлемо вперед жінок з посудом, а коли з'являться чорні, ми їх уколошкаємо.

— Ну й йолоп же ти!— вигукнув Маклеод.— Що в тебе на плечах? Голова чи корабельний казан? Чорні не в тім'я биті і вже довели це нам ділом. Вони дадуть жінкам набрати води і навіть своїх паскудних морд з чгарів не вистромлять. А коли ми вертатимемося, всіх нас перестріляють.

— Ви говорите так, наче вони неодмінно повинні нас перемогти,— гнівно сказав Мейсон.— Я не розумію вашої позиції, Маклеоде.

— Дуже шкода,— спокійно відповів Маклеод.— Моя позиція — це моя позиція, капітане, і я не бачу причини її міняти. У джунглях чорних ми не переможемо. З ними треба битися тут.

Смадж голосно ковтнув слину.

— А якщо вони не нападуть на нас?— запально спитав він.— Що тоді? Чекати? Вмирати від спраги?

Маклеод тільки зневажливо посміхнувся у відповідь. Парселл ще не вимовив ні слова. Його дивували ворожі погляди, що їх ці троє кидали один на одного. Маклеод не приховував своєї зневаги до товаришів, і, дивна річ, Мейсон і Смадж, здавалося, об'єдналися проти нього, так ніби вважали, що він винний в усьому.

— О ватажок великої піроги!— раптом промовила Омаата по-англійськи.

Чоловіки обернулися і здивовано подивились на неї. Вони так розгубилися, що зовсім забули про жінок.

— Слухай, ватажок!— повторила Омаата.— Ми візьмемо посудини й підемо. З нами піде Адамо. Ми підемо до тих,— вона скромно опустила очі,— і Адамо скаже їм: «Ми даємо вам ямс, банани, манго і авокадо. Ви даєте нам воду».

Коли Омаата замовкла, в кімнаті запала мертва тиша.

— Непогано придумано,— сказав трохи згодом Маклеод.— Цікаво, що ці виродки жеруть від позавчора. Всі овочі й фрукти ростуть у нас і на відкритому місці.— І розв'язно додав:— Може, діло й вигорить, якщо Парселл погодиться.

Але на Парселла він не дивився, а вступив очі в свої ноги.

— А чому б йому не погодитися?— спитав Смадж, немовби Парселл зобов'язаний був жертвувати заради нього життям.

Але він теж не дивився на Парселла. Маклеод виставив ноги, стулив до купи ступні, а потім розсунув їх під прямим кутом. Кут вийшов не зовсім правильний, і, примруживши очі, він злегка переставив ноги.

— А може, Парселл не хоче розгулювати під носом у Тімі,— поважно промовив він.

— Вода потрібна йому так само, як і нам,— заперечив Смадж.

Мейсон стояв, спершись обома руками на рушницю. Маклеод знову стулив ступні, підвів голову й подивився на нього. Але Мейсон мовчав. Він вважав принизливим для себе звертатися до Парселла з проханням.

— Є якийсь шанс, що діло вигорить,— сказав Маклеод байдужим тоном.— Ці сучі діти, напевно, здихають з голоду.

— Вони можуть приходити сюди вночі і красти фрукти,— сказав Смадж.

— А ми зробимо так само, як вони біля потоку,— відповів Маклеод.— Чигатимемо на них з рушницями в руках. А може, вони тому й позбавили нас води, що хочуть на заміну одержувати харчі? Ми їм — вони нам. Я це так розумію, голубе. Отож і кажу, що є маленький шанс домовитися з ними.

Цього разу він поглянув на Парселла, але той цього навіть не помітив. Парселл пильно дивився в очі Омааті. Йому здавалося, що її погляд щось приховує, і він намагався розгадати, що саме.

— Ти радиш мені погодитися?— тихо спитав він по-тайтянськи.

— Раджу,— відповіла Омаата; обличчя її не ворухнулося.

Парселл почав міряти кроками кімнату. Він не хотів, щоб трійця подумала, ніби розмова з Омаатою вплинула на його рішення. І враз він відчув якусь незвичайну полегкість. Всі сумніви розвіялися. Навіть вода його більше не турбувала.

— Я дуже радий, що мій процес скінчився щасливо,— промовив він чистим, дзвінким голосом.— А то я не зміг би прислужитися вам. Минулого разу підсудним

був Мейсон. Я радий, що і той процес також скінчився щасливо. А то ми не мали б сьогодні приємності бачити містера Мейсона серед нас.

Парселл, усміхаючись, оглянув усіх трьох. Маклеод і Смадж дивились на нього, Мейсон почервонів і закліпав очима.

— Я вже казав,— пробурмотів він,— що зовсім не вдячний вам за ваше втручання.

— Аякже,— люб'язно підтвердив Парселл.

Він почував себе безтурботним, щасливим, веселим. «Боже мій, і мені довелося слухати цих божевільних!» Думки його перескочили на інше. Він раптом пригадав Івоа, знову побачив, як вона стоїть, наставивши на Смаджа дуло рушниці. І розчулився.

— Ну як, ви згодні? — спитав Смадж; він посміливішав, побачивши щасливе обличчя Парселла.

Парселл скинув на нього очима. В цю мить навіть Смадж не здавався йому огидним. Як він боїться вмерти від спраги, цей нещасний пацюк! Та й я теж, я теж! Отже, у нас все ж таки є щось спільне. Парселл тихенько засміявся. Йому було так весело! Він ходив по кімнаті легкими, швидкими кроками. Йому здавалося, ніби ноги самі відштовхуються од підлоги. Ці троє чекають його рішення. Ці троє чекають, що він ризикуватиме життям. Ну й кумедія! «Зрадник» ризикує своїм життям заради «громади». «Боже мій, та вони ж просто божевільні. Ну зовсім божевільні!» Він зупинився і окинув їх усіх поглядом. Смадж втупився в землю, Маклеод удавав з себе байдужого, Мейсон пильно дивився на гору. Запала гнітюча тиша. Ослінчик Маклеода заскрипів, Мейсон облизав губи, і Парселл подумав: ні, це нормальні люди. Люди, яких мучить страх. У них тисне під серцем. Доломі змокрили від поту. В горлі пересохло.

Його збудження уляглося, і він спокійно промовив:

— Я згоден.

Всі троє разом подивилися на Парселла. Вони зітхнули з полегкістю, але в їхніх очах не було подиву. Вони не сумнівалися, що він погодиться. Парселлові стало прикро і гидко. Вони знали його! Знали, чого можна сподіватися від нього, і все-таки затіяли цей ганебний суд! Вони звинуватили його, звели на нього наклеп, вимазали болотом!

— Я згоден,— повторив він,— але з однією умовою!

Я не обмежуся переговорами про одну воду. Я спробую укласти мир.

Мейсон кинув погляд на Маклеода. Той осміхнувся, і Мейсон знизав плечима.

— Ну що?— спитав Парселл.

— Як хочете,— відповів Мейсон.

Маклеод встав, закинув рушницю на плече і відчинив двері: по кімнаті перебіг вітрець, що проник крізь розсувну стіну. Маклеод притримав двері, пропускаючи своїх супутників.

На якусь мить запанувала ніяковість. Мейсон не знав, як піти.

— Ось ми й владнали справу,— голосно промовив він, ні на кого не дивлячись.

Він підвівся, випростав плечі і попростував до дверей. За ним поплентався Смадж, згорблений, миршавий, до смішного маленький поряд з Мейсоном.

Проходячи повз Парселла, Мейсон різко зупинився, незграбно повернув голову і швидко сказав:

— Ви дуже ласкаві, містере Парселл.

І вийшов. За ним дріботів Смадж, ховаючись за його спиною, опустивши очі і витягнувши вперед свого потворного носа.

Маклеод усе ще тримав двері і дивився на Парселла.

— До побачення,— сказав він, коли Мейсон і Смадж вийшли.

Але сам не пішов. Стояв біля дверей в недбалій позі, не зводячи очей з Парселла, і на його схожому на череп обличчі блукала дивна посмішка. Однією рукою він притримував двері, другою обпирався об одвірок, розставивши, мов величезний павук, свої довгі худі ноги.

Парселл підійшов, щоб придержати двері, коли Маклеод забере руку.

— Бажаю успіху,— сказав Маклеод, силувано усміхаючись, і додав по-шотландськи: — Сподіваюсь, що я вас ще побачу.

Він уперше звернувся до Парселла по-шотландськи. Парселл мовчки нахилив голову. Підійшов ближче і взявся за ручку дверей. Він ніколи не підходив так близько до Маклеода і зараз аж злякався його худючого обличчя; це було обличчя людини, яка довгі роки не наїдалася досхочу.

Маклеод повернувся і переступив зразу через дві сходинок.

— Бажаю успіху,— повторив він, подивившись ще раз через плече на Парселла, і двічі махнув кістлявою рукою.

— Посудини тут,— сказала Омаата.

Парселл зачинив двері і обернувся.

— А фрукти? Ямс?

— Теж.

Він лагідно подивився на неї, усміхнувся і відчув, що за всім цим щось таїться. Омаата не відповіла на його усмішку. Обличчя в неї було суворе. Здавалося, вона не хоче навіть говорити.

Парселл та жінки вийшли на Вест-авеню і звернули праворуч на Баньян-лейн. Омаата йшла попереду, за нею Парселл, обік нього — Ороа і Авапуї; позаду — Тайята, Тумата і Ітіота. Було дуже жарко, і всі втомилися, піднімаючись угору.

Коли вони дійшли до середини другого плато, Омаата трохи засапалась. Парселл наздогнав її і пішов поруч. Омаата повернула до нього голову і промовила тихо, суворим голосом:

— Іди за мною.

Парселл завагався; тоді Ороа схопила його за руку і потягла назад.

— Е, Ороа, е!— сердито промовив Парселл.

Вона нахилилась і прошепотіла йому на вухо:

— Омаата боїться, що ті стрілятимуть у тебе.

Так ось чому вони оточили його з усіх боків! Ті не зможуть вистрелити, боячися влучити в жінок.

— Омаато!

— Мовчи!— кинула вона, не повертаючи голови.

Вона мала рацію. Він справді поводився необережно. Вони вже йшли з півгодини, і «цокотухи», що йшли позад нього, не вимовили ні слова. Не зачепили ногами жодного камінця. Навіть дихати намагалися нечутно.

Дійшли до баньяна.

— Ми залишимося тут,— тихо сказала Омаата.— Ті ніколи не приходять сюди. Але й тут треба бути обережним.

З того вечора, як ділили жінок, таїтiani вважали, що баньян приносить нещастя, і ніколи сюди не приходили.

— Тайято!— наказала Омаата.— Залишайся тут на чатах.

Тайята скривилася. Наказ Омаати позбавляв її участі в цікавій розмові. Але, не сказавши ні слова, вона

зайшла в густі зарості. На мить вигулькнула її голова й одразу ж злилася зі стовбуром. Дивна річ! Колір її шкіри не відрізнявся від кольору кори.

Омаата ввійшла під баньян. Перш ніж піти слідом за нею, Парселл витяг з кишені годинника. Полудень. Минуло лише чотири години, відколи він, зачиняючи двері, випадково уник кулі Смаджа.

Під зеленим склепінням баньяна було темно. Омаата переходила з одного заплетеного віттям місця в друге, не зупиняючись, і Парселл ледве поспівав за нею. Тільки її спідничка із смужок кори світлою плямою пливла перед ним у темряві.

— Ось тут,— промовила Омаата.

Раптом якась тінь відділилась від листяної стіни і кинулася до Парселла. Він аж відсахнувся і простягнув уперед руки. Але тінь засміялась, прослизнула по під руками і міцно обняла його. Він відчув дотик випнутого голого живота.

— Адамо, Адамо! Я так боялася, що вже тебе не побачу!

Івоа стала навколішки на мох і, потягнувши його за руку, посадила поруч себе.

— Івоа,— промовив Парселл, узявши її обіруч за обличчя,— як ти сюди потрапила? Звідки дізналася, що я прийду сюди?

Вона засміялась від щастя, що відчуває на своєму обличчі його руки.

— Відповідай-бо, Івоа!

Вона засміялася ще голосніше. Завжди питання! Завжди хоче все знати! Вона поклати голову Парселлові на плече.

— Коли я побачила трьох перитані з рушницями біля нашого дому, я сказала: «Ауе, ауе! Я не можу вбити всіх трьох!»

Почувся сміх, і Парселл зрозумів, що жінки сидять навколо них у темряві. Але він ледве розрізняв обриси їхніх постатей.

— Тоді,— вела далі Івоа,— я побігла до Омаати. У неї була Ітіа, і я їм усе розповіла. Омаата подумала трохи і сказала: «Я маю план. Іди з Ітіа під баньян і чекай».

— А я,— мовила Омаата,— зібрала жінок, розказала їм про свій план, і вони вирішили: «Хай буде так, як ти кажеш».

Вона сиділа праворуч від Парселла, і коли повернула голову, він побачив, як заблищали її очі. Омаата мовчала, чекаючи нових питань.

— А далі що?— спитав Парселл.

— Тоді я перекинула цистерни з водою!

— Це ти перекинула цистерни?— здивовано вигукнув Парселл.

Омаата закинула назад голову, випнула свої круглі, як кулі, перса, і сміх її заgrimів, мов водоспад. Але очі її були сумні. Це був сміх триумфуючий, а не веселий. Очі Парселла потроху звикли до темряви, і тепер він виразно бачив жінок, що присіли навпочіпки навколо нього. Парселл не чув їх, бо все заглушував сміх Омаати, але по їхніх губах він бачив, що вони теж сміються. Вони пишалися тим, що втнули таку хитру штуку.

— Знай, Адамо,— сказала Омаата,— що на Таїті ворога вбивають, але його не позбавляють води.

— Але навіщо ж ви пустилися на ці хитрощі?— спитав Парселл.

— Щоб визволити тебе з рук перитані і сховати.

— Сховати?— спитав Парселл, звівши брови.

— Так, поки не скінчиться війна.

Парселл подивився на жінок.

— І ви всі згодні на такі хитрощі?— спитав він схвильовано.

— Всі,— відповіла Омаата.— Навіть жінки, тане яких не дружать з тобою. Лише Ваа ми нічого не сказали.

— Ваа дурна, як ступа,— сказала Ороа, стріпнувши своєю гривою.— Вона могла нас виказати.

— Ваа надто шанує чоловіка, що носить на ногах шкіряні речі,— додала Тумата.— Вона не розуміє, що ватажок тепер ніщо, коли згоріла його велика пірога.

— Сам ватажок цього теж не розуміє,— промовила Ітіа.

Жінки засміялись. Ох, який же в Ітіа гострий язик!

— А протє Ваа дала мені рушницю,— докинула Івоа.

— Дала?— перепитав Парселл.

— Так.

Парселл звів брови. Цікаво! Виходить, бездоганна пані Мейсон збрехала своєму чоловікові.

— Слухай-но,— сказала Омаата,— ми сховаємо тебе в печері. В печері живуть тупапуа, а ті їх бояться.

— Меані їх не боїться.

— Меані твій брат,— сказала Івоа.

— А в якій печері?

— В моїй,— промовила Ітіа.— В тій, у якій переховувались я і Авапуї.

— В печері з рушницями?

— Ти її знаєш, Адамо?

— Ні, не знаю.

— Це чудова печера,— пояснила Ітіа.— У ній тече струмочок. Якщо мати терпіння, можна набрати повну тикву води.

Після короткої паузи Омаата сказала:

— І знай, що фрукти не для тих, а для тебе. І для Ітіа,— додала вона.

— Для Ітіа?— перепитав Парселл.

— Ітіа відведе тебе до печери і залишиться з тобою.

— А Івоа?

— Івоа носить сина і не зможе видертися нагору.

— А якщо я допоможу їй?

— Спитай у неї сам.

Парселл бачив тільки нерухомий профіль Івоа. Вона сиділа, міцно стуливши губи, сувора й мовчазна.

— Івоа, а якщо я допоможу тобі?

Вона заперечливо похитала головою.

— Я дуже обважніла. Краще я залишусь у селищі.

Безсонна ніч зовсім виснажила її. У неї було тільки одне бажання: повернутись додому і поспати хоч кілька годин. Цієї ночі їй знову доведеться чатувати на Тімі під повіткою з рушницею в руках.

— А чому я не можу залишитися сам у печері?— спитав Парселл.

Ітіа нахилилася вперед і розвела руками.

— Цей чоловік боїться мене,— промовила вона, лукаво зиркнувши на подруг.

Жінки заусміхалися, але багато стриманіше, ніж можна було сподіватись. Цього вимагала поважна мовчанка Івоа і повага до етикету.

— Ітіа стане тобі в пригоді,— промовила Омаата,— вона хитра. До того ж вона приносить тобі новини.

— Це може й Івоа.

— Чоловіче, подивись на неї! Їй не піднятися туди. Вона не може бігати, ледве ходить.

— Мені буде добре там, куди я піду,— сказала Івоа.

Парселл опустив голову і так довго мовчав, що жінки стривожилися. Вони стали робити різні знаки Омааті, і Омаата промовила глибоким грудним голосом:

— Ти сердишся, синочку?

— Ні, я не серджусь.

Але він знову замовк, і Омаата спитала захриплим від тривоги голосом:

— Ти не згоден з нами?

Парселл скинув на неї очима.

— Згоден, але спершу я хочу побачитися з тими.

— Маамаа! — вигукнула Омаата, зводячи очі до неба.— Маамаа!

І жінки луною повторили за нею це слово, здивовані і приголомшені. Довге розчароване й недовірливе «маамаа» прокотилося, завмираючи, під деревами; таїтянки перезиралися, вимахували руками, знизували плечима.

— Але тобі це зовсім непотрібно! — вигукнула Омаата.— Ті не заважатимуть перитані пити з потоку.

— Я хочу відновити мир.

Жінки знову перезирнулися, лясаючи себе долонями по стегнах і тяжко зітхаючи. Маамаа! Ці перитані або дуже добрі, або дуже злі. Але завжди маамаа. Завжди!

— Чоловіче, ти збожеволів!— промовила Омаата.— Тімі вб'є тебе. А може, й Тетаїті.

По щоках Івоа текли сльози, але вона мовчала.

— Я повинен спробувати,— сказав Парселл, взявши її за руку.

— Я ще ніколи не чула такого безглуздя! — гнівно вигукнула Омаата.

Вона прихилилася спиною до товстого вертикального кореня, її тіло так тремтіло від обурення, що аж коливалося все зелене склепіння.

— О мій дурненький півнику!— повторювала вона, і голос її гуркотів, як грім.— О мій пихатий півнику! Ти хочеш одмінити землю й небо! Ці чоловіки вже скуштували крові,— вона підняла догори руку,— і тепер їм немає впину! Вони вбивають усіх, усіх! А ти хочеш іти до них голіруч, без зброї, і думаєш укласти мир!

Парселл почекав, поки стихла луна її голосу.

— Я піду, Омаато.

— Чоловіче! — крикнула вона, люто блиснувши очима.

— Облиш його, Омаато,— промовила Івоа; по її обличчю котилися сльози.— Я знаю Адамо. Він піде. Він лагідний, але його не зламаєш.

— Якщо ти підеш, я піду з тобою, Адамо,— сказала Авапуї.

Запала тиша. Жінки намагалися не дивитись на Авапуї. Ахе! Вони знають, чого вона йде: хоче дізнатись, що сталося з Уїллі. Отже, вона ще не втратила надії! Бідолашна Авапуї! Ця війна налетіла на їхній острів, немов моровиця.

— Ні,— твердо мовила Омаата.— До тих піде Ітіа і скаже: «Адамо хоче вас бачити». І якщо вони згодяться, то Ітіа повернеться по Адамо. А коли Ману-фаїте¹ зробить своє діло, Ітіа відведе Адамо до печери. Може, це буде важко. Може, це буде небезпечно. Але Ітіа дуже хитра.

— Я піду разом з Ітіа і Адамо,— промовила Авапуї.

— Ні,— заперечила Омаата,— у мене є для тебе діло, Авапуї.

Жінки подивилися на Омаату і відразу все зрозуміли. Омаата впевнена, що Уїллі вбито, і не хоче, щоб Авапуї побачила його голову на списі. О Еатуа, яка Омаата розумниця! Все знає наперед!

— Хай буде так, як каже Омаата,— промовила Ороа, і всі жінки схвально загомоніли.

Тут Ітіа мовчки підвелася і пішла геть.

— Сонце пече немилосердно,— сказала Івоа.— Поїж, Адамо. На тебе чекає тяжка дорога.

Так кажучи, вона обчистила банан і простягла Парселлу. У нього стиснулось горло, і банан видався йому картоплистим і сухим. Після банана він з'їв плід манго і авокадо. Жінки тихенько перемовлялися між собою. Його дратував цей безперервний шепіт. Спливали хвилини, і в ньому зростав страх.

Він показав рукою, що вже наївся досхочу, ліг на мох, поклавши голову на коліна Івоа, і заплющив очі. Жінки одразу ж замовкли. Спершу йому полегшало, але він не міг заснути, і потроху навколишня тиша ставала нестерпною. Він знав, що йому довго доведеться чекати, поки повернеться Ітіа, і що страх зростатиме. Він почув, як Омаата тихенько сказала: «Ороа, дай мені твоє намисто з пір'я». Потім почувся тріск зламаної гілки, з неї почали обривати листя. Парселл спробував помолитися, але через кілька секунд зрозумів, що лише механічно повторює слова молитви: він не міг уже ні про що

---

¹ Символічний птах миру — по-таїтянському. (Прим. автора).

думати, його ноги тремтіли, а страх дедалі зростав. Раптом він відчув, що задихається під баньяном, його охопив божевільний жах. Йому нестерпно захотілося схопитися з землі і втекти. Він закрив обидві руки за пасок і завмер, зрошений холодним потом. Йому ввижалося, що він лежить мертвий, з заплющеними очима і скрещеними на грудях руками. «Господи милостивий,— став він палко молитися.— Зроби, щоб я і справді вмер, щоб скінчився цей жах». Він відчув, як Івоа підняла його голову і поклала собі на груди. Він притулився до неї, мов дитина, і завмер, припавши головою до її ніжного і теплого тіла.

Незабаром його страх угамувався, дихання стало спокійним, і він заснув. А коли прокинувся, біля нього стояла Ітіа. Її кругленьке личко було поважне й заклопотане.

— Вони згодні,— сказала вона.

Парселл зірвався на ноги. Жінки теж устали, за мить підвелася й Івоа. Обличчя її посіріло, губи тремтіли.

Омаата простягла Парселлу паличку з пучечком червоного пір'я.

— Поки ти спав, я зробила тобі Ману-фаїте,— промовила вона хрипкуватим голосом.— Тримай його перед собою. Тепер, Адамо, ти птах, який летить пропонувати мир, і звичай забороняє тебе вбивати. В усякому разі, якщо твоя спроба буде вдала. Але, якщо мир буде відкинуто, тоді ти більше не табу.

Парселл узяв Ману-фаїте, і Омаата показала, як треба його тримати: пір'ям назад — це хвіст птаха, а вістрям наперед — це його дзьоб. Людина йде, і птах летить, і разом вони складають одну істоту.

Парселл опустил очі. Він дивився на сміховинний талісман, що його тримав у руці: якщо не пощастить — смерть. А скільки шансів на успіх?

— А ти знаєш пісню на честь миру?— спитала Омаата.

— Знаю. Оту навчив мене, коли ви воювали. І я був у нього, коли прийшов Ману-фаїте від Натаїті.

— Добре,— сказала Омаата і звернулася до Авапуї:— Ми підемо до потоку по воду, а ти тим часом віднеси фрукти в печеру для Адамо, потім повертайся сюди і чекай нас.

З хвилину всі мовчали, нерухомо стоячи на своїх місцях, Парселл обняв Івоа за плечі, притулився на

мить щокою до її щоки, а потім, повернувшись до жінок, зробив широкий жест рукою, ніби обнімаючи їх усіх на прощання.

— Я повернусь!— промовив він голосом, сповненим глибокої віри.

Серед жінок почувся захоплений шепіт. О Адамо! Він гідний свого тестя, великого ватажка Оту!

Вийшовши на яскраве світло, Парселл примружив очі і відчув, як сонце пече йому потилицю. Ітіа йшла попереду.

— Авапуї питала тебе?..— промовив він тихо.

— Так. Питала. Я сказала, що не знаю.

— Він убитий?

— Так.

— А Оху?

— Теж.

— А Амурея?

Він побачив, як здригнулися її плечі.

— Теж.

Після довгої мовчанки Ітіа сказала:

— Можеш говорити. Вони в таборі.

— Ти бачила голови?

З тієї хвилини, як він вирішив піти до таїтян, його мучила думка, що він побачить це страхітливе видовище.

— Ні, вони заховали їх у пауні¹. Вони настромлять їх на списи пізніше.

— Коли?

— Коли скінчиться війна.

Знову запала мовчанка. Потім Ітіа зупинилась, повернувшись до Парселла і промовила тремтячим голосом:

— Чоловіче, я бачила Амурею. Її повісили за руки на гілці хлібного дерева. Ноги її теж міцно прив'язані. Йї розпанахали живіт — ось так!— і вона провела рукою зверху до низу живота.— Чоловіче, це жахливо!

— Хто це зробив?— хрипко спитав Парселл.

— Тімі.

Парселл підвів очі.

— Ходім, Ітіа,— промовив він глухо.

Після цього вони довго йшли мовчки. Перетнули друге плато і вийшли на голий, кам'янистий схил, коли

---

¹ Кошик з листя кокосових пальм — по-таїтянському. (Прим. автора).

Ітіа раптом повернула до заростів велетенської папороті, що росли трохи осторонь. У затінку під папороттю вона схопила Парселла за руку. Її кругленьке личко було суворе й напружене.

— Адамо!— промовила вона тремтячим голосом.— Після того, що я там побачила, я захворіла... Мені здається, що я хвора... Мені зовсім не хочеться гратись. Але, якщо ти бажаєш, Адамо, ти можеш... Ауе! Хто знає, може, для тебе це буде востаннє!..

— Ти втішила мене!— сказав Парселл, усміхаючись. Виявляється, він ще може усміхатися! Він пильно дивився на Ітіа. Його зворушила її наївна і великодушна пропозиція. Він нахилився і легенько торкнувся її уст.— Ману-фаїте повинен летіти, Ітіа,— промовив він лагідно.— І мені не можна зупинятись.

Тепер перед ними громадилися чорні скелі — випалена сонцем пустеля. А за нею починалися джунглі — тут росла не папороть, як навколо селища, а такі густі зарості невеличких пальм, заввишки в два чи три метри, що Парселлові іноді доводилося розсувати їх руками, щоб пройти слідом за Ітіа. Сонячне проміння ледве пробивалося крізь переплетені верхівки пальм, сюди не долинав і легенький вітерець, а з круглих стовбурів звисали, мов чорні коси, довгі пасма моху. Над головою весь час шелестіло пальмове листя: цей сухий металічний звук був не те що неприємний, а якийсь уїдливий. Він наповнював вуха, проймав усе тіло і, здавалося, ніс з собою якусь приховану погрозу. Парселлові ввижалося, що у верховіттях дерев причаїлися якісь величезні комахи і весь час труть своїми довжелезними лапами об лапи.

Вони йшли дуже повільно, крок за кроком. Чорні пасма моху, безперервний шелест листя,— чому все це раптом здалося йому, Парселлові, таким таємничим? Дивно. Одна половина його ества відчувала страх, а друга жадібно роздивлялася навкруги.

Нарешті пальми порідшали. Під деревами з'явилися світлі плями. І раптом усе засяяло. Сонце стало ніби ближчим, шум пальм — ніжнішим. Парселл відчув на обличчі подих морського вітереця. Де-не-де рівні, як списи, промені сонця пробивалися аж до землі.

— Ось там,— півголосом сказала Ітіа.— Це зовсім близьенько. Постій-но хвильку, я боюся.

Вона зупинилась і обернулася до нього.

— Це прибережна скеля?— спитав Парселл.

— Ні, це прогалина серед пальм.— Ітіа обвела навколо себе рукою.— Велика прогалина, а посередині— скеля.

Прогалина в лісі. Вільний простір, щоб ворог не захопив зненацька. Скеля-фортеця. Навіть Мейсон не вибрав би кращого місця. Коли йдеться про вбивство, люди стають дуже винахідливими.

— Це табір?

— Ні,— відповіла Ітіа,— не табір. Це місце, щоб зустрітися з тобою.

Вони бояться пастки, не довіряють нікому. Навіть йому.

— Я боюся за тебе,— прошепотіла Ітіа, притискаючи руки до щік.— Ой, як я боюся! У мене аж в роті пересохло.

— Я теж боюся,— признався Парселл.

— Ні, це неправда!— промовила Ітіа, захоплено дивлячись на нього.— Ти не блідий, ти весь червоний.

Він усміхнувся і знизав плечима. Адже вона знає, що він не зносить спеки.

— Адамо!— мовила Ітіа, підступаючи до нього з серйозним, схвильованим обличчям, і поклала руку на його плече.— Послухай! Багато тانه вмерло, ще багато помре, а я хочу дитину. Прошу тебе, Адамо, якщо ти не вб'ють тебе...

Парселл подивився на неї згори вниз і вже хотів був сказати «ні». Але раптом це «ні» здалося йому непотрібним... Куля Смаджа в одвірку; дуло Смаджевої рушниці, націлене йому в груди; Мейсон, що піднімає рушницю; Тімі... Він дивився на Ітіа. Він повинен сказати їй «ні». Чому? Задля кого! «Ні», завжди «ні»! «Ні» — майбутній дитині Ітіа! «Ні» — наївній радості Ітіа. «Ні» — собі самому. Він нетерпляче пересмикнув плечима. Ці вічні табу!

— Не відповідай,— попросила Ітіа.

Нахиливши голову, вона стисла його руку. А він дивився на неї, забувши про свій страх. Голова Ітіа ледве сягала йому до підборіддя. Як приємно дивитись на неї! Гладеньке обличчя, повні уста, вузьке чоло, куточки очей трохи підняті до скронь. Він глибоко зітхнув, сповнений надій. Він дивився на Ітіа, і її краса підбадьорювала його. З ним нічого не може статися, коли поряд така красуня. Хай це безглуздя, але зараз він нітрохи

не сумнівався: вона вродлива, отже, він не може загинути.

— Ти красуня, Ітіа,— глухо промовив Парселл.

Вона стояла нерухомо: де й поділася вся її жвавість. Заплющила очі і безсило опустила руки. Парселл поклав руку їй на плече, а другу, в якій тримав Ману-фаїте, легенько притулив до її спини. Він ніжно обіймав її, піднявши голову і вдихаючи свіже морське повітря. Яке ніжне світло заливало перелісок!

— Еатуа!— прошепотів Парселл.— Дякую тобі за красу Ітіа, дякую за її розкішне волосся, дякую за маленькі круглі перса, що ніжно притискаються до мене, дякую за її великодушність.

Ітіа закинула голову назад і серйозно подивилася знизу на Парселла. Її обличчя було задумливе й соромливе. Парселл усміхнувся до неї, підняв Ману-фаїте над її головою, торкнувшись червоним пір'ям її синяво-чорного волосся, і сказав:

— Пора йти.

Коли вони вийшли на галявину, перед ними промайнула якась тінь. Це була Раха. Повернувшись до них плечима, вона помахала рукою над своєю головою. Вона стояла обличчям до довгої круглої скелі, що височіла посеред галявини. Раха усміхнулась до Ітіа, але опустила очі, коли до неї підійшов Парселл.

Вони ступили кілька кроків по галявині, і раптом Ітіа прошепотіла:

— Рушниці!

Вони зупинились. На червоному камінні скелі темніли три дула. Більше нічого не було видно. Навіть краєчка голови. В Парселла закалатало серце.

— Ходімо,— сказав він пошепки. І, повернувшись до Ітіа, владно додав:— Ні, не попереду мене, йди поруч.

Він попростував до скелі, тримаючи в одній руці над головою Ману-фаїте, а другу, з розкритою долонею, відставивши вбік. Ітіа йшла збоку, за два кроки від нього.

До рушниць було метрів з п'ятдесят. Парселл прискорив ходу. Земля на галявині була кам'яниста і пекла йому підосви. Сонце люто палило потилицю і ліве плече, піт заливав очі.

Коли він був метрів за п'ять від рушниць, почувся голос Меані:

— Обійди скелю.

Парселл послухався. За першою скелею була друга, а далі — ще одна, довша і вища за першу. І тільки тут він побачив прохід. Прохід був такий вузький, що Парселлові довелося протискуватися туди боком.

Перед ним стояв Меані з рушницею в руці. Тімі й Тетаїті стояли до нього спиною, поклавши дула рушниць на камені.

— Сідай і чекай,— спокійно промовив Меані.— А ти, Ітіа, постій на сторожі з південного боку.

Ця суворість, це застигле, як маска, обличчя! Парселл розгубився, аж похолов. Він вийшов на вільне місце і, помітивши ліворуч затінок під виступом скелі, з полегкістю сів. Ноги щеміли. Парселл озирнувся довкола. Перед ним був круглий майданчик діаметром метрів п'ять. Я усіх боків його оточували невисокі скелі, по груди людині,— чудова позиція для стрільця. Вся галявина завбільшки з шістдесят метрів. Ітіа чатує на південній стороні галявини. Раха на східній, а Фаїна, мабуть,— на північній. На заході стрімко здіймається прибережна скеля. «Вони охороняють себе краще, ніж ми,— подумав Парселл.— Наші розгулюють по селищу, ніби це фортеця, а воно ж відкрите з усіх боків».

Минуло кілька довгих хвилин, і Парселл запитав:

— Що ми тут робимо?

— Чекаєм,— відповів, не дивлячись на нього, Меані.

Він сів навпроти Парселла, поклавши рушницю на землю і схрестивши на грудях руки. Потім опустив голову, примружив очі і, здавалося, почав дрімати. Але Парселл зрозумів. Своєю позою Меані забороняв йому починати розмову.

Час спливав дуже повільно. Тімі і Тетаїті не ворухнулись. Парселл бачив тільки їхні спini.

— Чого ми чекаємо?

Меані розплющив очі і підняв руку, наказуючи йому мовчати.

— Ось вона,— не повертаючи голови, промовив Тетаїті.

Через кілька секунд у проході з'явилася Фаїна; Тімі і Тетаїті повернулись до неї, Меані підвівся і прихилився до скелі. Фаїна навіть не глянула на Парселла. Ставна, міцна, стояла вона перед трьома чоловіками. Вона важко відсапувала.

— Ти ходила дуже довго,— незадоволено пробурчав Тімі.

Фаїна подивилася на Тетаїті, але той не став їй докоряти.

— Вони коло великої хатини,— промовила Фаїна, звертаючись до Тетаїті.

— Що вони роблять?

— Будують па¹.

— Який заввишки?

Фаїна піднесла руку над головою.

— Багато вони вже збудували?

Фаїна кивнула головою.

— Вони працюють швидко. Ваа допомагає їм.— І додала:— Вони завтра закінчать.

Трое чоловіків презирнулися. «Вони нападуть сьогодні вночі»,— подумав Парселл, і в нього стиснулося серце.

— Гаразд,— сказав Тетаїті,— тепер іди й стережи з півночі.

Фаїна здивовано скинула на нього очима. Навіщо чатувати в хаші, коли відомо, що перитані не покинуть селища?

— Иди,— нетерпляче повторив Тетаїті.

Вона круто повернулася, скося зиркнувши на Парселла. Тепер, стоячи спиною до таїтян, вона насмілилася подивитись на нього. Тетаїті підійшов до Парселла і сів навпроти нього, прихилившись спиною до скелі, а Тімі сів ліворуч від Тетаїті. Парселл сподівався, що Меані сяде праворуч від Тетаїті, але він сів поруч з Тімі. Тімі скорчив гримасу і хотів був підвестись, але Меані схопив його за руку і примусив знову сісти. Опустивши важкі повіки, Тетаїті дивився на землю. Здавалося, він нічого не помітив.

Всі мовчали, і Парселл раптом зрозумів, чому йому довелось так довго чекати. Як тільки Ітіа повідомила таїтян про його бажання зустрітись з ними, вони послали Фаїну в селище розвідати, що роблять перитані. Таке недовір'я ображало Парселла. Він збирався розпочати переговори спокійно, але зараз розгнівався і палко вигукнув:

— Що це означає, Тетаїті? Невже ти подумав, що я домовився з перитані, щоб вони напали на вас під час переговорів?

---

¹ Огорожа навколо селища чи хатини — по-таїтянському. (Прим. автора).

Тетаїті відкрив був рота, але не встиг нічого сказати, бо втрутився Тімі:

— Авжеж, ми так думали! — злісно гукнув він.— А чому нам так не думати! Одного разу ти вже зрадив нас!

— Коли?— здивувався Парселл.

— Ти був з нами, коли Кістяк цілювся в нас, але коли він убив Корі та Меоро, ти перекинувся до перитані!

Парселл дивився на Тімі. Поряд з високими, широкоплечими Меані й Тетаїті, Тімі здавався майже тендітним, і в виразі його круглого безвусого обличчя було щось хлоп'яче. Але очі були жорстокі.

— Тімі, я не переходив у ворожий табір. Не підняв проти вас зброї. Я намагався умовити Уїллі не вбивати Оху. І ти, мабуть, знаєш, що перитані вважають мене зрадником.

— Я знаю,— сказав Тетаїті.— Ітіа мені розповіла.

— Якщо я зрадив їх,— сказав Парселл, змахнувши Ману-фаїте і описавши велику вісімку,— то як же я можу зрадити вас?

Цей доказ, а також величний жест, яким Парселл супроводив свої слова, справили враження на таїтян.

Тетаїті підніс руку, але відповів не одразу.

— Адамо,— сказав він нарешті,— коли Кістяк і інші наставили на нас рушниці, ти був з нами, ти був нашим братом. Але Кістяк вбив Корі і Меоро. І наш брат Адамо залишився з Кістяком.

Парселл відчув, як у його серце закрадається тривога. Здавалося, Тетаїті повторює докори Тімі, лише трохи пом'якшивши їх, але насправді його обвинувачення були інші. Він не обвинувачував Парселла в зраді, а дорікав йому за те, що він не виконав свого братерського обов'язку. Це обвинувачення звучало менш образливо. Але для таїтян це була така ж тяжка провина.

— Якби я пішов з вами,— сказав Парселл,— кров мого брата Ропаті була б на моїй совісті.

— Ропаті взяв рушницю!— закричав Тімі, блиснувши очима.

Парселл повернувся і подивився йому просто в вічі.

— Той, хто вбив Ропаті, вбив його не тому, що він мав рушницю. Ахе! Вбивство породжує вбивство. Оху не зміг натішитися Амуреєю. Його вбито. Уїллі не зміг натішитися помстою. Його вбито. А тепер мені кажуть, що ти боїшся мене і погрожуєш мені смертю.

— Я не боюсь тебе,— грубо відповів Тімі.— Я не боюсь чоловіка, схожого на тих, що живуть у фаре-буа¹.

— Якщо я буа, то чого ти називаєш мене зрадником?

В цю мить на обличчі Меані промайнула ніжна, лукава усмішка, що вразила Парселла в саме серце. Який Адамо розумний! Розумний і красномовний! Парселл з радістю вдивлявся в обличчя Меані, яке знову стало холодним і байдужим. «Він і тепер мій друг»,— подумав Парселл, серце його сповнилося щастям. Усе раптом здалося йому не таким тяжким.

— Тетаїті,— знову озвався Парселл, впевнений, що зможе переконати його.— Послухай мене, я кажу тобі щирю правду. Ропаті не збирався стріляти у вас. Ні Джоно, ні Старий, ні Жовтолиций. Ропаті носив рушницю, щоб вдавати вояка. Джоно просто з дурного розуму. Старий — тому, що боявся Кістяка. Жовтолиций навіть не поклав у рушницю штучки, що вбиває.

Тетаїті повільно підняв важкі повіки і зневажливо промовив:

— Перитані поводяться так, що їх неможливо зрозуміти. Вони водночас і заодно із своїм ватажком, і проти нього. Слухаються його й не слухаються. Роблять щось і не роблять.— Помовчавши, він вів далі:— Мені все зрозуміло: ці четверо взяли рушниці, отже, вони наші вороги.

— Я не брав рушниці,— заперечив Парселл,— однак ти вважаєш мене за ворога.

— Я не сказав, що ти наш ворог,— промовив Тетаїті, дивлячись йому просто в вічі.

— Я — буа?

— Ти не буа.

— Я — зрадник?

— Ти не зрадник.

— Хто ж я тоді?

Для Парселла це було чисто риторичне питання. Він хотів шляхом виключення змусити Тетаїті визнати його нейтралітет. Але Тетаїті поставився до його слів серйозно. Він довго дивився на Парселла, немов намагаючись визначити, хто ж він, з рис його обличчя.

— Не знаю,— промовив він нарешті.— Можливо, просто дуже хитра людина.

---

¹ Дім для слабих (буа), в якому переховуються під час війни жінки, діти й старі діди. (Прим. автора).

Ця несподівана відповідь вразила Парселла, мов удар батогом. «А що, коли це правда?— раптом подумав він.— Що, коли я помилявся в собі? Що, коли моя поведінка досі була не що інше, як хитрощі, лавірування?»

Треба було щось сказати, не залишати без відповіді слова Тетаїті... Мовчанка йшла на шкоду Парселлу. Але його посів сумнів. Цієї миті він ладен був згодитися з таким визначенням своєї ролі.

Тетаїті також мовчав. Він бачив, як збентежила Парселла кинута ним фраза, але не поспішав робити висновки. Розумний, обережний, він не любив нічого вирішувати поспіхом, навіть у думках. Може, настане день, коли доведеться вважати Адамо за ворога. Все може бути. Хто такий Адамо? Хитра людина, що стоїть осторонь боротьби. Але нащо йому тоді, ризикуючи життям, іти сюди й просити миру?

Парселл нарешті пригадав фразу, якою він збирався розпочати переговори, підняв птаха миру над головою і сказав:

— Я — Ману-фаїте і прилетів сюди, щоб запропонувати вам мир.

Тетаїті схрестив на грудях руки, і його гордовите, пооране зморшками обличчя набрало урочистого виразу. Його поза свідчила, що розмову закінчено і починається церемонія переговорів.

Парселл підвівся і підняв у руці Ману-фаїте, повернувши пучечок червоного пір'я назад, а вістря палички вперед.

— Я Ману-фаїте,— почав він, намагаючись плавно скандувати слова,— і промовляю на користь миру. Війна триває тільки три дні, а вже вбито вісім чоловік. Ауе! Це занадто багато! Мине ще один день, і хто знає, скільки людей залишиться на острові? Вояки, слухайте мене! Я Ману-фаїте, і я за мир. Чому розпочалася ця війна? Тому, що несправедливо поділили жінок і землю. Але тепер у нас одинадцять жінок і сім чоловіків і вдосталь землі для всіх. Тане, не треба брати прикладу з дурних акул, що без потреби вбивають одна одну. Слухайте мене, я Ману-фаїте, і я за мир. Юнак, вимахуючи зброєю, відчуває себе сильним, спритним і каже: «Загине мій ворог, а не я!» Ауе! Війна — це гра випадку! Він теж загине! І для нього вже не буде ні риболовлі на світанку, ні кокосових пальм, що гойдаються на вітрі, ні солодкого пообіднього спочинку, ні сну, ні гри. Вояки, хто зали-

шитися живий, якщо триватиме війна? Хто запліднить жінок? Хто житиме на острові, коли нас не стане? Вояки, я промовляю на користь миру, і той, в кого є язик, хай відповідь.

Він сів і подивився на таїтян. Поклавши рушницю на коліна, а ножі застромивши за парео, вони сиділи рівно, не почувачи втоми, вважаючи принизливим для себе спертися на скелю; хоч сонце пекло немилосердно, на чолі у них не виступило ані крапельки поту. На обличчях застиг байдужий вираз. Даремно Парселл заспокоював себе, що ця байдужість нічого не означає, що просто цього вимагають правила етикету. Та все-таки вона його збентежила.

Тетаїті дав знак, і Тімі підвівся. Він мав говорити перший, як найменш поважний з трьох таїтян: його допущено на раду всупереч звичаям, бо був низького коліна. Щоб підсилити враження, Тімі лівою рукою підняв над головою рушницю, а правою вихопив з-за пояса ножа. Якусь мить він нерухомо стояв навшпиньках, немов жива статуя ненависті. У нього не було ні сили, ні величності Меані й Тетаїті, але він здавався тонким і твердим, як сталеве лезо.

Щоб надати більшої ваги своїй промові, він співав деякі фрази і навіть, пританцьовуючи, тупав ногами, очі його люто блищали, а рукою з ножем то погрожував Парселлу, то махав над своєю головою. В його обличчі і всій постаті було щось хлоп'яче, недозріле, і тому ще страшнішою здавалася ця жадоба нищити, що клеколала в ньому.

— О вояки! — кричав він несамовито. — Прийшла пора патрати курку. О вояки! Виконуйте свій обов'язок. Будьте, мов нора у скелі, звідки розбігаються ящірки! Будьте, мов відкрита бухта, де причаїлася люта акула! Не жалійте нікого! Хай згинуть усі перитані! Вбийте довготелесого Кістяка! Вбийте Пацюка! Вбийте їхнього ватажка! Вбийте Адамо! О вояки, прийшла пора патрати курку! Паліть хатини! Нищіть садки! Рубайте дерева! Хапайте їхніх жінок! Топчіть їх ногами! Хай скоряються вам, як собаки! Розпанахайте животи жінкам, які носять дітей перитані, і винищіть до ноги це прокляте поріддя! О вояки! Я кажу, що настала пора патрати курку, і хай буде так, як я сказав.

Тімі застромив ножа за пояс і сів. Меані одразу ж скочив з місця. Цей свинячий виплодок хоче розпороти

живіт його сестрі! Меані аж посірів од гніву, але намагався опанувати себе, і всі м'язи його розкішного тіла судорожно напружилися. Вирячивши очі і закинувши назад голову з тремтячими ніздрями, він неприродно роздував шию, намагаючись почати промову. Паскудна собака! Свинячий виплодок! Меані з такою люттю повернувся до Тімі, аж Парселл злякався, що він кине́ться на юнака. Але лютий вираз одразу ж зник з обличчя Меані. Він дивився просто перед себе, і страшним зусиллям волі йому вдалося розслабити свої м'язи. Дивовижне видовище! Зверху до низу по всьому його тілу перекочувалися під шкірою хвилі м'язів, щомиті затихаючи й опадаючи, немов брижі на морі. Потім він заспокоївся, і його гладенька темна шкіра застигла, як вода в озері. М'язи ніби сховалися під твердим панциром, що, проте, не приховував їхньої сили, і тіло було тепер сковане спокоєм і величністю.

— Ману-фаїте!— промовив він хрипкуватим голосом.— Який божевільний пропонує зрубати дерева? Це ж наші дерева! Хто пропонує обернути жінок на рабинь? Це ж наші сестри. Хто хоче повбивати дітей, яких вони носять? Ману-фаїте, це ж наші рідні племінники! І хай ніхто не насмілиться доторкнутися до лона цих жінок, а то вояк повстане проти вояка і вб'є його!

Меані глибоко вдихнув повітря. Він відчув полегкість, відповівши погрозою на нахабну промову Тімі.

— О Ману-фаїте,— вів він далі,— я за мир! Я, Меані, син ватажка, кажу: треба вбити тільки Кістяка, бо він у всьому винний. Хай буде вбито тільки Кістяка, бо він один убив. Нехай усі інші залишаться. Хай Кістяк смертю спокутує свою провину, і нехай таїтяни живуть у злагоді з чужоземцями.

Як тільки Меані сів, одразу ж підвівся Тетаїті. Опустивши важкі повіки, насупивши брови над орлиним носом, міцно стуливши губи, він якусь мить стояв нерухомо, як статуя. Перитані так погано охороняють себе, що, б'ючись з ними трое проти трьох і з рівною зброєю, він був упевнений у перемозі. Він погодився прийняти Ману-фаїте тільки з увічливості, а тепер дуже шкодував за цим. Через нього напередодні вирішального бою двоє його вояків відкрито погрожують один одному. Вони ладні вбити один одного! Від перитані не можна сподіватися нічого хорошого, він ще раз переконався в цьому: прийшов Адамо — і одразу спалахнула сварка.

— О Ману-фаїте,— урочисто почав він,— я за продовження війни! Але не забувайте, вояки, що ми не боремося проти ворожого племені, ми одне плем'я, яке шматує само себе. Будьмо розважливі, щоб не перебрати міри. О тане! Ви обрали мене своїм ватажком, і я, Тетаїті, ватажок і син ватажка, кажу: я доторкнусь головою до хатин — і хатини стануть табу¹. Я доторкнусь головою до дерев — і дерева теж стануть табу. Я доторкнусь головою до парканів — і садки стануть табу. Я доторкнусь головою до материнського лона жінок — і вони стануть табу. О Ману-фаїте! Я за продовження війни. Вояки б'ються не за жінок і не за землю. Вони б'ються, бо їх образили. Бо їх принизили. Бо ними поневіряла несправедлива людина. Нас поранили у саме серце, о Ману-фаїте! Якщо перитані хочуть пуститися в море і шукати собі інший острів, то хай ці ниці люди пливуть собі геть! Якщо ж вони хочуть лишитися на острові, вони всі загинуть! Хай їхня смерть стане бальзамом для наших ран! Хай їхні голови стирчать на списах перед нашими хатинами! Хай вони гниють у темряві, а ми, живі, продовжимо наш рід у палких обіймах їхніх дружин. О Ману-фаїте, я за продовження війни, і той, у кого є язик, хай відповість!

Тетаїті сів, і Парселл повільно підвівся. Він сподівався, що Тетаїті — найрозумніший і найрозсудливіший з усіх трьох — зуміє знайти компромісне рішення. Але зараз було ясно, що Тетаїті впевнений у перемозі і не бажає миру. Його пропозиція, щоб перитані пустилися в море, була просто образлива.

— Тетаїті,— терпляче промовив Парселл,— якби ти здобув перемогу і після бою сказав мені: «Адамо, відпливай, якщо не хочеш умерти!» — я погодився б податися у море. Бо я не мав зброї і не воював, і для мене покинути острів не безчестя. Але інша річ — решта перитані. У них є зброя, і їм соромно тікати. Зрозумій, Тетаїті, що, якби перитані вийшли в море на пірогах, що стоять у гроті, вони б усі загинули. Чи то від бурі, чи то з голоду і спраги, чи то із зашморгом на шиї, якби зустріли велику пірогу з своєї країни. Гляди, Тетаїті, щоб зазнавши несправедливості, ти сам не став несправедливим. Хто з перитані образив тебе? Лише одна

---

¹ На Таїті голова ватажка вважалася табу і робила табу всі речі, до яких доторкалася. (Прим. автора).

людина. Чому ж через цю людину мають загинути всі перитані?

Тетаїті вислухав цю промову, заплющивши очі, з нерухомим обличчям, а коли Парселл замовк, сказав увічливо, але даючи зрозуміти, що переговори закінчено:

— Ти все сказав, Ману-фаїте?

— Я сказав усе.

Тетаїті повернув голову ліворуч:

— Тімі, намалюй переді мною коло. Ми повинні вирішити.

Тімі послухався. Правду кажучи, він нічого не міг намалювати, бо ґрунт був кам'янистий, і, нахилившись, він лише описав рукою коло перед вождем. Потім знову сів на своє місце.

— Починайте, вояки,— промовив Тетаїті.

Тімі підняв камінець, кинув його в уявне коло і сказав:

— Ось камінь за попатрану курку!

Тетаїті насупив брови. Тімі не зважає ні на погрози Меані, ні на оголошене ватажком табу. Навіжений! Нахаба! Треба суворо його покарати, коли скінчиться війна! Тетаїті відвів очі і спокійно сказав:

— Тепер ти, Меані!

Меані кинув камінець у коло і сказав:

— Ось камінь за повернення до миру.

Тетаїті теж підняв камінець, урочисто підніс його до уст і кілька секунд сидів серед мертвої тиші. Цим він хотів показати, що все залежить від його слова. І справді, голосів ніхто не підраховував. Ватажок був суддею, і його слово — вирішальне.

Тетаїті кинув камінець.

— Ось камінь за продовження війни.

Промовивши ці слова, він підвів свої важкі повіки і подивився на Парселла.

— Чужоземцю,— холодно промовив він,— дай мені Ману-фаїте.

Парселл устав, збентежений цим наказом і холодним тоном. Він завагавсь на хвилину і врешті простяг Тетаїті птаха миру. На Таїті йому довелося спостерігати мирні переговори, але тоді мир було укладено і посланець під оплески юрби повернувся, розмахуючи над головою червоним пір'ям.

Тетаїті підвівся, за ним — Тімі і Меані. Ватажок схопив обома руками птаха миру, підніс його над головою

і, щосили вдаривши об коліно, розламав надвое. Потім кинув обидві половинки собі під ноги і крикнув грізним голосом:

— Птах миру вмер!

Парселла охопив страх. Він зрозумів значення цього символічного жеста: знищення птаха віщувало йому смерть.

Минула хвилина. Парселл не наважувався ні поворухнутися, ні обізватись.

Тімі схопив рушницю лівою рукою, а правою рукою висмикнув з-за пояса ніж. Потім, показавши лезом на Парселла, повернувся до Тетаїті і попросив:

— О Тетаїті, віддай мені цю рибу¹.

Але тієї ж миті Меані підскочив до нього і крикнув страшним голосом:

— Табу!

Це слово і грізна сила цього вигуку прикували Тімі до місця. Однак він не втратив самовладання. Глянувши в гнівне обличчя Меані, різко спитав:

— Чому табу?

— Подивися, чоловіче! — вигукнув Меані щосили.— Подивися, чоловіче, яку сережку носить Адамо! Це я дав йому цю сережку. А до мене її носив мій батько, великий ватажок Оту!

Тімі витріщив очі на сережку. Справді! Це сережка Оту! Його ошукали!

— Табу не має сили! — загорлав він у нестямі.— Табу таїтянського ватажка не поширюється на перитані!

— А хто цей перитані? — крикнув Меані.— Це зять таїтянського ватажка! Чоловік його дочки! Брат його сина!

Парселл дивився на них, роззявивши рота. Далєбі, його життя залежало від цієї теологічної суперечки: чи може священна сила табу поширюватися на чужоземця?

Тімі повернувся до Тетаїті і спитав сухо, майже владно:

— Як вирішить ватажок?

Парселл не дивився на Тетаїті. Він уже заспокоївся і, ледь похитуючись на носках, не зводив очей з Тімі.

— Як вирішить ватажок? — повторив Тімі.

Тетаїті попав у скрутне становище. Він розламав Ману-фаїте, бо цього вимагав звичай, але він не збирався

---

¹ Людина, яку мають принести в жертву. (Прим. автора).

вбивати Адамо. Однак за звичаєм невдаха посол мусить умерти. Тут він не міг сперечатися з Тімі. Що ж до табу, то, на його думку, він теж мав рацію. Він дуже сумнівався в силі цього табу, бо Адамо не таїтянин. Зате він добре розумів дещо інше. Почепивши на вухо Адамо серезжку, яка торкалася голови Оту, Меані тим самим визнавав його за свого брата, отже, життя Адамо йому дорожче за його власне. Вбивство Адамо призведе до смертельного бою між Меані і Тімі, і тоді цієї ночі під час нападу на перитані у таїтян буде на одного бійця менше.

— Я ватажок, а не жрець,— промовив Тетаїті, дивлячись Тімі просто в вічі.— І щодо табу я не можу вирішити, хто з вас правий, а хто ні. Але Адамо родич Меані, і Меані вважає його табу, отже, ти зробиш розумно, якщо відмовишся від цієї риби.

Тімі був на цілу голову нижчий за обох таїтянських богатирів, але він випростався і вигнув свій тонкий стан, мов лук. Ці пихаті сини ватажків! Вони змовилися проти нього! Хочуть його залякати! Але чого варта їхня сила тепер, коли у нього є рушниця!

— Це моє право! — крикнув він несамовито.

Збігла хвилина. Тімі стояв з похмурим виглядом, опустивши очі, здавалося, він уже заспокоївся, коли раптом рвонувся вперед, щоб пронизати Парселла ножем. Але Парселл відскочив убік, і ніж вдарився об скелю. Цієї ж миті Меані підняв обидві руки і ляснув Тімі по потилиці. Він ударив не сильно, але Тімі відлетів уперед, стукнувся лобом об скелю, гепнувся на землю і завмер, уткнувшись обличчям у каміння.

— Невже я вбив цього свинячого виплодка? — спитав Меані.

Він подивився на Тетаїті. Той став навколішки, перевернув Тімі і поклав його голову собі на коліна.

— Цей навіжений трохи заснув,— промовив він зневажливо.

— Ходімо, Адамо! — крикнув Меані, хапаючи Парселла за руку. Він кинувся вперед, але затримався, протискуючись боком у прохід між скелями. Прослизнувши крізь нього, він так сильно потягнув Парселла за собою, що той подряпав собі груди об каміння. Пробігши метрів десять по галявині, вони почули за собою голос Тетаїті: «Меані, не виходь із хащі!» Не зупиняючись, Меані помахав у відповідь вільною рукою. Обернувшись, Парселл побачив Ітіа, що стояла кроків за двадцять і не насмілювалась

побігти за ними. «Ітіа! — крикнув Тетаїті.— Принеси мені води».

Парселл спотикався, збивав собі ноги на камінні і мало не падав. Йому здавалося, що Меані тягне його з шаленою швидкістю, він почував себе дитиною, яка ледве поспіває за дорослим, чіпляючись за дужу руку.

Коли вони вскочили у пальмовий ліс, Меані відпустив його, але не притишив бігу, і Парселл здивувався, що пальми не зімкнулися за ними. Мабуть, у джунглях був прохід, відомий тільки таїтянам. Серце Парселла шалено калатало, він боявся, що в темряві відстане від Меані, і попросив ледь чутно:

— Меані, не так швидко.

Меані трохи стишив ходу.

— Послухай,— сказав він так само тихо.— Я хочу тобі щось сказати. Ти чуєш мене?

— Чую.

— Куди ти зараз підеш?

— До баньяна.

— А потім?

— У печеру, де були рушниці. Так придумали жінки.

— Вони добре придумали.

Помовчавши, він сказав:

— Ти задихаєшся. Хочеш іти повільніше?

— Ні.

— Слухай! Як тільки вийдемо з хащі, біжи щодуху і зупинись тільки в печері.

— Добре.

— У тебе мало часу. Тімі бігає дуже прудко, а я не зможу зупинити його. А то мені доведеться його вбити.— І додав вибачливим голосом: — Я не можу вбити його перед боєм.

Парселл біг не зупиняючись. Його кололо у бік, і він намагався дихати якомога спокійніше.

— Коли вийду з хащі,— сказав Меані,— я заплутаю наші сліди. І ти вигадаеть ще трохи часу.

Темрява потроху розвіювалася. Ще кілька кроків — і перед ними піднялася гора, а біля їхніх ніг відкрився кам'янистий схил, що спускався до баньяна. Меані повернувся, підняв Парселла дужими руками, пригорнув до своїх грудей і потерся щокою об його щоку.

— Слухай,— сказав він тремтячим голосом.— Слухай! Зараз ти підеш. Можливо, тебе вб'ють, можливо,— мене. Тож слухай, мій брате Адамо! Я люблю тебе. Нікола! не

забувай, як я тебе люблю. Якщо помру, я думатиму про тебе *там*. І ти теж думай про мене *там*. Обіцяй!

— Обіцяю! — відповів зворушений до сліз Парселл.

Він відчував під своїми губами шорстку і ледь солонкувату شوку Меані. Серце його сповнилося щастям і водночас горем, що вони розлучаються.

— Обіцяю! — повторив він.

Меані випустив його з обіймів, узяв за плечі і легенько стукнувся лобом об його лоб. Парселл згадав, що Меані зробив так само того дня, коли він приїхав на Таїті і коли таїтянин не міг говорити від зворушення.

— О Адамо! — промовив Меані ледь чутно.— О мій брате!

— Обіцяю,— повторив Парселл, на очі йому набігли сльози.

Меані відпустив його і злегка ляпнув по плечу. Його усмішка була така лагідна, така ніжна, що в Парселла защеміло серце.

— Тікай! — промовив Меані.— Тепер тікай! Тікай, Адамо!

Розділ чотирнадцятий

— Ось тут,— сказала Авапуї, обертаючись.

Парселл дряпався на скелю за кілька метрів нижче од неї. Стежка — вузький коридорчик у скелі — була така крута, що доводилося чіплятися руками за виступи. Парселл ліз нагору страшенно повільно. Його мучила думка, що він чудова мішень для стрільця, який міг причаїтися біля підніжжя гори. Ліз, не озираючись, і хоч увесь спітнів від спеки, по спині в нього бігали холодні мурашки.

Нарешті він піднявся до Авапуї і, схопивши її за руку, сховався з нею за густим кущем, що ріс біля входу в печеру. Звідти він подивився вниз крізь густе листя. Він стояв, притулившись плечем до плеча Авапуї, не кажучи й слова, жадібно хапаючи ротом повітря. У нього під ногами розстелився пустинний, непорушний краєвид, тільки повітря ледь тремтіло над розпеченим камінням.

Парселл відсапався і повернувся до печери. Нарешті він у безпеці!

— Ходім, Авапуї!

— Стривай! А кошик з фруктами!

Вона витягла з-під куща кошик і плавним рухом притисла його до стегна. Парселл дивився на Авапуї. За

останню годину вона двічі підіймалася від баньяна до печери і навіть не засапалась.

— А тепер?

— Іди вперед, Адамо. Я показуватиму тобі дорогу.

Дно печери спочатку опускалося на один-два метри, а потім потроху підіймалося вгору; воно заросло кущами й квітами. Крізь розколини у склепінні в печеру лилося свіже повітря, і на стінах де-не-де лежали сонячні плями. Галерея повернула ліворуч, Парселлові плечі обгорнула прохолода; сонячні плями зникли, ставало дедалі темніше.

— Тупапау,— сказала Авапуї, зупиняючись.— Я боюся.

— Маамаа!— нетерпляче вигукнув Парселл.— Ти переховувалася тут два тижні з Ітіа. І тупапау нічого тобі не зробили. Тут живуть добрі тупапау.

Трохи подумавши, вона заперечила:

— А може, вони змінилися.

Парселл знизав плечима:

— Зі мною тобі нема чого боятися. Я не вірю в них.

— Справді?— зраділа Авапуї.

— Справді.

За уявленням таїтян тупапау не чіпають людей, які не вірять в їхнє існування. Проте, як не дивно, на Таїті майже нема «невіруючих».

Парселл пішов далі, і Авапуї покірно подалася слідом за ним. Адамо не вірить у тупапау, як і Меані, до того ж у нього волосся медового кольору. Тупапау ніколи не бачили такої незвичайної істоти. Їх обеззброїть те, що він не вірить, а вигляд приголомшить, і, можливо, вони утихомиряться, навіть коли їх розлютив великий дощ.

Парселл увійшов по кісточки в холодну воду і поступився назад. Попереду все дно печери залила чорна вода. Подекуди з води виглядало велике кругле каміння, тьмяно поблискуючи в сутінках.

— Ітіа казала, що тут маленьке джерельце,— здивувався Парселл.

— Коли ми ховалися в печері, тут не було ніякої води,— стривожилася Авапуї.— Це нарobili злі тупапау.

Знов за своє!

— Слухай-но,— вигукнув Парселл з досадою.

Він обняв її і відчув, що все тіло її напружилось.

— Слухай-но,— повторив він урочисто.— Немає ніяких тупапау. Я, Адамо, заявляю, що тупапау не існують!

Парселл здивувався, як блискавично подіяли його слова на Авапуї. Вона відразу немов потепліла, тіло її стало м'яким і гнучким. Авапуї вдячно потерлася щокою об щоку Парселла. Важливо було не те, що він сказав, а його впевнений тон.

Парселл ішов уперед, переступаючи з каменя на камінь. Коли відстань була занадто великою, він пускав руку Авапуї і стрибав. Над головою у них нависло низьке склепіння; печера нагадувала вузький, звивистий тунель. Мабуть, колись її прорив потік, але після обвалу він змінив своє річище. А тепер вода, певно, просочилася сюди крізь каміння. Мине багато років — і вода розширить собі прохід, затопить печеру, вихопиться на волю і рине бурхливим потоком до підніжжя гори. Напевне, колись вона вже виривалася цією дорогою. Вузька стежка в скелі, якою він виїждив сюди, певно, і була старим річищем, що його прорила вода.

— Тупапау тут ні до чого,— сказав, обертаючись, Парселл.— Це вода прорила проточину в скелі.

— Яка вода сильна,— сказала Авапуї шанобливо, немовби говорила про ватажка.

Парселл пустив її руку і скочив на великий плаский камінь, що виступав з води. Камінь із сплеском посунувся вперед і глухо загримотів. Парселл мало не втратив рівноваги, змахнув руками і перескочив на сусідній камінь. Позаду почулися ті ж звуки: плюскіт води, а потім — гримотіння каменя об камінь під водою. Плаский камінь знову став на своє місце.

— Будь обережною,— кинув Парселл через плече.

Вони пройшли ще метрів десять. Тунель повернув праворуч, а ліворуч від себе Парселл побачив у стіні круглий отвір, трохи більший за ілюмінатор. Парселл зазірнув крізь отвір. Він вів до другої галереї, світлішої за першу, із значно вищим дном. По цей бік отвір сягав Парселлові до стегна, а по той бік був на рівні дна. Галерея здавалася зовсім рівною, на початку вона була досить світла, але далі губилася в темряві. Дно її теж було всіяне круглими, пласкими, зовсім сухими камінцями. Води тут ще не було.

— Ось тут,— сказала Авапуї.

Парселл повернувся.

— Тут? Треба пролізти крізь діру?

— Це ж дуже легко. Зараз побачиш.

Вона нахилилась, просунула голову в отвір, сперлась руками на землю по той бік, підігнула ноги і сковзнула вниз. Усе це вона зробила неймовірно швидко. За мить її голова з'явилася в отворі.

— Я допоможу тобі.

— Не треба,— відповів Парселл.

Але Парселлові не вдалося прослизнути крізь отвір так спритно, як Авапуї: він подряпав собі живота.

Вони опинилися в кімнатці завбільшки близько чотирьох квадратних метрів, а далі тунель звужувався і губився в темряві. Світло просочувалося сюди крізь розколину в стелі, і на одній із стін лежала світла смуга з долоню завширшки.

— Не треба йти далі,— сказала Авапуї, показуючи на тунель.— Там колодязь.

— Глибокий? — спитав Парселл.

Авапуї кивнула головою.

— Ти кидаєш камінець і чекаєш довго-довго. Потім чуєш — плюсь!

— А його можна обійти?

— Ми можемо,— відповіла Авапуї,— але ти не зможеш.

Вона сказала це без зневаги, просто відзначила факт. Парселл увійшов у вузький прохід. Він посувався вперед дуже повільно, щоб дати очам звикнути до темряви. Ішов пригнувшись, хоч і розумів, що це непотрібно, бо склепіння було сантиметрів за двадцять над його головою. Парселл розставив руки, і його долоні черкнулися стін.

— Обережно,— промовила Авапуї, доторкнувшись до нього рукою.— Тут колодязь.

— Де?

— Перед тобою.

Які в неї зіркі очі! Парселл присів і, справді, кроків за два перед собою побачив ледь помітну темну смугу. Він ліг долічерева і підповз до неї. Витягнувши руку, обмацав краї провалля — воно тяглося від стіни до стіни. Проходу не було. Колодязь займав усю ширину тунелю.

Парселл підвівся. Він не бачив Авапуї, але по пахощах квітів у її волоссі відчував, що вона праворуч від нього.

— Ти змогла б перейти на той бік? — запитав він з сумнівом.

— Еге ж. Хочеш, покажу?

— Ні, ні,— квапливо сказав Парселл.— Ти вже про-
бувала?

— Еге ж. Ми всі троє.

— Хто троє?

— Я, Меані й Ітіа.

— Коли?

— В дощову пору, коли ватажок приходив з Ваа хо-
вати рушниці. Чоловіче! Меані ледве встиг кинути в ко-
лодязь нашу підстилку з листя і перейти разом з нами
на той бік. Ватажок наказав Ваа лишатись на місці, а
сам пройшов сюди. Ауе! В перитані погані очі! Ми стояли
на тому боці колодязя на відстані списа, і він нас не
помітив. Меані боявся, що ватажок впаде у колодязь, і
кинув туди камінчик. Камінчик булькнув. Ватажок під-
скочив, тоді ліг долічерева, як і ти, обмацав край коло-
дязя руками, гмикнув: «Гм-м-м!..» (тут вона дуже вдало
передражнила Мейсона) — і повернувся назад.

— А що по той бік колодязя?

— Можна ще трохи пройти — і все, з усіх боків стіна.
Парселл повернувся до кімнатки. Після темного ту-
нелю вона здалася йому майже світлою.

— А де ватажок заховав рушниці?

— Тут.

На стіні навпроти світлої смуги йшов кам'яний ви-
ступ, а між склепінням і цим виступом на висоті трьох
метрів була глибока розколина.

— Йому, мабуть, довелося дуже важко,— зауважив
Парселл млявим голосом.

Він раптом відчув, що дуже стомився, і хотів тільки
лягти й мовчати. Особливо — мовчати.

— Чому? — заперечила Авапуї.— Це дуже легко.
Коли ватажок пішов, Меані виліз нагору, все витяг і по-
розкривав — рушниці були загорнуті в промаслені ган-
чірки, а штучки, що вбивають, лежали в оббитому залі-
зом ящику. Потім Меані поклав усе на місце і примусив
нас заприсягтися, що нічого нікому не скажемо, навіть
Уїллі..

Авапуї замовкла, сіла на землю, затулила рукою очі,
друга рука її впала на коліна, і заплакала. Вона тихень-
ко плакала, плечі її здригалися, сльози текли по щоках,
але вона їх не витирала.

Парселл присів навпочіпки біля неї.

— Чого ти, Авапуї?

Вона відвела руку від очей.

— Ти ходив до тих і, повернувшись, нічого не сказав мені про Уїллі.

Парселл відвернувся. Дорогою він уривчасто розповів їй про Ману-фаїте, але, правда, нічого не сказав про Уїллі. А що він міг сказати? Але ж з тієї хвилини, як вони зустрілися, вона весь час чекала. Чекала, коли стрімголов бігли від баньяна до печери. Чекала навіть тут, у печері. А зараз її надія раптом зникла. Нарешті вона зрозуміла те, що знала з самого початку: Уїллі вмер.

— Ходімо,— сказав Парселл, обіймаючи її за плечі.

Він допоміг їй підвестися, почувавши себе занадто виснаженим, щоб щось сказати, підвів її до підстилки з листя і допоміг лягти. Він теж ліг поруч і поклав її голову собі на груди. Йому хотілося сказати їй якийсь втішне слово, але він не міг навіть розкрити рота і заснув міцним сном.

— Адамо! — почулося у нього над вухом.

Парселл кинувся, розплющив очі і з подивом побачив у своїх обіймах Авапуї. Але він помітив сльози на її щоках і зразу все пригадав.

— Я довго спав?

— Ні, трошечки. Слухай-но, Адамо, мені треба йти. Омаата сидить під баньяном і хвилюється. Вона ж не знає, що ті затримали Ітіа. А Івоа! Чоловіче! Там Івоа! Вона не знає, що ти втік від тих!

Авапуї підвелася. Очі її блищали. Забувши про своє власне горе, вона поспішала розповісти іншій жінці про те, що її тане живий.

— Твоя правда,— промовив Парселл, теж підводячись.

Помовчавши, Авапуї додала:

— Я повернусь. Якщо Омаата дозволить, я повернусь.

Він хотів був сказати «ні», але в нього не стало духу. Лишитися надовго на самоті у цій холодній, похмурій печері...

Парселл обійняв Авапуї за плечі, а потім легенько підштовхнув її в спину.

Вона просунула ноги в отвір, сперлася руками на землю і прослизнула на той бік. Парселл нахилився і теж просунув у отвір голову. Його очі звикли до темряви, і він дивився, як Авапуї перестрибує з каменя на камінь. В чорній воді каміння здавалося маленькими

білястими острівцями. Ноги Авапуї вирізнялися на них чорними плямами. Вище миготіла її світла спідничка з кори, а інколи видно було й її темні плечі: коли змахувала руками, вони вимальовувалися на трохи світліших стінах печери. Парселл майже не помічав рухів її стегон, але при кожному стрибку виразно чув шарудіння смужок кори. Раптом по її волоссю майнув тоненький промінчик, осяявши її легким прозорим сяйвом. Але це тривало лише одну мить. Її стан ніби злився з темрявою, розтанула світла спідничка, і Авапуї зникла за поворотом.

Парселл повернувся на вкрите листям ложе і заснув, але хутко прокинувся. Йому було дуже холодно, в печері панувала глибока тиша.

Парселл заплющив очі і знову задрімав, але спокою так і не відчув. Слова, образи шалено крутилися в його голові. Це було якесь навождення: він не міг ані заснути, ані остаточно прокинутись. Ману-фаїте, Ітіа, голос Мейсона, постріл, тиша, два постріли, смерть Уїлли, голос Мейсона каже: «Винний», напад нудоти під папороттю, Амурея, голови в пуані, Омаата, її величезна чорна рука на плечі Мейсона, «віддай мені цю рибу», Тетаїті, зачиняються двері, лунає постріл, пустинний перелісок, «пам'ятай про мене там», маленькі пальми, чорні пасма на стовбурах, голови в пуані, Амурея, голос Авапуї, тільки голос, без жодного слова, Ітіа, «я боюся, я дуже боюся», «о мій брате, ніколи не забувай», як душно під баньном, жінки щось говорять, говорять, я — Ману-фаїте, Тімі, його жорстокі очі, вістря ножа, я відскакую, я не відскакую, мої ноги прикипіли до землі, «Тупапау», — каже Авапуї тремтячим голосом, і раптом дуже голосно: «Тупапау!»

Голос здався йому таким гучним і близьким, що він прокинувся, сів і озирнувся довкола: нікого. Парселл підвівся, підніс руку до чола: в сусідній галереї ніби хтось ляпнув долонею по воді, а потім почувся приглушений удар. Звуки були такі слабкі, що Парселл навіть подумав був, що то йому вчулося, але в ту ж мить вони повторилися. Сплеск — і приглушений удар. Він прислухався, затамувавши дух. Панувала мертва тиша. І раптом йому шибнула в голову думка. Камінь. Плаский камінь у затопленому тунелі. Він плеснув по воді і знову став на місце. Це повернулась Авапуї. Вона була по той бік камінної стіни, за кілька метрів від нього. «Так швидко?» — подумав він з подивом. І нахилився був до отвору.

Однак завмер на півдорозі, вражений глибокою тишею. Авапуї, що так боїться мари, мчала б щодуху! Він почув би, як вона стрибає з каменя на камінь, як шелестить її спідничка із смужок кори.

Парселл повільно і обережно наблизився до отвору й припав оком до вузької розколини. Кроків за десять на камені нерухомо стояла тонка чоловіча постать з рушницею в руці.

У Парселла пересохло в роті, затремтіли ноги. Він озирнувся довкола. Сховатися ніде. Тікати нема куди. Перед ним колодязь, а за колодязем глуха стіна. Якщо Тімі зайде до кімнатки, він побачить листяну постіль і піде далі в тунель. «Я в цій пастці, мов пацюк у норі», — подумав Парселл. А біля виходу з ножем чигає Тімі.

Рясний піт котився у Парселла по щоках, долоні змокрили, він прихилився до стіни, і йому вже здалося, наче холодне лезо ножа впинається йому в живіт.

Парселл судорожно ковтнув, але в роті пересохло і язик ніби прилип до піднебіння. Він почував під грудьми жахливу порожнечу, тремтів, як у пропасниці. Несподівано йому пригадався вираз: «Тремтіти, як на ножі», — і він уперше оцінив його влучність. Здавалося, він неспроможний стримати тремтіння свого тіла. Безвладний, занімілий, немов розбитий паралічем, він з огидним почуттям безсилля й сорому віддався цьому тремтінню. Хоч щосили зціпив щелепи, щоки його трусилися, як драгли.

Аж ось по той бік отвору почулося чиесь дихання. Тімі прокрався сюди нечутно, мов кішка, але не міг стримати дихання. Парселл прислухався і завмер з подиву: Тімі теж боявся. Він натрапив на слід Парселла, але йому, мабуть, страшенно важко було примусити себе увійти в печеру. Боявся він не Адамо, а тупапау!

Стоячи за кілька футів від отвору, Парселл припав вухом до камінної стіни і слухав уривчастий, з присвистом віддих свого ворога. Як Тімі прагнув його смерті, коли поборов навіть свій страх перед тупапау. Парселл зціпив зуби. Це пристрасне бажання вбити свого ближнього було огидне. Таїтянки казали, що Тімі боїться помсти Парселла. Неправда! Парселл був певен цього. Переслідувати беззбройну людину — ось що подобалося Тімі! Помста, війна — це тільки привід. Катувати Амурею, розпороти живіт Івоа і вбити її дитину, убити Адамо — ось що п'янило його, бо це було легко!

«Мерзенний боягуз!» — подумав Парселл з раптовою люттю і одразу перестав тремтіти. Він озирнувся довкола, полапав у кишені — у нього не було навіть ножа. І вперше в житті пожалкував, що не має зброї.

Біля своїх ніг він помітив великий камінь; нахилився, підняв камінь двома руками, здивований його вагою. Притулившись правим боком до стіни і тримаючи камінь у випростаних руках над отвором, став вичікувати.

Йому довелося чекати так довго, що він почав уже сумніватися, чи бачив Тімі в тунелі. Таж ні, по той бік стіни досі чути його тяжкий, уривчастий віддих. Важко уявити собі, що Тімі пройде повз отвір і не зазирне в нього.

Тримати камінь у витягнутих руках було дедалі важче, і Парселл почував, що ось-ось впустить його додолу. Він притис камінь до живота і по черзі дав рукам відпочити. На якусь мить відвернув погляд від отвору, і коли знову подивився туди, то остовпів від подиву: по цей бік на камені лежав ніж його ворога. Можливо, Тімі поклав його сюди, щоб звільнити руки і пролізти крізь отвір. А можливо, це пастка. У Парселла сильно закалатало серце. Його охопила спокуса взяти зброю, але для цього довелося б покласти камінь і простягти руку до отвору. А що, як Тімі саме цього й чекає, щоб рвонутися за руку і кинути на землю?

Парселл знову завмер. Тімі повинен пролізти крізь отвір разом з рушницею, а рушниця довга, і він не зможе вистрелити, поки не пролізе сюди і не втягне за собою рушницю. «У мене вистачить часу!» — радісно подумав Парселл. Він одразу зрозумів, що йому слід робити. Зовсім не треба кидати камінь у голову Тімі, як він збирався раніше, треба вдарити, не пускаючи каменя з рук, і затулитися ним, як щитом. Зігнувши коліна і відставивши назад праву ногу, він схилився до землі і поклав камінь собі на стегно, щоб відпочили руки. Зігнувшись, він сховався за каменем, готовий кинутися вперед, як тільки з'явиться голова Тімі. Камінь змокрів від поту, що стікав з його рук, але Парселл міцно тримав його.

Він, як і раніше, чув важкий віддих Тімі і дивувався, що той так довго не наважується лізти в отвір. Можливо, інстинкт попереджає його про близьку небезпеку? Цікаво, чому він досі не просунув голову в отвір? Напружуючи м'язи, Парселл підняв угору камінь і затулив обличчя.

Все сталося так швидко, що він не встиг нічого зробити. Тімі не прослизнув крізь отвір, як Авапуї. Він стрибнув туди, мов тигр крізь обруч, але обличчям і грудьми догори. Він упав на спину і, ледве торкнувшись землі, сильно вдарив прикладом туди, де недавно була Парселлова голова. Ударив так швидко й так влучно, немовби наперед знав, де обличчя його ворога. Тої ж миті в печері залунав грім і прокотився луною по довгих галереях. Печеру виповнив білястий дим. Тімі підкинуло вгору, потім він перевернувся на живіт, судорожно схопився руками за каміння і завмер.

Приклад стукнув по каменю, і Парселл майже не відчув удару. Прикипівши на місці, він безтямно дивився на Тімі, що лежав долілиць, скорчившись, із стиснутими кулаками. Здавалося, він сумирно чекає удару. Погляд Парселла впав на ніж. Лезо поблискувало біля самих ніг Тімі. Не зводячи з нього очей, не пускаючи з рук каменя, Парселл повільно підступав до Тімі сантиметр за сантиметром. Підійшовши до нього впритул, він різким рухом кинув камінь йому на потилицю, швидко нахилився і схопив ніж. Пальці його міцно стиснули держак.

Камінь глухо стукнувся об потилицю Тімі, але зачепив її лише краєм. Потім трохи підскочив, перестрибнув через голову і відкотився метрів на два. Тімі не повернувся.

Пригнувшись до землі, стискаючи в правій руці ножа, Парселл повільно підкрадався до Тімі, вп'явшись очима в одну точку на темній шкірі під лівою лопаткою.

Він стрибнув з диким гарчанням і навалився на Тімі, щосили натиснувши обома руками на держак ножа. Підтягнувшись вище, наліг грудьми на руки, щоб ще глибше увігнати лезо. Тімі лежав під ним, нерухомий, переможений. Парселл усім тілом давив на ніж. Він тремтів від радості.

Спливали хвилини. Розум Парселла потьмарився, він чув тільки своє хрипке дихання. І раптом подумав: «Це ж я гарчав». Він підвівся на кволих ногах, витяг ніж з тіла Тімі і кинув його вбік. Потім йому захотілося глянути Тімі в обличчя. Парселл поклав руку на його плече, воно здалось йому тендітним, як у жінки. Шкіра була м'яка й ніжна. Потягнув за плече, і Тімі перекинувся на спину. У лобі зяяла велика дірка. З неї тоненьким струмочком точилася кров.

З хвилину Парселл ошелешено дивився на Тімі. Потім зрозумів усе. Приклад вдарив у камінь, яким він затулив обличчя, рушниця вистрелила — Тімі вбив сам себе.

Заточуючись, Парселл повернувся до підстилки з листя і сів. Під кривавою раною, що зяяла на чолі Тімі, очі його здавалися ще живими, зіниці поблискували з-під густих чорних вій, немовби Тімі скося поглядав на Парселла. Голова і тонка шия трохи схилилися набік, і це надавало його погляду якоїсь невеселої грайливості. На його обличчі не лишилось і сліду жорстокості, а різко окреслені губи усміхалися майже по-дитячому. Вперше Парселл помітив, які в нього гарні очі. Ледь розкосі, вони були схожі на очі антилопи, такі бархатисті й лукаві за пухнастими, довгими віями з загнутими кінчиками. Просто незбагненно, як оці очі могли бути жорстокими. Життя покинуло Тімі, залишивши йому тільки ніжність, яку за життя він у собі приглушував.

Парселл устав і відвернувся; його охопив пекучий сором. З якою лютою жорстокістю накинувся він на це тіло! Як дико загарчав. Адже він загнав ніж у мертвого. Як тільки він одразу не побачив, що Тімі мертвий! Але він так напружив свою волю перед появою Тімі, що діяв блискавично, наосліп, наче заводний. Це було безглуздо і жахливо, він почував себе ще більш винним, ніж якби вбив його насправді. «Ось що таке вбивство»,— з жахом подумав Парселл. Механічний, безглуздий вчинок. Все своє життя він вважав життям священним. А коли настала вирішальна хвилина, він з гарчанням кинувся на ворога, як хижий звір! Він угородив ніж двома руками, сп'янілий від своєї перемоги, задихаючись од надзвичайної радості.

Він почув, що його груди намокли, і коли помацав їх рукою, пальці стали темні й липкі. Він здригнувся від огиди. Потім попростував до отвору. Там застрягли ноги Тімі. Парселл підняв їх і відтягнув тіло якомога далі від своєї постелі. Голова Тімі безвладно теліпалась, підстрибуючи на камінні, а коли Парселл зупинився, вона повільно схилилась на ліве плече і вперлася підборіддям у ключицю. Обличчя повернулося до постелі з листя, і тепер, подумав Парселл, погляд ворога буде невідривно стежити за ним, коли він ляже спати. Він поклав ноги Тімі на землю, завагався на якусь мить і став до нього спиною. Він не насмівся взяти Тімі за голову і повернути її.

Парселл ледве протиснувся крізь отвір, скочив на камінь, але втратив рівновагу і гепнувся в воду. Вода була дуже холодна, і Парселлу перехопило дух. Перевернувшись на живіт, він швиденько обмив груди й підвівся; в нього дрібно цокотіли зуби.

Повернувшись до печери, він скинув мокрі штани, викрутив їх і розіклав на камені. У нього боліла потилиця, груди здавило ніби залізним обручем, він увесь трусився з голови до ніг. І дивна річ — в той же час у нього з лоба котився холодний піт. Парселл спробував стрибати, але в нього не згиналися коліна. Тоді він почав плескати себе долонею по грудях, по спині і по стегнах, та не зміг і трохи нагрітися. Він дуже промерз — треба робити енергійніші рухи. Парселл ліг долічерева якомога далі від Тімі і почав підійматися і опускатися на руках. Він робив цю вправу хвилин зо дві, тремтячи всім тілом. Нарешті знеможено впав. Зуби його не переставали цокотіти.

Ніколи ще він не відчував такого холоду в усьому тілі, йому здавалося, що він довго не витримає і збожеволіє. Тоді він почав робити всі вправи, які знав і яких навчився від Джонса, і, виконуючи їх, голосно рахував, дедалі підвищуючи голос. Потроху йому ставало тепліше. Холод повільно почав відступати, і здавалося, що саме ці викрики й зігрівають. Парселл перевів дух і знову закричав. Не впізнавав свого власного голосу, таким він став пронизливим. Він тупцював на місці, нахилився, підводився, підстрибував на носках, намагаючись дихати спокійніше, щоб довше кричати. Почував, що знемагає, але не наважувався зупинитись.

На мить він побачив себе збоку: голий, як черв'як, стрибає, як божевільний, в темній печері біля мертвяка і кричить нелюдським голосом. Яке безглуздя! Яких тільки мук не витерпить людина, аби зберегти своє життя! Йому забило дух, і він зупинився. І одразу ж у нього наїжилосся волосся, здавалось, холод виступав з середини тіла і сковував йому руки й ноги. Парселл знову почав робити свої вправи. Здавалось, він приречений ціле життя робити цю ідіотську гімнастику. Він нахилився, випростувався, знову нахилився... А з-під затіненого лоба Тімі за ним невідривно стежили блискучі чорні очі, а на губах того ж Тімі застигла легенька усмішка, так ніби він глузував із суєти живих.

— Адамо! — почувся чийсь голос.— Що ти робиш?

Він підскочив і рвучко обернувся. В отвір просунулося широке темне обличчя Омаати, яка дуже здивовано дивилася на нього своїми круглими блискучими очима.

— Я змерз! — пронизливо вигукнув Парселл.

— Зачекай! — промовила Омаата.

Парселл недовіриливо подивився на неї. Просунувши спочатку одне плече, потім друге, вона проштовхнула свої могутні груди, кількома плавними рухами протиснула широкі стегна, звиваючись і витягуючись, як гума, і, нарешті, пролізла крізь отвір. Зачеплений нею камінь відвалився і покотився на землю.

— Синочку! — скрикнула вона, кидаючись до Парселла.— Ти ж увесь синій!

Цього разу Парселл сам пригорнувся до неї, обхопивши руками її широкий стан; йому здавалося, ніби він поринає в перину. Тепло, м'яку, глибоку! Великими, дужими долонями Омаата почала терти йому спину, осипаючи його ніжними словами. Вона розтирала його, давала легеньких ляпанців, щипала, і хоч йому було боляче, він з насолодою дозволяв їй це робити, відчуваючи, як з кожним її дотиком до нього повертається життя — оживає шкіра, потім м'язи, усі задубілі органи. Як хороше, коли тобі тепло; йому здавалося, що він уже майже забув, як то буває приємно від тепла...

— Омаато! — промовив тихенько Парселл.

— Мій синочку!.. Синочку...

Парселл слухав її грудний голос, що лунав у печері, немов гуркіт потоку. Навіть її голос зігривав його. Омаата взяла його за плечі, повернула і почала розтирати йому груди, живіт, стегна. Які в неї ніжні руки! Великі, дужі і водночас лагідні; вони місили його, наче тісто, хапали шкіру, відпускали її, розминали пальцями.

Зануривши спину у ванну з темної плоті, Парселл відчував, як розширюються його груди, розкриваються, немов квітка; він глибоко дихав, його серце заспокоювалось, м'язи наливалися силою.

Омаата знову повернула його.

— Синочку,— вуркотіла вона низьким голосом,— ти й досі блідий! Ахе! Де ж твої рожеві щічки, мій півнику?

Відсунувши Парселла від себе, вона почала легенько поплескувати його по грудях.

— Ти вб'єш мене! — закричав він.

Він нахилився, прослизнув у неї попід руками і знову пригорнувся до неї.

— Мій синочку! — розчулилась Омаата і раптом зареготала.— Як ти налякав мене своїм криком! Чоловіче! Я мало не втекла! Думала, що це тупапау. На щастя, я розібрала, що це слова перитані!..

Вона повернулась до отвору і побачила тіло Тімі.

— Чоловіче! — здивовано вигукнула вона.— Ти вбив його!

— Я не вбивав,— відповів Парселл.

Але Омаата не слухала його. Вона підійшла до мертвяка, рвучко схопила його за волосся і почала повертати на всі боки.

— Я не вбивав його,— повторив Парселл,— це він сам...

— А це що? — оглушливо запитала Омаата, широким жестом показуючи на дірку в лобі Тімі.— А це? — повторила вона, показуючи на рану на спині.— А це? — вона показала на потилицю.

Нахилилася, щоб краще розглянути рану.

— Чим це ти зробив?

— Каменем.

Вона пустила голову Тімі, випросталась, з захопленням дивлячись на Парселла.

— Ти дуже спритний!

— Послухай, це не я...

— Отже, ти вбив цю падлюку,— казала вона з радістю.— О, який ти дужий, Адамо! Який хоробрий! Який хитрий! Ти був неозброєний! А він мав ніж і рушницю! О мій маленький вояче! О мій півнику! О Адамо!

— Слухай-но, Омаато...

— Хвала Еатуа! — промовила Омаата, стоячи перед тілом Тімі і взявшись руками в боки.— Ти, Тімі, хотів убити мого синочка! Хотів зробити рабинями жінок свого племені! Хотів розпороти живіт Ваа і Івоа! Пацючий виплодок! Свиня! Полохлива акула! Людина без кокосових пальм! Ти навіть не вояк! Ти буа! Безсилий! Ну, чого ж ти домігся, негіднику? Ти лежиш холодний! Ти дохла риба на березі лагуни! Ти кістка, яку гризе безхвостий собака! Подивись на Адамо! Подивись на нашого півника перитані! Він вродливий! Сміливий! Хитрий! На острові немає ваїне, що не хотіла б погратися з ним! Подивись на нього! У нього волосся, як мед! У нього біле тіло! Рожеві щоки! Він смачний, як печений плід хлібного дерева! Він великий ватажок! У нього кокосовий гай на великому острові дощів! Він має красномовні

руки, як у його тестя Оту! А ти хто тепер, Тімі? Мертвяк! Людина, нічого не варта! Дохла риба, що плаває догори-черева. Порожня черепашка, мертвий краб, пожива для морських бліх!..

— Омаато! — крикнув Парселл.

Але Омаата не могла спинитись. Тепер висміювала чоловічі якості Тімі. Вона лаяла його на всі заставки кілька хвилин.

— Омаато!

— Я вже скінчила, — сказала вона просто.

Омаата повільно, велично підійшла до Парселла, її обличчя сяяло задоволенням, — вона виконала свій обов'язок.

— О Адамо! — палко вигукнула вона. — Мій синочку!

Вона знову почала розтирати Парселла, але тепер, коли йому вже не було холодно, цей масаж завдавав болю.

— Я вже зігрівся, Омаато.

— Ні, ні, чоловіче, — відповіла вона, владно пригортаючи його до себе. — Тобі тепло зараз, а коли я піду, ти знову замерзнеш. Треба зібрати багато тепла. Слухайно, — додала вона серйозно, — я візьму цього виродка на плечі і кину його в море, а ти нікому, крім Івоа, не кажи, що вбив його.

— Але я його не...

— Нікому, чуєш? Нікому!

— Але чому це так важливо?

— Це не важливо, якщо переможуть перитані. Але переможуть не вони, а ті. Повернись.

— Чому ти так гадаєш? Тих лишилося тільки двоє, а перитані — троє.

— Перитані спритні на морі, а не на землі.

— Досить! Мені боляче!

Омаата засміялась.

— Ахе! Боляче такому великому войовникові, як ти! — І додала: — Я піду викину цю паскудну свиню і пришлю до тебе Авапуї.

— Авапуї? Чому Авапуї?

— Щоб вона перебула з тобою ніч.

— Ні, — рішуче сказав Парселл.

— Подивіться на цього півника! — промовила Омаата, легенько ляпнувши його по стегну. — Чоловіче! Я не хочу, щоб ти залишався на самоті! Ти гризтимеш собі серце своїми думками, як усі перитані. — І до-

дала: — До того ж тобі захочеться, щоб з тобою була жінка.

— Ні.

— Тобі дуже захочеться. Коли людина позбавила когось життя, їй хочеться дати життя другому.

— Ні, мені захочеться спати.

— І спати також.

— Ні.

— Перитані — ні! — промовила Омаата, сміючись.— А я пришлю до тебе Авапуї.

— Пришли до мене Івоа.

— Чоловіче! Івоа більше не належить тобі. Вона належить своїй дитині.

Помовчавши, Парселл сказав:

— Тоді приходь сама.

Ці слова подіяли на Омаату зовсім несподівано. Вона відступила на крок, і, випроставшись на весь свій зріст, уп'ялася в нього палаючими очима; ніздрі її гнівно тремтіли.

— Я тебе образив? — збентежено спитав Парселл.

— Хто я? — спитала вона здавленим голосом.

Вона аж посіріла від гніву, нижня щелепа тремтіла, вона не знаходила слів.

— Омаато...

— Я питаю тебе, хто я? — раптом щосили закричала вона.— Хто? — повторила, ляснувши себе долонею по грудях.

Це «хто» і удари долонею прокотилися під склепінням, як постріли.

— Хто я? — знову спитала Омаата, оглядаючи себе зверху донизу з ображеним виглядом.— Стара баба? Каліка? Потвора? -

— Омаато...

— Хіба я недобре пахну?

— Омаато...

— Так хто ж я така? — закричала вона знавісніло.— Що чоловік може проспати зі мною цілу ніч і не звернути на мене уваги?

Парселл зніяковіло промимрив:

— Але я ж не казав...

— Казав! — гримнула Омаата, люто блиснувши на нього очима.— Ти не сказав словами, але все одно сказав. Ти сказав — не треба Авапуї, якщо прийде Авапуї, я не ручуся за себе. Але ти, Омаато, можеш прийти. З тобою я не боюсь. Ахе! Ахе! Ахе! — закричала вона,

обхопивши голову руками, і на її обличчі відбилася пекуча журба.— Почути так! Мені, Омааті, почути так! Подивись! Подивись! — знову обурено вигукнула вона.— Я ж ще молода.

І справді, вона була молода. Але Парселл завжди забував про це. Як пояснити їй, що лише її велетенські розміри, її величний вигляд, її звичка називати його «мій синочку»... Як переконати її тепер, щоб його слова не здалися їй запрошенням?

Насупивши брови і зневажливо скрививши губи, Омаата повернулася до нього плечима, схопила Тімі за руку і поволокла тіло до отвору. Потім нахилилась і пролізла в сусідню галерею.

— Омаато!

Вона не відповіла. Навіть не глянула на нього. Омаата зникла по той бік отвору і рвучко потягла тіло Тімі за собою, ніби помщаючись на ньому за свою образу.

Парселл кинувся до отвору і висунув з нього голову.

— Омаато!

Вона пішла геть, не відповідаючи, закинувши за плече тіло Тімі, і його тонкі ноги підстрибували на її спині за кожним разом, коли переступала з каменя на камінь.

Парселл сів на постіль з листя, підсунув до себе кошика і взяв плід манго, який обчистила для нього Івоа. Його охопило дивне почуття. Вперше в житті він не міг дати лад своїм думкам, не розумів своїх вчинків. Він сидів тут, у цій печері, далеко від боротьби, відцуравшись обох таборів...

Парселл підвівся. «Тетаїті гадає, що я хитрий. А що, коли це правда? Де моя повага до життя, мій жах перед насиллям? Хто знає, чи не обдурював я сам себе, прикриваючись благородними намірами? І після всього я заколов Тімі. Коли йшлося про мое власне життя, я не побоявся пролити кров».

На кам'яній стіні змеркла світла пляма. Мабуть, сонце стояло вже на вечірньому прузі. Парселл відчув плечима пронизливу вогкість. Він почав ходити туди й сюди, все швидше й швидше. Думав про чудесне тепло великого, міцного і ніжного тіла Омаати. Насувалася ніч, і його проймав холод.

Він спіткнувся об рушницю Тімі і пошукав очима його ніж. Ножа не було. Мабуть, його взяла Омаата. Парселл підняв рушницю і пригадав, яке почуття спокою і безпе-

ки поїняло його, коли він взяв у руки рушницю того дня, як з'явився фрегат. Він обережно підійшов до краю колодязя і шпурнув туди рушницю. Вона була важка, і, розмахнувшись, він мало не втратив рівноваги.

На нього знову налягла втома. Він повернувся до підстилки і ліг, ноги в нього тремтіли. Він заплющив очі, але зразу ж розплющив їх. Однак трохи він, мабуть, все-таки поспав, бо весь тремтів од холоду. Він підвівся, похитуючись, і примусив себе ходити по печері. Було зовсім темно, і він лічив кроки, щоб не вдаритися об кам'яні стіни своєї в'язниці. П'ять кроків — поворот, п'ять кроків — поворот... Але раз у раз збивався з ліку і, простягнувши вперед руки, мов сліпий, намацував стіну. Парселла нудило від голоду, але він не наважувався доторкнутися до фруктів. Іноді йому здавалося, що він дрімає на ходу, і він зціплював зуби, щоб прогнати сон, — боявся збитися з дороги і впасти в колодязь.

Нараз він помітив, що сидить, прихилившись до стіни, опустивши плечі і обхопивши коліна руками. Мабуть, сон здолав його тієї миті, як треба було повернути. Парселл покліпав очима, але густий морок не розвіявся. Він не знав, в якому кінці печери сидить, раптом згадав про колодязь і зовсім прокинувся.

І тут він почув глибокий, спокійний віддих. Хтось стояв за два-три кроки від нього. Парселл похолов від жаху. Він так напружував зір, щоб побачити щось у темряві, що у нього аж очі заболіли і застукало в скронях. З хвилину він нічого не чув, крім чийогось віддиху і калатання свого власного серця. Ліворуч від нього зашелестіло листя, і наляканий голос промовив:

— Адамо!

Омаата! Це була Омаата. Вона обмацувала руками листя за два кроки від нього і нічого не знаходила. Парселл глибоко зітхнув, але не міг вимовити жодного слова.

— Адамо!

Раптом її рука доторкнулась до його грудей. Почувся приглушений крик і рука відсмикнулась.

— Це я,— сказав Парселл здавленим голосом.

Запала тиша, потім Омаата, стоячи на місці, прошепотіла ледь чутно:

— Скажи це по-вашому.

Парселл повторив по-англійськи: «Це я». І зразу ж зрозумів: тупапау не розмовляють по-англійськи. Омаата боялася потрапити в їхні лабети.

— Ахе! — вигукнула Омаата.— Ти так налякав мене! Ти такий холодний! — І додала: — Чоловіче! Коли я не знайшла тебе на постелі!..

Парселл відчув, як дві великі долоні обмацують його груди, руки, плечі. Він зітхнув і пригорнувся головою до її грудей. Омаата говорила, але він чув тільки невиразне бубоніння. Він задрімав.

Парселл прокинувся, відчуваючи блаженне тепло. Він лежав, притулившись усім тілом до Омаати. Його вкривало щось важке, шорстке, знайоме... Ковдра! Вона принесла йому ковдру з «Блоссом». Парселл понюхав її. Ковдра ще пахла сіллю, смолою і лаком.

Він не зовсім прокинувся. Йому здавалося, що він погойдуеться гарячого дня на теплих хвилях лагуни, коли сонце ніжно пестить тіло крізь прозору воду.

Минав час. Парселл почував себе, немов пташеня, що сховалося в м'якому пір'ї матері на скуйовдженому, великому і теплому животі і вистромило голову назовні, щоб подихати нічною свіжістю. І одразу ж стали затишними і ця темрява, і цей грот у череві гори, де він лежить, мов невилуплене пташеня в яйці. Його оточує густий морок, а в цьому мороці — велике, чорне, гаряче тіло Омаати. Поклавши голову на груди величезної жінки, він з радістю прислухався, як гучно б'ється її серце, ніби його потужні удари відживляли його власну кров. Ніколи в житті він не почував такої насолоди, йому було так радісно, так добре, що хотілося плакати.

— Ти прокинувся, синочку? — запитала Омаата.

Приклавши вухо до її грудей, він слухав перекоти її голосу. Вона говорила дуже тихо, але голос її гримів, мов орган.

— Так,— сказав він, лежачи нерухомо.— Чи довго я спав?

— Досить довго.

Як терпляче вона витримувала його вагу і навіть не ворухнулася!

— Ти голодний?

— Голодний,— зітхнув Парселл.— Дуже. Не нагадуй мені про їжу!

— Я принесла тобі поїсти.

— Що?

— Рибу... коржика...

— Ахе! Жінко!

Він зовсім прокинувся.

— Де? — радісно спитав він, підводячись і сідаючи на постелі.

— Зачекай, не ворушись.

Велика рука Омаати сковзнула по ньому і пошукала щось у темряві. Потім він відчув, що йому вклали в руку тарілку. Парселл підніс її до рота і жадібно з'їв усе, що там лежало.

Омаата задоволено засміялася.

— Який ти голодний!

— Хіба ти бачиш мене?

— Ні, але чую!

Омаата знову лягла, і Парселл відчув, що вона зігнула ногу, щоб він міг спертися на неї спиною. Потім запитала:

— Хочеш коржика?

— Хочу.

Парселл підніс коржика до рота. Вранці він з'їв такий самий коржик, але зараз це здалося йому далеким спогадом. Він із здивуванням відчув знайомий кислуватий смак.

— Ти вже поїв?

— Еге.

Його розум прояснився, і він спитав:

— Як тобі вдалося донести все це сюди... тарілку, коржика, ковдру?

— Вдалося,— відповіла Омаата.

Парселлу здалося, що голос її звучить сухо. Він повернув до неї голову. Але важко зрозуміти інтонацію, не бачачи обличчя, особливо коли слова вже вимовлені.

— Що з тобою? — спитав він.

— Нічого.

Парселл нахилився, щоб поставити тарілку на камінь, і в ту ж мить відчув, що вона натягла на його плечі ковдру. Він обернувся. Позаду нього зашаруділо листя — Омаата підвелася.

— Куди ти? — занепокоєно спитав він.

— Я йду.

— Йдеш? — недовірливо перепитав він.

Омаата нічого не відповіла. По землі покотився камінчик. Парселла охопив жах, він скочив з постелі і кинувся до отвору.

— Омаато!

Він простяг руку і знайшов її. Вона сиділа на землі, і вже проринула в отвір ноги.

— Ні! — закричав він, хапаючи її за плечі і марно намагаючись затримати її.— Ні! Ні!

— Чому? — спитала вона безбарвним голосом.— Тобі вже не холодно. Ти наївся. У тебе є ковдра.

— Залишся! — крикнув він.

Він оповив руками її ший, з усієї сили намагаючись втягти її назад. Омаата не опиралась, не зробила жодного руху, але він не міг зрушити її з місця.

— Залишся! Залишся! — благав він.

Цієї миті він ні про що не думав, тільки шалено бажав, щоб вона залишилася, немов би від цього залежало його життя.

— Ти боїшся змерзнути? — спитала вона нарешті, і він не зрозумів, чи глузує вона, чи ні.

— Ні, ні! — відповів Парселл, хитаючи головою, немовби вона могла його бачити. І несподівано додав тонким голосом, що здивував його самого: — Я не хочу залишатися тут сам.

Запала довга тиша, наче Омаата обмірковувала відповідь. Потім вона промовила таким самим безбарвним голосом:

— Пустити мене. Я залишусь.

Вона знову стояла по цей бік отвору — мовчазна, нерухома. Трохи згодом Парселл узяв її за руку.

— Ти гніваєшся?

— Ні.

І знову мовчанка. Парселл був украй збентежений. Йому хотілося лягти й заснути. Але він не насмілювався покликати до себе Омаату. Всього кілька хвилин тому йому не здавалося непристойним лежати з нею на одній постелі, а тепер він соромився навіть стояти поруч з нею в темряві і тримати її за руку.

— Треба спати,— нарешті промовив він нерішуче.

Вона, як і раніш, стояла нерухомо й мовчала. Тоді він ступив крок до постелі і потяг її за собою. Вона не поворухнулась. Парселл зупинився, тримаючи її за руку, неспроможний зрушити її з місця.

І враз він усвідомив усю безглуздість цієї сцени і мало не засміявся. Він, Адам Брайтон Парселл, другий помічник капітана «Блоссом», стоїть тут, за десятки тисяч миль від своєї рідної Шотландії, в темній печері, голий, як дикун, і тримає за руку цю величезну чорну леді...

— Іди-бо, жінко! — нетерпляче промовив він.

Його владний тон одразу подіяв. Омаата зрушила з місця і повільно пішла за ним. Він сів на постелі і потяг її за руку. Вона слухняно лягла і не ворухнулась, поки він натягав на неї ковдру. Парселл поклав голову їй на груди. Він почекав, повернувши до неї обличчя. Але Омаата лежала мовчки, нерухома. Він чув тільки її дихання.

Лігши поруч неї, він обняв її правою рукою і, зігнувши коліно, поклав ногу їй на живіт. Але минали хвилини, і ці обійми дедалі більше бентежили його. Вони вже втратили свою невинність, і тепер Парселл не відчував тієї близькості з Омаатою, коли йому здавалося, що він розчиняється, зливається з нею в єдиному подихові. Тепер вони були роз'єднані, далекі одне від одного. Два уламки одного континенту, кинуті в океан. Два острови.

Парселл заплющив очі, але сон уже втік. В голові роїлися безладні думки. Десь удалині погойдуються на хвилях Тімі, але Парселл бачив перед собою темні очі, що докірливо дивилися на нього з-під довгих вій. Парселл мружився в темряві, але очі не зникали, і він мучився від сорому, який чомусь обернувся на докори сумління, що він образив Омаату.

— Омаато, ти не спиш?

— Ні,— відповіла вона, помовчавши.

Дурне запитання. Звичайно, вона не спить. Вона тут тому, що він просив її залишитись. І лежить поруч нього, мов кам'яний ідол. Навіть не ображається. Думає про своє життя на острові після смерті Джоно. Приречена старітися в самотині на цьому острові.

— Омаато, чому ти сказала, що переможуть ті?

Знову запала довга мовчанка, так ніби ці слова мали пролетіти далеко відстань, щоб досягти її.

— Коли ті втекли в джунглі,— промовила вона безбарвним голосом,— перитані не повинні були лишатись у селищі.

— Чому?

— Вони не знали, де ховаються ті, а ті знали, де перитані.

— Що ж вони мали робити?

— Йти в джунглі.

— Перитані теж повинні були йти в джунглі?

— Так.— Потім додала:— Або зразу ж побудувати па і закінчити його до вечора.

— Чому до вечора?

— Якщо па не буде збудовано до вечора, то, коли смеркне, ті нападуть. Коли ж па готовий і добре збудований, то атакувати майже неможливо.

— Навіть з рушницями?

— Чоловіче! — зневажливо сказала Омаата.— Що таке рушниця? Той самий спис, який летить трохи далі...

Парселл пригадав погляд, яким обмінялися в таборі Тетаїті і Меані.

— Омаато, ти гадаєш, що ті сьогодні нападуть?

— Не зараз. Нинішня ніч — ніч Роонуї. Вона дуже темна. Але удосвіта вони напевно нападуть, поки па ще не готовий.

— Перитані знають про це?

— Я їм сказала.

Парселл підняв голову і витягнув шию, немовби міг побачити її в темряві.

— Навіщо?

Вона відповіла не вагаючись:

— Джоно був перитані.

Не певний того, чи правильно зрозумів її слова, Парселл запитав:

— Ти хотіла б, щоб перемогли перитані?

— Ні,— відповіла вона твердо.— Я хочу, щоб перемогли ті.

— Навіть після смерті Джоно?

Знову запала тиша. Потім вона сказала так само твердо:

— Джоно носив рушницю.

— Ти більше любиш тих, ніж перитані?

— Тих дуже образили.

— І все ж таки ти допомогла перитані, попередивши їх про напад.

— Так.

— Чого ти їм допомогла?

— Згадала Джоно.

Вони повернулись до вихідної точки. Парселл так і не дістав пояснення. І раптом Омаата промовила майже з такою ж інтонацією, як Івоа:

— Перитані: «Чому!», «Чому!»

І тихенько засміялася, що дуже вразило Парселла. Це був її колишній голос. Лагідний, дружній, майже ніжний. Він тихенько потерся щочкою об її груди. Розмова зблизила їх. Навіть її тіло стало іншим: м'якшим і піддатливішим.

Він вів далі:

— Послухай, Омаато, ти не дала мені доказати. Я справді не вбивав Тімі.

І Парселл розповів їй усе. А коли скінчив, Омаата подумала трохи і сказала:

— Ти його вбив.

— Але ж я пояснив тобі...

— Ауе, чоловіче, не будь такий упертий. Акула нападає, ти виставляєш перед собою ніж, і акула настролюється на нього. Все одно ти її вбив.— І додала: — Ти дуже хоробрий, Адамо.

Глибокий сильний голос, та сама щирість, той самий запал — колишня Омаата.

— Я дуже боявся,— промовив Парселл трохи іронічно.— З самого ранку і аж до смерті Тімі. А після смерті Тімі я злякався холоду. А коли минув холод, я боявся залишитись тут на самоті. Ауе, сьогодні був день страхів. Якби страх міг убивати, я давно б уже вмер.

Омаата засміялась і, помовчавши, сказала:

— Ти дуже хоробрий, Адамо. Я бачила тебе в хатині з трьома перитані. Бачила, як ти йшов з Ману-фаїте. Ох, я так плакала, коли побачила, як ти йдеш неозброєний з Ману-фаїте. Такий маленький, такий слабкий і такий непереможний! О мій півнику! О Адамо!

Що тут було казати. Він міцніше притулився щокою до її грудей, ще дужче стиснув рукою її широкий стан. Цей шепіт у темряві відновив їхню близькість. Але це вже була не колишня близькість. Та хвилина ніколи не вернеться. Це було щось нове. Дружба. Розуміння. Невисловлена ніжність.

Парселлу зробилось жарко, і він скинув ковдру. Одразу зник запах «Блоссом», і його обгорнув теплий запах Омаати. Він пізнавав пахощі різних квітів, які вона вплела в своє волосся. Тільки одного аромату він не міг розпізнати — найміцнішого, найзнайомішого. Він пізнав би його серед тисячі інших, але не міг назвати. Гострий п'янкий аромат, в якому змішувалися пахощі амбри і мускусу, лоскотав ніс і збуджував. Запах рослини, схожої на плоть. Спочатку важко було вирішити, прийнятний він чи ні. Але поки ви намагалися розібратися в цьому, ви вбирали його у себе, мов п'янючий напій. Він здавався Парселлу невід'ємною частиною Омаати, її шиї, пліч, грудей, до яких притулилася його щока. Цей запах був глибоко інтимний. І водночас нагадував

прозору воду, великі дерева з пониклими вітами, теплий пісок у лагуні, гаряче сонце... Якби щастя мало запах, це був би він. Але він мав і легенький тривожний присмак, який ніби нагадував свіжість, якій загрожує гниття.

— Мені так хороше,— сонно промовив Парселл.

— Тобі хороше, мій хлопчику? — прошепотіла Омаата.

Її голос був мов хвиля, що тихенько набігає на берег погідної днини.

— Листя не дуже жорстке? Хочеш до мене?

І не встиг він відповісти, як вона підняла його і пригорнула до себе. Пахощі стали ще гострішими, і Парселл завмер, широко розплющивши очі. Він відчував невимовну насолоду. Все змішалось: пахощі і плоть. Обважнілий, але не знесилений, він почував себе рослиною, що наливається соком.

Раптом у нього в голові з'явилася дивна, безглузда думка.

— Звідки ти взяла рибу? Перитані не ловили риби сьогодні вранці.

Омаата відповіла:

— Ороа наловила.

Він уявив собі увесь шлях Омаати відтоді, як вона вийшла з печери. Вона кинула тіло Тімі в море, повернувшись до своєї хатини, взяла там ковдру, рибу, коржики і...

Парселл широко розплющив очі. Так ось воно що... Він підняв руку і ніжно провів по шиї Омаати. Під його пальцями перекочувалися шишки пандануса, і він намацав ліану, на яку вони були нанизані. Він нахилився до них, понюхав і мовив, підвівши голову:

— Ти наділа своє намисто?

Груди Омаати піднялися, вона легенько зітхнула, і все стихло.

— Омаато...

Вона мовчала. Парселл провів рукою по її щоках.

— Омаато...

За хвилину вона ніжно взяла його обличчя обома руками і притулила до свого намиста. Парселл завмер на мить, схилившись на її груди. Шишки вп'ялися йому в щоку, він повернув голову і глибоко вдихнув їхні пахощі. І відчув, як п'янючий запах вливається не тільки в ніздрі, а й в усі пори його шкіри. З його голови зникли всі думки, розтанули стіни печери, він ішов берегом

моря, північно-західний вітер бив йому в обличчя. Йому здавалося, що він ось-ось полетить. Він сильно відштовхнувся від землі ногами, розкинув руки і почав ширяти в повітрі, помахуючи руками, як крильми.

Розділ п'ятнадцятий

— Адамо!

Він розплющив очі; перед ним нерухомо стояла Ітіа. В печері було майже видно.

Парселл сів. Очі у нього злипались. Обличчя Ітіа розпливалось перед ним. Він відчув, що сталося щось незвичайне. Вона мовчить. Не кидається в його обійми. Він помацав рукою біля себе.

— Де Омаата?

— У селищі,— похмуро відповіла Ітіа.

— Що вона робить?

Ітіа знизала плечима.

— Що вона може робити?

Парселл подивився на світлу пляму на стіні. Сонце підбилося вже височенько. Видно, він довго спав. Він покліпав очима, і все з'ясувалося. Глянувши на Ітіа, він побачив вираз її обличчя.

— Ітіа!

— Війна скінчилась,— сумно промовила Ітіа.

Парселл підхопився, відкрив рота, але не міг нічого сказати. Він знав, він уже все знав!

— Меані?

Вона подивилась просто перед себе і тихо сказала:

— Всі, всі. Крім Тетаїті.

Відвернувши погляд, злісно додала:

— А він навіть не поранений.

Помовчавши, Парселл повторив настирливо, мов дитина:

— А Меані?

Вона двічі кивнула головою. Парселлу здалося, що його очі вилазять із орбіт, їх заслонила пільма, він протяг руки вперед, впав на коліна, потім долілиць.

— Адамо!

Ітіа кинулась до нього і перевернула його горілиць. Він був білий як крейда, очі позападали. Ітіа притулилась вухом до його грудей. Серце билось, але нерівно.

— Адамо!

Зона поляпала його по щоках. Його обличчя здригнулось, ледь порожевіло. Вона стала на коліна і знову почала ляпати його по щоках обома руками.

Коли вона спинилась, Парселл розтулив уста і прошепотів ледь чутно, але настійливо:

— Бий, бий!

Ітіа знову почала ляпати його по обличчю, і він трохи розплющив очі. Все навколо повивав туман. Він подивився на Ітіа і знову заплющив очі. «Бий, бий»,— повторив. Йому здавалось, що від цих рівномірних ляпанців кров приливає йому до голови. Йому стало трохи краще.

Парселл звівся на лікті. В голові вже не паморочилося, але його охопила страшна втома. Тихенько промовив по-англійськи: «Меані вмер».

Але ці слова зараз нічого не означали. Він не страждав. Нічого не почував. Голова спустилася.

Ітіа лягла біля Парселла і взяла його за руку. Парселл повернувся, очі його безтямно дивились на неї.

— Як це сталося? — спитав він кволо.

— Вчора ввечері, як почало смеркати, ті напали на перитані. Ватажка забили одразу. Пацюк і Кістяк сховались у хатині. Вони стріляли цілу ніч. А ті сиділи на деревах і теж стріляли. Удосвіта перестали. Перитані довго, довго вичікували... І коли зійшло сонце, вирішили, що ті пішли геть. Тоді Пацюк і Кістяк вийшли з хати, і тут їх убили.

— А Меані?

— Він надто рано підійшов до Пацюка. Той ще не вмер. Не зовсім умер. І він вистрелив у Меані.

Парселл похнюпив голову. Смадж убив Меані. Яка зла іронія долі! Та ні, це навіть не іронія. Меані вбито. От і все.

Минуло кілька секунд. Парселл лежав, нічого не відчуваючи, безвладний, байдужий. Він ні про що не думав.

— Розповідати далі? — спитала Ітіа.

— Еге,— промовив кволо Парселл і заплющив очі. Вона почала спокійно:

— Тетаїті відрізав голови. Потім послав Раху і Фаїну в табір по пуані, де лежали голови. Він поставив навколо хати тайтян вісім списів і настромив на них свої трофеї. Тоді жінки почали кричати, а він сказав: «Чого ви кричите? Ви не мої рабині, а жінки мого племені! А ці чужоземці тяжко нас образили». Але жінки не стихали, і Ома-

ата сказала: «Ти настромив голови наших тане на списи — ми для тебе рабині». Тоді ваїне заговорили всі разом і почали докоряти йому гіркими словами. Тетаїті терпляче вислухав їх і сказав: «Ці чужоземці зняли проти нас зброю. Вони загинули у бою від нашої руки, і я прикрасив свою хату їхніми головами, щоб прославити себе. Я добре бився, був мужній і хитрий. Я живий, а вони мертві. А ви мої сестри, а не рабині. Хай ті, хто хоче, входять у мій дім. Я прийму їх з шанобою». Потім він оглянув жінок одну по одній. Але не тим поглядом, що манить. Ні, зовсім іншим поглядом. Тетаїті стояв, спершись на рушницю, а за поясом у нього стирчав ніж. Великий чоловік! Сильний чоловік! Жінки теж дивились на нього. Тоді Ороа, яка ще тоді, як жила з Кістяком, і навіть тоді, як жила з Уїллі, інколи гралася з ним, промовила: «Зніми зі списа голову мого тане, і я прийду в твій дім». І Тетаїті відповів, ніби з жалем: «Ні. Такий звичай». Всі замовкли. І одна лише Тайята увійшла в його дім. Коли Ороа побачила це, вона крикнула глузливо (а може, з досади): «Чоловіче! Ти придбав собі великий скарб!» І всі жінки, крім Тайяти і, звичайно, Рахи та Фаїни, покинули його.

— А ти? — спитав Парселл, підводячи голову.

— Я теж пішла,— відповіла Ітіа, і очі її спалахнули.— Тетаїті покликав мене і сказав: «Ітіа, сестро моя, ти теж ідеш?» І я відповіла: «Моїм тане був Меані, а не ти. І я вважаю, що не гаразд ти робиш». А він похмуро відповів: «Я роблю по закону. Піди до Омаати і приведи її сюди». Я привела Омаату, він подивився їй у вічі і спитав: «Де Тімі?» Омаата не відповіла. Тоді він знову спитав: «А де Адамо? І чому з вами немає Івоа?» Омаата мовчала. Тоді він голосно сказав: «Адамо мій бранець, і я його не уб'ю. Перекажи йому, хай приходить до мене». Омаата нічого не відповіла і пішла. Я не знала, куди йти, і пішла до Омаати. Ахе! Там були всі жінки! Вони побачили Омаату і закричали: «Омаато, що нам робити?» Дехто плакав, хоч плакати не годиться. Одні питали: «Де Тімі? Де Івоа?» А інші говорили: «Що він зробить з Адамо?» Омаата промовила: «Замовкніть! Він сказав, що не вб'є Адамо».

Ітіа замовкла. Парселл теж мовчав.

— Що ж ти робитимеш? — спитала Ітіа.

Парселл повернувся до неї, і вона побачила, що його обличчя знову стало твердим.

— Ітіа,— промовив він нарешті,— скажи мені правду. Ти знаєш, де Івоа?

— Ні.

— А Омаата знає?

— Можливо.

Він підвівся, з досадою помацав свої ще мокрі штани і натяг їх.

— Слухай,— сказав він,— ми спустимося вниз. Я чекатиму біля баньяна, а ти приведеш Омаату. Але, прошу тебе, не кажи іншим жінкам, де я.

— А що сказати Тетаїті?

— Нічого. Скажеш, що Омаата шукає мене. Іди, не гайся.

За цю добу Парселл майже забув, як гріє і світить сонце. Мружачи очі і хапаючись обома руками за каміння, він спустився з кручі. Був живий і не хотів більше ні про що думати.

Його голову, плечі і ноги крізь мокру тканину прогрівало гаряче проміння сонця. Під ним, наче рельєфна карта, розкинувся острів, зелений, строкатий, посеред темної блакиті океану. Парселл глибоко вдихав вітер, що пролітав над морськими хвилями, над вогнищами селища, над квітучим узгір'ям.

Він не зайшов у затінок під баньян. Знявши штани, розвісив їх на одному з вертикальних коренів і ліг долілиць на траві. Через кілька хвилин він уже стікав потом, але не ворушився: йому здавалось, що його тіло ніколи не нагріється. В небі пливли хмаринки, і коли якась із них затуляла сонце, Парселла охоплювало якесь болісне відчуття, немовби світло і тепло можуть зникнути і острів вкриє вічний морок.

За годину прийшла Омаата; вона про все подбала і принесла йому їсти. Він ступив кілька кроків їй назустріч, глянув у вічі, трохи засоромився і взяв у неї з рук коржик. Не кажучи й слова, повернувся і сів під баньяном, але тепер уже в холодку. Йому припекло плечі.

— Де Івоа?

— Не знаю.

Він пильно дивився на неї, і вона сказала:

— Чоловіче, де б ти хотів, щоб вона була?

— Ти бачила її вчора ввечері?

— Сьогодні вранці. Коли Меані упав мертвий, вона кинулась до нього, стала на коліна, потім підвелася й пішла.

— Куди?

— Додому.

Зрозуміло. Вона пішла по рушницю. Меані вмер. Вона не стала його оплакувати. Причаїлася в хащі, щоб обороняти свого тане від Тетаїті.

Парселл спитав:

— Хіба Тетаїті хоче мене вбити?

Омаата лягла поруч нього. Спершись на лікоть, вона виривала стеблинки трави і одну по одній прикушувала зубами.

— Він сказав, що не вб'є тебе.

— Я питаю тебе не про це.

Вона щось пробурчала. Як йому пояснити? Тетаїті не хотів убити його особисто. Все це багато складніше.

Омаата мовчала, і Парселл спитав:

— Я повинен стерегтися?

— Завжди треба стерегтися.

— Так само, як тоді, коли був живий Тімі?

— Може, й ні. Тетаїті сказав, що не вб'є тебе.

Він марно намагався заглянути їй в очі.

— Хіба Тетаїті така людина, що каже одне, а робить інше?

Вона знизала широкими плечима.

— Як усі ватажки.

— Оту був не такий.

— За мирного часу — ні. Але під час війни Оту був дуже хитрий.

— Війна скінчилась.

— О мій хлопчику! — Омаата підвела голову; з її великих очей лилися потоки ніжності.

Вона вийняла з рота травинки і кинула їх додолу.

— Війна з Кістяком скінчилась. Але є друга війна — війна між Тетаїті і жінками. І ще одна — між Тетаїті і Адамо...

— Війна зі мною? — вигукнув Парселл.

Вона пробурчала щось, лягла ниць, поклавши своє широке обличчя на руки, і ніжно подивилась на нього.

— Знаєш, що зараз робить Тетаїті? Він закінчує па...

— Па, що його почали перитані?

Вона кивнула головою.

— Маамаа!

— Ні,— сказала Омаата серйозно.— Ні... Сьогодні вранці він поламав усі рушниці, крім своєї. Але на острові є ще дві рушниці. Рушниця Івоа...

Пауза. Потупивши очі, Омаата додала:

— І рушниця Тімі.

Парселл швидко сказав:

— Я кинув рушницю Тімі в колодязь.

Вона зітхнула, але промовчала.

— Невже жінки наважаться вбити Тетаїті? — спитав Парселл.

Омаата знову забурчала. Вірніше, незадоволено пирхнула. Завжди ці нескромні питання, які ставлять перитані. Куди поділись добрі манери Адамо? Потім вона подивилась на нього — білявого, рум'яного, з широкою червоною смугою на плечах. Бідний півник, він не зносить сонця. Нічого він не розуміє, наче хлоп'ятко серед дорослих, — кого ж йому питати, як не їх! Вона розчулено погладила широкою долонею руку Парселла. Він повернувся, і вона глянула йому в вічі. Які вони прозорі, блакитні, як небо! О мій півнику! О Адамо!

— Жінки образились, — сказала вона нарешті. — І я дуже образилась.

— Але ж такий звичай.

— Ні, ні! — палко вигукнула вона. — Після війни в своєму племені не настромлюють голів на списи.

Помовчавши, Парселл спитав:

— Чому ж він так зробив?

Омаата знизала плечима.

— Він ненавидить перитані. І намагається переконати себе, що радіє з своєї перемоги. Для нього ці вісім голів...

Не скінчивши фрази, вона легенько змахнула рукою. Парселл підняв підборіддя, його погляд одразу став холодним. Вісім голів. А з його головою буде дев'ять. Якби загинули всі перитані, Тетаїті був би зовсім щасливий...

Він підвівся.

— Ходімо, — промовив рішуче. — Ти зараз підеш до Тетаїті і скажеш йому: «Адамо не прийде до тебе, бо не хоче бачити на списках голів перитані. Адамо передав: «Приходь ополудні на ринок, я буду там».

Омаата мовчки подивилась на нього. Ауе, як швидко міняться його очі!

— Я повернуся з тобою до селища, — додав Парселл, — і чекатиму відповіді у своїй хаті.

Лише вчора, майже в цю ж саму годину, він пройшов по Іст-авеню і разом з жінками рушив по Баньян-лейн!.. А тепер він знову тут — він повертається до селища. Праворуч від нього стоїть хатина Мейсона. Якщо, замість

того, щоб звернути ліворуч і піти додому, він піде далі по Іст-авеню, то побачить усі хатини селища. Яке добре місце вибране для селища! Як розумно складено план! З якою любов'ю додержано симетрії! Відстань між хатинами старанно виміряна; витримано всіх інших правил, що існують у цивілізованому світі. Як добре все вийшло! Організація робіт, об'єднані зусилля, творча думка, бажання все передбачити, турботи про майбутнє, бажання передати своє майно дітям — все викликало захоплення! Кілька місяців тому тут була непролазна хаща. А тепер ці «вулиці», ці рівненькі «авеню», на кожному розі — табличка з назвою; ринковий майдан з халабудою, дзвоном, годинником і брезентовими цистернами на воду, що їх змайстрував Маклеод; не дуже гарні, зате міцні будиночки, і біля кожного — добре оброблений, обгороджений тином садок. Кожний у себе, кожний для себе. Кожний мав свою частку. Сусід нічого не просив у сусіда. Всі двері міцно замикались. А далі, на узгір'ї — дев'ять ділянок родючої землі, що належала дев'яти британцям, землі, що мала годувати їх і що їх убила.

Дев'ять? Ні, не дев'ять, а вісім. Якби схотів, він міг би узяти ділянку, яку йому приділив Маклеод. Парселл похнюпив голову. В роті стало сухо й гірко. Єдиний британець на острові!.. Велика рука Омаати лягла на його плече; вона йшла обік нього, коли, притишивши кроки, він підходив до своєї хатини. Над його вухом пролунав її глибокий, приглушений голос: «Не сумуй, Адамо!» Він роздратовано труснув головою: «Я не сумую». Він одсунувся від неї. Омаата одразу ж забрала руку.

Підійшли до хатини.

— Я йду,— поважно сказала Омаата.

Вона пішла, не глянувши на нього, високо піднісши голову, і навіть її спина здавалася холодною. Парселл нетерпляче труснув головою. Яка вразливість! Цей клятий таїтянський етикет!.. Він штовхнув двері і відразу ж став, як укопаний. Посеред кімнати, мов трон, стояло міцне, неоковирне крісло, яке він зробив своїми руками. Перед тим, як піти до баньяна, Омаата принесла сюди крісло, щоб Парселлові здалося, ніби воно чекає його, коли він повернеться додому і не застане там Івоа.

Парселл вийшов у садок і попростував до кущів гібіска. Кілька разів голосно покликав Івоа. Він був певний, що вона стежить за кожним його кроком. І хоч знав,

що вона не вийде з хачі на його поклик, хотів показати їй, що турбується про неї.

Йому ввижалося, ніби очі Івоа визирають з-за кожного листочка. Він пішов у повітку, вимився з голови до ніг і старанно поголився. Повернувшись до хатини, широко розчинив розсувні двері і, почувваючи, як у його серце закрадається неспокій, ліг на ліжко, обличчям до світла. Сонце підбилося вже високо, а Омаата не поверталася.

Трохи згодом прийшли жінки. Вони мовчали, нечутно ступаючи босими ногами по кам'янистій доріжці. Але Парселл здалеку впізнав характерний шелест смужок кори на їхніх спідничках. Вони увійшли серйозні і, не сказавши жодного слова, одна по одній нахилилися над ним, щоб потертися щокою об його щоку. Коли всі привіталися з ним, жінки презирнулись. І тут почався швидкий, ритмічний танок, так ніби вони наперед домовились про кожний рух. Ітіа, Авапуї і Ітіота посідали на ліжку; перша — праворуч від Парселла, друга — ліворуч, а третя — у ногах. Ороа і Тумата, що не хотіли чи соромилися взяти ослінчики, вместилися на підлозі. А Ваа, обнявши Парселла (вперше відтоді, як одружилася з великим ватажком), відійшла і стала на порозі, немов гостя, що завітала на хвильку і ладна вже бігти далі. Все це дуже здивувало Парселла. Чому Ваа стоїть осторонь, чому жінки, що сидять на підлозі, такі стримані і такі спокійні й невимушені ті, що сіли до нього на ліжко. Особливо ж здивувало його те, що біля нього сіла Ітіота, вдова Уайта, з якою вони ніколи не були близькими друзями.

Минуло з чверть години, але ніхто не промовив жодного слова. Нарешті увійшла Омаата, вона задоволено подивилась на присутніх і поважно, навіть урочисто наблизилась до ліжка Парселла і сіла в ногах навпроти Ітіоти.

— Ну що? — спитав Парселл, підводячись.

— Тетаїті чекає на тебе.

— Зараз?

Вона кивнула головою.

— Де?

— Перед входом у па.

Парселл пильно поглянув на неї.

— Це він сказав: «Перед входом у па?»

— Атож. Він не схотів іти на ринок.

— А чого ти так довго не поверталась?

Вона замовкла і опустила очі, обличчя її було холодне, нерухоме. «Ех,— подумав Парселл,— знову недоречне питання. До того ж зовсім зайве. Йї потрібен був час, щоб розповісти все Івоа».

Він підвівся і спокійно промовив:

— Ходімо.

Коли вони вийшли на Вест-авеню, Парселл узяв Омаату під руку і пішов швидше, щоб випередити решту жінок.

— Слухай,— сказав він тихо, але суворо.— Не смійте нічого робити Тетаїті. Нічого.

— А якщо він візьме тебе в полон?

— І тоді не смійте.

Омаата спитала суворо:

— А якщо він уб'є тебе?

Парселл підвів очі. Брови її були насуплені. Вона досі сердилася на нього. Парселл потерся об її плече.

— Прощу тебе, не сердься...

Запала мовчанка, і раптом вона заговорила зовсім іншим голосом:

— О мій півнику, я весь час боюсь за тебе.

Він міцно потис її руку.

— Пам'ятай, з Тетаїті нічого не повинно статись.

Вона похитала головою і тихо сказала:

— Я теж не хочу, щоб з ним що-небудь сталось... Але я так боюсь за тебе. Іноді мені хочеться вбити його, щоб позбутися цього страху.

— Ні, ні,— рішуче сказав Парселл,— не смій навіть думати про таке! — І додав: — Він теж боїться.

— Це правда,— кивнула головою Омаата.— Він дуже хоробрий, але боїться. Сьогодні він навіть працював з рушницею на плечі. Він працює, як навіжений, зі своїми жінками. До смерку па, мабуть, буде закінчено.

Коли вони підійшли до кута ромбовидного селища, Парселл зупинився і промовив, не підводячи очей:

— Повертайся до жінок.

Він чекав, що Омаата заперечається, але вона одразу скорилась. Парселл подався далі, а жінки йшли слідом за ним на відстані двадцяти кроків; так вони вийшли на Кліф-лейн.

Чим ближче вони підходили до хати таїтян, тим обріднішим ставав ліс; сонце пекло все дужче, і в Парселла

по обличчю струмочками стівав піт. Він протер рукою очі і побачив перед собою па.

Па стояв метрів за сорок за поворотом дороги. Правду кажучи, це був просто грубий частокіл, метрів з три заввишки, з с'як-так обтесаних кілків, вкопаних у землю і зв'язаних угорі. Але перелізти через нього можна було лише з допомогою рук і ніг, а тоді нападник не міг вдатись до зброї і являв собою чудову мішень для ворога. Якби навіть нападникам вдалося підпалити па, хоча б він і був зроблений з сирих кілків, вони не змогли б закинути за нього смолоскип, щоб запалити хатину, бо відстань була надто велика. Отже, па надійно захищав від усяких несподіванок. А якщо, крім того, то там, то тут освітити огорожу, то ті, що ховалися за нею, легко могли кризь бійниці відбити нічний напад.

Парселл був кроків за двадцять від па, коли почувся голос Тетаїті:

— Сій!

Парселл зупинився.

— Накажи жінкам зупинитись.

Парселл повернувся і, піднявши вгору обидві руки, передав жінкам наказ Тетаїті. Вони голосно загомоніли, але скорились.

Парселл знову повернувся до па. Але нічого не бачив. Жодного обличчя, жодної людської постаті. Проміжки між кілками були заплетені гіллям колючого чагарника.

— Іди! — промовив голос Тетаїті.

Парселл випростався і рушив уперед. Двадцять метрів, навіть менше. Він тримався струнко й твердо ступав ногами, але як не напружував своє тіло, відчував десь усередині слабкість і страх. «Чи почую я постріл?» — тривожно запитав він сам себе. Йому забивало дух. Тут він помітив, що затримує віддих, з силою вдихнув повітря і високо підніс голову. М'язи шиї напружились, і він подумав з іронією: «Дев'ята голова, я несу йому дев'яту голову...»

Па наближався дуже швидко, і він зрозумів, що надто прискорив ходу. Він спробував йти повільніше і по зусиллю, яке потрібно було на це, зрозумів, як йому страшно. Він не йшов до огорожі, а біг до неї.

За два метри від огорожі Парселл зупинився. І одразу ж у нього затремтіли ноги. Минуло кілька секунд, що здалися йому нескінченно довгими, і па раптом ворухнувся. Вірніше, відтинок огорожі одсунувся назад і по-

вернувся на своїй осі, відкриваючи прохід між двома кілками. В цьому проході, що відкрився так несподівано і безгучно, було щось загрозливе.

— Заходь,— промовив голос Тетаїті.

— Я казав, що не хочу бачити голів,— відповів Парселл.

— Ти їх не побачиш.

Що це мало означати? Що він не встигне побачити їх? Запала тиша, і Тетаїті, немов розгадавши його думки, додав:

— Заходь, з тобою нічого не станеться.

Обіцянка чи пастка? Парселл насилу примусив себе говорити спокійним голосом:

— Виходь ти.

— Ні.

— Я неозброєний,— промовив Парселл, піднімаючи обидві руки.

Він нічого не бачив крізь кілки та гілля, але знав, що Тетаїті стежить за кожним його рухом.

— Ні, я не хочу виходити.

Зрозуміло. Він боїться, що його дістане куля Івоа.

— За цією хвірткою є ще одна — ти не побачиш голів,— повторив Тетаїті.

Приймальня, чи, вірніше, сторожовий пост. Щоб за-тримувати гостей і підстерігати нападників. Хвіртка була слабким місцем, і Тетаїті збудував позаду неї додаткове укріплення.

— Не треба нікуди йти,— сказав Парселл.— Ми можемо поговорити й тут.

Запала тиша. Потім хвіртка між двома кілками зачирнула,— цього разу з тріском. Парселл перевів дух. Можливо, він загине. Але одне ясно: бранцем він не буде.

Тетаїті промовив суворо:

— Де Івоа?

— В лісі.

— Вона має рушницю?

— Ти ж сам знаєш.

— А що вона робить з рушницею в лісі?

— І це ти знаєш.— Але подумавши, що його відповідь може здатися двозначною, Парселл додав: — Вона боїться, що ти мене вб'єш.

Він чекав, що Тетаїті заперечуватиме, але той промовчав. Парселла здивували і приголомшили ці різкі запитання, що суперечили тайтянським звичаям.

— А де Тімі? — так само владно запитав Тетаїті.

— Не знаю.

Власне, це була правда. Формально — правда. І хоч як це було безглуздо, Парселлу було приємно, що він збрехав тільки наполовину.

— А де його рушниця?

Парселл завагався і розізлився на себе за це вагання.

— У мене її немає.

Нерозумна відповідь. Тільки посилює підозру.

— Хто ж її взяв? — відразу запитав Тетаїті.

Парселл знову завагався і відповів:

— Ніхто.— Але одразу поправився: — Я гадаю, що ніхто.

Це теж було нерозумно, особливо це застереження.

— Її взяв хтось із жінок? — запитав Тетаїті.

Парселл знизав плечима і не відповів. Гордовитий тон, прямі, різкі запитання — як це не схоже на врочисту зустріч Ману-фаїте. І раптом Парселл зрозумів. Це не розмова рівного з рівним, а допит військовополоненого.

І тої ж миті Тетаїті сказав:

— Ти мій бранець, і я маю право тебе вбити. Але я тебе не уб'ю. Візьми одну з трьох пірог перитані і вирушай у море зі своєю дружиною.

Парселл відповів не одразу. Йому відібрало мову.

— Чоловіче, я все сказав,— промовив Тетаїті.

— Тетаїті,— обізвався нарешті Парселл,— я не зняв зброї проти тебе, а ти кажеш: «Ти мій бранець». Потім ти кажеш: «Я тебе не уб'ю», а сам шлеш мене в море з моєю дружиною, дочкою великого ватажка Оту, щоб ми обоє загинули.

Тепер завагався Тетаїті. На нього зовсім не вплинули доводи Парселла, але його схвилював натяк, що він родич Івоа. Оту і батько Тетаїті були рідні брати, Івоа доводилася йому сестрою в перших — отже, на його голову впаде кров близької родички.

— Всі перитані погані люди,— нарешті різко промовив Тетаїті.— Ти повинен поїхати звідси! Але якщо моя сестра Івоа схоче залишитись — хай залишається.

Тетаїті явно лукавив — він ні трохи не сумнівався в рішенні Івоа. Парселл занепав духом. Така ненависть, така запеклість... Немає ніякої надії домовитись.

— Послухай! — почав Парселл.— Я не зняв зброї проти тебе. Я прийшов у твій табір з Ману-фаїте. Моя

дружина втекла в ліс проти моєї волі. Чому ти зі мною так поводишся?

— Ти дуже хитрий,— відповів зневажливо Тетаїті.— Ось чому ти ще живий. Але тепер ти повинен поїхати звідси. Я не хочу, щоб на цьому острові жив хоч один перитані.

Помовчавши трохи, Парселл спитав:

— А що буде, коли я відмовлюсь залишити острів?

— Я тебе вб'ю,— твердо відповів Тетаїті.

— Зараз?

— Зараз.

Парселл окинув оком огорожу, але ніде не помітив ні дула рушниці, ні блиску очей.

— Якщо ти вб'єш мене, жінки помстяться за мене.

Тетаїті зневажливо забурчав, але не сказав ні слова. Мабуть, він побоювався ображати жінок, адже цей перитані може переказати їм його слова. «Він зважає на жінок,— подумав Парселл.— А то б він уже мене вбив».

Парселл мовчав. Страх минув, розум його просвітлів. Йому кортіло сказати: «Острів такий самий мій, як і твій. Я ніякий не бранець і нікуди не поїду». Це було коротко і ясно, і все ж в останню мить він завагався. Маклеодові він би не побоявся сказати таке. Маклеод добре зважував усі свої вчинки, і їх можна було вгадати наперед. А вчинки Тетаїті важко було передбачити. Таїтяни цілком здатні на обмірковані дії, але вони не завжди додержують свого рішення. Наприклад, відрізані голови. Тетаїті діяв дуже необережно. Нізачо не хотів кривдити жінок і все ж тяжко їх образив. «Якщо я буду опиратися,— подумав Парселл,— він може зважитись на сутичку з жінками через свій гонор або щоб і моя голова стирчала на списі».

— Гаразд,— твердо відповів Парселл, чітко вимовляючи кожне слово.— Я поїду. Але не одразу.

— Чого тобі чекати?

— Моя дружина вагітна. Вона не може родити в морі, на пірозі. І перш ніж пуститися в море, мені треба налаштувати пірогоу.

— Що ти хочеш робити з пірогою?

— Вкрити її дахом.

— Нащо тобі дах?

— Щоб захистити од вітру мою дружину й дитину.

— Скільки тобі треба часу?

· — Два місяці.

Тетаїті стежив крізь щілину за обличчям свого ворога і не знав, що робити далі. Коли Адамо погодився їхати, він відчув полегкість. Бо інакше йому довелося б його вбити, а тоді— хай боронить його Еатуа! — жінки накинулися б на нього, як відьми. Але тільки маамаа може робити на пірозі накриття! Він просто хитрує! Аби вигадати час. Але, з другого боку, жінки нізачо не дозволять Івоа покинути острів, поки вона не народить.

— Я даю тобі час, який ти просиш,— коротко кинув Тетаїті.— Але скажи своїй дружині, хай повернеться до тебе.

— Я їй скажу,— відповів Парселл після паузи.

Він почекав ще кілька секунд, але Тетаїті мовчав, і Парселл повернувся й пішов геть.

Підійшовши до жінок, він сказав їм швидко і тихо: «Я розповім вам усе вдома»,— і пішов далі, а ваїне подалися слідом за ним. Він не хотів, щоб біля огорожі розігралася драматична сцена, яку б побачив Тетаїті.

Парселл ішов швидким кроком. Він дивувався, що в нього спокійно, навіть весело на серці. Адже йому доведеться боротися з океаном на човнику глибиною вісімдесят сантиметрів!.. Але там він зможе діяти, і в нього буде якась надія. Відтоді, як почалася війна, його весь час цькували, мов дикого звіра. На морі він буде один проти лютого вітру, зате далеко від людей.

Сидячи знову в своїй хатині, поклавши руки на бильця крісла і широко розчинивши двері назустріч сонцю, він віддався приємному почуттю затишку й безпеки. Всупереч його побоюванням таїтянки вислухали звістку досить спокійно. Чи то двомісячний термін здавався таїтянкам надто довгим, щоб побиватися завчасу, чи то їх опанувала якась апатія, що проглядала в кожному їхньому русі. На їхніх напружених, нерухомих обличчях не помітно було скорботи. Говорили вони мало, млявими голосами. Однак якщо вранці вони й плакали, то тепер їхні очі були сухі.

Колишня веселість повернулася лише на мить, коли Ітіа серйозно заявила, що Тетаїті вже старий, йому тридцять років і він може померти до від'їзду Адамо.

І ще одна пригода трохи розважила їх. Всіх ваїне особливо хвилювали два питання: чи вбив би Тетаїті Адамо, якби той відмовився? І чи правий був Адамо, коли погодився покинути острів? Суперечка вже згасала, коли

раптом Ороа почала кричати на Ваа: якщо вона відповіла «так» на перше питання, то безглуздо відповідати «ні» на друге. Справді, якщо Адамо впевнений, що Тетаїті його вб'є, коли він залишиться, то навіщо казати «ні»? Проте цей доказ зовсім не вплинув на Ваа: вона відмовилась визнати зв'язок між цими двома питаннями. Від гніву в Ороа спалахнули очі, затремтіли ніздрі, і вона схопила Ваа за плечі і так люто затрясла, що Омаата закричала: «Гей, перестань! Ваа вагітна!» Тоді Ваа з жалю до самої себе заплакала, а Ороа попросила у неї пробачення і ніжно обняла її. Після цього знову запала похмура, гнітюча тиша. Незабаром Омаата підвелась і заявила, що треба братися до невідкладних справ — іти по воду та ловити рибу.

Настала важка хвилина, коли почали вибирати водоносів. Вісім місяців тому з великої піроги висіло двадцять сім чоловік. За останні три дні чотирнадцять з них померли не своєю смертю: вісім перитані, п'ять таїтян і одна таїтянка. На острові залишилось всього тринадцять мешканців: один перитані, один таїтянин і одинадцять ваїне.

Було вирішено, що Ваа та Івоа не ходитимуть по воду. А також Тетаїті, який не погодиться вийти з па, і Адамо, бо це принизить його перед Тетаїті. Отже, воду носитимуть вісім жінок, що ходитимуть до потоку через день. Хоч це була дуже тяжка повинність, ніхто не ремствував. Тетаїті не ходитиме і по рибу, тому від цього обов'язку звільнено й Адамо. Це діло доручено Ороа, яку Маклеод навчив ловити рибу за способом перитані, вона мала навчити цього інших жінок, сама вибираючи собі помічницю.

Жінки так довго і так таємниче домовлялися, де кому жити, що Парселлу довелося напружити усю свою увагу, щоб стежити за розмовою.

Омаата поставила питання руба: чи жінки й надалі житимуть поодиночі, кожна в своїй хатині, чи поселяться по дві чи навіть по три? Тут всі почали презиратися: здавалось, ніхто не хоче відповідати прямо на це чисто теоретичне питання. Нарешті слово взяла Ітіа і сказала: щодо неї, то вона зовсім не має хати, отже, або займе хатину бідолашної Амуреї, або, якщо хто-небудь погодиться, житиме вдвох. Вона сказала це, скромно опустивши очі,— її манери останнім часом значно покращали. Жінки довгенько мовчали, обмінюючись кивками та

мигами, значення яких Парселл не зрозумів. Потім Омаата сказала: якщо Ітіа не боїться, що вона її роздушить, коли перевертатиметься в ліжку, то вона охоче прийме її до себе. Тоді Ороа, яку досі мучило сумління, пообіцяла наглядати за Ваа,— або у себе вдома, або у Ваа. «У мене»,— одразу ж відрубала Ваа, даючи зрозуміти, що хатина Ороа, хоч там і багато стінних шаф, гірша за її хатину. Знову настала невеличка пауза, знову — киви та миги. Потім Авапуї сказала, що вона «залюбки» прийме до себе Ітіоту. Це «залюбки» зрозуміли всі, крім Парселла. Але тут жінки зняковіло Perezirнулись: ніхто не запросив Тумати. З незрозумілих для Парселла причин ні Омаата, ні Авапуї, видимо, не могли прийняти третьої пожилиці. Трохи згодом Ороа, яка обіймала Ваа, здогадалась, що саме їй треба запросити Тумату. І вона стала приязно прохати її жити разом з нею. Але Ваа заявила, що в її хаті не вистачить місця на трьох. Ороа так розлютилась, що знову схопила Ваа за плечі, щоб її тріпонуті. Але тут втрутилася Омаата: хай Тумата живе в Ороа, а Ваа — у себе вдома, але приходять до них ночувати.

Було вирішено також варити їсти всім разом у спільній печі на ринку. Парселл ледве встиг подумати, чи постачатимуть жінки харч Тетаїті, як одразу ж дістав непряму відповідь на це питання. Їжу «тим, що живуть у па» (так делікатно тепер жінки називали Тетаїті і його дружин) носитиме Ітіота. Парселла схвилювало таке рішення. Це було не тільки великодушно, але й дуже розумно. Нібито поступка, а водночас можливість дещо розвідати. Парселл не втручався в розмову, почував, що ніхто й не потребує його втручання. На острові встановився матриархат, і жінки тихо, без суперечок взяли в свої руки кермо влади. Все вирішувалося швидко і розумно, без зайвих балачок.

Омаата подала знак розходитися. Коли жінки вийшли, Парселл затримав її на порозі. Решта ваїне пішли не оглядаючись.

— Омаато,— промовив він тихо.— Я хотів би побачитись з Івоа.

Омаата дивилась на зарості і мовчала.

— Ти чуєш? — нетерпляче спитав Парселл.

— Чую,— відповіла вона, підводячи на нього свої великі очі.

На нараді у неї було жваве обличчя, а зараз у ньому, здавалося, щось згасло, і очі її померкли.

— Ну то що?

— Чоловіче, я знаю, що ти хочеш просити в Івоа. Вона не погодиться.

— Перекажи їй, що я хочу її бачити.

— Вона не захоче.

— Не захоче? — перепитав Парселл ображено й недо-
вірливо.

— Ні,— байдуже відповіла Омаата.— Нашо їй тебе бачити? Щоб відмовитись виконати твоє прохання?

— Те, що я прошу, розумне.

— Ні,— сказала Омаата, хитаючи головою, а її сум-
ні очі дивились кудись вперед, так ніби вони могли про-
низати зарості і сягнути серця Тетаїті.— Ні. Не зараз.
Може, пізніше.

— Дозволь мені вирішити, коли їй треба поверну-
тись,— твердо промовив Парселл.

Омаата нахилилась до нього, усміхаючись.

— О мій півнику, хто знає краще таїтян, ти чи ми?

— Я пообіцяв Тетаїті,— сказав Парселл.

— Ауе! — Омаата знизала широкими плечима.—
Він дізнається, що Івоа не побажала прийти.

— Звідки ж він дізнається?

— Я скажу жінкам.

Парселл здивовано скинув на неї очима.

— Омаато, невже ти гадаєш, що хтось із жінок... Це
неможливо!.. Адже він ніколи не виходить з па.

Омаата ледь осміхнулась.

— Йому й не треба виходити.

— Ітіота?

— Ні, ні. Ітіота носитиме йому їжу, і все. Вона німа,
як тунець! Саме тому я й вибрала її.

Якийсь час Парселл мовчав і раптом зрозумів: «При-
будова за хвірткою. Це не тільки сторожовий пост, це та-
кож приймальня. Гостя зможе побачити Тетаїті, але не
побачить голів. Честь буде врятовано...»

Він поклав руку Омааті на плече.

— Так ось чого ти запропонувала, щоб жінки спали
по двоє в хаті?

— І навіть по троє,— відповіла Омаата.

Тепер зрозуміло. Вона натякала на трійцю з Іст-аве-
ню: Тумату, Ороа і Ваа. Точніше — на Ороа, яка «ще
коли жила з Кістяком і навіть коли жила з Уїллі...»
Ітіа можна вірити, вона все добре знає. Уголос він
сказав:

— Ороа?

— Я пошлю до тебе Ітіа, мій хлопчику,— сказала Омаата.— Сьогодні їсти тобі принесе Ітіа.

Омаата повернулась і пішла. Не дивно, що вона не відповіла на останнє запитання, вона й так сказала надто багато. Може, вона хотіла його застерегти, натякнути, що не на всіх жінок можна покладатися...

Після обіду Парселл ліг відпочити. Коли він прокинувся, Ітіа ще не прийшла. Завдавши на плечі кілька дощок, він узяв свій інструмент і подався до бухти Блоссом. Він ступив лише кілька кроків по Іст-авеню, як його наздогнали Омаата, Ітіота і Авапуї. «Вони, мабуть, стежать за мною,— подумав він.— Мою хату добре пильнують». Ваїне взяли у нього дошки і хотіли забрати інструмент, але він не дав. Кліф-лейн проходила побіля па метрів з двадцять, і Парселл помітив, що весь час, поки вони минали це небезпечне місце, жінки трималися між ним і загрожею.

Біля підніжжя прибережних скель був неглибокий, але високий і широкий грот, де стояли три шлюпки з «Блоссомом». Грот захищав їх від палючого сонця і наскоків південно-західного вітру — єдиного сильного вітру, що налітав на острів. Перед скелястим берегом були розкидані уламки скель, які поступово занесло піском, так, що навіть під час припливу хвилі не досягали до грота. Але задля безпеки шлюпки були міцно закріплені тросами і якорями. Навесні з них зішкребли стару фарбу і пофарбували заново («Блоссом», вирушаючи в далеке плавання, віз у трюмах стільки фарби, що нею можна було пофарбувати весь корабель, від кіля до щогл), а тепер вони були дбайливо вкриті брезентовими чохлами. Щогли і запасні реї лежали на кілках, вбитих у кам'яні стіни за два метри од землі.

Парселл зняв чохла і старанно оглянув шлюпки, час від часу колупаючи їхню обшивку своїм складаним ножом. Він не знайшов жодної протрухлої дошки. Всі три човни були зовсім цілі, але два з них де-не-де поточив шашіль. Отже, годилася тільки одна шлюпка, її Парселл і вибрав.

З допомогою Омаати і Авапуї він поставив щоглу, підняв гік і виміряв відстань між гіком і днищем шлюпки. Вийшло 1 метр 35 сантиметрів, і Парселл вирішив настелити дах на висоті 1 метр 20 сантиметрів, залишивши п'ятнадцять сантиметрів для руху гіка від борту до борту.

Глибина човна біля шогли дорівнювала 80 сантиметрам, отже, палуба підійматиметься над фальшбортом всього на 40 сантиметрів — це не високо і не зменшить стійкості човна.

Всередині висота каюти під бімсами буде не більше 120 сантиметрів. Це, звичайно малувато, але принаймні там можна буде сидіти. Вся шлюпка була завдовжки 7 метрів, і Парселл вирішив зробити дах каюти завдовжки 5 метрів 80 сантиметрів, залишивши 1 метр 20 сантиметрів для кокпіта. Правду кажучи, йому не хотілося робити кокпіт, який буде слабким місцем човна, бо його можуть заливати хвилі, що досить небезпечно під час шторму. Він волів би настелити палубу від носа до корми шлюпки, а в каюту спускатися через люк. Але від цього довелося відмовитися, бо в такому маленькому і низенькому човні стернового б весь час обдавало водяними бризками.

Парселл приніс з собою папір і олівець і заходився обмірювати шлюпку, щоб накреслити ескіз. Скінчивши, він побачив, що йому тут більше нема чого робити і що він даремно приніс з собою інструмент. Передусім треба накреслити план, вирахувати вигін бімсів і нарисувати їх крейдою на підлозі своєї хатини.

Парселл вийшов на берег і почав виглядати жінок. Спочатку він не помітив їх, але потім з високої піявної хвилі висунулися могутні і круглі плечі Омаати. Коло неї виринули дві чорняві голівки, що здавалися дитячими поряд з її великою головою.

З води вистромилася рука, помахала йому, і три голоси закричали хором: «А-да-мо! А-да-мо!» Луна застрибала зі скелі на скелю і прокотилася по всьому берегу.

Парселл стояв нерухомо. Він чекав, щоб жінки знову проскандували його ім'я. Тінь від прямовисної скелі, здавалося, продовжується у нього на очах. І йому почало ввижатися, ніби він відчуває, як обертається земля, несучи на своїй брудній поверхні людей з їхніми злочинами. «А-да-мо! А-да-мо!» Від цього співучого поклику у нього побігли по спині мурашки. Вібрували напружені нерви. Навколишня краса хапала за серце. Розпустивши по плечах довгі чорні косі, жінки махали руками, немов пальми віттям. Вони були на осонні, а він стояв у тіні, ніби перебував на другій півкулі, далеко від них, на протилежному боці землі.

Він роздягся й побіг до них по червоному піску. Берег був крутий, Парселл біг униз щодуху і перестрибнув смугу тіні від скелі; пісок червонів, мов вохра, блакитне море іскрилося діамантами, і, пірнувши у воду, він майже не відчув прохолоди. Прибій відразу ж підкинув його на величезну височінь, шпурнув у біле шумовиння, в темно-блакитну воду і одним могутнім поштовхом викинув на берег.

За хвилинку він лежав на пляжі, а жінки ще не виходили з води. До них приєдналися Ороа, Ваа і Тумата. Хоч було вже пізно, Парселл відчував жар сонця на обпалених плечах. Він ліг горілиць, заплющив очі й прикрив їх руками од сонця. Міцно стис губи. Ох, тільки не думати! Збігла хвилина. В очах розпливалися червоні кола.

Раптом хтось голосно крикнув. Парселл здригнувся, відвів руки, розплющив очі. Спершу його пройняла лише якась невиразна тривога, важкий тягар гнітив груди, горло здавило, як зашморгом. Потім його шпигнуло, мов ножем: Меані вмер. Парселл озирнувся навкруги. Ніщо не змінилось. І сонце, і море, і пляж — все таке ж саме. Голоси жінок. Тіні від скелі. Земля крутиться, крутиться... Земля? Нащо потрібна земля? Хвиля викинула його на пісок, як черепашку. Саме так, як черепашку, краще й не скажеш, і, як черепашка, він порожній, зовсім порожній... Задихаючись, він перевернувся і занурив пальці у пісок. В серці була така порожнеча, що він не міг навіть заплакати.

Перегодя він підвівся і кинувся у воду. Прибій знову викинув його на берег, але тепер блакитні хвилі здавалися йому темнішими, загрозливими. Парселл відчув полегкість, коли хвилю, що несла його від берега в море, зупинила зустрічна хвиля. Тільки-но відчувши під ногами пісок, він кинувся далі від хвилі. Зупинився, важко відсапуючи. Жінки сиділи кружка на піску і розчісували своє довге мокре волосся. І тут він помітив Ітіа, що бігла до них із скелястого берега; вона здавалась малесенькою на просторому пляжі, позаду якого громадилися високі скелі. Підбігши до Парселла, вона раптом повернула, вибігла на сонце і кинулась в обійми Омаати. Звівши дух, нахилилась до Омаати і сказала їй щось на вухо.

— Адамо! — гукнула Омаата.— Івоа не прийде!

Жінки перестали розчісуватись і подивились на Парселла. Він мовчав. Його очі перебігали з Омаати на Ітіа.

— Ти бачила її? — спитав він нарешті в Ітіа.

Ітіа кивнула головою.

— Я бачила її і розмовляла з нею. Вона не прийде. Вона не хоче віддавати рушницю.

Парселл опустил очі і нічого не сказав. В цій звістці не було для нього якоїсь несподіванки, тільки цього разу Омаата і Ітіа сказали перед усіма жінками: Івоа не хоче вийти з хащі, не хоче віддати рушницю Тетаїті.

— Я маю тобі ще щось сказати,— промовила Ітіа,— але спочатку я скупаюсь.

Вона підвелась, кинулась у хвилю і зникла у вихорі шумовиння. На мить з води виринули її ноги, мигнули світлі підшви. Жінки знову почали чесати свої коси повільними, плавними рухами, якими так часто милувався Парселл. Він сів. Чорна тінь від скелі все наближалася. Вона була вже за кілька метрів від жінок, вода теж прибувала, і здавалося, ніби їх маленька купка притулилася на маленькому піщаному острівці, який ось-ось поглинуть хвилі й морок. «Я просто одержимий,— подумав Парселл.— Мені скрізь ввижаються страхи». Він поглянув на жінок. Вони не сушать собі голову марними думками. Які вони впевнені в собі, як твердо знають, що їх жде. Він пошукав очима Ваа. Щоб вона не стомлювалася, підіймаючи руки, Ороа розчісувала її волосся, і Ваа не ворушилась, закинувши голову. Мабуть, їй було хороше, вона сиділа серед жінок, міцна, квітуча, лиснюча від жиру і здоров'я, мов ідол материнства. Вранці загинув її тане. Її обличчя ще повивав легкий смуток, але важкі, стомлені риси розгладилися, на губах блукала усмішка, і, поклавши руки на величезний живіт, вона спокійно дивилася в далечінь,— здавалося, вона цілком щаслива.

Парселл відвернувся; на берег вийшла Ітіа, вода струмочками стікала з її стрункого тіла. Вона з багатозначним виглядом наблизилась до жінок, немов актор, що виходить на сцену, і, коли всі очі звернулися до неї, промовила, з притиском вимовляючи кожне слово:

— Тетаїті вийшов з па.

Всі мовчали, і Ітіа додала:

— Я бачила його!.. Я йшла на берег, коли хвртка па відчинилася. Ох, як я злякалася! Я сховалась у чагарях і побачила, як спочатку вийшли Тайята, Раха і Фаїна, а за ними Тетаїті з рушницею в руках.

Вона урочисто замовкла, немовби чекаючи на запитання, але ніхто не обізвався, і вона вела далі:

— Він зачинив хвіртку, сказав щось Тайяїті, і та залишилась біля входу. Ахе! Вона була така сумирна! Я впевнена, що він уже дав їй доброго прочухана! Потім Тетаїті пішов уздовж па до моря і невдовзі повернувся з другого боку.

Спливло кілька секунд, і Омаата промовила півголосом:

— Отже, він закінчив будувати па.

Жінки швидко перезирнулися.

— Якби я була на твоєму місці,— сказала Ороа, стріпнувши головою,— я б не ховалась. Я вийшла б і сказала: «Чоловіче, кажу тобі ще раз — зніми зі списа голову мого тане!»

Ітіа потупилась і затулила очі ліктем.

— Голова мого тане не стирчить на списі,— прошепотіла вона.

З усіх присутніх тут жінок вона одна могла це сказати. Та й сказала вона це, лише щоб захистити свою честь. Але їй було дуже соромно: а що, як жінки подумують, буцім вона вихваляється?

— Пора вертатись додому,— сказав Парселл, підводячись.

Він підійшов до Ітіа, поклав руку їй на плече і губами торкнувся її щоки.

Вечерю йому знову принесла Ітіа. Коли він поїв, надворі вже поночіло. Ітіа засвітила одне дое-дое перед вікном, щоб відігнати тупапау, а ще три поставила на стіл, щоб Адамо міг читати, потім зачинила розсувні двері.

— Навіщо ти їх зачиняєш? — спитав Парселл, повертаючись до неї.— Надворі тепло, світить місяць.

— Омаата наказала,— суворо відповіла Ітіа.

Парселл поглянув на неї.

— Хто тут командує: я чи Омаата?

Ітіа стояла перед ним струнко, немов маленький солдатик.

— Омаата сказала: коли засвітиш світло, зачини двері.

— Чому?

— Тетаїті може вистрелити в тебе з садка.

Вони все передбачили. Хто знає, може, й дое-дое стоїть на вікні для того, щоб ворогові не було видно, що робиться в кімнаті? Парселл почав читати. Ітіа нерухомо сиділа на ліжку, підібгавши під себе ноги і склавши на колінах руки. Парселл не чув навіть її віддиху. Під-

водячи голову від книги, він зустрічав терплячий погляд її чорних очей. Очі були сумні, і при тьмяному світлі дое-дое її личко здавалося ще круглішим і ніжнішим.

— Why don't you go to bed? ¹ — спитав Парселл.

Він знав, що вона любить, коли він розмовляє з нею по-англійськи.

— I do ²,— відповіла вона і зразу ж лягла на ліжко. Парселл подивився на неї.

— Я мав на увазі — до Омаати.

— Сьогодні я туди не піду,— заперечила вона.

Схрестила на грудях руки і застигла, нерухома, мов покійниця. Парселл почав ходити по кімнаті. Певно, це так вирішили жінки, навіть не порадившись з ним. Ітіа не зводила з нього очей. Він сів спиною до неї і знову почав читати.

Трохи згодом він помітив, що не перегорнув жодної сторінки. Він підвівся, рвучко згорнув книгу, швидко перейшов кімнату і ліг поруч з Ітіа. Ітіа одразу ж скочила з ліжка, погасила три дое-дое на столі, але залишила те, що стояло на вікні, і знову лягла.

Помовчавши, Парселл спитав:

— Ітіа, ти журишся?

— За чим?

— Ти сама знаєш, за чим.

Вона повернулася до нього. При кволому світлі дое-дое він ледь розрізнявав обриси її щік. Очі ховалися в темряві. Але в її голосі бриніла образа:

— Нащо ти питаєш? На Таїті про таке не говорять.

Вона теж замкнулася в собі. Стала непроникною. «Про таке не говорять...» Помер Джоно. Омаата плакала цілу ніч. Та й по всьому. Тепер вона навіть не згадує його ім'я. Поводиться так, немов усе забула. Вони всі поводяться так, ніби забули своїх тане. А проте це не байдужість. Ні, звичайно, ні. Скорше, стоїцизм. Як дивно прикладати таке суворе слово до таїтянок.

Парселла збудили серед ночі якісь приглушені звуки. Він розплющив очі й прислухався. Але, навіть затамувавши віддих, не зміг розібрати, що це таке.

Ітіа ворухнулась, і звуки стали голосніші. Парселл схилився над нею. Вона плакала.

Минула довга хвилина; він не ворушився. Боявся

---

¹ Чому ти не йдеш спати? (Англ.)

² Зараз ляжу (англ.).

образити її, показавши, що помітив її сльози. Повільно, немов уві сні, він просунув руку їй під голову і пригорнув її до себе. Більше нічого він не чув, але відчував, як під його рукою здригається її плече. Спливло кілька хвилин, і Ітіа промовила тремтячим голосом: «О Адамо!»

Її плече перестало тремтіти, вона лежала нерухомо, і Парселл подумав, що вона засинає. Але раптом Ітіа підвела голову, нахилилась до його вуха і розпачливо прошепотіла:

— О Адамо! Усі вмерли... Усі вмерли!..

Вона схлипнула, як маленька дівчинка, і, притулившись до нього, промовила тихо, жалібно:

— Я хочу повернутись на Таїті.

Незабаром Парселл відчув, що її тіло обм'якло, обважніло. Він прислухався до її віддиху. Вона дихала глибоко й спокійно.

Але сам він ніяк не міг заснути. Не звик спати в душній кімнаті. Він підвівся, тихенько підійшов до дверей, відчинив їх і вийшов на ганок, залитий місячним сяйвом.

Раптом його схопили чийсь дужі руки і, зваливши з ніг, потягли у кущі. Це була Омаата. Але він не забився, бо впав у її обійми.

— Маамаа,— сказала вона сердито.— Що ти тут робиш?

— Дихаю свіжим повітрям.

— Ти дістанеш кулю замість повітря!

Парселл відчув щось тверде під рукою. Він намацав ніж. Вона стояла на чатах перед його хатиною, заховавшись у кущах, з ножем у руці! По тонкому держаку він упізнав ніж Тімі.

— Омаато...

— Тихше!

— Ти гадаєш, що він нападе?

— Може, й ні. Але все одно тебе треба охороняти.

— Чому?

— Якщо тебе не охоронятимуть, він дізнається. Не треба його спокушати.

Мовчання.

— Омаато...

Її величезні очі сяяли ніжністю. Але йому нічого було сказати. Дякувати було б просто безглуздо.

— Іди до хати,— сказала Омаата.

Вона підвелась і, поки він відчиняв та зачиняв двері, стояла на ганку між ним і заростями.

Розділ шістнадцятий

Прокинувшись уранці, Парселл пригадав, як треба вираховувати вигин бімсів. Він відчинив розсувні двері, поставив ліжко і стіл в куток, виніс у садок крісло і ослінчики й заходився креслити рисунок крейдою на підлозі кімнати.

За годину після сходу сонця прийшли жінки. Перселл попросив їх не заходити до кімнати. Вони обійшли хатину садком і сіли біля дверей. Ніхто нічого не запитував, але з тих зауважень, якими жінки тихенько обмінювались, Парселл зрозумів, що призначення його рисунка не викликало у них найменшого сумніву. Адамо благає Еату допомогти йому збудувати пірогу.

Пізніше прийшла Ітіота і розповіла, як зустрів її Тетаїті, коли вона принесла йому рибу на снідання. Як і завжди, вона говорила дуже коротко. Тетаїті прийняв її біля хвіртки, узяв рибу і був дуже чемний.

Жінки закидали її запитаннями. Чи мав він рушницю? Так. А ніж? Теж. Який у Тетаїті був вигляд? Суворий. Але ж вона сказала, що він був чемний? Так, чемний, дуже чемний. Він узяв її за плечі, потерся щокою об її щоку, говорив тихо, а жести його були плавні. І все ж таки вона сказала «суворий». Авжеж, суворий. Зморшки біля куточків уст. Ітіота провела по обличчю вказівними пальцями, показуючи, які зморшки, зморшки на лобі (знову жест, насуплені брови, міміка). Голову тримав високо. А який суворий? Суворий, як ватажок? Чи як ворог? Ітіота завагалась. Не знайшовши відповіді, підвелась і вдала зустріч з Тетаїті. Мовчанка. Обмін поглядами. І він нічого не говорив? Говорив! Як? Він з нею розмовляв? Ахе! А вона не розповіла! Дурна жінка! Жінка, з якої треба вичавлювати слова! Жінка — німа, як тунець! Що ж він сказав? Він покуштував рибу (плавний жест руки) і сказав: «Жінки мого племені великі майстрині. Вони вміють усе, чого їх навчали. Уміють і те, чого їх не навчали». Тут посипалися вигуки. Це ж ясно як божий день: він піддобрюється до них. Він хоче миру! Ні, він не хоче миру, він просто чемний. Якби він хотів миру, то зняв би голови зі списів. Спалахнула суперечка, і тоді обізвалася Ітіа. Ці ласкаві слова не для всіх, а лише для Ороа. Те, чого жінки навчилися і що вони вміють,— це ловити рибу. Він добре знає, що саме Ороа ловить рибу. Ахе! Маленька має рацію! Маленька дуже

розумна! Маленька дуже хитра! Він хоче підобритися до Ороа...

Тут Ороа тупнула ногами, гнівно крикнула, стріпнула гривово. Може, всі вони й хочуть замиритися з Тетаїті. Але тільки не вона! Вона ненавидить його! Тетаїті її ворог! І залишиться ворогом, навіть якщо зніме голови з списів. Якби вона була на місці Ітіоти, вона б не дозволила себе обіймати! Тепер уже Ітіота запропонувала їй самій носити рибу «тим, що живуть у па». Але Омаата, яка холодно поглядала на Ороа, так багатозначно промовчала, що ніхто не насмівся продовжувати розмову.

Цілий день жінки товклися біля хатини Парселла і чи то випадково, чи то навмисно ні на хвилину не залишали його самого, навіть коли він їв. Їжу йому приносила Авапуї. Певно, вона дістала дуже суворі вказівки, бо тільки-но смеркло, засвітила дое-дое і зачинила розсувні двері.

Дев'ятнадцятого травня Парселл переніс свої креслення на дошки, з яких хотів зробити бімси, і почав випилювати їх. Після обіду він вирішив ще раз перевірити свої розрахунки і пішов разом з жінками до бухти Блоссом.

Як і напередодні, Ітіа прийшла на берег багато пізніше. Очі її блищали, а щічки надулися, ніби їх роздимили новини, які вона принесла з собою: Раха вийшла з па! Вона приходила до хати Адамо! Уважно роздивилася все, що Адамо намалював на землі, навіть куски дерева, яке він розпиляв!..

Нахилившись над шлюпкою, Парселл мовчки слухав Ітіа. Отже, у обох сторін розвідка працює дуже активно. Бо якщо Раха скористалася відсутністю Парселла, щоб перевірити, в якому стані робота, то, без сумніву, Ітіа не випадково щоразу опинялася біля хвіртки па, коли вона відчинялась. «Невже вона виконує обов'язки розвідника протягом цілої доби,— подумав Парселл,— чи, може, хтось із жінок заступає її вночі?» У всякому разі, після сімнадцятого жінки збиралися знову, цього разу вже без його участі і, певно, прийняли немало рішень, про які, проте, йому нічого не сказали.

Того дня обід йому принесла Ітіота. Парселл здивувався: вони ніколи з нею не приятельували. З цією небалакучою жінкою важко було спілкуватися. Вона була мовчазною ще на Таїті, а життя з Уайтом зробило її ще мовчазнішою.

Коли Парселл запитав її, чи поніс хто-небудь замість неї харчі «тим, що живуть у па», вона коротко відповіла: «Еге ж». Протягом двох годин, які перебула з ним, Ітіота не промовила жодного слова.

Ввечері вона повернулась, так само мовчки засвітила дое-дое і зачинила розсувні двері; вона мовчала, поки Парселл читав, підвелась, коли він устав, і лягла, тільки-но він ліг.

Другого дня вранці, поснідавши, Парселл вийшов з хати. Не ступив він і десяти кроків, як з переліска вискочили Авапуї і Ітіа.

— Куди ти йдеш? — вигукнула Ітіа.

— До Омаати.

— Я побіжу її попередити!

І побігла чимдуж. Цей поспіх здався Парселлу підозрілим. Він прискорив крок. Авапуї майже бігла слідом за ним.

Омаата сиділа на порозі своєї хатини, прихилившись спиною до дверей. Ітіа ніде не було видно.

— Я хочу поговорити з тобою віч-на-віч,— промовив Парселл.

Омаата уважно подивилась на нього. Він стояв перед нею, такий маленький і такий рішучий. Ахе, вона любить, коли Адамо гнівається! Вона аж затремтіла від задоволення.

— Ми тут самі, мій хлопчику.

Він озирнувся. Авапуї зникла.

— Ходім у хату.

Омаата зітхнула, підвелась повільно, відчинила двері й пропустила його в кімнату. Там нікого не було, але двері, що вели в садок, були широко розчинені. Одразу ж за садком починалися зарості велетенської папороті.

Омаата простежила за поглядом Адамо і ніжно усмінулась. Який він розумний! Уже догадався.

— Омаато,— промовив Парселл, дивлячись у садок,— я дуже незадоволений. Жінки вирішують усякі питання, а зі мною ніхто не радиться.

Омаата присіла на ліжко. Вона не хотіла під час розмови гнітити його своїм ростом. Вона поглянула на Парселла і запитливо звела брови.

— Наприклад, стережуть мій дім. Весь час хто-небудь ходить слідом за мною. Я не кажу, що це погано, але навіщо це все?

Омаата промовчала, тільки знову запитливо глянула на нього.

— Ітіа чигає біля входу в па. Хто це вирішив?

Вона нахилила голову, сказала:

— Кажі далі, чоловіче! У тебе багато думок в голові, звільнися від них.

Він вів далі:

— Першого дня їжу мені принесла Ітіа, передучора— Авапуї, вчора — Ітіота...

— Чоловіче,— поважно промовила Омаата,— вони ж вдови...

— Я не про те кажу,— заперечив Парселл, відвертаючи очі і нетерпляче походжаючи по кімнаті.— Я хочу тільки знати: хто дає такі накази? Хто тут командує? Чому зі мною не радяться? Хто, скажімо, сьогодні принесе мені їжу? О, я впевнений, що це знають всі ваїне на острові! Навіть ваїне Тетаїті! Навіть сам Тетаїті. І лише Адамо цього не знає!

— Сьогодні я прийду до тебе,— сказала Омаата.

— Ти принесеш мені їжу?

Парселл замовк, здавалось, його гнів одразу згас. Він повернувся до Омаати і, зробивши широкий жест рукою, серйозно промовив:

— Дуже приємно.

Вона задоволено поглянула на нього. Який жест, тон, серйозне обличчя. А коли він нахилився, сережка великого ватажка Оту сковзнула по його щоці. О, він гідний її! Він її гідний! Омаата ледве стрималась, щоб не кинутися до нього і не стиснути його в обіймах.

— А завтра? — спитав Парселл.

— Ітіа.

— А післязавтра?

— Авапуї, а потім Ітіота, а після неї — знову я.

Парселл трохи помовчав.

— Так от, я хочу знати,— твердо промовив він.— Хто це вирішив? Хто їх вибрав?

Він пильно глянув Омааті в очі, і вона неохоче відповіла:

— Решта три теж хотіли, але я їм відмовила.

Парселл мовчав, і вона додала:

— Це було б образливо для Тетаїті.

Парселл замислився над її відповіддю, і чим більше думав, тим більше захоплювався її розумом.

— Але чому Ітіота? — спитав він тихо, немовби сам себе.— Я ж її майже не знаю.

— Вона тебе дуже любить.

Парселл знизав плечима.

— Звідки ти знаєш? Вона ж мовчить, як риба.

— Знаю.

— Отже, це ти все вирішуєш? Ти сама? Вирішуєш усе за всіх?

— Ні, не завжди. Іноді я раджусь з усіма, іноді тільки з Івоа, а іноді з Ітіа.

— З Ітіа? — здивувався Парселл.

— Ітіа дуже кмітлива,— сказала Омаата, похитуючи головою.

Він пройшовся по кімнаті, потім знову зупинився перед Омаатою і промовив спокійним голосом:

— Віднині, перш ніж щось вирішувати, ти повинна завжди радитися зі мною.

Омаата промовила покірливо, опустивши очі:

— Буде так, як ти хочеш.

Парселл здивувався, що Омаата так легко погодилась. Але чи була це перемога? Він завагався на мить, пильно вдивляючись у широке обличчя Омаати. Але ж вона пообіцяла йому і не повинна думати, що він сумнівається. Парселл попростував до навстіж розчинених дверей, став на порозі і вп'явся очима в хашу. Він був чудовою мішенню для стрільця, якби той причаївся під папороттю, але Омаата нічого йому не сказала. Він знизав плечима, тепер у нього вже не лишилося сумнівів. Повернувшись до Омаати, він рішуче мовив:

— Я хочу бачити Івоа. Чуєш? Я хочу її бачити. Перекажи їй.— Потім додав уже лагідніше: — До побачення! — і одразу ж вийшов з хати. Але якщо він гадав таким чином обдурити свою невсипущу варту, то помилився. Тільки тепер змінився її склад: замість Ітіа його супроводила Ітіота. Ітіа, напевно, знову чатувала біля входу в па.

Парселл швидким кроком повернувся додому і зразу ж узявся до роботи. Випилювати бімси — дуже тонка і досить нудна робота. Доводиться по кілька разів міняти напрям пилки, щоб випилати вигин, а потім вирівнювати ребра терпугом. Як на те, в пилці, якою на березі матроси користувалися дуже недбайливо, бракувало кількох зубців, і вона часто застрягала в дереві. Помучившись з годину, Парселл пригадав, що Маклеод пропонував йому на Мотузяному Пляжі свій інструмент, і вирішив піти попросити його у Маклеодової вдови.

Парселл залишив Авапуї й Ітіоту біля хвіртки. Переходячи маленьке подвір'ячко, він побачив, що всі вікна щільно зачинені. Зсередини до нього долинала жвава розмова. Він піднявся на ганок, підвів був руку, щоб постукати в двері, коли раптом почув різкий голос Ваа:

— Ми повинні помститися за наших тане! Ахе! Потрапити в па зовсім не важко!

Потім запала тиша, і Парселл завмер із піднятою рукою. Серце його калатало. Він одразу вирішив, що треба робити, вирішив майже підсвідомо.

Постукав у двері, не чекаючи відповіді, розчинив їх і коротко кинув:

— Ваа, ходімо зі мною!

Ороа, Ваа і Тумата сиділи долі. Вони подивились на Парселла широко розплющеними очима. Ваа важко підвелась і підійшла до нього. Парселл повів її в садочок позаду хатини.

— Слухай,— сказав він тихенько,— я все чув. Сором тобі таке говорити!

Широке, грубувате обличчя Ваа навіть не ворухнулось.

— Мені нема чого соромитись,— заперечила вона спокійно, дивлячись своїми маленькими очицями на Парселла.— Ватажок великої піроги був добрим тане. Мій обов'язок — помститися за нього.

Парселл поглянув на неї. Вузьке, уперте чоло, широкі, пласкі щоки, товстий ніс, важке підборіддя. Мало надії на те, що вона його послухається. Як втовкмачити щось у голову цьому кам'яному ідолу?

— Мститися за воїна — не жіноча справа,— сказав він нарешті.

— Жіноча, коли нема чоловіків,— заперечила Ваа, хитаючи головою.

Він пильно вдивлявся в її обличчя. Ні, це навіть не зухвалість. Вона була здатна на зухвалість. Її думки складені в голові, як горіхи в білячому дуплі. Вона виймає їх звідти одну по одній, ні на кого не зважаючи.

— У Тетаїті є рушниця і ніж, а у тебе?

— Ніж.— І додала: — Я вб'ю його, коли він спатиме.

Парселл знизав плечима.

— Ти не ступиш і двох кроків у па, як...

— Я вб'ю його,— повторила Ваа.

— Слухай,— сказав Парселл у відчаї,— ти ніколи цього не зробиш. Я забороняю тобі, і ти повинна мене слухати.

Вона довго дивилась на нього. Думка, що Адамо може наказувати їй, була для неї нова, і вона не знала, на яку ступити.

Ваа примружила очі. Здавалось, вона втопилась від роздумів.

— Ти не мій тане,— відповіла вона нарешті.

— Все одно я забороняю тобі! — погрозливо крикнув Парселл Він помітив її вагання і вирішив домогтися свого.

— Ти не мій тане,— повторила Ваа, немов це повторення додавало їй сили.

І раптом вона усміхнулась. Її похмуре, нерухоме обличчя не можна було впізнати. У неї це була чарівна усмішка, тепла, лагідна. І така несподівана на цьому кам'яному обличчі. Вона зразу осяяла грубі риси, здавалось, не створені для радощів. Тепер її обличчя було майже вродливе. Навіть у її дурості було щось принадне.

— Я не завжди слухала навіть свого тане,— промовила Ваа, і чарівна усмішка, що грала в неї на устах, ставала все сумнішою.

— Що ж він тобі говорив? — здивовано спитав Парселл.

Вона підвела голову, виструнчилась, випростала плечі і сказала по-англійськи, передражняючи Мейсона:

— You are a stupid girl, Vaa! ¹

Його голос, міміка. На якусь мить Парселлові здалося, що він бачить перед собою капітана.

— А ти що йому казала?

— I am! I am! ²

Парселл засміявся.

— Це він навчив мене так відповідати,— простодуш-но пояснила Ваа.

Чудасія! Хто б міг подумати, що Мейсон був здатний на таке?

— А після цього, мабуть, ти йому корилася?

— Ні.

— Як ні?

— Ні,— повторила Ваа.— Я не корилась.

— Чому?

— Бо я вперта.

Видимо, вона скидала з себе всяку відповідальність за свою впертість. Вона була упертою так само, як камінь

¹ Ти дурне дівчисько, Ваа! (Англ.)

² Авжеж! Авжеж! (Англ.)

може бути круглий чи квадратний. Така вона зроду, і нічого тут не вдієш.

— Отже, ти не корилась?

— Ні.

— А що робив тоді ватажок?

— Давав мені ляпаса,— відповіла Ваа.

Парселл здивовано звів брови. Це кидало несподіване світло на інтимні відносини цього подружжя. Бездоганна пані Мейсон, якою так пишався її чоловік, була міфічною істотою, вигаданою тільки для підтримання престижу. Вдома ця леді була дурним дівчиськом, яку тільки ляпасами змушували слухатись.

— Ну, а тоді?

— Тоді я скорялася,— відповіла Ваа, і її грубувате обличчя знову осяяла чарівна усмішка.

— Мені ти теж коритимешся,— сказав Парселл твердо.

Усмішка Ваа згасла, і її обличчя стало, як ніколи, схоже на базальтову брилу, що відколосалася од скелі.

— Я вб'ю Тетаїті,— відповіла вона спокійно.

— Але як? — вигукнув Парселл.— Чи можеш ти мені це пояснити? Адже він ніколи не виходить з па!

— Я ще й сама не знаю як,— відповіла вона.— Проникну в па.

— Як? Кажи! Як ти туди проникнеш? Через огорожу? З твоїм животом?

— Ні.

— Може, пролізеш попід огорожею?

Але Ваа не зрозуміла іронії.

— Ні,— відповіла вона серйозно.

— Послухай, адже вночі в па горить вогонь. Він помітить тебе.

— Я його вб'ю.

Парселл уже почав дратуватись. Ваа нездатна досягнути водночас і задум, і спосіб, як його здійснити. Вона може тримати в голові тільки одну думку, вірніше півдумки.

— Слухай-но, Ваа. У нього є рушниця. Він чоловік, а ти жінка і носиш дитину. Що ж ти робитимеш?

— Я вб'ю його.

— Як?

— Не знаю.

— Як же ти не знаєш?

— Не знаю. Я вб'ю його.

Як горохом об стіну! Парселл випростався, розправив плечі і гучно, суворо гукнув:

— You are a stupid girl, Vaa!

— I am! I am! — слухняно відповіла Ваа.

— А тепер ти слухатимешся?

— Ні!

— Ваа, ти будеш слухатися!

— Ні!

Парселл трохи відступив, розмахнувся і лягнув її по щоці.

Кілька секунд вони стояли одне проти одного, потім обличчя Ваа затремтіло. Камінь перетворився на живу плоть, погляд пожвавішав, і обличчя осяяла чарівна усмішка.

— Я завжди тебе слухатиму,— промовила вона, ніжно дивлячись на Парселла.

— Ходімо,— сказав Парселл,— ти скажеш Ороа і Туматі, що відмовляєшся від свого заміру.

Він взяв її за руку і потягнув у хатину.

— Говори, Ваа,— наказав Парселл.

Ороа і Тумата підвелись. Їхні погляди перебігали з Парселла на Ваа.

— Жінки,— урочисто промовила Ваа,— я нічого не зроблю «тим, що живуть у па». Адамо не хоче, і я скорююсь Адамо.

Тумата витріщила очі, а Ороа навіть забула форкати. Ваа подивилась по черзі на своїх подруг, поклала руку на плече Парселла, пригорнулася до нього і гордо заявила:

— Він мене побив.

Ящик з інструментом Маклеода був довгий і важкий, мов домовина. Ороа взялася допомогти Парселлу віднести ящик до нього додому. Ваа і Тумата теж запропонували свою допомогу. Авапуї з Ітіотою кинулися їм на підмогу. Парселл повернувся додому з ними усіма. Дорогою йому вдавалося лише ледь-ледь підтримувати віко ящика. В хаті ящик обережно поставили на підлогу. Звісно, на ньому висів замок. Ороа побігла додому по ключ, і коли вона примчала назад, Парселл став на коліна, відімкнув замок і завмер од захвату. Які чудові, які прекрасні інструменти! Без жодної плями іржі, блискучі гострі леза, гладенькі поліровані держачки...

Нараз позаду нього змовкла розмова. Він обернувся: на порозі стояла Івоа, інші жінки зникли.

Парселл радісно підхопився з підлоги і, підходячи до неї, мимохіть глянув на її руки. Вони нерухомо звисали вздовж тіла. Івоа скорилась йому, але її покора означала відмову.

Парселл різко спинився, засмучений і розчарований; він не знаходив слів. Глянув їй у вічі. Ті ж самі очі, те ж саме обличчя, але в одну мить вони стали чужими.

— Адамо! — ніжно промовила Івоа.

Парселл ковтнув слину. Обличчя її змарніло, щоки позападали, блискучий живіт випинався вперед, здавалось, їй було важко стояти на ногах.

— Сідай,— промовив він тихо.

Він підвів Івоа до крісла, а сам почав ходити по кімнаті. Між ними запала мовчанка, і Івоа не перервала її. Парселл почував своє безсилля. Знову треба говорити, пояснювати, переконувати... Яка з того користь? Скільки слів він змарнував за вісім місяців, які вони прожили на острові, щоб переконати Мейсона, Маклеода, Бейкера, тайтян! Він пояснював, умовляв... І завжди наштотхувався на стіну! Він промовив безбарвним голосом, не дивлячись на Івоа:

— Ти не хочеш віддати мені рушницю?

— Ні. Ще рано.

— Чому?

— Ми гадаємо, що іще рано.

— Хто це «ми»?

— Омаата, Ітіа, я...

— Чому?

Івоа знизала плечима і зробила невиразний жест рукою. Парселл відвернувся. Завжди якісь таємниці, незрозумілі натяки, незбагненні причини...

— Чому? — гнівно повторив він.— Вже чотири дні, як закінчилась війна, а Тетаїті не виходить з па. Треба щось робити, щоб повернулася довіра.

— Так,— відповіла Івоа,— це правда. Але не зараз.

— Чому не зараз?

Вона поглянула на Парселла. Він пильно дивився на неї своїми чудовими блакитними очима. Серйозні, стурбовані очі. На неї наринала хвиля ніжності. О бідний Адамо, який він нещасний, в нього така неситима голова, завжди хоче знати «чому»...

— Йому ще хочеться вбити тебе,— сказала вона на решті.

— Звідки ти знаєш?

Івоа зітхнула. Цим запитанням немає кінця-краю. «Чому?», потім «нащо?», потім «звідки?»... Бідний Адамо, його голова ніколи не знає спокою.

— А коли йому перехочеться мене вбивати, ти теж знаєш?

Івоа серйозно подивилась на нього. Жоден таїтянин не розуміє іронії.

— Ні,— відповіла вона простодушно,— не знаю.

Парселл пройшовся по кімнаті, не дивлячись на неї.

— Тоді віддай рушницю Омааті, а сама повертайся додому.

Вона заперечливо захитала головою.

— В твоєму стані?

— Я твоя дружина,— промовила вона з гордістю,— і повинна тебе охороняти.

Парселл зиркнув на неї і зразу ж відвернувся. Івоа склала руки на колінах і радісно подумала: «Він кохає мене! Ох, як він мене кохає! Йому хочеться взяти мене на руки, погладити мій живіт і дитину, яку я ношу. Але він гнівається,— вона всміхнулася про себе.— Гадає, що гнівається... Мужчини самі не знають, що почувують».

— Ну, мені пора йти,— сказала Івоа, важко підводячись, і рушила до дверей.

Вона почула, що Парселл іде слідом, і подумала: «Зараз він доторкнеться до мене». Взнявши рукою за клямку, вона повільно відчинила двері і оступилася назад більш, ніж треба. Але не відчула його.

— Адамо,— поклікала вона, ледь обернувшись.

Він зразу ж опинився позад неї. Вона не обернулася, але всім тілом відчула його дотик.

— Доторкнись до мене рукою,— шепнула ледь чутно.

Вона одкинула назад голову і випнула свій величезний живіт. Його тепла долоня легенько гладила її, ледь торкаючись шкіри. О Адамо! О мій тане!

Минуло кілька секунд, і вона сказала здушеним голосом:

— Тепер я піду.

Двері зачинилися, а Парселл усе стояв нерухомо, похнюпивши голову. Він лишився сам, нічого не домігшись.

Згодом він знову взявся до роботи. Пилка Маклеода пиляла дуже легко. Він завзято працював до самого вечора. Але тільки-но він зупинявся, у нього стискалося

горло і в серце закрадався сум. Жінки після обіду не відходили від нього, але він майже не розмовляв з ними. Надвечір Омаата принесла йому їжу. Парселл пішов у повітку, вмився і, попоївши, відчув, що дуже втопився.

Певно, він заснув над книгою, бо прокинувся уже на своєму ліжку біля Омаати; його голова лежала на її грудях. Місячне сяйво проникало крізь щілину в розсунтих дверях. Парселл знову заплющив очі, і йому здалося, що він пливе назад, у м'яку й теплу темряву. За хвилину він уже опинився в Лондоні, в якомусь соборі, був у чорній одежі і тлумачив біблію віруючим: «Яків узяв за себе Лію, а потім Рахіль. Лія народила йому четверо синів...» Парселл з подивом слухав свій голос і не впізнавав його: говорив він гугняво, урочисто і співуче. І дивна річ: він стояв обличчям до пастви, і в той же час сидів серед віруючих, і дивився на себе збоку, ніби слухаючи проповідь когось іншого. І цей інший казав: «Рахіль, бачачи, що вона неплодна, дала Якову за дружину свою служницю Балу. А Лія, бачачи, що вона більше не родить дітей, дала йому свою служницю Зельфу». Парселл ніяково дивився на свого двійника: яка дивна тема для проповіді, а його сусід зліва стиснув кулаки; це був високий і худий чоловік, з чорною пов'язкою на оці. «Отже,— вів далі перший Парселл,— Яків мав чотири дружини, і вони народили йому дванадцять дітей».— А тепер я скажу вам, навіщо ви все це базикаєте, підлий брехуне!»— загорлав раптом сусід Парселла, скочивши на ноги. Він швидко рушив до проповідника і на ходу зірвав пов'язку з ока. Це був Маклеод. Там, де куля Тетаїті пробила йому голову, замість правого ока зяяла чорна дірка. Довгий і кощавий, як скелет, він став перед Парселлом, втопивши у нього своє єдине око, витяг ножа і сказав, розтягуючи слова: «Відтоді, як я висів на берег в цьому проклятому місці, я немало попобігав за вами, Парселле. Але тепер я вас упіймав і, даю слово Маклеода, не піду звідси, поки не зажену вас на той світ».— «В чому ви мене обвинувачуєте?»— пробурмотів Парселл. «Ось у чому!— шалено закричав Маклеод, показуючи пальцем на прострелене око.— Хто винен у тому, що всі білі на острові загинули? Ви нацькували нас один на одного, вдаючи з себе янголятко! А тепер ви стали володарем острова, вам належить уся земля! І весь мій інструмент! І всі таїтянки, Яків ви чи не Яків, паскудний ви лицеміре!» Тут Маклеод шосили замахнув-

ся на нього ножем. Парселл відскочив убік і кинувся тікати. Стіни розступилися. Він мчав щодуху, перебіг гарячу, мов піч, галявину, перед очима замиготіли пальмові зарості, потім зникли, а він біг уже берегом бухти Блоссом. Жах стискав йому серце, величезна тінь Маклеода наздоганяла його. Раптом він спинився в гроті з човнами, Маклеод ганявся за ним навколо шлюпки, потім вони зупинилися, намагаючись перехитрити один одного, кружляли, мов діти, навколо дерева. «Адамо!»— почувся раптом голос Тетаїті. Грот зник. Парселл, похоловши з жаху, стояв у па перед списками. Він пізнав голови Бейкера і Джонса, з їхніх ший ще сочилася кров. У Джонса було кругле хлоп'яче обличчя, губи Бейкера, як завжди, кривила гримаса; між цими двома головами стримів голий спис. Бейкер розплющив очі, гнівно подивився на Парселла і промовив твердо: «Це для вас!» «Адамо!— скрикнула Івоа,— Адамо!» Парселл обернувся; за десять кроків від нього стояв грізний Тетаїті, націлившись йому прямо в серце. «Стій!— крикнув Парселл,— Тетаїті, брате мій, зупинись!» Тетаїті зневажливо посміхнувся, гримнув постріл, і Парселл почув, немовби його штурхнули кулаком під ребра.

— Аїта¹, мій хлопчику,— промовив чийсь грудний голос.

Парселл розплющив очі. Серце його калатало. Він обливався холодним потом.

— Аїта,— повторила Омаата у нього над вухом.

Парселл звів дух. Що це було? Сон? Чи тільки перерва, маленька передишка? Втеча берегом моря, списи, Тетаїті, удар кулі в груди... Ні, це не сон, він не міг придумати слів Маклеода, він досі чує їхній ритм, гугнявий голос, саркастичний тон... Парселл заплющив очі, розум його потьмарився, думки без упину кружляли в мозку... Він страшенно втомився од цього кружіння. «Це для вас!»— люто закричав Бейкер; він скинувся, мов від удару гонга. Парселл повернувся, холод повз по спині, руки тремтіли. Він побачив перед собою рушницю, а над нею — темні очі Тетаїті, його глузливу посмішку. «Зупинись! Зупинись!»

— Аїта, мій хлопчику...

Парселл розслабив м'язи, розплющив очі і почав лічити до десяти, але відразу ж збився і впав у темряву;

¹ Нічого — по-таїтянському. (Прим. автора).

здавалося, він знову загрузає в ній, все знову стало реальним; ось стоїть Тетаїті, він цілиться йому в груди з рушниці, у Парселла завмирає серце — зараз вилетить куля, треба говорити, говорити...

— Омаато...

— Мій хлопчику...

Він насилу вимовив:

— Під баньяном...

— Що під баньяном? — спитав далекий, далекий голос Омаати.

Він знову кудись падав, падав... Парселл зробив над собою одчайдушне зусилля.

— Коли я вийшов з печери...

— Так, так,— сказала Омаата,— у тебе були червоні плечі, мій півнику.

У нього були червоні плечі. Ця подробиця раптом стала дуже важливою. Він не рухався, але бачив себе, бачив, як він повертає голову. Червоні. Червоні. І лопатки теж червоні. Він голосно промовив: «Мої плечі були червоні»,— і йому здалося, що він потроху виборсується з темряви, в якій загруз.

— Ти мені сказала...

— Я нічого не казала, мій хлопчику...

Парселл пробурмотів:

— Ти сказала, що війна ще не скінчилась...

Він чекав, Омаата мовчала, і — дивна річ — мовчання Омаати зовсім розбуркало його.

— Івоа сказала: «Тетаїті ще хочеться тебе вбити».

Омаата пробурчала невдоволено:

— Вона так сказала?

— Сьогодні, коли приходила до мене.— Омаата промовчала, і Парселл вів далі:— Вона сказала неправду?

— Ні.

Неможливо було вимовити «ні» різкішим тоном.

— Ти теж це знала?

— Знала.

— Звідки ти це знала?

— Я знала.

— Звідки ти це знала?— повторив він, підвищивши голос.

Омаата зраділа: Адамо говорить з нею суворо, як тане. Які у нього чудові очі!

— Він кляне голови,— покірливо промовила Омаата.

— Щодня?

- Щодня.
- Всі голови?
- Всі.
- Навіть Джоно?
- Так.
- Навіть Ропаті?
- Так.— І додала, трохи помовчавши:— Тетаїті не

злий.

Дивно. Нащо вона це сказала? В чому вона намагається його переконати?

Парселл запитав:

— А чи є між головами Уїллі і Ропаті порожній спис, без голови?

— Ні! Ні!— схвильовано вигукнула вона.— Хто тобі сказав? Це неправда! Ні! Ні! Можливо, Тетаїті й намислив тебе вбити, але цього він ніколи не зробить! Ауе! Поставити спис для чиеїсь голови!

Її обурений голос ясно казав, що це було б страшною непристойністю, зухвалим порушенням етикету, підлістю, негідною джентльмена. Парселла це трохи розважило. Він глибоко вдихнув повітря і подумав: «Все-таки я не боягуз».

І вів далі:

— А що станеться, коли Тетаїті вб'є мене?

Залягла довга мовчанка, потім Омаата обережно відповіла:

— Він матиме великі неприємності.

Ці вічні недомовки...

— Які неприємності?— різко спитав Парселл.

Він відчув, як Омаата насторожилась у темряві. Цього разу вона не піддається.

— Неприємності,— повторила вона коротко.

Парселл підвів голову, ніби міг побачити її в темряві.

— Він знає про це?

— Знає.

— В такому разі, нащо йому вбивати мене? Я ж від'їжджаю.

Омаата тихенько засміялась.

— О мій хлопчику, коли мужчина стає вояком...— Вона не скінчила фрази і вела далі:— Щодо Ваа, то ти зробив добре.

— Ти вже знаєш?

— Всі жінки знають.— І додала:— А завтра дізнається й Тетаїті.

Парселл знову підвів голову. Дивно, звідки в неї всі ці відомості.

— Від кого?

— Ти знаєш від кого.

Помовчавши, він запитав:

— Вона вже грається з ним?

— Буде гратися.— І додала:— Завтра ввечері. Тума-та сказала: довше вона не стане чекати. Завтра ввечері вона піде в па.

Мовчанка затяглася, і Парселл вже подумав був, що Омаата заснула. Але її широкі груди заколихалися у нього під головою.

— Чого ти смієшся?

— Аїта, аїта, чоловіче... Завтра ти дізнаєшся, чого я сміюсь.

Вона поклала свою велику руку йому на голову і почала ніжно гладити його волосся.

Уранці Парселл кінчив випилювати бімси для палуби. Перед обідом жінки кудись зникли, і він пішов у повітку обмитись, поки Ітіа не принесла йому обіду. Він почув, як двері в хатину відчинилися і зачинилися, обтерся і, вийшовши з-під повітки, натягнув на осонні свої штани. Він трохи постояв під гарячим промінням, тепло розливалось по його м'язах, він зголоднів і почував себе свіжим і бадьорим. «Ітіа!»— гукнув він весело. Ніхто не обізвався. Він обійшов хатину. Розсунві двері були широко відчинені. Розставивши коліна, в його кріслі нерухомо сиділа Ваа. З-під спіднички із смужок кори випинався величезний живіт. Вона вологими очима дивилася на цей лиснючий купол, погладжуючи лівою рукою перса.

— Де Ітіа?— запитав Парселл, насупивши брови.

— Я принесла тобі рибу,— промовила Ваа, показуючи рукою на стіл.

— А де Ітіа?— повторив Парселл, заходячи до кімнати.— Вона розсердилась?

— Ні.

— Чому ж вона не прийшла?

— Я принесла тобі...

— Та я бачу,— перебив її Парселл, нетерпляче махнувши рукою, щоб вона замовкла.

Він підійшов до столу, риба з лимонним соком пахла дуже апетитно, він був голодний, але не сідав їсти.

— Слухай-но, Ваа,— лагідно почав Парселл.— Учо-

ра приходила Омаата, сьогодні мала прийти Ітіа. Чому ж Ітіа не прийшла?

— Я принесла тобі...

Він стукнув долонею по столу.

— You are a stupid girl, Vaa!

— I am! I am!

Парселл знеможено сів, присунув до себе тарілку з рибою і почав їсти.

— Адамо!— промовила Ваа трохи згодом.

Він поглянув на неї. Ваа сиділа, поклавши одну руку на стегно, а другою погладжувала перса. Незворушна, мов тварина. Але в очах її промайнула тривога.

— Адамо, ти розсердився?

Звідки ця тривога? Невже через нього? Немовби Ваа раптом забула, що вона вдова великого ватажка.

— Ні, я не розсердився.

Ваа замислилася. За якусь хвилину вона мовила, випроставшись і розправивши плечі:

— Сьогодні я. Завтра — Ітіа.

Очевидно, їй було страшенно важко висловити свою думку.

— А чому сьогодні ти?— спитав Парселл.

Обличчя Ваа пом'якшало, губи розкрилися, блиснули зуби, вона одразу стала вродливішою.

— Ти мене побив.

Він подивився на неї, намагаючись зрозуміти.

— То й що? — спитав він, звівши брови.

— Вчора,— промовила вона, і її обличчя осяяла чарівна усмішка.— Вчора ти мене побив.

І раптом він зрозумів. Так ось чому Омаата сміялася вчора ввечері! «На яку жертву я пішов заради миру!» Ця думка розвеселила Парселла. Він лагідно подивився на Ваа, і знову сліпучо блиснули її зуби. Вона вигідно вместилася в кріслі і посміхалася із спокійним виглядом власниці.

— Тетаїті все знає,— промовила вона, коли Парселл кінчив їсти.

— Що він знає?

— Знає, що я хотіла зробити. Ороа пішла до нього. Вона розповіла йому.

«Ороа пішла до нього». Вона не протестує. Просто відзначає факт. Це так само природно, як дощ, коли віє південно-західний вітер. І так само неминуче.

— Коли? — спитав Парселл.

— Минулої ночі.

Дивно. Тумата передбачила не тільки, що Ороа піде, а навіть і те, як довго вона опиратиметься.

— Ти мій тане,— сказала Ваа.— Ти повинен мене обороняти.

Парселл глянув на неї. Може, вона не така вже й дурна.

— Якщо Тетаїті захоче тебе вбити,— сказав він млявим голосом,— я захищу тебе. Але якщо він захоче тільки побити тебе...

Вона поклала свої широкі руки на стегна і покірно кивнула головою. Побити — то нічого. Якщо тільки побити — вона не заперече. Ваа підвелась.

— Тепер я піду.

Парселл звів брови.

— Ти йдеш?

— Я вагітна,— поважно промовила Ваа.

— Так, так,— сказав Парселл і навіть почервонів.— Звичайно! Звичайно!

— Я йду,— повторила Ваа і рушила до дверей; смужки кори розліталися навколо її широких стегон, коли вона велично ступала по доріжці.

Два дні минули без будь-яких змін. Тетаїті не виходив з па, Івоа не з'являлася, єдиною новою подією були нічні походеньки Ороа. Вона їх навіть не приховувала. Гарцюючи і форкаючи, вона говорила, що заходить не в па, а тільки в прибудову. Поки Тетаїті не зніме голови Кістяка зі списа, вона, як і раніше, вважатиме його за ворога. Вона не входить у його дім і не вибирає його своїм тане.

Двадцять другого червня, спускаючись стрімкою стежкою до бухти Блоссом, Парселл звихнув собі ногу. Йому зробили масаж і забинтували її. Було вирішено, що він обідатиме тепер у гроті і повертатиметься додому тільки ввечері. Жінки поставили йому на березі курінь з гілок, де він міг відпочивати в спеку.

Ітіота-мовчуха перша принесла Парселлові їжу на берег, і, відмовившись від допомоги, сама довела його до селища. Увійшовши в хатину, вона засвітила дое-дос, посадила Парселла в крісло, поклала його ногу на ослінчик, знайшла книжку, яку він залишив на ліжку, і подала йому.

Парселл із задоволенням дивився, як вона ходила туди-сюди по кімнаті. Ітіота єдина з усіх таїтянок мала

короткуваті ноги, але зате в неї була дуже тонка галія, що надавало приємної округлості нижній частині її тіла. В неї були пишні перса, а голова — дуже маленька, так ніби творець витратив майже весь матеріал на її торс і змушений був економити, коли узявся до голови. Куточки її очей не піднімалися до скронь, як у інших ваїне, вони були посаджені прямо, і хоч були невеликі, зате дуже жваві й блискучі. Нижче широких вилиць обличчя її спадало до підборіддя тонко окресленим трикутником, на якому червоніли товсті, безформні губи, дуже м'ясисті і дуже рухливі, що здавалися недоречними на такому ніжному обличчі, тим більше, що вони майже ніколи не розтулялись. Проте вони ні хвилини не були спокійні: стискувалися, розтягалися, надувалися, і їхні рухи були не менш виразні, ніж погляд або поворот голови.

Парселл ніяк не міг зосередитись на книзі. Його бентежило мовчання Ітіоти. Вона сиділа на ліжку, обіпершись спиною об дерев'яну перегородку, підбгавши одну ногу і поклавши на коліна розкриті долоні. Відтоді, як Парселл почав читати, вона не ворухнулась, не промовила жодного слова. Коли він відривав очі від книги, то не зустрічав її погляду. І, проте, весь час відчував, що вона поруч. Нерухома, мовчазна, вона все ж чимсь давала відчуття своєї присутності.

Парселл згорнув книжку, кульгаючи, підійшов до ліжка і сів поруч з Ітіотою.

— Про що ти думаєш?

Вона зиркнула на нього, вигнула шию і легенько кивнула головою. «Про тебе. Я з тобою. І думаю про тебе».

— Що ж ти думаєш?

Брови звелися вгору, надулися губи, обличчя стало серйозним, ледь ворухнулось плече. «Багато про що є подумати. Дуже багато».

— Ти завжди мовчиш. Чому ти завжди мовчиш?

На губах промайнула усмішка. Тільки її тінь. Запитливий погляд, відкриті долоні. «А нащо говорити? Хіба люди й так не розуміють одне одного?» Дивно! Вона не відкриває рота, а він усе розуміє. Кожний порух обличчя — це невимовлена фраза.

— Ну, все ж таки,— попросив Парселл,— будь ласка, скажи хоч що-небудь!

Брови звелися вгору, на обличчі з'явився сумнів, вигляд серйозний, трохи стривожений. «Сказати? Що ти хочеш, щоб я сказала? Мені нема чого сказати».

— Скажи-бо що-небудь,— повторив Парселл.— Що завгодно. Що-небудь для мене.

Здавалось, вона збирає сили, потім подивилась на нього, трохи примруживши очі, і промовила низьким, серйозним голосом, чітко вимовляючи кожне слово:

— Ти добрий!

Парселл поглянув на неї. Яка багатозначна її мовчанка. Вона надавала їй принадності і таємничості. А коли вона говорила, слова її набували особливої ваги. Парселл нахилився і погладив її щоку. Він дивувався. Якими скупими засобами досягає вона такої виразності.

Раптом хтось постукав у двері й почувся голос: «Це я, Ороа!» Парселл завмер, рука, якою він гладив щоку Ітіоти, зупинилася в повітрі. Минуло кілька секунд, і грудний голос Омаати сказав за дверима: «Адамо, можеш відчинити».

Парселл підвівся, але Ітіота випередила його. В кімнату влетіла Ороа, ніби хтось метнув її з прасці, з розпатляною гривною і палаючими очима і зразу ж заторохтіла, затупотіла по кімнаті так несамовито, що всі мимоволі оступилися набік.

— Сядь, Ороа,— наказав Парселл.

Це подіяло на неї так, ніби він шарпнув за віжки: Ороа вигнула шию, стріпнула головою, витріщила очі і голосно заржала:

— Е, Адамо, е!

— Сядь, Ороа! — повторив Парселл так само владно.— Сядь, прошу тебе. У мене вже заболіла голова.

— Е, Адамо, е!

— У бідного Адамо через тебе болить голова,— докірливо промовила Омаата.

— Сядь! — сказала Ітіота.

Ороа так здивувалася, почувши голос Ітіоти, що відразу сіла.

— Я бачила Тетаїті,— промовила вона майже спокійно,— і він сказав...

Вона враз замовкла.

— Що ж він сказав?

— Слухай, чоловіче! — палко вигукнула Ороа, пориваючись підвестися.— Слухай з самого початку. Першої ночі я розповіла Тетаїті про дурну Ваа. Він мовчав. Другої ночі він теж мовчав...— Ороа пересмикнула плечем і випнула груди. — Тоді цієї ночі я розгнівалася...

Вона хотіла підхопитися, але не встигла. Омаата протягнула свою велику руку і поклатла їй на плече.

— І я сказала: «Адамо добрий. Адамо не дозволив Ваа вбити тебе. А ти сидиш у своєму па з рушницями і з головами на списках. І ти кажеш: «Хай Адамо їде, або я вб'ю його». Ти несправедлива людина...»

Вона стріпнула гривою і замовкла.

— А далі що? — нетерпляче запитав Парселл.

— Він вислухав мене з суворим обличчям. Ох, який він був грізний! Навіть я трохи злякалась! Потім сказав: «Адамо — перитані. Він дуже хитрий».

Парселл підвів очі. Ці слова засмутили, пригнітили його. Він перитані, отже, все, що він робить, погано.

— Тоді,— вела далі Ороа,— я дуже розгнівалась і крикнула: «Вперта людино! Адамо дуже добрий. Всі жінки люблять його!» Але він стиснув плечима і відповів: «Розум у жінок знаєш де?»

Вона замовкла і кілька разів тупнула ногою.

— «А в тебе, чоловіче,— сказала я,— розум у тому місці, яким ти сідаєш!» Так і сказала навпрямець! — Тут Ороа підхопилася так рвучко, що Омаата не встигла її втримати.— Я не злякалась,— вела Ороа далі, тупцюючи на місці, стріпуючи гривою і похитуючи крутими стегнами.

Потім вона повторила свою оповідь з самого початку. Парселл поставив лікті на коліна і сперся підборіддям на руки. Він дуже любив Ороа, але зараз її палка вдача пригнічувала його.

— А далі що? — спитала Омаата, хапаючи Ороа своєю великою рукою і силоміць садовлячи її на ослінчик.

— Він дав мені ляпаса,— відповіла Ороа вже багато спокійніше, ніби їй досить було торкнутися ослінчика, щоб згас її запал.— Ох, як він мене вдарив! Я аж упала на землю! Але я дала йому здачі,— додала Ороа, стріпуючи гривою і знову намагаючись підвестись.

Але Омаата притримала її.

— Як ми бились! Як ми бились! А коли скінчили бійку,— додала Ороа вже тихіше і спустила очі додолу,— ми погралися...

— Ну, а потім? — спитав Парселл, втрачаючи терпіння.

— А потім він подобрішав. Ахе! Його очі блищали при місячному світлі! А я почала знову: «Адамо хоро-

ший. Адамо ніколи нікого не вбивав. Він ніколи не носив зброї». Тоді він насупив брови і промовив: «Жінко, ти наче краплі води, що падають під час дощу». А потім додав: «У Івоа є рушниця». А я,— вигукнула Ороа з новим запалом, підскакуючи на ослінчику,— я сказала: «Чоловіче, Івоа боїться, що ти вистрелиш в її тана!» Він помовчав, а потім сказав: «Адамо мусить покинути острів, але я його не уб'ю, ти можеш переказати це Івоа від імені небожа великого ватажка Оту...»

Парселл жваво підвів голову і глянув на Омаату. Запала тиша. Тут було щось нове. Звичайно, шістнадцятого травня Тетаїті теж сказав, що не вб'є Адамо. Але досі він нікому не доручав переказати це Івоа і не згадував, що вони кривні родичі. Цього разу обіцянка здавалася більш певною. Тетаїті навіть згадав ім'я великого ватажка Оту. Тетаїті, як і раніш, вимагав, щоб Адамо покинув острів, але тепер він замасковано пропонує перемир'я і вперше звернувся до Івоа.

Другого дня вранці до Парселла прийшли Омаата з Ітіа та Івоа. Вона додержала слова. Все мало вирішитися в присутності Адамо і за його участю. Як тільки три жінки увійшли, решта ваїне розійшлись, не виявляючи ніякого незадоволення тим, що їх не запросили на цю раду.

Парселл зажадав, щоб рушницю Івоа негайно віддали Тетаїті. Його вислухали, не перебиваючи, і, коли він закінчив, ніхто не заперечив. Тому він дуже здивувався, коли потім всі три жінки рішуче повстали проти його плану. Він довго не міг збагнути їхнього погляду на цю справу. Та й висловлювали вони його здебільшого мовчанням. Вони погоджувалися з тим, що Тетаїті дечим поступився. Але він не зробив би цього, якби в Івоа не було рушниці. Отже, рушниця — запорука, і, віддаючи її, треба бути дуже обережним. Було вирішено, що Ітіа й Омаата підуть у па до Тетаїті і перевірять спочатку, чи не перебільшила Ороа обіцянки Тетаїті.

В усякому разі, непогано було б, якби він повторив свої слова перед новими свідками. А потім можна починати переговори. Але нізачо не можна віддавати Тетаїті рушницю Івоа. Вони розтрощать її у нього на очах, але при умові, що він розтрощить і свою.

Парселл не подумав про таку обопільну угоду і був у захваті од сміливості і передбачливості жінок. Але заважив, що навряд чи Тетаїті погодиться знищити свою

рушницю. Вони теж були такої думки. Проте якщо навіть Тетаїті відмовиться, вони заведуть з ним довгу суперечку і доведуть, яку велику роблять поступку. Парселл зрозумів, як важливо, на їхній погляд, зтягти переговори й ускладнити угоду. Чим довше вони будуть перемовлятися, тим урочистішою стане обіцянка Тетаїті не вбивати Адамо і тим важче буде йому порушити цю обіцянку.

Переговори тривали з двадцять четвертого травня до шостого червня. Перша фаза була найбільш напруженою. Чи то з принципу, чи то з хитрощів Тетаїті не бажав мати справи з жінками. Тільки з самим Адамо. Але жінки переконали його, що розмова з Адамо нічого не дасть. Звичайно, Адамо згодиться повернути рушницю. Він хотів це зробити з самого початку (ти ж сам знаєш, який він добрий!). Але рушниця не в нього, а в жінок. Отже, і переговори треба вести з ними. Кожен тане радиться із своєю дружиною, він про все з нею говорить. Чому ж ти не хочеш поговорити про свої справи з нами? До того ж, Тетаїті, хіба ж ти вже не говориш з нами про них зараз?

Як і передбачав Парселл, Тетаїті навідріз відмовився зламати свою рушницю. Жінки розсердилися, погрожували припинити переговори і справді припинили їх, але згодом знову почали і через тиждень поступилися, удавши, ніби переміг Тетаїті.

Передачу рушниці Івоа вони перетворили в справжню церемонію.

Опівдні шостого червня до па рушила урочиста процесія. Попереду йшли Івоа, Ітіа і Омаата, позаду — Ороа, Ваа і Тумата, а посередині Парселл між Авапуї й Ітіотою. Зранку йшов дощ, і під пекучим сонячним промінням із заростів здіймалися задушливі випари. Парселл з полегшенням вийшов на галявину перед па. Кроків за десять од частоколу, там, де Кліф-лейн повертала праворуч до бухти Блоссом, росло бананове дерево, що його британці зрубали три тижні тому; тепер воно вже вигнало могутній триметровий пагін, і на його верхівці віялом розкинулось лапате листя. Процесія зупинилась у його затінку, і Омаата, яка несла рушницю під пахвою, покликала Тетаїті.

Парселл гадав, що той не вийде з па, щоб лишатися невидимим, а самому все бачити. Але Тетаїті вийшов і став перед хвірткою, а за ним вишикувалися три його

жінки. Він не підходив і тримав під пахвою рушницю, ніби випадково націливши дуло прямо в живіт Омаати. Але його обличчя було спокійне, і коли Омаата опустила рушницю дулом донизу, він одразу зробив те ж саме.

Омаата виголосила промову на користь миру. Скінчивши, вона розтрощила рушницю об дерево і кинула уламки до ніг Тетаїті. Тетаїті подав знак, що зараз буде говорити, і, поважно помовчавши, справді заговорив. Він похвалив жінок за їхню розважність. Він сподівається, що й надалі у нього з ними завжди будуть добрі стосунки. Що ж до Адамо, то він перитані. Адамо мусить покинути острів. Але він, Тетаїті, ватажок і син ватажка, дав обіцянку дочці великого ватажка Оту, і він не зламає свого слова: якщо Адамо від'їде у призначений ним самим день, його життя доти буде табу.

Ці слова справили на жінок велике враження. Вони ніяк не сподівалися, що Тетаїті зайде так далеко. Але тут уже не лишалося ніяких сумнівів: він оголосив Адамо табу, пославшись на Оту, сержку якого Адамо зараз носить у вусі. Отже, Адамо двічі табу: завдяки сержці, що торкалася щоки великого ватажка Оту, і завдяки слову Тетаїті, сина ватажка і небожа великого ватажка Оту...

Коли хвилювання стихло, Тетаїті знову взяв слово. Він переміг своїх гнобителів і тому вважає себе володарем острова. Звичаєм усіх ватажків він теж оголошує себе табу. Лише Парселл міг зрозуміти, яка це смішна заява. Але жінки вітали її серйозним похитуванням голів і схвальним гомоном. Потім знову обізвалася Омаата. Вона наказала багато солодких слів і засвідчила Тетаїті свою дружню пошану. Потім нагадала, правда побіжно, що за таїтянським звичаєм табу втрачає силу, якщо ватажок пролле кров свого родича. Цей натяк зрозуміли всі: Івоа доводилася Тетаїті сестрою в перших, отже, її тане міг вважатися родичем нового ватажка.

Навряд чи Тетаїті зрадів з такого обмеження його власного табу. Але він нічим не виявив свого незадоволення. Відтоді як він оголосив себе володарем острова, його обличчя стало ще суворішим, а постава ще величнішою. Коли Омаата замовкла, він знову почав вихвалити жінок, повторюючи на різні лади ті самі компліменти, і коли вже всі гадали, що тепер він попрощається, Тетаїті раптом зробив паузу і попросив жінок залишити його й Адамо наодинці.

Всі були приголомшені. Тетаїті якусь хвилинку почекав і, бачачи, що жінки стоять нерухомо, широким жестом простяг свою рушницю Расі, а ніж — Фаїні. Потім повільно й урочисто наблизився до жінок і зупинився просто перед ними.

Парселл відчував, що рухи Тетаїті трохи роблені, однак у політиці, добра вона чи погана, завжди є трохи театральності. А політика Тетаїті — добра, бо він пропонує переговори. Жінки відійшли. А Парселл, в свою чергу, наблизився до Тетаїті, жалкуючи в душі, що він багато нижчий від таїтянина і що в нього не такі плавні рухи. До того ж йому довелося вийти з-під бананового дерева, і сонячне проміння вп'ялося в його потилицю.

В обличчі Тетаїті не було ні погорди, ні ворожості. Воно було незворушно спокійне. І коли він обізвався, Парселл помітив, що його голос вже не такий сухий, як під час останньої зустрічі. Однак говорив він короткими фразами, не вдаючись до красномовства. Він уже не поводився з Парселлом, як з бранцем. Але і не як рівний з рівним.

— Коли буде готова пірога? — запитав він після довгої мовчанки.

— Менш ніж через місяць.

Знову запала мовчанка. Сонце немилосердно пекло Парселлові потилицю. Голову стискав свинцевий обруч.

— Тобі потрібна допомога?

— Ні. Хіба, щоб спустити пірогу на воду.

Знову мовчанка.

Тетаїті переступив з ноги на ногу, і Парселл подумав: «Ось тепер він почне говорити».

— Де Тімі?

Парселл примружився. Він знемагав від спеки. Кров бухала в скроні.

— Вмер.

Ця відповідь здивувала його самого. Чи він ще раніше вирішив, не признаючись самому собі, що розкаже усе Тетаїті, чи в усьому винна ця спека?

— Хто його вбив?

— Ніхто. Він застрелив себе з своєї рушниці.

Тетаїті мовчки дивився на нього, і Парселл розповів йому, як усе сталося.

— Що ти зробив з його тілом?

Парселл невиразно махнув рукою. Він не хотів вступувати в цю справу Омаату.

— Кинув у море.

Тетаїті прикрив очі важкими повіками і спитав байдужим голосом:

— А де його рушниця?

Так ось що цікавило Тетаїті! Для того він і завів з Парселлом розмову, щоб спитати його про це. Яка користь трошити рушницю Івоа, коли на острові є ще одна рушниця, крім його власної?

— У печері є колодязь. Я вкинув туди рушницю.

— У якій печері?

— У печері Меані.

— Гаразд,— відповів Тетаїті і повернувся до нього плечима.

Парселл одразу ж відступив у затінок і прихилився до стовбура. В очах у нього потемніло, в голові паморочилося.

В обличчя війнуло свіжістю, і він розплющив очі. Івоа обмахувала його банановим листом. Він лагідно усміхнувся до неї:

— Мені вже краще.

Навколо нього почувся дружній шепіт. Ахе, бідний Адамо! Він не зносить спеки, бо у нього така ніжна шкіра. Парселл помітив, що жінки розступилися, напевно для того, щоб було більше свіжого повітря.

— Адамо,— прошепотіла йому на вухо Івоа.— Що він у тебе запитав?

— Де рушниця Тімі.

— Ти йому сказав?

— Сказав.

Івоа з захватом похитала головою.

— Він дуже хитрий. Знав, кого запитати...

Повернувшись до своєї хатини, він через силу поїв, ліг на ліжко поруч Івоа і заснув неспокойним сном. Прокинувся він о п'ятій годині з важкою головою і болем у потилиці, але все-таки вирішив піти на берег. Івоа відпустила його самого. Йй нездужалося: наближалися поли. Авапуї й Ітіа лишилися з нею.

Парселл здивувався, що до бухти Блоссом з ним пішла лише Ітіота. Певно, охорону було вже знято. Коли він, шкутильгаючи і спираючись на руку Ітіоти, з'явився на звивистій береговій стежці, назустріч йому вибігли жінки. Але дивно — серед них не було Омаати.

Коли Парселл скупався, йому полегшало; він подався до грота і взявся до роботи. Він був сам, Сонце вже

заходило за острів, і жінки, щоб довше поніжитися в його теплому промінні, посідали біля самої води.

Парселл працював близько години, коли біля входу в грот з'явилася Омаата; її кремезна темна постать чітко вимальовувалася на тлі ясно-блакитного неба. Парселл підвів голову і невдоволено запитав:

— Де ти була?

Омаата зраділа, почувши його сердитий голос. Похитуючи пишними стегнами, вона увійшла в грот і стала праворуч від Парселла, так близько, що майже торкалася його.

— Тобі тут добре. Тут прохолодно.

Парселл знизав плечима і підняв пилку над головою.

— Мені тут дуже погано. Я стою на протязі.

І справді, в стелі грота була широка розколина, в яку вливався струмінь повітря, і Парселл працював ніби в димарі.

Омаата подивилася вгору.

— Якби я не боялася, що він тебе вб'є,— промовила вона, сміючись,— я спалила б усі човни. Ото б запалали!

І, помовчавши, лукаво сказала:

— А я була з Тетаїті.

Парселл не ворухнувся, він не підводив голови від роботи, і вона додала:

— В твоїй печері...

Парселл старанно провів риску на одному з бімсів, трохи оступився і почав пиляти.

— З Фаїною, Рахою і Тайятою.

Він підвів голову і здивовано поглянув на неї.

— Він спускався в колодязь?

— Я тримала віршовку. Його жінки мені допомагали.

Парселл поклав пилу.

— Він знайшов рушницю?

Омаата кивнула головою. Парселл якусь мить мовчки дивився на неї.

— Він міг залишити рушницю в колодязі. Вона ж заіржавіла.

Омаата знизала широкими плечима. Біля входу в грот з'явилася темна постать. Вони разом повернули голови. Це був Тетаїті. Вперше після закінчення війни він ніс рушницю на плечі.

— Я піду скупаюся,— сказала Омаата і вийшла з грота.

Тетаїті стояв нерухомо, уважно розглядаючи шлюпку. Тепер він на власні очі побачив роботу Адамо. Хоч був готовий тільки каркас, він пересвідчився, що Адамо робить те, що казав: дах на пірозі.

Тетаїті обійшов шлюпку і, поклавши руки на планшир з другого боку, подивився на Парселла.

— Про рушніцю Тімі ти сказав мені правду.

Він зробив паузу.

— І про самого Тімі ти теж сказав правду.

Парселл запитливо звів брови, і Тетаїті додав:

— Я знайшов у печері кулю. Це куля з нашої рушніці, а не з вашої.

Потім залягла така довга мовчанка, що Парселлу аж стало ніяково. Тетаїті стояв перед ним, високий, кремезний, з суворим обличчям, опустивши важкі повіки. Можливо, причиною був темний грот, але Парселлові здалося, що зморшки на чолі і на щоках Тетаїті ще поглибилися. Який контраст між цим гірким, поритим глибокими зморшками обличчям і молодим тілом! Кожен рух Тетаїті був сповнений молодечої сили, і, підводячи очі, Парселл щоразу дивувався, бачачи обличчя літньої людини. Просто дивно: голова літньої людини на юнацькому тілі!

Таїтянин мовчав, і Парселл дедалі більше бентежився. Йому нічого було сказати. З чемності він не брався до роботи і стояв з другого боку човна з пилкою в руці і дивився на Тетаїті, чекаючи, коли він знову заговорить, немов злочинець перед своїм суддею.

Тетаїті дивився на Парселла приплющеними очима. На нього налинули сумні думки, і Парселл раптом з відчаєм відчув, що між ними стоїть цілий світ. Таїтянин здавався таким неприступним. Навіть не суворим, не ворожим, а безмежно далеким.

Руки Тетаїті міцно стискали планшир. Тільки це й зраджувало його хвилювання. Парселл з тривогою вдивлявся в це холодне обличчя. Між ним і Тетаїті лягло стільки несправедливості, стільки нерозуміння, стільки трупів! У Парселла стислось серце. В цю мить йому було байдуже, що він мусить покинути острів, вийти в море, можливо, назустріч смерті. Справжня поразка — оця стіна між ними. Ненависть таїтянина до перитані. Його зневага. Його присуд.

— В ту хвилину ти мусив піти з нами,— промовив Тетаїті.

І сам широко розплющив очі, здивований тим, що висловив уголос свою думку. Парселл спитав:

— В яку хвилину?

— Коли Кістяк убив Корі й Меоро. Якби ти пішов з нами, Ропаті теж пішов би. І Уїллі, і Джоно. Можливо, й Жовтолиций. Ми вбили б тільки Кістяка й Пацюка. Тільки їх.

Тетаїті знову приплющив очі.

— А тепер, — вів він далі, — стільки списів з головами стоять навколо мого дому, а я не почуваю себе щасливим. Я клянусь їм, і мене це не тішить, — хіба що коли це Кістяк або Пацюк. На острові занадто багато мертвих... Моїх і твоїх... І ти винен у цьому.

— Ні, не я, — заперечив Парселл. — В цьому винна несправедливість.

— Ні — ти! — вигукнув Тетаїті. — В усьому винен ти з своїми словами.

— Недобре проливати кров, — твердо сказав Парселл.

— Чоловіче! — крикнув Тетаїті і знизав плечима; голос його тремтів від стримуваної люті. — Я теж не люблю проливати кров! Але пролити кров гнобителя — добре! Пам'ятаєш нашу пісню? Їхньою кров'ю поїти свиней! Приємно дивитись, як летиться ця кров! Навіть земля п'є цю кров з насолодою! Несправедливість — це той же бур'ян! Виривайте його із корінням!

Тетаїті замовк, наче забув, що казати далі. Потім сумно промовив, не дивлячись на Парселла:

— Якби ти пішов за нами, Меані був би живий!

Парселл сперся лівою рукою на човен, ноги його тремтіли. «Меані був би живий». Він пригадав палкі звинувачення Уїллі: «Ропаті загинув через вас». Меані, Ропаті... Скільки мертвих біля його дверей! Його охопив смертельний жах. А якщо це правда? Якщо Тетаїті каже правду? Якщо він помилявся з самого початку? На мить усе переплуталося у нього в голові, так ніби все його життя раптом стало безглуздом.

— В той день, коли закінчилась війна, — знову обізвався Тетаїті, дивлячись Парселлові просто в вічі, — я запитав у тебе про Тімі, і ти сказав неправду. А зараз ти кажеш правду. Чому?

— Я боявся, що ти вб'єш мене.

— Ти не боявся, — відповів зразу ж Тетаїті і додав, плавно махнувши рукою: — Хіба ж ти міг боятися, о Ману-фаїте!

Парселл схилив голову. Це було великодушно.

— А сьогодні,— вів далі Тетаїті, нахилиючись вперед і дивлячись на Парселла суворо, мов суддя,— ти сказав мені правду. Двічі. Про рушницю. І про смерть Тімі. Чому?

Парселл трохи помовчав. Він намагався глибше зазирнути в свою душу. Йому здалось раптом дуже важливим відшукати справжню спонуку. Але чим більше він думав, тим більше усе переплутувалося. Він знаходив не одну спонуку, а кілька, і з них він мав вибрати головну.

— Щоб ти мені вірив,— відповів він нарешті.

Тетаїті випростався, зняв руки з планшира, і його худорляве, сповнене гіркоти обличчя стало ще суворіше. Він повернувся лицем до моря, ніби присутність Парселла його вже більше не цікавила.

— Нащо тобі моя віра,— промовив він байдуже,— якщо ти покидаєш острів.

Розділ сімнадцятий

Шістнадцятого червня, в ритуальний день після ночі Тематеї (коли місяць навзаході осяває риб), Івоа народила сина і назвала його Ропаті.

Всі ваїне, разом з дружинами Тетаїті, тепер не виходили з садка Парселла. Вони терпляче дожидалися своєї черги, щоб хоч кілька хвилин потримати на руках першого хлопчика, народженого на острові. Вони не цілували його, а лише нюхали за таїтянським звичаєм ніжні, теплі пахощі його тільця. Очі й волоссячко в нього були чорні, як у таїтян, але шкіра багато світліша, ніж у Івоа; лискучий, світло-шоколадний, він, здавалося, був відлитою з золота, як маленький ідол.

Парселл знав, що таїтяни обожнюють дітей, але він ніколи не міг собі уявити, що все життя на острові зосередиться навколо Ропаті. Все почалося з Ороа, яка заявила, що ловити рибу — це не жіноча справа. Нащо їй сидіти щодня по кілька годин на скелях, коли вона могла бути в садку Адамо, милуватися Ропаті і дождатися, коли прийде її черга понюхати його.

Два дні всі сиділи без риби. Потім Тетаїті покликав Омаату. На острові всього двоє чоловіків — Адамо і він. Адамо повинен працювати над своєю пірогою, але він,

Тетаїті, володар острова, подбає про те, щоб мати Ропаті не була голодна. Тетаїті, очевидячки, вирішив, що незручно ходити на рибу з рушницею, і тому через два дні після цієї заяви остаточно помирився з жінками. Він зняв зі списів голови перитані, наказав покласти їх у пуані і віддати вдовам, щоб ті поховали їх разом з тілами чоловіків. Після цього він прийшов неозброєний до садка Івоа, попросив, щоб йому показали маленького небожа, поколихав його, мов справжня нянька, і, коли Омаата забрала в нього дитину, поважно сів, дожидаючись своєї черги.

Остров'яни тепер цілі дні просиджували у садочку Парселла, і жінки знову почали обідати разом. Але, як і раніше, для Адамо носили обід до грота, а Тетаїті обідав у себе в па.

Щодня Тетаїті зникав із садка Івоа незадовго до того, як Парселл повертався додому. Одна з його жінок, певно, стояла на чатах, бо Парселл марно змінював шлях і час свого повернення: йому жодного разу не вдалося зустрітися з Тетаїті.

Як тільки Тетаїті зняв голови зі списів, жінки вирішили, що він спокутував заподіяну їм образу. Щоправда, Ороа і Тумата оселились у па тільки через кілька днів. Разом з Рахою, Фаїною і Тайятою вони зайняли перший поверх просторої тайтянської хати, а Тетаїті жив на другому поверсі. Вночі він піднімав нагору драбину і зачиняв люк. Вдень він припинав драбину ланцюгом до стіни хати, а на ланцюг вішав один із замків Маклеода. Другим замком замикався люк. Ці застережні заходи, які до речі, нікого не ображали, навели жінок на думку, що на горі Тетаїті ховає зброю.

З того часу, як з'явився на світ маленький Ропаті, Парселл ходив на роботу пізніше і повертався раніше. Якби він схотів, то взагалі покинув би на кілька днів роботу, щоб присвятити себе своєму сину. Але він боявся, що Тетаїті подумає, ніби він зволікає із своїм від'їздом.

Він уже кінчав свою роботу: пригвинчував обшивку до бімсів. Щоб каюта не пропускала води, він збирався ще оббити її боки і дах парусиною і потім пофарбувати, але все ж намагався залишати між дошками якомога менші щілини, щоб, набрякнувши від води, вони щільно приставали одна до одної. Але для цього їх треба було добре припасувати, що було дуже важко через твердий матеріал. Міцні дубові дошки з «Блоссом» так затвер-

діли, що в них насилу вдавалося пробивати дірки для гвинтів. Але, попри всі ці труднощі, що затримували роботу, Парселл гадав кінчити шлюпку раніш ніж за два тижні. Отже, він додержить свого слова — покине острів у призначений ним самим день.

Ропаті минуло лише десять днів, коли його вперше скупали в морі. На захід від бухти Блоссом була невеличка, майже закрыта від океану бухточка, яка розширялася в невеличке озеро, оточене навислими скелями, що захищали його од вітру. Завжди прозоре і спокійне, воно кінчалось невеличким пляжем з чистим яскравожовтим піском, по якому приємно було ступати. Саме сюди й рушила урочиста процесія; дві жінки несли посудину з прісною водою, щоб сполоснути дитину після купання. Жінки зайшли по груди у воду і стали колом плече в плече, узявшись під водою за руки; утворилася ніби кругла ванночка, і Івоа обережно поклала в неї Ропаті. Ніжне, пухке, жваве дитинча одразу ж почало пацати ручками й ніжками під благоговійний шепіт жінок, що немов пестив його золотисте тільце.

Парселл дивився на сина через плече Ітіа. Ваїне, яких сьогодні ще не підпускали до Ропаті, стали другим колом позад першого. Кучерявенький хлопчик, з уже густим і чорним волоссячком, часом аж завмирав од насолоди, мружачи оченята й легенько усміхаючись. Це смішило жінок, але сміх був стриманий, так само як і вигуки, якими вони вітали кожен рух маляти. Парселл почував, яке глибоке зворушення ховається за цією стриманістю. Це перше купання було ніби релігійним обрядом — жінки ніби одночасно справляли свято народження дитини, материнства і радості життя.

Раптом чиясь темна постать заступила Парселлові сонце. Він підвів голову. Це був Тетаїті. Спершись руками на плечі Ороа, вищий від неї на цілу голову, він, опустивши очі, дивився на дитину. Вперше за три тижні Парселл зустрівся з ним, і серце його закалатало. Тетаїті стояв просто перед ним. Вони могли б потиснути один одному руки, якби простягли їх над головами жінок.

Але Тетаїті, здавалось, не помічав Парселла. Тільки удавана байдужість його обличчя свідчила, що він відчуває на собі його погляд. А Парселл чекав, часом переводячи очі на Ропаті, сподіваючись, що Тетаїті скористається з цього, щоб поглянути в його бік. Але марно, Тетаїті жодного разу не підвів очей.

Парселл повернувся, вибрів з води, видерся на крутий берег і вийшов до бухти Блоссом. До нього доносилися радісні вигуки жінок, дедалі все тихіші. Він раптом відчув, що його викинули з їхнього життя, з їхнього щастя. Він повернувся до грота і з важким серцем знову взявся до роботи. Вся поведінка Тетаїті промовляла без слів, що для нього перитані вже не мешканець острова, так ніби він уже поїхав геть.

Другого дня обід Парселлові у грот принесла Ітіота. Він випростався, усміхнувся до неї і помітив позад неї Ваа; вона ще більше поповнішала і розпливлась. Парселл здивувався. Вона вже давно не приходила до бухти Блоссом, вважаючи стежку занадто крутою для жінки в її стані.

Ітіота поставила тарілку з рибою і фруктами на шлюпку, сказала: «Я йду купатися»,— і одразу вийшла з грота. Парселл провів її очима і глянув на Ваа. Вона спокійно сиділа на купі дощок.

— Чого тобі, Ваа?

— Він побив мене,— відповіла вона, помовчавши.— Ти знаєш за що.

— Дуже?

— Дуже. А потім сказав: «Приходь до мене. Ти будеш моєю ваїне, і дитина, яку ти носиш, буде моєю». Я відповіла йому: «Я мушу поговорити з Адамо». І він сказав: «Авжеж, такий звичай. Іди до нього».

— Я не знаю цього звичаю,— сказав Парселл.— Що я маю робити?

— Якщо ти хочеш залишити мене у себе, то йди до Тетаїті і скажи: «Ваа моя ваїне». Якщо ж ти не хочеш залишити мене, то скажи: «Гаразд. Іди до нього».

— Ну, а ти сама? — спитав Парселл.— Що тобі більше до душі?

Ваа опустила очі додолу.

— Що тобі більше до душі? — повторив Парселл. Мовчанка.

— Ну що ж,— сказав Парселл,— якщо він тебе кличе, йди до нього.

Ваа підвела очі, і її обличчя осяяла чарівна усмішка.

— Ти задоволена?

— Ауе! Дуже задоволена! — І додала: — Він боляче мене побив, не так, як ти. Він великий ватажок. Я буду дружиною великого ватажка.

— Коли я поїду,— сказав Парселл,— всі ваїне на острові стануть дружинами великого ватажка...

— Я буду дружиною великого ватажка,— вперто повторила Ваа.

Парселл усміхнувся:

— You are a stupid girl, Vaa!

— I am! I am!

— Тобі дуже поталанило. Спершу — ватажок великої піроги, тепер — ватажок всього острова...

— Я ваїне для ватажків,— поважно промовила Ваа.

Парселл осміхнувся. «І справді, шлюбу зі мною вона не була б рада».

— Тепер я йду,— сказала Ваа.

І навіть не кивнувши йому головою, вона вийшла з грота. Парселл провів її поглядом. Ваїне великого ватажка! А лише кілька тижнів тому вона хотіла його вбити!

В своєму гроті-верфі Парселл цілі дні вдихав гірко-солоні пахощі моря. Усе було насичене сіллю і йодом. Навіть тільки що розпиляне дерево швидко втрачало свій приємний запах. Минали останні дні його життя на острові. Він намагався зосередитись на роботі і думати тільки про те, яким буде його життя з Івоа в океані. Але вечорами, коли повертався додому з затоки, тільки-но він заходив у перелісок, його обгортали пахощі землі. Тіаре і гібіск цвіли протягом шести місяців на рік, а в червні розпускалося ще безліч квітів; Парселл не знав їхніх назв і за десять кроків не міг одрізнити квіти від малесеньких різнобарвних пташок, які пурхали над ними. Це була якась оргія пахощів. Каменисті стежки вбралися мохом і травою, вкритою купками дрібненьких жовтеньких квіточок на коротких стеблинках. Парселл ступав обережно, щоб не прим'яти їх. Після шорсткого піску та каміння трава під босими ногами здавалась надто м'якою і теплою!

Увечері, лежачи в темряві поруч Івоа, Парселл прислухався до дихання Ропаті. Милі таїтянські діти! Ніколи не кричать! Ніколи не плачуть! Ропаті спав у своєму ліжечку зовсім голий, тихенько, мов мале звірятко. Після того як Тетаїті наклав на Парселла табу, він знову широко розчиняв на ніч розсувні двері і з нетерпінням чекав, коли впливе з-за хмари місяць, щоб краще бачити Ропаті.

Через якийсь час Парселл заплющив очі. Над головою повзали ящірки, що жили в листі пандануса, з якого була зроблена покрівля, і стиха шаруділи, немов листя

торкався гірський вітерець. Парселл злегка стукнув кулаком по дерев'яній перегородці. Одразу все стихло, і він уявив собі, як тоненькі ящірки з довгими хвостами позавмирили з переляку між листям і серденька їх калатають під зеленою шкірою. Ось уже вісім місяців, як вони живуть тут поруч нього, невидимі серед листя і такі полохливі.

Мабуть, він задрімав, бо коли розплющив очі, то вже світив місяць. Парселл згадав, що хотів подивитись на Ропаті, і звівся на лікті. Івоа ворухнулася уві сні. Лежачи горілиць, теж гола, з розпущеним по плечах чорним волоссям, вона спала, поклавши одну руку на набухлі молоком груди, а другу — на ліжечко Ропаті. Парселл ніжно провів рукою по її щоці. У Івоа була тепер лише одна турбота, одна мета, все інше стало другорядним, нецікавим. Вона знайшла свій шлях у житті раз і назавжди, і їй не доводилося шукати його з муками і ваганнями, як Адамо.

Він нахилився, і знову його здивувало, що хлопчик такий маленький. Мине ще не менше десяти років, аж поки він упреться ніжками в спинку дубового ліжка, яке змайстрував його батько. Парселл раптом мало не засміявся. Він такий маленький! Малесенький і опецькуватий. В місячному сяйві його тількице полискувало, мов стара позолочена бронза, так ніби за дванадцять днів свого життя хлопчик уже встиг потемніти від часу.

— Ти не спиш, Адамо?

Івоа дивилась на нього.

— Ні.

— Знову сушиш собі голову?

— Ні.

Залягла довга мовчанка. Йому здалося, що він відповів занадто сухо, і він додав:

— Я дивлюсь на Ропаті.

Вона повернула голову, довго й уважно дивилась на дитину, ніби бачила її вперше, а потім промовила стиха:

— Ахе! Він дуже вродливий!

Парселл усміхнувся, притулився щокою до її щоки, і вони вдвох почали дивитись на Ропаті.

— Він вродливий,— повторила Івоа.

За хвилину Парселл знову поклав голову на листяну подушку. Він почував сум і втому. В кімнаті було тихо, на стелі знову забігали, зашаруділи ящірки.

— Про що ти думаєш? — спитала Івоа.

— Про ящірок.

Вона засміялася.

— Ні, справді,— відповів Парселл, жваво повертаючись до неї.

— Що ж ти про них думаєш?

— Я їх люблю. Вони мають маленькі ніжки і прудко бігають. Вони не повзають. Повзати недобре. Вони дуже милі. Я б хотів їх приручити.

— Навіщо?

— Щоб вони нас не боялись.— І додав: — Я навіть придумав, як їх приручити. Але тепер уже пізно.

Івоа мовчки дивилася на чоловіка, але вона лежала спиною до місяця, і Парселл погано бачив її обличчя.

Спливло ще кілька хвилин. Вони слухали, як метушаться ящірки.

— Над усе я пишався розсувними дверима,— сказав Парселл приглушеним голосом, немовби повертаючись до перерваної розмови.

Знову запала мовчанка; Івоа промовила тихо і ніжно, стиснувши його руку:

— А кріслом?

— Крісло легше зробити. Ти ж пам'ятаєш, як довго я порався коло дверей!

— Авжеж,— відповіла Івоа,— ти багато працював.

Вона замовкла, і її дихання змінилося. Парселл простяг руку і провів долонею по її обличчю. Вона плакала.

Він доторкнувся кінчиками пальців до її щоки. Івоа одразу ж звелась на лікті і завмерла. Такий був ритуал. Парселл зібрав в один жмут її волосся, відкинув його на подушку і просунув руку їй під голову.

— Ти журишся? — запитав він тихенько, нахилившись над її обличчям.

Вона відповіла не одразу:

— За Адамо. Не за Івоа.

— А чому не за Івоа?

Вона шепнула:

— Це був гарний дім...

Вона уткнулася обличчям у ямку на його плечі.

— Куди йде Адамо, туди йду і я. Адамо — мій дім.

«Адамо — мій дім!» Як вона це сказала! Минуло кілька секунд, і він подумав: «Меані, Уїллі, Ропаті... Всі померли! Може, й справді краще покинути острів після цього всього...» Але він обурено труснув головою. Ні, ні,

не треба брехати, він зовсім цього не думає, навіть з усіма убитими острів залишився островом — єдиним місцем на світі, єдиним часом в його житті, коли він був щасливий. Парселл відхилився трохи і придивився до обличчя Івоа.

— Тетаїті сказав: «Коли Кістяк вбив Корі і Меоро, ти мусив піти з нами».

Івоа мовчала; тоді він підвів правою рукою її голову, щоб подивитися їй у вічі. Але відблиск місяця сковзнув тільки по її волоссю, а на місці очей Парселл побачив лише темні цятки зіниць на тлі світліших білків.

— А що ти скажеш на це, Івоа?

— Так гадали усі таїтяни.

— А ти як гадаєш, Івоа?

Мовчання.

— А ти, Івоа?

— Адамо мій тане.

І вона! Вона теж засуджує його. Він знову почув себе самотнім. Всі його одіпхнули. Всі його засуджують. Він боровся щосили, щоб не почувати себе винним. Він мовчав, і йому здавалося, що ця мовчанка стає дедалі тяжчою й болючішою, засмоктує його, мов сипкий пісок.

— Чоловіче,— промовила Івоа,— а якби ти міг почати все знову?..

Парселла приголомшили її слова. Івоа задає йому запитання! Та ще й яке запитання! Ці кілька слів переважили усі її відомі йому риси — її стриманість, обережність; мовчанку, коли він хотів порадитися з нею про щось серйозне. Чи, може, вона просто перемогла себе, щоб йому допомогти?

— Не знаю,— промовив Парселл нарешті.

І сам здивувався з своєї відповіді. Адже лише три тижні тому він виправдовувався перед Тетаїті. Але відтоді сумнів, мабуть, потай точив його, немов кріт землю. І нараз він знову опанував його, загіздився у його душі — не просто думка, яку можна відкинути, а питання, на яке треба відповісти.

Він визволив руку, підвівся, ступив кілька кроків по темній кімнаті, сперся на розсувні двері і подивився на осяяний місяцем садок. Він убив Тімі, так, убив, бо вагу мав тільки його намір, і після цього вбивства він більше сам себе не розуміє. Іноді він повторював, що життя людини, які б не були її злочини,— священне. Але саме це слово «священне» здавалося йому тепер порожнім

звучом. Чому «священне»? Щоб дозволити такій людині вчинити нові злочини?

Ця думка вразила його в самісіньке серце. Він вийшов у садок і ступив кілька кроків, похитуючись, мов п'яний. Рясний піт котився з чола і по спині. Він казав: «Я не вбиватиму!» І вважав, що це зразкове рішення. Всно й справді було зразкове. Але цей зразок був нікому непотрібний. Ніхто не міг дозволити собі розкіш наслідувати його. Де б не опинилися люди, завжди знайдеться злочинець, якого треба знищити: на «Блоссомі» — Берт, на острові — Маклеод... І Тімі! «Тімі, якого я вбив. Ніхто не міг брати з мене зразок! Навіть я сам!»

— Адамо! — почувся голос Івоа.

Парселл повернувся до хати непевною ходою, мов недужий. Він відчував себе таким же безпорадним, як і того дня, коли Уїллі вдарив його в лице. Він ліг поруч з Івоа і, перш ніж просунути руку їй під голову, механічно зібрав її волосся і відкинув на подушку.

— Ти чимось незадоволений? — спитала Івоа.

Стримані слова Івоа означали: «Тобі тяжко на душі?»

Парселл заперечливо хитнув головою, але вона не зводила з нього очей, і він промовив:

— Я все думаю про Ропаті.

— Про що саме?

— Як ми будемо на пірозі у морі.

— Я теж про це думала,— сказала Івоа.— Його треба віддати.

Парселл сів на ліжку і видивився на неї здивованими очима.

— Віддати?!

— Так,— промовила вона спокійно, але з її очей текли сльози.

— Віддати Ропаті? — скрикнув Парселл.

— Перед нашим від'їздом.

Спокійний голос так не пасував до її сліз.

— Я вже думала про це,— повторила вона.

— Що ж ти надумала?

— Коли ми будемо в пірозі, може стихнути вітер. А щодня треба їсти, настане день, коли нічого не лишиться. А в Івоа не стане молока...

Помовчавши, він запитав:

— А хто ж тут годуватиме Ропаті?

— Ваа.

— Але ж ми рушаємо через два тижні.

— Ні,— сказала Івоа.— Тільки, коли Ваа народить дитину. Я попросила Тетаїті.

Парселл сухо промовив:

— Ти вже про все домовилася?

— Адамо гнівається? — спитала вона, пригортаючись до нього і підіймаючи голову, щоб зазирнути йому в вічі.

— Гніваюся.

— Чому?

— Ти вирішуєш сама, і всі знають, крім мене.

— Ніхто не знає, крім Тетаїті,— жваво заперечила Івоа.— Я ж не могла говорити з тобою, не спитавши Тетаїті. І зовсім не Івоа вирішує,— додала вона, притискаючись до нього всім тілом,— а її тале.

Парселл розумів, що даремно сердиться, але не міг перемогти себе. Він визволився з обіймів Івоа, підвівся і пройшовся по кімнаті. Вона діє розумно, як можна брати місячне немовля в човен? Холод, бурі, голод...

— Кому ти хочеш його віддати? — запитав Парселл сердито.

— Омааті.

І тут він нічого не міг їй закинути. Його ноги тремтіли і підгиналися. Він сів на порозі і прихилився головою до розсувних дверей.

— Адамо! — почувся у нього за спиною голос Івоа. Він не обізвався.

— Адамо!

Він не міг примусити себе обізватись. Івоа була мужня, чудова жінка, але в цю мить він безпричинно злостився на неї. «Немовби це сталося не через мене! — подумав він раптом, і, наче блискавка, його пронизало горе і відчай.— Цей від'їзд! Ці забиті! Все це через мене!»

Він чув, як Івоа тихенько плаче позад нього. Підійшов і знову ліг біля неї.

Находив день від'їзду, і жінки почали ремствувати, навіть ті, що жили у па. Після обіду в садку Івоа в присутності Тетаїті точилися довгі розмови. Правду кажучи, ніхто не наважувався звертатися прямо до нього, але жінки безперестану бідкалися: Адамо і Івоа скоро попливуть на Таїті, а ми, нещасні, лишаємося тут — десятеро з одним тале. Ауе! Таїті! Таїті! Там є лагуна, там ніколи не буває холодно, як тут, а чоловіки там добрі і не злопам'ятні.

Жінки знову і знову повторювали свої нарікання; аж поки одного дня кілька ваїне, серед яких була і Ороа, не попросили Парселла узяти їх з собою в другому човні. Парселл відмовив. Другий човен ненадійний. А третій ще гірший. Ваїне не зможуть керувати човном у відкритому морі. У нього самого дуже мало надії добратися до Таїті.

Отже, мрія знову побачити Таїті виявилася марною. Розчарування обернулося в злобу, а тим, що не можна було сердитися на Адамо — сердешний Адамо! — пообідні розмови стали більш ущипливими. З'явилася нова тема: лицемірство Тетаїті. Ватажок не наслідуюється вбити Адамо, бо Адамо не заподіяв нікому нічого лихого, отож він шле його в море, щоб він потонув разом із дружиною. Ця тема розроблялася з такою хитромудрістю і винахідливістю, що якимось розлючений Тетаїті підвівся і, не промовивши жодного слова, подався додому, а другого дня вже не прийшов у садок Івоа.

Коли він повернувся, жінки привітали його так ласкаво, що він подумав, ніби вгамував їх своєю твердістю. Але наступного дня вони знову перейшли до наступу. Вони почали заходити здалека: який Ропаті гарненький, який приймний у нього колір шкіри! Таїтiani занадто чорні, перитані занадто бліді, а у Ропаті шкіра саме така, як треба! Ахе! Бідолашні ваїне! Згинули всі їхні надії: тільки Івоа і Ваа матимуть таких золотистих дітей!

Другого дня всі знову хвалили Ропаті і рідкісний колір його шкіри, але це джерело вичерпалося ще напередодні і вже зовсім засихало, коли раптом Ітіота, порушивши свою мовчанку, підкинула нову ідею. Вона описала, як житимуть Адамо й Івоа на пірозі, яка небезпека їм загрожує. Жінки забідкалися, захопили. І хоч Адамо в цю хвилину був на суходолі, в гроті на березі бухти Блоссом, а Івоа годувала груддю Ропаті, про них уже говорили як про вмерлих. Ахе! Хай змилосердиться над ними Еатуа! Загинув наш Адамо, який нікому не чинив лиха! Загинула наша лагідна Івоа, дочка великого ватажка Оту, небога батька Тетаїті!

Певна річ, при цьому особливо наголошували на кривих зв'язках, що мусили вберегти Івоа і її тана від загибелі. І тут знову згадали про лицемірство Тетаїті. Але Омаата вирішила, що це небезпечно і обірвала розмову.

Легенда про неминучу смерть Івоа й Адамо зайняла два дні, потім Ітіа відкрила нову тему: Адамо незабаром

відїжджає, і Тетаїті буде єдиним чоловіком на острові: що ж станеться з бідними ваїне, якщо він раптом заслабне і помре? Далі стало очевидно, що недуги підстерігатимуть Тетаїті на кожному кроці і що всі десять жінок невдовзі зостануться вдовами без жодного тане, який би їх годував і обороняв. Почали оплакувати Тетаїті в його присутності. Йому навіть віддали посмертну шану. Потім майбутні вдови почали гірко нарікати на свою власну долю. Нова тема виявилася багатющою, і жінки збиралися наговоритись усмак, але Ваа все зіпсувала. Вона була задоволена своїм становищем і своїм новим тане і не брала участі в розмовах своїх подруг. Але раптом думка про те, що вона знову може овдовіти, без надії на нове заміжжя, тяжко її вразила. Ахе! Що буде з Ваа, коли помре Тетаїті? Нехтують її інтереси — це ясно! Відїзд Адамо позбавляв її запасного тане. Хоч він і не великий ватажок, але краще вже мати хоч такого тане, ніж не мати ніякого!

Вона почала діяти негайно. Підійшла до Тетаїті, стала перед ним на своїх міцних, коротких ногах і, підтримуючи обома руками живіт, почала картати його гнівними словами.

Тетаїті, що сидів на порозі розсувних дверей і бавився з Ропаті, навіть не підвів очей. Коли Ваа скінчила, він підвівся, віддав дитину матері, ляснув Ваа по щоді і рішучим тоном заговорив до жінок. Він твердо вирішив щодо перитані і, що б йому не говорили, рішення свого не одмінить. Звичайно, він знає, що легше примусити восьминого випустити здобич, ніж змусити жінку замовкнути. Але якщо ваїне й надалі розпускатимуть язика в його присутності, то він піде в гори і повернеться тільки для того, щоб впевнитися, що Адамо покинув острів.

Ці слова змусили жінок замовкнути надовго. Але лишилися ще погляди, зітхання, сльози, сумовите похитування головою... І тільки-но з'являвся Тетаїті, жінки одразу ж вдавалися до цих засобів.

Через тиждень після пригоди з Ваа Тетаїті прийшов до грота з човнами. Навіть не привітавшись, він швидко обійшов навколо човна і промовив, не дивлячись на Парселла:

— Пірога вже готова?

Парселла роздратував такій різкий початок. Він витяг з ящика терпуг і заходився зачищати планшир. За мить

він скося зиркнув на Тетаїті, побачив, що той чекає відповіді, стоячи навпроти нього, і сухо кинув:

— Майже.

— Що ще треба зробити?

— Пофарбувати, оббити парусиною, ще раз пофарбувати — і все.

Запала тиша; чути було тільки монотонний скрегіт терпуга.

— Нащо парусина?

— Щоб вода не проходила в човен.

Тетаїті провів рукою по даху.

— А пірога може пливти й так?

— Може.

Помовчавши, Тетаїті сказав:

— Добре, завтра ми спробуємо.

— Ми? — перепитав Парселл, підводячи голову і здивовано дивлячись на таїтянина.

— Ти і я, — повільно промовив Тетаїті.

Крутнувся і вийшов з грота, кинувши через плече: «Завтра під час припливу», — і зник.

Коли Парселл увечері повернувся додому, він нічого не сказав жінкам про цю зустріч і помітив з їхньої поведінки, що Тетаїті їм теж нічого не говорив. Але коли посутеніло і жінки розійшлися по своїх хатах, він подався разом з Івоа до Омаати.

Перед обома вікнами світилися дое-дое, щоб віднайти тупапау, але скорше за звичаєм, бо ніч була ясна, хоч голки збирай. Омаата спала, тримаючи в обіймах Ітіа, мов малу дитину. Ліжко вгиналося під її важким тілом, і, здавалося, вона спить, як забита.

Парселл доторкнувся до її щоки, і вона одразу розплющила очі. Хоч очі її пасували до її росту і широкого обличчя, Парселлові вони щоразу здавалися велетенськими.

— Адамо, — усміхнулася Омаата.

Ітіа теж прокинулася. Маленька, кругленька, вона подивилась на гостей, кліпаючи очима, і раптом скочила з ліжка і кинулася обіймати Адамо. Вона раділа, мов дитина: Адамо прийшов до них у таку годину, коли ніхто не сподівався його побачити.

Парселл розповів про свою розмову з Тетаїті.

— Може, — промовила Ітіа, очі в неї ще радісно сяяли, — може, він попливе з тобою на твоїй пірозі, кине тебе в море, повернеться і скаже: «Нещасний випадок».

— Я теж так подумала,— сказала Івоа.

Омаата звелася на лікті, на її округлому тілі напружилися всі м'язи.

— Він наклав табу.

— Він дуже хитрий,— сказала Івоа.

Омаата похитала своєю великою головою.

— Він наклав табу.

— А може, він хоче подивитися, чи добра пірога,— промовила Ітіа.— Якщо вона добра, він візьме її собі і сам попливе на Таїті.

Тут вона засміялася, і її сміх пурхнув по кімнаті, як пташка. Потім знову кинулась до Парселла і обняла його. Але цього разу вона поцілувала й Івоа. Івоа теж ніжно її поцілувала, але обличчя її лишалося засмученим.

— Тетаїті не злий,— сказала Омаата, втопивши в Івоа свої величезні очі.

— Він може вбити Адамо,— промовила Івоа.

— Ні,— заперечила Ітіа; вона підійшла до ліжка і сіла Омааті просто на ноги, але та, здавалось, цього навіть не помітила,— він розгнівався, бо Ітіа сказала: «Ти шлеш Адамо і твою сестру Івоа на пеританській пірозі, щоб вони обоє потонули». Він подивиться, чи добра пірога, бо не хоче, щоб у його серці лишався сором.

— Дівчатко має рацію,— підтвердила Омаата.— Тетаїті дуже образили всі наші розмови.

— А може, йому просто цікаво,— докинув Парселл.— Він ніколи не плавав на пеританській пірозі з дахом.

— А може, він хоче тебе вбити,— сказала Івоа.

— Ропаті лишився сам. Я побіжу до Ропаті!— крикнула раптом Ітіа, начебто вважала, що вже вирішила проблему і що тепер нарада може йти і без неї.

Вона кинулась до дверей, але Івоа вхопила її за руку.

— З Ропаті залишилась Авапуї.

— Все одно я піду!— вигукнула Ітіа.

Всі здивувалися: знову вона показала свою незвичайність.

Івоа рішуче похитала головою.

— Ми самі йдемо. Адамо треба виспатися.

Ітіа аж посіріла від сорому, накопилила губу, ніби ось-ось заплаче, і кинулась Омааті в обійми.

— До побачення, Ітіа,— ніжно сказала Івоа, нахилившись над нею.— Приходь завтра вранці, і ти побачиш Ропаті.

Омаата поплескувала величезною долонею по кругленькому плічку Ітіа, але очі її пильно дивилися на Івоа.

— Ти стаєш справжньою перитані,— промовила вона, ледь усміхаючись.— Завжди чимось сушиш собі голову.

— Вони попливуть у море,— відповіла Івоа,— а табу було накладено на землі.

Парселл побачив з обличчя Омаати, як вразили її ці слова. І раптом він згадав, що табу втрачає свою силу за межами того місця, де воно було проголошено.

— Попроси Тетаїті взяти тебе на пірогу,— порадила нарешті Омаата.

— Я попрошу,— відповіла Івоа, і обличчя її проясніло.

Уранці, коли Тетаїті зібрав усіх жінок на березі, щоб спустити шлюпку на море, Івоа попросила його взяти її з собою, але він сухо відмовив.

Бухта Блоссом відкривалася на північ, а вітер цього ранку дув з південного сходу, отже, на морі не було прибою, і шлюпку легко спустили на воду. Парселл дав стерно Тетаїті і розвинув вітрила, але острів захищав шлюпку од вітру, вітрила обвисли, і Парселл узяв у каюті кормове весло, щоб вивести шлюпку до Мису Ороа. Так таїтяни прозвали прямовисну скелю, яка на сході відокремлювала бухту Блоссом від Мотузяного Пляжу,— на початку травня Ороа, що полізла на скелі за яйцями морських ластівок, упала звідти і мало не розбилася.

Як тільки шлюпка обігнула мис, паруси одразу напнулися, такелаж затремтів, шлюпка стрибнула вперед, а Тетаїті, віддавши стерно Парселлу, сів перед каютою, повернувшись до нього плечима.

Дув свіжий вітер, шлюпка хилилася набік, і Парселл попустив шкот, щоб іти за вітром. Шлюпка випрямилася і побігла по хвилях. Парселл міцно стиснув стерно. Цілі вісім місяців він не почував, як двигтять під ногами палуба. Він зробив на шлюпці банку для стернового, але зараз стояв, спираючись на неї коліном, і пильно дивився на ніс, щоб легким поворотом стерна виправити найменше відхилення од курсу. Дубовий румпель приємно тремтів у його руці. Шлюпка вже набрала швидкості і линула у море, мов на крилах. Вона наздоганяла хвилю, розткнула її гребінь, ковзнувши по ній, наче сани по снігу, а ззаду на неї одразу набігав новий вал і кидав уперед, мов у яму. Але тільки-но форштевень занурювався у воду до планшира, як вітрила вихоплювали шлюпку з води

і знову кидали вперед. Шлюпку гнали вперед хвилі і вітер, і вона мчала стрибками, уповільнюючи хід між двома хвилями і легко злітаючи на гребінь. Здавалось, вона може мчати так тисячі миль навколо всього світу.

Обернувшись, Парселл помігив купку жінок на березі бухти Блоссом. Вони стали вже такими маленькими, що він не міг розпізнати ні їхніх облич, ні високої постаті Омаати. Може, вони махали йому руками, але він не бачив. Та й сам острів здавався лише клаптиком землі у зеленому віночку. «Отаким я його побачу, коли покида-тиму назавжди»,— подумав Парселл. Небо було імлисте, сонячне проміння не пробивалося крізь туман, і Парселл відчув на голій спині водяний пил. Він подивився на слід за кормою, витяг годинника і знову поглянув на острів: сім-вісім вузлів. При такій швидкості менш ніж за годину острів здаватиметься тільки маленькою чорною цяткою в безмежному океані.

Парселл, не зводячи очей з острова, відчув, що шлюпка повертає боком, і скерував її ліворуч. Вітер дужчав. Хвилі зливалися до купи і чимраз зростали.

Тетаїті повернувся. Але не зовсім: Парселл бачив лише його профіль і куточок лівого ока.

— Івоа сказала мені, що ти жалкуеш.

Він широко розкрив рота і, мабуть, кричав, але вітер заглушував його голос.

— Жалкую за чим?

— Що не пішов з нами.

Парселл цього не говорив. Це не зовсім так. Він сказав тільки: «Не знаю». Але все-таки це була правда. Він жалкував. В ту мить, коли Тетаїті промовив ці слова, він уже знав, що жалкував.

— Так,— сказав він,— це правда.

Парселл стояв нерухомо, поклавши руку на стерно і дивлячись на профіль Тетаїті. Івоа, така потайна... На що вона сподівалась? Що все це значить? Ці запитання про минуле? Це випробування шлюпки? Якесь безглуздя. З учорашнього вечора все стало чудним, незрозумілим. Все відбувалось, як уві сні, без зв'язку і без логіки.

Минула якась хвилина, і Тетаїті поворухнувся. Він пересувався навмисно страшенно повільно, і Парселл дивився на нього, мов зачарований. Спочатку Тетаїті перекинув ногу через банку, ніби хотів повернутись до Парселла обличчям, і таки повернувся, але не одразу,

немовби його голова не хотіла повертатися разом з тулубом. Бризки сипнули йому в порите зморшками обличчя, і воно зробилось ще більш похмурим. Поклавши суворе лице на руки і спершись ліктями на довгі, мускулясті ноги, міцні й гладенькі, немов обтягнуті чорним шовком, він завмер, дивлячись Парселлові просто в вічі.

— Адамо,— промовив він урочисто,— велика пеританська пірога підпливає до острова. Вона несе нам біду. Що ти робитимеш?

— Яку біду? — спитав Парселл.

— Таку ж, як і Кістяк,— глухо відповів Тетаїті.

Помовчавши, Парселл сказав:

— Я битимусь.

— Зі зброєю в руках?

— Так, зі зброєю в руках.— І додав: — Але у нас лише одна рушниця.

— Ні, дві,— сказав Тетаїті.

Його темні очі блиснули, і він урочисто додав:

— Я сховав рушницю Меані.

Він говорив далі стримано і тихо, немовби силкувався подолати хвилювання:

— Ти візьмеш рушницю Меані?

— Візьму, якщо вони чинитимуть нам зло.

— Ти стрілятимеш з рушниці Меані?

— Стрілятиму.

— Ти, перитані, стрілятимеш у перитані?

— Стрілятиму.

Тетаїті мовчав, і Парселл запитав:

— Чого ти поїхав зі мною на пірозі?

Тетаїті, здавалось, не розсердило це одверте питання, він відповів не вагаючись:

— Щоб побачити, чи вона добра.

— А якщо вона погана?

— Вона добра,— сухо відповів Тетаїті.

Парселл ковтнув слину; він хотів зазирнути йому в очі, але Тетаїті вже опустив повіки, ніби зачинилися двері.

За хвилину він перекинув ноги через банку, повернувся до Парселла спиною і кинув через плече:

— В пірозі багато води.

Парселл глянув на дно. Справді, в шлюпку вже набралось чимало води. Небезпеки поки що немає, але воду треба вилити.

— Берись за стерно,— сказав Парселл.

Тетаїті мовчки підвівся. Беручи стерно, він ненароком доторкнувся до руки Парселла, але не підвів очей.

Парселл узяв відро, що висіло в кокпіті під банкою, підняв настил і почав вичерпувати воду. Він працював не розгинаючись, майже не підводячи голови, але чув, як свище в снастях сильний вітер.

Тетаїті доторкнувся до його плеча. Парселл випростався.

— Дивись!

Острів на обрії був завбільшки з скелю, а позад нього, над самою водою з півдня насувалась довга чорнильно-чорна хмара. Парселл озирнувся навкруги. По морю ходили великі хвилі. Одні котилися на північ, на них збоку наскакували інші, що йшли з південного сходу; море кипіло і клекотало.

— The southwester!¹ — закричав Парселл і впустив відро. Він з подивом помітив, що говорить по-англійськи. Взявши з рук Тетаїті стерно, він крикнув крізь завивання вітру: «Клівер!» Коли Тетаїті кинувся вперед, Парселл підтягнув шкот великого вітрила і повернув шлюпку ліворуч. Шлюпка стала за вітром, а Парселл попустив шкот, щоб послабити натиск вітру на вітрила, коли він змінить курс.

З того часу як «Блоссом» кинув якір біля острова, Парселл уперше побачив, що південний бриз може враз змінитися на шалений зюйд-вест. Тетаїті боровся зі шкотами клівера. Парселл крикнув йому: «Рівніше!» Тетаїті послухався, і, повертаючись на корму, поклав на місце настил, і повісив над банкою відро.

Шлюпка твердо простувала до острова, але перехилилася набік, і часом її так підкидало, що аж паморочилось у голові. Парселл сів з навітряного боку, Тетаїті примостився поруч, ніби їхня спільна вага могла вирівняти шлюпку. Планшир раз у раз зникав під водою, і, відкинувшись назад, Парселл міг бачити, як з прозорої води підіймається половина корпусу шлюпки, а часом навіть видно було її куций кіль. Парселлові здавалося, що, лягаючи на бік, шлюпка лише якимось чудом зберігає рівновагу; маленький поштовх — і вона перекинеться. Він трохи повернув стерно праворуч, щоб послабити натиск вітру, передав румпель Тетаїті і крикнув йому крізь вітер: «Держи так!» — а сам, пірнувши у каюту,

---

¹ Південно-західний вітер! (Англ.)

винніс дві мотузки. Одною він обв'язав Тетаїті, другою обв'язався сам, а кінці мотузок прив'язав до банки.

Потім знову взявся за стерно, напнув парус, і шлюпка знову перехилилася набік. Вона легко злітала на хвилі, але на неї падала злива бризок. Хвилі заливали передню палубу, піннилися біля підніжжя щогли, докочуючись аж до гіка, і, незважаючи на дах, вода у кокпіті сягала вже до прив'язаного під банкою відра.

Море скаженіло. Хвилі зіштовхувалися, розбивалися і знову зростали з шаленою швидкістю, немовби море кипіло, не вмещаючись у тісному казані. Але, на щастя, хвиля була ще не дуже висока, небо ясне, і коли шлюпка на мить зупинялась на гребені, Парселл встигав побачити острів. Потім човен знову падав униз, і, засліплений бризками води, Парселл міцно стискав лівою рукою стерно, а правою чіплявся за планшир.

А шторм тільки починався! Зюйд-вест! На різдво така буря лютувала три тижні, дощ лив як з відра, виривало з корінням дерева, обсунувся у море скелястий виступ берега. Скоро чорна хмара, що сунула з-поза острова, буде над ними,— отоді шлюпка затанцює!

Парселл змок і тремтів від холоду, вітер різав йому обличчя, руки посиніли й задубіли; він ледве встигав звести дух між двома ударами хвиль, що били йому просто в обличчя. Парселл ще ніколи не змагався з бурею на такому маленькому суденці. Одне діло стояти у шторм на високому капітанському містку «Блоссом», і зовсім інше — тут, майже урівні з морем, серед хвиль, і не стільки на воді, скільки під водою.

Тетаїті нахилився, притулив губи до вуха Парселла і закричав, чітко вимовляючи слова: «Пірога!.. Запалто круто!..» — і показав рукою, що треба попустити вітрила. Парселл кивнув головою. Справді, він гнав човна, мов несамовитий! Було небезпечно мчати під усіма вітрилами в такий шторм. Але в нього не було вибору.

Парселл теж закричав:

— Треба добратися... до острова... раніше... ніж хмара...

І повторив:

— Раніше... ніж хмара!..

В цю мить високий гребінь шмагнув його по обличчю, залив водою рот і очі і відкинув назад. Він насилу вибрався з води, кашляючи і відпльовуючись, і вчепився в стерно, почуваючи своїм плечем плече Тетаїті.

Він знову побачив острів. Вони мчали з шаленою швидкістю, але острів лише ледь-ледь збільшився, відколи вони повернули назад. Становище ставало безнадійним. Хоч як гнати шлюпку, потрібна принаймні ще година, щоб досягти берега. Він не встигне! Небо насупилося, вода позеленіла, буря випередить їх!

Сьогодні вранці, прокинувшись, він глянув на небо і понюхав вітер. Погідна днина, легенький південний бриз. Він ходив і на Мотузяний Пляж: хвиля невелика. З обачності він навіть пішов подивитись на барометр Мейсона: ясна погода. Чудовий день для морської прогулянки! А тепер вони опинилися в самому пеклі, і скоро на них вдарить бурею чорна хмара. Парселл трусився од холоду і насилу змушував себе думати. Наче в гарячці, він безперестану повторював собі, що, якби повернув назад двадцять хвилин тому, вони б уже підходили до острова і були б під його захистом, в спокійній воді, і навіть прибій не заважав би їм пристати до берега.

Він помітив, що на шлюпку насувається високий вал, і подумав: «Якщо він не накриє мене, я ще побачу острів». В ту ж мить ніс човна злетів на хвилю, і перед Парселлом відкрився обрій: чорна хмара затягла все небо, острів зник.

— Острів! — закричав Парселл, судорожно хапаючи Тетаїті за руку.

Парселл пустився у море без карти, без компаса, без секстанта. Якщо у темряві він проскочить мимо острова, вони його вже більше не знайдуть. Вони шукатимуть його багато днів, без води, без харчів, без одержі! Це єдиний клаптик землі на просторі п'ятисот морських миль.

— Острів!

Тетаїті дивився на нього, витріщивши очі. Кілька секунд вони сиділи поплич і, майже торкаючись головою голови, приголомшено дивились один на одного. Пронизливо свистів вітер. Парселл помітив, що море за лівим бортом ніби стало стіною, і інстинктивно повернув стерно. Щогла низько нахилилася і застигла над водою, потім повільно почала випрямлятися. Вітер люто шарпав вітрила, і Парселл безтямно дивився на них і не міг поворухнутися. Все сталося так швидко, що він тільки згодом збагнув, що вони трохи не перевернулися.

— Вітрила! — закричав йому на вухо Тетаїті.

І знову показав жестом, що їх треба згорнути. Справді, яке безглуздя, що Парселл досі цього не зробив! Він передав стерно Тетаїті, а сам поплазував на передню палубу і розпустив фали.

Він кинув плавучий якір і десять нестерпних хвилин згортав велике вітрило і прив'язував його до щогли, стоячи під потоками води на перехиленій набік палубі. Він робив усе механічно, за звичкою, руки самі знали, що треба робити. Він згорнув вітрила, і шлюпка застрибала на хвилях, як корок,— вони були в безпеці. Раптом наскочила хвиля. Парселл ухопився за щоглу, відплювуючись, і в нього майнула думка: «Нас відносить». Не можна допустити, щоб їх віднесло. Зюйд-вест може дути декілька днів. Але навіть якщо він гнатиме шлюпку на північний захід хоч кілька годин, вони вже ніколи не знайдуть острова. Треба будь-що йти вперед чи принаймні боротися з дрейфом і хоч би залишатися на місці.

Парселл доповз до каюти, дістав малий клівер і покликав Тетаїті. Прив'язавшись до щогли, Тетаїті мав міцно тримати Парселла за вірьовку, доки той згорне великий клівер, перекине фал через верхівку щогли і закріпить малий клівер на передньому штазі. Під час шторму це було майже неможливо зробити, але Парселл все-таки домігся свого. Нарешті він підняв клівер і знову сів за стерно; боліли зранені руки, в голові дзвеніло від ударів хвиль. Парселл безтямно вдивлявся у ніс шлюпки і нічого не бачив. Стерно рвалося з рук, і він опам'ятався. Поглянув на малий клівер, що, здавалося, ось-ось лусне під напором вітру. Але клівер витримав! Він навіть нахиляв шлюпку! Вони знову йшли вперед, не скорилися бурі.

Парселл завважив, що сидить на великому клівері, який він щойно згорнув, і йому спало на думку закутатися в нього. Він підкликав Тетаїті; борючись удвох проти вітру, що видирав вітрило з рук, вони напнули його собі на голови і на плечі і прив'язали мотузками до банки. Але Парселлу треба було дивитися вперед, щоб керувати човном, і він злегка відкинув клівер і визволив ліву руку. А Тетаїті, павпаки, зіщулився у парусиновому наметі, де вони сиділи, мокрі, притулившись один до одного і тремтячи од холоду, мов два собаки в одній будці.

За хвилину Парселл відчув, що Тетаїті просунув руку йому за спину, обійняв його за ліве плече і притиснувся щокую до його щоки.

— Добре,— сказав Тетаїті йому на вухо.

— Що? — крикнув Парселл.

Сліпуча блискавка спалахнула перед носом човна, і він зажмурился очі.

— Клівер! Добре!

Тетаїті теж кричав на повен голос, але серед реву бурі до Парселла долинав лише тихий шепіт.

Парселл поглянув на клівер. І справді, він був «добрий». Його не роздерло. Їх життя залежало від цього клаптика парусини, і вона цілісінька. Шлюпка мчала просто в роззявлену пащу бурі. В серці Парселла затлілася надія.

— Витримав! — закричав він щосили, повертаючись до Тетаїті.

І Тетаїті раптом здивував його. Він усміхнувся. Усмішка освітила його обличчя, затінене полотняним капюшоном, що накривав їм голови. «Який він хоробрий»,— вдячно подумав Парселл. І в ту ж мить він раптом зрозумів, що така швидкість їх не врятує. Не може врятувати! Мало парусності, мало кіля. Шлюпка посувалася вперед, наче краб,— стільки ж вперед, скільки вбік. Ідучи таким ходом, вони ризикують проскочити на схід від острова. І як він не подумав про це раніше? Якщо їх відносить на схід, то треба тримати курс на захід — лавірувати. Іти короткими галсами. Чим частіше міняти галси, тим менша небезпека проминути острів.

— Тетаїті! — крикнув Парселл.

Тетаїті трохи відхилився і глянув на нього.

— Треба робити... отак! — загорлав Парселл.

Притиснувши стерно коліном, він звільнив ліву руку і показав, як треба лавірувати. Тетаїті кивнув головою і закричав:

— Добре!

І зразу ж, немов зрадівши, що йому знайшлася робота, він вислизнув з-під їхнього намету і поповз накарачках звільняти шкот. Парселл повернув стерно, і, йому на подив, човен скорився, пішов проти вітру. Чудово! Отже, він іде вперед, якщо в нього достатня швидкість, щоб робити повороти.

Мигнула блискавка, і Парселл побачив Тетаїті. Він з усієї сили натягував шкот, і Парселл з тривогою подумав: «Хоч би шкот не луснув!» На одну-дві секунди він пустив стерно, щоб послабити натиск вітру і допомогти Тетаїті.

Тетаїті повернувся до Парселла мокрий як хлющ; він був схожий на привид, його волосся якимось дивно світилося в темряві.

Парселл витяг годинника і чекав нового спалаху блискавки, щоб подивитися, котра година. Оскільки нічого не видно, треба хоч приблизно відзначати, скільки триватиме кожний галс. Десять хвилин на захід, шість — на схід. Треба більше брати на схід, щоб не віддалятися від острова.

Вони пливли вперед, раз у раз міняючи галси. Час минав, буря не збільшувалась, але й не вщухала, вони почували себе безпорадними, нещасними... Холод, удари хвиль в обличчя, сліпучі спалахи, несамоविта хитавиця... Лишалось тільки чекати й терпіти. Човен сильно заливало, і Парселл вирішив вичерпати воду. Вони працювали по черзі, і за півгодини тяжкої роботи в човні лишилось стільки ж води, як і до початку шторму. Парселл повісив відро, заліз під вітрило і сів поруч Тетаїті, а той обійняв його за плече і притулився до нього щокою. Парселл витяг годинника. Минуло вже чотири години, як вони покинули острів.

Парселл увесь трусився від холоду. Руки посиніли, і він чув, як у нього над вухом цокоче зубами Тетаїті. Парселл повернувся і крикнув:

— Иди... під дах... піроги...

Тетаїті заперечливо похитав головою. Блискавка перестала мигтяти, і Парселл відчув величезне полегшення, коли змовк оглушливий гуркіт грому. Хоч зюйд-вест іще не втихав і навколо вирували хвилі, його на кілька хвилин охопило приємне відчуття спокою й тиші. Але це швидко минулось, і він знову почув свист вітру.

Тетаїті притулився губами до його вуха.

— Поїсти... немає?..

— Ні! — крикнув Парселл.

На небі проглянула світла латка, стало видніше, але не далі, як на один кабельтов. Парселл до болю напружував зір, вдивляючись у хмару, що обгорнула острів.

І раптом його охопив жах. А що, як вони вже проминули острів? Що, як він уже лишився позаду і вони віддаляються від нього з кожним поворотом? Серце його шалено закалатало, і, незважаючи на холод, його вдарило в піт.

— Тетаїті!

Вода хлюпнула йому в обличчя і полилася під парусиновий намет. Коли Парселл розплющив очі, він побачив, що Тетаїті повернув до нього своє тверде обличчя, що немов злиняло од холоду.

— Острів попереду?

— Попереду! — впевнено крикнув Тетаїті.

— Звідки ти знаєш?

— Попереду!

Тетаїті відкривав рота, але рвучкий вітер розвіяв його слова, і Парселл піймав лише уривки фрази.

— Завжди... сушиш... голову... живі!..

Парселл перевів погляд на клівер, виправив курс і знову втупив очі в темряву. Ох, якби побачити, побачити що-небудь крізь туман! Людина повинна б мати особливе чуття, щоб пізнавати любі серцю місця! Аж страшно, як подумаєш, що, може, ми пройдемо лише за один кабельтов од острова і назавжди загубимо його!

Він міцно стис руку Тетаїті. Його правда! Ми живі! Хіба цього не досить? Білі занадто багато думають про майбутнє. Не треба думати ні про що, просто жити і гнати геть тривогу!

Знову посутеніло. Парселл бачив, як чорна хмара насувається на них, і, мов її провісник, сипонув рясний дощ; він падав їм на голови прямовисними струменями, гострими, мов ворожі списи. Злива впала на шлюпку із скаженою лютістю, небо розверзлося, і міріади краплин несамовито застукотіли по палубі, гострими голками посипалися на їхні голови. Чорний, як смола, зловісний морок оповив море й небо. Але це тривало недовго. Чорна стіна хмар незабаром посвітлішала, все навкруги стало сірим, пухнастим, видимість розширилася на півкабельтова. Водночас море осяяло бліде, мертвотне світло, і сіро-зелені западини між хвилями зяяли, мов страхітливі провалля. Небо, що так низько нависло над шлюпкою, що, здавалось, торкалося форштевня, тепер розкололося на брудні сіро-зелені хмари. І тут налетів ураган.

Блискавки спалахували навкруги під страшні, нечувані удари грому, осяваючи човен нестерпучо білим світлом; зловісні силуети зелених гребенів вимальовувалися на чорній воді. Блискавки спалахували сотнями, безперестану змінюючи свою форму: мигтіли зламани списи, гострі зигзаги, хвилясті лінії, химерні розчерки, тонке павутиння, величезні вогняні кулі — і засвічували на воді криваві, пломснючі смуги. Парселл тремтів не

тільки од холоду, а й од страху і біля себе бачив скривлене, попелясто-сіре обличчя Тетаїті.

Гуркіт був оглушливий, його вже не вмещало людське вухо. З кожним несамовитим вибухом грому Парселл почував, як його тіло підплигує і тремтить, немовби самий цей гуркіт міг роздерти на шматки людську плоть. Він сидів біля керма, прив'язаний до човна, як каторжник до галери, і, здавалося, цьому катуванню не буде кінця. Все жорстоко шарпало його нерви: зюйд-вест шмагав по обличчю, дощ голками впинався в тіло, хвилі душили його, а гуркіт... Найстрашніше — цей скажений гуркіт, що розколює небо, наче настав кінець світу.

На кілька секунд море вгамувалося, потім буря знову вдарила по них з страшною силою. По щоках Парселла текла вода, його обличчя звела судорога, і він застогнав. Можна збожеволіти від цього пекельного гуркоту. Вітер, щоправда, не поміцнішав, може, навіть трохи прищух, ніби його прибивала вода, що потоками лилася з неба. Але гуркіт!.. Гуркіт!.. Від нього тьмарився розум. Блискавки мигтіли з усіх боків, небо немов зливалось з морем, і Парселлові здавалося, ніби він бачить загибель світу. Грім гуркотів без упину, чимраз гучніше. Так, наче розламувалися й падали гори, зникали річки, репалася земна кора, роздираючи міста на багато частин.

Парселл не міг більше зносити цих холодних білих спалахів блискавки, він почував, що божеволіє, сховав голову під вітрило і заплющив очі. Але йому ввижалися страшні картини. Йому здавалось, що земна куля зірвалася з місця і мчить серед зірок, а оскаженілий океан затоплює землю, уламки континентів відриваються і плывуть на хвилях, несучи на своїй тонкій корі збожеволілих від жаху людей. Планета розпадалась, як піщана кулька, що висихає і розсипається під сонцем. І її уламки падають дощем у простір, тягнучи за собою дерева, хати, людей... Потім згаснуть одна по одній зірки, остигне сонце, і останній гігантський вибух розшматує вогняну кулю землі.

Крізь парусину Парселл почував, як дощ січе його по голові і йому здавалось, що злива ось-ось провалить його череп... Перед очима стояло страшне видіння: земля репалася, ламалася, розсипалася на порох... Не думати, не дивитись, не слухати — треба бути тільки машиною! Примруживши очі, щоб його не засліплювали блискавки, він примусив себе глянути на клівер. Потім дістав з кишені

годинника. Через хвилину треба міняти галс. Він подивився на годинник, потім на клівер, потім знову на годинник.

— Тетаїті, клівер!

Мовчанка. Парселл підняв край вітрила: Тетаїті сидів, заплющивши очі, як сліпий, болісно скрививши посіріле обличчя.

— Клівер! — загорлав Парселл йому на вухо.

Якусь хвилину Тетаїті не ворухився, потім, як автомат, вийшов з-під намету і, простягнувши вперед руки, напомацки поплазував крізь потоки води, щоб перенести клівер на другий борт. Він повернувся, зігнувшись, чалапаючи по воді, волосся його іскрилося. Знову сів на своє місце. Від кожного удару грому він підскакував і здригався.

Парселлові спирало віддих. Дощ лив як з відра, і йому здавалося, ніби він сидить під водоспадом. Буря стихла на хвилину, і Парселл втопив очі у високу хвилю; він похолов від жаху, побачивши її огидний зеленкуватий колір. І відвів очі. Сніп блискавок упав праворуч з оглушливим гуркотом, і Парселл відчув такий біль у ногах, що подумав, чи не одірвало їх від тіла.

Тетаїті почав кричати, і Парселл подумав був, що його вразила блискавка. Він кричав, вчепившись обома руками за банку, низько зігнувшись і впираючись лобом у руку Парселла. Парселл ледве чув його рев, але відчував дихання на своїй руці. «Тетаїті збожеволів!» — з жахом подумав Парселл, і сам мало не закричав. Він затиснув стерно під коліном і, відштовхнувши руки Тетаїті, почав легенько ляпати його по щоках. Лив такий густий дощ, що обличчя Тетаїті здавалося розпливчастим, як у тумані. Парселл почав бити дужче. Тетаїті не опирався, голова його теліпалась, очі були заплющені.

«Він нічого не робить, — раптом подумав Парселл. — Його нерви не витримали, бо він нічого не робив». Він схопив обіруч голову Тетаїті, притулився губами до його вуха і крикнув:

— Берись за стерно!

Ніякої відповіді. Жодної ознаки життя. Обличчя Тетаїті було нерухоме, безтямне. Кінець усьому. Гуркіт зламав його. Він більше не боровся зі смертю.

— Берись за стерно! — гримнув на нього Парселл.

Він тряс обома руками безвладну голову Тетаїті, благав його, терся щокою об його щоку і мало не плакав.

Нарешті виліз з-під парусинового намету, взяв руку Тетаїті і поклав на стерно.

Парселл не помітив, як накопилася величезна хвиля, звалила його з ніг і накрила з головою. «Мене змило в море»,— подумав Парселл. Він потяг за мотузку, стукнувся лобом об щось тверде і помацав руками. Це була банка кокпіта. Тоді він став на коліна, важко відсаплюючись. Знову блискавка осяяла шлюпку, і Парселл жахнувся: вода вже поняла банку. Якщо злива триватиме, то менш як за півгодини шлюпка потоне. І тоді їм кінець.

Парселл сів з другого боку стерна. Голова Тетаїті випиналася з-під полотняного намету. Його напівзаплющені очі знайшли Парселла, і він відкрив рота. Але цього разу він уже не кричав, а говорив — щось вигукував. Парселл нічого не розібрав, але з руху уст зрозумів, що Тетаїті кличе його. Він наблизив вухо до його губів і почув слабкий, далекий голос:

— Зі... мною.

— Що? — крикнув Парселл.

— Зі... мною.

Нарешті він зрозумів: Тетаїті просив його повернутися під намет і сісти поруч з ним.

Парселл поклав руку на стерно біля руки Тетаїті і дав знак, щоб той кермував. Погляд Тетаїті дедалі ставав упевненішим. Він глянув на свою руку, потім на клівер і на Парселла. В цю мить хвиля повернула човен, і, не дивлячись на ніс, Тетаїті механічно виправив курс.

Парселл заліз під парусиновий намет. Тетаїті зразу ж поклав руку йому на плече і притулився щокою до його щоки.

Сидячи праворуч від Тетаїті, Парселл тепер не міг правити стерном. «А якщо він навіть візьме неправильний напрям...» — подумав Парселл, знизуючи плечима. При кожному спалаху блискавки він дивився, як піднімається в кокпіті вода. Через десять хвилин шлюпка потоне.

Ще кілька хвилин тому Парселл вжахнувся на думку, що вони загублять острів. Але зараз, коли вони справді його загубили, його вже не лякала видима смерть. Він поглянув на Тетаїті. Той упевнено керував човном. Може, його просто смертельно налякала блискавка? Під потоками води його обличчя було спокійне, зосереджене.

Парселл відчував апатію і слабкість. Хвиля раз по разу двічі ударила його в груди. Він зціпив зуби. Боротися!

Боротися до кінця! Він витяг годинника. Через три хвилини пора міняти галс. Він посміхнувся. Останній галс! І раптом він перестав бачити циферблат, всі думки десь розвіялися, він відчув біля вуха холод металу і тільки тоді зрозумів, що робить. Це справді було по-дитячому. І все ж таки всупереч своєму бажанню він прислухався. З дивовижною чіткістю крізь рев бурі чутно було цокіт годинника, що без упину розбивав час на маленькі рівні часточки, немовби час належав людині. І Парселл нараз заспокоївся. Яке любе, чудесне цокотіння біля самого вуха! Маленьке життя! Він подумав: «Я божеволію!» Але, міцно стискаючи годинника рукою, з якої стікала дощова вода, отупілий від гуркоту, напівзаплющивши очі, він слухав і слухав...

Дощ перестав. Парселл виліз з-під парусини і почав вичерпувати воду. Він не відчував ні полегшення, ні надії. Просто треба було щось робити. І він робив.

Тетаїті змінив його, і вони по черзі працювали з півгодини. Вони були занадто виснажені, щоб розмовляти. Щоб не впустити відра за борт, вони прив'язували його вірьовкою до руки. Іноді набігала висока хвиля і зводила нанівець їхню важку працю. Але вони на це не зважали. Потроху води в шлюпці меншало.

Трохи розвиднілось. Але їх знову обгорнув білястий туман. Парселлові здавалося, ніби він уже переживав ці хвилини. Спогади про життя на острові шезли з його пам'яті. Уже довгі роки хвилі носять його в цьому човні голодного і холодного...

Він сидів за кермом і дивився, як Тетаїті вичерпує з шлюпки воду. Таїтянин стояв проти нього, широко розставивши ноги, а прив'язана до пояса мотузка скрутилася перед ним на дні човна, немов гадюка. Його велике тіло згиналось, довгі руки витягувались і плавно занурювали відро у воду, а потім виливали її за борт. Раз у раз він підводив голову й дивився на Парселла, ніби бажаючи впевнитися, що той ще на човні.

Виливаючи воду за борт, він раптом завмер. Парселл простежив за його поглядом. В білуватій хмарі, що запинала все навкруги, низько над водою вимальовувалась кругла світла пляма, середина якої була яскравіша, ніж її край. Невже сонце? Але ж ні, зараз сонце не могло стояти так низько над обрієм.

Парселл випростався і сперся коліном на банку стернового. Світла пляма виднілася над лівим бортом і, якщо

судити з наряду хвиль, то на півдні. Вона була не кругла, як йому спершу здалося, а довгаста. Вірніше, вона то зростала вгору, то сплющувалась. Під бурю на небі часто з'являються незвичайні видива, але вони мандрують по небу, змінюються, зникають... Ця ж пляма, відколи з'явилась, навіть не зрушила з місця.

Тетаїті знову взяв відро, а Парселл сів. Він змерз, отупів і, мабуть, почав уже марити.

— Вогонь! — раптом вигукнув Тетаїті.

Парселл скочив з місця і безгямно озирнувся навкруги.

Тетаїті кинувся до нього, тягнучи за собою прив'язане до руки відро, що з брязкотом покотилося по банках.

— Вогонь!

Він схопив Парселла за плечі і струснув. Відро покотилося Парселлу під ноги, і він схопив його за дужку. Йому чомусь здалося дуже важливим припинити це безглузде деренчання.

— Вогонь! — гукав Тетаїті, щосили трясучи Парселла.

Налетіла хвиля і шпурнула їх на банку. Парселл випростався, відкашлявся, розплющив очі. Світла пляма! Ніби полуда спала з його очей: це ж жінки розпалили багаття на березі! Острів там!

— Сідай за стерно! — крикнув Парселл, кидаючись на палубу. Його рвонуло назад — це було відро. Він тримав його, забувши, що воно прив'язане до руки Тетаїті.

Парселл не став розв'язувати фалів, що ними було стягнуто велике вітрило, — він їх перерізав. Лежачи на вітрилі, яке вітер видавав у нього з рук, він насилу узяв рифи, потім підняв парус і закріпив фал. Шлюпка перекинулась набік, її заливали хвилі, треба ризикнути всім, навіть життям! Якщо знову почнеться злива, світлу пляму поглине темрява.

Парселл знову сів за стерно, і раптом його охопив страшний сумнів. Чи не помилились вони? Як могли жінки запалити багаття і підтримувати вогонь під таким дощем?

— Тетаїті...

Хоч тепер, коли хвилі перекочувалися через шлюпку, вичерпувати воду було даремно, Тетаїті не кидав роботи. Він виливав воду, мов несамовитий, суворо нахмуривши брови.

— Тетаїті...

Він підвів голову, подивився на Парселла, той побачив по його очах, що Тетаїті теж не вірить. Багаття під таку зливу! Проте світла пляма все ще була на тому самому місці над самою водою.

За хвилину Тетаїті вже сидів біля нього, зуби його блищали, обличчя сяяло, він тремтів од збудження. «Адамо! — кричав він. — Піроги!.. Пеританські піроги!» Парселл глянув на нього і зайшовся сміхом. Багаття палає у гроті! Жінки підпалили шлюпки!

Парус залопотів. Тетаїті узявся за кормове весло. Зюйд-вест несподівано вщух, хвиля стихла: шлюпка увійшла під захист острова. Але тим часом погустішав туман. Вони не бачили нічого, крім світлої плями.

Парселл узяв у Тетаїті весло і почув, як той позад нього згортає вітрило. Шлюпка рівно пливла по воді, вона не хиталась і не нахилилась, і від цього раптового спокою у Парселла аж запоморочилося в голові. Він нічого не бачив, навіть лопаті весла. Все стало молочно-білим, і всі звуки приглушеними. Ніби вони ввійшли у вату, легку, пухнасту і густу; пропустивши човен, вона знову зійшлася позад них. Він веслував обома руками, поглядаючи через плече на світлу пляму. Тетаїті, певно, був на носі, але Парселл його не бачив.

Незабаром Тетаїті сів на його місце, і шлюпка попливла швидше. Парселл пішов на ніс, узявся однією рукою за штаг клівера, другою сперся на щоглу і стояв, важко дихаючи. Груди його судорожно здіймалися. Він нічого не бачив, навіть води. Через кілька хвилин він відчув запах горілого дерева; йому здавило горло, захотілось плакати.

Кіль черкнувся об пісок, шлюпка лягла на лівий борт і зупинилась. Парселл кинув якір, стрибнув у воду і побіг берегом до багаття. Але через кілька метрів у нього підломилися ноги, і він упав ниць на пісок, широко розкидавши руки.

— Адамо!

Це був голос Тетаїті. Приглушений, стурбований.

Тетаїті шукав його,

— Адамо!

Мабуть, він не почув сплеску, коли Парселл плигнув у воду на міліні.

— Тетаїті,— сказав Парселл ледь чутно. Він підвівся й чекав відповіді Тетаїті, щоб піти на його голос.

— Адамо!

Він здивувався, почувши голос позад себе. А може, звук відбивався від прибережних скель? Або все переплуталось у тумані?

— Тетаїті!

Минали довгі хвилини. Вони ніяк не могли знайти один одного. Мабуть, між ними було всього кілька метрів. Марно було б гукати. Луна збивала їх з пантелику. Парселл тихенько покликав:

— Тетаїті!

І раптом так близьенько, що він аж відсахнувся, почувся голос Тетаїті:

— Не рухайся.

Парселл обернувся, але нікого не побачив. Він прикипів на місці і почув глибокий, спокійний голос Тетаїті:

— Говори, говори...

— Тетаїті...

— Ще.

— Тетаїті.

— Ще, ще.

Голос лунав праворуч, але Парселл не наважувався кинутись туди.

— Тетаїті...

Рука лягла йому на плече. Він повернувся. Висока атлетична постать Тетаїті вимальовувалася сірою тінню в тумані. Парселл досить чітко бачив руку на своєму плечі, але від ліктя вона розпливалася, а голова здавалася лише темною плямою в білястій імлі.

— О Адамо! — сказав Тетаїті. — Нарешті я тебе знайшов.

АНТИКОЛОНІАЛЬНИЙ РОМАН РОБЕРА МЕРЛЯ

До 1962 року талановитий французький письменник-реаліст Робер Мерль був відомий як автор реалістичних романів: антимилітаристського — «Уїкенд на Південному березі» (1949), за який його було нагороджено найбільшою у Франції літературною премією братів Гонкурів, і гостровикривального антифашистського — «Смерть — мое ремесло» (1952), що здобув йому світову славу. 1962 року вийшов у світ його роман «Острів». У подальшій своїй творчості Р. Мерль вдається і до жанру фантастики. Три з наступних чотирьох романів написані саме в цьому жанрі, всі вони — «твори-застереження». Нову сторінку в письменницькій практиці Р. Мерля відкрив роман «Тварина, обдарована розумом» (1967). Письменник звернувся до жанру політичної фантастики, що поєднувалась, за його власним визнанням, «з фантастикою науковою і фантастикою історичною». «Романіст ідей», як назвав його один з французьких критиків, Р. Мерль і в цьому жанрі ставить найгостріші питання свого часу, виступає проти соціального гніту й тих форм політики, що загрожують людству. Тому роман «Тварина, обдарована розумом» — не лише захоплююча розповідь про дельфінів, але й твір-застереження. У ньому надзвичайно гостро поставлено проблему, що викликає «тривожне почуття» у письменника «за майбутнє авантюристичної політики керівників великої країни» (Р. Мерль має на увазі політику атомної загрози, що її проводили США у 40—60-х роках). Його «розумні тварини», тобто дельфіни, які починають розмовляти людською мовою й яких американська воєнщина хоче перетворити на живі атомні торпеди, допомагають ученому Севіллі та його товаришам своєчасно викрити спроби мілітаристів розв'язати термоядерну війну.

Студентські заворушення у травні — червні 1968 року, які почались у паризькому передмісті Нантерр, де міститься філологічний факультет паризького університету і де сам Р. Мерль довгий час викладав англійську мову й літературу, стали поштовхом до написання реалістичного роману «За склом» (1970). Глибоке знання студентського побуту допомогло письменнику з документальною достовірністю відтворити події, що значно вплинули на тогочасне політичне життя усєї країни, показати складність і суперечливість діяльності різних політичних угруповань і напрямків у тогочасному студентському русі, намалювати ряд яскравих образів його представників.

Проте Р. Мерль незадовго повернувся до зображення реальної дійсності. У 1972 р. він пише фантастичний роман «Мальвіль», що був новим застереженням письменника про все ще існуючу загрозу атомної війни. Виходячи з найгіршого — блискавична ядерна війна, що знищує все живе на землі, відбулась, — Р. Мерль розповідає про долю людей, яким пощастило вижити і доводиться «починати все спочатку». Цивілізацію знищено, у Франції лишився непошкодженим лише замок Мальвіль. Його жителі — Конт, Тома, Мейссоньє, Колен, Пейссу та їхні товариші віднині мусять самі вирішувати всі проблеми

економічного, морального й релігійного характеру, захищати свою свободу й право на існування від уцілілих легіонерів убивці Вільмена, священника-деспота Фюльбера, налагоджувати стосунки з мешканцями також уцілілого селища Ла-Рок... У романі, як про це твердить сам письменник, «досліджується й вивчається зародження соціальних відносин».

Дія останнього роману Р. Мерля — «Чоловіки під охороною» (1974) — теж розгортається у США і є гострим виступом письменника проти можливості виникнення нової фашистської держави з расовою дискримінацією, знищенням демократії, з приниженням людської особистості. Сюжет роману фантастичний: внаслідок епідемії невідомої форми енцефаліту-16, що поширюється у США та в країнах американського континенту, починають гинути чоловіки. Влада переходить до жінок, уряд яких на чолі з жінкою-президентом Сарою Бедфорд поступово створює державу на зразок фашистської. У всій країні вводиться система шпигунства, підслуховування, починаються розправи з інакомислячими, чоловіки, які випадково не захворіли, стають істотами нижчого гатунку, їх обвинувачують у одвічному «сексуальному расизмі». Головний герой — доктор Ральф Мартінееллі — з групою колег попадає у «захисну зону», своерідний науковий концтабір Блювіль, де нарешті створює вакцину проти страшного енцефаліту. Проте жіночий уряд намагається приховати від світової громадськості винахід Мартінееллі, а його самого знищити. Жінки, не згодні з політикою Бедфорд, влаштовують змову. У Блювілі її очолюють помічниці й колеги доктора Мартінееллі — Барейдж, Пірс, Барроу, Джекі й інші, вони й допомагають йому втекти з вакциною до Канади. Підступну політику Бедфорд викрито, і до влади в США приходить демократичний уряд.

Цей роман пройнятий глибокими філософськими роздумами письменника про долю й далші шляхи розвитку людства, примушує пригадати романи й повісті епохи Просвітництва (Монтеск'є, Вольтера, Свіфта тощо), у яких складність, захоплююча пригодницько-фантастична фабула поєднувалась з актуальними й злободенними подіями сучасності. Не випадково дослідники останніх творів Р. Мерля відзначають його близькість до традицій Вольтера.

Таким чином, використовуючи жанр «реалістичної і політичної фантастики», Р. Мерль прагне ставити в усіх своїх творах останнього десятиріччя основні проблеми епохи.

Роман «Острів» щодо цього був свого роду етапним твором, що відкрив новий період у творчості письменника. Прийшов до нього Р. Мерль уже цілком зрілим письменником. Задум «Острова» з'явився в Р. Мерля ще в 1958 р., у розпал колоніальної війни, що її вела Франція проти волелюбного алжирського народу. Письменник активно включився в боротьбу за негайне припинення «брудної війни», виступив з рядом нарисів і статей, присвячених окремим представникам визвольного руху алжирців, викриттю злочинів, що їх чинили французькі легіонери, викриттю підступної політики правлячої верхівки Франції. У статті «Мир і хворий» Р. Мерль робить висновок, що капіталістичні країни намагаються не помічати тих змін, які сталися в сучасному світі. «У 1960 році вони сліпо здійснюють політику, — пише він, — яку їм пощастило проводити в кінці XIX ст.: Франція — в Алжирі, Англія — в Кенії, Голландія — в Індонезії, Бельгія — у Конго, США — у Південній Корей»

Р. Мерль засуджує французьку воячину, її жорстокість і розтлінність, глибоко аналізує причини, що сприяли появі фашизму в Алжі-

рі і самій Франції, намагається з'ясувати причини тієї ворожнечі, що керувала вчинками французів-колоністів щодо алжирського населення. У великій статті «За мир», надрукованій у щотижневнику «Ле леттр франсез», він писав, що більшість французів у Алжирі — це расти, які «сумують за прекрасними днями колоніалізму. Ось у чому драма». З різкою статтею письменник виступив проти абата-реакціонера Ледрюона, який вимагав від міністра освіти Франції суворо покарати студентів за їхні зв'язки з Генеральною радою алжирських студентів («Абат і студенти»). Переконалий противник колоніалізму, Р. Мерль пізніше виступить і проти злочинної війни США у В'єтнамі, викриватиме підступні заяви американського уряду про бажання встановити «мир» у цій країні. Гостро засуджуючи висунутий тодішнім президентом США «план миру», письменник гнівно писав у газеті «Монд»: «Не так легко повірити на слово у щирість уряду, який, говорячи про мир, водночас розширює війну в Камбоджі й Лаосі, проводить нелюдські бомбардування Північного В'єтнаму».

Таким чином, роман «Острів» був підготовлений усім світоглядом, усією діяльністю письменника. В основу сюжету покладено історію кінця XVIII сторіччя, що сталася з англійським кораблем «Боунті». 25 грудня 1787 р. цей бриг вийшов з Плімута і взяв курс на Полінезію за саджанцями хлібного дерева. Його капітан Вільям Бліг своєю жорстокістю й несправедливістю викликав ненависть помічника Христіана, штурмана Едварда Мартона і матросів. Зчинився бунт... Драма на «Боунті», а також подальша доля купки матросів і офіцерів, що врятувались на безлюдному острові Піткерні й пізніше загинули, почавши боротьбу між собою за землю й жінок, послужила сюжетом для творів кількох англійських і французьких письменників. Зокрема, відомий автор багатьох пригодницьких романів («Берег чорного дерева і слонової кістки», «У нетрях Індії», «Пожирателі вогню» тощо) Луї Жаколю ще в 1879 р. розповів про історію екіпажу «Боунті» у документальній книзі «Піткернський злочин». Про ці події розповідав також французький фільм 60-х років «Повстанці з «Боунті».

Поява «Острова» стала подією в літературному житті Франції. Проблеми двохсотрічної давності раптом набули особливої гостроти. Сам Р. Мерль в інтерв'ю кореспондентові чехословацького щотижневика «Творба» (1973, № 3) підтвердив тісний зв'язок між забутою вже історією і сучасністю. «В «Острові»,— зауважив він,— на матеріалі XVIII сторіччя розв'язувалась колоніальна й расова проблеми, але і цей роман, і мої футурологічні твори найтісніше пов'язані з сучасністю».

Французький письменник і критик Андре Вюрмсер, що присвятив роману велику рецензію, назвав його «політичною книгою» від початку до кінця. «Немає такої соціальної проблеми,— писав він,— якої б вона не зачіпала і яку б Парселл не намагався розв'язати: власність, кохання, закони, демократія, війна, мир, інтегральний пацифізм, релігія, колоніалізм, расизм, егоїзм, братерство, рівність, воля тощо».

І все ж з усіх зазначених проблем письменника найбільше хвилюють дві — шляхи приходу людщини до усвідомлення необхідності боротьби із злом та розкриття ганебності колоніальних авантур. Він робить висновок, що в тій боротьбі, яку зараз ведуть патріоти всіх країн проти війни, зокрема, війни колоніальної, не повинно бути місця жалюгідному пацифізму, що нездатний протидіяти насильству. Р. Мерль переконливо показує це на прикладі чесного, благородного

Й по-справжньому людяного Адама Парселла. Але всі прекрасні душевні якості героя втрачають свою привабливість саме тому, що його пацифізм, його позиція пасивного спостерігача призводять до загибелі багатьох друзів — Джонса, Бейкера, Меані. Довгий час Парселл не розумів своїх помилок. Таїянський ватажок Тетаїті хоч і вважає його порядною людиною, але й він засуджує бездіяльну інертність Парселла. Релігійне виховання, глибоке переконання у справедливості євангельської заповіді «не убий!», хибне розуміння суті гуманізму примушують героя робити все нові й нові помилки. Життя людини для нього священне, навіть якщо це злочинець і мерзотник. Він відмовляється битися проти Маклеода й Мейсона, хоч і розуміє огидність їхніх дій, вважаючи війну з таїтянами несправедливою. Але він не приєднується і до Тетаїті та Меані у їхній боротьбі з глобітеллями.

У кінці роману переконання Парселла зазнають краху. Надто пізно усвідомив він свою помилку, свою провину — гинуть один за одним британці-матроси, гинуть таїтяни, погані люди й хороші, його вороги і друзі. Живими лишаються тільки жінки й двоє чоловіків — сам Парселл і Тетаїті. Багатозначно звучать слова Тетаїті наприкінці роману: «О Адамо! Нарешті я знайшов тебе!» В них відчувається радість не тільки тому, що, згубившись у тумані й темряві, Тетаїті врешті розшукав свого друга. Головним для нього відіграв є те, що Парселл врешті зрозумів усе й назавжди відкинув свої сумніви й вагання. Тому на запитання Тетаїті, чи захищатиме він надалі острів, Парселл відповідає, що вони боротимуться разом за тих, кого люблять, проти нових Маклеодів і Мейсонів, які захотіли б відняти в них їхній острів.

Поставлена Р. Мерлем проблема була надзвичайно актуальна для Франції. Відмовившись від пасивності, Парселл мусив стати активним борцем за щастя своїх друзів. Події в Алжирі також примушували багатьох чесних французів ставати до лав патріотів і вимагати негайного припинення «брудної війни». Саме про такий процес розповідали книги Ж. Арно, Р. Давезі, Ж. Руа, П. Кесселя, М. Понса, А. Прево, Ж. Пелегрі, А. Стіля, М. Ріффо, а ще раніше, у період колоніальної війни у В'єтнамі, — Ж.-П. Шаброль, П. Куртад, Ф. де Жоффер та інші.

Розповідаючи про події на острові, Р. Мерль доводить, що серед людей, які заселили його, неминуче починається процес соціального розшарування. У маленькій громаді, що складається з дев'яти британців і вісімнадцяти таїтян, як у краплині води відбиваються всі суперечності класового суспільства, кожний конфлікт набуває класового забарвлення. Перший помічник капітана Річард Мейсон виявляється запеклим расистом, прихильником застарілої консервативної політики колоніалізму, що ґрунтується на цинічному насильстві, пихатій упевненості в своїй зверхності над людьми з іншим кольором шкіри й ненависті до них. Зовсім іншим постає Маклеод, хижак нової формації з усіма рисами буржуа. Це — хитрий дипломат і демагог, що бере на озброєння навіть «досягнення» буржуазної демократії — парламентарну форму правління, спритно використовуючи її на свою користь, і, таким чином, намагається колонізувати таїтян. Він стає втіленням неокolonіалізму, що для досягнення своєї мети — поневолення інших народів — використовує найпідступніші, найретельніше приховувані прийоми й методи. Граючи на слабких сторонах людської вдачі — жадібності, ревнощах, заздрості, дурості, боягузтві — він створює «більшість», що допомагає проводити потрібну йому по-

літику. Коли ж необхідно, він брутально відкидає легальні методи боротьби й першим вдається до зброї, входячи заради цього в конфлікт із своїм ворогом Мейсоном, тобто робить гак, як завжди діяли колонізатори.

Це стає специфікою й художніх особливостей роману. Роблячи кожного з героїв носієм певної соціально-політичної тенденції, письменник намагається поглибити його образ, даючи портретну характеристику, розкриваючи його внутрішній духовний світ. Тому капітан Берт постає як втілення брутальності й жорстокості, що не має жалю до підлеглих. Ці риси його тиранічної вдачі підкреслюються його могутньою статурою, холодними очима, неприхованою зневагою до матросів, бездоганним одягом, що підкреслює його зверхність над іншими. Хитрість і підступність Маклеода відповідають його зовнішній характеристиці — в нього вузьке лисяче обличчя, тонкий, мов лезо бритви, ніс, маленькі хитрі очі. Зовнішність Мейсона гажко відтворює його характерові.

Особливу увагу письменник звертає на те, щоб показати привабливість моралі, красу почуттів, простоту побуту таїтян. «З захопленням, любов'ю і радістю, — говорив він в інтерв'ю газеті «Ле леттр франсез», — я намагався відтворити побут таїтян, їхнє язичництво, ту увагу, якої вони надають жінці...» Таїтяни Р. Мерля — мужні, справедливі, вірні в дружбі, життєрадісні й благородні, але непримиренні до ворогів. Вони прагнуть жити в дружбі з усіма іншими людьми, але суворо карають тих, хто пригнічує їх і принижує, ображає їхню людську гідність. Тоді таїтяни діють за своїми законами, жорстокими, але справедливими. Серед них Р. Мерль особливо виділяє Меані й Тетаїті. Останній безспідставно твердить: «Кров гнобителів проливати добре. Цю кров сама земля п'є з великою радістю». До всіх таїтян письменник ставиться з глибокою симпатією, пишається цими наївними чоловіками й жінками, яких природа щедро наділила прекрасними людськими якостями. Їхнє благородство, палка любов до життя, простота, з якою вони втішаються цим життям, чистота моралі, позбавленої будь-якого лицемірства, правдивість почуттів захоплюють письменника, і це захоплення передається читачеві. Ця щирість автора, що також є однією з ознак його письменницької майстерності, надає роману особливого ліризму й переконливості.

Політики в романі Р. Мерля в прямому розумінні цього слова немає, і все таки весь твір просякнутий політикою: за кожною ситуацією, за кожним вчинком білих, за кожною суспільною подією ховається гостра актуальність і злободенність. Книга захоплює багатством думок, подій, взаємовідносинами людей. Вона зайняла гідне місце серед творів прогресивних письменників сучасної Франції. Незважаючи на загибель майже всіх героїв, роман в основі своїй оптимістичний, бо стверджує, що до зла й несправедливості людина не повинна залишатись байдужою. Її обов'язок — не просто викривати, а й активно боротися з цим злом, якщо треба, навіть із зброєю в руках. Таким чином, письменник виявив глибоке розуміння неблаганності історичного процесу, що приводить до національного визволення всіх народів, проголосив необхідність активної підтримки цієї боротьби, гостро засудив пацифістське невтручання, характерне й для частини французів під час в'єтнамської й алжирської воєн, невтручання, яке викликає зайві жертви і лише сприяє посиленню реакції та колоніалізму.

У 1962 р. роман «Острів» одержав премію Братерства, яку щорічно присуджує організація «Рух проти расизму, антисемітизму і

за мир». У попередні роки цією премією були нагороджені письменники Ельза Тріоле і Габріель Жільда за п'єсу «Щоденник Анни Франк», Жюль Руа за книгу «Алжирська війна» тощо. У рішенні журі було сказано: «Обравши надзвичайно цікаву форму, письменник у захоплюючій розповіді з великим талантом викрив коріння расизму, шкідливість ненависті, яку він породжує. Письменник переконливо підкреслює обов'язок кожного боротися з цим злом, щоб забезпечити всім членам суспільства справжнє людське існування».

Підкреслюючи політичне значення роману, прогресивна критика відзначала й художні якості цього твору. Улюбленим прийомом Р. Мерля стає протиставлення героїв, хоч інколи це знижує їхню реалістичне звучання, оскільки вони тоді набувають певної однолінійності. Так, Барт, Маклеод, Мейсон, Смадж та їхні поплічники мають лише самі негативні риси, таїтяни ж і дехто з білих (Бейкер, Джонс) — лише позитивні. Ускладненим виявляється тільки образ Парселла.

Перекладений на багато мов світу, роман Р. Мерля «Острів» не всюди був сприйнятий однаково. Сам письменник про це говорив так: «Успіхові «Острова» у США і ФРН завадив описаний у ньому шлюб білого й таїтянки: расові передсуди ще дуже сильні в цих країнах».

Робер Мерль пройшов довгий і складний життєвий і творчий шлях. Йому було 32 роки, коли він став учасником Дюнкеркської драми, потім потрапив у трьохрічний полон... У повоєнний період, працюючи викладачем у Ренні, Тулузі, Парижі, він не міг забути жахів війни. Вона поставала перед ним, як трагічна помилка людства, як жадливе і нікому не потрібне безглуздя. Свої думки, своє ставлення до війни він вклав у вуста героя свого першого роману «Уїкенд на Південному березі». Жюльєн Майя проголошує: «...Не існує воєн справедливих, або воєн священних, або воєн за справедливу справу. Війна абсурдна по своїй суті». Через двадцять років письменник зрозуміє помилковість своїх думок і скаже: «У Майя були ті ж самі погляди, що і в мене у період Дюнкерка, тобто пацифізм, якийсь анархізм, відмова від усякого насильства». Однією з основних причин, що різко змінили точку зору письменника, стали криваві колоніальні війни Франції у В'єтнамі, а потім в Алжирі, і він піднявся до гнівно-го заперечення несправедливих воєн, визнав право народів захищати свою незалежність і свободу.

Бійцем і гуманістом Р. Мерль лишається й до цього часу. У жовтні 1975 р. все прогресивне людство гнівно засудило новий злочин франкістських катів — страту п'ятох молодих іспанських патріотів. У статті «Стіна», надрукованій у щотижневнику «Юманіте-Діманш», Робер Мерль дав нищівну оцінку фашистському режиму в Іспанії, католицькій церкві, що підтримує його і виправдовує злочини, самому Франко, «цьому старому уламкові фашизму, прихильникові колишніх гітлерівських методів правління, що з такою ж жадобою розстрілює комуністів, з якою Філіпп II спалював еретиків... І який цілому народу заткнув кляпом рот і наклав на ший гароту...»

Активним і непримиреним борцем з реакцією, мілітаризмом, расовою дискримінацією і колоніалізмом постає у своїх художніх і публіцистичних творах Робер Мерль. Його влучне й гостре художнє слово стає дійовим засобом боротьби прогресивних сил Франції за мир, демократію і свободу людської особистості.

Вадим Пащенко

Р о б е р М е р л ь

ОСТРОВ

Р о м а н

Перевод с французского

А. Д. Жаловского

(На украинском языке)

Видавництво «Дніпро»,
Київ, Володимирська, 42.

Редактор І. Ф. Лещенко

Художник О. І. Хорунжий

Художній редактор В. В. Машков

Технічний редактор Б. С. Грінберг

Коректор Т. В. Грузинська

Виготовлено на Харківській книжковій фабриці
ім. М. В. Фрунзе республіканського виробничого
об'єднання «Поліграфкнига», Харків, Донець-
Захаржевська, 6/8.

Здано на виробництво 1.III 1976 р. Підписано
до друку 28.VII 1976 р. Папір № 3. Формат
84×108¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 14,75. Умовн. друк.
арк. 24,78. Обліково-видавн. арк. 28,05. Ціна
1 крб. 53 коп. Замовл. № 6-87. Тираж 65 000.